

ಪಾ.ವೆಂ. ಆಚಾರ್ಯರ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪುಟ - ೧೦

ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು : ಡಾ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರ

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು

ಜಗದ್ವಿಖ್ಯಾತರು ಭಾಗ - ೨

ಪಾಡಿಗಾರು ವೆಂಕಟರಮಣಾಚಾರ್ಯ

ಪಾ. ವೆಂ. ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಸಮಿತಿ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ

ಪಾ.ವೆಂ. ಆಚಾರ್ಯರ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪುಟ - ೧೧
ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು : ಡಾ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರ

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು

[ಜಗದ್ವಿಖ್ಯಾತರು-೨]

ಪಾಡಿಗಾರು ವೆಂಕಟರಮಣಾಚಾರ್ಯ

ಪಾ. ವೆಂ. ವಿಶ್ವಸ್ತ ಸಮಿತಿ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ
೨೦೦೩

**"KHYAATIVETTA BHAARATIYARU" : Pen-sketches of Prominent
Indians. By P. V. Achar. Pub. by Pa Vem. Vishvasta Samithi, Hubli.
2003, pp. XVI + 320**

© Pa Vem. Vishvasta Samithi
82, K.H.B. Colony
Vishveshvara Nagara
Hubli - 580 032

550 copies

Price : **Rs. 120/-**

DTP : Durga Computers, Bangalore

Published with Financial Assistance from the Central Institute of Indian Languages (Ministry of Human Resource Development, Department of Education, Govt. of India) Manasgangotri, Mysore-6. Vide Sanction Letter No. F-51-4(5)/2000-2001/KAN/GRNT/dated 3rd December 2001 under the scheme of Grant-in-aid.

Printed by :
VISHWAS PRINTS
Chamarajpet, Bangalore-19
Ph : 6606088

ಸಮಗ್ರ ಪಾ. ವೆಂ. ಆಚಾರ್ಯ

‘ಕಸ್ತೂರಿ’ಯ ಸಮರ್ಥ ಸಂಪಾದಕರು,
‘ಓದುಗರೊಡನೆ ಹರಟೆ’ ಹೊಡೆದ ಲಾಂಗೂಲಾಚಾರ್ಯರು,
ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆಯ ಚಿಂತಕರು,
ಸರ್ವಕುತೂಹಲಿ - ಸರ್ವಜ್ಞಾಚಾರ್ಯರು,
ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಪಂಡಿತರು;

ಈ ರೀತಿಯ ನಾನಾ ಉಪಾಧಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ ದಿವಂಗತ ಪಾಡಿಗಾರು ವೆಂಕಟರಮಣ ಆಚಾರ್ಯರ ಸಮಗ್ರ ಬರಹಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಯೋಜನೆಯಿದು.

ಕೃತಿ ರಚನೆ

ಪಾ.ವೆಂ. ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಈ ಮೂರು ಕಾಲಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

- ೧೯೩೨ರಿಂದ - ೧೯೪೨ : ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ, ‘ಅಂತರಂಗ’, ‘ಜಯಕರ್ನಾಟಕ’ ಮುಂತಾದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಂಥ ಕತೆ - ಕವನಗಳ ರಚನೆ. ಅವರ ಮೊದಲ ಕವನ ‘ಉದ್ಧಾರ’ ಎಂಬುದು ‘ಜಯಕರ್ನಾಟಕ’ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. (೧೯೩೩). ಅವರ ಪ್ರಥಮ ಸಣ್ಣಕಥೆಯು ‘ಮಧುವನ’ ಎಂಬ ಕಥಾಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ (೧೯೩೫).
- ೧೯೪೨ರಿಂದ ೧೯೫೪ : ಕರ್ಮವೀರ, ಕಸ್ತೂರಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಕಟವಾದ ಬರಹಗಳು. ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳ ಬಲು ದೊಡ್ಡ ಮೊತ್ತ ಈ ಕಾಲದ್ದು.
- ೧೯೫೪ ರಿಂದ ೧೯೯೨ : ನಿವೃತ್ತರಾದ ಮೇಲೆ ತುಷಾರ, ಸುಗುಣಮಾಲಾ, ತರಂಗ ಮುಂತಾದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಸರ್ವ ವಿಧದ ಬರಹಗಳು. ತುಳು ಕವನಗಳ ರಚನೆಯೂ ಇದೇ ಅವಧಿಯದು. ಜೊತೆಗೆ ತಮ್ಮ ‘ಕಸ್ತೂರಿ’ಯಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳು ವಿವೇಚಿಸಲಾದ ‘ಪದಾರ್ಥ ಚಿಂತಾಮಣಿ’.

ಪಾ.ವೆಂ. ಅವರ ಒಟ್ಟಿನ ಬರವಣಿಗೆ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಪುಟಗಳನ್ನು ಮೀರುವುದಾಗಿದ್ದರೂ ಪುಸ್ತಕರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದದ್ದು ತೀರಾ ಕಡಿಮೆ. ‘ರಶಿಯದ ರಾಜ್ಯಕ್ರಾಂತಿ’ ಮತ್ತು ‘ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತ’ ಎಂಬೆರಡು ಪ್ರಚಲಿತ ರಾಜಕೀಯ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗಳು, ನಾಲ್ಕು ಹರಟೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹಗಳು, ಮತ್ತು ಎರಡೇ ಕವನ ಸಂಗ್ರಹಗಳು. ಅಲ್ಲದೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಕೃತಿಗಳೆಂದು ‘ಸುಭಾಷಿತ ಚಮತ್ಕಾರ’ ಹಾಗೂ ‘ಪದಾರ್ಥ ಚಿಂತಾಮಣಿ’ ಇವನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬೇಕು.

ಹಿರಿಯರಾದ ಸಾಹಿತಿ, ಪತ್ರಕರ್ತರ ಬಗ್ಗೆ ಮನನೀಯವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ, ಶಂ.ಬಾ. ಜೋಶಿ ಇವರ ವ್ಯಕ್ತಿ ಚಿತ್ರಣದ ಜೊತೆಗೆ ಅವರ ಕೃತಿಗಳ ಆಳವಾದ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ಬರೆದ ಪ್ರಬಂಧಗಳು ಆಚಾರ್ಯರ ವೈದುಷ್ಯಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನಗಳಾಗಿವೆ. ಇತ್ತ ತಮ್ಮ ಸ್ನೇಹಿತರಾಗಿದ್ದ ದ. ಬಾ. ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರ ವ್ಯಕ್ತಿಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮೀಯತೆ ಎದ್ದು ತೋರುವಂತಿದೆ.

ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಮೀರಿಸಿದುವೆಂದರೆ ಅವರ ಮೌಲಿಕ ಚಿಂತನೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಪ್ರಬಂಧಗಳು. ಅವು ಆಚಾರ್ಯರ ವ್ಯಾಸಂಗಪ್ರೇರಿತವಾದ ಆದರೆ ಮೂಲಭೂತವಾದ, ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ. 'ಜೀವನಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವುಂಟೇ?' ಅದರಂತೆ, 'ಮಾನವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹಾಗೂ ಮೌಲ್ಯಗಳು', ಪಾಪಪ್ರಜ್ಞೆ, ಅಜ್ಞಾನಪಾಲನೆ, ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಿ - ಈ ಬಗೆಯ ಹತ್ತಾರು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅವರು ಎತ್ತಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಪಕ್ಷ ಆಲೋಚನೆಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಕೆಲವು ಪ್ರಬಂಧಗಳು ಧಾರ್ಮಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ವಿವೇಚಿಸುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಏಕೆ ಪಾಲಿಸಬೇಕು? ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದಲಾವಣೆ ಹಾಗೂ ಮನೋವೈಯಕ್ತಿಕಗಳು. ಇವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ ಪಾ.ವೆಂ. ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆಯ ಚಿಂತಕರೆಂಬುದು ಮನವರಿಕೆಯಾಗುವುದು. ಅವರ 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇನು ಮಾಡಬೇಕು?' ಎಂಬ ಸವಿವರ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೆಸರಿಸಬೇಕು. ಅತ್ಯಂತ ನಿಷ್ಪಕ್ಷವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಷಯ ಮಂಡನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

'ಕಸ್ತೂರಿ'ಗಾಗಿ ಬರೆದ ಲೇಖನಗಳು ೭೦೦ರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಮೀರಿವೆ. ಅವನ್ನು ಹೀಗೆ ವರ್ಗೀಕರಿಸಬಹುದು :

- ಅ) ಜಗದ್ವಿಖ್ಯಾತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಚರಿತ್ರೆ
- ಆ) ದೇಶ - ವಿದೇಶಗಳ ಪರಿಚಯ.
- ಇ) ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವೈಚಿತ್ರ್ಯಗಳು.
- ಈ) ಭಾರತದ ಆಗು - ಹೋಗುಗಳು.
- ಉ) ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಷಯಗಳು.

ಇಷ್ಟೊಂದು ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಲೇಖನಗಳಿಗಾಗಿ ಪಾ.ವೆಂ. ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಕಲೆಹಾಕುವಲ್ಲಿ ಅವನ್ನು ಪರಿಶೋಧಿಸಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟ ಶ್ರಮ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ.

ಮೇಲಿನವುಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹೇಳಬೇಕು. ಕಸ್ತೂರಿಗಾಗಿ ಇತರ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಲೇಖನಗಳು ವಿಪುಲವಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೂ, ವಿಜ್ಞಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯುವ ಶ್ರಮವನ್ನು ವಹಿಸುವವರಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆ ವಿಷಯ ಕಸ್ತೂರಿಯಲ್ಲಿ ಬರಲೇಬೇಕಲ್ಲವೆ. ಹೀಗಾಗಿ 'ಕಸ್ತೂರಿ'ಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪಾ.ವೆಂ. ಅವರ ವಾಚನದ ಬಹುಪಾಲು ವಿಜ್ಞಾನ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಅವರೇನೂ ವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕಾಲೇಜು ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಓದಿದವರಲ್ಲ. ಈಗ ಅಂಥ ಬರಹಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ಓದಿ ತಾವು ಅದನ್ನು ಮೊದಲಿಗೆ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಿತ್ತು. ಅದರ ವಿಷಯ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಬೇರೆ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಓದಬೇಕು; ಕನ್ನಡ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಆಮೇಲೆ ಕನ್ನಡ ಲೇಖನವಾಗಿ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಪಾ.ವೆಂ. ಕಸ್ತೂರಿಯ ಮೊದಲ ಸಂಚಿಕೆಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ೧೮ ವರ್ಷಗಳ ಪರಂತ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಕನ್ನಡದ ಗಣ್ಯ ವಿಜ್ಞಾನ - ಲೇಖಕರೆಂದೇ ಪರಿಗಣಿಸತಕ್ಕುದು.

ಪಂಚಮುಖಗಳು

ಪಾ. ವೆಂ. ಆಚಾರ್ಯರ ಕೃತಿರಚನೆಯ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ಐದು ಮುಖಗಳಲ್ಲಿ ರೇಖಿಸಬಹುದು. ಅವೆಂದರೆ - ಕಲ್ಪಕತೆ; ಚಿಂತನಪರತೆ; ಶಬ್ದಾಸಕ್ತಿ; ಪತ್ರಿಕಾಧರ್ಮ; ಮತ್ತು ಅಣಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿ.

ಕಲ್ಪಕತೆ ಅವರ ಕವನ, ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದರೆ, ಚಿಂತನಪರತೆಯು ಜೀವನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಕುರಿತ ವಿಚಾರಮಂಥನದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಶಬ್ದಾಸಕ್ತಿಯಂತೂ 'ಕಸ್ತೂರಿ'ಯು ಆರಂಭವಾದ ಕಾಲದಿಂದ ತೋರಿಬಂದಿದೆ. ಪತ್ರಿಕಾಧರ್ಮದ ಬಗೆಯನ್ನು ಅವರು ಪಾಲಿಸುವುದಕ್ಕೂ 'ಕಸ್ತೂರಿ'ಯೇ ಕಾರಣವಾಯ್ತು. ಅಣಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಅವರಿಗೆ ಜನ್ಮ ಜಾತವಾಗಿದ್ದು, ಅವರ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೃತಿರಚನೆಗೆ ಅರ್ಥಾತ್ ಹರಟೆಗೆ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರೇರಣೆಯಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿದೆ. ಇವು ಐದೂ ಭೂಮಿಕೆಗಳ ಹಿಂದೆ ಅಖಂಡವಾದ ವ್ಯಾಸಂಗಪ್ರಿಯತೆ - ಇದ್ದುದನ್ನು ನಾವು ಗಣಿಸತಕ್ಕದು. ತುಸು ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೊಡೋಣವೆ?

ಅನೇಕರಂತೆ ಪಾ.ವೆಂ. ತಮ್ಮ ಲೇಖನವನ್ನು ಕವನಿಸುವುದರಿಂದಲೇ ಆರಂಭಿಸಿದರು - ಹನ್ನೊಂದು ವರ್ಷದವರಿದ್ದಾಗ. ಆ ಮುಂದೆಯೂ ಕವಿತಾರಚನೆಗೆ ಮನಗೊಟ್ಟರೂ, ನಿಯಮಿತವಾಗಿ ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಆಗಲಿ ಇಲ್ಲ, ಆದರೆ ಕಾಲ ಮುಂದೆ ಸರಿದಂತೆ ಅವರ ಪ್ರಯೋಗಶೀಲ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ನವನವೀನ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಿಸಿತು. ಅವರ ಮೊದಲ ಕವನ ಸಂಗ್ರಹ 'ನವನೀರದ'ಕ್ಕೆ ಆಗಿನ ಮುಂಬಯಿ ಸರಕಾರದಿಂದ ಪಾರಿತೋಷಕವೂ ಲಭಿಸಿತು. ಅನಂತರ ಪ್ರಕಟವಾದ ಸಂಗ್ರಹದ ಹೆಸರು 'ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳು'. ಈ 'ಕೆಲವು' ಎನ್ನುವುದು ಅವರ ಒಟ್ಟಿನ ಕವನ ರಚನೆಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ 'ಮುಂಕುತಿಮ್ಮ'ನ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು 'ಪೆಂಗೋಪದೇಶ'ದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೆಚ್ಚಿನವು ಈ ಮುಂಚೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿಲ್ಲ, ಇದೊಂದು ಮಾದರಿ :

ಬದುಕು ಖಟರಾ ಬಸ್ತು ; ವಿಧಿಯದರ ಡೈವರನು
ಕುಡಿದು ಹೊಡೆಯುತ್ತಾನೆ ಎರಡು ಕಾಣುತ್ತ
ಗುಟರವೊ ಮರವೊ ಸಂಕವೊ ಟ್ರಕ್ಕೊ ಗೋಡೆಯೊ
ಮಡಿವವನಿಗಾವುದೇನೊ ಎಲವೊ ಪೆಂಗೇ.

ಅವರು ಕತೆಗಳನ್ನು ಬರೆದದ್ದಾದರೂ ಕಡಿಮೆಯೇ. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಬರೆದವುಗಳು. ಅವು ೧೯೩೦ರ ದಶಕದ ಕತೆಗಳಾದರೂ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸನ್ನಿವೇಶ ಹಾಗೂ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ಕೊನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬರೆದ 'ಅಪರಜೀವನ' ಎಂಬ ಕತೆಯು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡಂಥ ಮೊತ್ತಮೊದಲಿನ ಕತೆಯಾಗಿದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಬರಹಗಳಲ್ಲಿ ಪಾ.ವೆಂ. ಅವರದು ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೊಡುಗೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಳಗನ್ನಡ ಮತ್ತು ಭಾಷಾ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಲೇಖನಗಳು, ಮೌಲಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ. 'ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಣಯ ವಿವೇಚನೆ' ಎಂಬ ಲೇಖನ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಇತ್ತ ನೇಮಿಚಂದ್ರ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸರ ಬಗೆಗೆ ನವೀನ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಮಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಆಳವಾಗಿ ಯೋಚಿಸಿ ಬರೆದದ್ದು ಕಂಡು ಬಾರದಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನ - ಆದರೆ

ಅವರು ಪ್ರಾಯಶಃ ವಿಜ್ಞಾನದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೈಯಾಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಖಗೋಳ ಶಾಸ್ತ್ರ ಭೂಭೌತಿಕ, ಸಸ್ಯ - ಪ್ರಾಣಿ ಪ್ರಪಂಚ. ಜೊತೆಗೆ ಮನೋವಿಜ್ಞಾನ, ಲೈಂಗಿಕ ವಿಜ್ಞಾನಗಳೂ ಅವರ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆದಿವೆ. ಆದರೆ ಈ ವಿಜ್ಞಾನ ಲೇಖನ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯಕೀಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪಾಲು ಸಂದಿದೆ. ರೋಗಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದು ಜನ ಆರೋಗ್ಯವಂತರಾಗಿ ಬಾಳಬೇಕೆಂಬ ಸದಾಶಯವನ್ನು ನಾವು ಅಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಕೆಲವು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಇನ್ನೀಗ ಹರಟೆಗಳು. ಅವರ ಒಟ್ಟಿನ ಕೃತಿರಚನೆಯ ದೊಡ್ಡ ಮೊತ್ತ ಲಾಂಗೂಲಾಚಾರ್ಯ ಹೆಸರಿನ ಹರಟೆಗಳದ್ದೇ. ಐದುನೂರನ್ನು ಮಿಕ್ಕಿದ ಇಷ್ಟೊಂದು ಹರಟೆಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬೇರಾರೂ ಬರೆದಂತಿಲ್ಲ, ಹೆಚ್ಚಿನವು ಕರ್ಮವೀರದಲ್ಲಿ ಬಂದವುಗಳು.

ಹರಟೆ ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಏನಾದರೊಂದು ಪ್ರಕೋಪನ (provocation) ಬೇಕು. ಒಂದು ಯಶಸ್ವಿ ಘಟನೆ, ಸಣ್ಣ ವಿಚಾರ ಇಲ್ಲವೆ ಆಡಿದ ಒಂದು ಮಾತು - ಇಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗಿನ ಪ್ರಕೋಪನೆ ಅವರಿಗೆ ಸಾಕಿತ್ತು. ಹಾಗೆ ಆರಂಭಿಸಿ ತಮ್ಮ ಬಹುಶ್ರುತತ್ವದ ಬೆಂಬಲದಿಂದ ವಿಷಯವನ್ನು ವ್ಯಂಗದ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅನೇಕ ಹರಟೆಗಳ ಶೀರ್ಷಿಕೆಗಳೇ ಪ್ರಚೋದಕವಾಗಿವೆ : 'ನಗ್ನಾಪರಾಧ', 'ಗೋಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿರಿ', 'ಮನುಷ್ಯ ನಗದಿದ್ದರೆ', 'ಶತ್ರು(ಗಡ್ಡೆ ಚಿಂತಾರತ್ನಂ', 'ನೀವು ಹೆಂಡತೀನ್ನ ಹೊಡೆಯುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೀರಾ?'

'ಕಸ್ತೂರಿ' ನಿಮಿತ್ತದ ಅವರ ಪತ್ರಿಕಾಧರ್ಮವನ್ನು ತುಸು ವಿವರಿಸಬೇಕು. ಈಗಿನ ಪತ್ರಿಕಾ ವೃತ್ತಿಯೆಂದರೆ ತತ್ಕಾಲದ ಸಂಚಿಕೆಗೆ ಏನು ಬೇಕೋ ಅದನ್ನು ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು, ಎಷ್ಟು ಬೇಕೋ ಅಷ್ಟಕ್ಕೇನೆ ಗೀಚುವುದನ್ನು ಮುಗಿಸಿ, ಆಮೇಲೆ ಆ ಲೇಖನವನ್ನು (ಆ ಲೇಖನವನ್ನೂ) ಮರೆತುಬಿಡುವುದಾಗಿದೆ. ಪಾ.ವೆಂ. ಅವರಿಗೆ ಅದೊಂದು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯವೇ ಎಂಬತ್ತಿದ್ದಿತು. ವಿಷಯವೊಂದರ ಬಗ್ಗೆ ಕುತೂಹಲದ ಆಸಕ್ತಿ ಮೂಡಿತೆಂದರೆ ತಾವು ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಸೂಕ್ತ ಲೇಖಕರನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಂದ ಬರೆಯಿಸುವುದು, ಅದರ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಸಲಹೆ ಕೊಟ್ಟು ಮತ್ತೆ ಬರೆಯಿಸುವುದು; ಅನಂತರವೇ ಅದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದಾಗಬೇಕು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪಾ.ವೆಂ. ಹಿರಿ ಕಿರಿಯರೆನ್ನದೆ ಸತತವಾಗಿ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಳೆಯ ಕಸ್ತೂರಿಯ ಲೇಖಕರು ಯಾರನ್ನು ಕೇಳಿದರೂ, ಪಾ. ವೆಂ. ಅವರ ಈ ವಿಶೇಷತೆಯನ್ನು ಬಾಯ್ತುಂಬ ಹೊಗಳುತ್ತಾರೆ.

ಕಸ್ತೂರಿ ವಸ್ತುಶಃ ಡೈಜೆಸ್ಟ್ ಪತ್ರಿಕೆ. ನಾನಾ ಕಡೆಗಳಿಂದ ಮಧುವನ್ನು ತಂದು ಇರಿಸಿದ ಜೇನೋಣದ ಹಾಗೆ. ಪಾ.ವೆಂ ಅವರ ಮೇಲ್ಕಂಡ ಪತ್ರಿಕಾಧರ್ಮದಿಂದಾಗಿ ಆ ಜೇನುತುಪ್ಪ ತರುಣರಿಂದ ಮುದುಕರ ವರೆಗೆ ಸರ್ವಗ್ರಾಹ್ಯವಾಯಿತು.

ಈ 'ಕಸ್ತೂರಿ' ಪತ್ರಿಕೆಯೇ ಅವರ ಶಬ್ದಾಸಕ್ತಿಗೆ ಪುಟಕೊಟ್ಟಿತು. ಮುದ್ದಣ, ಗೋವಿಂದ ಪೈಗಳಂಥ ಶಬ್ದಾಸಕ್ತರು ಬಾಳಿದ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಅವರು ಬಂದವರಾಗಿ, ಅವರಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮೊದಲಿಂದಲೇ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಕಸ್ತೂರಿಯ ಆರಂಭದ ಸಂಚಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬರತೊಡಗಿದ 'ನಿಮ್ಮ ಶಬ್ದ ಭಂಡಾರ ಬೆಳೆಯಲಿ' ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಅನಂತರ ಬರತೊಡಗಿದ 'ಪದ - ಅರ್ಥ ಚಿಂತಾಮಣಿ'ಯ ನಿಯಮಿತ

ವಿವೇಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅದು ಸುವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಶಬ್ದದ ಪೂರ್ವಾಪರ, ಅದರ ಜ್ಞಾತಿಪದಗಳು, ಅದರಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುವ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಂಶಗಳು - ಇವುಗಳ ಆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿದು 'ಚಿಂತಾಮಣಿ' ರತ್ನವನ್ನೇ ಹೊರತೆಗೆದರೆನ್ನಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಗಳ ಗಂಟನ್ನು ಬಿಚ್ಚುವುದಲ್ಲದೆ, ಅನ್ಯ ಭಾಷಾ ಶಬ್ದಗಳ ನಂಟನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸಿದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ವೈದುಷ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಕಿಟಿಲ್, ಡಿ. ಎಲ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಜಿ. ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯ - ಇವರಿಗೆ ಸಮನಾಗಿಯೇ ಪಾ.ವೆಂ. ಅವರನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬೇಕಾಗುವುದು.

ಪಾ.ವೆಂ. ಅವರ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷತೆ ಎಂದರೆ ಹತ್ತಾರು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಚಿಂತನೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬರಹವಂತೂ ಸರಿಯೇ, ಅವರೊಡನೆ ಮಾತಿಗೆ ನಿಂತಾಗಲೂ ಇದು ಮನವರಿಕೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ವಿಧವಿಧವಾದ, ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ - ಎನಿಸುವಂತಹ ವಿಚಾರಗಳು ಕಾರಂಜಿಯ ನೀರಿನಂತೆ ಚಿಮ್ಮುತ್ತಿದ್ದವು. ಸ್ಫುರಣ - ಎನ್ನುವುದು ಹೀಗೇ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವೆ! ಈ ಸ್ಫುರಣವೇ ನವನವೋನ್ನೇಷಶಾಲಿನಿಯಾದ ಪ್ರತಿಭೆ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಪ್ರತಿಭೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿತು. ಅವರ ಅನಂತರ ಹೆಸರಿಸಬೇಕಾದವರು ಪಾ.ವೆಂ. ಆಚಾರ್ಯರೇ.

ಸಮಾರೋಪ

ಪಾ.ವೆಂ. ಆಚಾರ್ಯರು ಕಲಿತದ್ದು ಕಡಿಮೆ; ಓದಿದ್ದೇ ಜಾಸ್ತಿ. ಅವರ ಈ ಓದು ಬಿಡುವರಿಯದ್ದು ಅದೇನೂ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದದ್ದಲ್ಲ. ಆದರೆ ಓದಿದ್ದನ್ನು ತಮ್ಮ ಬೌದ್ಧಿಕ ಜರಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನಷ್ಟೆ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇನ್ನು ಸಮಕಾಲೀನ ಘಟನೆಗಳಿದ್ದರೆ ತೀವ್ರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೊಳಗಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನಂತರದ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು, ಹಿಂದು ಮುಂದುಗಳನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸಿ, ಸಾರಾಸಾರ ವಿವೇಕದಿಂದ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸ್ವಂತದ ಅಭಿರುಚಿ ಮತ್ತು ಸ್ವತಂತ್ರ ದೃಷ್ಟಿ - ಇವನ್ನು ತಮ್ಮ ಬದುಕು ಮತ್ತು ಬರಹಗಳಲ್ಲಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಸಮಗ್ರ ಪಾ.ವೆಂ.

ಪಾ.ವೆಂ. ಆಚಾರ್ಯರ ಸಮಸ್ತ ಬರಹಗಳನ್ನು ಹೊರತರುವ ಯೋಚನೆ ಬಂದು, ಪಾ.ವೆಂ. ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು. (ಸದಸ್ಯರು : ಶ್ರೀ ಎಂ. ವಿ. ಪಾಡಿಗಾರ, ಪ್ರೊ. ರಾಧಾಕೃಷ್ಣ ಆಚಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಡಾ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರ).

ಈ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಇದುವರೆಗೆ ಪ್ರಕಟವಾದ ಕೃತಿಗಳೆಂದರೆ -

೧. ಆಯ್ದು ಲಲಿತ ಪ್ರಬಂಧಗಳು

ಸಂ.: ಅ. ರಾ. ಮಿತ್ರ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರ

ಪ್ರ.: ಪ್ರಿಂಸಮ್ ಬುಕ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೦.

೨. ಆಯ್ದು ನಗೆ ಬರಹಗಳು

ಸಂ.: ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರ ಮತ್ತು ಅ. ರಾ. ಮಿತ್ರ

ಪ್ರ.: ಪ್ರಿಂಸಮ್ ಬುಕ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೦.

೩. ಉಡುಪಿಯ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಪಾ.ವೆಂ. ಅಚಾರ್ಯರು

ಸಂ.: ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರ

ಪ್ರ.: ಪ್ರಸಾಧನ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೧.

೪. ಬಯ್ಯಮಲ್ಲಿಗೆ (ತುಳು ಕವನ ಸಂಗ್ರಹ)

ಪ್ರ.: ಕರ್ನಾಟಕ ತುಳು ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ೨೦೦೧.

೫. ಚಿತ್ರ ವಿಚಿತ್ರ ಈ ಜಗತ್ತು

ಸಂ.: ಎಸ್. ಎಲ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಮೂರ್ತಿ

ಪ್ರ.: ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾಶನ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ೨೦೦೧

೬. ಇವರೇ ಲಾಂಗೂಲಾಚಾರ್ಯರು! (ಆಯ್ದ ಹರಟೆಗಳು)

ಸಂ.: ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರ ಮತ್ತು ಎಸ್. ಎಲ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ

ಪ್ರ.: ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಸಂಶೋಧನ ಕೇಂದ್ರ, ಉಡುಪಿ, ೨೦೦೨.

೭. ಹಿಂದೂ - ಮುಸ್ಲಿಂ ಮತ್ತು ಇತರ ಸಣ್ಣಕತೆಗಳು

ಸುಮಂತ ಪ್ರಕಾಶನ, ಉಪ್ಪಿನಕೋಟೆ, ಬ್ರಹ್ಮಾವರ.

೮. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇನು ಮಾಡಬೇಕು ?

- ಹಾಗೂ ಇತರ ಚಿಂತನ ಪ್ರಬಂಧಗಳು

ಅಂಕಿತ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೨

ವ್ಯಕ್ತಿಚಿತ್ರ ಪರಿಣತ - ಪಾ.ವೆಂ. ಆಚಾರ್ಯ

ದಿವಂಗತ ಪಾ.ವೆಂ. ಆಚಾರ್ಯರು ಒಂದು ನೂರು ವ್ಯಕ್ತಿಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇನೂ ಅಂದಾಜು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲ, ಸರಿಯಾದದ್ದೇ. ಒಂದೋ ಎರಡೋ ಹೆಚ್ಚು ಇಲ್ಲವೆ ಕಡಿಮೆಯಿರಬೇಕು.

ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಉಡುಪಿಯ ಕಡೆಯವರೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಹತ್ತು ಜನರು ಅದೇ ಹೆಸರಿನ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರಲಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯರಂಗದ ಕೆಲವು ಲೇಖಕರು 'ಹೊಸಗನ್ನಡದ ಹಿರಿಯರು' ಎಂಬ ಅವರ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶಗೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. (ಪ್ರಕಟನೆ ನಂ.೧೨) ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಿಖ್ಯಾತರಾದವರ ಬಗ್ಗೆ ಬೇರೊಂದು ಸಂಕಲನ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. (ಪ್ರಕಟನೆ ನಂ.೧೦) ಅದರ ಜೊತೆಗಿನದು (ನಂ.೧೧) ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರಿಗಾಗಿ ಮೀಸಲು.

ಪಾ.ವೆಂ. ಯಾವುದೋ ಸ್ವಂತದ ದೃಷ್ಟಿಕೋಣದಿಂದ, ಒಲವಿನಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡದ್ದಲ್ಲ, ಜೀವನದ ಎಲ್ಲ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಜೃಂಭಿಸಿದವರು ಅವರ ನಜರಿಗೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದಾರೆ. ರಾಜಕೀಯ ಧುರಂಧರರ ಜೊತೆಗೆ ಡಾಕ್ಟರ್ ಜನರಿದ್ದಾರೆ. ಶಿಕ್ಷಣತಜ್ಞರ ನೆರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಚಿತ್ರ-ಸಂಗೀತಾದಿ ಕಲಾವಿದರಿದ್ದಾರೆ. ಪಾ.ವೆಂ.ಗೆ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳಷ್ಟೇ ತತ್ವವೇತ್ತರು ಬೇಕು. ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತಿಗಳು, ಉದ್ಯಮಿಗಳು, ದಲಿತೋದ್ಧಾರಕರು ಸಮಾನರೇ. ಚದುರಂಗದ ಆಟದವರ ಬದುಕನ್ನೂ ಆಚಾರ್ಯರು ಕೆದಕಬಲ್ಲರು! ಅಂತೂ ಯಾವುದೇ ರಂಗದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬ ಒಂದಿಷ್ಟು ಸಾಧಿಸಿದವನಾದರೆ ಅವನನ್ನು ಅರಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಸೆರೆ-ಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಅದೂ ೬-೮ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸಾಧಿಸಿದ್ದೇನು, ಅದರ ಗುಟ್ಟೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ, ಆ ಜೀವನದ ಯಶಸ್ಸಿನ ಮರ್ಮವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮತ್ತೆ ಈ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಇಂಥದ್ದೇ ಕಡೆಯವರಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವನ್ನು ಅವರು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ, ಯಾವ ವಿದೇಶಿಯನೂ ಆದೀತು. 'ಟಂಬಕ್ಕು' ಎಂಬ ದೇಶ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ್ದು; ಗೊಡ್ಡು ಎಂಬುದು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಯಶಸ್ವಿಗಳಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿದರೆ ಆಚಾರ್ಯರು ಅಲ್ಲಿಯೂ ತಡಕಾಡುತ್ತಿದ್ದರೇನೋ! ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ನಮಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಚಿತ ವಿದೇಶೀಯರಾದ ಬ್ರಿಟಿಷರೇ ಕಡಿಮೆ. ಅಮೇರಿಕ-ಇತರರಿಗಿಂತ ಮುಂದುವರಿದ ರಾಷ್ಟ್ರ - ಹಾಗಾಗಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಜನ ಅಮೇರಿಕನ್ನರು - ಅದೂ ಹಲವಾರು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿದ್ದವರನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರು ಕಂಡರಿಸಿದ್ದಾರೆ. (ಅದರ ಇನ್ನೊಂದು ಕಾರಣ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ-ಮಾಹಿತಿ ಬಹಳಷ್ಟು ದೊರೆಯುತ್ತದೆಂಬುದೂ ಇರಬಹುದು.) ಇತ್ತ ರಶಿಯದ ದಿಕ್ಕು-ದೆಸೆಯನ್ನೇ ಬದಲಿಸಿದ ಕ್ರಾಂತಿವೀರರಿದ್ದಾರೆ.

ಬೆಲ್ಜಿಯಮ್‌ನಂತಹ ಚಿಕ್ಕಪ್ರದೇಶದವರಿದ್ದಾರೆ. ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನ ಜಪಾನ, ಕಪ್ಪು ಜನದ ಆಫ್ರಿಕಾ - ಹೀಗೆ ಜಗದಗಲವಿದ್ದ ಜನರನ್ನು ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ವಿದೇಶೀಯರಂತಿರಲಿ, ಭಾರತೀಯರು ದೊಡ್ಡ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತರಾದದ್ದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೇ. ಅವರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗರು ನಕ್ಷತ್ರಗಳಂತೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮಿನುಗುತ್ತಾರೆ. ಇಂತು ಆಚಾರ್ಯರ ವ್ಯಕ್ತಿಚಿತ್ರಣದ ಕ್ಯಾನ್‌ವಾಸ್ ಹಲವಾರು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಶಾಲವಾದದ್ದು.

ಇತ್ತ ಕಾಲಮಾನದಿಂದ ಪ್ಲೇಟೊ, ದ-ವಿಂಚಿ, ಕಶ್ಯಪ ಮಾತಂಗ - ಈ ಕೆಲವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಎಲ್ಲರೂ ೧೯-೨೦ನೆಯ ಶತಮಾನಗಳವರೇ. ಹಿಂದಿನವರೇ ಇರಲಿ ಇಂದಿನವರೇ ಇರಲಿ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜೀವನದ ಆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿದು ಆಚಾರ್ಯರು ಆತ್ಮೀಯತೆಯಿಂದ, ಆದರೂ ತುಸು ದೂರದಲ್ಲಿ ನಿಂತೇ ನಿಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮೆಚ್ಚಬೇಕಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಈ ಪರಿಯ ವೈವಿಧ್ಯವಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿಗಾಗಿ ಪಾ.ವೆಂ. ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ, ಯಾವುದೂ ಒಂದು ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿದ್ದ ಸಿಕ್ಕಷ್ಟನ್ನು ಬಾಚಿಕೊಂಡು ಗೀಚುವ ಅವಸರದ ಪತ್ರಿಕಾಧರ್ಮ ಅವರದ್ದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ, ಸಂಬಂಧಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತ ಒಂದು ಗ್ರಂಥವಿದ್ದರೆ, ಅದನ್ನು ಇಡಿಯಾಗಿ ಓದಿ, ಸಂಶಯ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ, ಹಾಗೂ ವಿಷಯ ಪೂರ್ತೆಗಾಗಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ವಾಚನ ಸಾಮಗ್ರಿ ಸಿಕ್ಕಾಗಲೇ, ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಇಡುನೋಟ ದೊರೆತಾಗಲೇ ಅವರ ಪೆನ್ನಿನಿಂದ ಮಸಿ ಇಳಿಯಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೋ ಚದರಿದ ಅಪರಿಚಿತ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಘಟನಾವಳಿಗಳನ್ನು ಹೆಣೆಯುವ ಮತ್ತು ಅದರ ಮತಿತಾರ್ಥವನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಕೌಶಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಾ.ವೆಂ. ಅವರನ್ನು ಸರಿಗಟ್ಟುವವರು ವಿರಳ. ನಾಲ್ಕಾರು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಕಡೆದು ನಿಲಿಸುವ ಕುಶಲರು ಇಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ, ಆದರೆ ನೂರರಷ್ಟು ...? ಅವರು ಹೀಗೆ ರೇಖಿಸಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ ಉನ್ನತಮಟ್ಟದವೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯಕ್ಕೆ ಎಡೆಯಿಲ್ಲ, ಸುಮಾರಾಗಿದೆ ಸಾಧಾರಣವಾದದ್ದು ಎಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂಥವು ಕೆಲವು ಮಾತ್ರ. ಇನ್ನು 'ಕಾಟಾಚಾರದ' 'ಬರಹ ಕಳಪೆ' ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದಾದದ್ದು ಒಂದೂ ಇಲ್ಲ - ಎಂಬ ಗ್ಯಾರಂಟಿಯನ್ನು ಕೊಡೋಣವೆ?

ಈ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಿ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಓದಿದಾಗ ಯಾವುದೋ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸಿದ ಭಾವನೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ತರುಣರಿಗಂತೂ ಬೋಧಪ್ರದವೆನಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ, ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪಾ.ವೆಂ. ಕನ್ನಡ ಜನಕ್ಕೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂದೇ ನಮ್ಮ ಅನಿಸಿಕೆಯಾಗಿದೆ.

ಓದುಗರಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ವಿನಂತಿ. ಪಾ.ವೆಂ. ಈ ಎಲ್ಲ ವ್ಯಕ್ತಿಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕಸ್ತೂರಿಗಾಗಿ, ೧೯೫೬ರಿಂದ ೧೯೭೬ರ ವರೆಗಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಮುಂದಿನ ವಿವರಗಳು ಇರದಿರುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಇದರಿಂದ ದಾಖಲಿಸಿರುವ ಘಟನೆಗಳಾಗಲೀ, ವಿಷಯಗಳಾಗಲೀ ಕಾಲದೂರ (outdated) ಆಗಿಲ್ಲ; ಆಗಲಾರವು. ತಮ್ಮ ಬರಹದಲ್ಲಿ ಪಾ.ವೆಂ. ವರ್ತಮಾನಕಾಲವನ್ನು ತಂದಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಭೂತಕಾಲಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಓದಿದರಾಯಿತು. ಸರಿ ತಾನೆ?

ಇದರ ಸಂಪಾದನೆಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ನೆರವಾದವರೆಂದು ಪ್ರೊ. ಎಸ್.ಎಲ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿಯವರನ್ನು ಹೆಸರಿಸುವೆ. ಡಿ.ಟಿ.ಪಿ. ಕಾರ್ಯವು ಎಂದಿನಂತೆ ನಮ್ಮ ದುರ್ಗಾ ಕಂಪ್ಯೂಟರ್‌ನವರದು. ಪ್ರಕಾಶನದಲ್ಲಿ ಜೊತೆಗೂಡಿದವರು ಕನಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನದವರು. ಇವರೆಲ್ಲ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಕಾರಣರಾದವರು.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರ

ಸಂಪಾದಕರು

ಪಾ.ವೆಂ.ವಿಶ್ವಸ್ತ ಸಮಿತಿಯ ಪರವಾಗಿ

ಪರಿವಿಡಿ

ಲೇಖನ	ಪುಟ
೧. ಅಂಬೇಡಕರರು ಹಾಗೇಕಾದರು ?	೧
೨. ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಯೋಗಮಾರ್ಗ ತೋರಿಸಿದ ಸುಂದರರಾಜ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್	೬
೩. ಆದರ್ಶ ರೈತ ಚಿನ್ನಮಲ್ಲಪ್ಪ ಅಸುಂಡಿಯವರು	೧೩
೪. ಆನಂದಿಬಾಯಿ ಜೋಶಿ	೧೮
೫. ಶಿಕ್ಷಣತಜ್ಞ ಒಡೆಯರರೊಂದಿಗೆ ಒಂದೆರಡು ಗಂಟೆ	೨೨
೬. ಟೈಪ್‌ರೈಟರ್ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಕಟ್ಟಿಯವರು	೩೩
೭. ರಂಟಿಯಿಂದ ಮೋಟಾರ್: ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರ ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿ	೩೮
೮. ಡಾ. ಆನಂದ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ	೪೩
೯. ನಾಟ್ಯಾಚಾರ್ಯ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಕುಲಕರ್ಣಿ	೪೮
೧೦. ಸುಬೇತಾ ಕೃಪಲಾನಿ	೫೬
೧೧. ಜಗದ್ಗುರುವಾಗಲೊಲ್ಲದ ಜೆ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ	೬೧
೧೨. ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಅಂತರ್ವಾಣಿ	೬೬
೧೩. ಅಪಾರ ಆತ್ಮಬಲದ ಜಗದೀಶನ್	೭೧
೧೪. ಜನಪ್ರಿಯ ಸ್ತ್ರೀರೋಗತಜ್ಞ ಡಾ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಕೌಲಗೌಡ	೭೭
೧೫. ಸಂಗೀತ ಪಂಡಿತ ಭೀಮಸೇನ ಜೋಶಿ	೯೦
೧೬. ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ ದೈವರಾತರು	೯೬
೧೭. ಕಲಾಗುರು ಜಿ.ಎಸ್. ದಂಡಾವತಿಮಠ	೧೦೫
೧೮. ಶಂಕರನ್ ನಂಬೂದ್ರಿಪಾದ ಯಾರು ?	೧೧೨
೧೯. ಆ ನೆಹರು ಕೋಪ !	೧೧೭

೨೦	ಕಮಲಾ ನೆಹರು	೧೨೨
೨೧.	ಬಿಳಿಯ ಕನ್ನಡಿಗ: ಎ.ಸಿ. ಫ್ಯಾರನ್	೧೨೮
೨೨.	ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಮಹಾಜನ	೧೩೪
೨೩.	ಮಹರ್ಷಿ ಮಹೇಶಯೋಗಿಗಳ ಕ್ರಾಂತಧ್ಯಾನ	೧೩೯
೨೪.	ನಮ್ಮ ಹೊಸ ಮುಖ್ಯ ಸೇನಾಪತಿ	೧೪೬
೨೫.	ಮುರಾರಜಿ ದೇಸಾಯಿ	೧೪೯
	ಪಾ.ವೆಂ.ರವರ ಮೊರಾರ್ಜಿ ಮೇಲಿನ ಲೇಖನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ	
೨೬.	ಸಿ.ಪಿ. ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯರ್	೧೬೯
೨೭.	ಲಾಲ ಬಹಾದುರ ಶಾಸ್ತ್ರಿ	೧೭೬
೨೮.	ರಾಮಮನೋಹರ ಲೋಹಿಯಾ	೧೮೪
೨೯.	ಶ್ರೀಮತಿ ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಪಂಡಿತ	೧೯೦
೩೦.	ಡಾ. ಮೇರಿ ವರ್ಗಿಸ್	೧೯೬
೩೧.	ಹರಿಜನ ಕೈವಾರಿ ಸರದಾರ ವೀರನಗೌಡರ	೨೦೪
೩೨.	ಹುತಾತ್ಮ ಮೀರ್ ಮಕಬಲ್ ಶೆರ್ವಾನಿ	೨೧೨
೩೩.	ವೀಣೆ ಶೇಷಣ್ಣ	೨೧೬
೩೪.	ಭಾರತದ ಕೋಗಿಲೆ: ಸರೋಜಿನಿದೇವಿ	೨೨೧
೩೫.	ಪಂಡಿತ ಸಾವಲೇಕರ	೨೨೮
೩೬.	ಆರ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ಸಂಸ್ಥಾಪಕ ಹೆಡಗೇವಾರ್	೨೩೬
೩೭.	ಗೋಪಾಲ ಗಣೇಶ ಆಗರಕರ್	೨೪೨
೩೮.	ರಮಾನಂದ ಚಟರ್ಜಿ	೨೬೦
೩೯.	ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಅಗ್ನಿಪರೀಕ್ಷೆ	೨೭೮
೪೦.	CHAACHA NEHRU	೩೦೪
೪೧.	ಚೀನಾ ಯಾತ್ರಿಕ ಕಶ್ಯಪ ಮಾತಂಗ	೩೦೬
೪೨.	ಯವನಿಯನ್ನು ವರಿಸಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕವಿ	೩೦೯

೧. ಅಂಬೇಡಕರರು ಹಾಗೇಕಾದರು ?

ಭಾರತದ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಯೊಬ್ಬನು ಜಾತಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪಟ್ಟ ಪಾಡು

ಡಾ. ಭೀಮರಾವ ರಾಮರಾವ ಅಂಬೇಡಕರರು ತೀರಿಕೊಂಡರು. ಮೃತ್ಯುವಿಗಿಂತ ಕೆಲ ವಾರಗಳ ಹಿಂದೆ ಅವರು ಎರಡು ಲಕ್ಷ ಅನುಯಾಯಿಗಳೊಡನೆ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದರು. ಇದು ಸಂತಪ್ತನಾದ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯನೊಬ್ಬನು ಹಿಂದೂಧರ್ಮದ ವಿರುದ್ಧ ಹೂಡಿದ ಕೊನೆಯ ಮಹಾ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಅಂಬೇಡಕರರ ಪ್ರೌಢ ಜೀವನವೆಲ್ಲ ಪ್ರತಿಭಟನೆಗಳ ಒಂದು ಮಾಲೆಯೇ ಆಗಿತ್ತು. ಅವರು ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಪ್ರಕ್ಷುಬ್ಧ ಮನುಷ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಸುಮಾರು ಮೂರು ದಶಕಗಳ ಕಾಲ ಅವರು ಈ ಕ್ಷೋಭವನ್ನು ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದರು. ಅವರು ಸನಾತನಿಗಳ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟಾಗಿದ್ದರು—ಯಾಕೆಂದರೆ ಅಂಬೇಡಕರರು ವಿದ್ಯಾಬುದ್ಧಿ ವೈಭವವುಳ್ಳವರಾದರೂ ಅವರನ್ನು ಸಮಾಜ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಾಗಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರು ಸುಧಾರಕರ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟಾಗಿದ್ದರು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಸುಧಾರಕರು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾ ನಿವಾರಣೆಯನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ತ್ವರಿತವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವರಿಗೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಮತ್ತು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಗಾಗಿ ಏನೂ ಮಾಡಿಲ್ಲೆಂದು ವಾದಿಸಿ ಅವರೊಂದು ಪುಸ್ತಕವನ್ನೇ ಬರೆದರು. ಅವರು ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ಅನುಯಾಯಿ-ಹರಿಜನರೊಡನೆ ಮುಸ್ಲಿಂ ಅಥವಾ ಕ್ರೈಸ್ತಧರ್ಮ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಾಗಿ ಬೆದರಿಕೆ ಹಾಕಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ಅವರು ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಹಿಂದೂಗಳ ಮೇಲೆ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಅಂಬೇಡಕರರು ಸಿಡುಕರಾಗಲು ಅವರಿಗೆ ಬಂದ ಕಟು ಅನುಭವಗಳೇ ಕಾರಣ. ಅವರು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅವರಂಥ ಬುದ್ಧಿವಂತರಿಗೆ ಅದೇ ಸಾಕಷ್ಟು ಮನೋವೇಧಕ ವಿಷಯವಾಗಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಮೆರಸಿದ ಮೇಲೂ ಮೇಲ್ಜಾತಿಯವರಿಂದ ನೇರವಾದ ಅವಮಾನಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದಂತೂ ಅವರನ್ನು ಸಹನಾತೀತವಾಗಿ ನೋಯಿಸಿತ್ತು.

ಬಡೋದೆಯ ಗಾಯಕವಾಡರು ಬುದ್ಧಿವಂತ ಅಂಬೇಡಕರರ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಲೇಜು ಶಿಕ್ಷಣ ಮುಗಿಸಲು ಮತ್ತು ಅನಂತರ ಅಮೇರಿಕದ ಕೊಲಂಬಿಯಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚಶಿಕ್ಷಣ ಮುಂದುವರಿಸಲು ಧನಸಹಾಯವಿತ್ತರು. ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಅಂಬೇಡಕರರು ತಮ್ಮ ಕೌಶಲವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಕೊಲಂಬಿಯಾದಲ್ಲಿ ಅವರು ಇತಿಹಾಸ, ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರ, ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರ, ಮನಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪಾರಂಗತರಾದರು. ೧೯೧೭ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಅವಶ್ಯಕಿಂತ ಇಮ್ಮಡಿ ಗುಣಗಳಿಂದ “ಡಾಕ್ಟರ್ ಆಫ್ ಫಿಲಾಸಫಿ” ಪದವಿ ಗಳಿಸಿದರು. ಮುಂದೆ ಲಂಡನ್ ಹಾಗೂ ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೂ ಶಿಕ್ಷಣ ಹೊಂದಿ ಅವರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಮರಳಿದರು.

ಅಂಬೇಡಕರರನ್ನು ತಮ್ಮ ಹಣಕಾಸಿನ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಗಾಯಕವಾಡರು ಬಯಸಿದರು. ಆರ್ಥಿಕ ಶಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೊಂದು ಆಸನವೊದಗಿಸಲಾಯಿತು. ಅಂಬೇಡಕರರು ತಮ್ಮ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅವರ ಹೃದಯ ಇಷ್ಟಾರ್ಥ ಸಿದ್ಧಿಯ ಆನಂದದಿಂದ ತುಂಬಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯೆ ತಮ್ಮ ನೀಚ ಜಾತಿಯನ್ನು ತೊಡೆದುಹಾಕಿತ್ತೆಂದು ಅವರು ನಂಬಿದ್ದರು. “ಆಹಾ ನಾನಿನ್ನು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯನಲ್ಲ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿ” ಎಂದುಕೊಂಡರವರು.

ಆದರೆ ಅಂದು ಅವರು ಸಚಿವಾಲಯದಿಂದ ಹೊರಬೀಳುವಾಗ “ಮೂರ್ಖರೇ, ನಾನಿನ್ನೂ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯನಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿದ್ದೇನಲ್ಲವೆ?” ಎಂದು ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಆಕ್ರೋಶ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು.

ಅವರ ಕಚೇರಿಯ ಆರ್ಡರ್ಲಿ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯವನಿದ್ದ. ಅವನು ಅಂಬೇಡಕರರಿಗೆ ತೋರಿಸಬೇಕಾದ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳ ಟ್ರಿಯನ್ನು ಮೇಜಿನ ಮೇಲೆ ಕೊಲಿಸಿಂದ ಅವರ ಕಡೆ ಸರಿಸಿದ್ದ. (ಕೆಲವರು ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳ ಫೈಲನ್ನು ದೂರದಿಂದ ಅವರ ಮೇಜಿನ ಮೇಲೆ ಒಗೆದಿದ್ದರೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.) ಅಂಬೇಡಕರರು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಕೇಳಿದರು – “ಯಾಕೆ ಹೀಗೆ?” ಅವರ ಆರ್ಡರ್ಲಿ “ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ. ನೀವು ಇದನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತೀರಿ. ನಾನು ಅದನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ” ಎಂದಿದ್ದ.

ಅಂಬೇಡಕರರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಈ ಘಟನೆ ಅಳಿಸಲಾರದಂತೆ ಅಚ್ಚೊತ್ತಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಆರು ದಿನ ಅವರು ಸಚಿವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಏನೂ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದೆ ಕಳೆದರು. ಆಮೇಲೆ ತಾಳಲಾರದೆ ಗಾಯಕವಾಡರ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಲೈಬ್ರರಿಯಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತ ಹೊತ್ತು ಕಳೆದು ಕೊನೆಗೆ ಬಡೋದೆಗೆ ಶರಣು ಹೊಡೆದರು.

ಭಾರತದ ಅತಿಶಯ ವಿದ್ಯಾಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬರಾದ ಅಂಬೇಡಕರರು ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದೆ ಬಡತನ ಕ್ಲೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೂವರೆ ವರ್ಷ ನವೆದ ನಂತರ ಮುಂಬಯಿ ಸಿಡೆನ್‌ಹ್ಯಾಮ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ-ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾದರು. ಕೆಲಕಾಲದ ನಂತರ ಅವರು ಮತ್ತೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ತೆರಳಿ ಲಂಡನ್ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ಶಾಲೆಯ ಡಾಕ್ಟರೇಟ್ ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆದದ್ದಲ್ಲದೆ ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರರಾಗಿ ೧೯೨೩ರಲ್ಲಿ ತಿರುಗಿ ಬಂದರು. “ರೂಪಾಯಿಯ ಸಮಸ್ಯೆ” ಎಂಬ ಅವರ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದ ಪುಸ್ತಕವು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಹೊಗಳಿಕೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಿತು.

ವಕೀಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಮೇಲೂ ಅವರ ಜಾತಿ ಅವರನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಹೈಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಾಲಿಸಿಟರನೂ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಕೊಡಲೊಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಜಿಲ್ಲಾ ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಪ್ರಾಕ್ಟೀಸು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಅವರ ಅಪೀಲು ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರರಾರೂ ಸಿದ್ಧರಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಅದಕ್ಕೊಪ್ಪಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರನು ತನ್ನ ವೃತ್ತಿಬಂಧುಗಳ ಬಹಿಷ್ಕಾರಕ್ಕೊಳಗಾಗಬೇಕಾಯಿತು.

ಡಾ. ಅಂಬೇಡಕರರನ್ನು ಅಂತ್ಯಕಾಲದ ವರೆಗೂ ಆವರಿಸಿದ್ದ ವಿರೋಧ ಮನೋಭಾವದ ಮೂಲ ಅವರ ಈ ಅನುಭವಗಳಲ್ಲಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯನ್ನು ಎದುರಿಸಿದ್ದು ಇಂಥದೇ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ. ಆದರೆ ಅವರ ಹೋರಾಟ ಮಹಾತ್ಮರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ಒಂದು ದಾರಿ ಹಿಡಿದರೆ, ಅಂಬೇಡಕರರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಫಲವಾಗಿ ಅವರದು ಒಂದು ಪ್ರತೀಕಾರ ಭಾವವನ್ನು ತಾಳಿತು. ಅವರು ತಮ್ಮನ್ನು ದೂರವಿರಿಸಿದ ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರರ ಕಡೆ ಮುಷ್ಟಿ ಅಲುಗಿಸುತ್ತ, “ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ದಿನ ನಾನು ಈ ನ್ಯಾಯಾಸನದ ಮೇಲೆ ಆಸೀನನಾಗಲಿದ್ದೇನೆ. ಆಗ ನೀವೇ ನನ್ನನ್ನು ‘ಮೈಲಾರ್ಡ್’ ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸುವಿರಿ!” ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಕನಸನ್ನು ನನಸು ಮಾಡುವ ಸಂಧಿ ಅವರಿಗೆ ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಬಂತು. ಅವರಿಗೆ ಹೈಕೋರ್ಟ್ ಜಜ್ಜ ಪದ ಕೊಡಮಾಡಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ವೈಸರಾಯರ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ ಸೇರುವ ಸಂದರ್ಭ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಅವರೀ ಸಂಧಿಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

ಶಿಕ್ಷಣವಿಲ್ಲದೆ, ತಾವು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ನೀಚವೆನಿಸಿದ ಕಸುಬನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಬೇರೆ ವ್ಯವಸಾಯಗಳನ್ನು ಸೇರಿದ ಹೊರತು, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ-ಬಾಂಧವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಅವಮಾನಕರ ತುಚ್ಛಸ್ಥಾನದಿಂದ ವಿಮೋಚನೆಯಿಲ್ಲೆಂದು ಅಂಬೇಡಕರರು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಜಾತಿಬಂಧುಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಲೆಂದು ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು “The People” ಎಂಬ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಪೀಪಲ್ಸ್ ಎಜ್ಯುಕೇಶನ್ ಟ್ರಸ್ಟನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ ಕಾಲೇಜನ್ನು ತೆರೆದರು. ಅಲ್ಲಿದ್ದು ಸರ್ವಜಾತಿಗಳ ೨,೫೦೦ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ನಾನಾ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಅವರು ತಮ್ಮ ಅನುಭವಗಳ ಕ್ರೂರ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡುತ್ತ ಹೋದರು. ಅವರ ಜೀವನದ ಕೊನೆಯ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಆ ಕ್ರೂರ ಬೆಳಕು ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಉಂಟುಮಾಡಿದ ದ್ವಂದ್ವವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಅವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ದೇಶಭಕ್ತಿ ತುಂಬಿತ್ತು. ಮೆದುಳಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀಕಾರ ವೃತ್ತಿ ಇತ್ತು. ಅವರ ಪ್ರತೀಕಾರ ವೃತ್ತಿಯು ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ಮುರಿಯುವ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಹಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುದೂರ ಸಹಕರಿಸುವಂತೆ ಅವರನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಿತು. ಅವರು ಸರ್ವಣ ಹಿಂದೂಗಳನ್ನು ನಂಬಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಲಿಲ್ಲ, ಗಾಂಧೀಜಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾ ನಿವಾರಣೆಯ ಪಣ ತೊಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಅಂಬೇಡಕರಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಸವಾಗಲಿಲ್ಲ, ಬ್ರಿಟಿಷರು ಹೋದರೆ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು ತಿರುಗಿ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗುವರೆಂದು ಅವರು ನಂಬಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಸಂಧಿಕಾಲದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅವರ ಪ್ರತೀಕಾರ ಭಾವದ ಮೇಲೆ ದೇಶಭಕ್ತಿಯೇ ವಿಜಯ ಹೊಂದುತ್ತಿತ್ತು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಹರಿಜನ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಿದಾಗ ಅವರು ಹರಿಜನರ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಮತದಾರ ಸಂಘದ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಭಾರತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹತ್ತಿರ ಬಂದಾಗ ಅವರು ಅದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಅಂಬೇಡಕರರ ಜೀವನದ ಕೊನೆಯ ೧೫ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಅವರ ಜೀವನ ಸಾರ್ಥಕ ಸಾಕಷ್ಟಾಯಿತು. ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಅವರು ವೈಸರಾಯರ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದರು. ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದ ಪ್ರಥಮ ಕಾಯ್ದೆ ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ನೆಹರೂ ಆರಿಸಿದರು.

ಅಂಬೇಡಕರರ ಜೀವನದ ಪರಮ ಸಾರ್ಥಕವೆಂದರೆ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಘಟನೆಯ ಕರಡನ್ನು ರಚಿಸುವ ಅವಕಾಶ ಅವರಿಗೆ ಲಭಿಸಿದ್ದು. “ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ಯಾವುದೇ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸುವುದು ದಂಡನೀಯ ಅಪರಾಧವಾಗಿದೆ” ಎಂದು ಈ ಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ ವಾಕ್ಯದ ಬಹುಂಶ ಕೀರ್ತಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಹಾಗೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ಹೋದರೆ ಅಂಬೇಡಕರಿಗೂ ಒಂದಂಶ ಸಲ್ಲಬೇಕು.

ಅದೇ ಮೇರೆಗೆ ಅಂಬೇಡಕರರು ಹಿಂದೂ ಕಾಯ್ದೆಯ ಕ್ರೋಢೀಕರಣದ ಕರ್ಣಧಾರರೂ ಆದರು. ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದಿಂದ ತಿರಸ್ಕೃತನಾದ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯನೊಬ್ಬನು ಆ ಸಮಾಜದ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಪುನಾರಚಿಸಿ “ಆಧುನಿಕ ಮನು” ಎನಿಸಿದ್ದು ಕಾಲರಾಯನ ಪ್ರತೀಕಾರವೇ ಸೈ.

೬೩ ವರ್ಷದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಂಬೇಡಕರರು ಬಹುಶಃ ಜಗತ್ತಿನ ಬೇರಾವ ಸಮಾಜದಲ್ಲೂ ಕಾಣದಷ್ಟು ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಂಡರು. ಸಾತಾರೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ಲಾಸಿನ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಕಲಿತ ಆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗೆ ಅಪರ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ಜಾತಿಯ ಡಾಕ್ಟರಳೊಬ್ಬಳು

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೫

ವಧುವಾಗಿ ಬಂದಳು. ಅವರ ಜೀವನದ ವಿಜಯ ನಿಜವಾಗಿ ಮಹತ್ತರವಾದುದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವರು ಕೊನೆಗೂ ಅಸುಖಿ-ಅಸಂತುಷ್ಟ-ಕೋಪಪೀಡಿತರಾಗಿಯೇ ಸತ್ತರು. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ಉದ್ಧಾರ ಸಾಕಷ್ಟು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಆಗುತ್ತಿಲ್ಲೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದೊಡನೆ, ಅವರ ಅಂತರಂಗದ ಅಜ್ಞಾತ ಕುಹರಗಳಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿದ್ದ ಹಳೆಯ ತಪ್ಪುಗಳ ಪ್ರತೀಕಾರ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಅವರ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮ ಸ್ವೀಕಾರವು ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದ ಹಿಂದಿನ ಪಾಪಗಳಿಗೆ ತಡವಾಗಿ ಬಂದ ಒಂದು ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಾಗಿದೆ.

ಡಾ. ಅಂಬೇಡಕರರ ಜೀವನದ ಕರುಣಕಥೆ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಆದ ಹಾನಿ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಹೊಣೆಯಾಗಿದೆ. ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ನಷ್ಟವಾಗಬೇಕೆಂದು ಅವರು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದು ತಪ್ಪೆಂದು ನಮಗೆ ತೋರಬಹುದು. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ಭಾರತದಿಂದ ಮಾಯವಾಗುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಮನಗಂಡ ಮೇಲೂ ಅವರು ತಮ್ಮ ವಿರೋಧವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿ ತಮ್ಮ ಸಹಧರ್ಮಿಯರನ್ನು ಮತಾಂತರಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಿಸಿದ್ದು ಸರಿಯಲ್ಲೆಂದು ನಾವು ಹೇಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೊಳಗಾದವರಿಗೆ ತಾಳ್ಮೆಯನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ ಏನು ಫಲ? ಅಂಬೇಡಕರರ ಜೀವನದ ಪಾಠ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಒಂದು ದೇಶ ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವರನ್ನು ತುಚ್ಛರೆಂದು ಬಗೆದು ಎಂದೂ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರಲಾರದು.

೨. ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಯೋಗಮಾರ್ಗ ತೋರಿಸಿದ ಸುಂದರರಾಜ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್

ಅವರು ರಾಣಿಯೊಬ್ಬಳಿಗೆ ಶೀರ್ಷಾಸನ ಕಲಿಸಿದ್ದಾರೆ

ಬೆಲ್ಜಿಯಂನ ರಾಜಮಾತೆಯನ್ನು ತಲೆಕೆಳಗೆ ಮಾಡಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ, ಜಗತ್ತಿನ ಅದ್ವಿತೀಯ ಪಿಟೀಲುವಾದಕ ಯೆಹುದಿ ಮೆನುಯಿನ್ ಅನ್ನು 'ಹೆಣ ಮಲಗಿಸಿದ' ಭಾರತೀಯ ಎಂದು ವಿದೇಶಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಬಿ.ಕೆ.ಎಸ್. ಅಯ್ಯಂಗಾರರನ್ನು ಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸಿವೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ, ಅಖಿಲ ಭಾರತದಲ್ಲಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಸಂಖ್ಯ ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ಪಡೆದ ಶ್ರೀ ಬಿ.ಕೆ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಯ್ಯಂಗಾರರು ಇಂದು ಭಾರತದ ಶ್ರೇಷ್ಠತಮ ಯೋಗಾಸನ ಶಿಕ್ಷಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಬಹುಶಃ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಷ್ಟು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಯೋಗ ಶಿಕ್ಷಕ ಮತ್ತಾರೂ ಇಲ್ಲ. ರಾಜಕಾರಣಿಗಳು, ಸಂಗೀತಗಾರರು, ಲೇಖಕರು ಅವರು ಕಲಿಸಿದ ಯೋಗಾಸನಗಳಿಂದ ಮನಶ್ಚಾಂತಿಯನ್ನೂ ದೇಹಾರೋಗ್ಯವನ್ನೂ ಹೊಂದಿದ್ದಾಗಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲಾಗಿದೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಯೆಹುದಿ ಮೆನುಯಿನ್ನನನ್ನೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿ. ನಡೆಯಲು ಕಲಿಯುವುದರೊಡನೆಯೇ ಪಿಟೀಲು ನುಡಿಸಲು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ ಈ ಸಂಗೀತ ಪಟುವು ೪೦ ದಾಟಿದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಕುಗ್ಗುತ್ತಿರುವ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಗ ಮಾರ್ಗ ಹಿಡಿದ. ಅಯ್ಯಂಗಾರರನ್ನು ಆತ 'ನನ್ನ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಪಿಟೀಲು ಗುರು' ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾನೆ. ಲಂಡನ್ನಿನ ಓಲ್ಡ್ ಬೇಲಿ ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬಾಲಾಪರಾಧಿಗಳ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸುಂದರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೆ ಬೆಟ್ರಿಸ್ ಹಾರ್ಥನ್ ಯಾವುದೋ ಅಪಘಾತದಲ್ಲಿ ಬೆನ್ನುಹುರಿಯನ್ನು ಧಕ್ಕೆಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಡಾಕ್ಟರರು ಅವಳು ಈ ಬೆನ್ನುನೋವಿನೊಡನೆ ಸಹಜೀವನ ಮಾಡಲು ಕಲಿಯುವುದೇ ಉಪಾಯ ಎಂದರು. ಅಯ್ಯಂಗಾರರ ಯೋಗ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಅವಳಿಗೆ ನೋವಿನಿಂದ ಮುಕ್ತಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಜಯಪ್ರಕಾಶ ನಾರಾಯಣ, ನಾಥ ಪೈ ಮೊದಲಾದ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳೂ ಜೆ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರಂಥ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ಯೋಗಾಸನಗಳನ್ನು ಅಯ್ಯಂಗಾರರಿಂದ ಕಲಿತು ಪ್ರಯೋಜನ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಕುಶ್ಲೇವ್, ಕೆನ್ನಡಿ, ಡಿ ಗಾಲ್

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / 2

ಅಂಧವರು ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಮನಸು ಮಾಡಿದ ಹೊರತು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಉಳಿಗಾಲವಿಲ್ಲೆಂದು ಅವರೊಮ್ಮೆ ಹೇಳಿದ್ದರು.

ಶ್ರೀ ಅಯ್ಯಂಗಾರರಿಗೆ ಯೋಗಾಸನಗಳ ಶಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಗಾಧ ವಿಶ್ವಾಸವಿದೆ. ಶರೀರಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಅದರಂತೆ ಹಿತಕಾರಿಯಾದುದು ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲೆಂದು ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ವಿಶ್ವಾಸ ಸ್ವಾನುಭವದಿಂದ ದೃಢಪಟ್ಟದ್ದು. ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬೆಳ್ಳೂರಿನ ಬಡಕುಟುಂಬವೊಂದರಲ್ಲಿ ೧೯೧೮ರಲ್ಲಿ ಹದಿಮೂರು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದನೆಯವರಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಅವರು ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೇ ನಿತ್ಯರೋಗಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಹದಿನೈದನೇ ವಯಸ್ಸಿಗಾಗಲೇ ಅದು ಕ್ಷಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಎಸ್.ಎಸ್.ಸಿ.ವರೆಗೆ ಓದುವುದೇ ಕೃತಾವಸ್ಥೆಯಾದ ಅವರಿಗೆ ಕ್ಷಯಕ್ಕಾಗಿ ತುಟ್ಟಿ ಶುಶ್ರೂಷೆ ಪಡೆಯುವುದು ಕನಸಿನಲ್ಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ತಾನೇ ನೇಪಾಳದಿಂದ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸದ ಶಿಕ್ಷಣ ಹೊಂದಿ ಮರಳಿದ್ದ ಅವರ ಭಾವ ಟಿ. ಕೃಷ್ಣಮಾಚಾರಿಯವರು ನಂಟನಿಗೆ ಯೋಗ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದರು. ಮೈಸೂರಿನ ಜಗನ್ಮೋಹನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದ ಯೋಗಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ (ಈಗದು ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೋ ನಿಲ್ಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ) ಸೇರಿದರು. ಕೆಲವರ್ಷಗಳಲ್ಲೇ ಅವರ ರೋಗ ಪೂರ್ತಿ ನಿವೃತ್ತಿಯಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಇಂದು ಅವರನ್ನು ಪತ್ರಿಕೆಗಳು 'ರಬ್ಬರ್ ಸ್ನಾಯುಗಳ ಮನುಷ್ಯ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತವೆ. ಅಷ್ಟು ಸ್ಥಿತಿಸ್ಥಾಪಕವಾಗಿದೆ ಅವರ ಅಂಗಾಂಗಗಳು.

ಸುಂದರರಾಜ ಅಯ್ಯಂಗಾರರ ಯಶಸ್ಸಿನ ದಾರಿ ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಾಗಿ ಸಂಕಟಪೂರ್ಣವಾಗಿತ್ತು. ೧೯೩೬ರಲ್ಲಿ ಅವರ ಗುರುಗಳು ಕೆಲ ಶಿಷ್ಯರೊಡನೆ ಯೋಗ ಪ್ರಾತ್ಯಕ್ಷಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಚಾರ ಕೈಕೊಂಡಾಗ ಧಾರವಾಡದ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನ ಕೆಲ ಪ್ರೊಫೆಸರರೂ ಅವರ ಪತ್ನಿಯರೂ ಯೋಗಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಹುಡುಗಪ್ರಾಯದವರೆಂದು ಅಯ್ಯಂಗಾರರನ್ನು ಮಹಿಳಾ ಅಭ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಕಲಿಸಲು ಎರಡು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಅಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಈ ತಂದೆದ ಪ್ರಾತ್ಯಕ್ಷಿಕೆಗಳನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದ ಆಗಿನ ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ಜನ್‌ರಾದ ಡಾ. ಬಿ.ವಿ. ಗೋಖಲೆಯವರಿಗೆ ಅದು ತುಂಬ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯಾಗಿತ್ತು. ಎಫ್. ಆರ್. ಸಿ. ಎಸ್. ಇತ್ಯಾದಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಪದವೀಧರರಾದ ಈ ಡಾಕ್ಟರರು ೧೯೩೭ರಲ್ಲಿ ನಿವೃತ್ತರಾದ ನಂತರ ಪುಣೆಗೆ ಮರಳಿದವರೇ ಅಲ್ಲಿನ ಕೆಲ ಕಾಲೇಜುಗಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಮನವೊಲಿಸಿ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕವಾಗಿ ಆರು ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ಯೋಗಾಸನ ತರಬೇತಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಲೊಪ್ಪಿದರು. ಸಂಬಳ ಬರಿ ೬೦ ರೂಪಾಯಿ. ಅಷ್ಟು ಸಂಬಳಕ್ಕೆ ಅದೂ ಆರು ತಿಂಗಳಿಗಾಗಿ, ಪುಣೆಗೆ

ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಯೋಗಮಾರ್ಗ ತೋರಿಸಿದ ಸುಂದರರಾದ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ / ೮

ಹೋಗಲು ಮತ್ತಾವ ಶಿಷ್ಯರೂ ಸಿದ್ಧರಾಗದ್ದರಿಂದ ಸುಂದರ ರಾಜಯ್ಯಂಗಾರರಿಗೆ ಆ ಕೆಲಸ ಸಿಕ್ಕಿತು.

ಅವರು ಪುಣೆಗೆ ಯಾತ್ರೆ ಮಾಡಿದ್ದೇ ಒಂದು ರಾಮಾಯಣ. ಗಾಡಿ ಖರ್ಚಿಗೂ ಹಣವಿರಲಿಲ್ಲ. ತುಮಕೂರಿನ ಕೊರಟಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಿಗೆ ಯೋಗಾಸನ ಕಲಿಸಿ ಅವರು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿವರೆಗಿನ ರೈಲು ಹಾಸಲು ಸಂಪಾದಿಸಿದರು. ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಮಿಲ್ಲಿನ ಕೆಲಸಗಾರರೊಬ್ಬನೊಡನೆ ಉಳಿದು ಕೆಲ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಯೋಗ ಪ್ರಾತ್ಯಕ್ಷಿಕೆಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು. ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರೊ. ದೇವಲಾಲಕರರು ತಮಗೆ ಯೋಗಾಸನ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟರೆ ಒಪ್ಪೊತ್ತೂಟ ಹಾಕುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ದಿನಾಲು ಬೆಳಗು ಮುಂಜಾನೆ ರೈಲಿಗೆ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅವರಿಗೆ ತರಬೇತಿ ಕೊಟ್ಟು ಊಟ ಮಾಡಿ ಹಣವುಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯವರೆಗೂ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಬಿಸಿಲಿಗೆ ನಡೆದು ಸಂಜೆ ಮತ್ತೆ ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲ ಪ್ರಾತ್ಯಕ್ಷಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ೪೦ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪುಣೆಯವರೆಗಿನ ರೈಲು ಹಾಸಲು, ಮೇಲೆ ಎರಡು ರೂಪಾಯಿ ಶೇಖರವಾದೊಡನೆ ಪುಣೆಗೆ ಹೊರಟರು.

ಒಂದು ಧೋತ್ರ, ಒಂದು ಶರ್ಟಿನೊಡನೆ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭದ ವರ್ಷಗಳು ಕ್ಲೇಶಮಯವಾಗಿದ್ದವು. ಡೆಕ್ಕನ್ ಜಮಖಾನಾದಲ್ಲಿ ಕಾಲೇಜುಗಳ ಪರವಾಗಿ ಅವರ ಕ್ಲಾಸುಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಕೂಡಲೆ ಕೆಲ ಪುನಾಭಿಮಾನಿಗಳು 'ಹೊರಗಿನ' ಈ ಚೋಟುದ್ದ ಹುಡುಗ ಇಲ್ಲಿ ಯೋಗ ಕಲಿಸುವುದೆಂದರೇನೆಂದು ಹುಯಿಲೆಬ್ಬಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಅವರ ಜಮಖಾನೆ ಮೊದಲಾದ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಉಪಟಳ ಕೊಟ್ಟರು. ಹೀಗಾಗಿ ಬೇಗನೆ ಅಯ್ಯಂಗಾರರನ್ನು ಕೆಲಸದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಸ್ವಂತವಾಗಿ ವರ್ಗಗಳನ್ನು ತೆರೆದರೆ ಕಲಿಯುವವರು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಬಂದರೂ ದುಡ್ಡು ಸಾಕಷ್ಟು ಬಾರದ್ದರಿಂದ ಬಾಡಿಗೆ ಕೊಡಲಾರದೆ ಅದೂ ನಿಂತಿತು. ಒಪ್ಪೊತ್ತು ರೈಸ್‌ಪ್ಲೇಟು, ರಾತ್ರಿ ನಲ್ಲಿಯ ನೀರು ಕುಡಿದು ಜೀವಿಸುವ ಅವಸ್ಥೆ ಬಂತು. ಅಯ್ಯಂಗಾರರು ಕಲಿತನದಿಂದ ಇದನ್ನೆದುರಿಸಿದರು.

ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಹೋರಾಟದ ನಂತರ ಅಯ್ಯಂಗಾರರ ಸ್ಥಿತಿ ಸುಧಾರಿಸತೊಡಗಿತು. ಅವರಿಗೆ ಖಾಸಗಿ ಶಿಕ್ಷಣದ ಕೊಡುಗೆಗಳು ಬರಲಾರಂಭಿಸಿದವು. ಡಾಕ್ಟರರು ಕೈಬಿಟ್ಟ ಕೆಲ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಯೋಗಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ಗುಣಪಡಿಸಿದ ಕಾರಣ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಜನಾದರ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿತ್ತು.

ಸಿನೇಮ ನಟ - ಉತ್ಪಾದಕ ಬಾಲಾಜಿ ಪೆಂಡಾರಕರರ ಹೊಟ್ಟೆಸೂಲೆ ಇವರ ಯೋಗ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ಗುಣವಾದದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಅಯ್ಯಂಗಾರರಿಗೆ ಬೆಂಬಲವಿತ್ತರು. ಬಡತನದಿಂದಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ದಾರಿದ್ರ್ಯದಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ದೊರೆಯಿತು. ೧೯೪೬ರಲ್ಲೊಂದು

ರಾತ್ರಿ ತಿರುಪತಿ ವೆಂಕಟರಮಣ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು, ಅಂಗೈಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿಕಾಳು ಹಾಕಿ ಇನ್ನು ನಿನ್ನ ಕಷ್ಟಗಳು ಮುಗಿದವೆಂದು ಅಭಯವಿತ್ತನಂತೆ; ಅಂದಿನಿಂದ ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಿಯ ದಿಶೆಯೇ ಬದಲಾಯಿಸಿತೆಂದು ಅಯ್ಯಂಗಾರರು ಭಾವುಕತೆಯಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಸುಂದರರಾಜ ಅಯ್ಯಂಗಾರರನ್ನು ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಘಟನಾವಳಿ ೧೯೫೨ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಯೆಹುದಿ ಮೆನುಯಿನ್ ನಮ್ಮ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಆಮಂತ್ರಣವನ್ನೊಪ್ಪಿ ನೆರೆಹಾವಳಿ ಸಂತ್ರಸ್ತ ಪರಿಹಾರ ನಿಧಿಯ ಸಹಾಯಾರ್ಥ ತಮ್ಮ ಪಿಟೀಲು ಕಚೇರಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಆಗಾಗ ಆಯಾಸ ನಿರ್ವಿಣ್ಣತೆಗಳುಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಿಂದ ಚೇತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವರು ಯೋಗ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನೋದಿ ಸಾಧನೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಕೆಲ ಒಳ್ಳೇ ಯೋಗಶಿಕ್ಷಕರನ್ನು ಕಾಣಲು ಅವರು ಬಯಸಿದ್ದರು. ಮುಂಬಯಿಗೆ ಬಂದು ರಾಜಭವನದಲ್ಲಿ ಅತಿಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಅವರು ಅಯ್ಯಂಗಾರರ ಶಿಷ್ಯ ಶ್ರೀಮತಿ ಮೆಹರಾ ಮಾಲೆಗಾಂವಕರ ಬಾಯಿಂದ ಅಯ್ಯಂಗಾರರ ಪ್ರಶಂಸೆ ಕೇಳಿ ಟೆಲಿಫೋನಿನಿಂದ ಅವರನ್ನು ಕರೆಸಿದರು. ಮೆನುಯಿನ್ ಆಗ ಅಸಾಧ್ಯ ಆಯಾಸದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಅಯ್ಯಂಗಾರರು ಕೂಡಲೆ ಅವರನ್ನು ಶವಾಸನದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಸಿ ಅವರ ಕಣ್ಣುಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆರಳುಗಳನ್ನಾಡಿಸಿದರು. ಮೆನುಯಿನ್ನಿಗೆ ನಿದ್ರೆ ಹತ್ತಿತು. ಒಂದು ತಾಸು ಗಾಢನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಎಚ್ಚೆತ್ತೊಡನೆ ತಮ್ಮ ಚೈತನ್ಯವೆಲ್ಲ ಮರಳಿ ಬಂದಂತೆನಿಸಿತು. ಅಲ್ಲೇ ಅವರು ಅಯ್ಯಂಗಾರರಿಂದ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರು.

೧೯೫೪ರಲ್ಲಿ ಮೆನುಯಿನ್ ಮತ್ತೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಅವರಿಗೆ ತೀರ ನಿರ್ವಿಣ್ಣರಾಗಿದ್ದರು. ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಜಗತ್ತನ್ನು ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅವರ ಪಿಟೀಲುವಾದನದ ಮಾಯಕ ಕಳೆಗುಂದುತ್ತಿರುವಂತಿತ್ತು. ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿರುತ್ಸಾಹದ ವಿಮರ್ಶೆಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಶಿಕ್ಷಕರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸ ನಡೆದಿದ್ದರೂ ತೃಪ್ತಿಕರ ಪರಿಣಾಮ ಕಂಡುಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸಲ ಅವರು ಅಯ್ಯಂಗಾರರನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆದು ಸಹಾಯ ಕೋರಿದರು. ಅಯ್ಯಂಗಾರರು ಅವರೊಡನೆ ಭಾರತ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾದರು. ಅವರ ಯೋಗ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಮೆನುಯಿನ್ನರ ಪಿಟೀಲಿನ ಚಮತ್ಕಾರ ಮರಳಿ ಬರುವಂತೆನಿಸಿತು. ಅವರ ನರಗಳಲ್ಲಿ ನವಚೈತನ್ಯ ಉದಿಸಿತ್ತು. ಮೆನುಯಿನ್ ಅಯ್ಯಂಗಾರರನ್ನು ಯುರೋಪಿಗೆ ಆಮಂತ್ರಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ಅನೇಕ ಪಿಟೀಲು ಕಚೇರಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಲೊಪ್ಪಿದ್ದರು. ಅಯ್ಯಂಗಾರರ ಯೋಗ ತರಬೇತಿಯ ಬಲದಿಂದಾತ ಅತ್ಯಂತ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಕಚೇರಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು. ಮೆನುಯಿನ್ ತನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಯ ಕುರುಹಾಗಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರರಿಗಿತ್ತ ಒಮ್ಮೇಗಾ ಕ್ರೋನೋಮೀಟರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಹಸ್ತದಿಂದ “ನನ್ನ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಪಿಟೀಲು ಗುರು ಬಿ. ಕೆ. ಎಸ್.

ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಯೋಗಮಾರ್ಗ ತೋರಿಸಿದ ಸುಂದರರಾದ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ / ೧೦
ಅಯ್ಯಂಗಾರರಿಗೆ-ಯೆಹುದಿ ಮೆನುಯಿನ್‌ನಿಂದ. ಗುಸ್ತಾದ್, ಸ್ವಿಜರ್ಲೆಂಡ್, ಸಪ್ತಂಬರ ೧೯೫೪’
ಎಂದು ಕೆತ್ತಿದೆ.

ಇಂದು ಮೆನುಯಿನ್ ಯೋಗದ ಭಾರಿ ಅನುಯಾಯಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ.
ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸವನ್ನಾತ ಒಂದು ದಿನವೂ ತಪ್ಪಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸರಳ ಶೀರ್ಷಾಸನದಿಂದ ಜಟಿಲ
ಯೋಗನಿದ್ರಾಸನದ ವರೆಗೆ ಅನೇಕ ಆಸನಗಳನ್ನಾತ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕಚೇರಿ ನಡೆಸುತ್ತ
ನಡುವಣ ವಿರಾಮ ವೇಳೆಯಲ್ಲೂ ಯೋಗಸಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಯೋಗಾಸನಗಳ
ಚಿತ್ರಗಳು ಜಗತ್ತಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಯೋಗದ ಬಗ್ಗೆ ಪಶ್ಚಿಮ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ
ಉತ್ಸಾಹ ಕುದುರಿದೆ.

ಅಂದಿನಿಂದ ಅಯ್ಯಂಗಾರರು ಆರು ಸಲ ಯುರೋಪಿಗೂ ಒಮ್ಮೆ ಅಮೇರಿಕಕ್ಕೂ
ಹೋಗಿ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಲಂಡನ್, ಪ್ಯಾರಿಸ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಯೋಗ ವರ್ಗಗಳು ನಡೆದಿವೆ.
ಅಮೇರಿಕದ ಕೋಟ್ಯಧೀಶನ ಮಗಳೂ, ಹಾರ್ಕೋನೆಸ್ ಫೌಂಡೇಶನ್ ಸಂಸ್ಥೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕಿಯೂ
ಆದ ಶ್ರೀಮತಿ ಹಾರ್ಕೋನೆಸ್ ಅಮೇರಿಕಕ್ಕೆ ೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ
ಅಲ್ಲಿಯೂ ಯೋಗಕ್ಕೆ ಜನಪ್ರಿಯತೆ ದೊರೆಯಿತು.

ಮೆನುಯಿನ್ನರು ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮೊಡನೆ ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕಕ್ಕೂ ಬರಲು ಕರೆದಿದ್ದರು.
ಆದರೆ ವರ್ಣದ್ವೇಷದ ಆ ನಾಡಿಗೆ ಬರಲು ಇವರು ನಿರಾಕರಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿನ ವರ್ಣದ್ವೇಷವನ್ನು
ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡು ಮೆನುಯಿನ್ನರು ಅನಂತರ ಎಂದೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲೊಪ್ಪಲಿಲ್ಲ.

೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಮೆನುಯಿನ್ನರ ಆಮಂತ್ರಣದ ಮೇರೆಗೆ ಯುರೋಪಿಗೆ ಹೋದಾಗ
ಮೆನುಯಿನ್ನರು ಅವರನ್ನು ಬೆಲ್ಜಿಯಂನ ವೃದ್ಧ (ಈಗ ೮೬) ರಾಜಮಾತೆ ಎಲಿಜಾಬೇತರಿಗೆ
ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಅಯ್ಯಂಗಾರರು ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅತಿಥಿಗಳಾಗಿ ಉಳಿದರು.
ಯೋಗ ಕಲಿಸಲು ರಾಜಮಾತೆಯು ಆಗ್ರಹಪಡಿಸಲಾಗಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರರು ಡಾಕ್ಟರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ
ಮೊದಲು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಾ ಎಂದರು. ಆದರೆ ರಾಣಿಗೊಪ್ಪುವ ದರ್ಪದಿಂದ ಅವರು
ಈಗೀಂದೀಗ ಕಲಿಸೆಂದು ಹಟ ಹಿಡಿದ ಮೇಲೆ ಅಂಜಂಜಿಯೆ ಅಯ್ಯಂಗಾರರು ಅವರಿಗೆ
ಶೀರ್ಷಾಸನ ಕಲಿಸಿದರು. ತನಗೆ ಬಹಳ ಉತ್ಸಾಹದಾಯಕವಾಯಿತು ಎಂದು ರಾಜಮಾತೆ
ಹೇಳಿದಳು. ಈಗ ಈ ರಾಣಿ ಯೋಗದ ದೃಢಭಕ್ತಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಅಯ್ಯಂಗಾರರ ಬಗ್ಗೆ ಅವರ
ಆದರ ಎಷ್ಟು ಇದೆಯೆಂದರೆ, ಸ್ವಹಸ್ತದಿಂದ ಅವರು ತಮ್ಮ ಗುರು ಅಯ್ಯಂಗಾರರ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಂದನ್ನು
ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. (ಈ ರಾಣಿ ಸಂಗೀತಗಾರಳೂ ಶಿಲ್ಪಿಯೂ ಚಿತ್ರಕಾರಳೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ.)

ಯೋಗದ ವಿಷಯಕ್ಕೂ ಅದರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ವಿಷಯಕ್ಕೂ ಸುಂದರರಾಜ ಅಯ್ಯಂಗಾರರಲ್ಲಿ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಸವೂ ಹೆಮ್ಮೆಯೂ ಇದೆ. ಅವರು ಸುಮಾರು ೨೦೦ ಆಸನಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ದಿನಕ್ಕೆ ೬ ತಾಸು ಸಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅವರು ಈಗ ೪೫ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆರು ಮಕ್ಕಳ ತಂದೆಯಾಗಿರುವಾಗಲೂ ದಿನಕ್ಕೆ ಎರಡೂವರೆ ಗಂಟೆ ಸಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಮೈಯ ಸ್ನಾಯುಗಳು ಬೇಕಾದಂತೆ ಹೊರಳಬಲ್ಲವು. ಅವರ ಶಿಷ್ಯಕೋಟಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ೩೦೦೦ ಮತ್ತು ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ೫೦೦ ಜನ ಆಗಬಹುದು. ಪುಣೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವರು ವರ್ಗಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪುಣೆಯ ಎರಡು ಹೈಸ್ಕೂಲುಗಳಲ್ಲಿ ಯೋಗ ಈಗ ಕಡ್ಡಾಯದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಅವರ ೧೮ ವರ್ಷದ ಮಗಳು ಎರಡು ಗುಜರಾತಿ ಹುಡುಗಿಯರ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣವೀಯುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಈಚೆಗೆ ಅಯ್ಯಂಗಾರ 'ಸಾಧನಾ ಶಾಲೆ' ಎಂಬೊಂದು ಸಂಸ್ಥೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಅಯ್ಯಂಗಾರರು ಜನರಿಗಾಗಿ ನೂರಾರು ಪ್ರಾತ್ಯಕ್ಷಿಕೆಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದರೂ ಅವರು ಯೋಗವನ್ನು ಹಣಗಳಿಸುವ ಕಸರತ್ತಿನ ಪ್ರದರ್ಶನವಾಗಿ ಮಾಡಲೊಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಯೋಗದ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಅನುಸರಣೆಯಿಂದ ಇಚ್ಛಿತ ಸಂತಾನಪ್ರಾಪ್ತಿಯಂಥ ಅಸಾಧ್ಯಪ್ರಾಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಹುದೆಂದವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ನಿಜವಾಗಿ ಪುಣೆಯಲ್ಲೊಬ್ಬ ಮಿತ್ರರು ತಮ್ಮ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ಯೋಗವನ್ನು ಮೂರು ವರ್ಷ ಸಾಧಿಸಿ ಪುತ್ರಪ್ರಾಪ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆಂದವರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಮೂಲತಃ ಯೋಗವು ಮಾನವನ ಮೈ ಮನಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿ ಮೀಟಿ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಸಾಧನವೇ ಹೊರತು ಡೊಂಬರಾಟವಲ್ಲವೆಂಬುದು ಅವರ ನಂಬಿಕೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೆಲದೊಳಗೆ ಹುಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಹೃದಯಸ್ಪಂದನವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಚಿತ್ರಗಳನ್ನವರು ತೋರಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಜಯಪ್ರಕಾಶ, ನಾಥ ಪೈ, ಅಚ್ಯುತ ಪಟವರ್ಧನ, ದಿಲೀಪಕುಮಾರ ರಾಯ್ (ಅರವಿಂದರ ಶಿಷ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತಿ), ಬಂಕಿಮ ಮುಕರ್ಜಿ (ಬಂಗಾಲ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ವಿರೋಧಿ ಪಕ್ಷದ ನಾಯಕ) ಮೊದಲಾದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮುಂದಾಳುಗಳಂತೂ ಆಯಿತು, ಸೇನಾಪತಿಗಳು ಕೂಡ ಅಯ್ಯಂಗಾರರ ಶಿಷ್ಯ ವರ್ಗದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಖಡಕವಾಸಲಾದ ಸಂರಕ್ಷಣ ಅಕಾಡಮಿಯ ಹಿಂದಿನ ಕಮಾಂಡಂಟರಾದ ಮೇಜರ್ ಜನರಲ್ ಹಬೀಬುಲ್ಲಾ ಈಗಿನ ಕಮಾಂಡಂಟ್ ರಿಯರ್ ಅಡ್ಮಿರಲ್ ಬಿ.ಎ. ಸ್ಯಾಂಸನ್ ಇವರಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸತಕ್ಕವರು. ಮುಂಬಯಿಯ ಕೆಲ ಡಾಕ್ಟರರು 'ಅಸಾಧ್ಯ' ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಅಯ್ಯಂಗಾರರ ಕಡೆ ಕಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅಯ್ಯಂಗಾರಿಗೆ ಕನ್ನಡವೆಂದರೆ ತುಂಬಾ ಪ್ರೀತಿ. ದೂರದ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ತಾಯ್ನಾಡಿನ ಸಂಪರ್ಕ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಯೋಗಮಾರ್ಗ ತೋರಿಸಿದ ಸುಂದರರಾದ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ / ೧೨

ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸದಾ ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಮುಂದಿದ್ದು ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರಮದಾಯಕ ವೃತ್ತಿ ನಡೆಸುವ ಗಾಯಕ, ವಾದಕ, ಲೇಖಕರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರರ ಯೋಗದಿಂದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ನಾವು ಯೋಗದಿಂದ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆಯುತ್ತಿಲ್ಲೆಂದು ಅಯ್ಯಂಗಾರರು ವಿಷಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಲಿತವರೂ ಅದನ್ನು ಸಂತತವಾಗಿ ಸಾಧಿಸದೆ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಬದಲಿಗೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ನಮಗಿಂತಲೂ ಬೇಗ ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಅಭ್ಯಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ವಿದೇಶಿ ಶಿಷ್ಯರು ಭಾರತದ ರಕ್ಷಣಾನಿಧಿಗೆ ಧನಸಂಗ್ರಹವನ್ನೂ ಮಾಡಿಕಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶರೀರವೆಂಬುದೊಂದು ವೀಣೆ; ಮಿದುಳು ಅದರ ಬುರುಡೆ, ಮೈ ಅದರ ದಂಡ, ಬೆನ್ನಲುಬುಗಳೇ ಅದರ ಬಿರಡಿಗಳು ಮತ್ತು ನರಗಳು ಅದರ ತಂತಿಗಳು; ಯೋಗಸಾಧನೆ ಈ ವೀಣೆಯನ್ನು ಸದಾ ಶ್ರುತಿಗೂಡಿಸುತ್ತದೆ - ಎಂದು ಅಯ್ಯಂಗಾರರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

೨. ಆದರ್ಶ ರೈತ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಪ್ಪ ಅಸುಂಡಿಯವರು

ಒಮ್ಮೆ ದಿನಕ್ಕೆರಡಾಣೆಗೆ ದುಡಿದವರು ಇಂದು ಇನ್ನೂರೈವತ್ತು ಎಕರೆ ಉಳುತ್ತಾರೆ

ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ನಗರದ ಹದ್ದಿನೋಳಗೇ ಇರುವ, ಮತ್ತು ಇನ್ನೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಒಂದು 'ಯಶಸ್ಸಿನ ಕಥೆ' ಇದು. ಅದರ ನಾಯಕರು ೬೯ ವಯಸ್ಸಿನ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಪ್ಪ ಫಕೀರಪ್ಪ ಅಸುಂಡಿಯವರು. ಅವರು ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ರೈತ. ಇಂದು ಅವರು ಉತ್ತು ಬಿತ್ತಿ ಕೃಷಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಭೂಮಿಯ ವಿಸ್ತಾರ ೨೫೦ ಎಕರೆಗೂ ಮೀರಿದೆ.

ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಪ್ಪನವರು ತಮ್ಮ ಜಮೀನಿನಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಬಲ್ಲ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಎಲ್ಲ ಬೆಳೆಗಳನ್ನೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಹಿತ್ತಲಲ್ಲೇ ಇದೆಯೆನ್ನಬಹುದಾದ ಜೀಡನಾಳದಲ್ಲಿ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ - ಬೆಂಗಳೂರು ರಸ್ತೆಯ ಎರಡೂ ಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು ನಿಲುಕದಷ್ಟು ಅಗಲಕ್ಕೆಲ್ಲ ಹಾಸಿದ ಅವರ ಜಮೀನಿನಲ್ಲಿ ನಾವು ಆಳೆತ್ತರಕ್ಕೆ ಬೆಳೆದ ಜೋಳವನ್ನೂ ಅದರ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ನಳನಳಿಸುವ ಹೆಸರು, ತೋಗರಿಗಳನ್ನೂ ಕಂಡೆವು; ಎಕರೆಗಟ್ಟಲೆ ನೆಲವನ್ನು ಹಸುರಾಗಿಸಿದ ನೀರುಳ್ಳಿ ಮೆಣಸಿನಕಾಯಿಗಳ ಮಿಶ್ರ ಬೆಳೆಯನ್ನು ಕಂಡೆವು; ಗೋದಿ, ಕಡಲೆ, ಶೇಂಗಾಗಳನ್ನೂ ಅವರು ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ; ಅನೇಕ ಎಕರೆ ಹತ್ತಿಗಾಗಿಯೂ ಮೀಸಲಾಗಿದೆ. ತರಕಾರಿ ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿಗ ಅವರು ಕೈಪಳಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಮುಂದಿನ ವರ್ಷ ಕಬ್ಬಿನ ಕೃಷಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವ ಹುಮ್ಮಸ್ಸದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ವರ್ಣನೆ ಓದುಗರಿಗೆ ಅಂಥ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಾಣಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಪ್ಪನವರ ಯಶಸ್ಸಿನ ಕಥೆ ಅವರು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಜಮೀನಿನ ವಿಸ್ತಾರದಲ್ಲಾಗಲಿ ಬೆಳೆಗಳ ವೈವಿಧ್ಯದಲ್ಲಾಗಲಿ ಇರದೆ ಅವರು ಎಲ್ಲಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು ಎಂಬುದರಲ್ಲಿದೆ. ತಮ್ಮ ತೋಳುಗಳಿಂದಲೇ ತಮ್ಮ ಬಾಳಿನ ಆರಮನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದವರು ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅಸುಂಡಿಯವರು ಅವರಲ್ಲೊಬ್ಬರು. ಅವರು ಜೀವನವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದಾಗ ಅವರ ಹತ್ತಿರ ಒಂದಂಗುಲ ಭೂಮಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ, ದೀರ್ಘಕಾಲದ ರೋಗದಿಂದ ಬಳಲಿದ ಅವರ ದುರ್ದೈವಿ ತಂದೆ ಫಕೀರಪ್ಪನವರು ಇದೇ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಎರಡು ಚಿಕ್ಕ ಮನೆಗಳನ್ನೂ ಮಾರಿದ್ದರು. ನಾಲ್ವರು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ

ಮೂರನೆಯವರಾದ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಪ್ಪನವರನ್ನು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರೇ ಹೇಳುವಂತೆ, ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಹಾಕಲಾರದ ಹೆತ್ತವರು, ಎರಡು ಚಿಟ್ಟಿ ಜೋಳಕ್ಕಾಗಿ ಮಾರಿದರು.

ಅಂದಿನಿಂದ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಪ್ಪನವರು ತಮ್ಮ ದಾರಿಯನ್ನು ತಾವೇ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಕಲಿತರು. ದಿನಕ್ಕೆ ಎರಡಾಣೆಯ ಭವ್ಯ ಕೂಲಿಗಾಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲ ಕಾಲ ದುಡಿದ ನಂತರ, ಅವರು ಹಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಹುಲ್ಲನ್ನೊಯ್ದು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಾರುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಬೆಳೆದ ಮೇಲೆ ಅವರು ದಿನಕ್ಕೆ ಆರಾಣೆಯ ಮೇಲೆ ಗಿರಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡತೊಡಗಿದ್ದರು. ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಗಿರಣಿ, ಜಿನ್ಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಪ್ಪನವರ ಬೆವರಿನ ಪರಿಚಯವುಳ್ಳವುಗಳೇ ಆಗಿವೆ.

ಈ ದಿನಗೂಲಿಯ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ತೊರೆದಾಗ ಅವರಿಗೆ ವಯಸ್ಸು ೨೩ ಆಗಿರಬೇಕು. ಅವರ ಮುಂದಿನ ಹೆಜ್ಜೆ ಅವರನ್ನು ಭೂಮಿತಾಯಿಯ ಬಳಿಗೆ ಒಯ್ದಿತು. ಅವರು ಒಬ್ಬ ಹಿರಿಯ ರೈತರಲ್ಲಿ ವಾರ್ಷಿಕ ರೂ.೨೧೦ ಸಂಬಳದ ಮೇಲೆ ಜೀತಕ್ಕಾಗಿ ಸೇರಿದರು. (ಇಂದು ಅವರಲ್ಲಿ ಆರು ಜೀತದಾಳುಗಳು ಇದರ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಮಡಿ ಸಂಬಳಕ್ಕೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.)

ಐದು ವರ್ಷ ಕಾಲ ನಡೆದ ಈ ಜೀತದ ದುಡಿಮೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಪ್ಪನವರು ತಾವು ಎಂಥ ಅಪ್ರತಿಮ ಶ್ರಮಯೋಗಿಗಳೆಂದು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ನಿರಲಸ ದುಡಿತ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ, ವಿಧೇಯತೆಗಳಿಂದ ಅವರು ಎಷ್ಟು ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಗಳಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆಂದರೆ, ವೃದ್ಧ ಜಮೀನುದಾರ ಮಹಿಳೆಯೊಬ್ಬರು ಇವರನ್ನು ತಾವಾಗಿ ಕರೆದು, ತಮ್ಮ ಜಮೀನಿನಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೩೨ ಎಕರೆಯಷ್ಟನ್ನು ಲಾವಣಿ (ಗೇಣಿ)ಗೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಹೀಗೆ ೩೦ಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಪ್ಪನವರು ರೈತಜೀವನವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅವರ ಒಬ್ಬ ಅಣ್ಣ ಮತ್ತು ಒಬ್ಬ ತಮ್ಮ (ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಅಣ್ಣ ದತ್ತಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದರು) ಅವರೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಂಡರು.

ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಪ್ಪನವರ ಶ್ರಮನಿಷ್ಠೆ ಮತ್ತು ದೂರದೃಷ್ಟಿ ಬಹಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವರ ತಾಯಿಯಿಂದ ಬಂದದ್ದೆನ್ನಬಹುದು. ತಮ್ಮ ಮೂವರು ಮಕ್ಕಳು ಹೊಲಗೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದಾಗ ಈ ಮಹಿಳೆ ಅವರಿಗೆ ಸರಿದೋರೆಯಾಗಿ ದುಡಿದು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೂ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಪ್ಪನವರಿಗೆ ಸ್ವಂತದ ಜಮೀನು ಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿ ಬರಬೇಕಾದರೆ ಏಳು ವರ್ಷ ಕಾಲ ಬೇಕಾಯಿತು. ರೂ. ೩,೨೦೦ ಗೆ ಅವರು ಏಳೆಕರೆ ಜಮೀನು ಕೊಂಡರು.

ಅನಂತರದ ಉತ್ಕರ್ಷದ ಕಥೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಲು ಹೇಳಿದರೆ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಪ್ಪನವರು ಹದವಾಗಿ “ದೇವರು ಕೈಹಿಡಿದ, ಎಲ್ಲ ಅವನ ದಯೆ” ಎಂದುಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಏಳೆಕರೆಯಿಂದ ಆರಂಭವಾದ ಸ್ವಂತ ಜಮೀನು ಮೂರು ದಶಕಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ೧೨೦ ಎಕರೆಗೆ

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೧೫

ಹೆಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಮತ್ತು ಮೇಲೆ ೧೩೦ ಎಕರೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಇವರಿಗೆ ಲಾವಣಿಗೆ ಕೊಡಲು ಇತರರು ಮುಂದೆ ಬರಬೇಕಾದರೆ ಇವರಲ್ಲಿ ಮುಟ್ಟಿದ ಮಣ್ಣು ಚೆನ್ನ ಮಾಡುವ ಯಾವುದೋ ಅಮೃತ ಹಸ್ತ ಇರಬೇಕೆಂದು ನಾವು ಸೂಚಿಸಿದೆವು. ಆಗ ಹೇಳಿದರು : “ನನಗೆ ಯಾವ ಚಟವೂ ಇಲ್ಲ, ಬರಿ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೊಂದೇ ನನ್ನ ಚಟ. ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಭೂಮಿ ಬಂಗಾರದ ಬಟ್ಟಲು. ಇಲ್ಲಿ ಮನಸಿಟ್ಟು ದುಡಿದರೆ ಎಂದೂ ಬರಗಾಲವಿಲ್ಲ.”

ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಪ್ಪನವರ ‘ಮನಸಿಟ್ಟು ದುಡಿಯುವುದು’ ಎಂದರೆ ಹಗಲೂ ಇರುಳೂ ದುಡಿಯುವುದು ಎಂದೇ ಅರ್ಥವೆಂದು ನಮಗೆ ಬೇಗ ತಿಳಿಯಿತು. ಎಷ್ಟತ್ತಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಿರುವ ಅವರು ಇಂದಿಗೂ ಕ್ಷಣ ಕಾಲ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಹೊಲಗೆಲಸಗಳಿಗಾಗಿ ೫೦ ಆಳುಗಳನ್ನೂ ಆರು ಜೀತದವರನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಅವರೊಡನೆ ಹೆಗಲಿಗೆ ಹೆಗಲು ಹಚ್ಚಿ ದುಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ದುಡಿಯುವ ಶಕ್ತಿಯ ಮಾತು ಬಂದರೆ ಅವರ ಅಭಿಮಾನ ಉಕ್ಕೇರಿ, “ಬೇಕಾದ ತರುಣರನ್ನು ಕರೆತನ್ನಿ, ನಾನು ಅವರನ್ನು ಮೀರಿಸಿ ದುಡಿಯದಿದ್ದರೆ ಹೇಳಿ ಆಮೇಲೆ” ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರು “ಬೇಕಾದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ನನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಕೊಡಿ. ಉಳಿದ ಯಾರಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಳೆ ತೆಗೆದು ತೋರಿಸುತ್ತೇನೆ” ಎಂದರು.

ಇದು ವೃಥಾಭಿಮಾನವೇನೂ ಅಲ್ಲ, ಅವರ ಜೋಳದ ಪೈರನ್ನು ನೋಡಿ ನಾವು ಎಕರೆಗೆ ಎಷ್ಟು ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸಿದಾಗ ೧೫ ಚೀಲ ಎಂದರು. ಸಾಮಾನ್ಯ ರೈತರು ಎಕರೆಗೆ ಏಳೆಂಟು ಚೀಲ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾರಷ್ಟೇ. ಅವರ ಮೆಣಸಿನಕಾಯಿ, ನೀರುಳ್ಳಿ ಹೊಲದಿಂದ ಎಕರೆಗೆ ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಯ ಉತ್ಪನ್ನವನ್ನವರು ತೆಗೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಜಮೀನು ಗೇಣಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಮಿತ್ರರೊಬ್ಬರು ತಮ್ಮ ಹೊಲ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಪ್ಪನವರ ಕೈಗೆ ಹೋದ ನಂತರ ಉತ್ಪನ್ನ ಮೂರು ಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆಯೆಂದರು.

ಅಸುಂಡಿಯವರು ಹದಿನಾರೆತ್ತುಗಳನ್ನಲ್ಲದೆ ಟ್ಯಾಕ್ಟರು, ಪಂಪು ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡ ‘ಪ್ರಗತಿಪರ’ ಎನ್ನಬಹುದಾದ ರೈತರಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರು ಆಧುನಿಕ ಕೃಷಿ ವಿಧಾನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತುಸು ಜಾಗರೂಕರಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಾರೆ. ವರ್ಷಕ್ಕೆ ೧೨,೦೦೦ ರೂಪಾಯಿಯ ಗೊಬ್ಬರವನ್ನವರು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವರಾದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಒಂದು ಔಂಸ್ ರಾಸಾಯನಿಕ ಗೊಬ್ಬರ ಇಲ್ಲ ಎಲ್ಲವೂ ಪ್ರಾಣಿಜನ್ಯ (ಹಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ಕಾಂಪೋಸ್ಟ್) ಗೊಬ್ಬರ. ರಾಸಾಯನಿಕ ಗೊಬ್ಬರವು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೆಳೆ ಕೊಟ್ಟರೂ ಅದು ನೆಲವನ್ನು ಬರಬರುತ್ತ ಕೆಡಿಸುತ್ತದೆಂದು ಅವರ ಹೇಳಿಕೆ. ಅವರು ರಾಸಾಯನಿಕ ಕ್ರಮಿನಾಶಕವನ್ನುಪಯೋಗಿಸುವುದೂ ಅಪರೂಪವಾಗಿಯೆ. ಅವರ ಸುದೈವವೋ ಏನೋ ಅವರ ಬೆಳೆಗೆ ಹುಳ-ಹುಪ್ಪಡಿ ಹಿಡಿಯುವುದು ಕಡಿಮೆ. ರೈತ ತನ್ನ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರೆ ನಿಸರ್ಗ ತನ್ನ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತದೆಂದವರ ದೃಢಾಭಿಪ್ರಾಯ. ಅವರಿಗೆ

ಭಯವುಂಟುಮಾಡುವ ಪಿಡುಗು ದೈವಿಕವೂ ಅಲ್ಲ; ನೈಸರ್ಗಿಕವೂ ಅಲ್ಲ; ಮಾನುಷಿಕ. ಸರ್ಕಾರದವರು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿರುವ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಭೂತಪೂರ್ವ ಅಪರಾಧಿ ಜನಾಂಗದ ಜನರೂ ಅವರ ದನಕರುಗಳೂ ಕದಿಯುವ ಮತ್ತು ಹಾಳುಮಾಡುವ ಬೆಳೆ ರೈತರ ಮಗ್ಗಲು ಮುರಿಯುತ್ತಿದೆಯೆಂದೂ ಇದರ ವಿರುದ್ಧ ಯಾವ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನೂ ಕೊಡಲು ಸರ್ಕಾರವು ಸಮರ್ಥವಾಗಿಲ್ಲೆಂದೂ ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

“ನೀವು ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತೀರಾ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದರೆ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಪ್ಪನವರು ಹೊಲಗೆಲಸಕ್ಕೂ ರಾಜಕಾರಣಕ್ಕೂ ತಾಳೆಬೀಳುವುದಿಲ್ಲವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ರಾಜಕಾರಣ, ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಇವಾವುದರ ಮೋಹಕ್ಕೂ ಬೀಳುವವರಲ್ಲ. ಸರ್ಕಾರಿ ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆಯೆ ಅವರು ಸಂಶಯಭಾವವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ತಗಾಯಿ ಸಾಲವನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಅವರು ಯಾವ ಸರ್ಕಾರಿ ಸಹಾಯಕ್ಕೂ ಕೈಚಾಚಿದವರಲ್ಲ. ಕೇಂದ್ರ ಕೃಷಿ ಮಂತ್ರಿ ಪಂಜಾಬರಾವ ದೇಶಮುಖರನ್ನೊಳಗೊಂಡು, ಅನೇಕ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಅವರ ಹೆಸರು ಕೇಳಿದ್ದಾರೆ, ಅವರ ಮನೆಗೆ ಭೆಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟು ಪ್ರಶಂಸೆ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಯಾವ ಕೃಷಿ ಬಹುಮಾನವನ್ನಾಗಲಿ ಬಿರುದನ್ನಾಗಲಿ ಅವರು ಬಯಸಿಲ್ಲ; ಅವರಿಗೆ ಅದು ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ಮೂವರು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು, ಒಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳು ಮತ್ತು ಎಂಟು ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳ ತುಂಬು ಸಂಸಾರದೊಡನೆ ವಾಸಿಸುವ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಪ್ಪನವರು ತುಂಬ ಧಾರ್ಮಿಕ-ಎರಡೂ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ-ಮನೋವೃತ್ತಿಯವರು. ಅವರು ತಮಗೆ ದೇವರು ಕೊಟ್ಟ ಉತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ತಮಗಾಗಿಯೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವವರಲ್ಲ. ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಶಾಲೆ ಕಾಲೇಜುಗಳಿಗೆ ಸಾವಿರಗಟ್ಟಳೆ ದಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ; ತಮ್ಮ ಗ್ರಾಮ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ರೂ. ೨,೦೦೦ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ವಿವಿಧ ಮಠಗಳಿಗೆ ಅವರು ಕೊಟ್ಟ ಕಾಣಿಕೆಗಳು ಕಡಿಮೆಯಲ್ಲ. ಆಚೆ ವರ್ಷ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಶ್ರೀ ಮೂರುಸಾವಿರ ಮಠಕ್ಕೆ ಅವರು ೫,೦೦೦ ರೂ. ಬೆಲೆಯ ಎರಡು ಆನೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಕಳೆದ ವರುಷ ಅವರು ಹೊಸದಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಮನೆಯ ಪ್ರವೇಶ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರನ್ನು ಆಮಂತ್ರಿಸಿ ೧೦,೦೦೦ ರೂ. ಕಾಣಿಕೆಯಿತ್ತರು.

ತಮ್ಮ ಅಪೂರ್ವ ಯಶಸ್ಸು ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಪ್ಪನವರ ಮನೋಭಾವದ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಪರಿಣಾಮವನ್ನೂ ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಅಹಂಕಾರ ಅವರ ಹತ್ತಿರ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಆಡಂಬರಕ್ಕೆ ಅವರು ಮನಸೋತಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಸಾಫಲ್ಯದಲ್ಲಿ ದೈವದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿಯೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಎತ್ತುಗಳಿಗೆ ಕೂಡ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನರ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ. (ಅವು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೋಡಿಗೆ ೨,೦೦೦ ರೂಪಾಯಿ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಬೆಲೆ ಬಾಳುವಂಥವು.) ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಅವರಿಗಿರುವ ಪ್ರೀತಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಂಡರೇನೇ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳಿಗಾಗಿ

ಅವರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಗಳು ಈ ಶಹರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದವರ ನಿವಾಸದ ಬಾಡಿಗೆ ಮನೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಚೆನ್ನಾಗಿವೆ.

ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಪ್ಪನವರ ಕೃಷಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಕೇಳಿ ಆಕಾಶವಾಣಿಯವರು ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಧ್ವನಿಮುದ್ರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದರೂ ಕೃಷಿ ಶಾಖೆಯವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಪುಸ್ತಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಉಲ್ಲೇಖ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಸ್ವತಃ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಪ್ಪನವರು ನಿರಕ್ಷರಿಗಳು. ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಉಚ್ಚ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿಲ್ಲ. ಅವರ ವೇಷಭೂಷಣಗಳೂ ಅತಿ ಸರಳ. ಆದರೆ ಅವರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅನುಭವ ಮತ್ತು ಹೃದಯವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಒಂದು ಕಾಂತಿ, ಒಂದು ಸುಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿದೆ. ಜಾಣ್ಣುನುಡಿಗಳು ಅವರ ಮಾತಿನ ನಡುನಡುವೆ ಕಿಡಿಗಳಂತೆ ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತವೆ. “ದುಡಿತವೇ ದುಡ್ಡಿನ ತಾಯಿ” ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳಿದರು: “ತನ್ನ ಬಣ್ಣ ಭೂಮಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಭೂಮಿಯ ಬಣ್ಣವನ್ನು ತಾನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.”

ಅದನ್ನು ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಪ್ಪನವರು ಅಕ್ಷರಶಃ ಪಾಲಿಸುತ್ತಾರೆಯೆಂದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಅವರ ಬಗಲಗಸೆಯ ಅಂಗಿಯ ಮೇಲೆ ನಾವು ಭೂಮಿತಾಯಿ ನೀಡಿದ ಬಣ್ಣದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಕಂಡೆವು.

೪. ಆನಂದಿಬಾಯಿ ಜೋಶಿ

ವಿದೇಶದಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಪದವಿ ಪಡೆದ ಮೊದಲನೇ ಭಾರತೀಯ ಸ್ತ್ರೀ

೧೮೮೪ರಲ್ಲಿ ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿ ಓರ್ವ ಭಾರತೀಯ ಮಹಿಳೆ ಅಮೇರಿಕದಲ್ಲಿ ಕೋಲಾಹಲವನ್ನೇ ಎಬ್ಬಿಸಿದಳು! ಅಮೇರಿಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಸಿಸಿ ಭಾರತೀಯ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಪದವೀಧರಳಾದ ಆ ಮಹಿಳೆ ಆನಂದಿಬಾಯಿ ಜೋಶಿ.

ಆಕೆ ಇದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಸ್ತ್ರೀ ಅತಿಸೀಮಿತ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲೇ ಕಾಲ ಕಳೆಯಬೇಕಿತ್ತು. ಉಚ್ಚ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡುವುದೇ ಒಂದು ಅತಿ ಸಾಹಸದ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಸಮುದ್ರದಾಚೆ ಪರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬರುವುದು ಉಚ್ಚ ಕುಲದವರಿಗಂತೂ ನಿಷೇಧವಾಗಿತ್ತು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಅಮೇರಿಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬಂದ ಹಿಂದೂಗಳೆಲ್ಲ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ನರಾಗಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ ಎಂಬ ಭಯ ಬೇರೆ. ಮದುವೆಯಾದ ಹೆಂಗಸು ಗಂಡನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಿದೇಶ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುವುದಂತೂ ಹೇಳಕೇಳದ ಮಾತು.

ಈ ಎಲ್ಲ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನೂ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಎದುರಿಸಿ ಫಿಲಡೆಲ್ಫಿಯಾ ಕಾಲೇಜಿನ ಡಾಕ್ಟರ್ ಪದವಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಸಾಹಸ ಆನಂದಿಬಾಯಿಯದು.

ಡಾಕ್ಟರ್ ಆಗಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ ಅವಳಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ್ದು ತನ್ನ ಮಗ, ಹುಟ್ಟಿದ ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸಹಾಯದ ಅಭಾವದಿಂದಾಗಿ ತೀರಿಹೋದಾಗ. ಸ್ತ್ರೀಯರೇ ವೈದ್ಯರಾಗದೆ ಇದ್ದರೆ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೂ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಸರಿಯಾದ ಶುಶ್ರೂಷೆ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದೆನಿಸಿ, ತಾನೇ ಈ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಆಕೆ ಆಗಲೇ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದಳು. ಆಶ್ಚರ್ಯದ ವಿಷಯವೆಂದರೆ ಆಕೆಗೆ ಇದರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪತಿಯಿಂದ ಬಲವಾದ ಉತ್ತೇಜನವೇ ದೊರೆಯಿತು.

ಪುಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ತನ್ನ ಪೂರ್ವಜರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ೧೮೬೫ರಲ್ಲಿ ಆನಂದಿಬಾಯಿ ಹುಟ್ಟಿದಳು. ಧೈರ್ಯ ಸಾಹಸಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಾದ ಮರಾಠಾ ಕುಲದವಳು ಇವಳು. ಇವಳ ತಂದೆ ಗಣಪತರಾವ್ ಜೋಶಿ. ಅವರು ದೊಡ್ಡ ಜಮೀನುದಾರರು. ತಾಯಿ ಗಂಗಾಬಾಯಿ ಜೋಶಿ, ಜಮುನಾ (ಆನಂದಿಬಾಯಿ) ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೇ ತಾನು ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಳು.

ಜಮುನಾ ಐದು ವರ್ಷದವಳಿದ್ದಾಗ ಅವಳ ಜಾತಿಯವನೇ ಆದ, ಅಂಚೆ ಶಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರಕೂನನಾಗಿದ್ದ ಗೋಪಾಲ ವಿನಾಯಕ ಜೋಶಿ ಎಂಬುವನು ಅವಳ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸತೊಡಗಿದ. ಜಮುನಾಳಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವಳ ತಂದೆ ಬಯಸಿದ್ದರು. ಗೋಪಾಲ ಜೋಶಿ ಜಮುನಾಳಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಲಿಸತೊಡಗಿದ. ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಅವನಿಗೆ ಪುಣೆಯಿಂದ ವರ್ಗವಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ತುಸುವೆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಜಮುನಾಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಲಗ್ನ ಮಾಡಿದರು. ಮಠಾಠಾ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಲಗ್ನವಾದ ಬಳಿಕ ಅವಳ ಹೆಸರನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿ ಆನಂದಿಬಾಯಿ ಎಂದು ಇಟ್ಟರು.

ಮುಂದೆ ಗೋಪಾಲ ಜೋಶಿಗೆ ಕಚ್ಚಕ್ಕೆ ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರ ಆಗಿ ವರ್ಗ ಆಯಿತು. ಅಲ್ಲಿನ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಅತಿ ಹಿಂದುಳಿದವರಾಗಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಆನಂದಿಬಾಯಿಗೆ ತೀರ ಕೆಡುಕೆನಿಸಿತು. ೧೮೭೮ರಲ್ಲಿ ಆನಂದಿಬಾಯಿಗೆ ಓರ್ವ ಮಗ ಹುಟ್ಟಿದನು. ಆದರೆ ಆ ಕೂಸು ಬಹಳ ದಿನ ಬದುಕಲಿಲ್ಲ. ಕಚ್ಚದಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಉಪಚಾರ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರೆ ತನ್ನ ಮಗು ಬದುಕುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಆನಂದಿಬಾಯಿಗೆ ಅನಿಸಿತು. ಅವಳಿಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಡಾಕ್ಟರರ ಅಗತ್ಯ ಎಷ್ಟು ತೀವ್ರವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದರ ಅರಿವಾಗಿ ಅವಳು ತಾನು ಕಲಿತು ಡಾಕ್ಟರಾಗಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದಳು. ಗಂಡ ಇದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನನ್ನು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಅಮೇರಿಕಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯಬೇಕೆಂದು ಅವಳು ಗಂಡನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಗೋಪಾಲ ಜೋಶಿ ಒಪ್ಪಿ ಅಮೇರಿಕದ ಸಂಪಾದಕರೊಬ್ಬರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದರು. ಆದರೆ ಅದರಿಂದ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರ ಅಮೇರಿಕನ್ ಎಡಿಟರ್ಸ್ ಮ್ಯಾಗ್‌ಜಿನ್‌ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಅದು ಶ್ರೀಮತಿ ಕಾರ್ಪೆಂಟರ್ ಎಂಬುವಳ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಾಗ ಅವಳು ಆ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಆನಂದಿಬಾಯಿ ಜೋಶಿಯವರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದಳು.

೧೮೮೩ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಆನಂದಿಬಾಯಿ ಅಮೇರಿಕಕ್ಕೆ ಹೋದಳು. ಕಾರ್ಯಾಹುಲ್ಯದಿಂದ ಗೋಪಾಲ ಜೋಶಿಗೆ ಅವಳೊಂದಿಗೆ ಹೋಗುವುದಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಸರ್ವೋಚ್ಚ ಹಿಂದೂ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ವಿದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋದವರಲ್ಲಿ ಆನಂದಿಬಾಯಿಯೇ ಮೊದಲನೆಯವಳು.

ಅಮೇರಿಕಕ್ಕೆ ಹೋದೊಡನೆಯೇ ಆನಂದಿಬಾಯಿ ಫಿಲಡೆಲ್ಫಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮೆಡಿಕಲ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಸುರು ಮಾಡಿದಳು. ೧೮೮೪ರಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ತೀವ್ರ ಡಿಫ್ಟೀರಿಯಾ (ಗಂಟಲು ಬೇನೆ) ಕಾಯಿಲೆಯಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಅವಳಿಗೆ ನೆಗಡಿ ಆಗಾಗ ಬಾಧಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅವಳ ಪತಿ ಗೋಪಾಲ ಜೋಶಿ ೧೮೮೫ರಲ್ಲಿ ಅಮೇರಿಕಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ೧೮೮೬ರ ಮಾರ್ಚ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಆನಂದಿಬಾಯಿ ಡಾಕ್ಟರ ಪದವಿ ಪಡೆದಳು.

“ಭಾರತದ ಕೆಲ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಮಹಿಳೆಯರು” ಎಂಬ ತಮ್ಮ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಚಾಪಮನ್ ಅವರು ಈ ಪದವೀದಾನ ಸಮಾರಂಭದ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. “ಆನಂದಿಬಾಯಿಯ ಸುತ್ತ ಅವಳ ಸ್ನೇಹಿತರು ನೆರೆದಿದ್ದರು. ಈ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಪಂಡಿತ ರಮಾಬಾಯಿಯವರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಿಂದ ಬಂದಿದ್ದರು. ಡಾಕ್ಟರ ಪದವಿ ಪಡೆದ ಮೊದಲ ಭಾರತೀಯ ಸ್ತ್ರೀಯೇ ಆನಂದಿಬಾಯಿ ಆಗಿದ್ದಳು. ಇವಳ ಭವಿತವ್ಯ ಉಜ್ವಲವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಅವಳ ಮೇಲೆ ಅಭಿನಂದನೆ ಹಾಗೂ ಬಹುಮಾನಗಳ ಸುರಿಮಳೆಯಾಯಿತು.”

ಆದರೆ ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಆನಂದಿಬಾಯಿಯ ಕನಸುಗಳು ಸಾಕಾರವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಆರೋಗ್ಯ ಚೆನ್ನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಮೇರಿಕದ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಕಾಲ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಹೆಚ್ಚು ಅನುಭವ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಆನಂದಿಬಾಯಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದರೂ ತಿಂಗಳ ೩೦೦ ರೂ. ಸಂಬಳದ ಮೇಲೆ ಕೊಲ್ಲಾಪುರದ ನ್ಯೂ ಆಲ್ಬರ್ಟ್ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ನೌಕರಿ ಕೊಡಮಾಡಿದಾಗ ಅವಳ ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಳು.

ತನ್ನ ಜನರಿಗೆ ತನ್ನಿಂದ ಸೇವೆಯಾದೀತೆಂದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಮರಳಿದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಆರೋಗ್ಯವು ಸುಧಾರಿಸಿತು ಎಂದು ಆನಂದಿಬಾಯಿ ಈ ನೌಕರಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿದಳು. ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಅವಳ ಪತಿ ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆಯಿತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಅವಳ ಗಳಿಸಲೂಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹೊರಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದಾಗ ಅವಳು ಮತ್ತೆ ಬೇನೆ ಬಿದ್ದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಭೀಕರವಾದ ಕ್ಷಯರೋಗ ತಗಲಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಿತು.

ಆದರೂ ಅದೇ ವರ್ಷ ಅಕ್ಟೋಬರ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಅವಳು ಕಷ್ಟಕರವಾದ ಪ್ರಯಾಣವನ್ನು ಮಾಡಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದಳು. ಕೆಲ ತಿಂಗಳ ನಂತರ ೧೮೮೭ರಲ್ಲಿ ತಾನು ಹುಟ್ಟಿದ್ದ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅವಳು ಕೊನೆಯುಸಿರು ಎಳೆದಳು.

ಪ್ರಥಮ ಭಾರತೀಯ ಮಹಿಳಾ ಡಾಕ್ಟರಳಾದ ಆನಂದಿಬಾಯಿ ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಈಗ ಸಹಸ್ರಾರು ಭಾರತೀಯ ಮಹಿಳೆಯರು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

“ಸಾಯುವಾಗ ಅವಳಿಗಿನ್ನೂ ೨೨ ವರ್ಷ ತುಂಬಿರಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಅಲ್ಪ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅವಳು ಬಹಳಷ್ಟನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದಳು. ತನ್ನ ಭಗಿನಿಯರ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸುಖ-ಸಂತೋಷವನ್ನು ಬಲಿಯಿತ್ತಳು. ಅವಳ ತ್ಯಾಗ ವ್ಯರ್ಥವಾಗದು” ಎಂದು ಶ್ರೀಮತಿ ಚಾಮಪನ್ ಆನಂದಿಬಾಯಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೨೧

ಯಾವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವಿದೇಶ ಯಾತ್ರೆ ಎನ್ನುವದು ಮಹಾ ಪಾಪ ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರೋ ಯಾವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಉದ್ಯೋಗ ದಂಧೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಕನಸಿನ ಮಾತಾಗಿತ್ತೋ ಅಂಥ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ವಿದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಡಾಕ್ಟರಳಾದ ಆನಂದಿಬಾಯಿಯ ಉದಾಹರಣೆ ಅತಿ ಮೇಲ್ಪಂಕ್ತಿಯದು. ಅವಳ ಸಾಹಸ, ತ್ಯಾಗ, ವ್ಯರ್ಥವಾಗದೆ ಫಲ ಬಿಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ನಾವಿಂದು ಕಾಣಬಹುದು.

೫. ಶಿಕ್ಷಣ ತಜ್ಞ ಒಡೆಯರೊಂದಿಗೆ ಒಂದೆರಡು ಗಂಟೆ ....

ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ನೂತನ ಉಪಕುಲಪತಿಗಳಾದ ಸದಾಶಿವ ಒಡೆಯರು ಸಂದರ್ಶಕರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಮಾಡುವ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಭಾವವೆಂದರೆ ಸೌಜನ್ಯದ್ದು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ನಗುಮುಖದ ಪ್ರಾಂಜಲವಾದ ಸ್ವಾಗತ ಕೊಟ್ಟು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಸಹನೆಯಿಂದ ಆಲಿಸುವುದು ಅವರ ಸ್ವಭಾವವೆಂಬುದು ಬೇಗನೆ ಅರಿವಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರೇಮ ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಲುಗಟ್ಟಿರುವ ಗ್ರಂಥರಾಶಿಯಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರ ತರಬೇತಿಯಾದದ್ದು ವಕೀಲಿಗೆ. ಅವರ ತಂದೆ ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ವಕೀಲರೇ. ಸದಾಶಿವ ಒಡೆಯರು ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರೇ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಎಂ.ಎ. ಮತ್ತು ಎಲ್.ಎಲ್.ಬಿ. ಎರಡೂ ಕೋರ್ಸುಗಳನ್ನು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮುಗಿಸಿದರೂ ವಕಾಲತ್ತಿನ ಆಕರ್ಷಣೆ ಅವರಿಗೆ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. 'ಕ್ಲಾಸ್' ಬರುವ ಜನ ವಿರಳವಾಗಿದ್ದ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (೧೯೪೮) ಕ್ಲಾಸ್ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಅವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಲೆಕ್ಚರರ್ ಕೆಲಸದ ಕೊಡುಗೆ ಬಂದಾಗ ಅವರು ಅದನ್ನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಹೆಸರಾಂತ ಗುರುಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಅವರು ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ವತ್ತೆಯ ದಾಯವನ್ನು ಪಡೆದು ಬಂದವರು. ಗುರುತ್ವ ಅವರಿಗೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು.

ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದೊಡನೆಯೇ ಅವರು ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಮೊದಲು ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾರರಾಗಿ, ಅನಂತರ ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾರರಾಗಿ, ನಡುವೆ ಕೆಲಕಾಲ ಹಂಗಾಮಿ ಉಪಕುಲಪತಿಗಳಾಗಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಆಗು ಹೋಗುಗಳಲ್ಲಿ ಬೆರೆತು ಹೋಗಿರುವ ಒಡೆಯರಿಗೆ ಈ ಪದವಿ ಹೊಸ ಭಾರವೇನಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರು ತುಂಬ ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಈ ಹೊಣೆಗೆ ಹೆಗಲು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಶಿಕ್ಷಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಬಹು ಕಾಲದಿಂದ ಕೂಡಿ ಬಿದ್ದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಈಗ ಸ್ಫೋಟಕಾವಸ್ಥೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿರುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಕುತೂಹಲ ನನಗಿತ್ತು.

ಅವರ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಜೀವನದ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಕೇಳಿದೆ.

“ತಂದೆಯವರಿಗಿಂತ ತಾಯಿಯ ಪ್ರಭಾವ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು. ತಾಯಿ ಆಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸುಶಿಕ್ಷಿತರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ-ಶಿಸ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದರು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ, ಕನ್ನಡ ಪದ್ಯಗಳ ಕಂಠಪಾಠದೊಡನೆ ಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರೇಮದ ಬೀಜ ಬಿತ್ತಿದವರೂ ಅವರೇ. ಹಾವೇರಿ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಆಗ ಬೆಂಗಳೂರಿ, ಕರ್ಜಗಿ, ಕುಬಸದ, ಕರಕಣ್ಣವರ, ಜೋಗಳೇಕರ ಮೊದಲಾದ ಸಮರ್ಥ ಶಿಕ್ಷಕರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ತರಬೇತಿ ಆಯಿತು. ಜೋಗಳೇಕರ ಮಾಸ್ತರರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸಿದ್ದು ಮುಂದೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರೊ. ಮಹಿಷಿ, ಪ್ರೊ. ಮನೆಜಿಷ್ವರ ಮೂಲಕ ಬೆಳೆಯಿತು. ಅವರ ಕ್ಲಾಸುಗಳು ಜೀವಚೈತನ್ಯದಿಂದ ಸುರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಶ್ರೀರಂಗ, ಸ. ಸ. ಮಾಳವಾಡರು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಬಿ.ಎ., ಎಂ.ಎ.ಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮೇಜರ್ ಸಂಗಡ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಮೈನರ್ ಆಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡೆ.”

✳ ನೀವು ಕಲಿಯುವಾಗಿನ ಕಾಲೇಜು ವಾತಾವರಣಕ್ಕೂ ಈಗಿನದಕ್ಕೂ ಏನು ಅಂತರ ಕಾಣುತ್ತೀರಿ?

“ಆಗ ಶಿಕ್ಷಕರ ಮೇಲಿದ್ದ ಗೌರವ ಈಗ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಆಗ respect for authority - ನಿಯಾಮಕರಿಗೆ ಗೌರವ ಇತ್ತು. ಈಗ ಅದು ಮುರಿದು ಬಿದ್ದಿದೆ.”

✳ ಹೀಗಾಗಲು ಕಾರಣ ಏನಿರಬಹುದು?

“ಬಹುಶಃ ಪ್ರಜಾಸತ್ತೆಯ ಅಪಾರ್ಥ ಕಾರಣವಿರಬಹುದು. ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಶಾಲೆ ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಿರಿಯರೂ ಮೊದಲಿನವರಂತೆ ಈಗ ಶಿಸ್ತಿನ ಮೇಲ್ಪಂಕ್ತಿ ಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಹಿರಿಯರು ಮಕ್ಕಳ ಮುಂದೆ ಎಂದೂ ಸಿಗರೇಟು ಸೇದುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಶಿಸ್ತಿನ ಅನುಭವ, ಹಿನ್ನೆಲೆ ಇಲ್ಲದ ವಿಶಾಲ ವರ್ಗಗಳು ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆಗೆ ಧಾವಿಸುತ್ತಿರುವುದೂ ಒಂದು ಕಾರಣವಿರಬಹುದು.”

✳ ಇಂದಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಗಲಭೆಗಳ ಮೂಲ ಕಾರಣ ಏನು?

“ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ-ಶಿಕ್ಷಕ ಸಂಬಂಧ ಈಗ ತೀರ ಅವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿದೆ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿರುವ ಬದಲು ನಂಬರುಗಳಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ತ್ವರಿತ ವಿಸ್ತರಣೆಯ ಗಡಿಬಡಿಯಲ್ಲಿ

ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಶಿಕ್ಷಕತ್ವಕ್ಕೆ ಸರಿ ಹೊಂದದವರು ಈ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದಾರೆ. ಇದೆಲ್ಲದರಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಯಾರೂ ಕೇಳುವವರಿಲ್ಲ, ತಾವೇಕೆ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಕೇಳಬೇಕು ಎಂಬ ಅನಿಸಿಕೆ ಬಂದುಬಿಡುತ್ತದೆ. ಇದು ಸಂಬಳ ಸಾರಿಗೆ ಸುಧಾರಣೆಯಿಂದಲೇ ತಿದ್ದತಕ್ಕ ಸಮಸ್ಯೆಯಲ್ಲ.”

“ಸ್ಯಾಂಡ್‌ವಿಚ್ ಕೋರ್ಸ್”

✳ ಉತ್ಪಾದನಮುಖ, ಉದ್ಯೋಗಮುಖ ಶಿಕ್ಷಣ ಬೇಕೆಂಬ ಮಾತು ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮುಂದಿನ ಐದೋ ಹತ್ತೋ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಥಿಂಥ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಇಂತಿಷ್ಟು ಜನ ಬೇಕಾದೀತೆಂಬ ಸುಮಾರು ನಿಖರವಾದ ಮುನ್ನಂದಾಜು ಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಇಂಥ ಅಂದಾಜನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ತಯಾರಿಸಿದ್ದಾರೆಯೆ? ನಿಮ್ಮ ಯೋಜನೆ ಏನು?

“ಉತ್ಪಾದನಾಮುಖ ಶಿಕ್ಷಣದ ಕಲ್ಪನೆ ಒಳ್ಳೇದು. ಪಿ.ಯು.ಸಿ.ಯಲ್ಲೇ ಇದು ಆರಂಭವಾದರೆ ಸೇಕಡಾ ೬೦ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಅತ್ತ ಸಾಗುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಮುಖ (academic) ಮನೋವೃತ್ತಿ ಉಳ್ಳ ಇತರರು ಪದವಿ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಇಷ್ಟು ಸಾಕು. ಆದರೆ ಎಸ್.ಎಸ್.ಎಲ್.ಸಿ. ವರೆಗೆ ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ವಿಶಾಲ ತಳಹದಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಬೇಕೇ ಬೇಕು. ಜೀವನೋಪಾಯವೊಂದೇ ಶಿಕ್ಷಣದ ಗುರಿ ಆಗಬಾರದು. ಈಗ ವೈದ್ಯರನ್ನು ಕೂಡ ಹಣ ಗಳಿಕೆಯ ಯಂತ್ರಗಳೆಂಬಂತೆ ತರಬೇತು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

“ಅಂದಾಜು ಅಂಕಿ-ಸಂಖ್ಯೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನೀವನ್ನುವುದು ಸರಿ. ಸರಿಯಾದ (up-to-date) ಅಂಕಿ-ಸಂಖ್ಯೆಗಳು ಇನ್ನೂ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ, ಅಖಿಲ ಭಾರತ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೂಡ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೇಕೆ, ವಿದ್ಯಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೂ ಸರಿಯಾದ ಸೂಚನೆಗಳು ಸಿಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ - ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಅಗತ್ಯ ವೃತ್ತಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನವೂ ಬೇಕು.”

✳ ನೀವು ವಿದೇಶಗಳನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿದ್ದೀರಿ, ಅಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಇದನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸುತ್ತಾರೆ?

“ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ೧೯೭೦-೮೦ರ ದಶಮಾನದ ಬಗ್ಗೆ frame work of expansion ವಿಸ್ತರಣೆಯ ಚೌಕಟ್ಟು - ಎಂಬ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ೧೯೬೮ರಲ್ಲೇ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದವರು ಇಂಥ ಅಧ್ಯಯನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕು.

“ಅಲ್ಲಿ ಸೇಕಡಾ ೪೦ರಷ್ಟು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಪಾಲಿಟೆಕ್ನಿಕ್ ಕೋರ್ಸುಗಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಇವು ಡಿಗ್ರಿಗಳಿಗೆ ಸಮಾನ ಅಥವಾ ವೈಕಲ್ಪಿಕ (alternative) ಆಗಬೇಕೆಂಬುದು ಅವರ ಯತ್ನ. ಅಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣದ ಆಡಳಿತ ಕೌಟಿ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ಗಳ ಕೈಲಿದೆ. ತಂತಮ್ಮ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ಕಾರಖಾನೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಅವಕಾಶಗಳುಂಟೆಂದು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

“ಪಾಲಿಟೆಕ್ನಿಕ್‌ಗೆ ಹೊಂದಿ ಸ್ಟಾಂಡ್‌ವಿಚ್ ಕೋರ್ಸುಗಳನ್ನು ಅವರು ವಿರ್ಪಡಿಸಿದ್ದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಪಾಲಿಟೆಕ್ನಿಕ್‌ನಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಓದಿ ಕಾರಖಾನೆಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತರಬೇತಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಅದನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಪುನಃ ಪಾಲಿಟೆಕ್ನಿಕ್‌ಗೆ ಮರಳಿ ಓದು ಮುಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ತತ್ಕ್ಷಣ ಅವನನ್ನು ಆ ಕಾರಖಾನೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ನೌಕರಿ ಗ್ಯಾರಂಟಿಯುಳ್ಳ ಇಂಥ ಕ್ರಮ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಬಳಕೆಗೆ ಬರಬೇಕು.”

✳ ಈಚೆಗೆ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಬ್ಬರು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣತಜ್ಞರು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ವಿಫಲರಾದರೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನು?

“ಇದು ಬಲು ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಆಕ್ಷೇಪ. ಶಿಕ್ಷಣರಂಗದಲ್ಲಿರುವವರನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸದೆ ಸರ್ಕಾರದವರು ನಿರ್ಣಯ ಕೈಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶ ಮರೆತು ಪದೇ ಪದೇ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಪಿ.ಯು.ಸಿ. ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದು ಮೂಲತಃ ಕಾಲೇಜುಗಳಿಲ್ಲದ ಗ್ರಾಮಾಂತರದಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲೇ ಇನ್ನೆರಡು ವರ್ಷ ಶಿಕ್ಷಣ ಮುಂದುವರಿಯಲಿ ಎಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಅದನ್ನು ಮರೆತು ಕಾಲೇಜುಗಳಿರುವ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಜ್ಯೂನಿಯರ್ ಕಾಲೇಜುಗಳಿಗೆ ಅನುಮತಿ ಕೊಟ್ಟರು - ರಾಜಕೀಯ ಒತ್ತಡಗಳಿಗೆ ಮಣಿದು.”

ಮಟ್ಟ ಇಳಿದಿದೆಯೆ ?

✳ ವೃತ್ತಿಮುಖ ಶಿಕ್ಷಣದ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳೇನು?

“ಪಿ.ಯು.ಸಿ.ಯಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಇಂಥ ಕೋರ್ಸುಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದು ಯುಕ್ತ. ಆದರೆ ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ವೃತ್ತಿಮುಖ ಕೋರ್ಸುಗಳಿಗೆ ಹೋದವರಿಗೂ ಆಮೇಲೆ ಪಾಂಡಿತ್ಯಮುಖ (ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ) ಕೋರ್ಸುಗಳಿಗೆ ಬರಲು ಅವಕಾಶ ಇರಬೇಕು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಇಂಥ

‘ಬಹು ಗುಣ ಪ್ರವೇಶ’ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇದೆ. ಮುಕ್ತ (open) ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಕಾಲಬದ್ಧ ಕೋರ್ಸುಗಳು ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಮೂಲಕ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಅಭ್ಯಸಿಸಿ ಅರ್ಹತೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅಲ್ಲಿ ಸಫಲವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ಎಕ್ಸ್ಟರ್ನಲ್ ಡಿಗ್ರಿಗಳಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯದೇ ಆಗಿದೆ.”

✱ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಟ್ಟದ ಅವನತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಬಹಳ ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲ?

“ಮಟ್ಟ ಎಂಬುದೊಂದು ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಕಲ್ಪನೆ. ಈಗಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಬರುವ ಅನುಭವಗಳಿಂದಾಗಿ ನಮ್ಮ ಕಾಲದವರಿಗಿಂತ ಅವರು ಹೆಚ್ಚು ವೈವಿಧ್ಯವುಳ್ಳ ಪರಿಜ್ಞಾನ ಪಡೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬರೆಯಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನೇ ಮಟ್ಟದ ಅವನತಿ ಎಂದು ಭ್ರಮಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

“ಆದರೆ ಮಟ್ಟ ಇಳಿಮುಖವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ ಇದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನವೇ ಶಕ್ತಿ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಡಲು ತಪ್ಪಿದ್ದು ಕಲಿಸುವ ವಿಷಯದ ಪ್ರಯೋಜನ ಕಲಿಸುವವರಿಗೇ ಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿ ಉಳಿದರೆ ಕಲಿಯುವವರಿಗೆ ಗಂಭೀರವಾದ ಆಸಕ್ತಿ ಹುಟ್ಟುವುದು ಕಷ್ಟ. ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಯೋಜನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಬೇಕು.”

✱ ವಿದ್ಯಾ ಪರಿಣತಿಯ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಇಂದು ಲಘುತಮ ಸಾಮಾನ್ಯ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಆಳಿಯುವುದರಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣಮಟ್ಟ ಇಳಿದಿದೆಯೇ ಎಂದು ನನ್ನ ಸಂಶಯ. ಬಿಗಿಯಾದ ಮಟ್ಟಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರೆ ಇದೇ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಆ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೇ? ಆಹ್ವಾನಕ್ಕೆ (challenge) ಸರಿಯಾದ ಪ್ರಯತ್ನ ಮನುಷ್ಯ ಸ್ವಭಾವವಲ್ಲವೇ?

“ಬರೇ ಬಿಗಿಯಾದ ಆಹ್ವಾನ ಸಾಲದು; ಅದರಿಂದ ನಪಾಸಿನ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮನುಷ್ಯಶಕ್ತಿಯ ಅಪವ್ಯಯ ಆದೀತು.”

✱ ಕಾಲೇಜುಗಳಿಗೆ ಪ್ರವೇಶ ಕೊಡುವಾಗಲೇ ಬಿಗಿಯಾದ ಮಟ್ಟಗಳನ್ನು ಏಕೆ ಗೊತ್ತು ಪಡಿಸಬಾರದು? ಅಥವಾ ಕಾಲೇಜುಗಳ ಹಣಕಾಸಿನ ಪ್ರಶ್ನೆ ಇದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡ ಬರುತ್ತದೆಯೇ?

“ಹಣಕಾಸಿನ ವಿಷಯ ಸರ್ಕಾರವೇ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಈಗ ಕಾಲೇಜು ಹಣಕಾಸಿನ ಸಮಸ್ಯೆಯೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬಿಗಿಯಾದ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ರಾಜಕೀಯ ವಿರೋಧ

ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಬಂದಿತು. ಹಿಂದುಳಿದವರನ್ನು ಹೊರಗಿಡಲಿಕ್ಕೇ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂಬ ಭಾವನೆ ಬೆಳೆದಿತು. ಇದು ಸರಿಯಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಒಂದು ತಥ್ಯ. ಅದನ್ನು ಅಲಕ್ಷಿಸಿದರೆ ನಡೆಯದು.

“ಮುಂದುವರಿದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲ ವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಗಿಯಾದ ಪ್ರವೇಶ ನಿಯಮಗಳಿಲ್ಲ. ಅಮೇರಿಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಿನ್ಸ್ಟನ್‌ನಿಂದ ಹೆಸರಾದ ಖಾಸಗಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲದೆ ಕಡಿಮೆ ಶುಲ್ಕದ ರಾಜ್ಯ (State) ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳೂ ೩೦೦೦ ಕಾಲೇಜುಗಳೂ ಇವೆ. ಈ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಾಲೇಜು, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಾರ್ಹತೆ ಅಥವಾ ಪರೀಕ್ಷಾ ಮಟ್ಟ ಅಷ್ಟು ಕಠೋರವಾಗಿಲ್ಲ. ಹಾರ್ವರ್ಡ್, ಪ್ರಿನ್ಸ್ಟನ್‌ನಿಂದ ಖಾಸಗಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಬಿಗಿಯೂ ಹೌದು, ಅವುಗಳ ಡಿಗ್ರಿಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಗೌರವ ಇರುವುದೂ ಹೌದು. ಆದರೆ ಅಂಥ ಪ್ರಾವೀಣ್ಯ ಬೇಕೆಂಬುವರು ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ.”

✽ ಕಳೆದ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೆಮಿಸ್ಟರ್ ಪದ್ಧತಿಯ ಭವಿಷ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಏನನಿಸುತ್ತದೆ?

“ನನಗೆ ಅದರ ಭವಿಷ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿದೆ. ಅದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೇ ಹಿತಕರ. ಅದರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ದೈನಂದಿನವಾಗಿ ದುಡಿಯುವ ಅಗತ್ಯ ಬರುತ್ತದೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಅನೇಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಇದರ ಅನುಕೂಲಗಳ ಮನವರಿಕೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಎಂಜಿನಿಯರಿಂಗಿನಲ್ಲಿ ಅದು ಈಗಾಗಲೇ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅದು ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕಾರಾರ್ಹವಾಗುತ್ತದೆಂದು ನಾನು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ.

“ಅದನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವುದಕ್ಕೆ ಅವಸರ ಮಾಡಿದ್ದು ಮಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಅಧ್ಯಾಪಕರಿಗೆ ಅದು ಹೆಚ್ಚು ದುಡಿತ ಹೇರುತ್ತದೆ. ಅವರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ಸಾಹದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಬರುವುದು ಅಗತ್ಯ.

“ಆದರೆ ಮುಖ್ಯ ಸಮಸ್ಯೆ ಬಂದದ್ದು ಅಧ್ಯಾಪಕರ ಮೇಲೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ನಂಬಿಕೆ ಇಲ್ಲದ್ದು. ಅಧ್ಯಾಪಕರಿಗೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಅಧಿಕಾರ ಬರುವುದರಿಂದ ಅವರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಕೆಲಸದ ಬೆಲೆ ಕಟ್ಟುವುದರಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಾಯಗಳಾದಾವೆಂದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಭಯಪಟ್ಟರು. ನನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ದುಃಖದಾಯಕವಾದದ್ದು ಇದು. ನಾನು ನೋಡಿದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ-ಶಿಕ್ಷಕರ ಅವಿಶ್ವಾಸದ ಸಮಸ್ಯೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೋದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಶಿಕ್ಷಕರ ಮೇಲೆ ಪಕ್ಷಪಾತದ

ಆರೋಪ ಮಾಡುತ್ತಾರೆಂದು ಕೆಲ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಶಿಕ್ಷಕರು ನನಗೆ ಹೇಳಿದರು. 'ನಾನು ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಯಾವನಾದರೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಹೇಳಿದರೆ ನನಗೆ ಸತ್ತ ಹಾಗಾಗುತ್ತದೆ' - ಎಂದು ಒಬ್ಬ ಪ್ರೊಫೆಸರರು ನನ್ನ ಬಳಿ ದೂರಿದರು."

ನಿಯಂತ್ರಣ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆ

✳ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸರ್ಕಾರಿ ನಿಯಂತ್ರಣದಿಂದ ಅವುಗಳ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆ ನಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಹಣಕಾಸಿನಲ್ಲಿ ವಿ.ವಿ.ಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಆತ್ಮನಿರ್ಭರವಾದರೆ ಒಳಿತಲ್ಲವೇ? ವಿದೇಶಗಳ ಅನುಭವ ಏನು?

“ಅಮೇರಿಕದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಾಲೇಜು, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ಹಣಕಾಸಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿವೆ. Land grant ಪದ್ಧತಿ ಇದಕ್ಕೆ ಪೋಷಕವಾಗಿದೆ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಅನುದಾನ ಇದ್ದರೂ ನೇರ ನಿಯಂತ್ರಣ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ವಿ.ವಿ.ಗಳಿಗೆ ನಿಖರವಾದ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಅನುದಾನ ಕೊಟ್ಟು ಆಮೇಲೆ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ವಾರ್ಷಿಕ ಬಡತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇಡುತ್ತಾರೆ. ಆಮೇಲೆ ಯಾವುದೇ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ ಇಲ್ಲ. ಹಣಕಾಸು ನೇರವಾಗಿ ಸರ್ಕಾರದ ಸಂತೋಷದ ಮಾತಾದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಕೈವಾಡಗಳು ಅಪರಿಹಾರ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ರೀತಿ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಬಂದರೆ ಒಳ್ಳೇದು. ಈಗ ಹಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ವಿಷಾದಕರ”.

“ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ವಿಷಯವೆಂದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೂ ತನ್ನದೇ ವಿಶಿಷ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶ ಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕೊಡಬೇಕು.”

✳ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಾಧ್ಯಮದ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಮತವೇನು? ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಗೌಣೀಕರಣದಿಂದ ಹಿತವಾದೀತೆ?

“ಎಲ್ಲ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತೃಭಾಷೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಬೇಕು ನಿಜ; ಆದರೆ ಇದು ಪದವೀ ಪರೀಕ್ಷೆಯವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಅನ್ವಯಿಸಬೇಕು. ಪದವಿ-ಉತ್ತರ ಅಧ್ಯಯನ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲೇ ಇರಬೇಕು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಪದವೀ ಕೋರ್ಸುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಗ್ಲಿಷು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಬೇಕು. ತ್ರಿಭಾಷಾ ಸೂತ್ರ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ತನಕ ಇದ್ದರೆ ಸಾಕು. ಮುಂದೆ ಮಾತೃಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬೇಕು.”

“ಇದು ವಾಸ್ತವದ ಪ್ರಶ್ನೆ; ಅತಿ ಭಾವುಕತೆ ಬೇಡ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗೌಣವಾದರೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯ ಜ್ಞಾನದ ಕ್ಷಿತಿಜವನ್ನು ಇಕ್ಕಟ್ಟು ಮಾಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾಸ್ಟರ್ ಡಿಗ್ರಿಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಮಟ್ಟದ ಜ್ಞಾನಾರ್ಜನೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಗ್ರಂಥಸಂಪತ್ತು ದೇಶಿ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ.”

✳ ಜಪಾನ್ ಮೊದಲಾದ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಅವಲಂಬನೆ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾರಲ್ಲ?

“ಇದು ಅಷ್ಟು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಜಪಾನಿನಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷು ಪುನಃ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ಪಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೂಚಿ (documentation) ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಇದು ತುಂಬಾ ಅಗತ್ಯ. ಮೇಲಾಗಿ ಸಂಶೋಧನೆಗಳ ವರದಿಗಳು ಯಾವುದಾದರೂ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲದೆ ಇದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಮನ್ನಣೆ ಸಿಗುವುದು ಕಷ್ಟ.”

ವಿದ್ವತ್ ವಾತಾವರಣದ ಅಭಾವ

✳ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ಅಧ್ಯಾಪಕರೂ ಸಕ್ರಿಯ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವುದು ವಿಹಿತವೆ?

“ರಾಜಕೀಯ ಜ್ಞಾನ ಅತ್ಯಗತ್ಯವೇ ಹೊರತು ಸಕ್ರಿಯ ರಾಜಕಾರಣವಲ್ಲ. ಸಕ್ರಿಯ ರಾಜಕಾರಣವೆಂಬುದು ಅರೆಹೊತ್ತಿನ (part-time) ಉದ್ಯೋಗವಲ್ಲ. ಶಿಕ್ಷಣವೂ ಹಾಗೆಯೇ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾಗಲಿ ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಲಿ ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಸೇರುವುದು, ಪಕ್ಷಗಳ ಸದಸ್ಯರಾಗುವುದು, ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುವುದು ಹಿತವೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇಡೀ ದೇಶದ ಭವಿಷ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಪತ್ತು ಬಂದಾಗಿನ ಮಾತು ಬೇರೆ.”

✳ ‘ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ರಾಜಕಾರಣ’ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯೆ ಆಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಹಾದಿ ಉಂಟೆ? ಪರದೇಶಗಳ ಅನುಭವ ಏನು? ಶಿಕ್ಷಕರ ಟ್ರೇಡ್ ಯೂನಿಯನಿಜಂ ವಿಷಯವೇನು?

“ಎಡ್ವಾರ್ಡ್ ಸ್ಕೋ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಓದಿದರೆ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ರಾಜಕಾರಣದ ಹೊಳಹು ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಆಡಳಿತ ಚೆನ್ನಾಗಿ, ನ್ಯಾಯನಿಷ್ಠರವಾಗಿ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ರಾಜಕಾರಣ ಕಮ್ಮಿ; ಇಲ್ಲದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅಷ್ಟೇ. ಸರ್ವ ಸಮತ ನ್ಯಾಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯಗಳಾದರೆ ರಾಜಕಾರಣ ತಂತಾನೆ ಕಡಿಮೆ ಆದೀತು. ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಇಚ್ಛೆ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಮೀಕರಣವೇ

ಅಳತೆಗೋಲಾದರೆ ಆಂತರಿಕ ರಾಜಕಾರಣ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ವಿದ್ವತ್ ಸಾಧನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಉಪೇಕ್ಷೆ ಇದ್ದರೆ ಅನ್ಯಾಯಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತವೆ. ಮುಖಸ್ತುತಿಯ ಪ್ರಭಾವ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ನ್ಯಾಯ ದೊರೆಯುತ್ತದೆನ್ನುವ ಭರವಸೆ ಮುಖ್ಯ ಪಾವಟಿಯವರಂಥವರು ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದಲ್ಲಿ ರಾಜಕಾರಣ ಕಮ್ಮಿಯಿರುವುದು ಅನುಭವದ ಮಾತು.”

✱ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ಇಂದು ಎಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಗತ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿವೆ? ನೀವು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಏನು ಯೋಚಿಸಿದ್ದೀರಿ?

“ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗ ಬೀಳುವಂತಿರಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಯತ್ನಗಳು ಈ ಧ್ಯೇಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂದುಳಿದಿರುವುದು ನಿಜ. ನನ್ನ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರದೇಶದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚು ಆಧರಿಸಿ ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆಸಲು ವಿವಿಧ ವಿಭಾಗಗಳಿಗೆ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಕೂಡ (desertion)ಗಳಿಗೆ ಅವರವರ ಗ್ರಾಮ ಅಥವಾ ಸ್ಥಳದ ಭೌಗೋಲಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೇ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಲು ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.

“ Post doctrol research ಗೆ ಕೂಡ ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕೊಡುತ್ತೇವೆ. ಆಜೀವನ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಅವಕಾಶ ಸಿಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಪ್ರೊ. ಸಿ.ಜಿ. ಜಾರ್ಜರು ೮೦ರ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾಣಿಶಾಸ್ತ್ರ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರು. ಇದಕ್ಕೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಹೆಚ್ಚಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

“ಆಧುನಿಕ ಸಂಶೋಧನೆ ಬಹಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಒಂದು ಗುಂಪಿನ ಸಮಷ್ಟಿಯತ್ತದ ವಿಷಯವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇಂಥ ಯತ್ನಕ್ಕೆ ಚಾಲನೆ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ನಾನು ಇನ್ನೂ ಯೋಜನೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ.”

✱ ಸೊಂಡೂರು ತಾಂತ್ರಿಕ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿ ನೀವು ಇದ್ದೀರಿ. ಅದರ ಸಂಭಾವ್ಯತೆಗಳು ಹೇಗಿವೆ?

“ಸೊಂಡೂರು ಒಳ್ಳೇ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಕೇಂದ್ರವಾಗಬಲ್ಲದು, ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಅನುದಾನ ಆಯೋಗದ ಸಹಾಯ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಅದರ ಪದವಿಗಳಿಗೆ ಮನ್ನಣೆ ಇದೆ. ಗಣಿ (mining) ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೇ ಕೆಲಸ ಆಗುತ್ತಿದೆ. ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಗಣಿ

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೩೧

ಉದ್ಯಮ ಅಷ್ಟು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಸುಸಂಬಂಧ ತರಲು ಈ ಕೇಂದ್ರ ಸಹಾಯವಾಗಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗಾವಕಾಶಗಳೂ ಚೆನ್ನಾಗಿವೆ. ಈ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಅನುದಾನ ಆಯೋಗದ ನೆರವು ದೊರಕಿಸುವ ನಮ್ಮ ಪ್ರಯತ್ನ ಸಫಲವಾದರೆ ಅದು ಗಣಿ ಅಧ್ಯಯನದ ಉತ್ತಮ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಶಾಲೆಯಾಗುವುದು ಖಂಡಿತ.”

✱ ಕಲಬುರ್ಗಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ರೂಪರೇಖೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮ್ಮ ಕಲ್ಪನೆ ಏನು?

“ಅದು ಕರ್ನಾಟಕ ವಿ.ವಿ.ದ ತತ್ಪ್ರತಿ ಆಗಬಾರದೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದು ಕರ್ನಾಟಕ ವಿ.ವಿ.ಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತ (fundamental)ವಾಗಿರುವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಅನ್ವಿತ (applied)ವಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಜೀವಾಣುಶಾಸ್ತ್ರ (microbiology) ಇತ್ಯಾದಿ ಹೊಸ ಕೋರ್ಸುಗಳೂ ಇವೆ. ಭೌತಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ದೂರದರ್ಶನ (television) ಕೋರ್ಸು ಇದೆ. ಉರ್ದು ಮತ್ತು ಪರ್ಶಿಯನ್ ಭಾಷೆಗಳ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸೂಕ್ತ ವಾತಾವರಣ ಅಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯಾಧ್ಯಯನವೂ ಆಗುತ್ತಿದೆ. ಅದು ಸ್ವತಂತ್ರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಎರಡು ಮೂರು ವರ್ಷ ಹಿಡಿಯಬಹುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಆಗ ತಕ್ಕ ಪೂರ್ವಾನುಷ್ಠಾನಗಳು ದೀರ್ಘ.”

ವಿಶ್ವಾಸಗಳು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪರೀಕ್ಷೆ

✱ ನೀವು ನಮ್ಮ ದೇಶದ Institute of Advanced Study ಅಂಥ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನೂ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ತತ್ಸಮಾನ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನೂ ಹತ್ತಿರದಿಂದ ಬಲ್ಲಿರಿ. ಅನೇಕ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪರಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದೀರಿ. ನಮ್ಮ ಬೌದ್ಧಿಕ ವರ್ಗದ ಮಾನಸಿಕ ಒಲವು ಮಾತಿನ ನಿಲವುಗಳಿಗೂ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವವುಗಳಿಗೂ ಏನು ಅಂತರ ಕಂಡಿದ್ದೀರಿ? ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಇನ್ನೂ ತತ್ವಜ್ಞಾನಕ್ಕಿಂತ ಪ್ರಭಾವಿಯಾಗಿದೆ, ಎನಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆ? ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋಣ ಬಲಗೊಂಡಿಲ್ಲವೆ?

“ನಮ್ಮ ಜನರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಕೆಲ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಶ್ವಾಸಗಳು ಬಲವಾಗಿವೆಯೆಂಬುದು ನಿಜ. ನಮ್ಮ elite ಎನಿಸುವ ಜನರಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋಣ ಬಲವಾಗಿ ರೂಢವಾಗಿಲ್ಲವೆನ್ನುವುದೂ ಸತ್ಯ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಆದರೆ ಕೆಲ ವಿಶ್ವಾಸಗಳ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸತ್ವಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯ. ಆ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿ.ವಿ. ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಫಲಜ್ಯೋತಿಷಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿಶ್ವಾಸ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿದೆ. ಇದರ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ

ಆಧಾರದ-ನಿರಾಧಾರ ಇನ್ನೂ ಅನಿರ್ಣೀತವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ವಿ.ವಿ. ಆ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶೋಧನೆ ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದಿದೆ. ಅದು ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರ-ಯೋಜನೆ. ಶುದ್ಧ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸತ್ಯ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಜ್ಯೋತಿಷಶಾಸ್ತ್ರದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಒಳಪಡಿಸಿ ಫಲಿತಾಂಶ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗುವುದು.”

ನಮ್ಮದು ಒಂದು ಸಂದರ್ಶನ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಒಂದು ತರಹದ ಸುದೀರ್ಘ ಚರ್ಚೆಯೇ ಆಗಿತ್ತು. ಶ್ರೀ ಒಡೆಯರರು ಉದ್ವಿಗ್ನ ಕೆಲವೇಳೆ ನನ್ನ ಅತಿಪ್ರಸಂಗದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನೂ ಸಹನೆಯಿಂದ ಉತ್ತರಿಸಿದರು.

೬. ಟೈಪ್‌ರೈಟರ್ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಕಟ್ಟಿಯವರು

ಯಂತ್ರಶಾಸ್ತ್ರ ಕಲಿಯದಿದ್ದರೂ ಕನ್ನಡಕ್ಕೊಂದು ಟೈಪ್‌ರೈಟರ್ ನಿರ್ಮಿಸಿದವರು

ವೈದಿಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಶಿಖಾಯಜ್ಞೋಪವೀತ ಸಂಯುಕ್ತ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ವೈದ್ಯ ಧನವಿಹೀನ, ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಒಂದು ಶಬ್ದವನ್ನೂ ಅರಿಯ, ಯಂತ್ರಶಾಸ್ತ್ರದ ಶಿಕ್ಷಣಶೂನ್ಯ: ಏವಂ ಲಕ್ಷಣಲಕ್ಷಿತನಾದ ಮನುಷ್ಯ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಟೈಪ್‌ರೈಟರ್ ಯಂತ್ರ ತಯಾರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸುಯೋಗ್ಯ ಉಮೇದ್ವಾರನಾದಾನೆಂದು ನೀವು ಸರ್ವಥಾ ಒಪ್ಪಲಾರಿರಿ. ಆದರೆ ಯರೇಬೂದೀಹಾಳದಲ್ಲಿ ದೇಶೀ ವೈದ್ಯಕ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಏವಂ ಲಕ್ಷಣೋಪೇತರಾದ ಭೀಮಾಚಾರ್ಯ ಕಟ್ಟಿಯವರು ಕನ್ನಡ ಟೈಪ್‌ರೈಟರನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ತೀರುವೆನೆಂದು ವೀಳ್ಕೆ ಎತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಮುಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಹತ್ತಿರ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಕನ್ನಡದ ಟೈಪ್‌ರೈಟರಿನ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಗದ್ದಲದ ನಡುವೆ ಒಂದು ವಿಷಯ ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಗಮನಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಈಗಾಗಲೇ ಕನ್ನಡ ಟೈಪ್‌ರೈಟರಿಗಾಗಿ ಹಲವಾರು ವರ್ಷ ಕಾಲ ಸಂತತವಾಗಿ ಏಕೋಭಾವದಿಂದ ದುಡಿದ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಮಹನೀಯರ ಪರಿಶ್ರಮದ ಶ್ಲಾಘನೀಯತೆಯನ್ನು ಕೀಳುಗಳೆಯದೆಯೇ ನಾವು ಈ ಯಾವ ಟೈಪ್‌ರೈಟರೂ ನಿಜವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಟೈಪ್‌ರೈಟರ್ ಅಲ್ಲ ಎನ್ನಬಹುದು. ಅವೆಲ್ಲವೂ ಮೂಲತಃ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಟೈಪ್‌ರೈಟರನ್ನು ಕನ್ನಡ ವರ್ಣಮಾಲೆಗೆ ಹೊಂದಿಸುವ ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಎದುರಾಗುವ ಯಾಂತ್ರಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಿಡಿಸುವ ಯತ್ನಗಳಾಗಿವೆ.

ಈ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ನಿಜವಾಗಿ ಅನೇಕವಾಗಿವೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವರ್ಣಮಾಲೆ ೨೬ ಅಕ್ಷರಗಳದು; ಕನ್ನಡದ್ದು ೫೦ ಅಕ್ಷರಗಳದು. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡಕ್ಷರ, ಸಣ್ಣಕ್ಷರಗಳು ಸೇರಿ ೫೨ ಆದರೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಾಕ್ಷರ, ಇಕಾರ ಎಕಾರ ಒತ್ತಕ್ಷರಗಳೆಲ್ಲ ಸೇರಿದರೆ ನೂರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಜ್ಞೆಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಅಂಕೆಗಳು, ವಿರಾಮ ಚಿಹ್ನೆಗಳೇ ಮೊದಲಾದವು ಸೇರಿದರೆ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಸೈನ್ಯದಷ್ಟು ಸಂಕೇತಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಟೈಪ್‌ರೈಟರ್ ಕರ್ತನು ಸ್ಥಳ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ಮಹನೀಯರು ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನೆದುರಿಸುವುದರಲ್ಲೇ ಹಣ್ಣಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು

ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಲೇಖನ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು; ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಟೈಪ್‌ಸೆಟರಿನ ಚಲನ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೂ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಫಲಸ್ವರೂಪವಾಗಿ, ಯಂತ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದೊಂದು ಕುಂಟುತ್ತ ಸಾಗುವ ಕ್ಲಿಷ್ಟ ಯಂತ್ರವಾಗಿದೆ; ಅಕ್ಷರಸೌಂದರ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯ ಸೊಬಗು ಕಳೆದುಹೋಗಿದೆ.

ವೈದ್ಯ ಭೀಮಾಚಾರ್ಯ ಕಟ್ಟಿಯವರು ಯರೇಬೂದಿಹಾಳದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರಿ ನೆರವು ಪಡೆದು ಗ್ರಾಮವೈದ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ೪೦ ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನ ಅವರು ಕರ್ಜಗಿಯ ಒಂದು ವೈದ್ಯ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಆಯುರ್ವೇದ ಭಿಷಕ್ ಮತ್ತು ಶಿರೋಮಣಿ ಪರಿಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾಗಿ ಕೆಲಕಾಲ ಮೈಸೂರು, ಕೃಷ್ಣರಾಜಸಾಗರ ಮೊದಲಾದೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯಕೀಯ ವೃತ್ತಿ ಮಾಡಿದರು. ಅನಂತರ ಹರಿಹರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆಯುರ್ವೇದ ಸಂಶೋಧನ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಸಾಹಸ ಮಾಡಿ ಅಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ೧೯೫೪ರಲ್ಲಿ ಯರೇಬೂದಿಹಾಳದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದರು.

ಸುಮಾರು ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಮಿತ್ರರೊಡನೆ ಹರಟುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಟೈಪ್‌ಸೆಟರಿನ ಪ್ರಸ್ತಾವ ಬಂದುದೇ ವೈದ್ಯ ಕಟ್ಟಿಯವರು ಯಂತ್ರಕರ್ತ ಕಟ್ಟಿಯವರಾಗಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯ ರೂಪ ಬದಲಾಯಿಸಬೇಕು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅನೇಕ ತೊಡಕುಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಟೈಪ್‌ಸೆಟರಿನಿಂದ ನಾವು ತೃಪ್ತರಾಗಬೇಕು ಎಂಬ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದು ಕನ್ನಡ ಟೈಪ್‌ಸೆಟ್ ನಿಂತಿದೆ ಎಂದು ಆ ಮಿತ್ರರು ಹೇಳಿದರು. ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯನ್ನೇ ಬದಲಾಯಿಸುವ ಸೂಚನೆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕಟ್ಟಿಯವರಿಗೆ ರುಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ಈ ವರೆಗಿನ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಸೋಲಿಗೆ ಕಾರಣವೆಲ್ಲದೆಯೆಂದು ತಜ್ಞರಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕಟ್ಟಿಯವರಿಗೆ ಹೊಳೆಯಿತು. “ಇವರ ಕಷ್ಟವೆಂದರೆ ಇವರು ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗಾಗಿ ಹೊಲಿದ ಕೋಟನ್ನು ತಮ್ಮ ಮೈಗೆ ಹೊಂದುವಂತೆ ದುರಸ್ತಿ ಮಾಡಲು ಹಣಗುತ್ತಿರುವುದು. ತಮ್ಮ ಅಳತೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿಯೆ ಕೋಟು ಹೊಲಿಯುವ ಧೈರ್ಯ ಮಾಡಬೇಕು.” ಅವೊತ್ತಿನಿಂದಲೇ ಆ ಧೈರ್ಯದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅವರು ಸ್ವತಃ ಇಳಿದರು. ಇಷ್ಟತ್ತು ತಿಂಗಳುಗಳ ಹಗಲಿರುಳು ಪರಿಶ್ರಮದ ಕೊನೆಗೆ ನಿಜವಾದ ಕನ್ನಡ ಟೈಪ್‌ಸೆಟರಿನ ಮಾದರಿ ಯಂತ್ರವೊಂದನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಅಣಿಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ವೈದ್ಯ ಕಟ್ಟಿಯವರು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ಕಲ್ಪನೆಗಳ ಬೆಂಬತ್ತಿ ಹೋಗುವ ಸ್ವಭಾವದವರು. ಯಂತ್ರಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಯಾವ ಡಿಗ್ರಿ ಡಿಪ್ಲೊಮಾಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಒಂದು ಅರ್ಹತೆ ಇತ್ತು. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಬಿದಿರು ಮತ್ತು ಮರದಿಂದ ಒಂದು ಸೈಕಲ್ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಸ್ವತಃ ಅದರ ಮೇಲೆ ಸವಾರಿ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಮೂರು ಮೈಲು ಸಾಗಿ ಆ ವಾಹನ ಮುರಿದು ಬಿದ್ದು ತನ್ನ ಕರ್ತನನ್ನು ರಸ್ತೆಯ ಧೂಳಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಳಾಡಿಸಿತು. ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಅವರ ಬುದ್ಧಿ

ಕೌಶಲದ ಇನ್ನೊಂದು ಮಾದರಿಯನ್ನು ಕಂಡೆವು. ಅದು ಹಗಲಲ್ಲಿ ಸೌ ಮತ್ಸು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಗ್ಯಾಸ್‌ದೀಪವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಕೊಡುವ ರೂಪಾಂತರಿತ ಸೌ. ಕೆಳಗಿನ ಸೌ ಭಾಗ ಕಂಪನಿಯ ತಯಾರಿಕೆಯೇ. ಗ್ಯಾಸ್ ದೀಪದ ಭಾಗವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಯವರು ಸ್ವಹಸ್ತದಿಂದ ಡಬ್ಬಿ ತಗಡುಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. “ಇದು ಮೂರನೇ ಕೆಲಸವೊಂದನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ರಾತ್ರಿ ಗ್ಯಾಸ್ ಹೊತ್ತಿಸಿ ಇಸ್ಲೆಟಾಡುವಾಗ ಚಹಾ ಬೇಕೆನ್ನಿಸುತ್ತದಲ್ಲ, ಆಗ ಇದರ ಮೇಲೆ ದೀಪ ನಂದಿಸಿದೆಯೇ ಚಹಾ ಮಾಡುವ ಹಾಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

ಕನ್ನಡ ಟೈಪ್ರೈಟರಿನ ಹುಚ್ಚು ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಅವರು ಅ ಆ ಇ ಈ ಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ನೆರೆಮನೆಯವರಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಟೈಪ್ರೈಟರನ್ನು ಬೇಡಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಬಿಚ್ಚಿ ಅದರ ಯಂತ್ರ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅಭ್ಯಸಿಸಿದರು. (ಅದಿನ್ನೂ ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಭಗ್ನಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದೆ.) ಅನಂತರ ಅವರು ತಮ್ಮ ಯಂತ್ರವನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಸಜ್ಜಾದರು.

ಅದು ಯೋಚಿಸಿದಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಯರೇಬೂದಿಹಾಳವೆಂದರೆ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಿಂದ ೧೮ ಮೈಲು, ಅತಿ ಹತ್ತಿರದ ಮೋಟಾರ್ ರಸ್ತೆಯಿಂದ ಮೂರು ಮೈಲು, ದೂರ ಇರುವ ಕುಗ್ರಾಮ. ಅವರು ಸೂಚಿಸಿದಂತೆ ಯಂತ್ರದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಕೊಡುವ ಕಮ್ಮಾರನಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದು ಕೇಳಿದರೆ ಯಾವ ಕಮ್ಮಾರಸಾಲೆಯೂ ಅವುಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಕೊಡಲು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಸಾಲದ್ದಕ್ಕೆ ಅವರ ಹತ್ತಿರ ಹಣವಿರಲಿಲ್ಲ (ಈಗಲೂ ಇಲ್ಲ). ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಾವೇ ತಯಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಅವರಿವರಿಂದ ಒಂದು ಕೈ-ವೈಸು, ಅರಗಳು, ಕೈ-ಬೈರಿಗೆ, ಉಳಿಗಳು ಮೊದಲಾದ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಕಡ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಕಬ್ಬಿಣದ ತುಣುಕುಗಳು, ಹಿತ್ತಾಳೆ, ತಗಡು, ಸರಳುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಅವುಗಳಿಂದಲೆ ತಮ್ಮ ಟೈಪ್ರೈಟರಿನ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ತಾವೇ ತಯಾರಿಸಿದರು.

ಕಟ್ಟಿಯವರ ಕನ್ನಡ ಟೈಪ್ರೈಟರಿನಲ್ಲಿ ೨೫೦೦ ಮೇಲ್ವಿಟ್ಟು ಭಾಗಗಳಿವೆ. ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಸ್ಪ್ರಿಂಗುಗಳಾದಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಸ್ವತಃ ಅವರೇ ತಯಾರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಡೈಗಳನ್ನೂ ಪಂಚುಗಳನ್ನೂ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನೂ ಸರಿಯಾದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಲು ಬೇಕಾದ ಬಲು ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಯಾದ ಗೇಜನ್ನು ಕೂಡ ಕಟ್ಟಿಯವರು ಸ್ವಹಸ್ತದಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಕಟ್ಟಿಯವರ ಟೈಪ್ರೈಟರಿನಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೬೦ ಕೀಗಳು ಇವೆ. (ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಟೈಪ್ರೈಟರಿನಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೪೮ ಇವೆ). ಅವುಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಟೈಪ್ರೈಟರಿನಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ನಾಲ್ಕು ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಜೋಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಧ್ಯದ ಎರಡು ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಂಜನ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಒತ್ತಕ್ಷರಗಳು

ಹಾಗೂ ಉಳಿದೆರಡು ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವರ, ಸ್ವರಚಿಹ್ನೆ, ಸ್ವಪೂರ್ಣಾಕ್ಷರಗಳು ಮೊದಲಾದವು ಇವೆ. ನಡುವಣ ಸಾಲುಗಳ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನೊತ್ತಿದಾಗ ಕ್ಯಾರಿಯೇಜ್ ಚಲಿಸುವದಿಲ್ಲ ಉಳಿದೆರಡು ಸಾಲುಗಳನ್ನೊತ್ತಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಚಲಿಸುತ್ತದೆ.

ಕನ್ನಡಕ್ಕಾಗಿ ಅಳವಡಿಸಿದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಟೈಪ್‌ಸೆಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಶಿಫ್ಟ್ ಮತ್ತು ಬ್ಯಾಕ್‌ಸ್ಪೇಸ್ ಒತ್ತುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಂದ ವೇಗ ಹಾನಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಕಟ್ಟಿಯವರು ಅದನ್ನು ಅತಿ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, “ಗ” ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಟೈಪ್ ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ “ಗ”ವನ್ನು ಮೊದಲು ಒತ್ತಬೇಕು. ನಡು ಸಾಲಿನಲ್ಲಿರುವ ಇದನ್ನೊತ್ತಿದಾಗ ಕ್ಯಾರಿಯೇಜ್ ಚಲಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಅನಂತರ “ ”ವನ್ನೊತ್ತಿದರೆ ಪೂರ್ಣ “ಗ” ಆಗುತ್ತದೆ. ಕೂಡಲೆ ಕ್ಯಾರಿಯೇಜ್ ಸರಿಯುತ್ತದೆ. ಒತ್ತಕ್ಷರಗಳಿದ್ದಾಗಲೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬ್ಯಾಕ್‌ಸ್ಪೇಸ್ ಒತ್ತಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. “ಕ್ಷ” ಟೈಪ್ ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ಮೊದಲು “ಕಿ” ಆಮೇಲೆ ಒತ್ತು “ ಷ ” ಒತ್ತಿ ಕಡೆಗೆ “ ’ ” ಒತ್ತಿದರಾಯಿತು. ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ಸಂಕೇತಗಳು “ಸ್ತಬ್ಧ ಕೀ”ಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ಯಾಕ್ ಸ್ಪೇಸ್ ಒತ್ತಬೇಕಿಲ್ಲ.

ಕಟ್ಟಿಯವರು ಹಿಂದೆ ಟೈಪ್‌ಸೆಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದೆ ಇದ್ದ ಕೆಲ ಹೊಸ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಟೈಪ್‌ಸೆಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇತರ ದೇಶಿ ಭಾಷಾ ಟೈಪ್‌ಸೆಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತಬ್ಧ ಕೀಗಳನ್ನು ಒತ್ತಿದಾಗ ರಿಬ್ಬನ್ ಕೂಡ ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕಟ್ಟಿಯವರು ಸ್ತಬ್ಧ ಕೀ ಒತ್ತಿದಾಗಲೂ ರಿಬ್ಬನ್ ಚಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನೊಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಅರ್ಧ ಬ್ಯಾಕ್‌ಸ್ಪೇಸ್. ಇದನ್ನೊತ್ತಿದರೆ ಕ್ಯಾರಿಯೇಜ್ ಅರ್ಧ ಅಕ್ಷರದಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಹಿಂದೆ ಸರಿಯುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ “ಕ್ಷ ಷ”ದಂಥ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಒತ್ತುಳ್ಳ ಅಕ್ಷರಗಳು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಅಂಥ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಒತ್ತಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ಸ್ಪೇಸ್ ಬಿಟ್ಟರೆ “ಷ ಷ್ಷ” ಹೀಗೆ ಒತ್ತುಗಳು ದೂರ ದೂರ ಬಿದ್ದು ಸಾಲಿನ ರೂಪ ಕೆಡುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅರ್ಧ ಹಿಂದೆ ಸರಿಯುವ ಕೀ ಇದೆ.

ವೈದ್ಯ ಕಟ್ಟಿಯವರಿಗೆ ಈ ಸಾಹಸದಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಲ ಹೃದಯವಿದಾರಕ ಸೋಲುಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿವೆ. ಅವರ ಪ್ರಥಮ ಎರಡು ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ವಿಫಲವಾದವು. ಒಮ್ಮೆ ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಿದ ಯಂತ್ರದ ಅಕ್ಷರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತಜ್ಞರೊಬ್ಬರಿಗೆ ತೋರಿಸಿದಾಗ ಅದರ ಕೆಲ ಅಂಶಗಳು ವೇಗಕ್ಕೆ ತಡೆಯೊಡ್ಡುತ್ತವೆ ಎಂದು ಅವರು ಟೀಕಿಸಿದರು. ಕಟ್ಟಿಯವರು ಇಡೀ ಯಂತ್ರವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ಒಗೆದು ಹೊಸದಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಒಂದು ಸಲ ದಿನಕ್ಕೆ ಹದಿನೆಂಟು ತಾಸು ದುಡಿದು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಒಂದು ಕಾರಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ಲೇಟಿಂಗ್ ಮಾಡಲು ಕೊಟ್ಟಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಕೆಲಸಗಾರರು ಅವುಗಳನ್ನು ಮಿತಿಮೀರಿ ತಿಕ್ಕಿ ಬಿಟ್ಟ ಮೂಲಕ ಅಷ್ಟು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಪುನರಪಿ ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಈಗ ಅವರು ರಚಿಸಿದ ಮೂರನೇ ಮಾದರಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೂ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕುತ್ತು ಬಂದಿತ್ತು.

ಅದನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮಾಡದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾಗ ಒಂದು ಬೆಕ್ಕು ಅದರ ಮೇಲೆ ಹಾರಿ ಅದನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಕೆಡಹಿ ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು.

ಕಟ್ಟಿಯವರು ಇತರ ನಿರಾಶೆಗಳನ್ನೂ ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅವರು ಸರಕಾರ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಟೈಪ್ರೈಟರ್ ಸಮಿತಿಯೊಡನೆ ಮಾಡಿದ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರ ವಿಷಯವನ್ನು ಬಲು ಅಸಹನೆಯಿಂದ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ಕೆಲಸದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರ್ಥವಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಯತ್ನವನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಸರಕಾರ ಮತ್ತು ಸಮಿತಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಅದೇ ಪಲ್ಲವಿಯನ್ನು ಪುನರುಚ್ಚರಿಸುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರು ಸರಕಾರಿ ಸಹಾಯ ಎಂದೊಡನೆ ಹಾರಿ ಬೀಳುವಂತಾಗಿದೆ. ಸುದೈವದಿಂದ ಈಚೆಗೆ ಸಮಿತಿಯ ವಿಚಾರಧಾರೆಯಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟವಾದ ಬದಲಾವಣೆಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು ತೋರುತ್ತಿವೆ.

ತಮ್ಮ ಟೈಪ್ರೈಟರು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಟೈಪಿಂಗ್ ವೇಗವನ್ನು ಮುಟ್ಟುವುದೆಂದು ಕಟ್ಟಿಯವರು ಸಾಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಿಮಿಷಕ್ಕೆ ೪೦ ಶಬ್ದಗಳ ವೇಗವನ್ನದು ಅನಾಯಾಸ ಮುಟ್ಟಿ ಬಲ್ಲದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಕೆಲ ತಜ್ಞರು ಬೆಂಬಲವಿತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಯರೇಬೂದಿಹಾಳದಲ್ಲಿರುವ ಅವರ ಮನೆಗೆ ಭೆಟ್ಟಿ ಕೊಟ್ಟವರಾರೂ ಅವರು ಎಂಥ ದುಷ್ಕರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಾಹಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡಿ ಮನ ಕರಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಗ್ರಾಮವೈದ್ಯರಾಗಿ ಸರಕಾರದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಸಿಗುವ ಮಾಸಿಕ ವೇತನ ಅವರ ಹೆಂಡತಿ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಮಕ್ಕಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸಂಸಾರದ ಉದರ ನಿರ್ವಹಣೆಗೇ ಏನೂ ಸಾಲದು. ಅವರ ಗುಡಿಸಲಿನಂಥ ಮನೆಯ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಮೂರಡಿ ಅಗಲ ನಾಲ್ಕುಡಿ ಉದ್ದದ ವಂಕವೇ ಅವರ ವರ್ಕ್‌ಶಾಪ್. ಅವರು ಚಿಮಣಿ ದೀಪ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ರಾತ್ರಿ ಟೈಪ್ರೈಟರಿನ ಭಾಗಗಳನ್ನು ತೇಯುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಒಂದೇ ಕೋಣೆಯ ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬದಿಯಲ್ಲಿ ದವಾಖಾನೆ - ಎರಡು ಸ್ವನಿರ್ಮಿತ ಕಪಾಟುಗಳಲ್ಲಿ ಆಸವಾರಿಷ್ಟ ಮಾತ್ರಗಳು ಬಿದ್ದಿರುತ್ತವೆ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದಾರಿದ್ರ್ಯದ ತಾಂಡವ. ಆದರೆ ಇದಾವುದರ ಪರಿವೆ ಇಲ್ಲದೆ ಕಟ್ಟಿಯವರು ತಮ್ಮ ಕನಸಿನ ಬೆಂಬತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹಳ್ಳಿಯ ಕೆಲವರು ಮಹನೀಯರೂ ಕೆಲ ವ್ಯತ್ಯಪತ್ರಿಕೆಗಳೂ ಅವರಿಗಿತ್ತ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಮತ್ತಾವ ಭೌತಿಕ ಸಹಾಯವನ್ನೂ ಅವರು ಪಡೆಯಲು ಸಮರ್ಥರಾಗಿಲ್ಲ.

ಬೇಗನೆ ಕಟ್ಟಿಯವರ ಯಂತ್ರ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಬೆಂಗಳೂರುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರಲಿದೆ. ಆಗ ತಜ್ಞರು ಅದರ ಗುಣಾವಗುಣಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ವಿಶೇಷಜ್ಞನಲ್ಲದ ಈ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಪರೂಪ ಸಾಹಸ ಮಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚು ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚು ತರುಣರಾದವರಿಗೂ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯೀಯುತ್ತದೆ.

೨. ರಂಟಿಯಿಂದ ಮೋಟರ್: ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರ ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿ

ಅವರ ಮೊದಲ ಆರು ರಂಟಿಗಳು ಎರಡು ವರ್ಷ ಮಾರಲಿಲ್ಲ! ಆದರೆ ಇಂದು . . .

ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರ ಎಂದೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಇಂದು ಬಹುಮುಖವಾದ ಮಾನಸಿಕ ಚಿತ್ರಗಳು ಬಂದು ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಅದೊಂದು ಸರಳ ಕಬ್ಬಿಣದ ಕುರ್ಚಿ ಅಥವಾ ಕಬ್ಬಿಣದ ನೇಗಿಲಾಗಿರಬಹುದು; ಇಲ್ಲವೇ ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ತಯಾರಾಗುವ, ರೈತನ ಹೊಲಗಳಿಗೆ ನೀರಳೆಯುವ ಪಂಪಾಗಿರಬಹುದು; ಅಥವಾ ಹರಿಹರದ ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರ ಕಾರಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ತಯಾರಾಗುವ ಅತಿ ಜಟಿಲವಾದ ಲೇಠ್ ಯಂತ್ರವಾಗಿರಬಹುದು; ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಕಾರಖಾನೆಯಿಂದ ಹೊರಬರುವ ಪ್ರಚಂಡ ವಿದ್ಯುತ್ ಮೋಟಾರುಗಳಾಗಿರಬಹುದು; ಅಥವಾ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದನೆಯಾಗುವ ಡೀಸೆಲ್ ಆಯಿಲ್ ಎಂಜಿನ್ನುಗಳಾಗಬಹುದು. ಎರಡು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಐದು ಮಹಾ ಕಾರಖಾನೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡುವ ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಇಂದು ಕರ್ನಾಟಕ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಇಡೀ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯವಾದ ಯಾಂತ್ರಿಕೋದ್ಯಮವೆಂದು ಹೆಸರಾಂತಿವೆ.

ಆದರೆ ಇದೆಲ್ಲದರ ಪ್ರಾರಂಭ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ೬೧ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ, ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮಾರಿಸ್ ಮೋಟಾರ ಉದ್ಯಮದಂತೆ, ಒಂದು ಸೈಕಲ್ ಅಂಗಡಿಯಿಂದ ಆಯಿತೆಂದು ಎಷ್ಟು ಜನರು ಬಲ್ಲರು? ಆದರೆ ಅದು ನಿಜ. ಬೆಳಗಾವಿಯ ಗುರ್ಲಹೊಸೂರು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಬಡ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ (ಅವರ ತಂದೆಯ ಮಾಸಿಕ ಉತ್ಪನ್ನ ರೂ.೧೨ ಇತ್ತು) ೧೮೬೮ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾವ್ ಕಾಶೀನಾಥ ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರರು ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ತಮ್ಮ ೫೦ ರೂಪಾಯಿಯ ಶಿಕ್ಷಕನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಶರಣು ಹೊಡೆದು ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಮರಳಿ ೧೮೯೬ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸೈಕಲ್ ಅಂಗಡಿ ತೆರೆದರು. ಅಲ್ಲಿಂದಲ್ಲೇ “ದಕ್ಷಿಣದ ಟಾಟಾ” ಎನಿಸಿದ ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರದ ಕಥೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದದ್ದು.

ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾಯರಿಗೆ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಯಂತ್ರಗಳ ಹುಚ್ಚು ಮುಂಬಯಿಯ ಜೆ.ಜೆ. ಸ್ಕೂಲ್ ಆಫ್ ಆರ್ಟ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ತಾಂತ್ರಿಕ ಡ್ರಾಫ್ಟ್‌ಮನ್ ಕೆಲಸದ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ವಿಕೋರಿಯ

ಜುಬಿಲಿ ತಾಂತ್ರಿಕ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರ ವಿರಾಮ ವೇಳೆಯೆಲ್ಲ ಹಣ ಸುರಿದು ಅಮೇರಿಕದಿಂದ ತರಿಸಿಕೊಂಡ ಯಂತ್ರ ತಾಂತ್ರಿಕ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸುವುದರಲ್ಲೇ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆಮೇಲೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ತಾಂತ್ರಿಕ ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟು ಅವರು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಉದ್ಯಮ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲು ಹೊರಟರು. ಹಲವು ವಿಫಲ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ನಂತರ ಅವರು ಅಮೇರಿಕದ ಕಂಪನಿಯೊಂದರಿಂದ ಬೈಸಿಕಲ್ ಏಜನ್ಸಿಯನ್ನು ದೊರಕಿಸಿ, ೧೯೦೬ರಲ್ಲಿ ಪ್ಲೇಗ್ ಹಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂಬಯಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತರುಣ ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆ ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರು.

ಆದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾಯರ ಹೃದಯ ಸೈಕಲ್ ಮಾರುವುದರಿಂದ ತೃಪ್ತಿ ಹೊಂದಲಿಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು, ಯಂತ್ರಗಳ ಆಟ. ಮೊದಲು ಅವರು ರೈತರಿಗೆ ಬೇಕಾದ, ಮೇವು ಕತ್ತರಿಸುವ ಕೈ-ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸತೊಡಗಿದರು. ಸೈಕಲ್ ಅಂಗಡಿಯ ಹತ್ತಿರವೇ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಕಾರಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂಬಯಿಯಿಂದ ತರಿಸಿದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಬಿಡಿ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ಈ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ನೆರೆಯ ಔಂಧ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಯುವರಾಜರೊಂದಿಗೆ ಆಗಿದ್ದ ಪರಿಚಯದಿಂದ ಈಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾಯರಿಗೆ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ಲಾಭವಾಯಿತು. ೧೯೦೨ರಲ್ಲಿ ಔಂಧದಲ್ಲಿ ಅಸೆಂಬ್ಲಿ ಭವನ ಕಟ್ಟಿಸುವ ಕಾಂಟ್ರಾಕ್ಟು ಇವರಿಗೆ ದೊರೆತು ನಾಲ್ಕು ಕಾಸು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವಂತಾಯಿತು. ಅದರ ಬಲದಿಂದ ಬೆಳಗಾವಿಯ ಹೊರವಲಯದಲ್ಲಿ ಘೌಂಡಿ ಸಮೇತರಾಗಿ “ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರ ಬಂಧು”ಗಳ ಹೊಸ ಕಾರಖಾನೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲೇ ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರರು ಕಬ್ಬಿಣದ ರಂಟೆಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವ ಸಾಹಸಕ್ಕಿಳಿದು. ಆದರೆ ಹೊಸದೆಂದರೆ ಹೌಹಾರುವ ರೈತರು ಈ “ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ” ಉಪಕರಣವನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡಲೊಪ್ಪದ್ದರಿಂದ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರರ ಪ್ರಥಮ ಆರು ಕಬ್ಬಿಣದ ರಂಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೂಡ ಮಾರಲಿಲ್ಲ.

೧೯೧೦ರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿಯಿಂದ ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರರನ್ನು ಅರಿತೋ ಅರಿಯದೆಯೋ ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ಓಡಿಸುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡಿತು. ನಗರ ವಿಸ್ತರಣೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆರು ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ಕಾರಖಾನೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಕಿತ್ತಬೇಕೆಂದು ಅದು ನೋಟೀಸು ಕೊಟ್ಟಿತು.

ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರರು ಆಗಿನ ಔಂಧ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಗುಳೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿ ಬಂದದ್ದು ಹೀಗೆ. ಪ್ರಗತಿಪರರಾದ ಔಂಧ ಮಹಾರಾಜರು ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರ ಕಾರಖಾನೆಗಾಗಿ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ

ರೇಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಶನ್ನಿನ ಬಳಿ ೩೦ ಎಕರೆ ಭೂಮಿಯನ್ನೂ ರೂ. ೧೦,೦೦೦ದ ಸಾಲವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು. ಈ ಕುರುಚಲು ಬೆಳೆದ, ಹಾವುಗಳ ನಿವಾಸ ಸ್ಥಾನವಾದ ಬರಡು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆಯೇ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾಯರು ಸೋಲರಿಯದ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ತಮ್ಮ ಕಾರಖಾನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. ಇದೇ ಇಂದಿನ ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರವಾಡಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದು ನಿಂತ ಸುಂದರ ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಪಟ್ಟಣ. ಈಗ ೧೫೦ ಎಕರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿರುವ ಈ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ೨,೦೦೦ ಕೆಲಸಗಾರರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಮೊದಲನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧ ಬಂದು ಕಚ್ಚಾಸ್ವರಕುಗಳನ್ನು ದುರ್ಲಭವಾಗಿ ಮಾಡಿತು. ಆದರೆ ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರರು ಎದೆಗುಂದಲಿಲ್ಲ. ನಾನಾ ವಿಧದ ಭೂಮಿಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಬಗೆಬಗೆಯ ಕಬ್ಬಿಣದ ರಂಟಿಗಳನ್ನು ಅವರಿಗ ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ರೈತರ ಅಂಧಕಾರಮಯ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಬೆಳಕಿನ ಕುಡಿ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಚಿಗುರುವಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರರು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಆರು ರಂಟಿಗಳನ್ನು ಮಾರಲಾಗದ ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರ ಬಂಧುಗಳು ೧೯೨೪ರ ಒಂದೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ೪೦,೦೦೦೦ ರಂಟಿಗಳನ್ನು ಮಾರಿ ಹೊಸ ವಿಕ್ರಮವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಈಗ ಹೆಣಗಾಟದ ಅವಸ್ಥೆ ದಾಟಿತ್ತು. ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರ ಬಂಧುಗಳು ಅಷ್ಟರಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ರಂಟಿಯೊಂದೇ ಸಾಕೆಂದು ವಿಶ್ರಮಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾಯರೀಗಾಗ ೫೦ ವರ್ಷ ಮೀರಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವರ ಉತ್ಸಾಹಕ್ಕೆ ಮುಷ್ಟೆಂಬುದಿರಲಿಲ್ಲ. ರಂಟಿಗಳು ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರ ಬಂಧುಗಳ ಕಥೆಯ ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾತ್ರವಾಗಬೇಕೆಂಬುದು ಅವರ ಮನೋಷೆಯಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರಗತಿಪರ ರೈತರಿಗೆ ಬೇಕಾದುದನ್ನೆಲ್ಲ ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ಹಟ ಅವರದು. ೧೯೧೦ರಲ್ಲಿ ರೂ.೧೪,೦೦೦ದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರ ಬಂಧುಗಳ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ೧೯೨೦ರಲ್ಲಿ ರೂ. ೧,೦೦,೦೦೦ಕ್ಕೇರಿಸಿ ಲಿಮಿಟೆಡ್ ಕಂಪನಿಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಲಾಯಿತು. ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಆಳವೂ ಅಗಲವೂ ಒಂದೇ ಸವನೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ರಂಟಿಗಳ ಹಿಂದೆ ಹೊಸ ಮಾದರಿಯ ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರ ಕಬ್ಬಿಣ ಗಾಣಗಳು ಬಂದವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಎತ್ತು ಹೂಡಿ ನಡೆಸುವ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಚಾಲಿತ - ಎರಡೂ ಮಾದರಿಗಳಿದ್ದವು. ತರತರದ ಕೈ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಚಾಲಿತ ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರ ಪಂಪುಗಳು ಬಂದವು. ಶೇಂಗಾ ಸುಲಿಯುವ ಉಪಕರಣಗಳು ಬಂದವು. ಕಬ್ಬಿಣದ ಕುರ್ಚಿಗಳು ಮಂಚಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ನಿತ್ಯೋಪಯೋಗಿ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳೂ ಬಂದವು. ಇಂದು ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರವಾಡಿ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ೭೫ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹೊಸ ಉಪಕರಣದ ಉತ್ಪಾದನೆಯೊಡನೆಯೂ ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರರು

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೪೧

ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದನೆಯದಾಗಿ, ಈ ದೇಶದ ಜನ ಹೊಸದನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸುವವರಲ್ಲ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ಸ್ವದೇಶಿ ಯಂತ್ರೋಪಕರಣಗಳ ಮೇಲೆ ಜನರ ವಿಶ್ವಾಸವಿದ್ದಿಲ್ಲ. “ಗಾಂವರಿ” ಉತ್ಪಾದನೆಗಳು ವಿದೇಶಿ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಗೆ ಎಂದೂ ಸರಿದೂಗಲಾರವೆಂಬ ಜನಾಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವುದು ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರಿಗೆ ಭಾರ ಹೊತ್ತು ಗುಡ್ಡ ಹತ್ತುವಷ್ಟೇ ಕಠಿಣವಾಗಿತ್ತು.

ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾಯರು ಅಡ್ಡಿಗಳನ್ನೇ ಅನುಕೂಲಗಳಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸುವ ಶಕ್ತರು. ಅನೇಕ ಯಶಸ್ವಿ ಉದ್ಯೋಗಪತಿಗಳಿಗೆ ಬರುವ ಸಂಕುಚಿತ ಮನೋವೃತ್ತಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾಯರ ಹತ್ತಿರ ಸುಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. “ಸ್ವದೇಶಿ”ಯೆಂಬೊಂದೇ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಕಾರಣದಿಂದ ಯಾವ ಉದ್ದಿಮೆಯೂ ಕಡೆತನಕ ಕಾಲೂರಿ ನಿಲ್ಲಲಾರದೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರ ಉತ್ಪಾದನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆಯಾಗುವಂತೆ ಅವರು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅವರು ಸದಾ ಸ್ವಾಗತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರ ಕಂಪನಿಯ ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರನ್ನು ಅವರು ಅಮೇರಿಕ, ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಮೊದಲಾದ ಔದ್ಯೋಗಿಕ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ಕಳಿಸಿ ನೂತನ ಯಂತ್ರ-ತಂತ್ರಗಳ ಪರಿಚಯ ಪಡೆಯುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡರು. ಅವರ ಮೂವರು ಮಕ್ಕಳು ಅಮೇರಿಕದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಹೊಂದಿ ಬಂದವರಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಬಗೆಯಾಗಿ ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರವು ತನ್ನ ಸರಕುಗಳ ಗುಣವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡು “ಸ್ವದೇಶಿ”ಯನ್ನು “ಗಾಂವರಿ” ಎಂಬ ತಿರಸ್ಕಾರದ ವಿಶೇಷಣದಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿದೆ.

ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರ ಸಂಸ್ಥೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಹೊಸ ಹೊಸ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಅರಸುವ ಸ್ವಭಾವವಿದ್ದು. ಆದ್ದರಿಂದ ೧೯೧೦ರಲ್ಲಿ ಅದರ ಅಗೆಯನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ಕಿತ್ತು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೊಯ್ದು ನಡೆಬೇಕಾಗಿ ಬಂದರೂ ಆ ವಟವೃಕ್ಷದ ಸಂತಾನ ೩೦ ವರ್ಷದ ನಂತರ ಮರಳಿ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಹರಿಹರದ ಮೈಸೂರು ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರ ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರ ಇಲೆಕ್ಟ್ರಿಕ್ ಕಂಪನಿಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯೆಂದರೆ ಮದುವೆಯಾಗಿ ಹೋದ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳ ತವರು ಮನೆಯ ಬುಡಕಟ್ಟಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಕನ್ಯಾದಾನ ಮಾಡಿದಂತಿದೆ.

ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಪ್ರಗತಿಗೆ, ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವ ಯಂತ್ರಗಳೇ ತಾಯಿ. ಈ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದ ದೇಶಗಳಿಗೆ ನಿತ್ಯೋಪಯೋಗದ ಯಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಎಂದೂ ಪರದೇಶಗಳ ಅವಲಂಬನೆ ತಪ್ಪಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಎರಡನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧವು ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಉದ್ದಿಮೆಗಾರರಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಯುದ್ಧದಿಂದಾಗಿ ವಿದೇಶಗಳಿಂದ ಯಂತ್ರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಬರುವುದು ನಿಂತುಹೋದಾಗ ಬಾಯ್ಬಿಡುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂತು.

ರಂಟಿಯಿಂದ ಮೋಟರ್: ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರ ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿ / ೪೨

ಇದನ್ನು ಮುಂಗಂಡಿದ್ದ ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರ ಸಂಸ್ಥೆ ೧೯೩೫ರಿಂದಲೇ ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಯಂತ್ರೋಪಕರಣಗಳ ಉದ್ಯಮ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತ್ತು. ಯುದ್ಧದಿಂದ ಯಂತ್ರೋಪಕರಣಗಳ ಅಗತ್ಯ ಹೆಚ್ಚಾಗಲು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಕಾರಖಾನೆಯನ್ನೇ ತೆರೆಯಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಹರಿಹರವನ್ನು ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು.

೧೯೪೧ರಲ್ಲಿ “ಮೈಸೂರು ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರ ಲಿಮಿಟೆಡ್” ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿ ಮರು ವರ್ಷವೇ ಹರಿಹರದಲ್ಲಿ ಕಾರಖಾನೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.

೮. ಆನಂದ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ

ಭಾರತೀಯ ಕಲೆಗೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನ ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಮಹಾಪುರುಷ

ಆನಂದ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಯವರಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಭಾರತದ, ಏಕೆ ಏಶಿಯದ ಕಲೆಗೇ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಈಗಿರುವ ಗೌರವ ಇರುತ್ತಿತ್ತೋ ಎಂಬುದು ಸಂಶಯಾಸ್ಪದವಾಗಿದೆ. ಸ್ವತಃ ನಮಗೇ ನಮ್ಮ ಪುರಾತನರ ಕಲಾದೃಷ್ಟಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಆದರ ಹುಟ್ಟುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದಂತೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಖಂಡಿತವೇ. ಅದರ ಅರ್ಥವಂತೂ ಆಗುತ್ತಲೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಏಶಿಯದ ದೇಶ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ದುರ್ಗಮ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಅಲೆದು ನಮ್ಮ ಕಲೆಯ ಮರ್ಮವನ್ನು, ಅದರ ಸೊಬಗನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಅದನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ತಿಳಿಹೇಳಲು ಅವಿರತವಾಗಿ ಪರಿಶ್ರಮಿಸಿದವರು ಆನಂದ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಯವರು.

೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದಾಗ ಅವರು ಕಳಿಸಿದ ಸಂದೇಶ “ನೀವು ನೀವೇ ಆಗಿರಿ!” ಎಂದು. ಒಂದು ದೇಶ ತನ್ನ ಬೇರುಗಳಿಂದಲೇ, ತನ್ನ ಗಾಳಿ ನೀರುಗಳಿಂದಲೇ ಸಾರವನ್ನು ಹೀರಿ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬಲ್ಲದಷ್ಟೆ. ಹೊರಗಿನ ತಳಕು ಬೆಳಕನ್ನು ಅನುಕರಿಸಿ ಎಂದಿಗೂ ತನ್ನ ಆತ್ಮವನ್ನದು ಪೂರ್ಣತ್ವಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯಲಾರದು ಎಂಬ ಸತ್ಯವನ್ನವರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. “ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವವರು ಕವಿಗಳು ಮತ್ತು ಕಲಾವಿದರು; ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಲ್ಲ, ರಾಜಕಾರಣಿಗಳಲ್ಲ ಜೀವನದ ಗಾಢತಮ ತತ್ವಗಳಿರುವುದು ಕಲೆಯಲ್ಲಿ” ಎಂದು ಆನಂದ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಯವರು ಬೋಧಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ಪ್ರಸಿದ್ಧ “ಶಿವ ತಾಂಡವ” (Dance of Shiva) ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅವರು ಭಾರತೀಯ ಕಲೆಯ ಜೀವಾಳವನ್ನೇ ತೆರೆದು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಸಂಖ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಏಶಿಯದ ಶಿಲ್ಪ, ಚಿತ್ರ, ವಾಸ್ತು ಕಲೆಗಳನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಮೇರಿಕವು ಅವರ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಬಾಸ್ಕನ್ ಮ್ಯೂಜಿಯಮ್ನ ಏಶಿಯನ್ ವಿಭಾಗದ ಕ್ಯುರೇಟರರನ್ನಾಗಿ ಅವರನ್ನು ನೇಮಿಸಿತು.

ಆನಂದ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಯವರ ತಂದೆ ಮತ್ತು ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಯವರು ಸಿಂಹಳೀ ತಮಿಳು ಹಿಂದು; ಅವರ ತಾಯಿ ಸ್ಯಾಟ್ಲೆಂಡಿನವಳು. ಶ್ರೀಮಂತ ಕುಲದ ಮತ್ತು ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಯವರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ಕವಿ, ರಾಜಕಾರಣಿಗಳ ಒಡನಾಟದಲ್ಲಿದ್ದವರು.

ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರೆ, ತತ್ವಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗಳು ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಬೆಂಜಾಮಿನ್ ಡಿಸೈಲಿಯ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ್ದವೆಂದರೆ ಡಿಸೈಲಿ ತನ್ನ 'Tranced' ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನೊಂದು ಪಾತ್ರವಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದನು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಿಂದ ಮರಳಿದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ ಸಿಂಹಳದ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಸದಸ್ಯರಾದರು.

ಆನಂದ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ ೧೮೭೭ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರು. ತಂದೆ ವಕೀಲ, ರಾಜಕಾರಣಿ ಆಗಿದ್ದರೂ ಮಗನ ಒಲವು ಆ ಕಡೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ವಿಜ್ಞಾನದ ಕಡೆ ಅವರು ಆಕರ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಭೂಗರ್ಭಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ಹದಿನೆಂಟನೇ ವಯಸ್ಸಿಗೇ ಅವರು "ಡೋವರೋ ಗುಡ್ಡದ ಭೂಗರ್ಭ ರಚನೆ"ಯನ್ನು ಕುರಿತು ತಮ್ಮ ಪ್ರಥಮ ಲೇಖನವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಲಂಡನ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಡಾಕ್ಟರೇಟ್ ಪಡೆದು ಸಿಂಹಳಕ್ಕೆ ಮರಳಿದ ಅವರು ೨೩ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಭೂಗರ್ಭ ಶಾಖೆಯನ್ನು ಸೇರಿದರು. ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಭೂಗರ್ಭ ರಚನೆ, ಖನಿಜ ನಿಕ್ಷೇಪಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಅನ್ವೇಷಣಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ಅವರು ೧೯೦೬ರಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಳದ ಖನಿಜ ಸರ್ವೇಕ್ಷಣದ ಡೈರೆಕ್ಟರರಾದರು. ಅವರ ಲೇಖನಗಳು ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಭೂಗರ್ಭಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು.

ಭೂಗರ್ಭಶಾಸ್ತ್ರಿಯಾಗಿ ಆನಂದ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಗುಡ್ಡ ಬೇಣ ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನು ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ ಅವರ ಭವಿಷ್ಯತ್ತು ತಿದ್ದಿ ರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಸಿಂಹಳದ ಹಾಳುಬಿದ್ದ ಗುಡಿ ಗುಂಡಾರ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಕಂಡ ಕಲಾ ವೈಖರಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೆರೆ ಹಿಡಿಯಿತು. ಇಂಥ ಅಮೂಲ್ಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹಾಳುಬೀಳಲು ಬಿಟ್ಟ ದೇಶೀಯರ ಮೇಲೆ ರೋಷವೂ ಹುಟ್ಟಿತು. "ಕ್ಯಾಂಡಿಯ ಸರದಾರರಿಗೆ ಬಹಿರಂಗ ಪತ್ರ"ವೊಂದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಅವರು ಇಂಥ ಕಲಾನಿಧಿಯನ್ನು ಅಸಡ್ಡೆ ಮಾಡಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಅನುಕರಣೆಗೆ ಬಿದ್ದ ಶ್ರೀಮಂತರನ್ನು ತರಾಟೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಅದರ ಬೆನ್ನಿಗೇ ಪೌರಸ್ಥ ದೇಶಗಳ ಆಂಗ್ಲೀಕರಣದ ಹಗರಣವನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದು ಉಗ್ರ ಲೇಖನವನ್ನು ಬರೆದರು. ಇದರ ನಂತರ ಆನಂದ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಯವರ ಜೀವನ ಒಂದು ಅಖಂಡ ಕಲಾತಪಸ್ಸಾಯಿತು. ಮೊದಲು ಸಿಂಹಳದ ಕಲೆಯ, ಅನಂತರ ಅದರ ತವರುಮನೆಯಾದ ಭಾರತದ ಕಲೆಯ, ಕೊನೆಗೆ ಇಡೀ ಏಶಿಯದ ಕಲೆಯ ಭಂಡಾರವನ್ನು ಅವರು ಶೋಧಿಸಿದರು. ಅದರ ಮೂಲ ಕಲ್ಪನೆಗಳ ಮಹತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ರೋಮಾಂಚಿತರಾದರು. ತಮ್ಮ ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ದೇಶಬಾಂಧವರ ಅಭಿಮಾನಶೂನ್ಯತೆಯನ್ನು ಟೀಕಿಸಿದರು. ಬಿಳಿಯ ಶಾಸಕರಿಗೆ ಇದು ಅಪಧ್ಯವಾಯಿತು. ಸಿಂಹಳೀಯರು ಅವರ ಯತ್ನಗಳನ್ನು ಅಸಡ್ಡೆಯಿಂದ ಕಂಡರು. ತಮ್ಮ ದೇಶ ಇನ್ನೂ ಕಲಾಭಿಜ್ಞತೆಗೆ ಪಳಗದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಬೇಸತ್ತು ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಯವರು ಸಿಂಹಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಮೇರಿಕಕ್ಕೆ

ಹೋದರು. ಬಾಸ್ಪನ್ನಿನ ಲಲಿತಕಲಾ ಮ್ಯೂಜಿಯಮ್‌ನಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ, ಪರ್ಶಿಯನ್ ಮತ್ತು ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಕಲಾವಿಭಾಗದ ಫೆಲೋ ಆಗಿ ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು.

ದೇಶದಿಂದ ಹೊರಡುವ ಮೊದಲು ಅವರು ಮಧ್ಯ ಕಾಲದ “ಸಿಂಹಳೀ ಕಲೆ” ಎಂಬ ಉದ್ಗ್ರಂಥವೊಂದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ೪೦೦ ಡಬಲ್ ರಾಯಲ್ ಪುಟಗಳ ಈ ಚಿತ್ರಮಯ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಳೀ ಕಲೆಯ ಸಕಲ ಶಾಖೆಗಳ ಇತಿಹಾಸ ಧ್ಯೇಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೇ ಬಾರಿ ವಿವರಿಸಿದರು - “ಕ್ಯಾಂಡಿಯ ಕಲೆಯ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಅದರ ಆದರ್ಶವಾದ. ಎಲ್ಲ ಭಾರತೀಯ ಕಲೆಯ ಲಕ್ಷಣವೂ ಅದೇ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಒಂದು ಮರವನ್ನೋ ಒಂದು ಕಮಲವನ್ನೋ ಚಿತ್ರಿಸಿ ಅದು ಇಡೀ ವ್ಯಕ್ತಜಾತಿಯ ಅಥವಾ ಕಮಲ ಜಾತಿಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ, ವ್ಯಕ್ತ ಜಾತಿಯ ಅಥವಾ ಕಮಲ ಜಾತಿಯ ಸಾರ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಈ ಕಲಾವಿದರು ಹೇಗೆ ಸಾಧಿಸಿದರು ಎಂದು ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ ತೋರಿಸಿದರು.

ಈ ಉದ್ಗ್ರಂಥದ ನಂತರ ಆನಂದ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಯವರು ಭಾರತೀಯ ಮತ್ತು ಪೌರಸ್ಥ ಕಲೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಬರೆದ ಒಟ್ಟು ೫೦೦ ಮಿಕ್ಕಿ ಲೇಖನ, ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠ ೩೦೦ನ್ನು ಚರಿತ್ರಾರ್ಹವೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ “ಭಾರತೀಯ ಮತ್ತು ಇಂಡೋನೇಶಿಯದ ಕಲೆಯ, ಇತಿಹಾಸ”ದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಕಲೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಮಧ್ಯ ಏಶಿಯದ ಗಿರಿ ಕಣಿವೆಗಳಲ್ಲಿ ಟಬೇಟ್, ಚೀನ, ಬರ್ಮ, ತಾಯಿಲಂಡುಗಳಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿದ್ದನ್ನು, ಕಂಬುಜ, ಜಾವ, ಸುಮಾತ್ರಾಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತವಾದ ವೈಖರಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ ಈ ಭಾರತೀಯ ಕಲ್ಪನೆ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆದ ಚೀನ ಜಪಾನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಆ ದೇಶದ ವಿಶೇಷ ಪ್ರತಿಭೆಯಾದ ಉದ್ದೀಪನವಾಗಿ ಅರಳುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಗಳೊಡನೆ ಸ್ಫುಟಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಕಲಾ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಆನಂದ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಯವರು ಭಾರತೀಯ ಪುರಾಣ, ತತ್ವಜ್ಞಾನ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರ, ಶಿಲ್ಪಶಾಸ್ತ್ರ, ಧರ್ಮ ಎಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ತಲಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿ ಅಭ್ಯಸಿಸಿದರು. ಭಾರತೀಯ ಕವಿಗಳು ಹೇಗೋ ಶಿಲ್ಪಿ ಚಿತ್ರಕಾರರು ಕೂಡ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಧ್ವನಿತಗೊಳಿಸುವ ವಿಧಾನದ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಅರಿತರು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸಜ್ಜಿತರಾಗಿ ಅವರು ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ಬೇರೆ ಪೌರಸ್ಥರದೇ ಬೇರೆ ಎಂದು ಮನಗಾಣುವಂತೆ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದರು.

“ಪೂರ್ವ ಏಶಿಯದ ಕಲಾ ಪರಿಚಯ” ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮಗಳ ಆದರ್ಶಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅಂತರವನ್ನು ಕರಾರುವಾಕಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದರು.

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಿಗೆ ಕಲೆ ಎಂದರೆ ಒಂದು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸೃಷ್ಟಿ. ಕಲಾವಿದ ಯಾವುದೋ ಉತ್ಕಟ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಮುಂದೂಡಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ ಆತ್ಮಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಾಗಿ ಹೆಣಗುತ್ತಾನೆ. ಪೌರಸ್ಥ ಕಲಾದರ್ಶ ಇದಲ್ಲ, ಅದೊಂದು ಸಮಷ್ಟಿಸೃಷ್ಟಿ. ಅದೊಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ, ನಾಗರಿಕತೆಯ ಬಾಯಿ. ಅದನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವವರು ತರಬೇತಿ ಹೊಂದಿದ ಶಿಲ್ಪಿಗಳು. ಅವರು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ತಾವು ಜೀವಿಸಿರುವ ಕಾಲದ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು, ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು, ನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನು ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು - ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮನೋಧರ್ಮಗಳನ್ನಲ್ಲ - ಅಭಿವ್ಯಂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಕಾರ್ಯ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಿದ್ಧಿಯ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆಯೇ ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಥವಾ ಲೌಕಿಕ ಪ್ರಯೋಜನದ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೂ ಪ್ರೇರಿತವಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಶರೀರ ಆತ್ಮಗಳು ಅವಿಭಾಜ್ಯವಾದವು.

ಆನಂದ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಯವರ ಯತ್ನಗಳು ಪೌರಸ್ಥ ಕಲೆಯನ್ನು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ನಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೂ ತಪ್ಪು ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿದವು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೩ನೇ ಶತಮಾನದ ನಂತರದ ಭಾರತೀಯ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಾರವೇ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ, ವಾಸ್ತವಿಕತೆಯನ್ನು ದೂರಬಿಟ್ಟು ಮನುಷ್ಯನನ್ನಿರಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನಿರಲಿ ಕೊರಡುಗಟ್ಟಿದ ರೂಪಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ವಿಕಾರ ರೂಪದ ದೇವದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತಿ ಹೊಲಬುಗೆಡಿಸಲಾಯಿತು - ಎಂದಿತ್ತಾದಿಯಾದ ವಿನ್ಸೆಂಟ್ ಸ್ಮಿತ್ ಮೊದಲಾದವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಪುನರ್ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಬೇಕಾಯಿತು.

ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಯವರು ಪೌರಸ್ಥ ಕಲೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣಪುರುಷರು ಎಂದು ಬೇಗನೆ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಜ್ಞಾನಕೋಶದ ೧೪ನೇ ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಕಲೆ, ಶಿಲ್ಪ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಯವರು ಬರೆದ ಎಂಟು ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಅಮೇರಿಕದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜ್ಞಾನಕೋಶದಲ್ಲಿಯೂ ಅವರ ಲೇಖನಗಳಿವೆ. ಅವರ ಗ್ರಂಥಗಳು ಭಾರತ, ಸಿಂಹಳ, ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಅಮೇರಿಕಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಜರ್ಮನಿ, ಫಿನ್ಲೆಂಡ್, ಹಾಲೆಂಡ್, ರುಮೇನಿಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನುವಾದಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಕಲಾವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಬೇಕಾಗಿ ಅವರು ಓದಿಕೊಂಡ ಅಸಂಖ್ಯ ವಿಷಯಗಳು ಕಲೆಯ ಹೊರಗಿನ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೂ ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥ, ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲು ಅವರನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಿದವು. “ಬುದ್ಧ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧಮತ” ಹೆಸರೇ ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಬೌದ್ಧ ತತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಭಾರತದ ವಿಚಾರ ವಿಕಾಸದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧನ ಪಾತ್ರವನ್ನೂ ವಿಶದಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

“ಹಿಂದೂ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧ ದಂತ ಕಥೆಗಳು” ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಕಲೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಗೊತ್ತಿರಬೇಕಾದ ಕಥೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದು ಅವರ “ಶಿವ ತಾಂಡವ” ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧ ಸಂಗ್ರಹ. ಅದರಲ್ಲಿ ಅವರು ಕವಿಸದೃಶ ವಾಣಿಯಿಂದ ಮಾತಾಡುತ್ತಾರೆ. “ನಾವು ಕಾಲವನ್ನು ಅನಂತದೊಡನೆ ಸಮನ್ವಯಿಸಬೇಕಾದರೆ, ವಿಸ್ತಾರವಾದ ದೇಶ ಮತ್ತು ವಿಶಾಲವಾದ ಕಾಲಖಂಡಗಳನ್ನು ಆವರಿಸಿದ ಅವಸ್ಥೆಗಳ ಕಲ್ಪನೆ ಬೇಕೇ ಬೇಕಾಗಿದೆ. ಡಮರುವಿನ ಲಯದಲ್ಲಿ ಈ ಯುಗಗಳ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ವ್ಯಂಜನೆಯಿದೆ. ನಾಶಮಾಡದೆ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡುವ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅದರ ಸೂಚನೆ ಇದೆ. ಇವು ಬ್ರಹ್ಮನ ದಿನರಾತ್ರಿಗಳ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಧ್ವನಿತಗೊಳಿಸುವ ದೃಶ್ಯ ಸಂಕೇತಗಳು. ಬ್ರಹ್ಮನ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿ ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿದೆ, ಜಡವಾಗಿದೆ. ಅದು ಶಿವನ ಇಚ್ಛೆ ಇಲ್ಲದೆ ನರ್ತಿಸಲಾರದು. ಆತ ತನ್ನ ಸಮಾಧಿಯಿಂದ ಎಚ್ಚಿತ್ತುದೇ ತಡ ಅವನ ತಾಂಡವದಿಂದ ಜಡ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಒಳಗೆಲ್ಲ ನಾದದ ಲಹರಿಗಳು ತುಡಿಯತೊಡಗುವವು. ತಕೋ! ಜಡವೂ ನರ್ತಿಸುತ್ತದೆ; ಶಿವನ ಮಹಿಮೆಯಾಗಿ ಅವನ ಸುತ್ತ ಹಬ್ಬುತ್ತದೆ. ಈ ತಾಂಡವದಿಂದಲೇ ಆತನ ಪ್ರಕೃತಿ ನಾನಾ ರೂಪಗಳನ್ನು ತಾಳುತ್ತದೆ. ಕಾಲ ಪಕ್ಷವಾದಾಗ ಅವನು ಎಲ್ಲ ನಾಮರೂಪಗಳನ್ನು ಅಗ್ನಿಯ ಮೂಲಕ ನಾಶಮಾಡಿ ಹೊಸ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಕಾವ್ಯವೇ ನಿಜ, ಆದರೆ ವಿಜ್ಞಾನವೂ ಹೌದು.” ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಅವರೇ “ನಟರಾಜನ ನಾಟ್ಯ ಕೇವಲ ತಾರಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನಡೆಯುವುದಲ್ಲ, ಚಿದಂಬರದಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಲ ಅದು ಭಕ್ತನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಭಾರತೀಯ ಜೀವನ ತತ್ವಜ್ಞಾನ, ಕಲೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೊಳಿಸುವುದು ಈ ಕಲ್ಪನೆ, ಈ ವಿಶ್ವ ಸೃಷ್ಟಿ ಸ್ಥಿತಿ ಲಯಗಳು ಒಂದು ಮಹಾನಾಟ್ಯ ತಾಂಡವ. ಈ ಲಯ ನಾಶವಲ್ಲ, ಅದು ಲಯದ-ಅಲೆಯ ಏಳುವ ಬೀಳುವ ಕ್ರಿಯೆಯ-ಅಂಶ. ನಾಭಾವೋ ವಿದ್ಯತೇ ಸತಃ. ಇದ್ದದ್ದು ಎಂದೂ ಇಲ್ಲದಂತಾಗದು. ಅನಂತವು ಈ ಅಲೆಗಳಿಂದ-ಲಯಗಳಿಂದ - ತುಂಬಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಕಲೆ ಇದನ್ನೇ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲೆತ್ತಿಸಿದೆ” ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಬಹಳ ಬರೆದರೂ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಯವರು ವಾಚಾಳವಾಗಿ ಬರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಬರವಣಿಗೆ ಸೂತ್ರವತ್ತಾಗಿತ್ತು, ಸ್ಫುಟವಾಗಿತ್ತು, ನಿಷ್ಪಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಎಷ್ಟತ್ತಕ್ಕೂ ಮೀರಿದ ಜೀವಮಾನದಲ್ಲಿ ೪೫ ವರ್ಷಗಳನ್ನು ಅವರು ಭಾರತೀಯ ಕಲೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ತೇಯ್ದರು. ಅವರ ಅಭಿಮಾನ ಅತಿಯಾಗಿತ್ತೆನ್ನುವವರಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ತಿರಸ್ಕಾರ ತೋರಿಸುವವರನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಭಾರತೀಯ ಕಲೆಯ ಪತಾಕೆಯನ್ನು ಉಗ್ಗಡಿಸಿದ ಆನಂದ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಯ ಕಾರ್ಯ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ. ಪೌರಸ್ತ್ಯ ಕಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಇಂದು ಕಂಡುಬರುವ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಉತ್ಸಾಹ ಆನಂದ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಯವರ ಕಾರ್ಯದ ಸಾಫಲವನ್ನೇ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ❖❖

೯. ನಾಟ್ಯಾಚಾರ್ಯ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಕುಲಕರ್ಣಿ

ಈಗವರ ಹಂಬಲ ನಟರಾಜನ ಸೇವೆ ಮಾತ್ರ

ತಲೆ ತುಂಬ ಆದರ್ಶ, ಮನಸ್ಸು ತುಂಬ ಕಲ್ಪನೆಗಳು, ಮೈತುಂಬ ಉತ್ಸಾಹ, ಅಂಗಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಾತ್ಮಕ ಚಲನೆಯ ಹುಮ್ಮಸ್ - ಕುಲಕರ್ಣಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸರು ಈ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹೊತ್ತು ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಬಂದವರು. ಅವರು ಆಗಬಹುದಾದ್ದು ಬಹಳ ಇತ್ತು; ಅವರು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಉದಯ ಶಂಕರ ಆಗಬಹುದಿತ್ತು; ಅಥವಾ ಈ ಪ್ರಾಂತದ ನಾಟ್ಯಾಚಾರ್ಯ ನಾರಾಯಣ ಮೆನನ್ ಆಗಬಹುದಿತ್ತು; ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿ ಪತಾಕೆ ಹಾರಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಲಕ್ಷಾಧೀಶರಾಗಿ ಈಗ ಅರುವತ್ತರ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ಬದುಕನ್ನು ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಸಿಂಹಾವಲೋಕನ ಮಾಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರು ಇದೆಲ್ಲಾ ಆಗುವ ಸ್ಪಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಅದೃಷ್ಟ, ತಪ್ಪು ನಿರ್ಣಯ, ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯ ಅಭಾವ ಇವೆಲ್ಲಾ ಸೇರಿ ಭವಿತವ್ಯತೆಗೆ ತಥಾಸ್ತು ಎನ್ನಲು ಅಡ್ಡಿ ಬಂದವು. ಈಗ ಅವರ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆ ಒಂದು ನಟರಾಜ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ನೃತ್ಯಕಲೆಯ ಅಧಿದೇವತೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಿ ಅವನ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ನೆನಪನ್ನು ಶಾಶ್ವತೀಕರಿಸುವುದಾಗಿದೆ.

ನೃತ್ಯಕಲೆಗೆ ಜೀವನವನ್ನು ಮುಡುಪಾಗಿಟ್ಟು ಕುಲಕರ್ಣಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸರ ತಂದೆ ಕೋನ್ವೇರರಾಯರು ಹಳ್ಳಿಯ ಶಾನುಭೋಗರಾಗಿದ್ದವರು. ಅವರ ಬಯಲಾಟದ ಹುಚ್ಚನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಅವರ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಕಲಾವೈದಗ್ಗದ ಪರಂಪರೆಯೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮಗನನ್ನು ವಕೀಲನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕಷ್ಟದಿಂದಲೇ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಹಾಕಿದವರು ಅವರು. ಧಾರವಾಡದ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜು ಆಗ ಕಲಾಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸುವ ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಎ. ಟಿ. ಸಾಸನೂರ, ಶ್ರೀರಂಗ ಮೊದಲಾದವರು ಆ ಗರಡಿಯ ಹೆಬ್ಬಾಳುಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಶ್ರೀನಿವಾಸರು ಅವರೊಡನೆ ಪಂಡಿತ ತಾರಾನಾಥರ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾಟಕ, ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಹುಚ್ಚು ಅಂಟಿಸಿಕೊಂಡರು. “ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ” ಪತ್ರಿಕೆಯ ಧಾರವಾಡ ವಿಜಂಟರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಕೈಲಾಸಂ ಅವರಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿ ಏಕಾಂಕಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. ತಾರಾನಾಥರ “ಪ್ರೇಮ” ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡು, ಅದನ್ನು ಅಚ್ಚುಹಾಕಿಸಿ, ಹೊತ್ತು ಮನೆಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವ ಸಂಪಾದಕರೂ ಆದರು. ಮೂಕಾಭಿನಯದ

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೪೯

ಮೂಲಕ ರಸಭಾವಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ತಮ್ಮದೇ ಅಶಿಕ್ಷಿತ ಪಟುತ್ವವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದರು; ಹಾವಿನ ಚಲನೆಗಳನ್ನು ಅಭಿನಯದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದರು; ಪ್ರತಿಭೆ ಇದ್ದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ತಾರಾನಾಥರಿಂದ ಬೆನ್ನು ಚಪ್ಪರಿಸಿಕೊಂಡು ನಾಟ್ಯರಂಗಕ್ಕೆ ಸ್ವಯಂಪ್ರವೇಶ ಪಡೆದರು.

ಈ ಸಮಯದಲ್ಲೇ ಭಾರತದಲ್ಲಾಗ ಹಲವರ ತಲೆಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿ ಹಲವು ಹೃದಯಗಳನ್ನು ಹಿಂಡಿದ ರಾಗಿಣೀದೇವಿಯ ಒಂದು ನೃತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಆದದ್ದು. ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಗೋ ಪ್ರವೇಶ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಿಗೆ ನೃತ್ಯದ ಹುಚ್ಚೇ ಹಿಡಿಯಿತು. ಕೆಲ ಕಾಲಾನಂತರ ಉದಯಶಂಕರನ ನೃತ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ನೋಡಿ ನಾನಾ ನೃತ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಹಿತಮಿತವಾಗಿ ಸಂಮಿಶ್ರಗೊಳಿಸಿದ ಆತನ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಮರಳಾಗಿ, ಬಿ.ಎ. ಮುಗಿಯುತ್ತಲೇ ಅವನೊಡನೆ ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟರು. ಹದಿನಾರರಲ್ಲಿ ಮದುವೆಯಾಗಿ, ಈಗ ೨೫ರಲ್ಲಿ ಆಗಲೇ ತಂದೆಯಾಗಿದ್ದ ಅವರನ್ನು ಸಂಸಾರ ಬಂಧನ ತಡೆಯಲಿಲ್ಲ.

ಮರಳಿ ಬಂದು ಮನೆಯವರ ಒತ್ತಾಯಕ್ಕೆ ಎಂ.ಎ. ಗೆ ಕಟ್ಟಿದರೂ ಅವರ ತಲೆ ತುಂಬ ನೃತ್ಯವೇ ನೃತ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಆಗಲೇ ಅವರು “ಡ್ಯಾನ್ಸ್ ಮಾಸ್ಟರ್”ರಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಧಾರವಾಡದ ಮಹಿಳಾ ಸೇವಾ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅವರು ನೃತ್ಯ ತರಗತಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸತೊಡಗಿದರು. ಅವರು ಯೋಜಿಸಿದ “ಸರ್ಪಪ್ರಣಯ” ನೃತ್ಯ ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ ಖ್ಯಾತ ನಟ ಸಿಂಹ, ನಾಟಕಕಾರ ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಯ್ಯ, ಗುಬ್ಬಿ ವೀರಣ್ಣನವರೇ ಮೊದಲಾದವರು ತತ್ತ್ವೇಣ ಅವರಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಗುರ್ತಿಸಿದರು. ವೀರಣ್ಣನವರು ಆಗ ಹೊಸದಾಗಿ “ಅಕ್ಕ ಮಹಾದೇವಿ” ನಾಟಕವನ್ನು ತಯಾರಿಸಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಶಿವ ನೃತ್ಯವನ್ನು ಸಂಯೋಜಿಸಿ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಅವರು ಶ್ರೀನಿವಾಸರನ್ನು ಆಮಂತ್ರಿಸಿದರು. ಎಂ.ಎ. ಗೆ ಗೋತಾ ಹಾಕಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸರು ಅವರೊಡನೆ ಮಂಗಳೂರಿಗೆ ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟರು. ವೀರಣ್ಣನವರು ತೋರಿಸಿದ ಆಮಿಷವೆಂದರೆ ಈ ನೃತ್ಯ ಸಂಯೋಜನೆ ತರಬೇತಿ ಕಾರ್ಯ ಮುಗಿಯುತ್ತಲೇ ಅವರನ್ನು ಕೇರಳದಲ್ಲಿ ಅಭಿಜಾತ ನೃತ್ಯದ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಕಳಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂಬ ವಾಗ್ದಾನ.

ವೀರಣ್ಣನವರು ವಾಗ್ದಾನವನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದರು. ಗುಬ್ಬಿ ಕಂಪೆನಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಶಿವ ನೃತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಚಂಡವಾಗಿ ಯಶಸ್ವಿಗೊಳಿಸಿದ ನಂತರ ವೀರಣ್ಣನವರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಕೇರಳದಲ್ಲಿ ವಲ್ಲತ್ತೋಳರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಕೇರಳ ಕಲಾಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಅವರು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಆಚಾರ್ಯರಾದ ರಾಮನ್ ಮೆನನ್, ಶಿವರಾಮನ್ ಮೊದಲಾದವರಿಂದ ನೃತ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ವನಿತಾ ಸೇವಾ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿದ್ದ ರೋಹಿಣೀ ದೇವಿ ನೃತ್ಯ ಸಂಗಾತಿಯಾಗಿ ಅವರೊಡನೆಯೇ ಅಭ್ಯಾಸ

ಮಾಡಿದರು. (ಮುಂದೆ ಬಹಳ ಕಾಲ ರೋಹಿಣಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸರೊಡನೆ ಉಳಿದಳು.) ಆಗ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಖ್ಯಾತ ಬ್ಯಾಲೆ ನರ್ತಕಿಯಾದ ಲುಯಿ ಲೈಟ್‌ಪುಟ್‌ಳಿಂದಲೂ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದರು. ಆದರೆ ಇದಾವುದೂ ಅವರಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ತೃಪ್ತಿ ತಾರದೆ ಕೇರಳದ ಇತರ ಹೆಸರಾಂತ ಆಚಾರ್ಯರಾದ ಕುಂಜು ಕುರುಪ್ ಮತ್ತು ಮಾಧವ ಮೆನನ್ನರೊಡನೆಯನೂ ಕೆಲ ತಿಂಗಳು ವ್ಯಾಸಂಗ ನಡೆಸಿದರು.

ಈ ನಡುವೆ ಗುಬ್ಬಿ ವೀರಣ್ಣನವರಿಗಾಗಿ ಯೋಜಿಸಿದ್ದ ನೃತ್ಯಗಳು ಎಷ್ಟು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದವೆಂದರೆ ಕೋಯಮುತ್ತುರಿನ ಒಂದು ಫಿಲ್ಮ್ ಕಂಪೆನಿಯವರು ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರನ್ನು ಅರಸುತ್ತ ಕೇರಳಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಅದು ಶ್ರೀನಿವಾಸರ ಆಕಾಶಬಾಣ ಸದೃಶ ಉಚ್ಚಾಯಕ್ಕೆ ನಾಂದಿಯಾಯಿತು. “ತಿಲೋತ್ತಮಾ” ಎಂಬ ತಮಿಳು ಪೌರಾಣಿಕ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಅವರು ಹೊಂದಿಸಿಕೊಟ್ಟ ನೃತ್ಯ ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ನೃತ್ಯಗಳಿಗೆ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿತು. “ದಾನಶೂರ ಕರ್ಣ” ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಚಿತ್ರಕ್ಕೂ ಅವರು ನೃತ್ಯ ಸಂಯೋಜನೆ ಮಾಡಿದರು. ಅನಂತರ ಮದ್ರಾಸಿಗೆ ಹೋಗಿ ರಾಯಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ನೃತ್ಯಕೇಂದ್ರವನ್ನೇ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಲಲಿತಕಲೆಗಳಿಗೆ ಮದ್ರಾಸಿನಂಥ ಸ್ಥಳ ಬೇರೊಂದು ಸಿಗಲಾರದು ಎಂದು ಕುಲಕರ್ಣಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಫಿಲ್ಮ್‌ಗಳ ಮೂಲಕ ಅವರಿಗೆ ದೊರೆತ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಅವರನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಆರಾಧಿತ ನೃತ್ಯ ಮಾಸ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿತ್ತು. ೧೯೩೮-೩೯ರಿಂದ ೧೯೪೨-೪೮ರ ವರೆಗಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಗಳಿಸಿದ ಮತ್ತು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಿದ ಹಣಕ್ಕೆ ಲೆಕ್ಕವೇ ಇಲ್ಲ. ಆಗವರು ಹತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ಹುಡುಗರನ್ನು ಸಂಬಳಕ್ಕಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಿನೇಮ ತಾರೆಯರು ಶ್ರೀನಿವಾಸರಿಂದ ತರಬೇತಿ ಪಡೆಯುವುದೆಂದರೆ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಮಾತೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದು ಗಂಟೆಯ ಪಾಠಕ್ಕೆ ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಫೀ ಕೊಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಮನೆಗೆ ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವವರಿದ್ದರು. ಹೊಸ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕಲಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಅವರೆಂದೂ ಆತುರರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ತಿರುವೆಂಗಡಂ ಮತ್ತು ಗೌರೀ ಅಮ್ಮನವರಿಂದ ರೋಹಿಣಿಯೊಡನೆ ಭರತನಾಟ್ಯವನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿದರು. ಕಥಕ ನೃತ್ಯವನ್ನು ಕಲಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೀರಾಲಾಲನನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಕಾಮಿನೀಕುಮಾರ ಸಿಂಹನಿಂದ ಮಣಿಪುರಿಯ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದರು. ಅವರನ್ನಲ್ಲದೆ ಬ್ಯಾಲೆ ನರ್ತಕಿ ಲೈಟ್‌ಪುಟ್, ಕಥಕಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾದ ಆನಂದ ಶಿವರಾಮರನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ತಂಡ ಕಟ್ಟಿ ಭಾರತಾದ್ಯಂತ ಸಂಚರಿಸಿ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಅವರು ಯೋಜಿಸಿದ “ಚಂದ್ರಕಿನ್ನರ”, “ಭಸ್ಮಾಸುರ ಮೋಹಿನಿ”, “ಅರುಣಗಿರಿ” ಮೊದಲಾದ ನೃತ್ಯನಾಟಕಗಳಿಗೆ ಜನ ಮುಗ್ಧರಾಗಿ ಮುತ್ತುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ನೃತ್ಯ ಸಂಯೋಜನೆಯುಳ್ಳ “ಪಾರ್ವತಿ ಕಲ್ಯಾಣ”, “ಭೂಕೈಲಾಸ” ಚಲಚಿತ್ರಗಳು ದಕ್ಷಿಣದ ಮೂರು ಮೂರು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೫೧

ಜಯಭೇರಿ ಹೊಡೆದವು. ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಕನ್ನಡ, ತೆಲುಗು, ತಮಿಳು ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ನೃತ್ಯ ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿದ್ದರು. ವಾಹಿನಿಯವರ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸರು ಸ್ವತಃ ನೃತ್ಯ ಮಾಡಿದರು.

ಅವರು ಈ ಯಶೋದಂದುಭಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಮರೆಯಲಿಲ್ಲ. ೧೯೪೧ರಲ್ಲಿ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಲನದಲ್ಲಿ ಅವರ ಕೂಟ ನೃತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಿತು. ೧೯೪೬ರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನ ಕೂಡಿದಾಗ ಶ್ರೀನಿವಾಸರು ತಮ್ಮ ಬಂಗಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ ಸಂತೋಷಕೂಟ ಭರ್ಜರಿಯಾಗಿತ್ತು.

ಉದಯಶಂಕರರು ಮದ್ರಾಸಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರು ತಮ್ಮ ಹಳೇ “ಗುರು”ವಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಔತಣ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದರು. ಉದಯಶಂಕರರು ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮ “ಕಲ್ಪನಾ” ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇರಲು ಆಮಂತ್ರಿಸಿದರು. ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ವಿನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಮರೆತು, ನಾವು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಕಲಿತು ನರ್ತಿಸಬೇಕೆಂದು ಉದಯಶಂಕರರು ಹಾಕಿದ ಕರಾರು, ಆಗಲೇ ತಮ್ಮ ಶೈಲಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಆಗ ಯುದ್ಧ ಕಾಲ. ಸೈನ್ಯ ಶಾಖೆಯವರು ಭಾರತೀಯ ಸೈನಿಕರ ಮನೋರಂಜನೆಗಾಗಿ ನೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀನಿವಾಸರನ್ನು ಕರೆದರು. ಒಂದು ಗಂಟೆಯ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ರೂ. ೩೦೦೦ರಂತೆ ದಿನಕ್ಕೆ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತಾ ಅವರು ಸಂಚರಿಸಿದರು. ಭಾರತದಲ್ಲಲ್ಲದೆ ಬರ್ಮ, ಸಿಂಹಳ, ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕಗಳಿಂದಲೂ ಕರೆಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಂಡದೊಡನೆ ಹೋಗಿ ಬಂದರು. ಸಿಂಹಳದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಂಕಾಮಲೆ, ಕ್ಯಾಂಡಿ, ಜಾಫ್ನಾಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಕಾಂಟ್ರಾಕ್ಟಿನಿಂದ ಯಶಸ್ವಿ ನೃತ್ಯಪ್ರದರ್ಶನಗಳಾದವು.

ಯುದ್ಧ ಮುಗಿದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋದಯವಾಯಿತು. ಶ್ರೀನಿವಾಸರ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ಯೋಜನೆಗಳು ಸುತ್ತತೊಡಗಿದವು. ಅವರು ದಿಗ್ವಿಜಯದ ನಕ್ಷೆ ಹಾಕಿದರು: ಭಾರತದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸಂಚಾರ, ಆಮೇಲೆ ಜಾಗತಿಕ ಕಾಂಟ್ರಾಕ್ಟ್ ಮೇಲೆ ಅಮೇರಿಕ ಮೊದಲಾದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನ. ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ೬೦ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ನಾಟಕ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಮುಂದಾಗಿ ಕಾದಿರಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ೧೯೪೮ ಜನವರಿಯಲ್ಲಿ ಪುಣೆಯಿಂದ ವಿಜಯಯಾತ್ರೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು.

ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅದೃಷ್ಟ ಅವರ ತಲೆಯ ಮೇಲೆರಗಿತು. ಜನವರಿ ೩೦ರಂದು ಸಂಜೆ ಸಾಂಗ್ಲಿಯ ಪದ್ಮಾ ಥಿಯೇಟರಿನ ಗ್ರೀನ್‌ರೂಮಿನಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ನೃತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನದ “ಅಣಕಟ್ಟು”ವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಿಗೆ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರ ಕೊಲೆಯಾದ ಸುದ್ದಿ

ಉಟ್ಟಿತು. ಅದರ ಬೆನ್ನಿಗೆ ಬಂದ ಕೊಲೆ, ಸುಲಿಗೆ, ಅಗ್ನಿಕಾಂಡದ ತಾಂಡವಗಳಿಂದ ಸಂತ್ರಸ್ತವಾದ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಂಗ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿತ್ತು. ಸೈನಿಕರು ಗಸ್ತಿ ನಡೆಸಿದರು. ಕರ್ಪು ಜಾರಿಗೆ ಬಂತು. ಎಲ್ಲ ಮನೋರಂಜನೆಗಳೂ ರದ್ದಾದವು. ಶ್ರೀನಿವಾಸರು ತಮ್ಮ ೩೦ ಜನರ ತಂಡದೊಡನೆ ಈ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಾಡಲವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದರು.

ಹತ್ತು ದಿನಗಳ ಸೂತಕ ಶ್ರೀನಿವಾಸರ ಯೋಜನೆಯ ಉತ್ತರ ಕ್ರಿಯೆಯೂ ಆಯಿತು. ಈ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಅವರು ಸಾವಿರಾರು ರೂಪಾಯಿ ಮುಂಗಡ ಕೊಟ್ಟು ದೇಶದ ನಾನಾ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವುದು ತೀರ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ಮುಂಬಯಿಯ ಏಕ್ಸೆಲ್ಸಿಯರ್ ನಾಟ್ಯಗೃಹದಲ್ಲಿ ಯೋಜಿಸಿದಂತೆ ಒಂದು ವಾರ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಇಳಿದು ಅವರು ವಿಪತ್ತನ್ನು ಅನರ್ಥವನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅವರಿಗಾದ ಪ್ರಚಂಡ ಧನಹಾನಿಯ ನಡುವೆ ಅವರ ತಂಡ ಒಡೆದು ಹೋಯಿತು. ವರ್ಷಗಳ ಶ್ರಮದಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ್ದು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕುಸಿದು ಬಿತ್ತು. ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಗಳಿಸಿದ್ದು ಹೋಯಿತು. ಹಂಸಭಾವಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪಿತ್ರಾರ್ಜಿತ ಆಸ್ತಿ ಕೂಡ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಸಾಲಕ್ಕೆ ಹರಾಜಾಯಿತು.

ಸಂಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತಲೆಯನ್ನು ಶಾಂತವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು; ವಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅವಿಚಲಿತರಾಗಿರುವುದು ಕಷ್ಟ. ಶ್ರೀನಿವಾಸರು ಈ ದಿವ್ಯದಿಂದ ಹೊರಬಂದಾಗ ಉಟ್ಟುಬಟ್ಟೆ ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿದ್ದರೂ ಅವರ ಸಂಗಡಿಗರು ಅವರನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟರೂ ತಿರುಗಿ ಮದ್ರಾಸಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಬಹುಶಃ ಅವರು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಅದೃಷ್ಟವನ್ನು ಕುದುರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ವೈಭವದಲ್ಲಿ ಮೆರೆದಾಡಿದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ದೀನನಾಗಿ ಪುನಃ ನೆಲಸಿ ಶ್ರೀಕಾರದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದು ಅವರ ಭಾವನಾಮಯ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅನಾಹುತ ಅವರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಅಂತರ್ಮುಖವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡಿತ್ತು. ಈ ಧೂಮಕೇತುಸದೃಶ ಯಶಸ್ಸು, ಅದಕ್ಕೂ ವೇಗವಾದ ಅವನತಿ ಇವು ಅವರಲ್ಲಿ ಲೌಕಿಕ ಸಿದ್ಧಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ತರಹದ ವಿರಕ್ತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದ್ದವು. ನೃತ್ಯಕಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಏನೂ ಅವರು ನಿರ್ಮೋಹಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದೊಂದು ತಪಸ್ಸಾಗಬೇಕೆಂದು ಅವರು ಎಣಿಸಿದರು. ಧಾರವಾಡದಲ್ಲೇ ಒಂದು ನೃತ್ಯಕಲಾ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಕೆಲ ಮಹನೀಯರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿದರು. ನೃತ್ಯಕಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಕುಲೀನರಲ್ಲಿದ್ದ ಔದಾಸೀನ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಈ ಕೇಂದ್ರ ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದಷ್ಟು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲಿಲ್ಲ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸರು ಇನ್ನಷ್ಟು ವಿಷಣ್ಣರೂ ಅಂತರ್ಮುಖರೂ ಆಗಿ ತಮ್ಮ ಸ್ವಗ್ರಾಮವಾದ

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೫೩

ಹಂಸಭಾವಿಗೆ ಸಾಗಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಪುರಾತನ ಋಷ್ಯಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿನಂತೆ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಅರಸಿ ಬರುವ ಜಿಜ್ಞಾಸು ಚಿಕೀರ್ಷುಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡುವ ವಿಚಾರ ಅವರದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಪಟ್ಟಣವಾದ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲೇ ಬಾರದ ಶಿಷ್ಯರು ಈ ಹಳ್ಳಿಗಾಡಿಗೆ ಬರುವರೇ? ಈ ಯೋಜನೆ ವಿಫಲವಾಗುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವೇ ಇತ್ತು. ಆದರೂ ತಮ್ಮ ಸಾಧನೆ ತಮ್ಮೊಡನೆ ಸಮಾಪ್ತವಾಗುವ ಕಲ್ಪನೆ ಅವರಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹಂಸಭಾವಿಯ ಗುರುಕುಲವನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ದಾವಣಗೆರೆ, ಹರಿಹರ, ಹಾವೇರಿ, ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರ, ಸಿರಸಿ ಮತ್ತು ಹಾನಗಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯ ಶಾಲೆಗಳನ್ನಾರಂಭಿಸಿ ವಾರಕ್ಕೊಂದಾವರ್ತಿ ಎಲ್ಲ ಕೇಂದ್ರಗಳಿಗೂ ಭೆಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ತರಬೇತಿ ಕೊಡತೊಡಗಿದರು. ಇದು ಈಗಲೂ ನಡೆದಿದೆ. ದೊರೆಯುವ ಫೀ ಹಾದಿಖರ್ಚಿಗೆ ಸಾಲದಿದ್ದರೂ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ಇದ್ದಾರೆ.

ಈಗ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಹಂಸಭಾವಿಯಲ್ಲಿ ನಾಟಕಲೆಯ ಕುಲದೈವತವಾದ ನಟರಾಜನಿಗೊಂದು ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆ, ಹಂಬಲ ರೂಪುತಾಳಿದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಎಷ್ಟೋ ಸಂಚಾರ ಕೈಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ; ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಡ್ಯಾನ್ಸ್ ಮಾಡುತ್ತಾ ದುಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೂ ಬಂದ ವಿಘ್ನಗಳಿಗೆ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲ. ಸ್ವತಃ ಅವರಿಗೆ ಪಕ್ಷಾಘಾತವಾಗಿ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದರು. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಿಲ್ಪಿಯೊಬ್ಬರು ಇದಕ್ಕಾಗಿ ತಯಾರಿಸಿಕೊಟ್ಟ ನಟರಾಜ ಮೂರ್ತಿ ಬಹುಶಃ ಕಲ್ಲಿನ ದೋಷದಿಂದ ಇಟ್ಟಲೇ ಮುರಿದುಹೋಯಿತು. ಆದರೂ ಎದೆಗುಂದದೆ ಅವರು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಗುರುಕುಲದ ಎಂಟು ಕೋಣೆಗಳು, ಅತಿಥಿಗೃಹ, ಗರ್ಭಗುಡಿ ಆಗಿವೆ. ಶಿಲ್ಪಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರಿಯವರು ಇದರಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ವಿಗ್ರಹ ನಿರ್ಮಾಣವೂ ಪುನರಪಿ ಆಗುತ್ತಿದೆ. ಅವರ ೬೦ನೇ ಹುಟ್ಟುಹಬ್ಬಕ್ಕಾಗಿ ಈಗವರ ಅಭಿಮಾನಿಗಳೂ ಶಿಷ್ಯರೂ ೬೦ ಸಾವಿರದ ನಿಧಿ ಕೂಡಿಸಲು ಕೈಕೊಂಡ ಯತ್ನ ಸಫಲವಾದರೆ ಅವರು ಕನಸು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ನನಸಾಗಬಹುದು.

“ನಿಮ್ಮ ೩೫ ವರ್ಷಗಳ ಅನುಭವದಿಂದ ನೃತ್ಯಕಲೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜನರ ಮನಸ್ಸು ಬದಲಾದಂತೆ ನಿಮಗನಿಸುತ್ತದೆಯೇ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದೆ.

“ಸುದೈವದಿಂದ ಆಗಿದೆ. ಮನೆತನದ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಕೂಡ ಈ ಕಲೆಯ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಸುಲಭ ಯಶಸ್ಸು, ಶೀಘ್ರ ಫಲ ಇವುಗಳ ಆಶೆಯಿಂದ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣತಿ ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಪರಿಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹಿಂಜರಿಯುವವರೇ ಹೆಚ್ಚು” ಎಂದು ಶ್ರೀನಿವಾಸರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ನಮ್ಮ ಅಭಿಜಾತ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ನೃತ್ಯಗಳು ಈಗಿರುವ ತಮ್ಮ ಪ್ರತ್ಯೇಕರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಂದಿನ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ತಾಳುವುದು ಕಷ್ಟವೆಂದು ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಸಾಧಕ ಮಾಡಬೇಕಾದ ತಪಸ್ಸು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಪ್ರೇಕ್ಷಕ ಪಡೆಯಬೇಕಾದ ಶಾಸ್ತ್ರವೃತ್ತತ್ತಿ ಕೂಡ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ದುಷ್ಕರವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಕಲಾಸಾಧಕ ಎಲ್ಲ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಂದಲೂ ಕಲಿತು ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಮನನ ಮಾಡಿ ಹೊಸ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಯೋಜಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಯಶಂಕರರ ಯಶಸ್ಸು ಇದೇ ಕಾರಣದಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. “ಉದಯಶಂಕರರ ಅನೇಕ ಪ್ರಶಂಸಾರ್ಹ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ನಿರ್ದುಷ್ಟವಾದ ತರಬೇತಿ ಮತ್ತು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೇಲಿನದಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಯಾವುದನ್ನೂ ಚಾನ್ಸಿಗೆ ಬಿಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಚಲನೆಯೂ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹೆಜ್ಜೆಯೂ ಪೂರ್ವ ಯೋಜಿತವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಅಭ್ಯಾಸವಾಗಿ ಹೋದ ನೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಅವರು ರಿಹರ್ಸಲ್ ಇಲ್ಲದೆ ಎಂದೂ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಶ್ರೀನಿವಾಸರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

“ಈ ಕಲೆಯ ಅಭ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಇರುವ ಮುಖ್ಯ ಗಂಡಾಂತರ ಯಾವುದು?” ಎಂದು ನಾನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದೆ.

ಕ್ಷಣಕಾಲ ಚಿಂತಿಸಿ ನೋವು ಬೆರೆತ ದನಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೇಳಿದರು: “ಎರಡು ಶತ್ರುಗಳು ನೃತ್ಯ ಸಾಧಕರನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಒಂದು, ಸುಲಭ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯ ಮೋಹದಿಂದ ಕಲೆಯನ್ನು ಕೀಳಾಗಿರುವುದು. ಎರಡನೆಯದು ಮನುಷ್ಯ ಮಾತ್ರನ ದೌರ್ಬಲ್ಯಕ್ಕೆ ಈ ಕಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಅಧಿಕ ಅವಕಾಶ. ಅದೇ ಲೈಂಗಿಕ ಮೋಹ. ಈ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡಿನ ಸಾಮೀಪ್ಯ, ಸ್ಪರ್ಶ, ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ನಿಟಕವಾದದ್ದು. ಕಲೆಯ ಗುರಿ ಎಷ್ಟೇ ಅಂತರ್ಮುಖವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಶಾರೀರಿಕವಾಗಿ ಆಗತಕ್ಕದ್ದು. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಶರೀರ ಅಣಿಗೊಳಿಸಿದ ವೀಣೆಯಂತೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಅತ್ಯಂತ ಮೃದು ಸ್ಪರ್ಶ ಕೂಡ ಉತ್ಕಂಠಿತ ಕಂಪನಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. ಶರೀರ ಧರ್ಮಗಳು ಉತ್ತೇಜಿತವಾಗುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಎಂಥ ನಿಗ್ರಹಿಗೂ ಸುಲಭವಲ್ಲ” ಆಮೇಲೆ ಅವರು ತಮ್ಮೊಡನೆ ದೀರ್ಘ ಕಾಲ ಕಲಾ-ಸಂಗಾತಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಇಬ್ಬರು ತರುಣಿಯರ ಕಥೆ ಹೇಳಿದರು. ಒಬ್ಬಕ್ಕೆ ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೇ ತೀರ ಕೀಳುದರ್ಜೆಗಳಿದ್ದು ಹೋದಳು. ಇನ್ನೊಬ್ಬಳು ಹಂಸಭಾವಿಯವರೆಗೂ ಅವರೊಡನಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯೊಡನೆ ಓಡಿಹೋದಳು. “ಮುಂದೆ ಇವರ ಗತಿ ಏನಾಯಿತೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ” ಎಂದವರು ವಿಷಾದದಿಂದ ನುಡಿದರು.

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೫೫

ಶ್ರೀನಿವಾಸರಿಂದ ನೃತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದವರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪನಾ, ರಮಾ ಮೊದಲಾದವರು ಖ್ಯಾತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಉಪಾಧ್ಯಾಯ, ಹೆರಂಜಾಲ್ ಒಳ್ಳೇ ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹೋಟೆಲ್ ಕೆಲಸಗಾರನಾಗಿ ನೃತ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಈಗ ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿ ನರ್ತಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸರಿಗೆ ಒಂದು ಗಂಡು, ಒಂದು ಹೆಣ್ಣು ಎರಡೇ ಮಕ್ಕಳು. ಹುಡುಗ, ಎಂ.ಬಿ.ಬಿ.ಎಸ್. ಓದುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಕೌಟುಂಬಿಕ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ಚಿಂತಿತರಾಗಿಲ್ಲ. “ನಟರಾಜಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯ ಪೂರ್ತಿಯಾದರೆ ನನ್ನ ಆಸೆ ಪೂರ್ಣವಾದಂತೆಯೇ. ಬಹುದಿತ್ತುಗಳನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಡುವವನು ನಾನಲ್ಲ” ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ೧೯೬೭ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸರಕಾರ ನೃತ್ಯಕಲೆಗೆ ಅವರು ಮಾಡಿದ ಸೇವೆಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಕೊಟ್ಟಿತು. ಅದು ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಮಾತ್ರವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಶ್ರೀನಿವಾಸರು ಕಣ್ಣು ಮಿಟುಕಿಸುತ್ತ ಹೇಳಿದರು.

೧೦. ಸುಚೇತಾ ಕೃಪಲಾನಿ

ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಪಳಗಿಸಿದ ನಾರಿ

೧೯೩೬ರಲ್ಲೊಂದು ದಿನ ಅಲಹಾಬಾದಿನ ಆನಂದ ಭವನದಲ್ಲಿ (ನೆಹರೂ ನಿವಾಸ) ನೆರವೇರಿದ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ವಿವಾಹ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿದ ಅತಿಥಿಗಳು ಸೋಜಿಗ ಮತ್ತು ಸಂದೇಹದಿಂದ ತಂತಮ್ಮೊಳಗೆ ಗೊಣಗುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದರು. ಯಾವ ಹೆಣ್ಣಿನ ಕೈಗೂ ಸಿಗಲಾರನೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಬಗೆದಿದ್ದ ಈ ಕೃಶ, ದೀರ್ಘಕಾಯದ ಉರಿನಾಲಿಗೆಯ ಮುಂಗೋಪಿ ಪ್ರೊಫೆಸರ್-ರಾಜಕಾರಣಿಯನ್ನು ಕುಳ್ಳನ್ನ ಗಾತ್ರದ ದುಂಡು ಮುಖದ ಕೋಮಲಾಂಗಿ ಹೇಗೆ ವಿವಾಹ ವೇದಿಕೆಗೆ ಕರೆತಂದಳು? ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳೊಡನೆ ಸಹಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಆಮೇಲೆ ಗಾಂಧೀವಾದಕ್ಕೆ ಮತಾಂತರ ಹೊಂದಿದರೂ ಇನ್ನೂ ಬೆಂಕಿ ನವಾಬನೇ ಆಗಿದ್ದ ಈ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಈ ಮೃದು ಮಧುರಭಾಷಿಣಿ ಎಷ್ಟು ದಿನ ಸಂಬಾಳಿಸಲಾಪಳೋ.

ಆವಳು ದಕ್ಷತೆಯಿಂದಲೇ ಸಂಭಾಳಿಸಿದಳು, ಮತ್ತು ಅದೇ ಮಹಿಳೆ ಇಂದು ಉತ್ತೇಜಿತ ರಾಜಕಾರಣದ, ಅಂಕೆಗೊಳಪಡಲೊಲ್ಲದ ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಮಹಿಳಾ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ. ಆಚಾರ್ಯ ಕೃಪಲಾನಿಯವರನ್ನು ವಿವಾಹ ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಸಿ ನಿಲಿಸಿಕೊಂಡ ಮಹಿಳೆಯ ಅನುಭವವೇನಾದರೂ ಉಫಯೋಗ ಬೀಳುವುದಾಗಿದ್ದರೆ ಸುಚೇತಾ ಕೃಪಲಾನಿಯವರು ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಉದ್ದಾಮ ರಾಜಕಾರಣವನ್ನೂ ಅಂಕೆಯಲ್ಲಿ ತಂದು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡಾರೆಂದು ನಂಬಬಹುದು.

ಪ್ರಥಮ ಮಹಿಳಾ ಮಂತ್ರಿಯೊಬ್ಬಳನ್ನೂ (ಶ್ರೀಮತಿ ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ) ಪ್ರಥಮ ಮಹಿಳಾ ರಾಜ್ಯಪಾಲಳನ್ನೂ (ಶ್ರೀಮತಿ ಸರೋಜಿನಿ ದೇವಿ) ಪಡೆದ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸುಚೇತಾದೇವಿ ಪ್ರಥಮ ಮಹಿಳಾ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಜಾತಿಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಕಚ್ಚಾಟಗಳಿಂದ ಛಿದ್ರ ಛಿದ್ರವಾಗಿರುವ ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತರಲು ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಸುಚೇತಾದೇವಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಅರ್ಹತೆಯಿದೆ. ಅವರು ಮೂಲತಃ ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದವರಲ್ಲ, ಅವರೊಬ್ಬ ಅಂತಾರಾಜ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆನ್ನಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸಿಂಧಿ ಮೂಲದ ಪ್ರೊಫೆಸರನನ್ನು ಲಗ್ನವಾದ ಬಂಗಾಲಿ ಮೂಲದ ಈ ಮಹಿಳೆ ಪಂಜಾಬಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದವರು.

ಸುಚೇತಾ ಕೃಪಲಾನಿ ೧೯೦೮ರಲ್ಲಿ ಪಂಜಾಬಿನ ಅಂಬಾಲಾದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಅವರು ಕವಿ ರವೀಂದ್ರರಿಗೆ ದೂರದಿಂದ ಸೊಸೆ ಬೀಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಅಜ್ಜ ಸುಧಾರಕ ಮನೋವೃತ್ತಿಯವರಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮ ಸಮಾಜ ಸೇರಿ ತಮ್ಮ ಸ್ವಗ್ರಾಮವಾದ ಚಾಕದಾದ ಉಸಿರುಗಟ್ಟಿಸುವ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಸಹಿಸದೆ ಪಂಜಾಬಿಗೆ ವಲಸೆ ಹೋದವರು. ಸುಚೇತಾರ ತಂದೆ ಪಂಜಾಬಿನ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸರ್ವೀಸಿನಲ್ಲಿದ್ದರು. ಸುಚೇತಾ ಅವರ ಒಂಭತ್ತು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹಿರಿಯರು.

ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಲಾಹೋರಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅನಂತರ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಹೊಂದಿದ ಅವರು ೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸ ರಾಜಕಾರಣ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಎಂ.ಎ. ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಗುಣಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದಿದರು. ಹಿರಿಯಕ್ಕನಾಗಿರುವುದರ ಕಷ್ಟ ಅದೇ ವರ್ಷ ಅವರಿಗೆ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಅವರ ತಂದೆ ತೀರಿಕೊಂಡರು. ಸಂಸಾರದ ಹೊಣೆ ೨೨ ವಯಸ್ಸಿನ ನವತರುಣಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿತ್ತು. ಅದನ್ನವರು ಅನುಪಮ ತ್ಯಾಗ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು. ಕೆಲ ಕಾಲ ಲಾಹೋರಿನ ಗಂಗಾರಾಮ ಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಕಲಿಸಿದ ನಂತರ ಬನಾರಸ ಹಿಂದೂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸದ ಅಧ್ಯಾಪಕಿಯಾಗಿ ದುಡಿದು ಅವರು ಸಂಸಾರ ಭಾರವನ್ನು ತೂಗಿದರು. ತಮ್ಮ ತಂಗಿಯರಿಗೆಲ್ಲ ಮದುವೆಯಾದ ಮೇಲೆಯೇ ಅವರು ಸ್ವಂತ ವಿವಾಹದ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದು.

ಬನಾರಸದ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲೇ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಹುಟ್ಟಿತು. ಅವರು ೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ ಬಿಹಾರ ಭೂಕಂಪದಲ್ಲಿ ಕೈಕೊಂಡ ಪರಿಹಾರ ಕಾರ್ಯವು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಸೆಳೆಯಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ ಅವರು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಭಕ್ತರಾದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಗೂ ಅವರು ಪ್ರಿಯ ಶಿಷ್ಯೆಯಾದರು. ಭೂಕಂಪ ಪರಿಹಾರ ಕಾರ್ಯದ ಸಮಯದಲ್ಲೇ ಅವರಿಗೆ ಆಚಾರ್ಯ ಕೃಪಲಾನಿಯವರ ಪರಿಚಯವಾದದ್ದು ಆ ಸಾಹಚರ್ಯಕಾಲದಲ್ಲೇ ತೀಕ್ಷ್ಣಬುದ್ಧಿಯ, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸುಖ ಸೌಕರ್ಯಗಳಿಗೆ ಅಪರಿಚಿತ ಮತ್ತು ಅಲಕ್ಷ್ಯ ಶೀಲರಾಗಿದ್ದ ೪೫ ದಾಟಿದ ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀಸಾಮೀಪ್ಯದ ಹಿತಾವಹ ಅನುಭವವೊದಗಿದ್ದು, ಅದೂ ಪುರುಷ ಜೀವನದ ಒಂದು ಅವಶ್ಯಕತೆ ಎನಿಸಿದ್ದು.

ವಿವಾಹದ ನಂತರ ಸುಚೇತಾ ರಾಜಕಾರಣದ ಸುಳಿಗಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಕೊಂಡರು. ಅ. ಭಾ. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಮಹಿಳಾ ವಿಭಾಗದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ೧೯೩೬ರಲ್ಲಿ ನೇಮಕ ಹೊಂದಿದರು. ೧೯೪೧ರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಒಂದು ವರ್ಷದ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತು. ಬಿಡುಗಡೆಯಾಯಿತು. ಬಿಡುಗಡೆಯಾಯಿತೋ ಇಲ್ಲವೋ ೧೯೪೨ರ ಚಲೇಜಾವ್ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಭೂಗತರಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಸಂಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಬೇಕಾಯಿತು. ಪೊಲೀಸರಿಗೆ ಅವರ ಸುಳಿವು

ಹಿಡಿಯಬೇಕಾದರೆ ಎರಡು ವರ್ಷ ಹಿಡಿಯಿತು. ಕೊನೆಗೆ ತಮ್ಮ ಸಂಬಂಧಿಕ ಐ.ಸಿ.ಎಸ್. ಅಧಿಕಾರಿಯೊಬ್ಬರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಬಂಧನವಾದ ನಂತರ ಅವರು ಪೊಲೀಸರ ಕ್ರೂರ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ತಾಳಬೇಕಾಯಿತು.

ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ಶ್ರೀಮತಿ ಕೃಪಲಾನಿಯವರಲ್ಲಿ ಅಪರಿಮಿತ ವಿಶ್ವಾಸ. ಮಹಾತ್ಮರ ಪ್ರಿಯ ಶಿಷ್ಯರಾದವರಿಗೆಲ್ಲ ದೊರೆತ ಉಡುಗರೆಯೆಂದರೆ ಕಠೋರ ಶಿಸ್ತು, ಮೈಮುರಿ ದುಡಿತ ಮತ್ತು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯ ಅಭಾವ. ಗಾಂಧೀಜಿಯ ವಿಶ್ವಾಸವೇ ಅವರನ್ನು ೧೯೪೫ರಲ್ಲಿ ಕಸ್ತೂರಬಾ ಸ್ಮಾರಕ ನಿಧಿಯ ಸಂಘಟನಾ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದು.

ಆದರೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ವಿಶ್ವಾಸದ ಪರಮ ಫಲ ೧೯೪೬ರಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮರು ಅವರನ್ನು ಪೂರ್ವ ಬಂಗಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಗಡ ಕರೆದೊಯ್ಯಾಗ ಅವರಿಗೆ ಬಂತು. ಹಿಂದೂಗಳ ಹತ್ಯಾಕಾಂಡ ನಡೆದಿದ್ದ ನವಖಾಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ತಮ್ಮ ಕಾರುಣ್ಯ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನೇ ಮಾಡಿದ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸುಚೇತಾ ಮುಸ್ಲಿಂ ಪುಂಡರ ಮೇಯುವ ಹೊಲವಾಗಿದ್ದ ಒಳನಾಡಿನಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸಿ ಅಲ್ಲಿನ ಕರುಣ ಕಥೆಯನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಅವರ ಕಾರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಾರೋಲಾಲರು ತಮ್ಮ “ಗಾಂಧೀಜಿ - ಕೊನೆಯ ಅಂಕ” ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರಾರಾವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿದರೇ ಸಾಕು :

“ಸಿಂಹಸದೃಶವಾದ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಅವರು (ಸಂಚರಿಸಿ) ಸ್ಥಾನಿಕ ಪುಂಡರ ಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಭಯ ಗೌರವ - ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಗಂಡನಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಆಚಾರ್ಯ ಕೃಪಲಾನಿಯವರ ಹಾಗೆ-ಮತ್ಸರವನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸಿದರು. ಈ ಪುಂಡರು, ಬಹುಶಃ ಕರ್ನಲ್ ಜೀವನಸಿಂಹರೊಬ್ಬರನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಸುಚೇತಾಗೆ ಅಂಜಿದಷ್ಟು ಮತ್ತಾರಿಗೂ ಅಂಜುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ”

ನವಖಾಲಿಯಲ್ಲಿ ಸುಚೇತಾ ತಮ್ಮ ಜೀವನನ್ನೇ ಪಣಕ್ಕಿಟ್ಟು ದುಡಿದರು. ಅವರನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಯೋಜನೆಯನ್ನೂ ಪುಂಡರು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂದು ವರದಿಯಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ನೈತಿಕಶಕ್ತಿ ಪಾಶವಿಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತಲೆವಾಗಿಸಿತು. ಅವರನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತಾವು ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದ ಆರತಿ ಸೂರ್ ಎಂಬ ಹಿಂದೂ ತರುಣಿಯನ್ನವರು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಗರಡಿಯಲ್ಲಿ ತರಬೇತಾದ ಅವರಿಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆಯ ಆಕರ್ಷಣೆ ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿದೆ. ಕಸ್ತೂರಬಾ ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ತುಂಬಾ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅನೇಕ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳ ಹಾಗೆ ಈ ಬಗೆಯ ನಿಶ್ಯಬ್ದ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಬೇಸರ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

“ಇದು ಶ್ರಮದ ಕೆಲಸ, ಇದರ ಸುತ್ತ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯ ಪ್ರಭಾವಲಯ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ನಾನು ಬಲ್ಲೆ. ಆದರೆ ಒಂದು ಮಹಾ ಧೈಯಕ್ಕಾಗಿ ದುಡಿಯುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಆನಂದವಿದೆಯೆಂದು ನಿಮಗನಿಸುವುದಿಲ್ಲವೇ?” ಎಂದವರು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಉಚ್ಚ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದವರಾದರೂ ಅವರಲ್ಲಿ ದಂಭದ ಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲ. ಅಶಿಕ್ಷಿತ ಜನರೊಡನೆ ಯಾವ ಸಂಕೋಚವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಅವರ ಮಟ್ಟದಲ್ಲೇ ಮಾತಾಡಿ ಅವರ ಸುಖದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ಸಮರಸರಾಗುವ ಅಭ್ಯಾಸ ಅವರಿಗಿದೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಗೆ ದಿನದ ಇಪ್ಪತ್ತಾಲ್ಪೂ ತಾಸು ಸುಚೇತಾ ಲಭ್ಯರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಊಟದ ಹೊತ್ತಿಗೂ ವಿನಾಯಿತಿ ಇಲ್ಲ. ಕೆಲಸದವ ಬಂದು “ಮಾಯೀಜಿ, ಟೆಲಿಫೋನ್” ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಮಾಯೀಜಿ ಎಂಜಲು ಕೈಲೇ ಎದ್ದು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಆ ತುದಿಯಿಂದ ಬರುವ ಚಿಂತಿತ ಧ್ವನಿಯ ಅಹವಾಲನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆಚಾರ್ಯರು ಸಂತಪ್ತರಾಗಿ “ನಿನಗೆ ಊಟ ಮಾಡಲು ಕೂಡ ರಜಾ ಇಲ್ಲವೇ?” ಎಂದು ಗದರುತ್ತಾರೆ. ಸುಚೇತಾ ನಕ್ಕುಬಿಡುತ್ತಾರಷ್ಟೆ.

೧೯೫೭ರಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವೀರಾಜ ರೋಡಿನಲ್ಲಿ ಕೃಪಲಾನಿ ದಂಪತಿಗಳ ನಿವಾಸದ ಹೊರಗೆ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಜನರ ತಂಡವೊಂದು ಬಂದು “ದೀದೀಜಿ”ಯನ್ನು ಕರೆಯತೊಡಗಿತು. “ಪೊಲೀಸರು ನಮ್ಮ ಉತ್ಸವವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿ ಮರ್ಡಾದೆ ತೆಗೆದರು” ಎಂದವರು ಗೋಗರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ನಟ್ಟರುಳ ಈ ಅವಾಂತರ ಕೇಳಿ ಆಚಾರ್ಯರು ಬಿರುಗಾಳಿಯಂತೆ ಹೊರಬಂದು “ನಿಮಗೇನು ಹೊತ್ತುಗಿತ್ತು ಇಲ್ಲವೇ?” ಎಂದು ಕೂಗಿದರೆ “ದೀದೀಜಿ ಹೊರತು ನಮ್ಮನ್ನು ಕೇಳುವವರೇ ಇಲ್ಲ” ಎಂದು ಅವರ ಪ್ರತಿವಾದ. ಆಚಾರ್ಯರು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಹೊರಡಿಸಿ “ನೀವೂ ನಿಮ್ಮ ದೀದಿಯೂ ಹಾಳಾಗಿಹೋಗಿ, ನನಗೆ ನಿದ್ರೆ ಮಾಡಗೊಡಿ” ಎಂದು ಅರಚಿದರು.

ಈ ಸೇವಾನಿರತಯೇ ಶ್ರೀಮತಿ ಕೃಪಲಾನಿಯವರಿಗೆ ದೇಶದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಾತೀತವಾದ ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಯಾವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲೂ ಪಕ್ಷದ ಬಲದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಮಹತ್ವ ಬಾರದೆ ಅವರಿಂದಲೇ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹಿರಿಮೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅವರು ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಪ್ರಜಾಸಮಾಜವಾದಿ ಪಕ್ಷದ ಪರವಾಗಿ ಲೋಕಸಭೆಗೆ ನಿಂತಾಗಲೂ ಆರಿಸಿ ಬಂದರು. ಆಮೇಲೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನಿಂದ ನಿಂತಾಗಲೂ ಆರಿಸಿ ಬಂದರು. ಅನಂತರ ಲೋಕಸಭೆಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟು ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ ಸೇರಿ ಚುನಾವಣೆ ನಿಂತಾಗಲೂ ವಿಜಯಿಯಾದರು.

ಸದಾ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವ ಸುಚೇತಾ ಎಂದಾದರೂ ಒಂದು ದಿನ ವಿಶ್ರಾಂತಿ

ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆ ಆಚಾರ್ಯ ಕೃಪಲಾನಿ ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ, “ಓಹೋಹೋಹೋ! ಇವತ್ತೇನು ಸೂರ್ಯ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದದ್ದಾನೆಯೇ? ಯಾಕೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ?” ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. “ಸ್ವಲ್ಪ ತಲೆನೋವು” ಎಂದರೆ, “ಹೀಗೋ? ನಿನಗೂ ತಲೆನೋವು ಬರುತ್ತದೆಯೇ? ಆಶ್ಚರ್ಯ! ನಿನಗೆ ಪ್ಲೇಗ್ ಬಂದರೂ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ ಅಂತಿದ್ದೆ ದುಡಿ! ದುಡಿ! ದುಡಿದು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನುವವಳನ್ನು ನಾನೇಕೆ ತಡೆಯಲಿ?” ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಪತ್ನೀ ಪ್ರೇಮದ ಮಧುರಭಾವವನ್ನು ಈ ಪರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಆಚಾರ್ಯರನ್ನು ಸಂಬಾಳಿಸಬೇಕಾದರೆ ಸುಚೇತಾರಲ್ಲಿ ಎಂಥ ಸಹನೆ-ಸೌಜನ್ಯ ಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತೆಂದು ಊಹಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವಲ್ಲ. ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಸುಚೇತಾ ಉತ್ತಮ ಗೃಹಿಣಿ. ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲೇ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದರೂ ಅಡಿಗೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ದುಡಿಯಬೇಕಾದಾಗ ಅವರು ತುಸು ಕೂಡ ಕಂಗಾಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮನೆಗೆಲಸವೂ ಅವರಿಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಭಾಷಣಗಳನ್ನೀಯುವುದರಷ್ಟೇ ಸಂತೋಷ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಹೊಲಿಗೆ, ಕಸೂತಿ, ಹೆಣೆಗೆಗಳಲ್ಲೂ ಅವರು ಸಿದ್ಧಹಸ್ತರು. ಅವರು ತುಂಬಾ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹಾಡಲೂ ಬಲ್ಲರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಸುಚೇತಾ ಅಗತ್ಯಬಿದ್ದಾಗ ಅತ್ಯಂತ ದೃಢಚಿತ್ತರೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದಿಯೂ (ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ವರಿಷ್ಠರ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪವನ್ನು ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ಟೀಕಿಸಿ ಮೊನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆ ಪಂ. ನೆಹರೂ ಅವರನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿಲ್ಲವೇ ಅವರು?) ಆಗಬಲ್ಲರಾದರೂ ಅವರು ಅತ್ಯಂತ ಮಧುರ ಭಾಷಿಣಿ ಮತ್ತು ಬೆದರಿಕೆಗಿಂತ ಮನವೊಲಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯುಳ್ಳವರು. ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಚಿತ್ತವಿಟ್ಟು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೯೫೦ರಲ್ಲಿ ಸಂಯುಕ್ತ ರಾಷ್ಟ್ರ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಹೋದ ಭಾರತದ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಅವರಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯ ತುಂಬಾ ಪ್ರಶಂಸಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಅನೇಕ ಸಮಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಬೇರೇ ಕೆಲವರಂತೆ ಅವರು ಅಮೇರಿಕ ಪ್ರವಾಸವನ್ನು ಐಷ್-ಆರಾಮ ಅಥವಾ ಪೇಟೆ ಅಲೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ವ್ಯಯಿಸಲಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ದೊರೆತ ಅಲ್ಪ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾನಿ-ತತ್ವಜ್ಞಾನಿ ಡಾ. ಆಲ್ಬರ್ಟ್ ಐನ್‌ಸ್ಟೈನ್‌ರನ್ನು ಕಂಡು ಮಾತಾಡಿ ಬಂದರು.

ವಿರೋಧಿಪಕ್ಷದ ನಾಯಕನ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಿರುವ ಶ್ರೀಮತಿ ಕೃಪಲಾನಿಯವರನ್ನು ಅನೇಕ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಗೋಪ್ಯಗಳನ್ನರಿಯುವ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಪದಕೇರಿಸಿದ್ದು ಸೂಕ್ತವೇ ಎಂದು ಅವರ ವಿರೋಧಿಗಳು ಆಕ್ಷೇಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಹೊಣೆಯರಿತ ಶ್ರೀಮತಿ ಸುಚೇತಾರಿಂದ ಅಂಥ ಪ್ರಮಾದವೇನೂ ಆಗದು. ಮೇಲಾಗಿ ಆಚಾರ್ಯರು ದೇಶನಿಷ್ಠ ವಿರೋಧಿಪಕ್ಷದ ನಾಯಕರು ತಾನೆ?

೧೧. ಜಗದ್ಗುರುವಾಗಲೊಲ್ಲದ ಜಿ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ

ಭಾರತೀಯ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಯೊಬ್ಬನ ವಿಚಿತ್ರ ಜೀವನ

ಸಭಾಭವನ ತುಂಬಿದೆ. ಶ್ರೋತೃಗಳಲ್ಲಿ ತಲೆ ಹಣ್ಣಾದ ವೃದ್ಧರಿದ್ದಾರೆ, ಶ್ರೀಮಂತ ಮಹಿಳೆಯರಿದ್ದಾರೆ, ತರುಣರಿದ್ದಾರೆ, ಫ್ಯಾಷನ್ ತರುಣಿಯರಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಸತ್ಯದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಆರಾಧಕರಾದ ಜಿ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರು ತಮ್ಮ ಹೃದಯದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಏನು ಪರಿಹಾರ ಹೇಳುವರೋ ಎಂದು ಆತುರದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ೬೫ರಲ್ಲೂ ಕೃಶಾಂಗ ಸುಂದರರಾಗಿರುವ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಎದ್ದು ಮಾತಾಡತೊಡಗುತ್ತಾರೆ:

“ನಿಮಗೆ ನಾನು ಹೇಳುವುದಿಷ್ಟೇ. ಸತ್ಯವನ್ನು ತಲುಪಲು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನೀವು ನೀವೇ ಶೋಧಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಯಾವುದನ್ನು ನಿಜ ಅಥವಾ ಈಶ್ವರನೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತೀರೋ ಅದು ನಿಜವಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಹೃದಯದ ಪ್ರೇಮಸಾಗರವೇ ಹೊರತು ಬೇರೇನೂ ಅಲ್ಲ. ನೀವು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದ್ದು ಇಷ್ಟೇ. ನಿಮ್ಮ ಸಾಗರದ ದಡಗಳನ್ನು ಒಡೆದುಬಿಡಿರಿ. ಅದರ ಪ್ರವಾಹ ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಎಲ್ಲೆ ಕಟ್ಟಿಲ್ಲದೆ ಹರಿಯಲಿ. ಹೀಗೆ ಸೀಮಾನ್ವಿತರಾಗಿದ್ದವರು ಅಸೀಮರಾದರೇ ನೀವು ಮುಕ್ತರಾಗಬಲ್ಲೀರಿ”. ಶ್ರೋತೃಗಳು ಯೋಗಿಯ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಪುಲಕಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಏನೊ ನೂತನ ಸಂದೇಶ ಪಡೆದವರಂತೆ ಧನ್ಯಭಾವವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾರೆ.

ನಿಜದ ನೆಲೆಯನ್ನರಿಯಲು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ತಂತನ್ನ ದಾರಿಯನ್ನು ತಾನೇ ಅರಸಬೇಕು; ಒಬ್ಬನ ದಾರಿ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಸಲ್ಲದು; ಯಾವ ಧರ್ಮಪಂಥವೂ ಯಾವ ಮಠವೂ ಯಾರೂ ಯಾರನ್ನೂ ಉದ್ಧರಿಸಲಾರರು; ನಿಜದ ನೆಲೆಗೆ ಯಾರಿಗೆ ಯಾರೂ ದಾರಿ ತೋರರು ಎಂಬ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಈಗ್ಗೆ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಬಿತ್ತರಿಸುತ್ತ ಸಪ್ತ ಖಂಡಗಳನ್ನು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವ ಜಿಡ್ಡು ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರು ಪ್ರಪಂಚಮವಾಗಿ ಜಗತ್ತಿನ ಮುಂದೆ ತಾವೇ ಒಬ್ಬ ಉದ್ಧಾರಕರ್ತರಾಗಿ ಒಬ್ಬ ವಿನೂತನ ಕೃಷ್ಣ ಅಥವಾ ಕ್ರಿಸ್ತನಂತೆ, ಬಂದರೆಂಬುದೀಗ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ಸಂಗತಿ. ಒಬ್ಬನೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ತನ್ನ ೩೩ನೇ ವಯಸ್ಸಿನವರೆಗೆ ದೈವೀಶಕ್ತಿಯ ಅಂಶವಿಂದುಂಟು ಎಂದು ಸಾವಿರಾರು ಭಕ್ತರಿಂದ ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಅನಂತರ ತನ್ನ ಅವತಾರತ್ವವನ್ನು ತಾನೇ ಅಲ್ಲಗಳೆದು ಉದ್ಧಾರ

ಕರ್ತನೆಂಬವನೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತ ತಿರುಗುವ ದೈವಯೋಗವುಂಟಾಗುವುದು. ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರೊಬ್ಬರಿಗೇ ಬಂದ ಬುತ್ತಿಯಾಗಿದೆ.

ತೂಕಡಿಸುವ ಗ್ರಾಮವಾಗಿದ್ದ ಮದನಪಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹನ್ನೆರಡನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅನಿ ಬೆಸೆಂಟಮ್ಮ ಮತ್ತು ಸಿ. ಡಬ್ಲ್ಯು. ಲೆಡ್‌ಬೀಟರರಿಂದ “ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟಾಗ”ಲೇ ಜಿಡ್ಡು ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರ ನಂಬಲಾಗದಷ್ಟು ಅಪರೂಪದ ಜೀವನಕಥೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವು ಬೆಸೆಂಟಮ್ಮ ಮತ್ತು ಥಿಯಸಾಫಿಕಲ್ ಸಂಘದ ಸುವರ್ಣ ದಿನಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯ ತಂದೆ ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಬಡ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕಾರಕೂನರಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅಪ್ಪರ ಸದೃಶವಾದ ನಗೆಯಿಂದ ತಳತಳಿಸುವ ಕಣ್ಣುಗಳ ಈ ಹುಡುಗನಲ್ಲಿ ಬೆಸೆಂಟಮ್ಮ ಯಾವುದೋ ಆಕರ್ಷಣೆಯನ್ನು ಕಂಡರು. ಬೆಸೆಂಟಮ್ಮ ಮಹಾ ಮಹಿಳೆಯಾಗಿದ್ದರೇನೋ ಸರಿ. ಆದರೆ ಅವರ ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿಗೆ ಯಾವ ಕಟ್ಟುಪಾಡೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಥಿಯಸಾಫಿಕಲ್ ಸಂಘದ ಅಧ್ಯಯನಗಳಾಗಿದ್ದ ಅವರೂ ಲೆಡ್‌ಬೀಟರರೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ, ಅಲೌಕಿಕ ಮತ್ತು ಪಾರಲೌಕಿಕಗಳ ಆರಾಧಕರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಈ ಹುಡುಗ ದೈವೀ ಅವತಾರ, ದುಃಖಜರ್ಜರಿತ ಜಗತ್ತಿನ ಭಾವಿ ಉದ್ಧಾರಕರ್ತ ಎಂದು ಹೇಗೋ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವೇ ನಂಬಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಅಂದಿನಿಂದ ಮದ್ರಾಸಿನ ಅಡಯಾರಿನ ಸುಂದರ ಥಿಯಸಾಫಿಕಲ್ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ಬಡಹುಡುಗ ಆರಾಧ್ಯ ವಸ್ತುವಾದ. ಥಿಯಾಸಫಿಯ ಭಕ್ತರು ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು ಮೆಲುದನಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಗಂಭೀರವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಉಸುರತೊಡಗಿದರು. ಬೆಸೆಂಟಮ್ಮ ಅವನನ್ನೂ ಅವನ ತಮ್ಮ ನಿತ್ಯಾನಂದನನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಈಗ ಈ ನೂತನ ಬಾಲಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಅಲಭ್ಯವಾದ ಪದಾರ್ಥವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಅನಿ ಬೆಸೆಂಟಮ್ಮ ಹೋದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಬರಲಿರುವ ಉದ್ಧಾರಕರ್ತನನ್ನು ಕುರಿತು ಭಾಷಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೯೧೧ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾ ರಹಸ್ಯವೊಂದನ್ನು ಹೊರಗೆಡಹಲಾಯಿತು. “ಬಲು ದಿನದಿಂದ ಬರಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಉದ್ಧಾರಕರ್ತ, ಮಹಾ ಆಚಾರ್ಯ ಉದಯಿಸಿದಾನೆ.” ಇದನ್ನು ನಂಬುವವರು ಉದಯರವಿ ಪಂಥ ಎಂದು ತಮ್ಮನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆ ಪಂಥಕ್ಕೆ ಈ ಹದಿನಾರು ವರ್ಷದ, ಉದ್ದ ಕೂದಲಿನ, ಕೃಶದೇಹದ, ಸುಂದರ ಕಾಯದ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಅಧಿಪತಿ!

ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯ ತಂದೆ ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ತಮ್ಮೆರಡು ಮಕ್ಕಳ ಪಾಲಕತ್ವವನ್ನು ತಿರುಗಿ ತಮಗೊಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ವ್ಯಾಜ್ಯ ಹೂಡಿದರು. ಅದು ಅಂದಿನ ಅತ್ಯಂತ ಕೋಲಾಹಲಕರ

ನ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಪುನಃ ತಂದೆಗೆ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಬೆಸಂಟಮ್ಮ ಇಬ್ಬರೂ ಹುಡುಗರನ್ನು ಯುರೋಪಿಗೆ ಸಾಗಿಸಿದರು. ಯಾವ ಆಗರ್ಭ ಶ್ರೀಮಂತ ಪುತ್ರನಿಗೂ ದೊರೆಯದ ಆದರ, ಪ್ರೇಮ, ಐಶ್ವರ್ಯಗಳಿಂದ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಭಾವಿ ಜಗದ್ಗುರು ಪದವಿಗಾಗಿ ತರಬೇತುಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಯುರೋಪಿನ ಶ್ರೀಮಂತ ಮಹಿಳೆಯರೂ, ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯ ಭಾರತೀಯ ಉದ್ಯೋಗಪತಿಗಳೂ ಅವನಿಗಾಗಿ ಹಣದ ಧಾರೆಯೆರೆದರು. ನಿರ್ದುಷ್ಟ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಫ್ರೆಂಚ್ ಶೈಲಿ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಕರಗತವಾಯಿತು. ಪೂರ್ವದಿಂದ ಉದಿಸಿದ ಈ ಜಗದ್ಗುರು ಪಶ್ಚಿಮದ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ರುಗ್ಣ ಜಗತ್ತನ್ನು ಗುಣಪಡಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತೇನೋ.

ಕಲಕತ್ತೆಯಿಂದ ಕೆಲಿಫೋರ್ನಿಯ ವರೆಗಿನ ಮೂವತ್ತು ಸಾವಿರಕ್ಕೂ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟ ಶ್ರೀಮಂತ ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ಜನರು ಆತನನ್ನು ಬರಲಿರುವ ಜಗದುದ್ಧಾರನೆಂದು ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಂಬಿದ್ದರು. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಗೆ ಹೋದಹೋದಲ್ಲಿ ಥಿಯಾಸಫಿಸ್ಟಾರಿಂದ ಪೂಜೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮಾಲೆಗಳ ಭಾರದಿಂದ ಅವನ ಶಿರ ಬಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಫೋಟೋಗ್ರಾಫರರ ಕೆಮರಾಗಳು ಕಿಲಿಕಿಲಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಭಕ್ತಾದಿಗಳಿಗೆ ದರ್ಶನ ಕೊಡಲು ಅವನ ಭೂಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ತರುಣ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಈ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ತಾನು ನಿಜವಾಗಿ ಉದ್ಧಾರಕರ್ತನ ದೇವೀವಾಣಿಯ “ವಾಹನ”ವಾಗಿದ್ದೇನೆಂದು ನಂಬಿಕೊಂಡರೆ ಸೋಜಿಗವೇನಿದೆ? ಟೆನ್ನಿಸ್ ಆಡುವ, ಅತ್ಯಾಧುನಿಕ ಪೋಷಾಕು ಧರಿಸುವ, ವೈಭವಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಓತಪ್ರೋತನಾದ ಈತ ನಿಜವಾಗಿ ಹೊಸಪರಿಯ ಜಗದ್ಗುರುವೇ ಆಗಿದ್ದನೆಂಬ ಅಂಶ ಅವನ ವಿಪುಲ ಶಿಷ್ಯಕೋಟಿಗೆ ಹೊಳೆಯದಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಅನನುಭವಿಯಾದ ಅವನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಗೋಚರವಾಗಬೇಕು? ೧೯೨೫ರ ಥಿಯಾಸಫಿಸ್ಟಾರ್ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಅಡಯಾರಿನ ಜಗತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಆಲದ ಮರದ ನೆರಳಲ್ಲಿ ಈ ನವೋದಿತ ಜಗದ್ಗುರು ತನ್ನ ಜಗದ್ಗುರುತ್ವವನ್ನು ಸಾರಿದ : “ನಾನು ಕೆಡಹಲು ಬಂದಿಲ್ಲ, ಕಟ್ಟಲು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ” ಮತ್ತೆರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಜಗದ್ಗುರುವಿನ ವಾಣಿ ಇನ್ನೂ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಂತು: “ಈ ವರೆಗೆ ಜನ ಮೆಚ್ಚುವಂತೆ ನಾನು ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಉತ್ಕರ್ಗರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡಿದ್ದೇನೆ. ನಾನೇ ಜಗದ್ಗುರು ಎಂದು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈಗ ನಾನು ಆ ಪ್ರೇಮರೂಪಿಯಲ್ಲಿ ಏಕಾತ್ಮನಾದವನೆಂದು ನನಗನಿಸುತ್ತದೆ. ನಾನೀಗ ಹಾಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ”.

ಕಾವ್ಯಮಯವಾಗಿ, ಸಾಕೂತವಾಗಿ, ಗಾಢವಾಗಿ ಮಾತಾಡುವ ತಮ್ಮ ಜಗದ್ಗುರುವಿನ ಭಾಷಣಗಳಿಂದ ಥಿಯಾಸಫಿ ಭಕ್ತರು ಭಾವ ನಿರ್ಭರರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಉದ್ಧಾರಕರನ ನುಡಿಗಳ ಮೇಲೆ ಅಸಂಖ್ಯ ಪ್ರಬಂಧಗಳು, ಚರ್ಚಾಕೂಟಗಳು ನಡೆದವು. ಮುಖ್ಯನ ಮುದುಕರು ಅವನ

ತತ್ವೋಪದೇಶಗಳನ್ನು ಆಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತರುಣಿಯರು ಅವನ ಸಮ್ಮೋಹನಿಯ ಒಂದು ಸ್ವರ್ಶಕಾಗಿ ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಆದರೆ ಜಗದ್ಗುರುವಿನ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ತುಮುಲದ ಕಲ್ಪನೆ ಯಾವ ಭಕ್ತನಿಗೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ೧೯೨೨ರಲ್ಲೇ ಈ ಅಂತರ್ಮಥನ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ಆ ವರ್ಷ, ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯ ತಮ್ಮ ನಿತ್ಯಾನಂದ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ತೀರಿಕೊಂಡ. ರಾಜವೈಭವದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಗೆ ಇದೊಂದು ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ಆಘಾತವಾಗಿತ್ತು. ನೋವಿನ ಪ್ರಪಂಚದೊಡನೆ ಅದು ಅವನ ಪ್ರಥಮ ಸಂಪರ್ಕ. ಆಗ ತಿರುಗಿದ ಚಕ್ರ ಒಳಗೊಳಗೇ ಏಳು ವರ್ಷ ಕಾಲ ತಿರುಗಿತು. ಈ ಎಲ್ಲ ನಾಟಕ ಏನು? ಯಾರು ಉದ್ಧಾರಕ? ಯಾರು ಉದ್ಧೃತ?

೧೯೨೯ರಲ್ಲಿ ಏನನ್ನೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿರದ ಶಿಷ್ಯಕೋಟಿಯ ಮೇಲೆ ಬರಸಿಡಿಲು ಬಂದೆರಗಿತು. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರು ಲೆಡ್‌ಬೀಟರ್, ಬೆಸಂಟ್, ಜಿ. ಎಸ್. ಅರುಂಡೇಲ್, ಲೇಡಿ ಎಮಿಲಿ ಲ್ಯೂಟಿನ್ಸ್ ಪ್ರಭೃತಿಗಳು ತಮಗಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ ಕನಸಿನ ಅರಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ತಮ್ಮ ಅವತಾರತ್ವವನ್ನು, ಜಗದ್ಗುರುತ್ವವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದರು.

“ಸತ್ಯವೆಂಬುದು ದಾರಿಯಿಲ್ಲದ ನೆಲವೆಂದು ನನಗೆ ಮನವರಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮತ, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಅಥವಾ ಮತ್ತಾವ ಸಿದ್ಧಮಾರ್ಗದಿಂದ ಸತ್ಯವನ್ನು ಸೇರುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ... ಮಾರ್ಗವೆಂಬುದೇ ಒಂದು ಬಂಧನವೆಂದು ನಾನೆನ್ನುತ್ತೇನೆ. ಮನುಷ್ಯ ತನ್ನ ಚರಮ ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುವುದನ್ನು ನಾನು ಕಾಣಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ಆತ ಆಕಾಶವಿಹಾರಿ. ಸ್ವಾನಂದಲೀಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಕ್ಕಿಯಂತೆ ಅನಿರ್ಬಂಧವಾಗಿ, ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ, ಸಹಜವಾಗಿ ಹಾರಬೇಕೆಂದು ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ!”

ತನ್ನಲ್ಲಿ ಏನೂ ಮಹಿಮೆಯಿಲ್ಲ, ಸತ್ಯಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ದಾರಿ ತೋರುವವ ತಾನಲ್ಲ, ತಾನು ಜಗದ್ಗುರುವಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರು ತಮ್ಮ “ನಕ್ಷತ್ರಪಂಥ” (ಉದಯರವಿ ಪಂಥದ ಹೆಸರನ್ನು ನಕ್ಷತ್ರಪಂಥವೆಂದು ಬದಲಾಯಿಸಲಾಗಿತ್ತು)ವನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಥಿಯಸಾಫಿಕಲ್ ಸಂಘದ ತಳಕಟ್ಟು ಸಹಿತ ಅಲುಗಿತು. ಶಿಷ್ಯರು ದಿಜೂಡ್ಡರಾದರು. ಕುರಿಹಿಂಡು ಕುರುಬನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು.

ಥಿಯಸಾಫಿಕಲ್ ಸೊಸೈಟಿ ಇಬ್ಬಣವಾಯಿತು. ಕೆಲವರು ಗುರುತ್ವವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯ ಮಾರ್ಗವೇ ಸರಿಯೆಂದರು. ಅನಿ ಬೆಸಂಟಮ್‌ನಿಗಾದ ಆಘಾತವನ್ನು ಊಹಿಸಿಯೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆದರೆ ಉದ್ಧಾರಕರನ ಕನಸನ್ನು ಕಾಲು ಶತಮಾನ ಕಾಲ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಆ

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೬೫

ಮಹಾಮಾನಿನಿ ಈ ಹೊಡೆತ ಬಿದ್ದ ಮೇಲೂ ಕನಸಿನಿಂದ ಹೊರಬರಲು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ, ೧೯೩೩ರಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯುಸಿರು ಬಿಡುವ ವರೆಗೂ ಅನಿ ಬೆಸಂಟಮ್ಮ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರನ್ನು ಗುರುವೆಂದೇ ದೃಢವಾಗಿ ನಂಬಿದ್ದರು.

ಅಂದಿನಿಂದ ಜಿಡ್ಡು ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ವಿಚಾರದ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅರಾಜಕತೆಯ ಪ್ರಚಾರಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ದೈವೀಶಕ್ತಿಯ ಆರಾಧನೆಗೆ ಯಾವ ಪಂಥ, ಯಾವ ಧರ್ಮ, ಯಾವ ಮಠ, ಯಾವ ದೇವಾಲಯವೂ ಬೇಡ ಎಂದವರು ಸಾರುತ್ತಾರೆ. “ಒಳ್ಳೆಯವರಾಗಿರಿ!” ಎಂದವರು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ. “ಸುಖಿಯಾಗಿರಿ ಅಂದರೆ ಒಳ್ಳೆಯವರಾಗುತ್ತೀರಿ” ಎಂದೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಯಾವ ತರದ ಸಂಘಟಿತ ಧರ್ಮಪಂಥಗಳೂ ಬೇಡವೆಂದು ವಾದಿಸುವ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಗಳಿಗೆ ಈಗಲೂ ಶಿಷ್ಯಕೋಟಿಗೆ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ. ಇಂದಿಗೂ ಅವರ ತತ್ವವಿಚಾರ ಕೇಳಲು ಹಾತೊರೆಯುವವರಿದ್ದೇ ಇದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ವರ್ಷ ವರ್ಷವೂ ಅವರು ದೇಶದಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಲೋಹಬುಂಬಕತೆ ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಪಂಡಿತ ಜವಾಹರಲಾಲರ ನಂತರ ಅವರಷ್ಟು ಆಕರ್ಷಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈಚೆಗೆ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವವರುಂಟು.

ಜವಾಹರಲಾಲರ ಹಾಗೆ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರೂ ವಿದೇಶಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡ ಭಾರತೀಯ. ಆದರೆ ನೆಹರೂ ಹಾಗೆ ಅವರ ಬೇರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಳಿದಿಲ್ಲ. ಫೆಂಚನ್ನು ನೀರು ಕುಡಿದಂತೆ ಮಾತಾಡಬಲ್ಲ ಅವರು ತಮ್ಮ ಮಾತೃಭಾಷೆ ತೆಲುಗನ್ನು ಮರೆತಂತೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಅವರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ, ತುಟ್ಟಿಯಾದ ಹೋಟೆಲುಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖಜೀವನ ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಗೊಮ್ಮೆ ಈಗೊಮ್ಮೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಭೆಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟು ಉಪದೇಶಾಮೃತವನ್ನು ಸೂಸಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಮನುಷ್ಯ ಸುಖವಸ್ತು. ಬಡತನ, ದುಃಖಗಳನ್ನು ಈತ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಈತ ಎಷ್ಟು ನೀರಿನ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿ? ಎನ್ನುವವರುಂಟು. ಆದರೆ ತನ್ನನ್ನು ದೇವತ್ವಕ್ಕೇರಿಸುತ್ತಿದ್ದವರನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಜಗದ್ಗುರುತ್ವದ ಬಂಗಾರದ ಸಂಕೋಲೆಯನ್ನು ಮುರಿದೊಗೆಯುವ ಧೈರ್ಯ ಮಾಡಿದವರು ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ. ಜಗದುದ್ಧಾರಕನಾಗಲೊಲ್ಲದ ಮನುಷ್ಯನೆನಿಸುವ ಎದೆಗಾರಿಕೆ ಎಲ್ಲರಿಗೆ ಬರುವ ಪದಾರ್ಥವಲ್ಲ. ಅಲ್ಲೇ ಇದೆ ಅವರ ಹಿರಿಮೆ.

೧೨. ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಅಂತರ್ವಾಣಿ

ಅದು ೧೯೪೮ ಜನವರಿ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಹಿಂದೂಮುಸ್ಲಿಂ ರಕ್ತಪಾತವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ನಾಯಕರು ದೇಶದ ವಿಭಜನೆಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯ “ಅಂತರ್ವಾಣಿ”ಯ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿದ್ದರೂ ಅದೇ ರಕ್ತಪಾತ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲೇ ಕಂಡು ಕೇಳಿರದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಹೋಗಿತ್ತು, ನಡೆಯುತ್ತ ಇತ್ತು. ಗಾಂಧೀಜಿ ತಮ್ಮ ಸಮಸ್ತ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಬದಿಗಿಟ್ಟು ಈ ದಾವಾನಲವನ್ನು ನಂದಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದರು. ಇದು ಹಿಂದೂವಾದಿಗಳ ರೋಷವನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಉರಿದೆಬ್ಬಿಸಿತ್ತು. ಹಿಂಸೆಗೆ ಪ್ರತಿಹಿಂಸೆ ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುವ ಈ ಜನರ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ನಿರಂಕುಶ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಕೆಲವರ ಸಹಾನುಭೂತಿಯೂ ಇತ್ತು.

ಗ್ವಾಲಿಯರ್ ಸಂಸ್ಥಾನದ ತರುಣ ಮಹಾರಾಜರು ಭಾರತದೊಡನೆ ಸೇರ್ಪಡೆ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಅಂಕಿತವಿಕ್ಕಿದ ಪ್ರಥಮ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದರು. ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಮಂಡಲಿಯ ಚಾನ್ಸಲರರಾಗಿದ್ದ ಭೂಪಾಲದ ನವಾಬರು ಅಂಕಿತ ಹಾಕಬೇಡಿರೆಂದು ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಸೂಚಿಸಿದ್ದರೂ ಮಹಾರಾಜರು ತಮ್ಮ ಸಲಹೆಗಾರರಾಗಿದ್ದ ಎಂ.ಎ. ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ನರ ಸಲಹೆಯನ್ನು ದೃಢವಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ತಮ್ಮ ನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ಅವಿಚಲಿತರಾಗಿದ್ದರು.

ಆದರೆ ಗ್ವಾಲಿಯರ್ ಭಾರತದ ಒಂದು ದುರ್ದೈವಿ ಸಂಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತು. ಭಾರತ ಪಾಕಿಸ್ತಾನಗಳ ನಡುವಣ ರೈಲುಗಾಡಿಗಳು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಮೂಲಕ ಹಾದುಹೋಗುವಾಗ ಮೊದಲು ಅಧಿಕತರವಾಗಿ ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ಶಾಂತಿಯ ದಾಖಲೆಯೇ ಇದ್ದ ಗ್ವಾಲಿಯರ್ ಅನನ್ವಿತ ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳನ್ನು ಕಾಣಬೇಕಾಯಿತು. ಗ್ವಾಲಿಯರ್ ಮೂಲಕ ನಿರಾಶ್ರಿತ ಮುಸ್ಲಿಮರನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದ ರೈಲುಗಾಡಿಗಳನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಮುಸಲ್ಮಾನರೆಂದು ಸಂಶಯ ಬಂದವರ ಬಟ್ಟೆ ಬಿಚ್ಚಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನಿರ್ದಯವಾಗಿ ಕೊಲೆ ಮಾಡಿ ಹೊರಗೊರೆಯುವುದು ದಿನವೂ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದೊಂದು ದಿನ ೩೦ರಷ್ಟು ಮುಸ್ಲಿಂ ಕಳೇವರಗಳನ್ನು ಪೊಲೀಸರು ಕಂಡುಹಿಡಿದದ್ದೂ ಇತ್ತು. ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಅತಿರೇಕವಾದಿಗಳ ಪ್ರಬಲ ಕೇಂದ್ರಗಳಿದ್ದವು. ಬೇರೆ ಕಡೆ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಿಂದ ಬರುವ ಹಿಂದೂ ನಿರಾಶ್ರಿತರನ್ನು ರೈಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಲೆಗಡಿದದ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಕೊಡುವುದು ತಮ್ಮ ಪವಿತ್ರ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಈ ಜನ ಭಾವಿಸಿದ್ದರು.

ಸಂಸ್ಥಾನದ ಆಡಳಿತದ ಹೊಣೆ ಹೊತ್ತಿದ್ದ ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ನರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬಲು ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನದಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ವಿಭಜನೆಗೆ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅದು ತಂದು ಹಾಕಿದ್ದ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಅವರು ಎದುರಿಸಲೇ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು.

ಈ ನಡುವೆ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಜನಪ್ರಿಯ ಸರಕಾರ ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಒತ್ತಡ ಬಂತು. ಮಹಾರಾಜರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿಯೂ ಎಂ.ಎ. ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ನರು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆಯ್ಕೆ ಹೊಂದಿದ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಹಿಂದೂ ಮಹಾಸಭಾ ಅಥವಾ ಆ ಅಭಿಮತದ ಜನರಿಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದು ಅತಿರೇಕವಾದಿಗಳನ್ನು ಇನ್ನೂ ರೊಚ್ಚಿಗೆಬ್ಬಿಸಿತು.

ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ನರೇ ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಕಾರಣರೆಂದು ಈ ಜನ ನಂಬಿದ್ದರು. ಅವರೇ ಈಚೆಗೆ ಒಂದು ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದಂತೆ, ಗ್ವಾಲಿಯರಿನಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ “ನೆಹರೂ ಕಾ ಏಜೆಂಟ್ ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ ಕೋ ಹಟಾ ದೋ” ಇತ್ಯಾದಿ ಭಿತ್ತಿಪತ್ರಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು.

ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ ಡಾ. ಪರಚುರೆ (ಮುಂದೆ ಗಾಂಧಿ ಹತ್ಯೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಆರೋಪಿಗಳಲ್ಲಿ ಇವರೊಬ್ಬರಾದರು)ಯವರು ಒಬ್ಬ ಸಂಗಡಿಗನೊಡನೆ ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ನರನ್ನು ಕಾಣಲು ಅವರ ಮನೆಗೆ ಬಂದರು. ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ನರು ಕೊಟ್ಟ ಚಹಾವನ್ನು ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಪರಚುರೆಯವರ ಕೈ ಕ್ರೋಧದಿಂದ ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಕಪ್ ಸಾಸರುಗಳು ಖಣ ಖಣ ಸದ್ದು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವೆಂದು ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಅದಾಗಿ ಡಾ. ಪರಚುರೆಯವರು, “ನಮ್ಮನ್ನು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದಿಂದ ಹೊರಗಿಟ್ಟದ್ದೇಕೆ? ನೀವು ನಮಗೆ ವಿಶ್ವಾಸಘಾತ ಮಾಡಿದ್ದೀರಿ” ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಮತ ನಿಮಗೆ ದೊರೆತರೆ ನಿಮ್ಮನ್ನೇ ಕರೆಯಬಹುದೆಂದು ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ ಶಾಂತವಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸಿದರು. ಅನಂತರ ಪರಚುರೆಯವರು ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ನರನ್ನು ಗ್ವಾಲಿಯರಿಗೆ ದ್ರೋಹ ಮಾಡಿದವರೆಂದು ಆರೋಪಿಸಿ, ಅವರು ಹೋಗಲೇಬೇಕು ಎಂದು ಗರ್ಜಿಸಿದರು.

ಹಾಗೆ ಹೇಳುವುದು ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದೆಂದು ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ ಮಾರುತ್ತರವಿತ್ತರು.

ಆಮೇಲೆ ಪರಚುರೆಯವರು ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ನರನ್ನು ಜಿನ್ನಾರ ಏಜೆಂಟನೆಂದು ಕರೆದರು. ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ನರು ನಕ್ಕು, ಒಬ್ಬನೇ ಮನುಷ್ಯ (ಭಿತ್ತಿಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ) ನೆಹರೂರ ಏಜೆಂಟನೂ ಜಿನ್ನಾರ ಏಜೆಂಟನೂ ಹೇಗಾಗಿರಲು ಸಾಧ್ಯ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದ ಮತ್ತಷ್ಟು ಕ್ರೋಧೋನ್ಮತ್ತರಾಗಿ ಪರಚುರೆಯವರು ಅವರನ್ನು ಹಿಂದೂಗಳ ಶತ್ರುವೆಂದು ಬಯ್ದುಬಿಟ್ಟರು, “ರಘುಪತಿ ರಾಘವ ರಾಮ ರಹೀಮ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸುವ ನಿಮ್ಮ ಗಾಂಧಿಯನ್ನು ನಿಮ್ಮನ್ನೂ ಸೇರಿಯೆ ಮುಗಿಸುತ್ತೇವೆ. ನಿಮಗಾಗಿ ನಮ್ಮ ಹತ್ತಿರ ಕೈಬಾಂಬುಗಳಿವೆ”! ಎಂದು ಆರ್ಭಟಿಸಿ ಎದ್ದು ನಿಂತರು.

ಮನೆಗೆ ಆತಿಥಿಯಂತೆ ಬಂದವರ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರದ ಗದೆಯೆತ್ತಲು ಇಷ್ಟಪಡದೆ ಬಂದವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಹೊರಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ಇಲ್ಲಿ ಅದೇ ಮಾತು ಹೇಳಿದರೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ ಕಠೋರವಾಗಿ ಹೇಳಿದರು. ಪರಚುರೆಯವರು ಏನೂ ಹೇಳದೆ ಅದೇ ಉದ್ದೇಗದಲ್ಲಿ ಹೊರಟೇಹೋದರು. ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ನರು ಒಡನೆಯೆ ಪೊಲೀಸ್ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್ ಜನರಲ್‌ಗೆ ವಿಷಯ ತಿಳಿಸಿ, ಬಿಗಿಯಾದ ಕ್ರಮ ಕೈಕೊಳ್ಳಲು ಆದೇಶವಿತ್ತರು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಉಗ್ರ ಹಿಂದೂವಾದಿ ನಾಯಕರನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಒಂಭೈನೂರಕ್ಕೂ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ಜನರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು.

ಆಗಲೇ ೩೫ ವರ್ಷಗಳನ್ನು ಸರಕಾರಿ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದಿದ್ದ ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ನರು ತಮ್ಮ ಹುದ್ದೆಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಜನವರಿ ೨೧ರಂದು ನಿವೃತ್ತರಾದರು. ಈ ನಡುವೆ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರು ಮುಸ್ಲಿಮರ ಮೇಲಾಗುವ ಅತ್ಯಾಚಾರ ನಿಲ್ಲಬೇಕೆಂದೂ ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಕೊಡಬೇಕಾದ ೫೫ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಭಾರತ ಸರಕಾರ ಕೊಡಲೇಬೇಕೆಂದೂ ನಿರಶನ ವ್ರತ ಆರಂಭಿಸಿದ್ದು ಉರಿಯುವ ಬೆಂಕಿಗೆ ತುಪ್ಪ ಹೊಯ್ದಂತಾಗಿತ್ತು. ಜನವರಿ ೨೦ನೇ ದಿನ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಾಂಬು ಸ್ಫೋಟವಾಗಿ ಡಾ. ಪರಚುರೆ ಕೊಟ್ಟ ಧಮಕಿ ಬರೇ ಬಾಂಬ್‌ಡಕತನದ್ದಲ್ಲೆಂದು ತೋರಿಸಿತ್ತು. ಈ ಘಟನೆಯ ನಂತರ ಸರದಾರ ಪಟೇಲರು ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಭೆಗೆ ಬರುವವರನ್ನು ಜಡತಿ ಮಾಡಿ ಒಳಗೆ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಬಡಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ದೇವರಿಗೂ ಅವರಿಗೂ ಮಧ್ಯೆ ಪೊಲೀಸರು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದನ್ನು ಅವರು ಸೈರಿಸಲಿಲ್ಲ!

ಗಾಂಧೀಜಿ ಇನ್ನೂ ಉಪೋಷಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅಮೇರಿಕನ್ ಲೇಖಕ ವಿನ್ಸೆಂಟ್ ಶಿಯಾನ್ ಅವರ ಸಂದರ್ಶನ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಗಾಂಧೀಜಿ ತಮ್ಮ ಉಪವಾಸ ಮೊದಲಾದ

ಕ್ರಮಗಳಿಗೆ - ವಿಭಜನೆಯನ್ನು ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸಲಿಕ್ಕೂ - ತಮ್ಮ "ಅಂತರ್ವಾಣಿ"ಯ ಕಿವಿಮಾತನ್ನೇ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ತರ್ಕಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲಾದ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ವಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಿಯಾನರು, "ಮಹಾತ್ಮಾಜಿ, ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಅಂತರ್ವಾಣಿಯನ್ನು ಇಷ್ಟು ಖಚಿತವಾಗಿ ನಂಬುತ್ತೀರಿ. ಆದರೆ ಇತರರಿಗೂ ಅಂತರ್ವಾಣಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅವರು ಅದರ ಸತ್ಯತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ ಅಷ್ಟು ನಿಶ್ಚಿತಮತಿಗಳಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದ್ದರು.

ಮಹಾತ್ಮಾಜಿ, ಎಲ್ಲಾ ತರ್ಕಗಳ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೂ ತಮಗೆ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಧಿಕರಿಸಿ ತರ್ಕಾತೀತವಾದ ನಿಯಮವೊಂದು ಅಷ್ಟೇ ಕೊಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ಉತ್ತರವಿತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬನ ಅಂತರ್ವಾಣಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಅಂತರ್ವಾಣಿಗೆ ಬದ್ಧ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ?

ಗಾಂಧೀಜಿ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಮರಣದ ಮುನ್ನಾ ದಿನ ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಎಂ.ಎ. ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ನರು ಗ್ವಾಲಿಯರಿನಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾಗಿ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಜನವರಿ ೨೯ರಂದು ಅವರಿಗೆ ಭೇಟಿ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ನಿಂತಾಗ ಅವರ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೊಂದು ದಾಖಲೆ ಇತ್ತು. ಅದು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸನ್ನು ಬರ್ಖಾಸ್ತು ಮಾಡಿ ಲೋಕ ಸೇವಕ ಸಂಘವಾಗಿ ಮಾಡಿಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸುವ ಅವರ "ಮೃತ್ಯುಪತ್ರ"ವಾಗಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ಮುಂದೆ ನಿಂತಿರುವ ಮೃತ್ಯು ಅವರಿಗೆ ಗೋಚರಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವರು ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಮೃತ್ಯುಪತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರೇ? ಮುಂದೆ ಅವರಿಗೂ ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ನರಿಗೂ ಆದ ಸಂಭಾಷಣೆಯಿಂದ ಹಾಗೇ ಅನಿಸುತ್ತದೆ.

ಗಾಂಧೀಜಿ ಮೊದಲು ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ನರ ಹಿಂದೀ ಕಲಿಕೆಯ ಪ್ರಗತಿಯ ಬಗ್ಗೆ (ಸ್ವತಃ ತಪ್ಪು ತಪ್ಪು ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ) ವಿನೋದವಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ, ಆಮೇಲೆ ಅವರು ಗ್ವಾಲಿಯರ್ ಸಲಹೆಗಾರ ಪದಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಡಬಾರದಿತ್ತೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದರು. ಸರದಾರರು ಅವರ ಕೆಲಸವನ್ನು ತುಂಬಾ ಮೆಚ್ಚಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ಇಬ್ಬರೂ ಋಷಿಯಿಂದ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಕ್ಕರು.

ಆಮೇಲೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಗಂಭೀರರಾಗಿ, ಹೊರಟು ನಿಂತಿದ್ದ ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ನರನ್ನು ಕೂಡಲು ಹೇಳಿದರು. ಹೊರಗೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಗುಂಪನ್ನು ನೋಡಿದಿರಾ? ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸಿದರು. ಹೌದೆಂದಾಗ,

"ಆ ಬಡಪಾಯಿಗಳು ಬನ್ನುವಿನಿಂದ ಬಂದವರು, ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಲೆಂದು ಅಷ್ಟು

ದೂರದಿಂದ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲೊಬ್ಬ 'ಗಾಂಧೀಜಿ ನೀವು ಸಾಯಬೇಕು' ಎಂದ, ನಾನು ನನ್ನ ಅಂತರ್ವಾಣಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಾದ ಹೊರತು ಸಾಯಲಾರೆ ಎಂದೆ. ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್, ಆತ ಅದಕ್ಕೆ ಏನು ಹೇಳಿದ ಗೊತ್ತೆ?" ಎಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು.

ಆಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಕೈಯನ್ನು ಅವರದೇ ವಿಶಿಷ್ಟ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಹೇಳಿದರು; "ನನ್ನ ಅಂತರ್ವಾಣಿ ನೀವು ಸಾಯಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತೆ" ಎಂದಾತ ಹೇಳಿದ - ಎಂದುಸುರಿದರು.

ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ನರಿಗೆ ಸಿಡಿಲೆರಗಿದಂತಾಯಿತು. ಶಿಯಾನರ ಪ್ರಶ್ನೆ ಒಮ್ಮೆಲೇ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಸುಳಿದುಹೋಯಿತು. "ನಿಮ್ಮ ಮಾತುಗಳನ್ನೇ ಅವರು ಅರ್ಥವರಿಯದೆ ಪುನರುಚ್ಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಬಾಪೂಜಿ" ಎಂದವರು ನೋವಿನಿಂದ ಹೇಳಿದರು.

ಆಮೇಲೆ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಮುಂದುವರಿಸಿದರು : "ಅವರನ್ನು ಕಂಡು ಮರುಕವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಮ್ಮ ಮನೆ ಸುಟ್ಟರೆ, ನಿಮ್ಮ ಹೆಂಗಸರನ್ನು ಬಡಿದು ಅದಕ್ಕೂ ಹೀನ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ನಿಮಗೆ ಕೋಪ ಬರಲಾರದೆ? ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ನಾನೇ ಕಾರಣ ಎಂದು ಅವರು ನಂಬಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಕ್ರೋಧ ನನಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ".

ಏನು ಹೇಳಬೇಕೆಂದೇ ತೋಚದೆ ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ನರು ವಿಷಾದದಿಂದ ಗಾಂಧೀಜಿಯನ್ನು ಬಿಳ್ಳೊಂಡರು.

ಮರುದಿನ ಸಂಜೆ ಮಿತ್ರನೊಬ್ಬನಲ್ಲಿ ವಸತಿ ಮಾಡಿದ್ದ ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ನರಿಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ಗುಂಡಿಕ್ಕಿದ ಸುದ್ದಿ ಬಂತು.

ಆ ಆಗಂತುಕನ ಅಂತರ್ವಾಣಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಹೃದಯದಲ್ಲೂ ಮರುಧ್ವನಿಗೊಂಡಿತ್ತೆ?

೧೩. ಅಪಾರ ಆತ್ಮಬಲದ ಜಗದೀಶನ್

ಕುಷ್ಠರೋಗಿಗಳಿಗೆ ಆಶಾಕಿರಣ

ಟಿ.ಎನ್. ಜಗದೀಶನ್ನನಿಗೆ ಸುಖಿಯಾಗಲು ಬೇಕಾದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇದ್ದವು. ಅವನು ವಿದ್ಯಾಂಸರ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದ, ವಿದ್ಯಾಪ್ರೇಮಿಯಾಗಿದ್ದ, ಕುಶಾಗ್ರಮತಿಯಾಗಿದ್ದ. ಅವನು ಅಣ್ಣಾಮಲೈ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯೆನಿಸಿದ್ದ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ಅಪಾರ ಪ್ರೀತಿಯಿತ್ತು. ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಅವನು ಉಚ್ಚ ಶ್ರೇಣಿಯ ವಾಗ್ಮಿಯೆನಿಸಿದ್ದ. ಪ್ರಥಮ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬಿ.ಎ. ಆನರ್ಸ್ ಪಾಸಾಗಿದ್ದ.

ಆ ಕಾಲದ ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಆಗಲೇ ಮದುವೆಯಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಹದಿನಾಲ್ಕರಲ್ಲೇ ಗೃಹಸ್ಥ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಅವನಿಗೆ ದೊರೆತ ಪತ್ನಿಯೂ ಅನುಕೂಲೆಯಾಗಿದ್ದಳು.

ಆದರೆ ಜಗದೀಶನ್ ಅತ್ಯಂತ ದುಃಖಾತನಾಗಿದ್ದ. ಗೌರವರ್ಣದ ಅವನ ವಿಶಾಲ ಫಾಲದಲ್ಲಿ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಜುಗುಪ್ಸಿತ ಛಾಯೆ ಕವಿದಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಉತ್ಕರ್ಷೋನ್ಮುಖ ತರುಣನಿಗೆ ಕುಷ್ಠರೋಗ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿದಶೆಯಲ್ಲೇ ಅವನನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದ ಈ ಭೀಕರ ರೋಗ ಈಗ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಕಟಾವಸ್ಥೆಗೆ ಬಂದಿತ್ತು.

ಆರ್ಕಾಟ್ ಪಟ್ಟಣದ ಚಿಕ್ಕ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬೆಂಚಿನ ಮೇಲೆ ದಿನವೂ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಬಂದು ಕೂಡಬೇಕು. ತನ್ನ ಭವಿಷ್ಯದ ಮೇಲೆ ಹಬ್ಬದ ಕರಾಳ ಛಾಯೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಜಪಿಸಬೇಕು. ಅವನಿಗೆ ಮಾನುಷ ಸಂಸರ್ಗವೇ ಬೇಡವಾಗಿತ್ತು. ಯಾರಾದರೂ ಮಾತಾಡಿಸಲು ಬಂದರೆ ಕರುಣಾಜನಕ ಧ್ವನಿಯಿಂದ, “ದಯವಿಟ್ಟು ನನ್ನ ಪೀಡಿಸಬೇಡಿ” ಎನ್ನಬೇಕು.

“ಕುಷ್ಠರೋಗಿಗೆ ತನಗಂಟದ ರೋಗದ ಹೆಸರು ತಿಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಒದಗುವ ಮಾನಸಿಕ ನರಕಯಾತನೆ ಅದನ್ನನುಭವಿಸಿದವರಿಗೇ ಗೊತ್ತು” ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಟಿ.ಎನ್.ಜಗದೀಶನ್

ಇಂದಿಗೂ ಆ ದಿನಗಳನ್ನು ನೆನೆದುಕೊಂಡು. ಸಮಾಜದಿಂದ ಬಹಿಷ್ಕೃತನಾಗಿ, ಮನುಷ್ಯರಿಂದ ತಿರಸ್ಕೃತನಾಗಿ, ಬಂಧುಗಳಿಂದಲೂ ಹೇಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ ಜನ್ಮಾಂತರದ ಪಾಪದ ಫಲವೆಂಬ ಮುದ್ರೆ ಹೊತ್ತು ಕೊಲ್ಲದೆ ಕುದಿಸುವ ರೋಗದೊಡನೆ ಬಾಳಿ ರೋಗದೊಡನೆ ಸಾಯುವ ದುರ್ಗತಿಯೊಂದೇ ಅವನ ಮುಂದೆ ಹಬ್ಬಿರುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಈ ನಡುಹಗಲ ಕಾಳರಾತ್ರಿ ಜಗದೀಶನ್ ಮಟ್ಟಿಗೆ ೧೯೩೩ರಲ್ಲೊಂದು ಸಂಜೆ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಂಡಿತು. ರೋಗವಲ್ಲ, ಮಾನಸಿಕ ನಿರ್ವೇದದಿಂದವರಿಗೆ ವಿಮೋಚನೆ ದೊರೆಯಿತು. ಅಂದು ಆ ಉದ್ಯಾನದ ರೇಡಿಯೋನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪುಸ್ತಕ ಪರಿಚಯ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. Who Walk Alone ಎಂಬೀ ಪುಸ್ತಕದ ಕರ್ತ ಡಾಕ್ಟರ್ ಪೆರಿ ಬರ್ಗ್ಸ್. ಅಮೇರಿಕದ ಲಿಯೋನಾರ್ಡ್ ವುಡ್ ಕುಷ್ಕ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾದ ಡಾ. ಬರ್ಗ್ಸ್ ಆ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಕುಷ್ಕರೋಗಿಯ ಮಾನಸಿಕ ಯಾತನೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದರು. ವಿಮರ್ಶಕ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿ ಅವತರಣಿಕೆಗಳನ್ನೂ ಪಠಿಸಿದರು.

ಕೇಳಿ ಜಗದೀಶನ್ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೊಂದು ನವೀನ ಪ್ರಕಾಶ ಬಿದ್ದಂತಾಯಿತು. ಈ ನೋವು ತನ್ನದೊಬ್ಬನದಲ್ಲ, ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಇರುವ ಲಕ್ಷಾಂತರ ರೋಗಿಗಳದು, ಅವರ ಬಂಧುಗಳದು. ಯಾತನೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಳಗೆ ಹುದುಗಿಸಿ, ತಿಣುಕುವುದರಿಂದಲ್ಲ, ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿ ರೋಗದ ನಿಜ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಚುರವಾದ ನಿರಾಧಾರ ಭಯ ತಿರಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವ ಯತ್ನದಿಂದ ಉಪಶಮನ ಪಡಿಸಬಹುದು.

ರೇಡಿಯೋನಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕ ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿದವರು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಕುಷ್ಕ ನಿವಾರಣ ಸಂಘದ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಚಿಕಿತ್ಸಾ ವಿಭಾಗದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಡಾ. ಕ್ರೋಕೇನರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಾಗ ಕಲಕತ್ತೆಗೆ ಒಂದು ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದರು. ಜಗದೀಶನ್ ಅಂದೇ ಅವರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದರು. ಅವರು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಭೆಟ್ಟಿಗೂ ಹೋದರು. ತರುಣನನ್ನು ಕಂಡು ಡಾ. ಕ್ರೋಕೇನ್ ಚಕಿತರಾದರು. ಇಂಗ್ಲಿಷನ್ನು ನಿರರ್ಗಳವಾಗಿ ಮಾತಾಡುವ ಉಜ್ವಲ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಜಗದೀಶನ್ ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೂಡಲೇ ಆಕರ್ಷಿಸಿದರು.

ಡಾ. ಕ್ರೋಕೇನ್ ಜಗದೀಶನ್‌ರನ್ನು ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಯಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಧೈರ್ಯ ಹೇಳಿದರು. ಅವರಿಗೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡಿದರು. ಅವರನ್ನು ಹೋದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸಂಗಡ ಒಯ್ದರು. ಅವರೊಡನೆ ಜಗದೀಶನ್ ದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲ - ಇವು ಆಗ ಎಲ್ಲೋ ಕೆಲವಿದ್ದವಷ್ಟೇ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಿಗೆ ಭೆಟ್ಟಿ ಕೊಟ್ಟರು.

ಈ ಪ್ರವಾಸ ಮುಗಿದಾಗ ಟಿ.ಎನ್. ಜಗದೀಶನ್ ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ಕುಷ್ಠ ರೋಗಿಗಳ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮುಡಿಪಿಡಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಆಗ ಅವರಿಗೆ ೨೪. ಈ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಸ್ವೀಕೃತ ಪಥದಿಂದ ನಸುವೂ ವಿಚಲಿತರಾಗಿಲ್ಲ. ಅವರು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ, ಮಾತಾಡಿದ್ದಾರೆ, ದುಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಸಹಸ್ರಾರು ರೋಗಿಗಳಿಗೆ ನೆರವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ನಿಃಸ್ವಾರ್ಥ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಹೊರಗೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತದ ಆರ್ಕಾಟು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ಚಿದಂಬರ ಬಳಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ನರೇಶಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಮಗನಾಗಿ ೧೯೦೯ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೨೦ರಂದು ಹುಟ್ಟಿದ ಜಗದೀಶನ್ ವಿ. ಎಸ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಗುರುವಾಗಿ ಎಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವಕ್ರತ್ವಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಜಗದೀಶನ್‌ರಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಕೊಟ್ಟವರು ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳೇ. ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಅಣ್ಣಾಮಲೆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಉಪಕುಲಪತಿಗಳಾದಾಗ ಜಗದೀಶನ್‌ರನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಲು ವಿನಂತಿಸಿಕೊಂಡರು. ಜಗದೀಶನ್ ಒಪ್ಪಿದರು. ಆದರೆ ತಮ್ಮ ರೋಗವನ್ನು ಬಚ್ಚಿಡುವುದಕ್ಕೆ ಅವರು ಸಿದ್ಧರಿರಲಿಲ್ಲ. ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಅಧ್ಯಾಪಕರಿಗೂ ಪತ್ರ ಬರೆದು ತಾವು ಕುಷ್ಠರೋಗಿಯೆಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ಜಗದೀಶನ್‌ರಿಗೆ ಅಂಟಿದ್ದು ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ಕುಷ್ಠವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಇತರರಿಗೆ ಅಪಾಯ ಭಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸುವುದು ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಜಗದೀಶನ್ ಭಾವಿಸಿದರು.

ಎರಡು ವರ್ಷ ಅಣ್ಣಾಮಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಫ್ರೊಫೆಸರ್ ಟಿ. ಎನ್. ಜಗದೀಶನ್ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಅವರ ಒಬ್ಬನೇ ಒಬ್ಬ ಮಗ ತೀರಿಕೊಂಡು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಪೆಟ್ಟು ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಅಂದಿನಿಂದ ಅವರು ತಮ್ಮ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಕುಷ್ಠರೋಗಿಗಳ ಸೇವೆಗಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಿದರು. ಡಾ. ಕ್ರೋಕೇನರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಕುಷ್ಠರೋಗ ಮತ್ತು ಅದರ ಪರಿಹಾರೋಪಾಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಓದಿದರು. ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ಹೊತ್ತಿಗೆಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. ಮೊದಮೊದಲು ಅವರು ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿಯೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ಆಗಾಗ್ಗೆ ವರ್ಧಾದ ಬಳಿ ದತ್ತಾಪುರದಲ್ಲಿರುವ ಕುಷ್ಠ ಸೇವಾ ಮಂಡಲದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾದ ಮನೋಹರ ದಿವಾಣರೊಡನೆ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

೧೯೪೪ರಲ್ಲಿ ಕಸ್ತೂರಬಾ ನಿಧಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ನಂತರ ಅದು ಕುಷ್ಠರೋಗಗ್ರಸ್ತ ಸ್ತ್ರೀ-ಬಾಲಕರಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಧಾಮವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದಾಗ ಡಾ. ಕ್ರೋಕೇನರೊಡನೆ ಫ್ರೊ. ಜಗದೀಶನ್ ವರ್ಧಾಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯನ್ನು ಕಂಡರು. ಸೇವಾಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಅವರು ಕಳೆದ ಹತ್ತುದಿನಗಳೆಂದರೆ “ನನ್ನ ಕ್ಷುದ್ರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಬೆಲೆ ಬಾಳುವ ದಿನಗಳು

ಅವು. ನಿಜವಾದ ವೈಷ್ಣವನನ್ನು ನಾನು ಕಂಡೆ. ಶ್ರೇಯ-ಪ್ರೇಯಗಳ ನಡುವೆ ಡೋಲಾಯಮಾನವಾಗಿದ್ದ ನನ್ನ ಮನ ಈಗ ದೃಢವಾಯಿತು” ಎಂದು ಗಾಂಧೀ ದರ್ಶನದ ಬಗ್ಗೆ ಜಗದೀಶನ್ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಆರ್ಕಾಟ್ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಜಗದೀಶನ್ನರ ಸಂಚಾಲಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಸ್ತೂರಬಾ ಕುಷ್ಠ ನಿವಾರಣ ನಿಲಯ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು. ಇಂದು ಆ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಕುಷ್ಠ ನಿವಾರಣ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ವರ್ಧಾದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕುಷ್ಠ ನಿವಾರಣ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕುಷ್ಠ ಸಮಿತಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು. ಅನೇಕ ಕುಷ್ಠ ತಜ್ಞ ಡಾಕ್ಟರರೂ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರೂ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಕಲಿತ ಈ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಜಗದೀಶನ್ನರನ್ನು ಸಮಿತಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸದಸ್ಯರನ್ನಾಗಿ ಆರಿಸಲಾಯಿತು. ಅವರು ಭಾರತದ ಅನೇಕ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕುಷ್ಠ ನಿವಾರಣ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿದರು. ೧೯೪೬ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತ ಸಂಚಾರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ಹಿಂದ್ ಕುಷ್ಠ ನಿವಾರಣ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಜಗದೀಶನ್ನರೇ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾದರು. ಅವರ ಸತತ ಶ್ರಮದಿಂದ ಇಂದು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ೨೫ ಕುಷ್ಠ ನಿವಾರಣ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ.

“ನಿನ್ನನ್ನು ನಂಬಿಯೇ ನಾನು ಕುಷ್ಠ ನಿವಾರಣ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಾಕಿದೆನಪ್ಪಾ, ಜಗದೀಶನ್” ಎಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ಹೇಳಿದ್ದು ಸದಾ ಅವರ ನೆನೆವರಿಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಅದೇ ಅವರಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಸೇವಾಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಕುಷ್ಠರೋಗಿ ಪರಚುರೆಯವರನ್ನು ಸ್ವಹಸ್ತದಿಂದ ಉಪಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಚಿತ್ರವನ್ನವರು ಕಣ್ಮುಂದಿರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಸಾವಿರಾರು ಕುಷ್ಠರೋಗಿಗಳು ಜಗದೀಶನ್ನರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಈ ಮಹಾಮಭಾವನ ಸಾಂತ್ವನಪರ ಉತ್ತರ ಬಂದೇ ಬರುತ್ತದೆ. ಸಲಹೆಗಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆಂಬವರಿಗೆ ಸದಾ ಅವರ ಮನೆ ಮುಕ್ತದ್ವಾರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಜಗದೀಶನ್ನರೊಡನೆ ಮಾತಾಡುವುದೇ ಮನಸ್ಸಿಗೊಂದು ಮುಲಾಮು. ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಮೃದವಾಗಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸಂತ್ಯಸುವಂತೆ ಅವರು ಮಾತಾಡುತ್ತಾರೆ. “ಮೆತ್ಸನ್ನ ಚರ್ಮದ ಚಪ್ಪಲಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಿ, ಕೈ ಕಾಲುಗಳಿಗೆ ಗಾಯವಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಿ” ಎಂದು ಮುಂಜಾಗ್ರತೆಯನ್ನು ರೋಗಿಗಳಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

“ಭಯವೇ ಕುಷ್ಠರೋಗಿಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡ ಭಯ” ಎಂದು ಜಗದೀಶನ್ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಸಮಾಜದ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಭಯದಿಂದ ರೋಗವನ್ನು ಜನ ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮತ್ತಷ್ಟು ಹಬ್ಬಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಭಯನಿವಾರಣೆಗೆ ಶಿಕ್ಷಣವೇ ಮುಖ್ಯ ಉಪಾಯ. ಅದನ್ನು

ಜಗದೀಶನ್ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕುಷ್ಠವು ನಿಜವಾಗಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ಅಂಟುವ ಜಾಡ್ಯವಲ್ಲ, ಕ್ಷಯದಷ್ಟು ಕೂಡ ಅದು ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕವಲ್ಲ. ೨೦ ದಾಟಿದ ವಯಸ್ಕರಿಗೆ ಅದು ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಂದ ಅಂಟುವುದು ತೀರ, ತೀರ ಅಪರೂಪ. ಮಕ್ಕಳು ಮಾತ್ರ, ಅದೂ ದೀರ್ಘವಾಗಿ ರೋಗಿಯ ನಿಕಟ ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಅಪಾಯಕ್ಕೊಳಗಾಗಬಹುದು. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಈ ಅಪಾಯವೂ ಸೇಕಡಾ ೨೦ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಕುಷ್ಠರೋಗವೂ ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕವಲ್ಲ, ನರಸಂಬಂಧವಾದದ್ದು ಬಹುಶಃ ಅಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕವೇ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರೋಗಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ೨೦ ಲಕ್ಷ ಇರಬಹುದಾದರೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ಜಾತಿಯ ಕುಷ್ಠರೋಗವುಳ್ಳವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಬಲು ಕಡಿಮೆ.

ಪ್ರೊ. ಟಿ.ಎನ್. ಜಗದೀಶನ್ ಮೃದುವಾಗಿ ಬೋಧಿಸಿ ರೋಗಿ ಮತ್ತು ನಿರೋಗಿಗಳಿಬ್ಬರ ಭಯವನ್ನು ನಿವಾರಿಸುತ್ತಾರೆ. “ಅಯ್ಯಾ! ನೀವು ಇದ್ದದ್ದರಲ್ಲಿ ಸುದೈವಿಗಳು” ಎಂದವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇಂದು ಹೆಚ್ಚು ಭಾಗ ಕುಷ್ಠವನ್ನು ಗುಣಪಡಿಸಬಲ್ಲ ಹೊಸ ಔಷಧಗಳು ಲಭ್ಯವಾಗಿವೆ. ಸಲ್ಫೋನ್ಸ್ ಮತ್ತು ಹೈಡ್ರೋನಾಕ್ವಾಪ್ಸ್ ಔಷಧಗಳಿಂದ ಕುಷ್ಠ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ವಾಸಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದೊಂದೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ನಿರೋಗಿಗಳಿಗೆ ಜಗದೀಶನ್ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ: “ಕುಷ್ಠರೋಗಿಯೂ ಮನುಷ್ಯ ಎಂದು ಮರೆಯದಿರಿ. ಅವನು ಘೃಣಿತ ರೋಗಿ ಎಂದೆಣಿಸಿ ದೂರವಿಡದಿರಿ. ಇತರ ರೋಗಿಗಳಂತೆ ಅವನೂ ಒಬ್ಬ ರೋಗಿ. ಹಾಗೆಯೆ ಎಣಿಸಿ ಅವನನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಸದ್ಭಾವನೆಯಿಂದ ಸಂತೈಸಿರಿ!”

ಹೌದು, ಪ್ರೊ. ಜಗದೀಶನ್‌ರಿಗೆ ರೋಗ ಅಂಟಿದಾಗ ಚೋಲ್‌ಮೂಗ್ರ ಎಣ್ಣೆ ಹೊರತು ಬೇರಾವ ಪ್ರತೀಕಾರೋಪಾಯವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲೂ ಕಷ್ಟ, ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ದೈವಾಯತ್ತವಾಗಿತ್ತು. ೧೯೫೧ರಲ್ಲಿ ಸಲ್ಫೋನ್ ಔಷಧಗಳು ಬಂದಂದಿನಿಂದ ಅಗ್ಗವೂ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯೂ ಆದ ಉಪಚಾರಗಳು ವೈದ್ಯರಿಗೆ ದೊರೆತಿವೆ. ಊನವಾದ ಕೈಕಾಲು ಬೆರಳುಗಳನ್ನು ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ತಿದ್ದಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಜಗದೀಶನ್ನರ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಮನ್ನಣೆಯೂ ಬಂದಿದೆ. ೧೯೫೭ರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಪದ್ಮಶ್ರೀ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಬಂತು. ಅವರು ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕುಷ್ಠ ನಿವಾರಣ ಮತ್ತು ಆರೋಗ್ಯ ಯೋಜನೆ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೫೮ರಲ್ಲಿ ಟೋಕಿಯೋನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕುಷ್ಠ ನಿವಾರಣ ಅಧಿವೇಶನಕ್ಕೆ ಅವರೇ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಕುಷ್ಠ ಮಿಷನ್‌ನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಡೊನಾಲ್ಡ್ ಮಿಲರರು ಜಗದೀಶನ್ನರನ್ನು “ಕರುಣೆಯ ಸೇತು” ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಕುಷ್ಠರೋಗದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜನರಲ್ಲಿದ್ದ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು

ಹೋಗಲಾಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಜಗದೀಶನ್ನರ ಪಾತ್ರ ಚಿಕ್ಕದಲ್ಲ, ಯಾವ ದೇಶಸೇವಕನೂ ಅವರನ್ನು ಆದರ್ಶವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. “ಕುಷ್ಠ ಸೇವಾಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರೇ ನನ್ನ ಕೈ, ನನ್ನ ಕಿವಿ, ನನ್ನ ಕಣ್ಣು” ಎಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ಉದ್ಗರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ನಿರಾಶೆ, ವೃಥಾತೆ, ಸೋಲುಗಳ ರುಚಿ ಜಗದೀಶನ್ನರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ, ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಲೋಕವೆಲ್ಲ ಅಭಿಶಾಪವೆಂದೆಣಿಸಿದ ರೋಗದ ಬಗ್ಗೆ ಸಮಾಜದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಬದಲಿಸುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ, ಆದರೆ ಹತಾಶೆಯ ಭಾವ ಬಂದಾಗೆಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯ “ಧೈಯಕ್ಕಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಲೇ ಇರು, ಕೊನೆಗೊಮ್ಮೆ ಜಯ ಸಿಗುವುದು” ಎಂಬ ಆಶ್ವಾಸನೆ ನೆನಪಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಪುನಃ ಕರ್ತವ್ಯದತ್ತ ನಡೆಸುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಜಗದೀಶನ್ನರನ್ನು ಕಾಣುವ ಯಾವ ಕುಷ್ಠರೋಗಿಯೂ ತನ್ನ ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊಸ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲೇಬೇಕು. ಅವರ ರೋಗ ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕವಲ್ಲ, ಆದರೆ ಅದು ಅವರನ್ನು ಅಂಗವಿಕಲರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ. ಅವರ ಬೆರಳುಗಳು ಮರಗಟ್ಟಿವೆ. ಸುಲಭವಾಗಿ ಲೇಖನಿ ಹಿಡಿದು ಬರೆಯಲಾರರು. ಆದರೂ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಮರೆತು ಸೇವಾಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರನ್ನು ಕಂಡರೆ ಮಾನವನ ಆತ್ಮಬಲ ಏನನ್ನೂ ಗೆಲ್ಲಬಲ್ಲದೆಂದು ಮನವರಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

೧೪. ಜನಪ್ರಿಯ ಸ್ತ್ರೀರೋಗ ತಜ್ಞ ಡಾ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಕೌಲಗುಡ್ಡ

ರಾಜ್ಯಪ್ರಶಸ್ತಿ ವಿಜೇತ ಅಪೂರ್ವ ಸ್ತ್ರೀರೋಗ ತಜ್ಞ

ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ವೃತ್ತಿ, ವೈದ್ಯಕೀಯ ವೃತ್ತಿ ಇವು ಸೇವಾಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಆದರ್ಶವಾದದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತ ಕಾಲವೊಂದಿತ್ತು. ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ವೃತ್ತಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಹಾಳಾಯಿತು. ವೈದ್ಯಕೀಯ ವೃತ್ತಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ಅತಿರೇಕದಿಂದ ನೈತಿಕ ನೆಲೆ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಕೆಟ್ಟಿತು. ಇಂಥ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಡಾಕ್ಟರ್ ಶ್ರೀನಿವಾಸ (ಎಸ್.ಎನ್.) ಕೌಲಗುಡ್ಡ ಅವರು ಬೇರೆಯೇ ಕಾಲದ, ಬೇರೆಯೇ ಲೋಕದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಮೆಡಿಕಲ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀರೋಗ ವಿಭಾಗದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರೂ ಪ್ರೊಫೆಸರರೂ ಆಗಿ ಹಲವಾರು ವರ್ಷ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಮೈಸೂರಿಗೆ ವರ್ಗವಾಗಿ ಹೋದ ಡಾ. ಕೌಲಗುಡ್ಡ ಅವರು ವೈದ್ಯ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಇಂದು ಅಡಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮತ್ತು ಹಣ ಇವೆರಡರ ಆಮಿಷವನ್ನೂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಾಳಿದವರು. ಸ್ತ್ರೀರೋಗ ಮತ್ತು ಪ್ರಸೂತಿಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದೇಶದಲ್ಲೇ ಮುಂದಿನ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಿಶೇಷ ತಜ್ಞರಲ್ಲಿ ಅವರ ಹೆಸರು ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ತಮ್ಮ ತಜ್ಞತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ ಹೋಗಲಿ, ತಮ್ಮ ಸೇವಾತತ್ಪರತೆಗೆ ಅಥವಾ ಸಂಬಳದ ಹೊರಗೆ ಒಂದು ಕಾಸನ್ನೂ ಮುಟ್ಟದ ಶುದ್ಧಹಸ್ತದ ಬಗ್ಗೆ ಕೂಡ ಲೇಶವೂ ಅಹಂಕಾರವಿಲ್ಲದ ಈ ವ್ಯಕ್ತಿ ಯಾವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಅಪರೂಪ, ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯ.

ಬಡ ರೋಗಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಹೊರರೋಗಿ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕಿಕ್ಕಿರಿಯುವ ರೋಗಿಗಳ ದಟ್ಟಣೆಯಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅವರ ತಜ್ಞತೆ ಮತ್ತು ಕೈಗುಣದ ಕಥೆ ಕೇಳಿ ಅವರನ್ನು ಅರಸಿಕೊಂಡು ಬರುವ ಶ್ರೀಮಂತ ರೋಗಿಗಳಿಗೂ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರು ಕೂಡ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಬಂದು ಬಡರೋಗಿಗಳ ಸಂಗಡ ತಮ್ಮ ಸರದಿಗಾಗಿ ಕಾಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಎಂಥ ಕೊಳಕು, ಅಜ್ಞಾನಿ, ಹೆಡ್ಡ ರೋಗಿಯಾದರೂ ಅವರು ಹಿಂದುಸ್ತಾನಿಯಲ್ಲಾದರೆ

ಹಿಂದುಸ್ತಾನಿಯಲ್ಲಿ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಾದರೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ, ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಾದರೆ ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ನಗುಮೊಗದಿಂದ ಮೃದುವಾಗಿ ಮಾತಾಡಿಸಿ ಅಹವಾಲು ಕೇಳಿ, ಚೂರೂ ಸಹನೆ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಶುಶ್ರೂಷೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಅವರ ಮಾನವೀಯತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಹಲವು ಕತೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ವಿಷಣ್ಣಾವಸ್ಥೆಯ ರೋಗಿಯೊಬ್ಬಳಿಗೆ ರಕ್ತವನ್ನು ಕೊಡಲೇ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು: ಅವಳ ಗಂಡನೇ ಅದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಡಾ. ಕೌಲಗುಡ್ಡ ತಮ್ಮ ರಕ್ತವನ್ನೇ ತತ್ಕ್ಷಣ ಕೊಟ್ಟು ಅವಳ ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆ ಮುಗಿಸಿದರು. ಕೊಳಕು ನಾರುವ ಮುದಿ ರೋಗಿಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ತಾವೇ ಕೈಹಿಡಿದು ಚಿಕಿತ್ಸಾ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ತಮ್ಮ ಅಂಗಿ ಪ್ಯಾಂಟು ಕೊಳೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಗತಿಯಿಲ್ಲದವಳೊಬ್ಬಳಿಗೆ ಅಪರೂಪ ಔಷಧ ಬೇಕಾದಾಗ ತಾವೇ ಹಣ ಕೊಟ್ಟು ತರಿಸಿದರು. ಉತ್ಕಟ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಹೆರಿಗೆಗೆ ಬಂದವಳೊಬ್ಬಳಿಗಾಗಿ ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿಯೂ ಮಗುವನ್ನು ಬದುಕಿಸಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾದಾಗ ಡಾಕ್ಟರರೇ ಕಣ್ಣೀರಿಟ್ಟರು ಇತ್ಯಾದಿ.

ಬೆಳಗ್ಗೆ ಎಂಟು ಗಂಟೆಗೆ ಆರಂಭವಾಗುವ ಡಾ. ಕೌಲಗುಡ್ಡ ಅವರ ಕಾರ್ಯಜೀವನ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ರೌಂಡುಗಳು, ಹೊರರೋಗಿಗಳ ಪರೀಕ್ಷೆ, ಸಂತತಿ ನಿಯಂತ್ರಣ ಶಸ್ತ್ರ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗಳು, ಸಂತತಿ ಆಗದವರ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಶಸ್ತ್ರ ಚಿಕಿತ್ಸೆ, ವಿಭಾಗದ ಆಡಳಿತ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಪಾಠ ಪ್ರವಚನ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಊಟಕ್ಕೂ ವೇಳೆ ದುರ್ಲಭವೆಂಬಂತೆ ಚಕ್ರವತ್ಯಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ರಾತ್ರಿ ಕೂಡ ಅವರು ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಹೋಗುವುದುಂಟು. ಮಾಡುವವರಿಗಲ್ಲವೇ ಸರಕಾರಿ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ಕೆಲಸ ಬೀಳುವುದು?

ಸೇವಾಧರ್ಮ ಅವರಿಗೆ ಕುಲಬಿರುದಾಗಿ ಬಂದ ಬಳುವಳಿ. ಅವರ ಹಿರಿಯರು ಉದಾರ ವೃತ್ತಿಯವರೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಭಾವನೆಯವರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ದೊಡ್ಡಪ್ಪಂದಿರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ತಮ್ಮ ಡಿಗ್ರಿಯನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಧುಮುಕಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವನ್ನು ಹಿಡಿದು ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಜೀವನ ಸವೆಸಿದರು. ಅವರ ತಂದೆ ನರಸಿಂಗರಾಯರು ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ 'ವಂದೇ ಮಾತರಂ' ಘೋಷಣೆ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಮ್ಯಾಟ್ರಿಕ್ ಪರೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ಪ್ರತಿಬಂಧಿತರಾದರು. ಮುಂದೆ ವೈದ್ಯಕೀಯ ತರಬೇತಿ ಪಡೆದು ಅವರು ಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ ಸರಕಾರಿ ವೈದ್ಯರಾಗಿ ಹಲವೂರುಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿದು ಉತ್ತಮ ಸರ್ಜನರೆನಿಸಿದರೂ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಅಲ್ಲದಕ್ಕೆ ಸಬ್ ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಸರ್ಜನ್‌ಗಿಂತ ಮೇಲೆ ಬಡ್ಡಿ ಪಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಅವರೇ ಮಗನಿಗೆ ನೀತಿಯ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟವರು. "ಮನವ ಶೋಧಿಸಬೇಕು ನಿಚ್ಚ" ಎಂದ ದಾಸರ ವಚನವನ್ನು ಅವರು ನಿತ್ಯ ಪುನರುಚ್ಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಿ ಕೂತಿದೆ ಎಂದು

ಡಾಕ್ಟರರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. “ನನಗೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಹೆಣವೆಂದರೆ ಏನೋ ಹೆದರಿಕೆ. ನನ್ನ ತಂದೆ ಒತ್ತಾಯಿಸಿದ್ದಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಡಾಕ್ಟರರಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ” ಎಂದೂ ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರಥಮ ಸ್ಥಾನ

೧೯೩೨ರಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಕೌಲಗುಡ್ಡ ಅವರು ತಾವೇನು ಅಂಥ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡರೂ ಪುಣೆ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ (೧೯೫೫) ಎಂ.ಬಿ.,ಬಿ.ಎಸ್. ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಪಾರ್ಸಿ ಪ್ರೊಫೆಸರರೊಬ್ಬರಿಂದ ಸ್ಕೂರ್ತಿ ಹೊಂದಿ ಅವರು ಸ್ತ್ರೀರೋಗ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಡಿಪ್ಲೊಮಾ ಮತ್ತು ಅದೇ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಎಂ.ಡಿ. ಎರಡನ್ನೂ ೧೯೫೭ರಲ್ಲಿ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಮುಗಿಸಿದರು.

“ಇಷ್ಟು ಉತ್ತಮ ಅರ್ಹತೆಯಿದ್ದ ನೀವು ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರಾಕ್ಟೀಸಿಗೆ ತೊಡಗದೆ ಸರಕಾರಿ ಸೇವೆಗೇಕೆ ಬಂದಿರಿ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದರೆ, “ನಾನು ಪದವಿ ಮುಗಿಸುವುದರೊಳಗೆ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರು ತೀರಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ನನಗೆ ಸಂಸಾರಭಾರ ಹೊರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರಾಕ್ಟೀಸು ಕುದುರುವವರೆಗೆ ಕಾಯಲು ಪುರುಸೊತ್ತು ಇರಲಿಲ್ಲ” ಎಂದುತ್ತರಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಹೇಳಿದರು: “ಖಾಸಗಿ ಪ್ರಾಕ್ಟೀಸಿನಲ್ಲಿ ರೋಗಿಗಳೊಡನೆ ಹಣದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದಿಷ್ಟು ನಿಷ್ಕರತೆ ಬೇಕಾಗುತ್ತೆ. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅದು ಇಲ್ಲವೆನ್ನುವ ಶಂಕೆ ನನಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಅಧ್ಯಯನ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಡಿಗ್ರಿ ತರಗತಿಗಳಿಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ನನಗೆ ಅಧ್ಯಾಪಕನಾಗುವ ಹುಮ್ಮಸ್ಸವೂ ಇತ್ತು.”

ಹೀಗೆ ಸರಕಾರಿ ಸೇವೆ ಸೇರಿದ ಡಾ. ಕೌಲಗುಡ್ಡ ೧೯೬೦ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರಕಾರದ ಸೇವೆಗೆ ಬಂದರು. ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಮೈಸೂರು, ಬಳ್ಳಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ೨೪ ವರ್ಷಗಳ ಸೇವಾ ಜೀವನ ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಸರಕಾರಿ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಬೇಗನೆ ತಮ್ಮ ಹೆಸರನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡ ಅವರಿಗೆ ಭಾರತ ಸರಕಾರದ ಸಂತತಿ ನಿಯಂತ್ರಣ ಧೋರಣೆ ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗುವ ಸಂದರ್ಭ ಬಂತು. ಸಂತತಿ ನಿಯಂತ್ರಣ ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯಾ ತಂತ್ರಗಳ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕಾಗಿ ೧೯೬೪ರಲ್ಲಿ ಸರಕಾರ ಸ್ಟೀಡನ್, ಜೆಕೊಸ್ಲಾವಾಕಿಯಗಳಿಗೆ ಕಳಿಸಿದ ೧೦ ಮಂದಿ ಭಾರತೀಯ ತಜ್ಞರಲ್ಲಿ ಡಾ. ಕೌಲಗುಡ್ಡ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದರು. ಈ ತಂಡ ಕೊಟ್ಟ ವರದಿಯೇ ಮುಂದೆ ದೇಶದ ಸಂತತಿ ನಿಯಂತ್ರಣ ನೀತಿಗೆ ತಳಹದಿಯಾಯಿತು. ಅದರ ಶಿಫಾರಸಿನ ಮೇರೆಗೆ ೧೯೭೨ರಲ್ಲಿ ಗರ್ಭಪಾತವನ್ನು ಕಾನೂನುಬದ್ಧವಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾಯಿತು. ಈ ನಡುವೆ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಗರ್ಭ ನಿರೋಧಕ್ಕೆ ಲೆಪರೊಸ್ಟೋಪಿ ಒಂದು ಸುಲಭ ಸಾಧನವಾಗಿ ಒದಗಿ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಕೌಲಗುಡ್ಡ ಪ್ರಾವೀಣ್ಯ ಪಡೆದರು.

ಅಧಿಕಾರವಾಣಿ

ಇಂದು ಡಾ. ಕೌಲಗುಡ್ಡರದು ಸಂತತಿ ನಿಯಂತ್ರಣ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಾಣಿಯೆಂದು ಗೃಹೀತವಾಗಿದೆ. ಅವರಿಂದ ಅಥವಾ ಅವರ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಸರಾಸರಿ ೧,೦೦೦ ಸಂತತಿ ಪ್ರತಿಬಂಧ ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆ; ದೊಡ್ಡ ಗರ್ಭಪಾತ ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆ ೫೦೦, ಚಿಕ್ಕವು ೧,೫೦೦ ನಡೆಯುತ್ತ ಇವೆ. ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಸರಳ ಮತ್ತು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಸಂಶೋಧನೆಗಳನ್ನು ಅವರು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಲೆಪರೊಸ್ಟೋಪಿ ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಅವರೂ ಅವರ ಸಹಕಾರಿಗಳೂ ರೂಪಿಸಿದ ಹೊಸ ತಂತ್ರಗಳು ಲೆಪರೊಸ್ಟೋಪಿಯನ್ನು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೂ ಒಯ್ಯಲು ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿವೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ “ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಕೆ.ಎಂ.ಸಿ.ವಿಧಾನ” ಎಂದೇ ಹೆಸರು ಬಿದ್ದಿದೆ. ಬೊಂಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಜರಗಿದ ಮಾನವ ಪುನರುತ್ಪತ್ತಿ ವಿಜ್ಞಾನದ (Human reproduction) ನಾಲ್ಕನೇ ವಿಶ್ವಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಅವರು ಸ್ವಂತವಾಗಿ ಮತ್ತು ಸಹಕಾರಿಗಳೊಡನೆ ಮಂಡಿಸಿದ ಮೂರು ಪ್ರಬಂಧಗಳು ತುಂಬಾ ಗಮನ ಸೆಳೆದವು.

ಶಾಲಾ ದಿನಗಳಿಂದಲೂ ಡಾ. ಕೌಲಗುಡ್ಡ ಅವರು ಒಳ್ಳೇ ವಾಕ್ಪಟುಗಳು. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಭ್ಯಾಸಿಗಳೂ ನಾಟಕದ ಹವ್ಯಾಸಿಗಳೂ ಆದ ಅವರು ಸಭೆಯನ್ನು ಮಂತ್ರಮುಗ್ಧಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಮಾತಾಡಬಲ್ಲರು. ಅವರು ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಭಾಷಣಗಳು ಸ್ವಾನುಭವ, ವಿಷಯ ಪರಿಣತಿಗಳಿಂದಲ್ಲದೆ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದಲೂ ಸುಗಂಧಿತವಾಗಿ ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತವೆ. ಹೊರಗಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಆಲಿಸಲು ಬರುವುದುಂಟು. ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವ ಅವರ ಮನೋದಾರ್ಢ್ಯ ಎಲ್ಲರ ತುತ್ತಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವರ ಕೈಲಿ ಕಲಿತ ಸಹಸ್ರಾರು ಹಳೇ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಅವರ ಮೇಲೆ ಅಪಾರ ಗೌರವವಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅವರನ್ನು ಕಾಣಲು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಎರಡು ಸಲ ನಾನು ಅವರೊಡನೆ ಅವರ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಹರಟುತ್ತ ಕುಳಿತಾಗಲೂ ದೂರ ದೂರದಿಂದ, ವಿದೇಶಗಳಿಂದ ಕೂಡ ಹಳೇ ಶಿಷ್ಯರು ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದನ್ನು ಕಂಡೆ.

ಡಾ. ಕೌಲಗುಡ್ಡ ಅವರಿಗೆ, ರೋಗಿಗಳಿಗೆ ನೆರವಾಗುವ ಗುರಿಯ ಮುಂದೆ ಅಧಿಕಾರ, ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳು ಗೌಣ. ಬಯಸಿದ್ದರೆ ಅವರು ಆರೋಗ್ಯ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತರದ ಹುದ್ದೆಯಲ್ಲಿರಬಹುದಾಗಿತ್ತು ಬದಲಾಗಿ ಅವರು ಕೈಗೆ ಬಂದ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಮೈಸೂರು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಕಾಲ ಅವರು ಕಾಲೇಜ್ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾಗಿಯೂ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ಸುಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರು. ಅವರು ಆ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟು ತಮ್ಮ ಪ್ರೌಢೇಶ್ವರಿ ಮತ್ತು ವಿಭಾಗ ಮುಖ್ಯಸ್ಥತ್ವವೇ ಸಾಕೆಂದರು.

ಸಂಸ್ಥೆಯ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಶಿಸ್ತನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ಕಠಿಣತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ರೋಗಿಗಳಿಗಾಗಿದ್ದ ಹಾಲು ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ನೌಕರರು ಕಬಳಿಸುವುದನ್ನು ಅವರು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಅಂಥ ತಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ನಾಲ್ಕನೇ ವರ್ಗದ ಒಬ್ಬ ನೌಕರನಿಗೆ ಅವರು ಐದು ರೂಪಾಯಿ ದಂಡ ಹಾಕಿ ಉಳಿದವರಿಗೆ ಮಾದರಿ ತೋರಿಸಿದರು. ಆತ ಬಡವನಾಗಿದ್ದರಿಂದ ದಂಡವನ್ನು ತಾವೇ ಕಿಸೆಯಿಂದ ಕೊಟ್ಟರಂತೆ. ಆಗ ಆತ ಸಿಟ್ಟಾದರೂ ಆಮೇಲೆ ತನ್ನ ತಪ್ಪು ತಿಳಿದು ಕ್ಷಮೆ ಕೋರಿದ. ಇನ್ನೊಂದು ಸಲ ಅವಿಧೇಯತೆ ತೋರಿಸಿ ಕ್ಷಮಾಪಣೆ ಕೇಳಲು ನಿರಾಕರಿಸಿ ಪಟ್ಟು ಹಿಡಿದು ಕುಳಿತ ತರುಣ ನರ್ಸೂಬ್ಬಳ ಮೇಲೆ ಮೆಮೊ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ “ಇದನ್ನು ಖಂಡಿತ ಜಾರಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ನಿನ್ನ ಭವಿಷ್ಯವೇ ಇದರಿಂದ ಹಾಳಾಗುತ್ತದೆ. ನೀನು ನಿನ್ನ ಮ್ಯಾಟ್ರನ್‌ಗೆ ಕ್ಷಮೆ ಕೇಳುವುದು ಕ್ಷೇಮ” ಎಂದು ಮೂರನೇ ಸಲ ಬಾಯಿದರೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಅವಳು ಅರೆಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕ್ಷಮೆ ಕೇಳಿದಳು. ಅಂದಿನ ಟಪಾಲಿನಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಬಡತಿಯಾದ ಆರ್ಡರು ಬಂತು. ಮೆಮೊ ಜಾರಿ ಆಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಆ ಬಡತಿ ಅಲ್ಲೇ ತಡೆದು ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು. ಅವಳು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ಈ ಸಲ ಡಾಕ್ಟರರಿಗೆ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕ ಕೃತಜ್ಞತೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದಳು.

ತತ್ವನಿಷ್ಠೆಯನ್ನೂ ಮಾನವ ಕಾರುಣ್ಯವನ್ನೂ ಒಂದುಗೂಡಿಸುವ ಇಂಥ ಕಠಿಣವಾದ ಕಾರ್ಯ ಡಾ. ಕೌಲಗುಡ್ಡರ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ರಕ್ತದ ಒತ್ತಡ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಸಂಸ್ಥೆಯ ವರಿಷ್ಠತನವನ್ನು ಅವರು ಕೈಬಿಟ್ಟರು.

ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ಶ್ರೇಣಿಯವರಾದ ಡಾ. ಕೌಲಗುಡ್ಡ ಸರಳಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಅತಿ ಸಾದಾ ಉಡುಪು; ಓಡಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸರೀಕರು ಕಾರು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವಾಗ ಇವರ ಹತ್ತಿರ ಒಂದು ಹಳೇ ಸೂಟರು. “ನನಗೂ ಒಮ್ಮೆ ಹಳೇದಾದರೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ, ಒಂದು ಕಾರು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲವಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪರದಾಡುವುದನ್ನು ಕಂಡ ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿ, ಕಾರಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ನಮಗೆ ಹೋದ ಭಾಗ್ಯವೇನು? ಸುಮ್ಮನೆ ಮನಸ್ಸಿನ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದ ಇದ್ದ ಹಾಗೆ ಇರೋಣ ಎಂದಳು. ಸೈ, ಕಾರಿನ ಹೊಲಬು ಬಿಟ್ಟೆ” ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಡಾಕ್ಟರರು. ಅವರ ಪತ್ನಿ ಶಾರದಾಬಾಯಿ ಗಂಡನಷ್ಟೇ ಸರಳಜೀವಿ, ತತ್ವನಿಷ್ಠ. ಮೆಡಿಕಲ್ ಕಲಿಯುವ ಅವರ ಮಗಳೂ ಎಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಓದುವ ಮಗನೂ ಅದೇ ಮನಸ್ಸಿನವರು. ಖಾಸಗಿ ಪ್ರಾಕ್ಟೀಸಿಗೆ ಅನುಮತಿ ಇದ್ದಾಗ ಕೂಡ ಅದು ತತ್ವನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಇಕ್ಕಟ್ಟಿಗೆ ಸಿಲುಕಿಸುತ್ತದೆಂದು ಶ್ರೀಮತಿಯವರೇ ಗಂಡನನ್ನು ಅದರಿಂದ ಪರಾವೃತ್ತಗೊಳಿಸಿದರು.

ಡಾಕ್ಟರರು ವೈದ್ಯಕೀಯದಲ್ಲಿ ಆದ ಅತ್ಯಾಧುನಿಕ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು

ಸಾಕಷ್ಟು ಅಧ್ಯಯನ ನಿರತರು. ಆದಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡ, ಮರಾಠಿ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಓದಿಕೊಂಡವರು. ದಂಪತಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಒಳ್ಳೇ ನಟರು; ನಾಟಕ ಆಡಿಸುವ, ಆಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಹಿಂದುಸ್ತಾನಿ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಅಪಾರ ಆಸಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ. ಹಿರಿಯ ಹಿಂದುಸ್ತಾನಿ ಗಾಯಕರ ಕಚೇರಿಗಳನ್ನು ಮೈಸೂರಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೂ ಸಂಘಟಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಮಗಳು ಒಳ್ಳೇ ಕವಯಿತ್ರಿ; ಮಗನೂ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಶ್ರಮಿ.

ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ನೀತಿ, ಸೇವಾಭಾವ ಇವೆಲ್ಲ ಗುಣಗಳನ್ನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಏಕತ್ರಿತಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡ ಡಾ. ಕೌಲಗುಡ್ಡ ಇಂದು ಐವತ್ತೆರಡರಲ್ಲಿದ್ದು ಹಳೇ ನಿಯಮ ಪ್ರಕಾರ ನಿವೃತ್ತಿಯ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. “ನಿವೃತ್ತರಾದರೇನು ಡಾಕ್ಟರ್? ನಿಮ್ಮ ಕೀರ್ತಿ ನೋಡಿದರೆ ನೀವು ಖಾಸಗಿ ಪ್ರಾಕ್ಟೀಸಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಗಳಿಸುತ್ತೀರಿ ಬಿಡಿ” ಎಂದು ನಾನು. ಡಾಕ್ಟರ್ ಲಘುವಾಗಿ, “ನೋಡಿ, ನನ್ನ ಕೀರ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಅದು ಬಡವರಲ್ಲಿ ಖಾಸಗಿ ಪ್ರಾಕ್ಟೀಸು ಇದ್ದುಳ್ಳವರನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಜನ ಡಾ. ಕೌಲಗುಡ್ಡನನ್ನು ಬಲ್ಲರು? ನಾನು ಮೊದಲಿಂದ ಶುರು ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ” ಎಂದರು. ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಡಾಕ್ಟರರ ಅಂದಾಜು ಸರಿಯಲ್ಲ, ಅವರ ಕೌಶಲ, ಕೈಗುಣಗಳ ಲಾಭ ಪಡೆಯಲು ಶ್ರೀಮಂತ ರೋಗಿಗಳು ಕೂಡ ಸಾಮಾನ್ಯರೊಡನೆ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗುವುದನ್ನು ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. “ಡಾಕ್ಟರರು ಏನನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ, ಅದು ನಮಗೆ ಮುಜುಗರವಾಗುತ್ತದೆ” ಎಂದು ಅಂಥವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಡಾಕ್ಟರರೋ “ನಿಮ್ಮ ಹತ್ತಿರ ಹಣ ಇದ್ದರೆ ಬಡ ರೋಗಿಗಳ ನಿಧಿಗೆ ದಾನ ಕೊಡಿ!” ಎಂದುಬಿಡುತ್ತಾರೆ.

✽ ನೀವು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯವರಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿದ್ದೂ ಸಂತತಿ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಗರ್ಭಪಾತ ಮಾಡಿಸುವ ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಹೇಗೆ ಬೆಂಬಲಿಸಿದಿರಿ?

ಕೌಲಗುಡ್ಡ : ಮೊದಮೊದಲು ನಾನು ಅದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿದ್ದೆ. ಜೆಕೊಸೊಲವಾಕಿಯ ಮತ್ತು ಸ್ವೀಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಮೇಲೆ ನಾನು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಬದಲಿಸಿದೆ. ನನ್ನ ಧಾರ್ಮಿಕತೆ ಪುಸ್ತಕನಿಷ್ಠವಾದದ್ದಲ್ಲ, ಮಾನವ ಕಾರುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವ ಇದೆ. ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಗರ್ಭಪಾತ ಮಾಡದಿರುವುದಕ್ಕೆ ತೆರಬೇಕಾಗುವ ನೈತಿಕ ಬೆಲೆ ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚು; ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಒದಗುವ ನೈತಿಕ ಹಾನಿಯ ಬೆಲೆ ಮಾನವಕ್ಕೇಶದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಡಿಮೆ ಎಂದು ನನಗೆ ಅನುಭವದಿಂದ ಮನವರಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ನಿಜವಾಗಿ ಕಾನೂನು ಸಮ್ಮತ ಗರ್ಭಪಾತದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ಜನ ಪಡೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ, ಮಿಥ್ಯಾಭಯ, ಭ್ರಾಮಕ ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಗುಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅಕ್ರಮ ಗರ್ಭಪಾತ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಈಗಲೂ ತುಂಬಾ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅನಾಹುತಗಳಾಗುತ್ತಿವೆ.

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೮೩

✱ ಸಂತತಿ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಗರ್ಭಪಾತಕ್ಕೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿರೋಧ ಎಷ್ಟಿದೆ? ಈ ಸೌಲಭ್ಯದಿಂದ ಅಕ್ರಮ ಲೈಂಗಿಕ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕೊಟ್ಟಂತೆ ಆಗದೆ?

ಕೌಲಗುಡ್ಡ : ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿರೋಧ ಈಗ ಹೆಚ್ಚು ಉಳಿದಿಲ್ಲ, ಇಂದಿನ ನೈತಿಕ ಪರಿಸರದಿಂದಾಗಿ ಅವಿವಾಹಿತ ತರುಣಿಯರು ದಾರಿತಪ್ಪಿ ಗರ್ಭಪಾತಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ಹೆಚ್ಚಿದೆಯೆಂಬುದು ನಿಜ. ಅವರಿಗೆ ನೆರವಾಗದಿದ್ದರೆ ಅವರು ಕುಂಟು ವೈದ್ಯರಿಂದ ಗರ್ಭಪಾತ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಇನ್ನೂ ಘೋರ ಪರಿಣಾಮ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ತರುಣಿಯರು ಮುಂಜಾಗ್ರತೆ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ನಡೆಯುವುದರಿಂದ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಿಗೆ ಬರುವ ಈ ವರ್ಗದವರು ಕಮ್ಮಿ ಅಜ್ಞರಾದ ಬಡವರೇ ಹೆಚ್ಚು ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಅವರು ಕೂಡ ಒಮ್ಮೆಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಕಲಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ವಿದೇಶಗಳಷ್ಟು ಇಲ್ಲಿ ತರುಣಿಯರು ಜಾರಿಲ್ಲ. ಯುಗೋಸ್ಲಾವಿಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಅವಿವಾಹಿತ ಧಡೂತಿ ಹೆಂಗಸು ೪೦ನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ೪೦ನೆಯ ಸಲ ಗರ್ಭಪಾತಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದಳಂತೆ!

✱ ಕಾಲೇಜು ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿನ ನಿಮ್ಮ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಸಂತತಿ ನಿಯಂತ್ರಣ ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳ ಪ್ರಮಾಣ ಎಷ್ಟು?

ಕೌಲಗುಡ್ಡ : ನಮ್ಮ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸಂತತಿ ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೧,೦೦೦; ದೊಡ್ಡ ಗರ್ಭಪಾತ ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ೫೦೦; ಚಿಕ್ಕ ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆ ೧,೫೦೦.

✱ ಮುಸ್ಲಿಮರು ಸಂತತಿ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಒಲ್ಲರೆಂಬ ಹೇಳಿಕೆ ಇದೆಯಲ್ಲ?

ಕೌಲಗುಡ್ಡ: ಒಲ್ಲರೆಂಬುದು ತಪ್ಪು; ಕಡಿಮೆ ಜನ ಬರುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಮುಸ್ಲಿಮರಲ್ಲಿ ಶಿಶು ಮರಣ ಪ್ರಮಾಣ ಕೂಡ ಜಾಸ್ತಿ. ಅವರಲ್ಲಿ ಶಿಶು ಮರಣ ಇಳಿಮುಖವಾದರೆ ಅವರ ದೃಷ್ಟಿ ಬದಲಾದೀತು. ಜೀವನ ಮಟ್ಟ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ತಹತಹ ಹಿಂದುಗಳಲ್ಲಿರುವಷ್ಟು ಮುಸ್ಲಿಮರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದೂ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಇರಬಹುದು.

✱ ನಿಮ್ಮ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಬಡವರ್ಗದ ಸ್ತ್ರೀರೋಗ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ತೀವ್ರವೆನಿಸುವವು ಯಾವವು?

ಕೌಲಗುಡ್ಡ: ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಬಡತನ, ಅಜ್ಞಾನ, ಕಂದಾಚಾರಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಬಸುರಿಯರು ಅಸಡ್ಡೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪ್ರಕೃತಿ ಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆರೈಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ಗರ್ಭಸ್ಥ ಮಗು ಸರಿಯಾಗಿ

ಬೆಳೆದಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಆನುವಂಶಿಕ ರೋಗಗಳಿಗೆ ಉಪಚಾರ ಸಾಧ್ಯವಿದೆಯೆಂದಾಗಲಿ ಸಿಫಿಲಿಸ್ ರೋಗಕ್ಕೆ ಪಕ್ಕಾದ ಮಗುವನ್ನು ಉಳಿಸಬಹುದು ಎಂದಾಗಲಿ ಅರಿಯದೆ ಅವರು ಕಷ್ಟಕ್ಕೊಳಗಾಗುತ್ತಾರೆ. ಹೆರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಯುವವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದ ದೇಶಗಳಿಗಿಂತ ೧೦ ಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ.

ಹೆರಿಗೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಗರ್ಭಕೋಶ ಕೆಳಗೆ ಜಾರುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಮಸ್ಯೆ. ಹೀಗಾದಾಗ ಗಂಡಂದಿರು ಬೇರೆ ಹೆಂಗಸರ ಸಹವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಸಂಸಾರ ಕೆಡುತ್ತದೆ. ಅನೈತಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದ ಹಾಗೆ ಸಿಫಿಲಿಸ್ ಹೆಚ್ಚು ಹಬ್ಬಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಅರ್ಧಮರ್ಧ ಶುಶ್ರೂಷೆ ಮಾಡಿ ಅನೇಕ ಡಾಕ್ಟರರು ರೋಗಿಯ ಕೈ ಬಿಡುವುದು ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಕಠಿಣ ಮಾಡಿದೆ.

ಹೆಂಗಸರು ದೇಹಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು—ಅದೂ ಪುರುಷರಿಂದ, ನಾಚಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಇನ್ನೊಂದು ತೊಂದರೆ. ಕಾಲು ಮುಂದಾಗಿದ್ದ ಮಗುವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಬಸಿರಿಯೊಬ್ಬಳು ನನ್ನಿಂದ ಹೆರಿಗೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದ ಒಂದು ದುಃಖದಾಯಕ ಉದಾಹರಣೆ ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ. ತರಬೇತಾದ ಮಹಿಳಾ ಡಾಕ್ಟರು ಲಭ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ದಾದಿಯಿಂದಲೇ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆಂದು ಪಟ್ಟು ಹಿಡಿದಳು. ಮಗು ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ತಾಯಿಯ ಜೀವ ಉಳಿಸಲು ನಾನೇ ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ಮೊದಲೇ ಒಪ್ಪಿದ್ದರೆ ಮಗುವನ್ನೂ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಿತ್ತಲ್ಲಾ ಎಂದು ಅವಳು ಆಮೇಲೆ ಹಳಹಳಿಸಿದಳು. ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಈಗೀಗ ಈ ಮಿಥ್ಯಾ ಲಜ್ಜೆ ಕಮ್ಮಿಯಾಗುತ್ತಿದೆ.

✽ ವಿಜ್ಞಾನದ ಆಧುನಿಕ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಿಂದ ಗರ್ಭಸ್ಥ ಶಿಶುವಿನ ಲಿಂಗವನ್ನು ಬಹಳ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲೇ ಕಂಡು ಹಿಡಿಯುವ ಉಪಾಯಗಳು ಲಭ್ಯವಾಗಿವೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಕೆಲ ಡಾಕ್ಟರರು ತಮ್ಮ ಗ್ರಾಹಕರಿಗೆ ಈ ಸೌಲಭ್ಯ ಒದಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರಂತೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮ್ಮ ಮತವೇನು?

ಕೌಲಗುಡ್ಡ: ಇದು ಅನಾಹುತಕ್ಕೆ ನಾಂದಿಯಾಗುವ ಭಯವಿದೆ. ಒಲ್ಲದ ಲಿಂಗದ (ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೆಣ್ಣು) ಭ್ರೂಣವನ್ನು ತೆಗೆಯುವುದು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಗಂಭೀರವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಸಮತೋಲವುಂಟಾದೀತು. ಹಿಮೋಫೀಲಿಯದಂಥ ಲಿಂಗ-ನಿಹಿತ (sex link) ಆನುವಂಶಿಕ ತೊಡಕುಗಳಿರುವಲ್ಲಿ ಇದು ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಯೋಜಕವಾಗಬಹುದಾದರೂ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತಕ್ಕಡಿ ಗಂಡಾಂತರದ ಕಡೆಗೆಯೇ ಹೆಚ್ಚು ಒಲೆಯುವುದು ಖಂಡಿತ.

✽ ನೀವು ಓದುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಈಗಿನದಕ್ಕೂ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾಪಕರ ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ನಿಲುವುಗಳಲ್ಲಿ ಏನು ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಾಣುತ್ತದೆ? ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳೇನು?

ಕೌಲಗುಡ್ಡ: ಅಧ್ಯಾಪಕರಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾಪನದ ಬಗ್ಗೆ ಇದ್ದ ಆಸಕ್ತಿ ಈಗಿನವರನೇಕರಲ್ಲಿ

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೮೫

ಇಳಿಮುಖವಾದ ಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆಗ ಒಂದು ರೀತಿ ಹುಮಸ್ತಿನಿಂದಲೇ ಅಧ್ಯಾಪಕರು ಈ ವೃತ್ತಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗ ಹಣ, ಅಧಿಕಾರ, ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳೇ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರೇರಣೆಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿಜವಾದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕಿಂತ ಹೇಗಾದರೂ ಪಾಸಾದರೆ ಸಾಕೆಂಬ ಚಪಲ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ವಿಶೇಷ ಪಾಠ ಹೇಳುತ್ತೇನೆಂದರೂ ಅತ್ತ ಗಮನಿಸದೆ ಕಡೆಗೆ ಹೇಗಾದರೂ ಪಾಸುಮಾಡಿ ಎಂದು ಗಂಟು ಬೀಳುತ್ತಾರೆ. ಹಿಂದೆ ನಾಲ್ಕು ಯತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಸಾಗದಿದ್ದರೆ ಕಾಲೇಜಿನಿಂದ ತೆಗೆದು ಹಾಕುವ ನಿಯಮವಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಮತ್ತೆ ತಂದರೆ ಒಳ್ಳೇದಾದೀತೋ ಏನೋ.

ನಿಲುವುಗಳು ಬದಲಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು ಅನೇಕ. ಡಾಕ್ಟರನಾಗುವುದು ಹಣ ಗಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಬೆಳೆದಿದೆ. ವಿಶಿಷ್ಟ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಳ ಕಾದಿರಿಸುವುದೂ ಒಂದು ಕಾರಣ. ಉಳಿದವರೊಡನೆ ಸರಿದೂಗಬೇಕಾದರೆ ಅವರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ತರಬೇತಿ ಬೇಕು. ಅವರಿಗೆ ಭಾಷಾ ಸಮಸ್ಯೆಯೂ ಇದೆ. ಅದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಪರಿಹಾರದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇಲ್ಲ. ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವ ಆಸಕ್ತಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಹಣ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಏನು ಬೇಕಾದರೂ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕಾರಣ.

✿ ದಾನದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುವ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಕಾಲೇಜುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನು? ಅವುಗಳಿಂದಾಗಿ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವಾವಕಾಶವನ್ನು ಬುದ್ಧಿವಂತ ಬಡ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿ ಶ್ರೀಮಂತರ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆ?

ಕೌಲಗುಡ್ಡ: ದಾನದ್ರವ್ಯ ಕಾಲೇಜುಗಳ ಕಲ್ಪನೆ ತಪ್ಪಲ್ಲ. ಇಂಥ ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲಿ ದಾನಮುಕ್ತ ಸರಕಾರಿ ಕೋಟಾ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ಈ ಕೋಟಾದಲ್ಲಿ ಅರ್ಹ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಥಾನ ಲಭ್ಯವಾದಂತೆ ದಾನದ್ರವ್ಯದ ಮೊತ್ತ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ. ಇದೊಂದು ತರಹದ ಸಮಾಜವಾದ. ಶ್ರೀಮಂತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ವೆಚ್ಚದಿಂದ ಬಡ ಉತ್ತಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ವಿದ್ಯಾವಕಾಶ ಕೊಟ್ಟಂತೆ. ಆದರೆ ದಾನದ್ರವ್ಯದ ಕೋಟಾವನ್ನು ಕೂಡ ಅರ್ಹತೆಯ ಆಧಾರದಿಂದಲೇ ವಿತರಣೆ ಮಾಡಿದರೆ ಇನ್ನೂ ಹಿತವಾದೀತು.

✿ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಆರಿಸುವಾಗ ಈಗ ಪರಮಾವಧಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಒಳ್ಳೇ ವೈದ್ಯನಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಕೇವಲ ಗುಣಾಂಕಗಳ ಅಥವಾ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಬುದ್ಧಿಯ ಅರ್ಹತೆ ಸಾಕೆ? ಅವನ ಮನೋವೃತ್ತಿ ವೈದ್ಯನಾಗುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕದ್ದೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಬೇಡವೇ?

ಕೌಲಗುಡ್ಡ: ಈಗಿನ ಪದ್ಧತಿ ಪೂರ್ತಿ ಸರಿಯಲ್ಲ ನಿಜ. ಪಿ.ಯು.ಸಿ.ಯಲ್ಲಿ ಶೇಕಡಾ

೯೫ ಅಂಕ ಗಳಿಸಿದವರೂ ವೈದ್ಯಕೀಯಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ದಡ್ಡತನ ತೋರಿಸುವುದುಂಟು. ನನ್ನದೇ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಸಾಧಾರಣ ಅಂಕ ಗಳಿಸಿದವರೂ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಡಾಕ್ಟರರಾಗಿ ಹೊರಬಂದದ್ದುಂಟು. ನನ್ನ ಪರಿಚಿತ ಡಾ. ಮೋದಿ ಎಂಬವರ PCB ಅಂಕಗಳು ಅಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರಿಂದು ಒಬ್ಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಹೃದಯರೋಗ ತಜ್ಞರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಮನೋವೃತ್ತಿ ಪರೀಕ್ಷೆ ಎಂಬುದು ಜಾರುನೆಲ. ಅಂಕಗಳ ಹೊರತು ಬೇರಾವ ವಿಧಾನ ಅನುಸರಿಸಿದರೂ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ. ಮನೋವೃತ್ತಿ ಪರೀಕ್ಷಕರ ಒಂದು ಅಖಿಲಭಾರತ ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಿ ಅವರೊಳಗಿಂದ ಗೋಷ್ಠಾರೆಯಾಗಿ (random) ಆರಿಸಿದ ಪರೀಕ್ಷಾ ಮಂಡಲಿಗಳ ಮೂಲಕ ಆಯ್ಕೆ ನಡೆಸಿದರೆ ಆಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಈವರೆಗೆ ಮನೋವೃತ್ತಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಯಾವ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ವಿಧಾನವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ.

✱ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ವಿನಾದರೂ ಬದಲಾವಣೆಬೇಕೆಂದು ನಿಮಗನಿಸುತ್ತದೆಯೇ? ಚೀನದ “ಬರಿಗಾಲಿನ ವೈದ್ಯ”ರ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ತಂದರೆ ಹೇಗೆ?

ಕೌಲಗುಡ್ಡ: ದೇಶಕ್ಕೆ ಎಂಥ ಡಾಕ್ಟರರು ಬೇಕೆಂಬುದೇ ನಮ್ಮ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ನಿಶ್ಚಯವಿಲ್ಲ. ಕೆಲವರು ಸಂಶೋಧನಾ ಪ್ರಧಾನ ಶಿಕ್ಷಣ ಬೇಕೆಂದರೆ ಕೆಲವರು ಗ್ರಾಮೀಣ ಒಲವಿನದು ಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಗ್ರಾಮೀಣ ಒಲವಿನ ಶಿಕ್ಷಣ ಎಂಬುದು ಬಿಸಿಲುಗುದುರೆಯಾಗಿದೆ. ಡಾಕ್ಟರರಿಗೆ ಆರು ತಿಂಗಳ ಹಳ್ಳಿ ತರಬೇತಿ ಬೇಕೆನ್ನುವ ನಿಯಮವಿದ್ದರೂ ಅದು ನಿಖರವಾಗಿ ಜಾರಿಗೆ ಬರುತ್ತ ಇಲ್ಲ. ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲಿ ಈಗ ವಾರ್ಡುಗಳಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ಕೊಡುವ ಚಿಕಿತ್ಸಾ ಪ್ರಧಾನ (clinical oriented) ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವ ಕೊಡದಿರುವುದರಿಂದ ಎಂ.ಬಿ.ಬಿ.ಎಸ್. ಆಗಿ ಹೊರಬಂದ ಹೊಸ ಡಾಕ್ಟರರುಗಳಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಧೈರ್ಯ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಸಾಲುವುದಿಲ್ಲ.

ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ “ಬರಿಗಾಲಿನ ವೈದ್ಯ”ರ ನೇಮಕದ ಬದಲು ಅಲ್ಪಾವಧಿ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಕೋರ್ಸ್ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರಾಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಇಂಥ ಲೈಸೆನ್ಸಿಯೇಟ್ ವೈದ್ಯರು ಕೂಡ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲೇ ಉಳಿದಾರೆಂದು ಹೇಳಲುಬಾರದು. ಉಳಿಯುವಂತೆ ತಕ್ಕ ಮುಂಜಾಗ್ರತೆ ವಹಿಸಿದರೆ ಆದೀತು.

ಆದರೆ ಗ್ರಾಮೀಣ ಆರೋಗ್ಯದ ಸಮಸ್ಯೆ ಎದುರಿಸಲು ಆಧುನಿಕ ವೈದ್ಯಕೀಯದಿಂದ

ಭಿನ್ನವಾದ ಆಯುರ್ವೇದಾದಿ ಹಳೇ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನನುಸರಿಸುವ ಅಸಂಖ್ಯ ವೈದ್ಯರಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯರನ್ನು ಆರಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಮೂರು ತಿಂಗಳ ತರಬೇತಿ ಕೊಟ್ಟು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಯೋಗ್ಯ ದಾರಿಯೆಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

✱ ಕುಂಟು ವೈದ್ಯರ ಹಾವಳಿ ಹೆಚ್ಚಿದೆ. ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಹಳ್ಳಿ ವೈದ್ಯರೇ ಮೊದಲಾದ ಅನಧಿಕೃತ ಪ್ರಾಕ್ಷೀಶನರುಗಳನ್ನು-ಅವರ ಜೀವನೋಪಾಯ ಕೆಡಿಸಬಾರದೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ ಆರ್.ಎಂ.ಪಿ.ಗಳೆಂದು ರಿಜಿಸ್ಟರ್ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಾಯಿತು. ಆದರೆ ಹೊಸ ಹೊಸಬರನ್ನು ಇನ್ನೂ ಆರ್.ಎಂ.ಪಿ.ಗಳಾಗಿ ರಿಜಿಸ್ಟರ್ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರಲ್ಲಾ, ಇದು ಸರಿಯೆ?

ಕೌಲಗುಡ್ಡ : ಸರಿಯಲ್ಲ, ಹೊಸ ಆರ್.ಎಂ.ಪಿ.ಗಳನ್ನು ನೋಂದಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರೆ ಒಳ್ಳೆದು. ಆದರೆ “ಕುಂಟು” ವೈದ್ಯರು ಪದವೀಧರ ಡಾಕ್ಟರುಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಇದ್ದಾರೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯಬೇಡಿ. ತಾವು ವಿಶೇಷ ಜ್ಞಾನ ಪಡೆಯದೇ ಇದ್ದ ಯಾವುದೇ ಕಾಯಿಲೆಗೆ ಔಷಧ ಕೊಡುವುದೂ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡುವುದೂ ಕುಂಟು ವೈದ್ಯಕೀಯವೇ.

✱ ನಮ್ಮ ಪದವೀಧರ ಡಾಕ್ಟರರಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಬಹಳ ಜನರು ಪಾಸಾದ ಮೇಲೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಏನನ್ನೂ ಓದುವುದಿಲ್ಲ, ಹಳೇ ಬಂಡವಾಳದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಸುತ್ತಾರೆಂಬ ಆರೋಪವಿದೆಯಲ್ಲ?

ಕೌಲಗುಡ್ಡ : ಹೌದು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಡಾಕ್ಟರನಾದರೆ ಎಂದೂ ಡಾಕ್ಟರನೇ ಎಂಬ ಪದ್ಧತಿ ಇದೆ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಲ್ಲಿ ಡಾಕ್ಟರರಿಗೆ ಒಮ್ಮೆಗೆ ಐದು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸನದು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಸನದು ನವೀಕರಿಸಬೇಕಾದರೆ ಅವರು ಪುನಃ ತಮ್ಮ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ಡಾಕ್ಟರುಗಳಿಗೆ ಈ ನಿಯಮ ಅನ್ವಯಿಸಿ ಐದು ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ರಿಫ್ರೆಶರ್ ಕೋರ್ಸುಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದರೆ ಅವರು ಹೊಸ ಹೊಸ ಸಂಶೋಧನೆಗಳನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕಾಗುವುದು.

✱ ಹಿಂದಿಳಿದ ವರ್ಗದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಭಾಷಾ ಸಮಸ್ಯೆ ಇದೆ ಎಂದಿರಿ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲೇ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಾಧ್ಯವೇ?

ಕೌಲಗುಡ್ಡ : ಅಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ, ಆದರೆ ಇದರಿಂದ ಪರಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಹೊಸ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮ ವೈದ್ಯರು ಎರವಾಗಬಹುದೆಂಬ ಭಯವಿದೆ. ಆದರೆ ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನು ಲ್ಯಾಟಿನ್, ಗ್ರೀಕ್ ಭಾಷೆಗಳಿಂದ ದೇಶಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಬದಲು ಮಾಡಲು

ಹೊರಟ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಪುರಾತನ ಭಾಷೆಗಳ ಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳು ಇದೇ ವಾದವನ್ನು ಮುಂದೂಡಿದ್ದಿ ಲೇವಡಿ ಮಾಡಿದ್ದರಲ್ಲವೇ? ಸ್ವತಃ ನಾನು ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ದಾದಿಯರ ತರಬೇತಿ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಠ ಹೇಳಿ ಅದು ಹೆಚ್ಚು ಫಲಪ್ರದವಾದದ್ದನ್ನು ಕಂಡೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಈ ಪ್ರಯೋಗ ಸಫಲವಾಗಿದೆ - ಸಫಲವಾಗಿಸಬಹುದೆಂದು ವಿಶ್ವಾಸ ನನಗಿದೆ.

✱ ವೈದ್ಯಕೀಯ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಡಾನ್ಟಾಡಂಗುರ ಜಾಹೀರಾತು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರಲ್ಲ, ಇದು ವೈದ್ಯಕೀಯ ವೃತ್ತಿಯ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಮುರಿದಂತಲ್ಲವೇ?

ಕೌಲಗುಡ್ಡ : ಹೌದು. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ತಡೆಯುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪದ್ಧತಿಯ ವೈದ್ಯರಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾನೂನುಗಳೇ ಇವೆ. ಏಕರೂಪ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವೈದ್ಯಕೀಯ ರಿಜಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ ಜಾರಿಗೆ ತಂದರೆ ಅನೀತಿಪರ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಆಚಾರಗಳನ್ನು ತಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾದೀತು.

✱ ವಿವಿಧ ಪದ್ಧತಿಗಳ ಗೊಂದಲವನ್ನು ಬದಿಗಿರಿಸಿದರೂ ವೈದ್ಯಕೀಯ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನೀತಿಯ ಸವಕಳಿ ಆಗುವುದು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಇದಕ್ಕೆನು ಕಾರಣ?

ಕೌಲಗುಡ್ಡ : ನೀತಿಯ ಸವಕಳಿಗೆ ಹಲವು ಕಾರಣಗಳಿವೆ: (೧) ಎಂ.ಬಿ.ಬಿ.ಎಸ್. ಕಲಿಯಲು ಆಗುವ ಖರ್ಚು ಬಹಳ, (೨) ನ್ಯಾಯಬಾಹಿರವಾದ ಸ್ಪರ್ಧೆ, (೩) ಹಿಂದೆ ತುಂಬಾ ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತರೇ ವೈದ್ಯಕೀಯ ವೃತ್ತಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗ ಈ ವೃತ್ತಿ ಉಳಿದೆಲ್ಲವುಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭದಾಯಕವೆಂದೆಣಿಸಿ ಎಲ್ಲ ತರದ ಜನರೂ ಇದಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗುತ್ತಾರೆ. (೪) ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನೀತಿಯ ಅವನತಿ ಕಾಲ ಇದಾದ್ದರಿಂದ ಈ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಆ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಬಹುದು.

✱ ರೋಗಗಳು ದೇವರಲ್ಲಿನ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಗುಣವಾಗಬಹುದು ಎಂದು ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಕೆಲ ವಿದೇಶಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ವೈದ್ಯರಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಹೀಗೆ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಗುಣಪಡಿಸುವವರಿಗೆ (faith curers) ಪ್ರವೇಶ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆ ಬಗ್ಗೆ ನೀವೇನೆನ್ನುತ್ತೀರಿ?

ಕೌಲಗುಡ್ಡ : ಇದೊಂದು ವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಹೊರಗಿನ ವಿಚಾರ. ಆದರೂ ರೋಗಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿದ್ದರೆ ರೋಗ ವಾಸಿಯಾಗಲು ಅದು ನೆರವಾಗುತ್ತದೆನ್ನುವುದು ಅನುಭವದ ಮಾತು. ಆ ನಿಷ್ಠಾ ಸ್ಥಾನ ದೇವರಾಗಿರಬಹುದು, ಅಥವಾ ಡಾಕ್ಟರರೇ ಆಗಿರಬಹುದು. ಮೈಸೂರು

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೮೯

(ಚೆಲುವಾಂಬಾ) ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ ಆಪರೇಷನ್ ಥಿಯೇಟರ್ ಬಳಿ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಚಿತ್ರಗಳು ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ತಾತ್ವಿಕ ಉಪದೇಶವೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ತ. ಸು. ಶಾಮರಾಯರ ಮಗಳು ನಿರಾಶಾದಾಯಕವಾದ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ಧೈರ್ಯ ಕೊಡುವ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಅವಳಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಸ ಕುದುರಿ ಗುಣಹೊಂದಿದಳು. “ರೋಗಿಗೆ ಕೆಲ ದಿನಗಳ ನರಕ, ವೈದ್ಯರಿಗೆ ನಿತ್ಯ ನರಕ ಇದೆಯಲ್ಲ” ಎಂಬ ತಾತ್ವಿಕ ಭಾವ ಅವಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಿತು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಪರಿಣತರಲ್ಲದ ಡಾಕ್ಟರರು ಕೂಡ ರೋಗಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಕುದುರಿಸಿ ಸಫಲ ಚಿಕಿತ್ಸಕರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯಕೀಯ ವೃತ್ತಿಯೆಂದರೆ ಮದ್ಯದ ಆಧವಾ ಚಹಾದ ರುಚಿಗ್ರಾಹಕ (wine or tea tasters) ವೃತ್ತಿಯಂತೆಯೆ. ಅಂತಃಸ್ಫೂರ್ತಿಗೆ ವೈದ್ಯಕೀಯದಲ್ಲಿ ಖಂಡಿತ ಸ್ಥಾನ ಇದೆ.

✽ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ ದೇವರು, ಧರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮ್ಮ ಭಾವನೆಗಳೇನೆಂದು ಕೇಳಬಹುದೇ?

ಕೌಲಗುಡ್ಡ : ದೇವರ ಸ್ವರೂಪದ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಖಚಿತವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಲ್ಲ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಇದ್ದರೂ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ರೋಗಿಗಳೇ ನನ್ನ ದೇವರು, ಅವರ ಕ್ಲೇಶ ನಿವಾರಣೆಯೇ ದೇವತಾ ಪೂಜೆ.

ದೇವರು ಎಂಬ ಪದಾರ್ಥದ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಭಾವನೆಯೆಂದರೆ ಯಾವುದೋ ಲೋಕೋತ್ತರವಾದ ಒಂದು ಶಕ್ತಿ ಇದೆ. ಅದರ ಇಚ್ಛೆ ನಮಗೆ ಅನೇಕ ಕಡೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಈ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ನಾನು ಧೈರ್ಯ ಪಡೆದಿದ್ದೇನೆ. ನನಗೇ ಹೃದಯಾಘಾತವಾದಾಗ ನಾನು ಆ ಶಕ್ತಿಗೆ ಏನು ಬಂದರೂ ಅದನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಧೈರ್ಯ ಕೊಡೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅದು ನನಗೆ ತಾಳುವ ಶಕ್ತಿ ಕೊಟ್ಟಿತು.

ನನ್ನ ತಂದೆಯವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂದು ದಾಸರ ಪದವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು:

ಮನವ ಶೋಧಿಸಬೇಕು ನಿಚ್ಚೆ
ದಿನ ದಿನ ಮಾಡುವ ಪಾಪದ ವೆಚ್ಚ
ಇದೊಂದನ್ನು ನಾನು ಸದಾ ನೆನೆಯುತ್ತಿರುತ್ತೇನೆ.

೧೫. ಸಂಗೀತ ಪಂಡಿತ ಭೀಮಸೇನ ಜೋಶಿ

ಸಂಗೀತ ಅವರ ಜೀವನದ ಜೀವವಾಗಿದೆ

ಭೀಮಸೇನ ಜೋಶಿಯವರಿಗೆ ಈಗಿನ್ನೂ ಮೂವತ್ತೆಂಟು. ಇಷ್ಟು ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲೇ ಅವರು ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ ಕೀರ್ತಿಯ ಗಾಯಕರೆನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಷ್ಟೇಕೆ, ಹಿಂದುಸ್ತಾನಿ ಸಂಗೀತ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಅಪ್ರತಿಮ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದ ದಿವಂಗತ ಸಂಗೀತರತ್ನ ಅಬ್ದುಲ್ ಕರೀಮಖಾನರ “ಕಿರಾಣಾ” ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಗಾಯಕರಲ್ಲಿ ಇಂದು ಭೀಮಸೇನ ಜೋಶಿಯವರು ಅತಿ ಪ್ರಮುಖರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದು, ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ, ಸಂಗೀತದ ವಿಶ್ವಭಾಷೆಯಿಂದ ವ್ಯವಹರಿಸುವ ಭೀಮಸೇನ ಜೋಶಿಯವರು ಸಂಗೀತಸವ್ಯಸಾಚಿಗಳು. ಅವರ ಕಚೇರಿಗಳು ದಿಲ್ಲಿ, ಮುಂಬೈ, ಕಲಕತ್ತೆಗಳಂಥ ಸಂಗೀತ ದಿಗ್ಗಜಗಳ ವಿಹಾರ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತವೆ; ಅವರು ಹಾಡಿದ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಗೀತಗಳೂ ಪುರಂದರದಾಸರ ಪದಗಳೂ ಧ್ವನಿಮುದ್ರಿಕೆಗಳಾಗಿ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿವೆ; ಆದು ಮರಾಠಿ, ಹಿಂದೀ ಚಲಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಸಂಗೀತ ಲಲಿತಗಾನ ಪ್ರೇಮಿಗಳನ್ನೂ ತಲೆದೂಗಿಸಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಗಳೆರಡೂ ಇಂದು ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮವನೆಂದು-ನ್ಯಾಯವಾಗಿಯೇ-ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಭೀಮಸೇನ ಜೋಶಿಯವರು ಹಾಡುವುದನ್ನು ಕೇಳಿದ ತಜ್ಞರು ಬಹಳ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಅವರ ಉಜ್ವಲ ಭವಿಷ್ಯತ್ತನ್ನು ಮುನ್ನುಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ, ಜೋಶಿಯವರು ೨೪ ವರ್ಷದ “ತಲೆಮಾಸು ಆರದ ಹುಡುಗ”ನಾಗಿದ್ದಾಗ-ಔಂಧಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮೀ ಮಹಾರಾಜರ ಪುಣ್ಯ ತಿಥಿ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅವರ ಗಾಯನ ಕೇಳಿ ಸಂಗೀತ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ “ಭೀಷ್ಮಾಚಾರ್ಯ” ಎನಿಸಿದ ಅನಂತ ಮನೋಹರ ಜೋಶಿಯವರು, “ಇಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಆಶಾದಾಯಕವಾದ ಭವಿಷ್ಯವುಳ್ಳ ಸಂಗೀತ ಸಾಧಕನೆಂದರೆ ಭೀಮಸೇನ ಜೋಶಿ ಒಬ್ಬನೇ” ಎಂದು ಉದ್ಗಾರ ತೆಗೆದಿದ್ದರು. ಅದು ಕೂಡ ಹೊಸ ಭವಿಷ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕೂ ೧೨ ವರ್ಷ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಹಾ ಸಂಗೀತಗಾರ ಪಂಚಾಕ್ಷರ ಗವಾಯಿಗಳು, ಭೀಮಸೇನರಿಗೆ ಪ್ರಥಮತಃ ಪಾಠ ಹೇಳಿದ ಚೆನ್ನಪ್ಪ ಅಗಸರಿಗೆ, “ಇವನಿಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳುವ ಯೋಗ್ಯತೆ ನಿನ್ನದಲ್ಲ” ಎಂದಿದ್ದರಂತೆ.

ಆದರೆ—ಈಗ ಮರಾಠಿಗರು ಕರೆಯುವ ಹಾಗೆ—ಪಂಡಿತ ಭೀಮಸೇನ ಜೋಶಿಯವರ ಈ ಸಂಗೀತ ಸಿದ್ಧಿಯ ಹಿಂದಿರುವ ಅಸಾಧಾರಣ ಸಾಧನೆ-ಸಾಹಸಗಳನ್ನು ಅರಿತವರು ಕಡಿಮೆ. ಸಂಗೀತದ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿ ಅವರು ಬೈಬಲ್ಲಿನ “ಪ್ರಾಡಿಗಲ್ ಸನ್”, ಮಹಾಭಾರತದ ಏಕಲವ್ಯ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಆರುಣಿ ಇವರೆಲ್ಲರ ಪುಂಜೀಭೂತ ಜೀವನವನ್ನು ಬಾಳಿದ್ದಾರೆ.

ಶ್ರೀ ಭೀಮಸೇನಾಚಾರ್ಯ ಜೋಶಿಯವರು ೧೯೨೨ರಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ರೋಣದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರು. ನಿಷ್ಠಾವಂತ ವೈದಿಕ ಮನೆತನ ಅವರದಾದರೂ ರಸಜ್ಞತೆಗೆ ಕೊರತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ ಅವರ ತಂದೆ ಗುರುರಾಜ ಜೋಶಿಯವರು ಎಂ.ಎ.,ಬಿ.ಟಿ. ಆಗಿ ಗದಗ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ (ಈಗ ಶಿರಹಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ) ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯರಾಗಿದ್ದರೂ ತುಂಬಾ ಆಸ್ತಿಕರು; ಲೇಖಕರೂ ಹೌದು. ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ ಗೋವಿಂದಾಚಾರ್ಯ ಜೋಶಿಯವರು ಈಗ ಕರ್ನಾಟಕದ ಉಚ್ಚ ವರ್ಗದ ಪುಸ್ತಕ ಮಾಲೆಯಾದ “ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲೆ”ಯ ಸಂಪಾದಕ-ಪ್ರಕಾಶಕರು ಮತ್ತು ಸ್ವಯಂ ಕಾದಂಬರಿ-ಸಣ್ಣ ಕಥೆ-ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೆದವರು.

ಜೋಶಿ ಮನೆತನದ ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ಕಾಣಬರುವ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಗುಣ, ಅದು ಧರ್ಮದಲ್ಲೇ ಇರಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲೇ ಇರಲಿ, ಭಾವನಾಮಯತ್ನ ಭೀಮಸೇನ ಜೋಶಿಯವರ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿಯೂ ನಾವು ಆ ಭಾವತನ್ಮಯತೆಯನ್ನು ಕಾಣುವುದು ಈ “ಕುಲಬಿರುದಿ” ನಿಂದಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವರ ಸಂಗೀತಾಭಿರುಚಿ, ಕಂಠಸಂಪತ್ತು ಅವರ ಅಜ್ಜ ಭೀಮಸೇನಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ಇಳಿದು ಬಂದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಮಧುರ ಕಂಠದಿಂದ ಭಾಗವತ ಪುರಾಣ ಹೇಳುತ್ತ ತಂಬೂರಿಯ ಶ್ರುತಿಗೆ ಗೋಪೀಗೀತ, ಭ್ರಮರಗೀತ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಹಾಡತೊಡಗಿದರೆ ಜನ ಮೈಮರೆತು ಕೇಳುತ್ತಿತ್ತಂತೆ. ಅವರ ಹಳೆಯ ತಂಬೂರಿಯನ್ನು ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಮೊಮ್ಮಗ ಭೀಮಸೇನ ಎತ್ತಿ ಧೂಳು ಜಾಡಿಸಿ ಮಿಡಿಯತೊಡಗಿದ್ದು ತಂದೆ ಗುರುರಾಜ ಜೋಶಿಯವರಿಗೆ ಒಂದು ದೈವೀ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.

ಭೀಮಸೇನ ಜೋಶಿಯವರ ಸಂಗೀತ ಪ್ರೀತಿ ತೀರ ಎಳವೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಟ್ಟಿತು ಮತ್ತು ಅದು ಹೆತ್ತವರಿಗೊಂದು ನಿತ್ಯ ಚಿಂತೆಯ ಮೂಲವೂ ಆಯಿತು. ಬಾಗಲಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಮನೆಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಸೀದಿಯಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ನಮಾಜಿನ ತಾರದ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಹೇಳದೆ ಕೇಳದೆ ಅತ್ತ ಹೋಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಗಿದವರ ಸಂಗಡ ತಾವೂ ಬಗ್ಗಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ವಾದ್ಯದೊಡನೆ ಯಾವ ಮೆರವಣಿಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದರೂ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷದ ಈ ಮಗು ಅದರ ಬೆಂಬತ್ತಿ ಹೋಗಿ ಮೆರವಣಿಗೆ ಬೀಡುಬಿಟ್ಟಲ್ಲಿ ತಾನೂ ಕುಳಿತು

ಅಲ್ಲೇ ನಿದ್ದೆ ಹೋಗಿಬಿಡುತ್ತಿತ್ತು. ಕಾಣೆಯಾದ ಮಗನನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಹಗಲು ಮಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗ ಹೆತ್ತವರಿಗೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಒಮ್ಮೆ ಹೀಗೆ ಪೊಲೀಸ್ ಸ್ಟೇಷನ್ನಿಗೆ ತರಲ್ಪಟ್ಟ ಮಗನನ್ನು ಮನೆಗೆ ಹೊತ್ತು ತಂದು ತಂದೆ ಜೋಶಿಯವರು ಅವನ ಅಂಗಿಯಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ವಿಳಾಸವನ್ನು ಬರೆದುಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಕೂಡ ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು!

ಗದಗಿನಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗತೊಡಗಿದ ಮೇಲೆ ಶಾಲೆಗಿಂತ ಗ್ರಾಮಾಫೋನ್ ಅಂಗಡಿ ಅವರ ಪ್ರೀತಿಯ ಆಶ್ರಯಸ್ಥಾನವಾಯಿತು. ಹುಡುಗನ ಆಸಕ್ತಿ ನೋಡಿ, ಅವನ ಮಧುರ ಸ್ವರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಂಗಡಿಯವರೂ ಅವನಿಗಾಗಿ ಗಾನದೋಸೆಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು; ಅವನು ಹಾಡನ್ನು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಒಪ್ಪಿಸುವುದನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ತಿಂಡಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಗನ ತಡೆಯಲಾರದ ಹಾಡಿನ ಹುಚ್ಚನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ತಂದೆ ಒಂದು ಹಾರ್ಮೋನಿಯಂ ಕೊಂಡು ಅದೇ ಊರಿನ ಒಬ್ಬ ಸಂಗೀತ ಶಿಕ್ಷಕನನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ಪಾಠ ಹೇಳಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

ಅನೇಕ ಕಲಾವಿದರ ಹಾಗೆ ಭೀಮಸೇನ ಜೋಶಿಯವರ ಹೃದಯದಲ್ಲೂ ಏನೋ ಒಂದು ಅನಿರ್ವಚನೀಯ ಅಶಾಂತಿಯ ಶಿಖೆ ಇತ್ತು. ಅದು ಅವರನ್ನು ವಿಚಿತ್ರ ಸಾಹಸಗಳಿಗೆ ಪ್ರಚೋದಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಯಾವುದಾದರೂ ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ಸಂಗತಿಗಾಗಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಜಗಳಮಾಡಿ ಊರು ಬಿಟ್ಟು ಓಡಿಹೋಗುವ ಹೊಸ ಚಾಳಿಯೊಂದು ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅಜ್ಞಾತದ ಭಯ ಎಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಚಲಿಸಲು ಪ್ರಚೋದಿಸುವ ಶಕ್ತಿ. ಆದರೆ ಈ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಅಂಥ ಭಯದ ಗುರುತೇ ಇದ್ದಂತಿಲ್ಲ. ಹನ್ನೊಂದು ವರ್ಷದವನಿದ್ದಾಗ- ತಂದೆ ಊರಲ್ಲಿಲ್ಲದಾಗ-ಆತ ಓಡಿಹೋಗಿ ರೈಲಿನಲ್ಲಿ ಹಾಡು ಹೇಳುತ್ತ ಹಣಗಳಿಸಿ ಮುಂಬಯಿ ವರೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಮುಂಗಾಣದೆ ಎಷ್ಟೋ ದಿನದ ಮೇಲೆ ಹಾಗೆಯೆ ತಿರುಗಿ ಬಂದ. ಮತ್ತೆ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ತಾಯಿಯೊಂದಿಗೆ ಜಗಳಾಡಿ ನಾಪತ್ತೆಯಾದ ಭೀಮಸೇನ ಮರಳಿದ್ದು ಹದಿನೈದು ತಿಂಗಳ ನಂತರವೇ.

“ಬೇಚೈನಿ”ಯ ನಿಮಿತ್ತ ಜಗಳವಾದರೂ ಮೂಲಕಾರಣ ಸಂಗೀತ ಕಲಿಯುವ ಆತುರವೇ ಆಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಸಿನೇಮಾದಲ್ಲಿ ಪಹಾಡಿ ಸನ್ಮಾಲನನ್ನು ನೋಡಿದ್ದ ಭೀಮಸೇನ ಕಲಕತ್ತೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಚಕಿತನಾದ ಸನ್ಮಾಲ ಅವನನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತ ಅಭ್ಯಾಸಿಸಲು ಯೋಗ್ಯ ಸ್ಥಾನವೆಂದು ಜಾಲಂಧರಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಹೇಳಿದ್ದ. ಉಪವಾಸ ವನವಾಸಗಳನ್ನನುಭವಿಸಿ ಜಾಲಂಧರವನ್ನು ತಲುಪಿ ಅಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಿದ್ದ. ಆದರೆ ಹದಿನೈದು ತಿಂಗಳು ಅಲ್ಲಿದ್ದೂ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿ ಕಾಣದ್ದರಿಂದ, ಅದೂ ತಂದೆಯ ಒತ್ತಾಯ ಮತ್ತು ಆಶ್ವಾಸನ ದೊರೆತ ಮೇಲೆ, ಮನೆಗೆ ಮರಳಿದಾಗಲೇ ತಾಯಿತಂದೆಗಳು ಕಣ್ಣೀರೊರಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು.

ಆಮೇಲೊಂದು ದಿನ ಕಿರಾಣಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಅತಿ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಾದ ಸವಾಯಿ ಗಂಧರ್ವರ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಭೀಮಸೇನರು ಗದಗಿನ ಒಂದು ನಾಟ್ಯಗೃಹದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದರು. ಕೇಳಿದವನೇ “ನಾನು ಅವರನ್ನು ನನ್ನ ಗುರುವಾಗಿ ಮನಸಾ ವರಿಸಿದೆ” ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಜೋಶಿಯವರು. ಬಹುಕಾಲ ಇದು ಏಕಲವ್ಯ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಗುರುವಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಹಾಗೆಯೇ ಇತ್ತು. ಆಗಿನ ಸಂಗೀತ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ವರ್ಗದವರೆಂದು ಹೆಸರಾಗಿದ್ದ ಖಾನ್ ಅಬ್ದುಲ್ ಕರೀಮ ಖಾನರ ಸಾಕ್ವಾತ್ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿದ್ದ, ರಾಮಭಾವು ಗಣೇಶ ಕುಂದಗೋಳಕರರು (ಸವಾಯಿ ಗಂಧರ್ವ) ಸುಲಭ ಗುರುಗಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಹಣಕ್ಕಾಗಿಯಾಗಲೀ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯಾಗಲೀ ಹುರುಳಿಲ್ಲದ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳುವವರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ತಾವೂ ಹತ್ತು ವರ್ಷ ನಿರಂತರ ಗುರುಸೇವೆ ಮಾಡಿ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಅವರು, ಗುರುರಾಜಾಚಾರ್ಯರು ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡ ನಂತರ ಭೀಮಸೇನರನ್ನು ಶಿಷ್ಯರಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಲೊಪ್ಪಿದರು. ಕುಂದಗೋಳದಲ್ಲೇ ಇದ್ದು ಗುರುಸೇವೆ ಮಾಡಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.

ಯೋಗ್ಯ ಗುರುವಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಶಿಷ್ಯ ದೊರೆತಂತಾಯಿತು. ಆ ಪರಿಯ ಗುರುಸೇವೆಯ ಕಥೆಗಳನ್ನು ನಾವು ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕೇಳುತ್ತೇವೆ. ಗಂಧರ್ವನ್ನು ತೇಯ್ತೇ ಪರಿಮಳ ಹೊರಡಿಸಬೇಕು. ಸವಾಯಿ ಗಂಧರ್ವರು ಶಿಷ್ಯನಿಂದ ಎತ್ತಲಾರದ ಕೊಡದಿಂದ ನೀರು ಹೊರಿಸುವುದೇ ಮೊದಲಾದ-ಕ್ರೂರವೆಂದು ಈಗಿನ ಸುಲಭ ವಿದ್ಯೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಹುದಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಶಿಷ್ಯ ಸರ್ವಂಸಹನಾಗಿ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಪೂರೈಸಿದ. ಕೆಲ ವೇಳೆ ಜ್ವರವಿದ್ದರೂ ಸೇವೆ ತಪ್ಪುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಜೋಶಿಯವರು ರಾಮಭಾವು ಕುಂದಗೋಳಕರರಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ್ದು ಒಟ್ಟು ಐದು ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಲ್ಲ. ಅದೂ ಎರಡು ಕಂತುಗಳಲ್ಲಿ. ನಡುವೆ ಒಮ್ಮೆ ಆಗ್ರಹಗೊಂಡು ಅವರು ಶಿಷ್ಯನನ್ನು ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಈ ನಾಲ್ಕೈದು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಕಲಿಸಿದ್ದು ಒಟ್ಟು ಐದು ರಾಗಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ. ಪೂರಿಯಾ, ತೋಡಿ, ಮುಲ್ತಾನಿ, ಮಿಯಮಲ್ಹಾರ ಮತ್ತು ಭೈರವಿ. ಐದು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಐದು ರಾಗ ಮಾತ್ರ! ಆದರೆ ಅದೇ ಇಂದು ತಮ್ಮ ಮುಖ್ಯಬಂಡವಾಳ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಜೋಶಿಯವರು. ಕೊನೆಗೆ ಸವಾಯಿ ಗಂಧರ್ವರ ಷಷ್ಠ್ಯಬ್ದಿಯ ನಂತರ ಭೀಮಸೇನರು “ಗಂಡಾ” ಸಮಾರಂಭವೊಂದನ್ನೇರ್ಪಡಿಸಿ ಗುರುವಿನಿಂದ ಪೂರ್ಣಾನುಗ್ರಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದರು.

ಕಿರಾಣಾ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಖಾನ್ ಸಾಹೇಬರಿಗಿಂತ ಸವಾಯಿ ಗಂಧರ್ವರು ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದೊತ್ತಿದ್ದರೆ ಭೀಮಸೇನ ಜೋಶಿಯವರು ಇನ್ನು ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದೆ ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಖಾನ್ ಸಾಹೇಬರಷ್ಟು ರಾಮಭಾವು ಅವರಿಗೆ ಕಂಠ ಸಂಪತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು

ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಲು ಆ ಸೀಮಾಪುರುಷ ದಿನಕ್ಕೆ ೧೬-೧೮ ತಾಸು ಸಾಧನೆ ನಡೆಸಿ ಕಿರಾಣಾ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ಆವಿಷ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಭೀಮಸೇನರ ಶಾರೀರ ಸಹಜ ಮಧುರ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಠೋರ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಅವರೊಂದು ಓಜಸ್ಸನ್ನೂ ವೃತ್ತತ್ವವನ್ನೂ ಮಾದಕತೆಯನ್ನೂ ತಂದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ವಿಲಂಬಿತ ಗಾನದಲ್ಲಿ ಸವಾಯಿ ಗಂಧರ್ವರನ್ನೂ ಮೀರಿಸಿ ಲಯಪೂರ್ಣತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆಂದು ಬಲ್ಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಮೂರೋ ನಾಲ್ಕೋ ಸ್ವರಗಳ ಮಿತಿಯೊಳಗೆ ನವನವೀನವಾದ ಸಂಯೋಜನೆಗಳಿಂದ ಶ್ರೋತೃಗಳ ಮೇಲೆ ಅಗಾಧ ಪರಿಣಾಮ ಮಾಡುವ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಕಿರಾಣಾ ಶೈಲಿಯದು. “ಜೋಶಿಯವರು ಹೀಗೆ ತಂಬೂರಿಯ ಶ್ರುತಿಗೆ ಆಲಾಪಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ನಾದಬ್ರಹ್ಮದ ಅಲೌಕಿಕ ವಾತಾವರಣವುಂಟಾಗುತ್ತದೆಂದು” ಒಬ್ಬ ಮರಾಠಿ ಸಂಗೀತ ವಿಮರ್ಶಕ ಹೇಳಿ, ದ್ರುತಗತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಹಾಗೆ ತಾನ ಹಾಕುವ ಗಾಯಕನನ್ನು ತಾನಿನ್ನೂ ಕಂಡಿಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ.

ನವೀನವಾದುದನ್ನು, ಗ್ರಾಹ್ಯವಾದುದನ್ನು ಎಲ್ಲೆಡೆಯಿಂದಲೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಶೈಲಿಯ ಅಭಿನ್ನಾಂಶವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸವಾಯಿ ಗಂಧರ್ವರ ವಿಶಾಲಶ್ರುತಿತ್ವವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಜೋಶಿಯವರು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತದಿಂದಲೂ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಹಿಂಜರಿದಿಲ್ಲ. ಠುಮರಿ, ಭಜನ ಮೊದಲಾದ ಲಲಿತ ಗಾಯನದಲ್ಲಿ ಭಾವಪೂರ್ಣವಾದ ಪ್ರಸಾದ ಗುಣವನ್ನು ಅವರು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. “ಹರಿಭಜನೆ ಮಾಡೋ ನಿರಂತರ” ಎಂಬ ಅವರ ಹಾಡು ಕೇಳಿ ಭಾವಪರವಶರಾಗದವರು ಸಿಗುವುದು ಕಷ್ಟ.

ಭೀಮಸೇನರ ಕಚೇರಿ ಕೇಳುವುದೇ ಒಂದು ಅನುಭವ. ಅದರಲ್ಲೂ ಮಧ್ಯಾಂತರದ ನಂತರ ಅವರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಪೂರ್ತಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ಸಂಗೀತಗಾರರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಕಚೇರಿಗಳಲ್ಲೂ ಭೀಮಸೇನರು ಅಪ್ರತಿಮ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆಂದು ಶ್ರೀ ಮಾರುಲಕರರು ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಒಂದು ಮಹಾ ಗುಣ ನಿರ್ಭಯತೆ ಮತ್ತು ಸ್ಪರ್ಧೆ. ಹಲವು ಗಾಯಕರು ಹಾಡುವಲ್ಲಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಗುಣಗಳಿಂದ ತಮಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಯನ್ನೂ ಬಲು ಮಂಕಾಗಿ ಕಾಣುವಷ್ಟು ಜಾಜ್ಜಲ್ಯಮಾನವಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಾರೆ.

೧೯೫೭ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಮೈಸೂರಿನಿಂದ ಪುಣೆಗೆ ಮರಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಅಪಘಾತವಾಗಿ ಘಟ್ಟದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಮೋಟಾರು ೩೦ ಅಡಿ ಕೆಳಗುರುಳಿ ಅವರಿಗೆ ಗಂಭೀರ ಗಾಯಗಳಾದವು. ಅನಂತರ ಅವರ ಮಿತ್ರರು ಈ ಅಪಘಾತದ ನಂತರ ಮೋಟಾರು ಪ್ರಯಾಣವೆಂದರೆ ಹೆದರಿಕೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಆಗ ಜೋಶಿಯವರು ಹೇಳಿದ್ದು : “ನನಗೆ ಯಾವುದರ ಹೆದರಿಕೆಯೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ಭಯವೆಂಬುದನ್ನೇ ನಾನು ಅರಿತವನಲ್ಲ.”

ಈ ಧೈರ್ಯ ಜೋಶಿಯವರಿಗೆ ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲೇ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಒಂದು ಅಂಶ. ಗುರುಗಳಿಂದ ತಿರಸ್ಕೃತರಾಗಿ ನವೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಅದೇ ಅವರ ಬೆಂಬಲಕ್ಕೆ ನಿಂತದ್ದು ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಹಳ್ಳಿ ಹಳ್ಳಿ ಪಟ್ಟಣ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಹಾಡಿ ರಸಿಕರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಿದರು. ಮಂಗಳೂರು ಇಡೀ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಅವರನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಇಂದಿನ ಯಾವ ಗಾಯಕನೂ ಅವರಂತೆ ನಾಡಿನ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಧೈರ್ಯದ ಅಭಾವದಿಂದಲೇ ಅನೇಕ ಗುಣಸಂಪನ್ನರು ಹಿಂದೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದಾರೆ.

ಜೋಶಿಯವರ ಧೈರ್ಯ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಸೋಲೊಪ್ಪುವುದರಲ್ಲೂ ಹಿಂಜರಿಯದ್ದು ನಾಲ್ಕೈದು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಜಳಗಾಂವದಲ್ಲಿ ಅವರ ಕಚೇರಿ ಏರ್ಪಟ್ಟಾಗ ಅವರಿಗೇಕೋ ಹಾಡಹಾಡುತ್ತ ಕಂಠ ಕೆಟ್ಟು ಹೋಯಿತು. “ಇವೊತ್ತು ನನಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಹಾಡಲಾಗಲಿಲ್ಲ ದಯವಿಟ್ಟು ನನಗೆ ಈ ಸಲ ಹಣ ಕೊಡಬೇಡಿ. ಒಂದು ವಾರ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದು ಮತ್ತೆ ಹಾಡಿ ಹಣ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ಎಷ್ಟೋ ಅಷ್ಟೆ ನಿರ್ಭಯತೆಯೂ ಇಲ್ಲವೇ?

ಕಲಾವಿದನನ್ನು ತನ್ನ ಧೈರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುಂದೊತ್ತಲು ನಾರಿಯ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯೊಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಭೀಮಸೇನ ಜೋಶಿಯವರಿಗೆ ಅದನ್ನು ಅವರ ಒಲಿದು ಬಂದ ಮಡದಿಯಾದ ವತ್ಸಲಾಬಾಯಿ ಒದಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ವತ್ಸಲಾಬಾಯಿ ಸ್ವತಃ ಅಭಿನಯ ಕುಶಲಿಯೂ ಕಲಾಮರ್ಮಜ್ಞಿಯೂ ಹೌದು.

ಅನುಕರಣೆಯು ಸಾಮಾನ್ಯರಿಂದ ಪ್ರತಿಭಾವಂತರಿಗೆ ದೊರೆಯುವ ಉಡುಗೊರೆಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಭೀಮಸೇನ ಜೋಶಿಯವರ ಸಂಗೀತ ಧಾಟಿಯನ್ನು ಇಂದಿನ ತರುಣ ಪೀಳಿಗೆಯ ಗಾಯಕರು ಅನುಕರಿಸುವುದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣಿಸತೊಡಗಿದೆ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿದರೂ ಜೋಶಿಯವರ ಹೃದಯ ಕನ್ನಡವೇ. ಕರ್ನಾಟಕವು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ಮೂರು ಸಂಗೀತ ರತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಇವರೊಬ್ಬರು ಎಂದು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯರೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ (ಉಳಿದಿಬ್ಬರು ಶ್ರೀ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಮನ್ಸೂರ್ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಕುಮಾರ ಗಂಧರ್ವ) ಆದರೆ ಇದು ಅನಿಚ್ಛಾದಾನ. ಕನ್ನಡಿಗರು ಕಲೆಯನ್ನು ಗೌರವಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿರುವುದರಿಂದೊದಗಿದ ಹಾನಿ ಎಂಬುದನ್ನು ನಾವು ನೆನೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೧೬. ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ ದೈವರಾತರು

ಅವರು ಮಂತ್ರದ್ರಷ್ಟಾರರಗಿದ್ದಾರೆ

ಇತಿಹಾಸ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ವೇದ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ - ಅಥವಾ “ಕಂಡ”-ಕೊನೆಯ ಋಷಿ ಬಹುಶಃ ಕ್ರಿಸ್ತಪೂರ್ವ ೮೦೦ರಲ್ಲಿ ಕಾಲವಾದ. ಅನಂತರ ಹೊಸ ವೇದಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಲ್ಲ ಕಾಣೆಯುಳ್ಳ ಋಷಿ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ, ಮುಂದೆ ಪುರಾಣಗಳೂ ಸ್ಮೃತಿಗಳೂ ಇತರ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳೂ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದವು. ಆದರೆ ಅನುಪಮವಾದ ದೈವಿ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದ, ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಾಣುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ವ್ಯಾಕರಣದ ಭಾಷೆಯಿಂದ, ವೈದಿಕ ಛಂದಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಂತ್ರಗಳ “ದರ್ಶನ” ಆಗಲಿಲ್ಲ.

ಆಗಲಿಲ್ಲವೆ?-ಆಯಿತು-೨೮೦೦ ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಇಪ್ಪತ್ತೈದಕ್ಕೂ ಕಡಿಮೆ ವಯಸ್ಸಿನ ತರುಣನೊಬ್ಬನಿಗೆ. ಆತ ಕೆಲವೇ ವಾರಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ವೇದಕಾಲದ ಋಷಿಗಳಂತೆ ದೈವಿಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದ ಸುಮಾರು ೪೫೦ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಅಥವಾ “ಕಂಡ”. ಅದೇ ಆ ವೇದದ ಭಾಷೆ, ಅದೇ ಛಂದಸ್ಸುಗಳು, ಅದೇ ದೇವತೆಗಳು, ವೇದಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಕಾಣಬರುವ ಅಪ್ರತಿಮ ಸ್ವರಗಳು ಮತ್ತು ನಾದ. ಇಂದು ಆ ಪುಣ್ಯಶಾಲಿ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ ದೈವರಾತರು ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಭಾರತದ ಶ್ರೇಷ್ಠತಮ ವೇದಜ್ಞ ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಭಾರತದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ ಶಿಷ್ಯವರ್ಗ ಅಭಿಮಾನಿವರ್ಗ ಇದೆ. ಅವರು ವಾರಾಣಸಿಯ ಹಿಂದೂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ವೇದ ವಿಷಯಕವಾಗಿ ಭಾಷಣ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ವೇದ ಮತ್ತು ವೇದಾಂಗಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗೋಕರ್ಣದಲ್ಲಿ ವೈದಿಕ ವಿದ್ಯೆಯ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಯೋಗ ಆಶ್ರಮ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ದೈವರಾತರ ನಾಮಕರಣದ ಹೆಸರು ಗಣೇಶ. ಅವರು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ವೇದವಿದ್ಯೆಗೆ ತವರೂರಾದ ಗೋಕರ್ಣದಲ್ಲಿ. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಗೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕವಲಾದ ದೇವರಾತ ಪ್ರವರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಅವರು ದೈವರಾತ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಾರಷ್ಟೆ. ಅವರ ತಂದೆ ವಿಷ್ಣೇಶ್ವರ ಭಟ್ಟ ಭಡತಿ, ದೊಡ್ಡ ವೇದಪಾರಂಗತರು. ಅವರ ಅಜ್ಜ (ತಾಯಿಯ ತಂದೆ) ಹೊಸಮನೆ ಗಣೇಶ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ವಾಂಸರು.

ಅವರು ಗೋಕರ್ಣದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ಯಾಪೀಠವು ೧೯೫೯ರಲ್ಲಿ ಹೀರಕ ಮಹೋತ್ಸವ (೭೫ನೇ ವರ್ಷ) ಆಚರಿಸಿದಾಗ ರಾಜೇಂದ್ರ ಬಾಬುಗಳು ಬಂದಿದ್ದರು. ದೈವರಾತರೂ ಕೆಲಕಾಲ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು.

ದೈವರಾತರು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೯೧ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಮೊದಲು ತಂದೆ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ವೇದವಿದರಿಂದ ಋಗ್ವೇದ ಯಜುರ್ವೇದಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಸಿಕೊಂಡರು. ತಾಯಿ ನಾಗವೇಣಮ್ಮ ಅವರ ಹತ್ತನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಎಂಟು ತಿಂಗಳು ಹೆಣ್ಣುಶಿಶುವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಗಲಿಹೋದರು. ವಿದ್ಯಾತ್ಮೆಯನ್ನು ಮೀರಿದ ಒಂದು ಆತ್ಮಿಕ ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಎಳವೆಯಲ್ಲೇ ಅವರಲ್ಲೊಂದು ಹಸಿವು ಹುಟ್ಟಿತು. ತೀರ್ಥಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಗೋಕರ್ಣಕ್ಕೆ ಬರುವ ಸಾಧುಸಂತರಿಗೆ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲ ಅವರಲ್ಲೊಬ್ಬರಾದ, ಸಮರ್ಥ ರಾಮದಾಸ ಪಂಥದವರಾದ, ಉಜ್ಜಯಿನಿಯ ಜಯ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಖೇರ್ ಎಂಬ ಸಾಧುಗಳ ಪ್ರವಚನಗಳು ಅವರನ್ನು ಭಕ್ತಿ ವೈರಾಗ್ಯಗಳ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಸಿಬಿಟ್ಟವು.

ಹದಿನಾರನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಾಲಕ ಗಣೇಶ ಗೋಕರ್ಣ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಅಜ್ಞಾತದ ಅನುಸಂಧಾನದಲ್ಲಿ ಹೊರಟ. ವೇದಗಳನ್ನಾತ ಕಲಿತಿದ್ದ ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಅರ್ಥಜ್ಞಾನ ಅವನಿಗಿದ್ದುದು ಅಷ್ಟಕಷ್ಟೇ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿನ ಜ್ಞಾನಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚನ್ನು ಸಾಧಿಸುವಷ್ಟು ವಯಸ್ಸಾದರೂ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ ತನಗೇನು ಬೇಕೆಂಬ ಸ್ಪಷ್ಟ ಕಲ್ಪನೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಆತ ಖೇರ್ ಮಹಾರಾಜರ ಕಡೆಗೆಂದು ಹೊರಟದ್ದು ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪುಡಿಹಾಸು ಬಹಳ ಬೇಗ ಮುಗಿದು ಕಾಲ್ನಡಿಗೆಯೇ ಗತಿಯಾಯಿತು. ಒಂದು ಸಲ ಸಾತಾರೆಯಿಂದ ವಾಯಿಗೆ ಬರಿಗಾಲಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಪಾದ ಸವೆದು ನೆತ್ತರು ಸೋರತೊಡಗಿತು. ಆದರೆ ಖೇರರನ್ನು ಕಾಣುವ ಸೆಳೆತ ಅದಮ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಪಾದಕ್ಕೆ ಚಿಂದಿ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಆತ ಕಾಲೆಳೆದುಕೊಂಡು ಮುನ್ನಡೆದ. ಆತ್ಮಬಲವು ದೇಹದ ದೌರ್ಬಲ್ಯವನ್ನು ಗೆದ್ದ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಕೊನೆಗೊಮ್ಮೆ ಅವನಿಗೆ ಸಾಧುಗಳು ಸಿಕ್ಕಿದರು. ಅಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಸಂಚಾರ ದೈವರಾತರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಮುಗಿದಿಲ್ಲ. ಖೇರರೊಡನೆ ಅವರು ಎರಡು ವರ್ಷ ಕಾಲ ಭಾರತದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಯನ್ನು ಕಾಲ್ನಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿದರು. ಖೇರರ ಸಾಹಚರ್ಯದಿಂದ ಭಕ್ತಿಪಂಥವು ದೈವರಾತರ ಮೇಲೆ ಗಾಢಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿತು. ಇಂದಿಗೂ ದೈವರಾತರು ಭಕ್ತಿತುಂದಿಲರಾಗಿ ಗೆಜ್ಜೆ ಕಟ್ಟಿ ಹಾಡುತ್ತ ಕುಣಿಯುವುದಿದೆ. ಅನೇಕ ದಶಕಗಳ ನಂತರ ಅವರು ವೇದಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣಭೂತವಾಗಿ ಮಾತಾಡಬಲ್ಲವರೆಂದು ಸ್ವೀಕೃತವಾದ ಮೇಲೆ, ಪ್ರಯಾಗದಲ್ಲಿ ಕುಂಭಮೇಳ ನಡೆದಾಗ ಒಂದು ಪಂಡಿತ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತದ ಬೀಜಗಳು ಇವೆಯೇ ಇಲ್ಲವೇ ಎಂಬ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ದೈವರಾತರು

ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ವರಸಹಿತವಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತ ನರ್ತಿಸಿ ತೋರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಆಸ್ವದ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಸಂಚಾರದ ನಂತರ ಅವರು ಗೋಕರ್ಣಕ್ಕೆ ಮರಳಿದರು. ಆದರೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪ್ರವಾಹದ ಇನ್ನೊಂದು ಸುಳಿಯಲ್ಲಿ ಬೇಗನೇ ಸಿಲುಕಿದರು. ಮುಂದೆ ಅವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಚಿರಂತನ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಲಿದ್ದ ವಾಸಿಷ್ಠ ಗಣಪತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಗೋಕರ್ಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸಮೀಪದ ಉಮಾಮಹೇಶ್ವರ ಉಪವನದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ವೇದ ವೇದಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಮಸದೃಶರೂ ಕವಿಗಳೂ ಆದ ಈ ಮುನಿಗಳು ಅರುಣಾಚಲದ ಶ್ರೀ ರಮಣ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿದ್ದು ಆತ್ಮಸಾಧನೆಯ ಪಥದಲ್ಲಿ ಹೊರಟಿದ್ದರು. ದೈವರಾತರು ಅವರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಂಡರು. ಅವರಿಗಾಗಿ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಿದರು. ಅವರ ಅನುಗ್ರಹ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿ ಯೋಗವಿದ್ಯೆಯ ಪ್ರಥಮ ಪಾಠಗಳನ್ನು ಕಲಿತರು.

ಅನಂತರ ಗೋಕರ್ಣದಲ್ಲೇ ಅವರಿಗೆ ಟೀಂಬೆ ಮಹಾರಾಜರೆಂದು ಹೆಸರಾಂತ ವಾಸುದೇವಾನಂದ ಸರಸ್ವತಿ ಎಂಬ ಯೋಗಿಗಳ ದರ್ಶನವಾಯಿತು. ಅವರ ಬೆಂಬತ್ತಿ ಹೊರಟರು. ಅವರಿಂದ ಹಠಯೋಗಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದರು. ಅಹಮದಾಬಾದ ಬಳಿ ಮಾತೃಗಯೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಪಂಚಗವ್ಯ ಹಾಲು, ಬೇವಿನ ತೊಪ್ಪಲು ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಜೀವಧಾರಣೆ ಮಾಡಿ ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯವನ್ನಾಚರಿಸಿದರು.

ಈ ನಡುವೆ ದೈವರಾತರು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸುವ ಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಸಂಸ್ಕೃತಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದರು. ಜ್ಞಾನತೃಪ್ತಿಯಿಂದ ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಪಾಠ ಪ್ರವಚನಗಳಿಂದ, ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಈ ಆತ್ಮ ನಿನಗೆ ಲಭ್ಯವಾಗಲಾರ ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಮಾತು ಅವರಿಗೆ ಬಹು ಬೇಗನೆ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬಂತು. ಬುದ್ಧಿಗೆ ಉಣಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಆತ್ಮದ ಹಸಿವು ಹಿಂಗಲಾರದು. ಹಾಗೆ “ನಾಯಮಾತ್ಮಾ ಬಲಹೀನೇನ ಲಭ್ಯಃ”-ಬಲಹೀನನಿಗೆ ಆತ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗದು. ಈ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಬಲಕ್ಕಾಗಿ ತಪಸ್ಸೇ ಮಾರ್ಗವೆಂಬ ದಿಟ್ಟ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅವರು ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಭಾವುಶಾಸ್ತ್ರಿ ವರೈ ಮೊದಲಾದ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಸಮುಖದಲ್ಲಿ ಗಂಗಾಜಲವನ್ನು ಬೊಗಸೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಗುರುಮುಖದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದರು. ತಮಗೆ ದೇವತಾನುಗ್ರಹದಿಂದ ವಿದ್ಯೆಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗಿ ಮಂತ್ರದರ್ಶನದವರೆಗೆ ತಮ್ಮನ್ನೆತ್ತಿದರೆ ಎತ್ತಲಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಜೀವ ಸವೆದು ಹೋಗಲಿ ಎಂದವರು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು.

ತಪೋಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅವರು ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಪ್ರಯಾಗದಲ್ಲಿ ಕೊರೆಯುವ ಚಳಿಯಲ್ಲಿ ತ್ರಿವೇಣೀ ತಟದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪವಾಸ ಮಾಡಿದ್ದುಂಟು. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಓಡಿಸಾದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಷ್ಠ ಗಣಪತಿ ಮುನಿಗಳ ಸಂಗಡ ಮಂದಸಾ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಹೇಂದ್ರ ಪರ್ವತವನ್ನೇರಿ ಅಲ್ಲಿ ಶಿವರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದರು. ಅನಂತರ ಮಂದಸಾ ಮಹಾರಾಜರು ವಾಸಿಷ್ಠರನ್ನೂ ಅವರ ಪತ್ನಿಯನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ದೈವರಾತರು ಮಾತ್ರ ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ತಪಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಅಲ್ಲೇ ಉಳಿದರು. ಈ ಪರ್ವತದಿಂದ ಅತಿ ಹತ್ತಿರದ ಮಾನವ ವಸತಿಯೆಂದರೆ ಎಂಟು ಮೈಲು ದೂರ. ಹುಲಿ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರೂರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ಪೀಡಿತವಾದ ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೇ ಉಳಿದು ದೈವರಾತರು ಗುಡ್ಡದಲ್ಲೇ ಸಿಕ್ಕುವ ನೆಲ್ಲಿಕಾಯಿಗಳನ್ನೂ ಬೇರುಗಡ್ಡೆಗಳನ್ನೂ ತಿಂದು ಮತ್ತೆ ಧ್ಯಾನಸ್ಥರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ತಿಂದ ಒಂದಾನೊಂದು ಗಡ್ಡೆ ವಿಷವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರ ಬಾಯಿ ಸುಟ್ಟು ಮುಖ ಬಾತುಹೋಯಿತು. ಅಸಹ್ಯ ವೇದನೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದೇ ತೋಚಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ನೆಲ್ಲಿಕಾಯನ್ನು ಜಜ್ಜಿ ಬಾಯಿಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಒಸರಿದ ಎಂಜಲನ್ನು ಉಗುಳುತ್ತ ಕಾಲ ಕಳೆದರು. ಸುದೈವದಿಂದ ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಒಂದು ಹಗಲು ಹೀಗೆ ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ನೋವು ಬಾವು ವಾಸಿಯಾಯಿತು.

ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಈ ಏಕಾಂತ ತಪಸ್ಸಿನ ನಂತರ ದೈವರಾತರು ಪರ್ವತದಿಂದ ಇಳಿದು ಬಂದು ವಾಸಿಷ್ಠರೊಡನೆ ರಮಣ ಮಹರ್ಷಿಗಳನ್ನು ಕಾಣಲು ಅರುಣಾಚಲಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಈಗವರು ಸ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ತಪಸ್ವಿಯೆನಿಸಲು ಅರ್ಹರಾಗಿದ್ದರೂ ವಾಸಿಷ್ಠ ಮುನಿಗಳಿಗಾಗಿ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುವುದು, ರಮಣ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದು, ಅವರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪ್ರವಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಇಂಥವುಗಳಿಂದಲೇ ತೃಪ್ತರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅನಂತರವೇ ಆ ಪವಾಡ ಸಂಭವಿಸಿದ್ದು ಅರುಣಾಚಲದ ಹತ್ತಿರ ರೇಣುಕಾಂಬಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಗಣಪತಿ ಮುನಿಗಳು ಸಾಧನಾನಿರತರಾಗಿದ್ದರು. ಸೇವೆಗಾಗಿ ದೈವರಾತರೂ ಇದ್ದರು. ಒಂದು ದಿನ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಇವರ ಅಲೌಕಿಕ ವರ್ತನೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಗಣಪತಿ ಮುನಿಗಳು ಬೆರಗಾಗರು. ಪದ್ಮಾಸನ ಹಾಕಿ ಕುಳಿತ ಈ ತರುಣ ಸಮಾಧಿ ಸ್ಥಿತಿಗೇರಿದಂತಿತ್ತು. ಅವನ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಅಪೂರ್ವ ಶಬ್ದಗಳು ಮಂದ್ರವಾಗಿ ಹೊರಬೀಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಮುನಿಗಳು ಆಲಿಸಿದರು. ಅವು ವೇದದ ಋಕ್ಗಳಂಥ ಮಂತ್ರಗಳೆಂದು ಬೇಗನೆ ಮನಗಂಡ ಅವರು ಅವುಗಳನ್ನು ಬರೆದುಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದರು. ಇದಾವುದರ ಅರಿವೂ ದೈವರಾತರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಅನೇಕ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಪ್ರತಿ ದಿನವೂ ಮುಂಜಾನೆ ಸರಾಸರಿ ಮೂರು ತಾಸು ಕಾಲ ಇದು ಸಾಗಿತು. ಇದು ದೈವೀಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದ ಗೋಚರವಾದ ಮಂತ್ರಗಳೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ

ಇರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಗಣಪತಿ ಮುನಿಗಳೇ ಬರೆದ ಹಾಗೆ, ಈ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ವಂತ ಕವಿತಾ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ರಚಿಸುವಷ್ಟು ಸಂಸ್ಕೃತಜ್ಞಾನ ದೈವರಾತರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಈ ಮಂತ್ರಗಳು ಋಗ್ವೇದದ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ದೈವೀಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಇವರಿಗೆ ಮಂತ್ರ ರಚನೆ ಸಾಧ್ಯವಿತ್ತೆ?

ಯ ಕಾಮಯೇ ತ ತಮುಗ್ರಂ ಕೃಣೋಮಿ |

ತ ಬ್ರಹ್ಮಾಣ ತ್ವಮಪಿ ತಂ ಸುಮೇಧಾ ||

“ನಾನು ಬಯಸಿದವನನ್ನು ಪ್ರಚಂಡನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬಲ್ಲೆ, ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಿಸಬಲ್ಲೆ, ಋಷಿಯನ್ನಾಗಿಸಬಲ್ಲೆ, ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬಲ್ಲೆ” ಎಂದು ವೇದದಲ್ಲಿ ದೇವಿ ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ. ಈಗ ಸಾಮಾನ್ಯನನ್ನು ಋಷಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಳವಳು.

ಗಣಪತಿ ಮುನಿಗಳು ಹೀಗೆ ಬರೆದುಕೊಂಡ ಸೂಕ್ತಗಳಿಗೆ “ಛಂದೋದರ್ಶನ” ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟರು. ಅಗಾಧ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಅವರು ಈ ಮಂತ್ರಗಳ ಭಾಷೆ, ಭಾವ, ಛಂದಸ್ಸು ಎಲ್ಲವೂ ಪ್ರಾಚೀನ ವೈದಿಕ ಋಷಿಗಳ ಭಾಷೆ ಭಾವ ಛಂದಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಸರಿಹೊಂದುತ್ತವೆಂದೂ ಅವು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ದೈವೀದರ್ಶನದಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದವೆಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಎಷ್ಟೋ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಗಣಪತಿ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಬರೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಲಿಲ್ಲ ಕೆಲವು ಅಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಕೆಲವು ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದವು. ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಬಿಟ್ಟು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸರಿಯಾಗಿರುವ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಶೇಖರಿಸಿ ಗಣಪತಿ ಮುನಿಗಳು ೮ ಅನುವಾಕ, ೫೦ ಸೂಕ್ತ, ೪೪೮ ಋಚಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ “ಛಂದೋದರ್ಶನ”ವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಸದ್ಯವೇ ಪ್ರಕಟವಾಗಲಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿರುವ ಮಂತ್ರಗಳಿಗೆ ಗಣಪತಿ ಮುನಿಗಳೇ ಭಾಷ್ಯ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ದೈವೀಪ್ರಸಾದ ವಿಚಿತ್ರವಾದದ್ದು ಅದು ಶಿಷ್ಯನನ್ನು ಮಂತ್ರಸದೃಶ್ಯನಾದ ಋಷಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿ ಗುರುವನ್ನು ಭಾಷ್ಯಕಾರನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ!

“ಈ ಮಂತ್ರದರ್ಶನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅನುಭವ ಹೇಗಿತ್ತು? ತಮಗೆ ತಮ್ಮತನದ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇತ್ತೆ? ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದ ಭಾಸ ಇತ್ತೆ?” ಎಂದು ನಾನು ಕೇಳಿದೆ.

“ಅದೊಂದು ಲೋಕೋತ್ತರ ಅನುಭೂತಿ. ಹಿಂದೆ ಅಥವಾ ಮುಂದೆ ಅಂಥದನ್ನು ನಾನು ಅನುಭವಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನತನದ ಪ್ರಜ್ಞೆ ನನಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕಾಲ ದೇಶಗಳ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಉಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ” ಎಂದು ದೈವರಾತರು ಹೇಳಿದರು.

ದೈವರಾತರಿಗೆ ಕೇವಲ ಕೆಲವಾರಗಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಆ ಲೋಕೋತ್ತರ ದರ್ಶನ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಆದರೆ ಒಮ್ಮೆ ಆ ದಿವ್ಯ ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆದಾತ ಮುಂದೆಂದೂ ಮೊದಲಿನಂತಾಗಲಾರ. ಅನಂತರ ದೈವರಾತರಿಗೆ ಇಂಥ ಮಂತ್ರದರ್ಶನ ದೊರೆಯದಿದ್ದರೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಬರಬಲ್ಲ ಸ್ವಯಂಪ್ರಾಪ್ತ ವಿದ್ವತ್ತೆಯ ಬೆಳಕು ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತಿದೆ.

ಆ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲೇ ಅವರು ಸಮಗ್ರ ವೇದಮಂತ್ರಗಳಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಅರ್ಥ ಹೇಳಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ವೇದಗಳ ಸುತ್ತ ಬೆಳೆದಿರುವ ಭಾಷ್ಯಾದಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರಾಶಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಅವರು ಮಗುಚಿ ಹಾಕಿಲ್ಲ. ಮೊದಲೇ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ವೇದಮಂತ್ರಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಎಳೆದು ಹಚ್ಚುವ ಉದ್ಯೋಗ ಅವರಿಗೆ ಸರಿಯೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ನಾವು ಋಷಿಗಳ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಅವರು ಭಾವಿಸಿದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಅದನ್ನು ತಿರುಗಿಸಬಾರದು. ಪೂರ್ವಿಕರ ಭಾಷ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕರತಲಾಮಲಕವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ವೇದಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥ ಹೇಳಹೋಗುವುದು ಧಾಷ್ಠ್ಯವಲ್ಲವೇ ಎಂದೊಮ್ಮೆ ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತ ಮದನ ಮೋಹನ ಮಾಲವೀಯರು ಅವರಿಗೆ ಕೇಳಿದರು. ಮಂತ್ರಗಳ ಅರ್ಥಮಾಡಲು ಭಾಷ್ಯಗಳಲ್ಲ, ಆಯಾ ಋಷಿಯ ಹೃದಯಜ್ಞಾನ ಆಗಬೇಕು. ಅದು ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು. ಯಾವ ಋಷಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಏನೇನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಸದಾ ಮನೋಜಾಗೃತಿ ಬೇಕು - ಎಂದು ದೈವರಾತರು ಉತ್ತರಿಸಿದರು. ಆ ಸಾಧನೆ ದೈವರಾತರಿಗಿದೆ. ಒಂದು ಕ್ಷಿಪ್ಪ ಪದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಹಸ್ರಾ ಯಾರೂ ಗಮನಿಸಿರದ ಇನ್ನೊಂದು ಋಷಿವಾಕ್ಯದ ಜ್ಞಾಪಕದಿಂದ ಅವರು ಬೆಳಗಿಸಬಲ್ಲರು.

ಈ ದೈವಾನುಗ್ರಹವು ಅವರಿಗೆ ಅಲೌಕಿಕ ಸಿದ್ಧಿಗಳನ್ನೂ ದಯಪಾಲಿಸಿದೆ. ನೇಪಾಳದ ರಾಜಗುರುವಿನ ಏಕಮಾತ್ರ ಪುತ್ರ ಯಾವುದೋ ಅಜ್ಞಾತ ರೋಗಗ್ರಸ್ತನಾಗಿ ವೈದ್ಯರು, ಜ್ಯೋತಿಷಿಗಳು, ಮಂತ್ರವಾದಿಗಳಿಂದ ಈತ ಸಂತಾನಹೀನನಾಗಿ ಸಾಯುವನೆಂದು ಕೈಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ದೈವರಾತರ ಭೆಟ್ಟಿ ಅವರಿಗೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಆಯಿತು. ಇವರ ಯಂತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಗುಣವಾದದ್ದಲ್ಲದೆ ಆತ ಎಂಟು ಮಕ್ಕಳ ತಂದೆಯಾದ. ಈ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ನೇಪಾಳದಲ್ಲಿ ದೈವರಾತರಿಗೆ ತುಂಬ ಗೌರವವೂ ಆಶ್ರಮಕ್ಕಾಗಿ ಧನಸಹಾಯವೂ ಬಂತು.

೨೫ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆದ ಈ ಮಂತ್ರದರ್ಶನದ ನಂತರ ದೈವರಾತರು ಗೋಕರ್ಣಕ್ಕೆ ಮರಳಿ ಆಶ್ರಮ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿದರು. ಅನಂತರ ಅವರ ವಿವಾಹ ಅತ್ಯಂತ ಸರಳ ರೀತಿಯಲ್ಲಾಯಿತು. ಅವರ ಮಾವ, ಆಶ್ರಮದಲ್ಲೇ ವಧುವನ್ನು ತಂದು ಧಾರೆಯೆರೆದು ಕೇವಲ ಇಪ್ಪತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು.

ಮಂತ್ರದರ್ಶನದ ನಂತರ ಅವರು ಅಖಂಡ ಭಾರತವನ್ನು ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಸಂಚರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ನೇಪಾಳಕ್ಕೂ ಹಲಬಾರಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಜಗತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಮತ್ತು ಒಂದೂಕಾಲು ಶತಮಾನ ಬಾಳಿ ಕಳೆದ ವರ್ಷ ಕಾಲವಾದ ಶಿವಪುರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅವರಿಗೆ ಪರಿಚಿತರು. ಪಂಡಿತ ಮಾಲವೀಯರಂಥ ಮಹಾಪಂಡಿತರು ಅವರಿಗೆ ಆತಿಥ್ಯ ನೀಡಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ, ಕನ್ನಡ, ಹಿಂದಿ, ನೇಪಾಳಿ, ಮರಾಠಿ, ಗುಜರಾತಿ, ತೆಲುಗು, ತಮಿಳು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶಿತವಾಗಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಬಲ್ಲ ಅವರನ್ನು ಜಂಗಮ ವೇದ ಎಂದು ಕರೆದರೂ ಸರಿಯೇ.

ದೈವರಾತರ ಶಿಷ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಶಂಸಕ ವರ್ಗ ವಿಶಾಲವಾದ್ದು. ದಿವಂಗತ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ರಾಜೇಂದ್ರ ಬಾಬುಗಳು ಅವರ ಬಹಳ ಹಳೇ ಶಿಷ್ಯರು. ದೈವರಾತರೊಡನೆ ಹೋಗಿಯೆ ಅವರು ರಮಣ ಮಹರ್ಷಿಗಳನ್ನು ಕಂಡದ್ದು. ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಕಥೆಯಲ್ಲವರು ದೈವರಾತರನ್ನು ಗೌರವಪೂರ್ವಕ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಾದ ಮೇಲೆ ದೈವರಾತರು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಭವನದಲ್ಲೇ ಅವರಿಗೆ ಆತಿಥ್ಯ. ಪಂ. ಮಾಲವೀಯರೊಡನೆ ದೈವರಾತರು ಹಿಂದೂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಚರಿಸಿದ್ದರು. ಇಂದು ಕೇಂದ್ರಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿರುವ ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ ಸಿಂಹ, ಉಪಕುಲಪತಿ ಶ್ರೀಮಾಲಿ, ನಿವೃತ್ತ ರಾಜ್ಯಪಾಲ ಶ್ರೀಪ್ರಕಾಶ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಮುಖರು ಅವರ ಅಭಿಮಾನಿಗಳು. ಗಾಂಧೀ ಸ್ಮಾರಕ ನಿಧಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಡಾ. ಆರ್. ಆರ್. ದಿವಾಕರರು ಮಹರ್ಷಿಗಳನ್ನು ಆದರದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಅವರ “ಭಂದೋದರ್ಶನ”ದ ಪ್ರಕಟನೆಯಲ್ಲಿ ದಿವಾಕರರು ಆಸ್ಥೆ ತಾಳಿದ್ದಾರೆ.

ಪರಂಪರಾಗತ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪಳಗಿದವರಾದರೂ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ ದೈವರಾತರು ಸ್ವತಂತ್ರ ವಿಚಾರದವರು. ಅವರು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ವೇದಾಧಿಕಾರವಿಲ್ಲೆಂಬುದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ ತಮ್ಮ ಮಗಳಿಗೆ ವೇದಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ರಾಜೇಂದ್ರ ಬಾಬುಗಳು ಗೋಕರ್ಣಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಮಗಳಿಂದ ವೇದಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಸಿದರು. ದಿವಂಗತ ಆಲೂರ ವೆಂಕಟರಾಯರು ಅವರ ಈ ಮಗಳಿಂದ ಎರಡೆರಡು ಸಲ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಆನಂದಿಸಿದ್ದರು.

ಶಿಕ್ಷಣ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದೈವರಾತರಿಗೆ ತಮ್ಮವೇ ವಿಚಾರಗಳಿವೆ. ಪುಸ್ತಕವೋದುವುದೇ ಶಿಕ್ಷಣವಲ್ಲ. ಆಚರಣೆ ಮುಖ್ಯ, ದ್ವಿವಿಧ ಶಿಕ್ಷಣವಿದೆ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದೊರಕುವುದು ಆಚರಣೆ ಶಿಕ್ಷಣ. ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ದೊರಕುವುದು ಶಬ್ದ ಶಿಕ್ಷಣ. ಇವೆರಡನ್ನೂ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಏಕದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾಮೂಹಿಕವಾಗಿ ಕೊಡುವುದೇ ಆಶ್ರಮ. ಇಂಥ ಆಶ್ರಮ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನೀಯುವ ಧೈಯದಿಂದಲೇ ಅವರು ಗೋಕರ್ಣದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಮ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದು. ವೈದಿಕ ಮಂತ್ರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ

ಅವರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಶಿಕ್ಷಣ ಮೀಮಾಂಸೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಋಷಿಗಳಿಂದ ಕಲ್ಪಿತವಾದ ಸಪ್ತಮರ್ಮಾದೆಗಳನ್ನು ಶಿಕ್ಷಣಾಂಗವಾಗಿ ಅವರು ಯೋಜಿಸಿದರು. ಈ ಏಳು ಮರ್ಮಾದೆಗಳೆಂದರೆ: (೧) ಆಹಾರ (ಆರ್ಥಿಕ), (೨) ವಿಹಾರ (ಶಾರೀರಿಕ), (೩) ಆಚಾರ (ಧಾರ್ಮಿಕ), (೪) ವಿಚಾರ (ಬೌದ್ಧಿಕ), (೫) ಉಚ್ಚಾರ (ವಾಚಿಕ), (೬) ಪ್ರಚಾರ (ಸಾಮಾಜಿಕ) ಮತ್ತು (೭) ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ (ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ). ಈ ಏಳು ಮರ್ಮಾದೆಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದರೆ ಮಾತ್ರ ಶಿಕ್ಷಣವು ಮಾನವನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಪಾಡುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಅವರು ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಗೆ ತರಲು ಯತ್ನಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಇಂದಿನದು ಸುಲಭ ಮಾರ್ಗದ ಯುಗ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಋಷಿಕಲ್ಪಿತ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ರಮ ಬಹಳ ಕಾಲ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲೆಂದು ದೈವರಾತರು ವಿಷಾದದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಆಶ್ರಮವನ್ನೀಗ ಅವರ ಪುತ್ರ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಶಿಕ್ಷಣ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೇಳುವ ಒಂದು ಮಾತು ಬಹಳ ಗಮನಿಸ ತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ. ಪುಸ್ತಕೋಪಜೀವಿಯಾದ ಶಿಕ್ಷಣ ನಮ್ಮನ್ನು ದುರಂತದಲ್ಲಿ ತಂದಿಳಿಸುವುದೆಂದವರ ಮತ. ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಜೀವನಶಿಕ್ಷಣ ಅರ್ಥಾತ್ ಅನ್ನೋತ್ಪಾದನೆಗೆ ಸ್ಥಾನ ದೊರೆಯಲೇಬೇಕು. ಸ್ವಹಸ್ತದಿಂದ ದುಡಿದು ಆಹಾರೋತ್ಪಾದನೆ ಮಾಡುವುದು ಎಂಥವರಿಗೂ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿರ ಬೇಕು. ಬುದ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲೊಬ್ಬ ರಾಜ ಸ್ವಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಆಹಾರೋತ್ಪಾದನೇ ಮಾಡುವ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಲು ತಾನೇ ತನ್ನ ಭೂಮಿಯನ್ನು ನೇಗಿಲಿಂದ ಉತ್ತು ಕೃಷಿ ಮಾಡಿ ಅದನ್ನೇ ಉಣ್ಣುತ್ತಿದ್ದ ಕಿರೀಟಧಾರಿಯಾಗಿ ನೇಗಿಲು ಹೊಡೆಯುವ ಈ ರಾಜನ ಮಾದರಿ ಇತರರಿಗೆ ಉತ್ಸಾಹದಾಯಕವಾಗಿತ್ತು.

ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಅವರೊಂದು ವೇದಮಂತ್ರವನ್ನುಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅಕ್ಕೈರ್ಮಾ ದೀವ್ಯಃ ಕೃಷಿಮಿತ್ ಕೃಷಸ್ವ|
ವಿತ್ತೇ ರಮಸ್ವ ಬಹು ಮನ್ಯಮಾನಃ||

“ಕವಡೆಗಳಿಂದ ಅಂದರೆ ಕೇವಲ ನಾಣ್ಯಗಳಿಂದ ಜೀವಿಸಬೇಡ. ಕೃಷಿ ಮಾಡಿ ನೀನೇ ಉತ್ಪಾದಿಸಿದ ನಿಜವಾದ ವಿತ್ತದಿಂದ ಬಾಳು.” ಇದನ್ನನುಸರಿಸದೆಯೇ ನಾವೀಗ ಈ ಅನ್ನಾಭಾವಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದೇವೆಂದು ದೈವರಾತರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ, ಗೋರಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಯೋಗಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿದೆ.

ಈ ಮಾತನ್ನೇ ಅವರು ನೇಪಾಳದ ಹಿಂದಿನ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಒಂದು ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ

ಮನದಟ್ಟುವಂತೆ ಹೇಳಿದ್ದರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಕೈಯ ರತ್ನಖಚಿತ ಉಂಗುರವನ್ನು ಇವರಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಡಬಂದಾಗ ಅದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ, “ಈ ರತ್ನಖಚಿತ ಉಂಗುರ ನಿರರ್ಥಕವಾದದ್ದು. ಹಸಿವಾದಾಗ ಇದನ್ನು ತಿನ್ನಬಲ್ಲರಾ?” ಎಂದು ದೈವರಾತರು. ಕೇಳಿದರು.

ದೈವರಾತರು ತಾವು ವೇದಗಳನ್ನು ಮಢಿಸಿ ಬಂದ ನವನೀತವನ್ನು ಹಲವಾರು ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆತ್ಮಚರಿತ್ರೆಯೊಂದನ್ನು ಕೂಡ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ವೇದ ಮತ್ತು ವೈದಿಕ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಶದೀಕರಿಸುವ ದುರ್ಗಾ, ಪಶುಪತಿ, ವಿಶ್ವರಥಾದಿ ಚಿತ್ರ, ನಕಾಶೆಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವ “ವೇದ ಹೃದಯ” ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಇಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಕಾಶಕರು ಸಿಗುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಬಲವಾದ ಮೈಕಟ್ಟು, ನಸುಗಪ್ಪು, ಮೈಬಣ್ಣ, ವಿಶಾಲಫಾಲ, ನೀಳವಾದ ಗಡ್ಡ, ಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತ್ರ, ಶಿಖಾ ಯಜ್ಞೋಪವೀತಗಳಿಂದ ಶೋಭಿತರಾದ ದೈವರಾತರು ಮೂರು ಸಾವಿರ ವರ್ಷದ ಹಿಂದಿನ ಋಷಿಯೊಬ್ಬ ಹೇಗಿದ್ದಿರಬಹುದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ನಿರರ್ಶನವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕಳೆದ ವರ್ಷ ವಾರಾಣಸಿಯ ಹಿಂದೂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ವೇದವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಐದು ಪ್ರಗಲ್ಭ ಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಅವರ ವಿದ್ವತ್ತೆಯಿಂದ ಮನದಟ್ಟದವರಾದ ಅಲ್ಲಿನ ಭಾರತೀಯ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರೊಫೆಸರರೂ ವೈದಿಕ ಅಭ್ಯಾಸಗಳ ಡೈರೆಕ್ಟರರೂ ಆದ ಡಾ. ವಾಸುದೇವ ಶರಣ ಅಗರವಾಲರು “ಇಂಥ ವೈದಿಕ ವಿಧ್ವಾಂಸರು ಇಂದು ಕೂಡ ನಮ್ಮ ನಡುವೆ ಇರುವುದು ಅಪ್ರತಿಮವಾಗಿದೆ” ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು ದೈವರಾತರ ವೇದಾರ್ಥ ಕಲ್ಪಲತಿಕಾ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ೧೦೬೪ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳು ವಿವಿಧ ವೇದಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ವೇದ ಮತ್ತು ವೈದಿಕ ವಾಚ್ಛಯರಾಶಿಯಿಂದ ಆರಿಸಿ “ಮೂಲ ಯಜುರ್ವೇದ” ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪುನಾರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಉದ್ಗ್ರಂಥವನ್ನೂ ಹಿಂದೂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಪ್ರಕಟಿಸಲಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ ದೈವರಾತರು ೭೪ರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ದೃಢಕಾಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಬುದ್ಧಿ ತರುಣರಷ್ಟೇ ಚುರುಕಾಗಿದೆ. ದೇಶ ಅವರ ವಿದ್ಯಾಸಂಪತ್ತನ್ನು ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದೋ ನೋಡಬೇಕು.

೧೭. ಕಲಾಗುರು ಜಿ.ಎಸ್. ದಂಡಾವತಿಮಠ

ಅವರು ಸಾವಿರಾರು ಕಲಾವಿದರನ್ನು ನಾಡಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ

ಆಧುನಿಕ ಭಾರತದ ಕಲಾಪ್ರಪಂಚದ ಒಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆಂದರೆ ಬಹುಶಃ ಅದು ಭಾರತೀಯ ಕಲಾಸಂಪ್ರದಾಯದ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದುಬಾರದಿರುವುದು. ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹಾದಿ ತುಳಿದವರು ಹಳೇ ಕಾವ್ಯಸಂಪ್ರದಾಯದಿಂದ ಇಷ್ಟು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿಚ್ಛಿತ್ತಿ ಪಡೆದವರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಅಷ್ಟು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಲೋಪವಾಗಿರದಿದ್ದು ಇದಕ್ಕೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಲುಪ್ತವೇ ಆಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ರವಿವರ್ಮನಿಂದ ಹೆಬ್ಬಾರರ ವರೆಗೆ ಆಧುನಿಕರೆಲ್ಲರೂ ಮೊದಲು ನಮ್ಮ ಅಭಿಜಾತ ಕಲಾಸಂಪ್ರದಾಯದಿಂದ ಪೂರ್ಣ ಭಿನ್ನವಾದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಕಲಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲೇ ತರಬೇತಿ ಹೊಂದಿದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಮುಂದೆ ಅವನಿಂದನಾಥ ತಾಕೂರರಂತೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ಅಭಿಜಾತ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಮುಗ್ಧರಾಗಿ ಅದನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇತರರು ಯಾಮಿನಿ ರಾಯರಂತೆ ನಮ್ಮ ಜಾನಪದ ಕಲಾಕಾರರ ಅ-ನಾಗರಕ ಕಲೆಯಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪಡೆದರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಚಿರಸ್ಮಾಯಿಯಾದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೂ ಅವರ ಮೂಲ ತರಬೇತಿ, ಶಿಸ್ತು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯವೇ.

ಈ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಆಕಸ್ಮಿಕದ ಪರಿಣಾಮವೆಂದರೆ, ನಮ್ಮ ಆಧುನಿಕ ಪ್ರವರ್ತಕ ಕಲಾಕಾರರೂ ಕಲಾಶಿಕ್ಷಕರೂ ಬಗೆ ಬಗೆಯ, ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಂದ ಎದ್ದು ಬಂದದ್ದು. ಕಲೆಗೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಮನೆತನದಿಂದ ಹೊಸಬರೇ. ಇದು ಒಳ್ಳೆಯದೇ ಆಯಿತೇನೋ. ಈ ಜನ ವಿವಿಧ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಪರಿಸರಗಳಿಂದ ಬಂದು ರೂಢಿಗತ ಕಲಾಕಲ್ಪನೆಗಳ ಪೂರ್ವಗ್ರಹಗಳಿಂದ ಪೂರ್ತಿ ಮುಕ್ತರಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಭಾರತೀಯ ಕಲೆ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಬಹು ಬೇಗನೇ ಸಮಕಾಲೀನತೆಗೆ ಬಂದು ತಲುಪಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯವೂ ಅಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಂತು.

ಇಂದಿನ ಕಲಾಪ್ರವರ್ತಕರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಈ ವೈಚಿತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ಜಿ. ಎಸ್. ದಂಡಾವತಿಮಠ ಅವರೊಂದು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹತ್ತಾರು ಜಗತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಚಿತ್ರಕಾರರನ್ನೊಳಗೊಂಡು
ನವೆಂಬರ್ ೧೯೬೩

ದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಪಸರಿಸಿದ ಸಾವಿರಾರು ಕಲಾವಿದರಿಗೆ ಕಲಾ ಗುರುವಾಗುವ ಸೌಭಾಗ್ಯ ಅವರದಾಗಿದೆ. ಅವರೋ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವಂತ ಅಯ್ಯನವರು. ತಾಯಿ ಗಂಗವ್ವನವರು ಬಲು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಣ್ಣಿನ ಬೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದೇನೋ ನಿಜ. ಆದರೆ ತಂದೆ ಶಂಕರಯ್ಯನವರು ಮಗನನ್ನು ಕಲಾವಿದನಾಗಿ ಮಾಡುವ ಕನಸನ್ನೂ ಕಂಡಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಹುಟ್ಟೂರು ಬೈಲಹೊಂಗಲ (ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆ)ದಲ್ಲಿ ಕೆಲ ಇಯತ್ತೆ ಕನ್ನಡ ಕಲಿತ ಮೇಲೆ ಮಗ ಗಂಗಾಧರಯ್ಯನನ್ನು ವ್ಯಾಕ್ಸಿನೇಟರ್ (ಮೈಲಿ ಚುಚ್ಚುವ) ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹಾಕಿದ್ದೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಹೆಚ್ಚಿನ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಲು ಅವರ ಬಡತನ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ.

ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಹಳ್ಳಿಗೆ ತಟ್ಟೂ ಸವಾರಿ ಮಾಡುತ್ತ ವ್ಯಾಕ್ಸಿನೇಶನ್ ಮಾಡಲು ಹೋಗಬೇಕು. ಬೆಳಗಿನ ಹೊತ್ತು ಯಾವುದಾದರೂ ಮರದಡಿ ಊರ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮೈಲಿ ಚುಚ್ಚಿ ಕಿರಿಚಿಸಬೇಕು. ಮುಂದೆ ದಿನವೆಲ್ಲ ಬೇರೆ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದೆ ಹೊತ್ತು ಸಾಗಹಾಕಬೇಕು. ಕೌತುಕಕ್ಕಾಗಿ ಜಿ. ಎಸ್. ದಂಡಾವತಿಮಠರು ಹಾಳೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ತಾವು ಕಂಡ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ತಮಗೆ ತೋರಿದಂತೆ ಗೀಚುತ್ತಿದ್ದರು. ತಿಂಗಳುಗಳು ಕಳೆದಂತೆ ಈ ಚಿತ್ರಗಳ ಒಂದು ರಾಶಿಯೇ ಆಯಿತು. ತಮಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಬಲ್ಲವರೆನಿಸಿದ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರು ದಂಡಾವತಿಮಠ ಅವರಿದ್ದ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಒಂದು ದಿನ ಈ ಚಿತ್ರರಾಶಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದೂ ಆಯಿತು. ನೋಡಿ ಅವರು “ಯಾವ ಕಲಾ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿತಿ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಲಿಯಲಿಲ್ಲ ಎಂದಾಗ ಅವರು ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತರಾಗಿ “ಹಾಗಾದರೆ ಯಾಕಾದರೂ ಹೀಗೆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮದ್ದು ಚುಚ್ಚುವುದರಲ್ಲಿ ಬದುಕನ್ನು ಹಾಳು ಮಾಡುತ್ತಿ? ನಿನ್ನ ಕೈ ಖಂಡಿತ ಕಲೆಯ ಕೈ. ಹೋಗು, ಎಲ್ಲಾದರೂ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಕಲಿ. ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯನಾಗುತ್ತಿ” ಎಂದರು. ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಕಲಾಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಎನ್. ಎಂ. ನೇರ್ಲೇಕರರ ಹೆಸರನ್ನೂ ಅವರೇ ಸೂಚಿಸಿದರು.

ದಂಡಾವತಿಮಠರ ತಟ್ಟೂ ಧಾರವಾಡ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಸಾಗಿತು. ಭಯಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನೇರ್ಲೇಕರ ಮಾಸ್ತರರನ್ನು ಕಂಡರು. ಅವರು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, “ಯಾವ ಡ್ರಾಯಿಂಗ್ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದ್ದಿ?” ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸಿದರು. ಇದೆಲ್ಲ ಸ್ವಯಂಶಿಕ್ಷಿತ ಎಂದಾಗ ಅವರೂ ವ್ಯಾಕ್ಸಿನೇಟರ್ ಉದ್ಯೋಗ ಈ ಹುಡುಗನಿಗೆ ತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂದೇ ಉಪದೇಶಿಸಿದರು.

ದಂಡಾವತಿಮಠ ಅವರು ನೇರ್ಲೇಕರರಲ್ಲೇ ಚಿತ್ರ ಕಲಾಭ್ಯಾಸವನ್ನಾರಂಭಿಸಿ ಮುಂಬಯಿ ಸರಕಾರದ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಡ್ರಾಯಿಂಗ್ ಪರೀಕ್ಷೆ ಪೂರೈಸಿದ ಮೇಲೆ ಅವರೇ ಸೂಚಿಸಿದಂತೆ ಮುಂಬಯಿಗೆ ಉಚ್ಚ ಕಲಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ತೆರಳಿದರು.

ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೋಗಿ ಜೆ. ಜೆ. ಸ್ಕೂಲ್ ಆಫ್ ಆರ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದರು. ವಸತಿಗೆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಅವರ ಮನೆತನದ ಶಿಷ್ಯವರ್ಗದವರಾದ ಗಂಗಾಧರಪ್ಪ ಸಾಬೋಜಿಯವರು ಒದಗಿಸಿದರು. ಹೊಟ್ಟಿಗೆ ತಿಂಗಳನ್ನ-ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ತಿಂಗಳು. ಸ್ಕೂಲಿಗೆ ದೂರ, ನಡೆದು ಹೋಗಬೇಕು. ೧೯೨೩ರಿಂದ ೧೯೩೧ರ ವರೆಗಿನ ಈ ಕಷ್ಟ ಜೀವನದಲ್ಲೂ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಮೊದಲನೇ ಅಥವಾ ಎರಡನೇ ವರ್ಗವನ್ನು ಅವರು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೇ ಡಿಪ್ಲೊಮಾ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಮೊದಲನೇ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದಿದರು.

ಆಗ ದಂಡಾವತಿಮಠ ಅವರಿಗೆ ೩೧ ವರ್ಷ. ಅವು ಆದರ್ಶವಾದ ದಿನಗಳು. ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಏನಾದರೂ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಹುಮ್ಮಸ್ಸು. ಆಗ ತಾನೇ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ರಾಯಲ್ ಅಕಾಡಮಿಯಲ್ಲಿ ಕಲಾಪಾರಂಗತರಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಡಿ.ಜಿ.ಬಡಿಗೇರ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಕನ್ನಡಿಗ ಕಲಾವಿದ ಶ್ರೀ ವಿ.ಆರ್.ರಾವ್ ಅವರೊಡನೆ ಸೇರಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಒಂದು ಕಲಾಶಾಲೆ ತೆರೆಯುವ ಯೋಜನೆ ಹಾಕಿದರು. ಹೀಗೆ ೧೯೩೨ರಲ್ಲಿ ಮುಂಬಯಿಯ ಪ್ರಿನ್ಸೆಸ್ ಸ್ಟ್ರೀಟಿನಲ್ಲಿಂದು ಚಿಕ್ಕ ಕಟ್ಟಡದಲ್ಲಿ “ನೂತನ ಕಲಾಮಂದಿರ” ತಲೆಯೆತ್ತಿತು. ವಿ. ಆರ್. ರಾಯರು ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾದರು.

ಶಾಲೆ ಐದೋ ಆರೋ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ದಂಡಾವತಿಮಠ ಅವರು ೧೯೬೬ರಲ್ಲಿ ನಿವೃತ್ತಿ ಹೊಂದಿದಾಗ ಈ ಶಾಲೆಯ ಸಂಖ್ಯಾಬಲ ೧೫೦ಕ್ಕೇರಿತ್ತು. ಆದರೆ ನೂತನ ಕಲಾಮಂದಿರದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯು ಭಾರ ಹೊತ್ತು ಗುಡ್ಡ ಹತ್ತುವ ಕೆಲಸವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹುಬ್ಬಳಿಯ ಮೂರು ಸಾವಿರ ಮಠದ ಗುರು ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರು ದಯಪಾಲಿಸಿದ ರೂ. ೧೦೦೦ ಅದರ ಮೂಲಧನವಾಗಿತ್ತಷ್ಟೆ. ಅದು ಬಾಡಿಗೆ, ಅದು, ಇದು ಎಂದು ಕರಗಿ ಹೋಗಲು ಬಹಳ ಕಾಲ ಬೇಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ನೂತನ ಕಲಾ ಮಂದಿರದ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿಬ್ಬರೂ ಬೇಗನೆ ಅದರಿಂದ ಬೇರೆಯಾದರು. ಬಡಿಗೇರರಿಗೆ ಮುಂಬೈ ಇಲಾಖೆಯ ಡ್ರಾಯಿಂಗ್ ಇನ್‌ಸ್ಟ್ರಕ್ಟರ್ ಹುದ್ದೆ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತು. ರಾವ್ ಅವರು ಉತ್ತಮ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನರಸಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲೇ ನೆಲೆ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟರು. ದಂಡಾವತಿಮಠರೊಬ್ಬರೇ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾಗಿ ಕಲಾಮಂದಿರದ ಭಾರಕ್ಕೆ ಹೆಗಲು ಕೊಟ್ಟು ಸಾಗಬೇಕಾಯಿತು.

ಅವರ ಶಿಷ್ಯರೊಬ್ಬರು ಹೇಳುವ ಹಾಗೆ ನೂತನ ಕಲಾಮಂದಿರ “ದಂಡಾವತಿಮಠರ ಬೆವರಿನ ರಾಶಿ.” ಮುಂದೆ ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆಯೂ ಇಡಲಾಗದೆ ಅದನ್ನು ಮುಚ್ಚುವುದೊಂದೇ ಗತಿ ಎಂಬ ಸ್ಥಿತಿ ಬಂದದ್ದುಂಟು. ೧೯೩೫ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಿನ್ಸೆಸ್ ಸ್ಟ್ರೀಟಿನ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಖಾಲಿಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ನೋಟೀಸು ಬಂದಾಗ ಈ ಬಡ ಅಯ್ಯನವರು ನಡೆಸುವ ಬಡ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಅವಸಾನವೇ

ಬರುವಂತಾಗಿತ್ತು. ಹೋಗಲು ಸ್ಥಳವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಕೈಲಿ ಹಣವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಯಾವುದೋ ಕಾರಣದಿಂದ ಪರಿಚಿತರಾದ ಥಿಯಸಾಫಿಕಲ್ ಸೊಸೈಟಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರೊಬ್ಬರು ಅದರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ “ಇನ್ನು ಆರು ತಿಂಗಳು ನೋಡು, ಖಂಡಿತ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸುಧಾರಿಸುತ್ತದೆ” ಎಂದರು. ೧೫ ದಿನಗಳಲ್ಲೇ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಸಹಾಯವೂ ಬಂತು. ಶಾಲೆಗೆ ಫೈಂಚ್ ಬ್ರಿಜ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ಬ್ಲಾವ್‌ಸಿಲಾಜಿನ ಮಾಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳ ಸಿಕ್ಕಿತು.

ಕಲಾಶಾಲೆ ಬದುಕಿಕೊಂಡಿತು. ಆದರೂ ಹತ್ತು ವರ್ಷಕಾಲ ದಂಡಾವತಿಮಠ ಅವರು ಪಟ್ಟ ಪಾಡು ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ. ದಂಡಾವತಿಮಠ ಅವರಿಗೆ ಹಣದ್ದಾಗಲಿ ಕೀರ್ತಿಯದಾಗಲಿ ಉತ್ಕಟವಾದ ಆತುರವಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಅವರ ಸಹನಶಕ್ತಿ ಕಡಿಮೆಯಿದ್ದುದಾದರೆ ಶಾಲೆ ಉಳಿಯುವುದೇ ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಸ್ವಂತ ಸಂಬಳದ ಮಾತು ಹೋಗಲಿ, ಬಾಡಿಗೆಗೆ ಹಣ ಕೊಡಲು ಕೂಡ ಅವರು ವಿರಾಮ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಕಮರ್ಷಿಯಲ್ ಅಥವಾ ಕಾಪಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಹಣಗಳಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ೧೯೩೧ರಲ್ಲೇ ವಿವಾಹಿತರಾಗಿ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರ ಹೂಡಿದ್ದರು ಬೇರೆ.

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿದಶೆಯಲ್ಲೇ ಅನೇಕ ಬಹುಮಾನಗಳನ್ನು ಪಡೆದವರು ದಂಡಾವತಿಮಠ. ಅವರ “ಕಾಶ್ಮೀರಿ ಭಿಕ್ಷುಕ” ಚಿತ್ರ ಮುಂಬಯಿ ಆರ್ಟ್ಸ್ ಸೊಸೈಟಿಯ ಪ್ರಥಮ ಬಹುಮಾನವನ್ನೂ ಬಂಗಾರದ ಪದಕವನ್ನೂ ಮುಂಬಯಿ, ಪುಣೆ ಮೊದಲಾದೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪಾರಿತೋಷಕಗಳನ್ನೂ ಪಡೆದಿತ್ತು. ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಕಲಾ ವ್ಯವಸಾಯ ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಅವರು ದೇಶವ್ಯಾಪಿ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ ಕುಡಿಕೆಗಟ್ಟಳೆ ಹಣವನ್ನೂ ಗಳಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಅವರ ಕೆಲ ಶಿಷ್ಯರು ಹಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಕ್ಯಾಲೆಂಡರ್ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿದ ಕೈ ಎನಿಸಿದ ಎಸ್. ಎಂ. ಪಂಡಿತರು ಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಸಾವಿರಾರು ಹಣ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಕೆ. ಕೆ. ಹೆಬ್ಬಾರರೂ, ಎ. ಎ. ಅಲಮೇಲಕರರೂ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ.

“ಆದರೆ ನನಗೆ ಯಾವ ಅತ್ಯಪ್ಪಿಯೂ ಇಲ್ಲ” ಎಂದು ದಂಡಾವತಿಮಠ ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. “ನಾನು ನೂತನ ಕಲಾಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಕಲಾಶಿಕ್ಷಕ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಯಾವ ದಿನ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡೆನೋ ಅಂದೆ ನನ್ನ ಹಾದಿಯನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ನಾನು ಕಲಿತದ್ದನ್ನು ಹತ್ತು ಮಂದಿಗೆ ಹಂಚುವುದರಲ್ಲೇ ಜೀವನ ಸಾರ್ಥಕವನ್ನು ನಾನು ಕಾಣಬೇಕು. ನೂರು ಕೈಗಳಿಗೆ ಕುಂಚ ಹಿಡಿಯಲು ನೆರವಾದರೆ ಅದೂ ಒಂದು ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯವೇ. ನಾನು ಬಡತನವನ್ನು ಬೆನ್ನಾಗಿ ಕಂಡವನು. ಅದರ ಅಂಜಿಕೆ ನನಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಡತನವು ಕಲೆಯ ಮೊಳಕೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಚೆವುಟಿ ಹಾಕಬಲ್ಲದೆಂಬುದನ್ನೂ ನಾನು ನನ್ನ ಅನುಭವದಿಂದಲೇ ಅರಿತಿದ್ದೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಬಡತನಕ್ಕಾಗಿ ಯಾರೂ ನಮ್ಮ ಶಾಲೆಯ ಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ಹಿಂದೆ ಹೋಗಬಾರದು ಎಂದು ನಾನು ನಿರ್ಧರಿಸಿದೆ. ಫೀ ಕೊಡಲು ತಡವಾದ್ದಕ್ಕೆ, ತಪ್ಪಿದ್ದಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಹೊರಗೆ ನಿಲ್ಲುವ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ನಾನು ತರಲಿಲ್ಲ. ನೂತನ ಕಲಾಮಂದಿರ ಒಂದು ತರಹದಲ್ಲಿ ಬಡವರಿಗಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ದುಡಿಯುತ್ತ ಕಲಿಯುವವರಿಗಾಗಿ ನಾವು ರಾತ್ರಿ ತರಗತಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದೆವು. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಬಡವರೇ ಮೇಲೆ ಬಂದರು. ನನಗೆ ಹೆಮ್ಮೆ ತರುವಂಥ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ಹೋಟೆಲ್ ಮಾಣಿಗಳನ್ನು, ಬ್ಯಾಂಕ್ ಬಾಗಿಲು ಕಾಯುವ ಬಾಯಿಗಳನ್ನು ಇನ್ನಾರಾರಾರನ್ನೋ ಚಿತ್ರಕಾರರಾಗಿ ಆತ್ಮಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಡುವಂತೆ ಕೈ ನೆರವು ನೀಡಿದ್ದೇನೆಂದೂ ನನಗೆ ಸಮಾಧಾನ. ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಮರೆಯುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಅದೇ ನನ್ನ ಕೀರ್ತಿ.” ಇದು ದಂಡಾವತಿಮಠ ಅವರ ಮನೋಭೂಮಿಕೆ.

ಅವರ ಶಿಷ್ಯರು ಅವರ ಮೇಲಿಟ್ಟ ಅಭಿಮಾನ, ನೆನಪು ಬರೇ ಗುರುಭಕ್ತಿಯಲ್ಲೇ ಮುಗಿದಿಲ್ಲ. “ನೀವು ನಂಬಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಫೀ ಕೊಡಲು ತ್ರಾಣವಿಲ್ಲದೆ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದ ಒಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ಬಾಕಿಯಾಗಿಯೇ ಉಳಿಸಿ ಹೋದ. ಈಚೆಗೆ ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಆತ ನನ್ನನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬಂದು ತನ್ನ ಸ್ಪುಡಿಯೋಗೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋದ. ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಮೊತ್ತ ನನ್ನ ಮುಂದಿರಿಸಿ, ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಮಾಸ್ತರರೇ. ನಿಮ್ಮ ದೊಡ್ಡ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಾಗಿ ನಾನು ಹೋಟೆಲ್ ಮಾಣಿಯಾಗಿದ್ದವ ಕಲಾವಿದನಾದೆ. ಆದಾಯವೂ ಇದೆ. ಇದು ನನ್ನ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ. ನೀವು ಸ್ವೀಕರಿಸಲೇಬೇಕು—ಎಂದ. ಹಣದ ಮಾತು ಹಾಗಿರಲಿ, ಈ ಕೃತಜ್ಞತೆ, ಅಭಿಮಾನ ಇದಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡ ಸಾರ್ಥಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಏನಿದ್ದೀತು ಹೇಳಿ?” ಎಂದು ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ೧೯೫೮ರಲ್ಲಿ ನೂತನ ಕಲಾಮಂದಿರದ ರಜತ ಮಹೋತ್ಸವವಾದಾಗ ಮತ್ತು ೧೯೬೬ರಲ್ಲಿ ದಂಡಾವತಿಮಠ ಅವರು ನಿವೃತ್ತರಾದಾಗ ಅವರ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶಿಷ್ಯರೆಲ್ಲ ಸೇರಿದ್ದರು. ಅದು ಸಣ್ಣಮಾತೆ?

ದಂಡಾವತಿಮಠ ಅವರು ಹುಟ್ಟಾ ಕಲಾಶಿಕ್ಷಕರು. ಅವರು ಯಾವುದೇ ವಿಶಿಷ್ಟ ತಂತ್ರ ವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದವರೂ ಅಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ಎಳೆದು ಬಗ್ಗಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದವರೂ ಅಲ್ಲ. “ಯಾವ ಕಲೆಯೂ ತನ್ನದೇ ವಿಧಾನದ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದೊಪ್ಪಬೇಕು. ನಾನು ಯಾವ ಸೈಲನ್ನೂ ನಿರುತ್ತಾಹಗೊಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಶಿಕ್ಷಕನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯ ಒಲವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ ಮಾಡಬಾರದು. ನಿಜವಾಗಿ ಕಲೆಗೆ ಕಾಯದೆ ಇಲ್ಲ, ಕಟ್ಟು ಇಲ್ಲ, ಅನಿಸಿದ್ದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವುದೇ ಅದರ ಹಾದಿ. ಶಿಷ್ಯನ ತಲೆಯೇ ಅವನ ಗುರು. ನಾನು ಅವನ ಒಲವು ನೋಡಿ ಆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೆ” ಕೆ. ಕೆ. ಹೆಬ್ಬಾರರು

ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಕಲಾಶಾಲೆಯ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ರಮದಿಂದ ಬೇಸತ್ತು ಹೊರಟುಹೋದವರು ದಂಡಾವತಿಮಠ ಮಾಸ್ತರರ ಕೈಲಿ ಟಿಕಾಯಿಸಿದ್ದು ಈ ಕಾರಣದಿಂದಿರಬೇಕು.

“ಒಮ್ಮೆ ದಿವಂಗತ ಸರೋಜಿನಿ ನಾಯ್ಡು ನಮ್ಮ ಕಲಾಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ನಿಂತು ನಾನು ಕಲಿಸುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಆಮೇಲೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಗುಳುಗುಳಿಸುವ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಹೇಳಿದರು: ದಂಡಾವತಿಮಠ! ನನಗೆ ಪುರುಸೊತ್ತೊಂದು ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ನಾನೂ ನಿಮ್ಮ ಶಾಲೆ ಸೇರಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೆ!” ಬಹುಶಃ ಇಂಥಾ ಕ್ಷಣಗಳಿಗಾಗಿಯೇ ಶಿಕ್ಷಕರು ಜೀವಮಾನವನ್ನು ತೇಯಲು ಸಿದ್ಧರಾಗುತ್ತಾರೋನೋ.

ನಾನು ದಂಡಾವತಿಮಠ ಅವರೊಡನೆ ಹಲವು ಸಲ ಹಲವು ಗಂಟೆಗಳನ್ನು ಕಳೆದಿದ್ದೇನೆ. ಮಾತಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಸಾವಿರ ಚಿಕ್ಕಗಳನ್ನು ಚದರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟ ಯೋಗ್ಯತಾಸಂಪನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಇರಬಹುದಾದ ಅಹಂಕಾರದ ಸ್ವರ್ಭವೂ ಅವರಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೂ ಅವರು ಕೆರಳುವುದಿಲ್ಲ. ಕಲಾವಿದರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ದುರಭಿಮಾನಿಗಳು, ಶೀಘ್ರಕೋಪಿಗಳು, ತಪ್ಪು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವವರು ಎಂಬ ಪ್ರತೀತಿ ಇದೆ. ಜಗತ್ತಿನೊಡನೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳಲಾರದ ಅತ್ಯಪ್ತ ಜೀವಗಳು ಅವರು ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ. ಜಗತ್ತು ತಮಗೆ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಿದೆ ಎಂಬುದು ಅವರ ಪಲ್ಲವಿ. ಆದರೆ ದಂಡಾವತಿಮಠ ಅವರು ಕೆರಳಿದ್ದನ್ನಾಗಲೀ ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರನ್ನಾಗಲಿ ಮತ್ತಾರನ್ನಾಗಲಿ ದೂರಿದ್ದನ್ನಾಗಲೀ ಯಾರ ಮೇಲಾದರೂ ಕಹಿ ಕರುಬುಗಳನ್ನು ಕಾರಿದ್ದನ್ನಾಗಲಿ ನಾನು ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಪಂಚದೊಡನೆ ಪೂರ್ತಿ ಸಮರಸವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಅವರದು.

ಕಲಾಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅವರು ಕೆಲ ಅಪೂರ್ವ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಸಗೆಯ ತರಗತಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೂಕ ಕಿವುಡರನ್ನು ಚಿತ್ರ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ತರಬೇತು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಹತ್ತು ಜನ ಇಂಥ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಅವರ ಶಾಲೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಚಿತ್ರಕಲೆಯಿಂದ ಮನೋರೋಗಗಳನ್ನೂ ಗುಣಪಡಿಸಬಹುದೆಂದು ಅವರು ನನಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಮುಂಬಯಿಯ ಒಂದು ಅನುಕೂಲವಂತ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಮತಿಭ್ರಮಣೆ ಹೊಂದಿದ ಹುಡುಗನೊಬ್ಬನಿದ್ದ. ಮುನ್ನಾ ದಿನ ಕಲಿಸಿದ್ದು ಮರುದಿನ ಅವನಿಗೆ ಒಂದಕ್ಷರವೂ ನೆನಪಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನನ್ನು ದಂಡಾವತಿಮಠ ಅವರು ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ವಹಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಆರು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ಬುದ್ಧಿ ತಾಳಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಈಗ ಆತ ಒಂದು ಮೋಟರ್ ಮೆಕ್ಯಾನಿಕ್ಸ್ ಕಂಪನಿಯ ಮೇನೇಜರಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ದಿನದ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ಶಿಕ್ಷಣ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲೇ ಕಳೆಬೇಕಾದ್ದರಿಂದ ದಂಡಾವತಿಮಠ ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಂತ ಕಲಾವ್ಯವಸಾಯದ ಮೇಲೆ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅವರು ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿ ಕಲಾಕಾರರು. ಪ್ಯಾಸ್ಟೆಲ್ ಮತ್ತು ಜಲವರ್ಣ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಪೋರ್ಟ್ರೇಟುಗಳು ಬಹಳ ಪ್ರಶಂಸಿಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಸರದಾರ ಪಟೇಲರೇ ಮೊದಲಾದ ನಾಯಕರನ್ನಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಖಾಸಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಅವರು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂಥವು ಮುಂಬಯಿ, ದಿಲ್ಲಿ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಒಂದೊಂದು ಚಿತ್ರದ ಎನ್‌ಲಾರ್ಜ್‌ಮೆಂಟಿನಿಂದ ಬಂದ ಹಣದಿಂದ ಅವರು ಇಡೀ ತಿಂಗಳು ಸುಖವಾಗಿ ಜೀವಿಸಿದ್ದೂ ಉಂಟು. ಅವರ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ “ಕಾಶ್ಮೀರಿ ಭಿಕ್ಷುಕ” ಈಗಲೂ ನೂತನ ಕಲಾಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಇದೆ.

ಮುಂಬಯಿ, ನಾಗಪುರ, ಕರ್ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಕಲಾಸಂಘಗಳ ಸದಸ್ಯರೂ ಪರೀಕ್ಷಾ ಮಂಡಲಗಳಲ್ಲಿ ಪರೀಕ್ಷಕರೂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಕಲಾವಿಭಾಗಗಳಿಗೆ ಸಲಹೆಗಾರರೂ ಆಗಿ ದಂಡಾವತಿಮಠ ಅವರು ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೬೮ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಸ್ವಲ್ಪ ಕುಳ್ಳ ಆದರೆ ಬಲವಾದ ಮೈಕಟ್ಟಿನ ದಂಡಾವತಿಮಠರ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ನಸುನಗೆ, ಉತ್ಸಾಹ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡ, ಮರಾಠಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷುಗಳಲ್ಲಿ ಸಲೀಸಾಗಿ ಮಾತಾಡಬಲ್ಲರು. ಅವರ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿತ ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಿಂದ ಬಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಅವರು ಒಂದು “ಕಾಂಪಜಿಟ್ ಕನ್ನಡ”ವನ್ನು ಮಾತಾಡುತ್ತಾರೆ. ಭಾಷೆ, ಜಾತಿ, ಕಂಗಳಿನ ಕರುಬಿನ ಲೇಶವೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ನೂತನ ಕಲಾಮಂದಿರದ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲ ಪದವನ್ನು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲೊಬ್ಬರಾದ ಶ್ರೀ ಡಿ. ಎ. ಶೆಟ್ಟಿಯವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ನಿವೃತ್ತರಾದ ಮೇಲೆ ಪತ್ನಿಯೊಡನೆ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಮರಳಿ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಮೂರು ಗಂಡು, ಮೂರು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು. ಹಿರಿಯವ ಆರ್ಕಿಟೆಕ್ಟ್. ಉಳಿದವರು ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ನಿವೃತ್ತರಾದರೂ ನಿವೃತ್ತಿ ಜೀವನವನ್ನು ಅವರು ಒಲ್ಲರು. ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಯೋಜನೆಗಳು ಸುಳಿಯುತ್ತಿವೆ. ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಜೂನಿನಿಂದ ಕಿವುಡ ಮೂಕರಿಗಾಗಿ ಕಲಾಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಶಾಲೆಯೊಂದನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವ ಯತ್ನದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ.

೧೮. ಶಂಕರನ್ ನಂಬೂದ್ರಿಪಾದ ಯಾರು?

ಕೇರಳದ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯ ಪರಿಚಯ

ಆಲನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೇರಳದ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ಪದಕ್ಕೆರಿದವ ಎಳಂಕುಲಂ ಮಾನಕ್ಕಲ್ ಶಂಕರನ್ ನಂಬೂದ್ರಿಪಾದರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ - ಬಹುಶಃ ಮುಂಬೈಯ ಚವಾಣರೊಬ್ಬರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಅತಿ ಚಿಕ್ಕ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ವಯಸ್ಸು ಚಿಕ್ಕದಾದರೂ ಅವರ ಹೊಣೆ ದೊಡ್ಡದು. ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಅಧಿಕಾರ ಚಲಾಯಿಸುವ ಪಾಠವನ್ನೇ ಕಲಿಯದ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರು ಘಟನಾತ್ಮಕ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಬಲ್ಲರೆಂದು ಅವರು ತೋರಿಸಿ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಂಬೂದ್ರಿಪಾದರು ಗೆದ್ದರೆ ಅದು ಭಾರತದ - ಏಕೆ - ಜಗತ್ತಿನ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರಿಗೇ ಒಂದು ಹೊಸ ಅನುಭವವಾದೀತು. ಅವರು ಸೋತರೆ ಭಾರತೀಯ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರಿಗೆ ಶನಿದಶೆ ಆರಂಭವಾದಂತೆ.

ಒಂದು ಸಾವಿರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ವರ್ಷ ಹಿಂದೆ, ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಶಂಕರ ನಂಬೂದ್ರಿಪಾದರು ಭಾರತದಿಂದ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವನ್ನು ಉಚ್ಚಾಟನೆ ಮಾಡುವ ಅಸಾಧ್ಯಪ್ರಾಯ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ಗೆದ್ದರು. ಈ ಶಂಕರ ನಂಬೂದ್ರಿಪಾದರ ಧೈಯ ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾದುದು. ಆ ಶಂಕರರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾದವನ್ನು ಪುನಃ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಸಿದರು; ಇವರು ಸಂಪ್ರದಾಯ ವಾದವನ್ನು ನಿರ್ನಾಮಗೊಳಿಸಲು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದವರು.

ಶಂಕರನ್ ನಂಬೂದ್ರಿಪಾದರು ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷವನ್ನು ತಲುಪಿದ್ದು ಸುತ್ತು ದಾರಿಯಿಂದ. ಅವರಿನ್ನೂ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ್ಗೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಕರೆಗೆ ಓಗೊಟ್ಟು ೧೯೩೨ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸೆರೆಮನೆ ಕಂಡರು. ಮೂರು ವರ್ಷದ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ೧೫ ತಿಂಗಳ ನಂತರ ಇತರರೊಡನೆ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದಷ್ಟು ಕಾಲವೂ ಕೇರಳ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿದ್ದರು. ೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಸಮಾಜವಾದಿ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡರು. ಆ. ಭಾ. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಾಜವಾದಿ ಪಕ್ಷದ ಜತೆ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಮತ್ತು ಕೇರಳ ಸಮಾಜವಾದಿಗಳ ಆಧಾರಸ್ತಂಭವಾಗಿ ಅವರು ದುಡಿದರು.

ಕೇರಳದ ನಂಬೂದಿರಿಗಳಷ್ಟು ಕರ್ಮರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯೂ ದೊರೆಯಲಾರರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಈ ಶಂಕರನ್ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಶಾಲೆಯ ಬಾಗಿಲು ಕಂಡದ್ದೇ ೧೬ ವರ್ಷವಾದ ಮೇಲೆ. ನಂಬೂದಿರಿಗಳಿಗೆ ಬೇಕೇ ಬೇಕಾದ ವೇದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಪಾಠದಿಂದ ಅವರ ಅಧ್ಯಯನ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ನಂಬೂದಿರಿಗಳನ್ನು ಕಂದಾಚಾರಗಳಿಂದ ಪಾರು ಮಾಡಲು ಹುಟ್ಟಿದ ಮಲಬಾರಿನ ನಂಬೂದಿರಿ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ನಂಬೂದ್ರಿಪಾದರು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಹೋರಾಡುತ್ತಾ, ಕೊನೆಗೆ, ಉಗ್ರ ಸುಧಾರಕ ತರುಣರ ನಾಯಕರಾದರು. ಜನಿವಾರವನ್ನು ಹರಿದು, ಹೋಳಿ ಮಾಡಿ, ಅವರು ಬಾಲ್ಯದ ವೇದಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿ ಮಾಡಿದರು.

ತಿರುಚೂರಿನ ಸೆಂಟ್ ಥಾಮಸ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಿ.ಎಂ.ಗೆ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಸೆರೆಮನೆ ಸೇರಿದ ಅವರು ಅಲ್ಲಿನ ವಿರಾಮವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಕಳೆದರು. ಅದು ಅವರ ಎಡ ಒಲವುಗಳನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸಿತು. ಅವರು ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ವಿಚಾರಗಳ ಕಡೆ ತೇಲಿದರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಾಜವಾದಿ ಪಕ್ಷದ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಎರಡು ವರ್ಷ ಅವರು ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷದ ಸದಸ್ಯರೂ ಆಗಿದ್ದರೆಂದು ಈಗ ಅವರೇ ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ. ಈ ತರದ “ಎರಡು ಬಗೆ” ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷದವರು ಎಂದಿನಿಂದಲೂ ಆಡಿದ ಗತ್ತಾಗಿರುವುದಿಂದ ನಂಬೂದ್ರಿಪಾದರನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ದೂಷಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

೧೯೪೦ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಾಜವಾದಿ ಪಕ್ಷದೊಡನೆ ಅವರು ಪೂರ್ತಿ ಪರ್ಲು ಹರಿದುಕೊಂಡರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಾಜವಾದಿಗಳು ಆಗ ಎರಡನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಹಾನುಭೂತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು. ಅದು “ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದಿ ಯುದ್ಧ”ವೆಂಬ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಪ್ರಕಾರ ನಂಬೂದ್ರಿಪಾದರೂ ಅವರೊಡನೆ ಕೇರಳದ ಎಲ್ಲ ಸಮಾಜವಾದಿಗಳೂ ಸಮಾಜವಾದಿ ಪಕ್ಷವನ್ನು ತೊರೆದು ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷ ಸೇರಿದರು. ಇದಾದ ಒಂದು ವರ್ಷದೊಳಗೇ ಹಿಟ್ಲರನು ರಶಿಯಾದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ನಂಬೂದ್ರಿಪಾದರು ಅದೇ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಜನತಾಯುದ್ಧವೆಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕಾಯಿತು.

೧೯೪೦ರಲ್ಲಿ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷ ಸೇರಿದ ಮೇಲೆ ಅವರು ಮತ್ತೆ ಎಡಕ್ಕೆ ಹೊರಳಲಿಲ್ಲ, ಯಾವಾಗಲೂ ಮಧ್ಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದಲೇ ಸಾಗಿದರು. ರಣದಿವೆಯವರ ಉಗ್ರ “ತೆಲಂಗಾಣ ಕ್ರಾಂತಿ” ಬಣವನ್ನಾಗಲಿ ಪಿ. ಸಿ. ಜೋಶಿಯವರ ಸರಕಾರದೊಡನೆ ಸಹಕರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಬಲ ಪಂಗಡವನ್ನಾಗಲಿ ಸೇರದಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರು ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೪೦ರಲ್ಲಿ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್

ಪಕ್ಷ ಕೇರಳದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಬರಿ ೪೦೦ ಸದಸ್ಯರಿದ್ದರು; ಈಗ ಅದರ ಸದಸ್ಯತ್ವ ೨೫,೦೦೦ಕ್ಕೇರಿದೆ. ನಂಬೂದ್ರಿಪಾದರು ಭಾರತೀಯ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷದ ಬೆನ್ನೆಲುಬೆನಿಸಿರುವುದು ಸುಮ್ಮನಲ್ಲ.

ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷ ಅವರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞವಾಗಿರಲು ಇನ್ನೂ ಕಾರಣಗಳಿವೆ. ನಂಬೂದ್ರಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಕೇರಳದ ಭೂಮಿಯ ಬಹುಭಾಗದ ಒಡೆಯರು. ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ದೂರದ ವಂಶಜರಾದ ಇ.ಎಂ.ಎಸ್. ನಂಬೂದ್ರಿಪಾದರಿಗೂ ದೊಡ್ಡ ಆಸ್ತಿಯಿತ್ತು. ಆದರೆ ತ್ಯಾಗದ ಹುಮ್ಮಸ್ ರಾಜಕೀಯ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಜಡಿತವಾಗಿದ್ದ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಸಮಸ್ತ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ದಾನ ಮಾಡಿದರು. ಶ್ರೀಮಂತ ಜಮೀನ್ದಾರಿಕೆಯಿಂದ ಕಂಗಾಲತನಕ್ಕೆ ಪಾಸ್‌ಪೋರ್ಟ್ ಪಡೆದ ನಂಬೂದ್ರಿಪಾದರನ್ನು ೧೯೪೧ರಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷದ ಕೇಂದ್ರ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ೧೯೫೨ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷದ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ಸಮಿತಿಯಾದ “ಪಾಲಿಟ್ ಬ್ಯೂರೋ”ಗೆ ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು. ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಅಜಯ ಘೋಷರು ಮಾಸ್ಕೊಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ಎರಡು ಸಲ ನಂಬೂದ್ರಿಪಾದರೇ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾಗಿದ್ದರು.

ಸೆರೆಮನೆವಾಸ ಹೊರತು ಎರಡು ಬಾರಿ ನಂಬೂದ್ರಿಪಾದರು ಭೂಗತರಾಗಿ ಒಟ್ಟು ಆರೂವರೆ ವರ್ಷಗಳನ್ನು ಅಜ್ಞಾತವಾಸದಲ್ಲಿ ಕಳೆದರು. ಯುದ್ಧ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೇ ಸಲ; ೧೯೪೮ರಿಂದ ೧೯೫೨ರ ವರೆಗೆ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷದ ಮೇಲೆ ಸರಕಾರ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕಿದಾಗ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಒಂದು ಸಲ ಅವರ ಸಹಕಾರಿಯೊಬ್ಬನು ಪಕ್ಷ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಪೊಲೀಸರಿಗೆ ಅವರು ಅಡಗಿದ್ದ ಸ್ಥಳದ ಸೂಚನೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಆದರೆ ಪೊಲೀಸರು ಮುಕ್ತಿಗೆ ಹಾಕುವ ಮೊದಲೇ ಅವರು ನುಣಚಿಕೊಂಡು ಪಾರಾಗಿ ಅವರನ್ನು ನಿರಾಶೆಗೊಳಿಸಿದರು.

ಈ ಆರೂವರೆ ವರ್ಷಗಳ ಅಜ್ಞಾತವಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಹಾಲ್ವೆನುಗಳಿಂದ ಬೆಳೆದ ನಂಬೂದ್ರಿಪಾದರಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಬಡ ಜನತೆಯ ಸಂಪರ್ಕ ಬಂದದ್ದು. ಮಲಬಾರಿನ ಮೀನುಗಾರರಾದ ಈಳಿಗರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಅವರಿದ್ದರು. ಈ ಅನುಭವ ಎಂದೂ ಮರೆಯುವಂಥದಲ್ಲ ಎಂದು ನಂಬೂದ್ರಿಪಾದರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಕೊಟ್ಟಾಯಂನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಈ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರ ನಂಬೂದರಿಗೆ ಪತಿವ್ರತೆಯಾದ ಹೆಂಡತಿ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದಾಳೆ. ಪುರಾತನ ಮಾರ್ಗದ ಈ ಮಡದಿ ನಿರತಿಶಯ ಭಕ್ತಿ ವಿಶ್ವಾಸಗಳಿಂದ ಪತಿಸೇವೆ

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೧೧೫

ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಅವರ ನಾಲ್ವರು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯವಳಿಗೀಗ ೧೮ ವರ್ಷ; ಬಿ.ಎಸ್.ಸಿ.ಗೆ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ.

ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರಿಗೆ ಕೇರಳದಲ್ಲಿ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ವಿಜಯ ದೊರೆತಾಗ ನಂಬುದ್ರಿಪಾದರೇ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗುವರೆಂದು ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಅವರಿಗೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟರಿ ಅನುಭವವಿರುವುದು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರ. ೧೯೩೭ರಲ್ಲಿ ಅವರಿನ್ನೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಮದ್ರಾಸ್ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಆರಿಸಿ ಬಂದಿದ್ದರು. ೧೯೫೧ರ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ನಿಂತರೂ ಸೋತರು. ಆದರೆ ಪರಮತ ಸಹಿಷ್ಣುಗಳಾದ ಕೆಲವೇ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವರೊಬ್ಬರು. ಅವರ ಓದೂ ವಿಸ್ತಾರವಾದುದು.

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ವರ್ಷದ ನಿರೀಶ್ವರವಾದಿ ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ಅಭ್ಯಾಸದ ನಂತರವೂ ನಂಬುದಿರಿಗಳಲ್ಲಿ ರೂಢಮೂಲವಾದ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ನಂಬುದ್ರಿಪಾದರು ಪೂರ್ತಿ ಪಾರಾಗಿಲ್ಲೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಛಿದಿಯ ಗಳಿಗೆಯನ್ನು ಅವರು ಒಂದು ತಾಸು ಮುಂದೂಡಿದರು. ಮೊದಲು ಗೊತ್ತಾದ ಗಳಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಮಂಗಳಕರವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲೆಂಬುದೇ ಈ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಕಾರಣವಂತೆ!

ನಂಬುದ್ರಿಪಾದರ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ಭಾರ ಚಿಕ್ಕದಲ್ಲ, ಅವರು ಅದನ್ನು ಬಲ್ಲರು. ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಭೀಮನನ್ನು ಕೆಡವಿದ ವಿಜಯೋನ್ಮಾದ ತಲೆಗೆರಿರುವ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರ ಹುರುಪಿಗೆ ವಾಸ್ತವಿಕತೆಯ ಒಡ್ಡನ್ನು ಹಾಕಿ ಪ್ರಯೋಜನಕರ ದಿಶೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಹರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅವರು ಭಾರತದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅತಿ ಕಠಿಣವಾದ ಭೂಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಘಟನಾತ್ಮಕ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ಬಗೆಹರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದೊಡನೆ ಬಡಿದಾಟಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲದೆ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಅವರು ಸಾಧಿಸಬಲ್ಲರೇ? ಎಂಬುದೀಗ ಪ್ರಶ್ನೆ.

“ಈಗಿಂದೀಗ” ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲೆಂದು ನಂಬುದ್ರಿಪಾದರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಹಿಂದೆ ಅವರು ನೆಹರೂ ಅವರಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿಪಡೆದವರು. ಮಲೆಯಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ನೆಹರೂ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕೂಡ ಬರೆದದ್ದುಂಟು. ಆದರೆ ನೆಹರೂ ಅವರಂತೆ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯುವ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಅವರ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಮಿತ್ರರು ಒಪ್ಪಬಹುದೆ? ಸ್ಪಾಲಿನ್ ಮಾವೋ ಪ್ರಣೀತ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಮೀರಿ ನಡೆಯುವ ಧೈರ್ಯ ಅವರಿಗಿರಬಹುದೆ?

ನಂಬೂದ್ರಿಪಾದರು ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಒಮ್ಮೆ ಅವರ ಪ್ರೊಫೆಸರರು ಅವರಿಗೆ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಸಾಗಲು ಬೇಕಾದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಒಂದು ಗುಣ ಕಡಿಮೆ ಹಾಕಿದರಂತೆ. ಆಮೇಲೆ ಅವರನ್ನು ಬದಿಗೆ ಕರೆದು “ನೀನು ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿಯೇ ಬರೆದಿದ್ದೀ, ಆದರೆ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕದ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಿನ್ನದೇ ಸ್ವತಂತ್ರಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದದ್ದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಒಂದು ಗುಣ ಕಡಿಮೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ” ಎಂದರು.

ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ತತ್ವಗಳನ್ನು “ಸ್ವತಂತ್ರ ಶೈಲಿ”ಯಲ್ಲಿ ಆಚರಣೆಗೆ ತರುವಷ್ಟು ಸ್ವತಂತ್ರ ಬುದ್ಧಿ ನಂಬೂದ್ರಿಪಾದರಲ್ಲಿ ೧೮ ವರ್ಷಗಳ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ತರಬೇತಿಯ ನಂತರವೂ ಉಳಿದಿದ್ದರೆ ಅವರು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಬಹುದು.

೧೯. ಆ ನೆಹರೂ ಕೋಪ!

ಅದು ಎಷ್ಟು ಬೇಗ ಬರುವುದೋ ಅಷ್ಟು ಬೇಗ ಮಾಯವಾಗುತ್ತದೆ!

ಪಂಡಿತ ನೆಹರೂ ಅವರಿಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಬಂದರೆ ಅದು ಭಯಾನಕ ದೃಶ್ಯ. ಅದು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಬರುವದೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನವರನ್ನು ಕಡಿಮೆ ತತ್ತರಗೊಳಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅದು ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪುಟದೇಳಬಹುದು ಮತ್ತು ಅಷ್ಟೇ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ ತಣಿದು ಹೋಗುವದೂ ಖಂಡಿತ. ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಪುಸ್ತಕ, ಮೇಜು ಮೊದಲಾದ ಜಡ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗಷ್ಟೇ ಹಿಂಸೆಯಾಗುವದು. ಆದರೆ ಅದು ಕುದಿಯುತ್ತಿದ್ದಷ್ಟು ಕಾಲ ನಿಜವಾದ ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿಯಂತೆಯೇ ಕಾಣುವುದು.

ಇನ್ನೂ ಒಂದು ವರ್ಷವಾಗಿಲ್ಲ, ಅವರ ಕೋಪ ಒಮ್ಮೆ ಆಕಾಶಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕೆರಳಿತ್ತು! ಅದು ನಡೆದದ್ದು ಹೀಗೆ: ಅವರು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಪಾಂಡಿಚೇರಿ, ಮದ್ರಾಸ್ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸಂಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶೇಷ ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಾಲಮ ನಿಲ್ದಾಣದಿಂದ ಹೊರಟಿದ್ದರು. ವಿಮಾನ ನಾಗಪುರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ತಂಗಿ ಮುಂದೆ ಹೋಗುವದಿತ್ತು.

ವಿಮಾನ ನಾಗಪುರದಲ್ಲಿ ಇಳಿಯುವ ಅರ್ಧ ತಾಸು ಮುಂಚೆ ಯಾವುದೋ ಪುಸ್ತಕ ಓದುತ್ತಿದ್ದ ಜವಾಹರರು ಒಮ್ಮೆಲೇ ಅದನ್ನು ಕೆಳಗಿಟ್ಟು ವೈಮಾನಿಕನ ಸಂಗಡ ಮಾತಾಡಲು ಕ್ಯಾಬಿನ್ನಿನೊಳಗೆ ಹೋದರು. ತುಸು ಹೊತ್ತಿನ ನಂತರ ಮರಳಿ ತಮ್ಮ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಕೆಳಗಿನ ಭೂಪ್ರದೇಶದ ಚಲಂತ ದೃಶ್ಯದ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿ ಅನುಭವಿಸಿದರು.

ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ತಾವು ಅವಲೋಕಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪುಸ್ತಕದ ಜ್ಞಾಪಕವಾಗಿ ಅದರ ಕಡೆ ದೃಷ್ಟಿ ಹೊರಳಿತು. ಆದರೆ ಪುಸ್ತಕ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ, ಅವರ ತಲೆ ಬಿಸಿಯೇರಲು ಅಷ್ಟೇ ಸಾಕಾಯಿತು. ಅವರು ಹತ್ತಿರವಿದ್ದ ವರ್ತಮಾನ ಪತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೆಳಗೊಗೆದರು. ಪುಸ್ತಕಗಳ ರಾಶಿಯನ್ನು ಬುಡಮೇಲು ಮಾಡಿದರು. ಇಲ್ಲ; ಪುಸ್ತಕವಿಲ್ಲ, ಈಗ ಅವರು ಕೆಂಡವೇ ಆದರು. ಅವರು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಬಡಬಡಿಸುತ್ತ ವಿಮಾನದ ಗಾಜಿನ ಕಿಡಕಿಯನ್ನು ಅಪ್ಪಳಿಸತೊಡಗಿದರು.

ಈ ಕೋಲಾಹಲದಿಂದ ಅವರ ಮುಂದೆಯೇ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಮಗಳು ಶ್ರೀಮತಿ ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿ ಮತ್ತು ರೇಲ್ವೆ ಮಂತ್ರಿ ಲಾಲಬಹಾದೂರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಚಕಿತರಾದರು. ಪರಿವಾರವೆಲ್ಲವೂ ಸ್ಥಳಬಿಟ್ಟಿದ್ದು, ಕೆಂಜಿಗ ಮುಖ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹಾರಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ ಗಾಬರಿಯಾಯಿತು.

ಇಂದಿರಾ ಸೌಮ್ಯವಾಗಿ “ಏನಾಯಿತು?” ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸಿದರು. ಆದರೆ ತಂದೆಗೆ ಅದು ಕೇಳಿಸಿದ್ದರೆ ತಾನೇ? ಲಾಲ ಬಹಾದೂರರು ತಾವೊಮ್ಮೆ ಧೈರ್ಯಮಾಡಿ ಕೇಳಿದರು. ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಗಳು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಚಲ್ಲಾಪಿಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತ “ಇದೇ ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್‌ಗೆ ಹೋಗುವ ಮೊದಲು ಇಲ್ಲೇ ಪುಸ್ತಕ ಇಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದೇ ಈಗ ಕಾಣೆಯಾಗಿದೆ. ಒಳ್ಳೇ ತಮಾಷೆ ಆಯಿತಲ್ಲ!” ಎಂದು ಗರ್ಜಿಸಿದರು.

ಕೋಪದ ಕಾರಣವನ್ನರಿತು ಎಲ್ಲರೂ ಪುಸ್ತಕ ಹುಡುಕಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಆಸನದ ಮೇಲೆ ಬುಸುಗುಟ್ಟುತ್ತ ಕುಳಿತರು. ಆದರೆ ಪುಸ್ತಕ ಯಾವುದೆಂದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೇನೆ ಅವರ ಶೋಧ ಸಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಯಶ ಸಿಗುವ ಆಸೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಪುಸ್ತಕ ಯಾವುದೆಂದು ಕೇಳುವ ಧೈರ್ಯವಂತೂ ಯಾರಿಗೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ.

ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿಯವರಿಗೆ ತಟ್ಟನೆ ಏನು ಹೊಳೆಯಿತೋ ಅವರು ತಂದೆಯನ್ನು ಕೂತಲ್ಲಿಂದ ಏಳಲು ಹೇಳಿದರು. ಅವರು ಎದ್ದೊಡನೆ ಆಸನದ ತಳ ಭಾಗ ಹಿಂದೆ ಸರಿಯಿತು. ವಿಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತವರಿಗೆ ಆರಾಮವಾಗಿ ಒರಗಲಾಗುವಂತೆ ಕುರ್ಚಿಯ ತಳಗಳನ್ನು ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ಸರಿಸಲು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿರುತ್ತದೆ. ಇಂದಿರಾ ಕೈಯಾಡಿಸಿದಾಗ ಏನೋ ಪುಸ್ತಕದಂಥ ವಸ್ತು ಕೈಗೆ ಹತ್ತಿತು. ಅವರು ಕುರ್ಚಿಯನ್ನು ಮುಂದೆಳೆದದ್ದೇ ತಡ, ಪುಸ್ತಕವೊಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಯಿತು. ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್‌ಗೆ ಹೋಗುವ ಮುನ್ನ ಜವಾಹರರು ಎದ್ದಾಗ ಕುರ್ಚಿಯ ಸರಿದಾಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಗಳ ಪುಸ್ತಕ ಅದರೊಳಗೆ ಸೇರಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು.

ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿಟ್ಟಾಗ ಜವಾಹರರು “ಇದೇ ನೋಡು ಪುಸ್ತಕ, ಎಲ್ಲಿತ್ತು?” ಎಂದು ಹುಬ್ಬುಗಂಟಕಿದರು.

“ಇಲ್ಲಿ”

ಅವರ ಕೋಪ ಒಮ್ಮೆಲೇ ತಣ್ಣಗಾಯಿತು. ಅವರು ಮತ್ತೆ ಪುಸ್ತಕ ಓದುವದರಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾದರು. ಆ ಪುಸ್ತಕ “ರಾಜ್ಯ ಪುನರ್ಘಟನಾ ಆಯೋಗದ ವರದಿ”ಯಾಗಿತ್ತು.

ನೆಹರೂ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಇದು ಒಂದು ಮುಖ ಮಾತ್ರ. ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಸುರಸವಾಗಿಲ್ಲ, ಅದೂ ಕೆಲವೇ ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ನಾಗಪುರದಲ್ಲಿ ವಿಮಾನ ಇಳಿದಾಗ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಗಳು ಅದೇ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಆಗ ಅವರಿಗೆ ತಡೆಯಲಾರದ ನಗೆ ಬಂತು. ಇಂದಿರಾ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಇಬ್ಬರಿಗೆ ಆ ನಗುವಿನ ಗೂಢ ಗೊತ್ತು.

ಇದು ನಡೆದದ್ದು ಕಳೆದ ಅಕ್ಟೋಬರದಲ್ಲಿ.

ಕೆಲ ವೇಳೆ ಅವರ ಭರಾಟೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದು ಹೋದ ಪದಾರ್ಥ ತಾನಾಗಿಯೇ ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದುಂಟು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕಲ್ಯಾಣಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕಳೆದುಹೋದ ಅವರ ಕನ್ನಡಕ. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟರಿ ಬೋರ್ಡಿನ ಸಭೆ ನಡೆದಿತ್ತು. ನೆಹರೂ ಅಧ್ಯಕ್ಷೀಯ ಆಸನದಿಂದೆದ್ದು ಹೋಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸದಸ್ಯರೊಡನೆ ಮಾತಾಡಿ ತಿರುಗಿ ಬಂದು ಕುಳಿತರು. ಅನಂತರ ತಮ್ಮ ಮುಂದಿದ್ದ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳ ರಾಶಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕೆಂದಾಗ ಕನ್ನಡಕದ ನೆನಪು ಅವರಿಗೆ ಬಂತು. ಕನ್ನಡಕದ ಗೂಡು ತೆಗೆದು ನೋಡಿದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಕವಿಲ್ಲ. ಗೂಡನ್ನು ಒಗೆದು ಅವರು ಫೈಲುಗಳನ್ನು ಮೇಲೆ ಕೆಳಗೆ ಮಾಡಿದರು. ಊಹೂಂ.

ಸರಿ, ಬಂತು ಸಿಟ್ಟು ..... ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತವರನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದರು. ಯಾರೂ ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ, ಆಗಂತೂ ಅವರ ಸಿಟ್ಟು ಕುದಿಯುವ ಬಿಂದುವಿಗೇರಿತು. ಅವರು ಎದ್ದು ಉಗ್ರ ಮುಖಮುದ್ರೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ತಿರುಗ ಹತ್ತಿದರು. ಏನೆಂದು ಕೇಳುವ ಧೈರ್ಯ ಯಾರಿಗೆ? ಲಾಲ ಬಹಾದೂರರೇ ಆ ಸಲವೂ ಆ ಮುಕ್ಯಣ್ಣನ ಕೋಪದ ಕಾರಣ ಕೇಳಿದರು. ಅವರಿಗೆ ನೆಹರೂ ತಮ್ಮ ಕೋಪದ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳಿದರು. ಆದರೆ ಕನ್ನಡಕ ಹುಡುಕಿ ಕೊಡುವುದು ಅವರಿಂದಾಗಲಿಲ್ಲ. ನೆಹರೂ ರುದ್ರಾವತಾರ ತಾಳಿ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ದಿಂಬುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ಕಿತ್ತು ಅಪ್ಪಳಿಸಿದರು. ತಲೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕನ್ನಡಕ ಆಗ ಹೊರಬಿತ್ತು. ನೆರೆಯ ಧುರೀಣರೊಡನೆ ಮಾತಾಡುತ್ತ ತಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ದಿಂಬುಗಳ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ್ನು ಸಿಗಿಸಿ ಇಟ್ಟದ್ದವರು ಅವರೇ.

ಕೆಲ ವೇಳೆ ಈ ಶೀಘ್ರಕೋಪ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಪೇಚಿನ ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ಗುರಿ ಮಾಡುವುದುಂಟು. ಇನ್ನೊಂದು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಚುನಾವಣೆಯ ಹುರಿಯಾಳುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆ ನಡೆದಾಗ ಯಾವುದೋ ಫೈಲಿನೊಳಗಿನ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನೋದುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದಾಗ ಅದರೊಳಗಿನ ಯಾವುದೋ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಅಗಾಧ ರೋಷವುಂಟಾಯಿತು. ಅವರು ಫೈಲನ್ನು ತೆಗೆದು ಅಪ್ಪಳಿಸಿದರು. ಹತ್ತಿರವೇ ಅವರು ಅರ್ಧ ಕುಡಿದು ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಚಹಾದ ಕಪ್ಪು ಆ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಮಗುಚಿಬಿದ್ದು ಮೌಲಾನಾ ಆಜಾದರ ಮಡಿ ಮಡಿ ಕೋಟು ಪಾಯಜಾಮಾಗಳು ಚಹಾ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದವು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೇ, ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಗಳು “ಆರೇ” ಎಂದು ಉದ್ಗಾರವೆತ್ತಿದರು. ಅವರಿಗೆ ತುಂಬ ಸಂಕೋಚವಾಯಿತು. ಅವರು ಮೌಲಾನಾ ಸಾಹೇಬರನ್ನು ಸಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಮುಖಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಕೈ ಹಿಡಿದೆಬ್ಬಿಸಿ ತಮ್ಮ ಕಾರಿನಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಟುಹೋದರು.

ದಿಲ್ಲಿಯ ಜಂತರ ಮಂತರ ಬೀದಿಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದುಹೋದ ಅವರ ಟೊಪ್ಪಿಗೆಯ ಮಾತಾದರೂ ಹೀಗೇ ಇತ್ತು. ಚುನಾವಣೆ ಸಮೀಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಕಡುಬೇಸಗೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯ ಸಭೆಯ ಕೊನೆಗೆ ನೆಹರೂ ಅವರು ಹೊರಟಿದ್ದು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸಿದಾಗ ಟೊಪ್ಪಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಅದು ಫಕ್ಕನೆ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರೊಳಗೆ ಇದ್ದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಕೂಡಲೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿದ. ಅವರು ಕಣ್ಣ ಕೆಕ್ಕರಿಸಿ “ನನ್ನ ಟೊಪ್ಪಿಗೆ ಎಲ್ಲಿ?” ಎಂದು ಇತರ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ಅವರಿಗೇನು ಗೊತ್ತು ಪಾಪ! ನೆಹರೂ ಅವರ ತಾಂಡವ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೂ ಎ.ಐ.ಸಿ.ಸಿ. ಕಾರಕೂನನೊಬ್ಬನು ಫೈಲುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದಿಡುವಾಗ ಅವನಿಗೆ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಏನೋ ದಟ್ಟವಾದ ಪದಾರ್ಥ ಕೈಗೆ ತಗಲುವುದಕ್ಕೂ ಕೂಡಿ ಬಂತು. ಅದು ಮತ್ತೇನೂ ಆಗಿರದೆ ನೆಹರೂ ಅವರ ಟೊಪ್ಪಿಗೆಯಾಗಿತ್ತು. ಟೊಪ್ಪಿಗೆ ಶೋಧದಲ್ಲಿ ಬೆವರು ಸುರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನಾಯಕರಿಗೆ ಜೀವ ಬಂತು.

ಒಡನೆ ಆ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ನೆಹರು ಪ್ರಕಟವಾದ. “ಎಂಥ ಹುಚ್ಚನಪ್ಪಾ ನಾನು!” ಎಂಬ ಉದ್ಗಾರ ಅವರ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಬಿತ್ತು.

ಹಗಲೆಲ್ಲ ಶಾಂತಿ ಪಾಠ ಮಾಡುವ ನೆಹರೂ ಅವರ ಈ ಸುಲಭ ಕೋಪ ಚೋದ್ಯಕರವಾದದ್ದು. ತಮ್ಮ ಕೋಪದ ಅರಿವೇ ಅವರನ್ನು ಶಾಂತಿಗಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸುವಂತೆ

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೧೨೧

ಮಾಡಿದೆಯೇನೋ. ತಮ್ಮ ಸಿಟ್ಟು ಯಾವಾಗಲೂ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿ ಉಳಿದೀತೆಂಬ ವಿಶ್ವಾಸ ಅವರಿಗಿಲ್ಲೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೆ ಚಳವಳಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಾಯಿಗೆ ಪೊಲೀಸರ ಲಾರಿಪ್ರಹಾರ ಬಿದ್ದ ವಾರ್ತೆ ಕೇಳಿದಾಗ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಉದ್ವೇಗವನ್ನು ಅವರು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ: “ಆಗ ನಾನು ಅಲ್ಲಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆನೋ. ತನ್ನ ಅಹಿಂಸೆ ಎಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ತಾಳುತ್ತಿತ್ತೋ. ತಾಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲೆಂದೇ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆ ದೃಶ್ಯವು ನನ್ನ ಮೈಮರೆಸಿ ಬಿಡಬಹುದಿತ್ತು. ನಾನು ಆಗ ನನ್ನ ಮೇಲಾಗಲಿ ದೇಶದ ಮೇಲಾಗಲಿ ಆಗಬಹುದಾದ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಲೆಕ್ಕಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ”.

೨೦. ಕಮಲಾ ನೆಹರು

ಮಹಾಪುರುಷನ ಪತ್ನಿಯಾದ ತರಳಿಯ ಜೀವನ

೧೯೧೬ರ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರೀ ವಿವಾಹ ಸಮಾರಂಭವೊಂದು ಜರುಗಿತು. ವರ ವಿಲಾಯತಿಯಿಂದ ಮರಳಿದ ತುಸು ಕುಳ್ಳ ಆದರೆ ಸುಂದರ ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರನಾಗಿದ್ದ ವಧು ದಿಲ್ಲಿಯ ಕಾಶ್ಮೀರಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲೇ ಅಸಾಧಾರಣ ಸುಂದರಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಅಲಹಾಬಾದಿನಿಂದ ಬಂದ ಮದುವಣಿಗನ ಪರಿವಾರದವರಿಗೆ ಶ್ರೀಮಂತ ವಧುಪಕ್ಷದವರು ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಅನೇಕ ಬಿಡಾರಗಳೂ ಸಾಲದೆ ಬಯಲಲ್ಲಿ ಡೇರೆಗಳನ್ನು ಹೊಡೆಸಬೇಕಾಯಿತು. ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು ವರ್ಷದ ಈ ತರುಣ ಕೊರಳಿಗೆ ವರಮಾಲೆ ತೊಡಿಸುವಾಗ ಲಜ್ಜಾವತಿಯಾದ ವಧು ಈತನೊಡನೆ ತಾನು ಜೀವಮಾನವೆಲ್ಲ ಸುಖಮೋದದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಷೇಪ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಕನಸು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಿರಬೇಕು. ವರನನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಯಾರೊಬ್ಬರಿಗೂ ಈ ಕನಸು ಹುಸಿಯಾದೀತೆಂದು ಬಗೆಯಲು ಕಾರಣವಿರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವತಃ ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರನಾದ ವರನ ತಂದೆ ಸಾವಿರಗಟ್ಟಳೆಯಲ್ಲಿ ಗಳಿಸುವವನಾಗಿದ್ದ ವರ ಆಗಲೇ ಹೈಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವಕೀಲಿ ಆರಂಭಿಸಿದ್ದ.

ಆದರೆ ಪಾಪ, ೧೭ರ ಹುಡುಗಿ ಕಮಲಾ ತಾನು ಸುಂದರನನ್ನು, ಶ್ರೀಮಂತನನ್ನು, ಉಜ್ವಲ ಭವಿಷ್ಯವುಳ್ಳವನನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆಂದು ಅರಿತಿದ್ದಳೇ ವಿನಾ ಮಹಾ ಪುರುಷನೊಬ್ಬನ ಕೈಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವ ಸಂಭವವಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಹಾ ಪುರುಷರು ತಮ್ಮನ್ನಾಗಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಹೊಂದಿದವರನ್ನಾಗಲಿ ಸುಖ ಶಾಂತಿಯಿಂದ ಇರಗೊಡುವದಿಲ್ಲ. ಕಮಲಾಗೂ ಅದೇ ವಿಧಿ ಕಾದಿತ್ತು. ಮೂರೇ ವರ್ಷ ಕಳೆಯುವುದರೊಳಗೆ ಅಲಹಾಬಾದಿನ ಮೋತಿಲಾಲರ ನಿವಾಸ ರಾಜಕೀಯ ಸುಳಿಗಳಿಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಯಿತು. ಸುಳಿಗಳಿಗೆ ಕಾರಣನಾಗಿದ್ದಾತ ಅವರ ಮಗ, ಜವಾಹರಲಾಲ ನೆಹರೂ - ಕಮಲೆಯ ಗಂಡ.

ಜವಾಹರಲಾಲ ನೆಹರು ಅವರ ಪ್ರಚಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ, ಜೀವನ ಸಾಧನೆಗಳ ಮುಂದೆ ಅವರ ಪತ್ನಿ ಕಮಲೆಯ ಬಾಳಿನ ಕಥೆ ಮಸುಕಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ಅವಳ ನೆನಪನ್ನು ಕೊಡುವ ಕಮಲಾ ನೆಹರು ಆಸ್ಪತ್ರೆಯೊಂದು ಪ್ರಯಾಗ (ಅಲಹಾಬಾದ)ಕ್ಕೆ ಹೋದವರಿಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಅವಳ ಮಗಳು ಇಂದು ನಮ್ಮ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅವಳನ್ನು ತಂದೆಯ ಮಗಳೆಂದು

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೧೨೩

ನಾವೆಣಿಸುತ್ತೇವೆಯೇ ವಿನಾ ತಾಯಿಯ ಮಗಳೆಂದಲ್ಲ, ಆದರೂ ಕಮಲೆಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಾವು ಭಾರತೀಯ ಮಹಿಳೆಯ ಸಹನ ಶಕ್ತಿಯ, ಆತ್ಮಾರ್ಪಣದ, ಸಾವಿತ್ರಿತ್ವದ ಪ್ರತೀಕವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ; ಸಂಗಡಲೇ ಭಾರತೀಯ ಮಹಿಳೆಯ ವಿಮೋಚನೆಯ ಪ್ರತೀಕವನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತೇವೆ.

ಕಮಲಾ ಪತಿಗೃಹಕ್ಕೆ ಮೋಹದ ಸೊಸೆಯಾಗಿಯೇ ಬಂದಳು. ಪಂಡಿತ ಮೋತೀಲಾಲರು ಸೊಸೆಯ ರೂಪ ಗುಣ ಎರಡರಿಂದಲೂ ಪ್ರೀತರಾಗಿದ್ದು ಬಂದ ಅತಿಥಿಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಅವಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅತ್ತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅಸ್ವಸ್ಥಳಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಸೊಸೆಯೇ ಅತಿಥಿ ಅಭಾಗ್ಯತರ ಉಪಚಾರಗಳ ಹೊಣೆ ಹೊರಬೇಕಾಗಿ ಬಂದು ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಲಜ್ಜಾಶೀಲ ಹುಡುಗಿ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸವುಳ್ಳ ತರುಣಿಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಳು. ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಮೋತೀಲಾಲರ ಹಾಗೂ ಗಂಡನ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಮಿತ್ರರ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ, ಸಂಭಾಷಣೆಗಳನ್ನಾಲಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅವಳು “ಕಾರ್ಯೇಷು ದಾಸಿ”ಯಿಂದ “ಕರಣೇಷು ಮಂತ್ರಿ”ಯ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೇರಿದಳು.

ವಸಂತ ಪಂಚಮಿಯ ದಿನ ಅವರ ಲಗ್ನವಾಗಿತ್ತು. ಗಂಡನೊಡನೆ ಅವಳು ಅದೇ ಬೇಸಗೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಶ್ಮೀರ ವಿಹಾರ ಮಾಡಿದಳು. ಮರುವರ್ಷ, ೧೯೧೭ರಲ್ಲಿ ಇಂದಿರಾ ಹುಟ್ಟಿ ಮನೆಗೆ ಬೆಳಕು ನೀಡಿದಳು. ಸುಖಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದುದೆಲ್ಲ ಒದಗಿದಂತಾಯಿತು. ಆದರೆ ಬಿರುಗಾಳಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಬೇಗನೆ ಕಾಣಿಸತೊಡಗಿದವು. ಮೋತೀಲಾಲರು ಶೀಘ್ರಕೋಪಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಸೌಮ್ಯಪಂಥದ ರಾಜಕಾರಣಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಮಗನಿಗೆ ಸೌಮ್ಯರಾಜಕಾರಣದ ಹೆಜ್ಜೆ ತೀರ ಮಂದವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ದೇಶದ ನಾಯಕತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸಿ ತೀವ್ರವಾದಿಗಳಿಗೆ ಹೊಸ ಹಾದಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು. ಜವಾಹರರು ಕೂಡಲೆ ಗಾಂಧೀ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೊಳಗಾದರು. ತಂದೆ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ತೀವ್ರ ವಾಗ್ವಾದಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾದವು. ಇಬ್ಬರಲ್ಲೂ ಅನೋನ್ಯ ಪ್ರೀತಿ ಅತಿಶಯವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಈ ಜಗಳಗಳ ನಂತರ ಇಬ್ಬರ ಚಿತ್ತಗಳೂ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಉಂಟುಮಾಡಿದ್ದ ನೋವಿಗಾಗಿ ಪರಿತಪಿಸಿ ಉತ್ತೇಜಿತವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಗ ಅವರೊಡನೆ ಪಿಟ್ಟಿಂದರೆ ಸಾಕು ಸ್ಫೋಟವೇ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಇಂಥ ಸಿಡಿಲು ಮಿಂಚುಗಳ ನಡುವೆ ಕಮಲೆ ಅಸಿಧಾರಾವ್ರತದಿಂದ ಬಾಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ತಂದೆ ಮಕ್ಕಳ ಜಗಳ ಅವಳನ್ನು ತುಂಬಾ ತ್ರಾಸಕ್ಕೊಳಪಡಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಗಾಂಧಿಯೊಡನೆ ಸೇರಿ ಗಂಡ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಕಷ್ಟಪಡುವ ಕಲ್ಪನೆಯೂ ಅವಳನ್ನು ಬಾಧಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ಅವಳು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನುಂಗಿಕೊಂಡಳು. ಗಂಡನ ದಾರಿಗೆ ಅಡ್ಡ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಜಲಿಯನ್‌ವಾಲಾಬಾಗಿನ ಹತ್ಯಾಕಾಂಡದ ನಂತರ ತಂದೆ ನೆಹರೂ ಕೂಡ ಮಗನ ಹಾದಿಗೇ ಬಂದರು. ನೆಹರೂ ಗೃಹ ಉಗ್ರಮಾರ್ಗ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳ ಕಾರ್ಯಸ್ಥಾನವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಐಷ್ ಆರಾಮಿನ ಮನೆಯ ರೂಪ ಬದಲಾಯಿತು. ಜೀವನ ಹೆಚ್ಚು ಕಠೋರವಾಯಿತು. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಾವಿತ್ರಿಯ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಕಮಲೆ ಸಹಿಸ ಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಚಳವಳಿಯ ಬೆಂಬತ್ತಿ ದೇಶ ಸುತ್ತಲಾರಂಭಿಸಿದ ಗಂಡನ ವಿರಹ ವ್ಯಥೆ ಮಾತ್ರ ಬಹಳ ಅಸಹನೀಯವಾಗಿತ್ತು. ಮೂರು ವರ್ಷ ಕೂಡ ಸಂಸಾರ ಸುಖವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅನುಭವಿಸದ ೨೦ರ ತರುಣಿ ಅವಳಾಗಿದ್ದಳು.

ಮೊದಲನೇ ಮಗುವಿನ ನಂತರ ಗಂಡುಮಗುವೊಂದಾಗಿ ಅದು ಕೂಡಲೆ ತೀರಿಹೋಯಿತು. ಅದು ಕಮಲೆಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಆಘಾತವಾಗಿತ್ತು. ಆಮೇಲೆ ೧೯೨೧ರಲ್ಲಿ ಜವಾಹರಲಾಲ ಮತ್ತು ತಂದೆಯ ಜೈಲುಯಾತ್ರೆಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾದವು. ಆರು ತಿಂಗಳ ಸಾದಾ ಶಿಕ್ಷೆಯಿಂದಾರಂಭವಾದದ್ದರ ಅವಧಿ ಪ್ರತಿ ಹೊಸ ಶಿಕ್ಷೆಯೊಡನೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೇ ಹೋಯಿತು. ಮನೆಯ ಬೆಲೆ ಬಾಳುವ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ದಂಡಕ್ಕಾಗಿ ಹರಾಜಾಗತೊಡಗಿದವು. ನೆಹರೂ ಮನೆತನ ಸಂಪತ್ತು ಇಳಿಗಾಲ ಕಾಣತೊಡಗಿತು.

ಕಮಲಾ ಗೋಣಗಲಿಲ್ಲ. ಗಂಡನ ದಾರಿಯಲ್ಲೇ ಧೀರಳಾಗಿ ನಡೆದಳು. ವಿರಹದ ಗಳಿಗೆಗಳನ್ನು ತುಂಬಲು ಅದೇ ತಾನೇ ಉಪಾಯವಾಗಿದ್ದದ್ದು. ಅವಳು ತನ್ನದೇ ಸಂಘಟನಾ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದಳು. ನೋಡಲು ಕೃಶಳಾಗಿದ್ದರೂ ಅವಳಲ್ಲಿ ಅಪಾರ ಸತ್ವ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿರುವಂತಿತ್ತು. ಅವಳು ಗಂಡುವೇಷ ಧರಿಸಿ ಸ್ವಯಂಸೇವಕ ನಾಯಕಿಯಾದಳು. ವಿದೇಶಿ ಸರಕುಗಳ ಅಂಗಡಿಯೆದುರು ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ನಡೆಸಿದಳು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯ ಸಮಿತಿಯ ನಾಯಕರೆಲ್ಲರ ಬಂಧನವಾದಾಗ ಕಾರ್ಯ ಸಮಿತಿಯ ಹಂಗಾಮಿ ಸದಸ್ಯಳೂ ಆದಳು. ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಗಂಡನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೂ ಸಂತೋಷವೂ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಬಹಳ ಬೆಲೆ ತೆರಬೇಕಾಯಿತು. ತನ್ನ ಸುಖ-ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಗಳನ್ನು ತೀರ ಹುಲ್ಲಾಗಿ ಬಗೆದು ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಅವಳ ಆರೋಗ್ಯ ಕೆಡುತ್ತಿತ್ತು. ಜವಾಹರರೇ ಹೇಳುವಂತೆ ಇನ್ನು ಕೈಲಾಗದೆ ಕುಸಿದು ಬೀಳುವವರೆಗೂ ಹಟದಿಂದ ದುಡಿಯುವ ಸ್ವಭಾವ ಅವಳದು. ಹೀಗಾಗಿ ಆರೋಗ್ಯ ಉತ್ಸಾಹಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತ ಪತಿಗೃಹಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ಹುಡುಗಿ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳೊಳಗೆ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಂತಾಯಿತು. ೧೯೨೨ರಲ್ಲಿ ಜವಾಹರರು ಅವಳನ್ನು ಚಿಕಿತ್ಸೆಗಾಗಿ ಯುರೋಪಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು.

ಅವಳು ತೋರಿಕೆಗೆ ಆರೋಗ್ಯವಂತಳಾಗಿ ಮರಳಬೇಕಾಯಿತು. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಜವಾಹರರ ರಾಜಕೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆ ಸೆರೆಮನೆ ವಾಸಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾದವು. ಬಿಡುಗಡೆಯ ಅವಧಿಯೇ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು. ಒಮ್ಮೆಯಂತೂ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿ ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆ ಒಂದು ವಾರ ಓಡಾಡುವುದರೊಳಗೆ ಅರ್ಧ ದಾರಿಯಲ್ಲೇ ಪುನಃ ರಾಜಾತಿಥ್ಯದ ಕರೆ ಬಂತು. **ಸುದ್ದಿಯನ್ನು** ಮೋತೀಲಾಲರಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು ಕಮಲೆಯೇ ಬರಬೇಕಾಯಿತು. ಆಮೇಲೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಸಮಿತಿಯ ಹಂಗಾಮಿ ಸದಸ್ಯಳಾದ ಕಮಲೆಯನ್ನೂ ಸೆರೆ ಹಿಡಿಯಲಾಯಿತು.

೧೯೩೨ರಲ್ಲಿ ಕಮಲೆ ಪುನಃ ಕಾಯಿಲೆ ಬಿದ್ದಳು. ಜವಾಹರಲಾಲರು ಅವಳನ್ನು ಚಿಕಿತ್ಸೆಗಾಗಿ ಮುಂಬಯಿಗೆ ಕರೆ ತಂದರು. ಆದರೆ ದೇಶದ ಕೆಲಸ ಯಾರಿಗಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ? ಯಾರ ಅನಾರೋಗ್ಯವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸುತ್ತದೆ? ಸವಿನಯ ಕಾಯಿದೆಭಂಗ ಚಳವಳಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಜವಾಹರರು ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲೇ ಬಿಟ್ಟು ತೆರಳಿದರು. ಸೆರೆಮನೆಗೂ ಹೋದರು.

ಕಮಲೆ ಏನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ ಕರೆ ಬರಲಿಲ್ಲ ಅವಳ ಒಂದೇ ವ್ಯಥೆಯೆಂದರೆ ತನಗೆ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಲಾಗಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಅಂತ. ದೇಶದ ಕೆಲಸ, ದೇಶ ಸೇವಕನ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ, ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ-ತನ್ನ-ಸುಖದುಃಖಕ್ಕಿಂತ ಮೇಲೆಂದು ಅವಳು ಹಟದಿಂದ ನಂಬಿದ್ದಳು. ಒಮ್ಮೆ ಅವಳ ಆರೋಗ್ಯ ಬಹಳ ಕೆಟ್ಟಾಗ ರಾಜಕೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸದಿರುವ ಕರಾರಿನಿಂದ ಸರಕಾರ ಜವಾಹರರನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುವ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿತು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕಮಲಾ ಗಂಡನಿಗೆ ಕಡ್ಡಿ ಮುರಿದು ಹೇಳಿದಳು: “ಏನಿದು ಸುದ್ದಿ? ಕರಾರಿಗೊಪ್ಪಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುವುದೇ? ಬೇಡವೇ ಬೇಡ!”

ಪ್ರಕೃತಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಧಾರಿಸಿದ್ದೇ ಅವಳು ಪುನಃ ಕಾರ್ಯಾರಂಭ ಮಾಡಿದಳು. ಅಲಹಾಬಾದಿನ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ಭಾರವನ್ನೆಲ್ಲ ಹೊತ್ತಳು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಿಧಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದಳು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದೇಶ ಸುತ್ತಿದಳು. ಶುಶ್ರೂಷೆ ಮಾಡಿದಳು. ಇಂದು ಆ ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಅವಳ ಹೆಸರನ್ನೇ ಹೊತ್ತಿದೆ.

೧೯೩೫ರಲ್ಲಿ ಜವಾಹರರು ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಕಮಲೆಯ ಅನಾರೋಗ್ಯ ತೀರ ಉಲ್ಕಾಶಿಸಿತು. ಅವರ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಯಿತು. ಅವಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಅವರು ಯುರೋಪಿಗೆ ಹೋದರು. ಕೆಲಕಾಲ ಅವಳ ಕುಸಿಯುತ್ತಿರುವ ಜೀವ ಪುನಃ ಚೇತರಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಂಡಿತು. ಆದರೆ ಅದು ಭ್ರಾಮಕವಾಗಿತ್ತು. ೧೯೩೬ ಫೆಬ್ರವರಿಯಲ್ಲಿ ಅವಳು ಸ್ವಿಜರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಗಂಡನ ಮತ್ತು ಮಗಳ ಸಾಮೀಪ್ಯದಲ್ಲೇ ತೀರಿಕೊಂಡಳು.

ಅವಳು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಆಗಸ್ಟ್ ೧, ೧೯೯೯ರಂದು. ೩೨ ವರ್ಷಗಳ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವಳು ದಾಂಪತ್ಯವನ್ನು ಕಂಡದ್ದು ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷ ಮಾತ್ರ. ಆದರೆ ಅದನ್ನೊಂದು ಸಂಸಾರ ಸುಖ ಎನ್ನಲಾದೀತೆ? ಮದುವೆಯ ತರುಣದಲ್ಲಿ ಕಾಶ್ಮೀರದಲ್ಲಿ ಗಂಡನೊಡನೆ ನಲಿದಾಡಿದ್ದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಗಂಡನೊಡನೆ ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡಿದ್ದು ಒಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರ. ಉಳಿದ ಪ್ರವಾಸಗಳು ರಾಜಕೀಯದ ಧೂಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಅನಾರೋಗ್ಯದ ನರಳಾಟದಲ್ಲಿ.

ಅವಳ ಮರಣದ ನಂತರವೇ ಜವಾಹರರಿಗೆ ಅವಳನ್ನು ತಾವೆಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದೆವೆಂಬ ಅರಿವಾದದ್ದು “ಭಾರತ ದರ್ಶನ”ದಲ್ಲಿ ಅವರು ಆ ಶಾಶ್ವತ ವಿರಹದ ಕ್ಷಣವನ್ನು ಕುರಿತು ಅತ್ಯಂತ ಮರ್ಮಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. “ಅವಳಿಂದ ನಾನು ಪಡೆದುದಕ್ಕೆಲ್ಲ ನಾನು ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟದ್ದೇನು?” ಎಂದು ತಮ್ಮನ್ನವರು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು.

ಇದನ್ನು ಓದಿ ಪೂರ್ವದ ಮುತ್ತೈದೆಯರು, ಮುತ್ತೈದೆ ಸಾವಿತ್ರಿಯಾಗಿ ಕಣ್ಮುಚ್ಚಿದಳು, ಪುಣ್ಯವಂತೆ, ಎಂದಾರು. ಈ ಸಾವಿತ್ರಿ ಗಂಡನ ನೆರಳಾಗಿರುವುದರಲ್ಲಿ ತೃಪ್ತಿ ಹೊಂದಲಿಲ್ಲ ಅವಳು ಬಹಳ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಅವನ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದರೂ ತನ್ನದೇ ಸ್ವತಂತ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಲು ಹದಮೀರಿ ಯತ್ನಿಸಿ ಅವಳು ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಹತ್ತಿರ ತಂದುಕೊಂಡಳು.

ಹೆಂಗಸರು ಪುರುಷರ ದಾಸರಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ತತ್ವವನ್ನು ಕಮಲಾ ಎಂದೂ ಒಪ್ಪಿದವಳಲ್ಲ, ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅವಳು ಉಗ್ರವಾಗಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮೇಲೆ ಪುರುಷರಿಂದಾಗುವ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯನ್ನು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಮಣಿಯದಂತೆ ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೈದರಾಬಾದಿಗೆ ಬಂದಾಗೊಮ್ಮೆ ಅವಳು ಒಂದು ಪರ್ದಾನಶೀನ್ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದಳು. ಕೆಲ ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಅಲಹಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ಜವಾಹರರಿಗೆ ಪತ್ರಗಳು ಬರತೊಡಗಿದವು. ನಿಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿಯ ಭಾಷಣ ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಹೆಂಡಂದಿರು ನಮ್ಮ ಮಾತು ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲ, ನಮಗೆ ಎದುರಾಡತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಹಿಂದೆಂದೂ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದ್ದಿಲ್ಲ! - ಅಂತ.

ಬಡಬಗ್ಗರ ಮೇಲೆ ಅಪಾರ ದಯೆ, ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿರುವವರಿಗೆ ನೆರವಾಗುವ ಆದ್ವೈತೆಗಾಗಿ ಅಲಹಾಬಾದ್ ಬಹುಕಾಲ ಕಮಲೆಯನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ತನ್ನ ನೋವನ್ನು ಎಂದೂ ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರಿಂದ ಅವಳ ವ್ಯಾಧಿ ತೀರ ಕೈಮೀರುವವರೆಗೂ ಇತರರಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ರವೀಂದ್ರನಾಥರು ಜವಾಹರರಿಗೆ ಬರೆದಂತೆ “ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಮರಣದಲ್ಲಿಯೂ ನಿಮ್ಮ ಶೌರ್ಯದಲಿ, ಅವಳು ಭಾಗಿಯಾದಳು.”

ಕಮಲಾ ಸತ್ತು ಹತ್ತೇ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಯಿತು. ಅವಳ ಗಂಡ ದೇಶದ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯಾದ. ಅದನ್ನು ನೋಡುವ ಭಾಗ್ಯ ಅವಳಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಕಮಲಾ ಬದುಕಿದ್ದರೆ ಏನಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬ ತರ್ಕವಿತರ್ಕ ನಿರರ್ಥಕವಾಗಿದ್ದರೂ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾದದ್ದು. ಕಮಲಾ ಗಂಡನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿದ್ದರೂ ಅವನ ಅಂಥ ಆರಾಧಕಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ತಪ್ಪು ತಡೆಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವಲ್ಲಿ ಅವಳು ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಳೇ ಆಗಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಬದುಕಿದ್ದರೆ ಗಂಡನನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದ ಭಟ್ಟಂಗಿಗಳ ಹೊಗಳಿಕೆಗೆ ಮೋಸ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಗಂಡನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತೆ? ಹಾಗಾಗಿದ್ದರೆ ಜವಾಹರರರು ಮಾಡಿದ ಅನೇಕ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತಲ್ಲವೆ?

೨೧. ಬಿಳಿಯ ಕನ್ನಡಿಗ: ಎ. ಸಿ. ಫ್ಯಾರನ್

ಅವರು ಧಾರವಾಡವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿದರು

ಧಾರವಾಡದ ರಮಣೀಯತೆಯನ್ನು ಯಾವ ಕನ್ನಡಿಗ ಅಥವಾ 'ಧಾರವಾಡಿ'ಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮೆಚ್ಚಿ ಮೋಹಬಂಧನಕ್ಕೊಳಗಾದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಒಬ್ಬ ಯುರೋಪಿಯನ್ - ಅದರಲ್ಲೂ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿದ್ದನೆಂಬುದು ಕವಿಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಬೆರಗಿನಿಂದ ಬಣ್ಣಿಸಿದ ಅಂತರಂಗದ ನಿಗೂಢ ಆಕರ್ಷಣೆಯ ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆಯೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ವಿದ್ಯಾ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ನೌಕರಿಗೆ ಸೇರಿ ಆತ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದರು; ವರ್ಗವಾಗಿ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದರು; ಇಲ್ಲಿನ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಜನ್ಮಾಂತರ ಪರಿಚಿತವಾದ ಗಂಧವನ್ನು ಮೂಸಿದರೋ ಮಾರುಹೋದರು; ಹದಿನೈದು ವರ್ಷ ಇಲ್ಲೇ ದುಡಿದರು; ನಿವೃತ್ತಿ ಹೊಂದಿದ ಮೇಲೆ ಇತರ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಹಾಗೆ ಕಣ್ಣಿಬಿಚ್ಚಿದ ಕರುವಿನಂತೆ ತಾಯ್ನಾಡಿನ ಕಡೆ ಓಡದೆ ಇಲ್ಲೇ ನೆಲೆ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟರು.

ಅವರು ಧಾರವಾಡದ ಸಂದಿಗೊಂದಿಗಳನ್ನು ಯಾವ ಸ್ಥಳೀಯನಿಗಿಂತ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲರು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ನಿಸರ್ಗ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಅವರು ಅರಿತಿದ್ದಾರೆ. ಧಾರವಾಡದ ಅತ್ತೀಕೊಳ್ಳದ ಚೆಲುವನ್ನು ಯಾವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಅನುಭವಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವರನ್ನೇ ಕೇಳಬೇಕು. ಭೋಟಾ ಮಹಾಬಳೇಶ್ವರದ ಸೂರ್ಯೋದಯ ಪೂರ್ವದ ಮೋಹಕತೆಯನ್ನು ಸ್ತಂಭಿತಭಾವದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಅನೇಕ ಬೆಳಗುಗಳನ್ನು ಕಳೆದಿದ್ದಾರೆ. ಮೊನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆಯವರೆಗೆ ಪ್ರತಿ ಮುಂಜಾನೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿಯ ನಾಯಿಯನ್ನು ಜೊತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಿಸರ್ಗ ಸೌಂದರ್ಯ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡವರುಂಟು.

ಹೌದು, ಅವರೇ ಎ. ಸಿ. ಫ್ಯಾರನ್‌ನರು. ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನ ನಿವೃತ್ತ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರು. ಕಳೆದ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಅವರು ಧಾರವಾಡದ ನಿವಾಸಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಇನ್ನೂ ಇರಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗಾಗಿ ಕಳೆದ ತಿಂಗಳು ಅವರು ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗೆ ಹೋದರು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಎಳೆಯ ಕಾಲೇಜೊಂದನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ ಪ್ರೌಢವಾಗಿ ಮಾಡಿದರು. ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಅನೇಕ ಮಾನವ ಗುಣಗಳಿಂದ ಸಾವಿರಾರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಾಪಕರ ಅಪರಿಮಿತ ಪ್ರೇಮಾದರಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾದರು. ಕೊನೆಗೆ 'ಧಾರವಾಡಿ'ಯೇ ಆಗಿಹೋದರು.

ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಲ್ ಆರ್ಥರ್ ಕೋರ್ಟ್ ಫ್ಯಾರನ್ನರು ಉತ್ತರ ಅಯರ್ಲೆಂಡ್ ಮೂಲದವರು. ಡಬ್ಲಿನ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸ ವಿಷಯ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಿ. ಎ. ಆಗಿ ಮೊದಲನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಶಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಕಾಲ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ, ಬಳಿಕ ೧೯೧೫ರಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾ ಇಲಾಖೆಯ ಸೇವೆಗೆ ಆಯ್ಕೆ ಹೊಂದಿದರು.

ಫ್ಯಾರನ್ನರ ತಂದೆ ಮುಂಬಯಿ ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ಒಬ್ಬ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿದ್ದರೆ ಅವರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸೇವಾ ಜೀವನ ಕೈಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೋ ಇಲ್ಲವೋ. ಪುಣೆಯ ದಕ್ಷಿಣ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಿದ ಅವರಿಗೆ ಮುಂದೆ ಮುಂಬೈಯ ಎಲ್‌ಫಿನ್‌ಸ್ಟನ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಲ್ ಪದವಿ ಸಿಕ್ಕಿತು.

೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಪುಣೆಯಿಂದ ಧಾರವಾಡದ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಫ್ಯಾರನ್ನರನ್ನು ವರ್ಗ ಮಾಡಿದಾಗ ಅವರು ಗೊಣಗುಟ್ಟುತ್ತಲೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು. ಪುಣೆಯ ಭೋಗ ಜೀವನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹಾವುಗಳಿಂದ ಕಿಕ್ಕಿರಿದದ್ದೆಂದು ತಾವು ಕೇಳಿದ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕೇ ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ವ್ಯಸನವಾಗಿತ್ತು. ಅವರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ ಹಾವುಗಳೆಲ್ಲ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳದವೋ ಇಲ್ಲವೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ; ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳ ಸಹಿತ ಧಾರವಾಡವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಲು ಅವರು ಕಲಿತರು.

ಅವರು ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನ ಕರ್ಣಧಾರತ್ವ ವಹಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಹತ್ತು ವರ್ಷ ಮಾತ್ರ ಆಗಿತ್ತು. ಅವರ ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ಬಹುಶಃ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅತಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿತು. ಅವರು ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಲ್ಲಿ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ತುಂಬಿದರು. ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಪುಸಲಾಯಿಸಿದರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಮೇಲ್ಪಟ್ಟಕ್ಕೇರಲು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಿತ್ತರು. ೧೯೪೫ರಲ್ಲಿ ಅವರು ನಿವೃತ್ತರಾದಾಗ ಕಾಲೇಜಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಸಂಖ್ಯೆ ೫೦೦ರಿಂದ ೧೦೦೦ಕ್ಕೇರಿತು; ಅಧ್ಯಾಪಕರ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೫ರಿಂದ ೫೦ಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿತ್ತು; ಕೈಬರಳಲಿಗೊಳಿಸುವಷ್ಟಿದ್ದ ಸ್ತ್ರೀ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಪುರುಷ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರ ಬಂದಿತ್ತು. ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನ ಮೇಲೆ ಅವರ ಮಮತೆ ಎಷ್ಟಿತ್ತೆಂದರೆ ಅದರ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಅಡ್ಡ ನಿಲ್ಲುವ ಯಾವ ಆತಂಕವನ್ನೂ ಅವರು ಸಹಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಭರ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿ ಭಾಷಣ ಕೊಡಲು ಪ್ರಚಾರಕರು ಬಂದಾಗ ಬ್ರಿಟಿಷರಾದ ಫ್ಯಾರನ್ನರು, ಪರೀಕ್ಷೆಗಳು ಹತ್ತಿರ ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಭಾಷಣಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ “ನಮಗೆ ವೇಳೆ ಇರುವಾಗ ಬರಲಿ ಅವರು” ಎಂದರು.

ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ರೈಲ್ವೆಯವರು ಯಾವುದೋ

ಹಳೇ ಕರಾರಿನಂತೆ ತಿರುಗಿ ಪಡೆಯಲು ಯೋಚಿಸಿದಾಗ ಫ್ಯಾರನ್ನರು ಅದನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಆ ಪ್ರಮೇಯ ತಪ್ಪಿತು.

ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನ ವಿಜ್ಞಾನ ವಿಭಾಗ ಫ್ಯಾರನ್ನರ ಕೈಯಲ್ಲೇ ಬೆಳೆದ ಕೂಸು. ಫ್ಯಾರನ್ನರು ತಾವು ಈ ವಿಭಾಗವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದ ಬಗೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಹಜ ಐರಿಶ್ ಹಾಸ್ಯದೊಡನೆ ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತ ಇತಿಹಾಸದ ಅಧ್ಯಾಪಕನಾದ “ನನ್ನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾನ ವಿಷಯವನ್ನು ತುಂಬುವ ಸಾಹಸದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಅಧ್ಯಾಪಕರು ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಫಲರಾಗಿ ಮಡ್ಡಿ ತಲೆಯವ ಎಂದು ನನಗೆ ಹೆಸರಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಇಂದಿಗೂ ನನಗೆ ಸೇಂದ್ರಿಯ ರಸಾಯನಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೂ ನಿರಂದ್ರಿಯ ರಸಾಯನ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೂ ಇರುವ ಭೇದ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ನಾನು ವಿಜ್ಞಾನ ವಿಭಾಗದ ವಿಸ್ತರಣೆಗಾಗಿ ನೂರಾರು ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದೆ” ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಯತ್ನಗಳ ಫಲ ಕಾಲೇಜಿನ ನೂತನ ಬಯಾಲಜಿ ಕಟ್ಟಡದಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

ಫ್ಯಾರನ್ನರನ್ನು ಅವರ ಹತ್ತಿರ ಬಂದವರಿಗೆಲ್ಲ ಹೃದಯಕ್ಕೂ ಹತ್ತಿರವಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದು ಅವರ ಕಾರ್ಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಆ ಕಾರ್ಯ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಾನವೀಯತೆ. ಅವರು ಶ್ರೀಮಂತ ಕುಲದಿಂದ ಬಂದವರು ಮತ್ತು ಆಳುವವರ ವರ್ಣದವರು. ಆದರೂ ಅವೆರಡಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ದುರಹಂಕಾರ ಅವರನ್ನೆಂದಿಗೂ ಸ್ವರ್ಮಿಸಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಸಹಾಯದಿಂದಾದ ಕಾರ್ಯದ ಯಶಸ್ಸನ್ನೂ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸಹಕಾರಿಗಳಿಗೇ ಅವರು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಯಾಲಜಿ ಕಟ್ಟಡ ಕಟ್ಟಿಸಿ ವಿಜ್ಞಾನ ವಿಭಾಗವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಎಡೆಬಿಡದೆ “ಬೊಂಬಾರ್ಡ್” ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರೊ. ದೇವಲಾಲಕರ ಗಿಡಿಯನ್ ಮತ್ತು ಆಲಿಮಾಚಂದಾನಿಯವರೇ ಅದರ ಎಲ್ಲ ಕೀರ್ತಿಗೂ ಭಾಗಿಗಳು ಎಂಬಂತೆ ಅವರೊಂದು ಕಡೆ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಕರ್ತೃತ್ವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಾಲೇಜಿನ ನೆರವಿಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಎತ್ತಿದ ಕೈ. ಇಂದು ಕರ್ನಾಟಕ ಆರ್ಟ್ಸ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾಗಿರುವ ಪ್ರೊ. ಮೆನೆಜಿಸ್ಸರ್ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಅವರು ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಒಂದು ಟರ್ಮಿನವರೆಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ ಗುರುತಿಸಿ ಫ್ಯಾರನ್ನರು “ಆಮಾಂಡೊ ಮೆನೆಜಿಸ್ಸರ್ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸರಕಾರ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಾದರೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮೌಢ್ಯ ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಬರೆದರಂತೆ. ಇಂದು ಭಾರತದ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬರಾಗಿರುವ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಅವರು ಒಂದೇ ಟರ್ಮಿನಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಕಾಯಂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ವಿದ್ಯಾಖಾತೆಯ ಡೈರೆಕ್ಟರರಿಗೆ ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಿದರು. ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಅವರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮುಂಬಯಿ ವಿದ್ಯಾಖಾತೆಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ತಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಶಂಸೆ ಮತ್ತು ಶಿಫಾರಸನ್ನು ತಮಗರಿಯದ

ಹಾಗೆಯೇ ಡೈರೆಕ್ಟರರಿಗೆ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲ್ ಫ್ಯಾರನ್ನರು ಬರೆದು ಕಳಿಸಿದ್ದು ತಿಳಿದ ಮೇಲೆ ಆ ತರುಣ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ಅಶ್ವರೂಪಕಿತರಾದರು; ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರು ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಅವರಿಗೂ ಅವರು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು! ಫ್ಯಾರನ್ನರು ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವಾಗ ಉಪಕೃತರಿಗೆ ಅದು ತಿಳಿಯದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ನಿರಭಿಮಾನಿಗಳು.

ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲ್ ಫ್ಯಾರನ್ನರ ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳು ದೇಶದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಕೋಲಾಹಲದ ವರ್ಷಗಳೂ ಆಗಿದ್ದವು. ಅವರ ಆಡಳಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಸಲ ದೇಶ ವ್ಯಾಪಿ ಚಳವಳಿಗಳು ಉರಿದಿದ್ದಿದ್ದವು ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜು ಬಿಸಿ ತಲೆಯ ದೇಶಭಕ್ತ ಯುವಕರ ಬೀಡಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಾಹವನ್ನು ಫ್ಯಾರನ್ನರು, ಮೂಲತಃ ಐರಿಶರಾದುದರಿಂದಲೋ ಏನೋ, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರ ಮುಖದ ಬಣ್ಣ ಭಾರತದ ಬಿಸಿಲಿಂದ ಹೇಗೆ ಬದಲಾಗಿತ್ತೋ ಹಾಗೆಯೇ ಅವರ ಹೃದಯ ಕೂಡ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಪರಿಣಾಮಗೊಂಡಿತ್ತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಕಾಲೇಜ್ ಆವಾರದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಭಕ್ಷಕ ಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತ್ರಿವರ್ಣವನ್ನು ಹಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಫ್ಯಾರನ್ನರು ಒಮ್ಮೆಯೂ-೧೯೪೨ರ ಮಹಾವಿಪ್ಲವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಪೊಲೀಸರಿಗೆ ಕಾಲೇಜಿನ ಆವಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಅನುಮತಿ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ.

೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ರೇಸರರಾಗಿದ್ದ ಮತ್ತು ಇಂದು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಹುದ್ದೆಯಲ್ಲಿರುವ ಅಂದಿನ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜ್ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯೊಬ್ಬರು ತಾವು ಎಬ್ಬಿಸಿದ ಗಲಾಟೆಯನ್ನೂ ಫ್ಯಾರನ್ನರು ವಹಿಸಿದ ಸಹಾನುಭೂತಿಪರ ನಿಲುವೆಯನ್ನೂ ಬಲು ಆದ್ವಭಾವದಿಂದ ನನಗೆ ಬಣ್ಣಿಸಿದರು. “ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಪೊಲೀಸರಿಗೆ ಒಂದು ಬಿಳಿ ಟೊಪ್ಪಿಗೆ ಹಾಕಲು ನಾವು ಯತ್ನಿಸಿದೆವು. ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲ್ ಫ್ಯಾರನ್ನರಿಗೂ ಒಂದು ಕಿರೀಟ ಏರಿಸಲು ಹೋಗಿದ್ದೆವು. ಆದರೆ ಅವರು ನಸುನಕ್ಕು ನಮ್ಮನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿದರು.” ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿ ಅವರು ತುಸು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದಲೇ ಮುಂದುವರಿಸಿದರು: “ಅಂದಿನ ದೇಶಭಕ್ತರು ನಾವು ಇಂದು ಗಿರಣಿ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಉಡುಪನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಫ್ಯಾರನ್ನರು ಶುದ್ಧ ಖಾದಿಯನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಲಿಸಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.”

೧೯೪೨ರ ಕಾಲೇಜು ಬಹಿಷ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಶಿಷ್ಯವೃತ್ತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಡುವುದು ಸರ್ಕಾರದ ನೀತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಫ್ಯಾರನ್ನರು ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮ ರಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಶಿಷ್ಯವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿ ಕೊಡಿಸಿದರು. ಸರ್ಕಾರದ ಮಿಗಿಲಾದ ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಒಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯನ್ನು ಶಾಲೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಲೇಬೇಕಾದಾಗ ಅವರು ಅವನಿಗೆ ಸಾಂತ್ವನಪರವಾದ ಪತ್ರ ಕೂಡ ಬರೆದರೆಂದು ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ.

ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲ್ ಫಾರನ್ನರು ಶಿಸ್ತಿನ ಭಕ್ತರು. ಸ್ವತಃ ನಿರ್ದುಷ್ಟವಾದ ವೇಷಭೂಷಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತರಾಗಿ, ಯಾವುದನ್ನೂ ಓರಣದಿಂದ (ಅವರ ಕೈಬರಹವೇ ಒಪ್ಪ ಓರಣಕ್ಕೊಂದು ಅದರ್ಶವಾಗಿತ್ತು) ಮಾಡುವ ಅಭ್ಯಾಸವುಳ್ಳ ಅವರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ-ಅಧ್ಯಾಪಕರಿಬ್ಬರಿಂದಲೂ ಅದೇ ಬಗೆಯ ನಿಯಮಿತತನವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಕ್ಲಾಸಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ತಪ್ಪಿಸಿದ್ದರೂ ಅವರ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಾರದಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರ ಶಿಸ್ತು ಮಾನವತೆಯಿಂದ ಮೆದುವಾದದ್ದು ಒಮ್ಮೆ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು ತೀವ್ರ ಅಸ್ವಸ್ಥದಿಂದ ಬಳಲಿ ಅವರ ಹಕ್ಕಿನ ರಜೆ ಸಾಲದಾದಾಗ ಅವರು ದುರ್ಬಲಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಫಾರನ್ನರು, “ಹೋಗಿರಿ. ಹೋಗಿರಿ. ಪೂರ್ತಿ ಶಕ್ತಿ ಬರುವವರೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ ತೋರಿಸಬೇಡಿ” ಎಂದು ಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಿದರು. ಅವರು ಗುಣ ಹೊಂದಿ ಮರಳಿದಾಗ ಅವರ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಒಂದು ಗೈರುಹಾಜರಿ ಬಿದ್ದಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರಿಗಾದ ಆಶ್ಚರ್ಯಕ್ಕೆ ಮಿತಿಯೇ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಸಸ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಕಾಲೇಜಿನ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಅದನ್ನು ಹಾಳು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ದೂರಿದಾಗ ಫಾರನ್ನರು ನಸುನಕ್ಕು ಚುಟುಕಾಗಿ, “ನೀವೂ ಹುಡುಗರಾಗಿದ್ದ ದಿನಗಳು ಮರೆಯುವಷ್ಟು ಹಳೆಯವಾಗಿ ಹೋದವೆ?” ಎಂಬರ್ಥದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರು.

ಫಾರನ್ನರ ಔದಾರ್ಯ, ಮಾನವ ಕಾರುಣ್ಯಗಳ ಕಥೆಗಳೆಷ್ಟೋ. ಬಡವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅವರು ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ನೀಡಿದ ಧನ ಸಹಾಯದ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿಗೆ ಲೆಕ್ಕವೇ ಇಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾಲೇಜಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಇತರ ಶಾಲಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ಭಾಗಿಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಯುದ್ಧನಿಧಿಗೆ ಸಹಾಯ ಬೇಡಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಬಂದಾಗ ಬಡ ಸಂಸಾರವಂದಿಗ ಅಧ್ಯಾಪಕರ ಮೇಲೆ ಭಾರ ಬೀಳಬಾರದೆಂದು ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲ್ ಫಾರನ್ನರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಹಣದ ದೊಡ್ಡ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ನಿಧಿಯನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡಿದರು. ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ಸೇವಕರ ಮಕ್ಕಳ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಅವರೇ ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ಅವರಿರುವ ಶಾಲೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ತಾವೇ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಮ್ಮೆ ಅವರ ಅಡಿಗೆಯವನಾದ ಗುಲಾಬನ ಮಗನಿಗೆ ಅಸ್ವಸ್ಥವಾದಾಗ ಸ್ವತಃ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅವನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಬಡಪಾಯಿ ತೀರಿಹೋದಾಗ ಆ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಮಿತ್ರರಿಗೆ ಅರುಹುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಅವರ ಕಂಠ ತುಂಬಿ ಬಂದಿತ್ತು.

ಫಾರನ್ನರಿಗೆ ಜೀವನದ ಆನಂದವನ್ನು ಇತರರೊಡನೆ ಹಂಚಿಕೊಂಡರೇನೇ ಸೊಗಸೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಪಾನ ಪ್ರತಿಬಂಧ ಪೂರ್ವದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಆಯ್ದ ಮಿತ್ರರೊಡನೆ ಪಾನಕೂಟಗಳನ್ನೇರ್ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಪಾನ ಪ್ರತಿಬಂಧ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಯುರೋಪಿಯನ್ನರಾದ

ಅವರಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಪರ್ಮಿಟ್ ದೊರೆಯುವಂತಿದ್ದರೂ ಅವರು ಮದ್ಯವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಮಿತ್ರರೊಡನೆ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಲಾರದ ಆನಂದದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಫ್ಯಾರನ್ನರು ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳು. ಅವರಿಗೆ ಸ್ವದೇಶದಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿರದ ಸಂಬಂಧಿಕರು ಬಹಳ ಜನ ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಅವರ ತಾಯಿ ೯೨ರಲ್ಲಿ ಕೆಲ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ತೀರಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಸೋದರ ಸೊಸೆಯೊಬ್ಬಳೇ ಉಳಿದಿದ್ದಾಳಂತೆ. ಧಾರವಾಡದ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೇಲೆ ಅವರ ಆತ್ಮೀಯಭಾವಕ್ಕೆ ಅದೂ ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದು. ಈ ಆತ್ಮೀಯತೆ ಎಷ್ಟು ಗಾಢವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟತ್ತೆಂದರೆ ಮೂರು ಮೂರು ಸಲ ಅವರನ್ನು ವಿದ್ಯಾ ಇಲಾಖೆಯ ಡೈರೆಕ್ಟರ ಪದವಿಗೇರಿಸಲು ಸರಕಾರ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಾಗ ಧಾರವಾಡವನ್ನು ಬಿಡಲೊಲ್ಲದೆ ಅವರು ಈ ಪದವಿಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ ತಮಗಿಂತ ಕಿರಿಯರಿಗೆ ತಮಗಿಂತ ಮೇಲೇರಲು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ನಿವೃತ್ತರಾದ ಮೇಲೆ ಎರಡೆರಡು ಸಲ ಗುಡಿ ಚಾಪೆ ಕಟ್ಟಿ ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗೆ ಹೋದವರು ಧಾರವಾಡದ ಕಡೆ ಓಡುವ ಚಿತ್ತವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮರಳಿದರು.

ನಿಜವಾಗಿ ಅವರನ್ನು “ಬಿಳಿಯ ಕನ್ನಡಿಗ” ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಅವರ ಹೃದಯ ಕನ್ನಡವಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ನಾಳೆ ಜೂನ್ ತಿಂಗಳಿಗೆ ಫ್ಯಾರನ್ನರಿಗೆ ೭೦ ತುಂಬುತ್ತದೆ. ಚಿಕಿತ್ಸೆಗಾಗಿ ಅವರು ತಾಯ್ನಾಡಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನಾದರೂ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಮರಳುವ ಹಂಬಲವಿದೆಯೆಂಬ ಆಶಯವನ್ನು ಅವರು ನನ್ನ ಮಿತ್ರರೊಬ್ಬರಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೨೨. ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಮಹಾಜನ

ಅವರು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಕೆಟ್ಟ ಗಳಿಗೆಯಂತೆ

ಒಂದು ವರದಿಯಿಂದಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಮಹಾಜನರಿಗೆ ದೊರೆತ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಮತ್ತಾರಿಗೂ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸಿಕ್ಕಿರಲಾರದು. ಮಹಾಜನರ ಗಡಿ ವರದಿ ಮೈಸೂರು-ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ನಡುವೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಪಕ್ಕಪ್ರತಿಪಕ್ಕಗಳ ನಡುವೆಯೂ ಹಗ್ಗ ಜಗ್ಗಾಟದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕೋಲಾಹಲದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಮಹಾಜನರ ಸ್ವಂತ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯ ವಿಷಯ ಕುತೂಹಲ ಏಳುವುದು ಸಹಜ.

ಮೇಹರಚಂದ ಮಹಾಜನರ ಸ್ವಂತ ಜೀವನ ಕಥೆ ಬಲು ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿದೆ. ೧೮೮೯ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೩ರಂದು ಅವರ ಜನನ. ಅವರು ಹುಟ್ಟಿದ ಗಳಿಗೆ ಕೆಟ್ಟದ್ದೆಂದು ಜ್ಯೋತಿಷಿಗಳು ಹೇಳಿದರು. ತಂದೆ ಮಗುವಿನ ಮುಖಾವಲೋಕನ ಮಾಡಿದರೆ ತಂದೆಯ ಮರಣ ನಿಶ್ಚಿತವೆಂದು ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿತ್ತು. ತಂದೆ ನಿರಕ್ಷರಿಯಲ್ಲ-ಅವರು ವಕೀಲರು. ಆದರೆ ಜ್ಯೋತಿಷಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸುವ ಧೈರ್ಯ ಅವರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಗು ಮೇಹರಚಂದನನ್ನು ತಾಯಿ-ತಂದೆ ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ದೂರದ ಸಂಬಂಧಿಕರು ಮರುಕದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಸಾಕಿದರು. ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಸಿದರು. ಅನಿಷ್ಟ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗು ಅಸಾಧಾರಣ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದು ವಕೀಲನಾಗಿ ಪಂಜಾಬಿನ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ವಕಾಲತ್ತು ನಡೆಸಿತು. ಕೊನೆಗೆ ೧೯೧೮ರಲ್ಲಿ ಲಾಹೋರ್ ಹೈಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಹಾಜನರು ವಕಾಲತ್ತು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿನ ಪ್ರಚಂಡರ ನಡುವೆ ಪ್ರಚಂಡರಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ಹೈಕೋರ್ಟ್ ಬಾರ್ ಅಸೋಸಿಯೇಶನ್ನಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಗೆರಿದರು. ೧೯೪೩ರ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಲಾಹೋರ್ ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ವಕಾಲತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಭೆ ಈಗ ನ್ಯಾಯದಾನದ ಪ್ರತಿಭೆಯಾಗಿ ರೂಪಾಂತರಗೊಂಡಿತು. ೧೯೪೮ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಫೆಡರಲ್ ಕೋರ್ಟಿನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿ ನೇಮಕ ಹೊಂದಿದರು.

ಈ ನಡುವೆ ಜಮ್ಮು-ಕಾಶ್ಮೀರ ಮಹಾರಾಜರು ಮಹಾಜನರನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾನದ

ಪ್ರಧಾನಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ಆ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಹೊಸ ಸಂವಿಧಾನದನ್ವಯ ಭಾರತದ ವರಿಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ೧೯೫೦ರಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಅದರ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಆರಿಸಲಾಯಿತು. ೧೯೫೪ರಲ್ಲಿ ಅದರ ವರಿಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ ಪದದಿಂದ ಅವರು ನಿವೃತ್ತರಾಗುವುದರೊಳಗೆ ಈ ದೇಶ ಕಂಡ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದವರೆಂದು ಮಹಾಜನರು ಹೆಸರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದರು. ಅವರ ಪರಂಪರೆಯು ಅವರ ವಂಶದಲ್ಲಿಗಲೂ ಮುಂದುವರೆದಿದೆ. ಅವರ ಮಗ ಶ್ರೀ ಡಿ. ಕೆ. ಮಹಾಜನರು ಈಗ ಹರಿಯಾನಾ ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು.

೧೯೬೬ರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಕೂಗು ತಾರಕಕ್ಕೇರಿ ಉಪವಾಸ ತಜ್ಞರೆನಿಸಿದ ಸೇನಾಪತಿ ಬಾಪಟರು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಆಮರಣ ಉಪವಾಸ ಕೈಕೊಂಡಾಗ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಇಂದಿರಾಗಾಂಧಿಯವರು ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಮರು ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸುವುದಾಗಿ ಆಶ್ವಾಸನ ಕೊಟ್ಟು ಮುಂದುವರಿದು ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿದರು. ಇಂಥ ಜಟಿಲ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಜಟಿಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ನ್ಯಾಯವಾದ ಪರಿಹಾರ ಹೇಳುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನಿವೃತ್ತ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಮಹಾಜನರಿಗಿಂತ ಒಳ್ಳೇ ಹುದ್ದರಿ ಬೇರಿಲ್ಲವೆನಿಸಿತು. ಗಡಿವ್ಯಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅವರ ಸಂಬಂಧ ಇದೇನೂ ಹೊಸತಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ದೇಶ ವಿಭಜನೆಯ ನಂತರ ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಪಂಜಾಬದ ಗಡಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿದ ಆಯೋಗದಲ್ಲಿ ಭಾರತಪರ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಕರ್ನಾಟಕ ಎರಡೂ ಈ ಆಯ್ಕೆಯನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದವು. ಆದರೆ ಅವರು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸುತ್ತಿದಮೇಲೆ ೧೯೬೭ರಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಸಿದ ವರದಿ ಮಾತ್ರ ಅವರ ಹಾಗೆಯೇ ಕೆಟ್ಟ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲೇ ಹುಟ್ಟಿದಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅವರ ಏಕಸದಸ್ಯ ಆಯೋಗದ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳಾದ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಸರ್ಕಾರಗಳು ತಮ್ಮ ಮಗುವನ್ನು ಪರಿತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ದೂರ ಸಂಬಂಧಿಕನಾದ ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಅವರ ಹೆಸರಿನಷ್ಟು ದುರ್ನಿರ್ದೇಶಗಳಾದ ಹೆಸರು ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ. ವರದಿ ಒಪ್ಪಿಸಿದ ಕೆಲ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಅವರು ಮರಣ ಹೊಂದಿದಾಗ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಾಹಿತಿ, ರಾಜಕಾರಣಿ ಪಿ. ಕೆ. ಅತ್ರೆಯವರು ಅವರನ್ನು ವಾಚಾಮಗೋಚರವಾಗಿ ಬೈಯುವುದಕ್ಕೂ ಹಿಂಜರಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಮಹಾಜನರು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿಯಾಗಲಿ, ವಕೀಲರಾಗಿಯಾಗಲಿ, ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿಯಾಗಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ, ಕರ್ತವ್ಯನಿಷ್ಠ, ಆರ್ಜವ ಸಂಪನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಆಸಕ್ತಿಗಳು ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದವು. ಒಕ್ಕಲುತನದಲ್ಲಿ ಅದರಲ್ಲೂ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿ. ಭಾರತೀಯ ಹಣ್ಣು ಉತ್ಪಾದಕರ ಸಂಘದ ವಾರ್ಷಿಕ ಅಧಿವೇಶನ ೧೯೪೫ರ ಅಧ್ಯಕ್ಷರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಅವರೆಂದೂ

ಪುಸ್ತಕ ಕೀಟವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಈ ದೇಶದ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಉನ್ನತ ಕೋಟಿಯ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿ ಡಾ. ಪರಾಂಜಪೆಯವರ ಹಾಗೆ ಮಹಾಜನರು ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲೇ ಒಳ್ಳೇ ಫುಟ್‌ಬಾಲ್, ಹಾಕಿ ಆಟಗಾರರಾಗಿದ್ದರು. ಪುರಸೊತ್ತಿಲ್ಲದ ವಕೀಲರಾಗಿದ್ದಾಗಲೂ ಟೆನಿಸ್ ಆಡಲು ಸಮಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಿಮಾಲಯದ ತಪ್ಪಲುಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಟೆಯಾಡುವುದು ಅವರ ಇನ್ನೊಂದು ಶೋಕಿಯಾಗಿತ್ತು. ಕೃಷಿ ತೋಟಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಅತ್ಯಾಧುನಿಕ ಪರಿಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು. ತಂದೆಯ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಅವರು ತುಂಬಾ ಮುತುವರ್ಜಿಯಿಂದ ರೂಪಿತಕ್ಕೆ ತಂದರು. ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ದೈತ್ಯ ಸುಖ ಪಡುವುದರಲ್ಲಿ ಭೋಗಿಯಾಗಿದ್ದ ಅವರು ವಕೀಲ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಜನಪ್ರಿಯರಾಗಿದ್ದರು. ವಕೀಲರಿದ್ದಾಗಲೇ ಯುರೋಪ್ ಸಂಚಾರ ಮಾಡಿ ಬಂದಿದ್ದರು. ಭಾರತದ ಮೇಲಿನ ಅಭಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಮೀರಿಸುವವರಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಯುರೋಪ್ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಜನರ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ, ಸತತೋದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತ ಕಂಠದಿಂದ ಅವರು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಕಥೆಯಲ್ಲಿ (೧೯೬೩) ಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ.

ವಕೀಲ ಮಹಾಜನರ ಮೇಲೆ ವೃತ್ತಿ ಬಾಂಧವರಿಗೆ ಹೇಗೋ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಗಳಿಗೂ ಹಾಗೆಯೇ ಅಪಾರ ಗೌರವವಿತ್ತು. ಸ್ವತಂತ್ರ ಮನೋವೃತ್ತಿಯ ಅವರು ಆಮಿಷಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗುವವರಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಲಾಹೋರ್ ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ದರ್ಪವಂತ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ ಡೆಗ್ಲಾಸ್ ಯಂಗರು ತಮ್ಮ ಸಂಶಯಾಸ್ಪದ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದಲೂ ಮನಸ್ವಿ ವರ್ತನೆಯಿಂದಲೂ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ ವಕೀಲ ಎರಡೂ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ವಿರೋಧಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದವರಾಗಿದ್ದರು. ಆಗ ಲಾಹೋರ್ ಬಾರಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ಮಹಾಜನರನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಡೆ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಡೆಗ್ಲಾಸರು ಅವರನ್ನು ಹೈಕೋರ್ಟ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದರು. ಮಹಾಜನರು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಡೆಗ್ಲಾಸರನ್ನು ಸರಕಾರ ಬಲವಂತದಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿಗೊಳಿಸಿದ ಮೇಲೆಯೇ ಮಹಾಜನರು ನ್ಯಾಯಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಬರಲು ಒಪ್ಪಿದ್ದು.

ಕಾಶ್ಮೀರದ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಆ ಸಂಸ್ಥಾನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸೇರ್ಪಡೆ ಹೊಂದುವಂತೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಅವರು ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ವರಿಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿ ಅವರು ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ನ್ಯಾಯಪೀಠದ ಗೌರವವನ್ನೂ ಕಾಪಾಡುವುದನ್ನೇ ಪರಮ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಸರಕಾರ ಇಲ್ಲವೆ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳ ಯಾವ ಹಂಗು ಹೆದರಿಕೆಗಳಿಗೂ ಅವರು ಮಣಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಮೇಹರಚಂದ ಮಹಾಜನರ ರಾಜಕೀಯ ವಿಚಾರಗಳು ಭಾರತ ದೇಶದ ಮೇಲಿನ

ಏಕನಿಷ್ಠೆಯೊಂದರಿಂದಲೇ ಪ್ರೇರಿತವಾಗಿದ್ದವು. ಅವರು ಭಾರತವನ್ನು ಒಂದು ಅಖಂಡ ಅವಿಭಕ್ತ ಏಕವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಲ ಬಾರಿ ಸುತ್ತಿ ಅವರು ಭಾರತ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಅಖಂಡವೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಉಬ್ಬಿಸುತ್ತ ಹೊರಟ ಭಾಷಾತ್ಮಕ ಪ್ರಾಂತವಾದವನ್ನು ಅವರು ಗಂಡಾಂತರಪ್ರಾಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಭಾಷಾ ಕಲಹಗಳ ಹೆಚ್ಚಳವನ್ನೂ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಸತ್ರಪರ ಪ್ರಭಾವದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನೂ ಕಂಡು ಅವರು ಚಿಂತಾತುರರಾಗಿದ್ದರು. ಇದು ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಲಂಚಗುಳಿತನದಷ್ಟೇ ದೊಡ್ಡ ಕುತ್ತೆಂದು ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಈ ಗಂಡಾಂತರದಿಂದ ಅವರೆಷ್ಟು ಭೀತರಾಗಿದ್ದರೆಂದರೆ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಘಟನೆಯನ್ನು ಒಕ್ಕೂಟ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಏಕಘಟಕ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಬದಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವರು ನಿವೃತ್ತರಾದ ನಂತರ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ೧೯೫೬ರಲ್ಲೇ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ನೆಹರೂ ಅವರಿಗೆ ಮಹಾಜನರು ಬರೆದ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ “ಈಗ ಹಿಮಾಲಯದಿಂದ ಕನ್ಯಾಕುಮಾರಿಯ ವರೆಗೆ ಭಾರತದ ಧ್ವಜ ಹಾರುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ (ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ)ಗಳ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಇದು ಉಳಿದೀತೆ ಎಂಬ ಚಿಂತೆ ನನ್ನನ್ನು ಆವರಿಸಿದೆ” ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಸಿದರು. ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರಲಿಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳ ಜಾತೀಯ ಮತ್ತು ಮತೀಯ ಸಂಕುಚಿತ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಾಗಿ ದೇಶ ಮತ್ತೆ ಹರಿ ಹಂಚಾಗಿ ಹೋದೀತೆಂಬ ಭಯವುಂಟಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಇನ್ನೂ ಅಖಂಡವಾಗಿರುವ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಇದೆ; ಹಾಗಾದರೆ ಅದು ಸೈನಿಕ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಪರ್ಮನೇಶನ ಹೊಂದಬಹುದು ಎಂದು ಮಹಾಜನರು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇನ್ನೂ ಸಮಯವಿರುವಾಗಲೇ ಭಾರತದ ಪ್ರಾಂತ ಭೇದಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕಿ ಅದನ್ನು ಒಂದೇ ಘಟಕವಾಗಿ ಮಾಡುವಂತೆ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡಿರಿ-ಎಂದು ಅವರು ಪಂಡಿತ ಜವಾಹರಲಾಲರಿಗೆ ಬಿನ್ನವಿಸಿದರು.

ಜವಾಹರಲಾಲರು ಇದಕ್ಕೊಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಅನಂತರ ಮಹಾಜನರು ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರಚುರಪಡಿಸಿದರು. ಆಗ ಅದಕ್ಕೆ ಹೈತ್ರ್ವರ್ವಕ ಬೆಂಬಲ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ರಾಜಾಜಿ, ವರಿಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಆಗಿನ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಅಯ್ಯರ್, ಈಗಿನ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ವಿ. ವಿ. ಗಿರಿ ಮೊದಲಾದವರು ಇದ್ದರು. “ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಂತರಿಕ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕಾದರೆ ಏಕಘಟಕ ರಾಜ್ಯ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಹಾದಿಯಿಲ್ಲ ಎಂಬುದಾಗಿ ನನಗೆ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಅನಿಸುತ್ತಿದೆ” ಎಂಬುದಾಗಿ ಆಗ ಗಿರಿಯವರು ಬರೆದಿದ್ದರು.

ಇಂಥ ವಿಚಾರವುಳ್ಳ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಗಡಿ ತಂಟೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನೇಮಿಸಿ ಏಕಸದಸ್ಯ

ಆಯೋಗವಾಗಿ ಮಾಡಿದಾಗಲೇ ಆಯೋಗದ ನಿರ್ಣಯ ಹೇಗಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದಿತ್ತೋ ಏನೋ. ಜಾತಿಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತೀಯ ವಾದವನ್ನು ಪ್ರಮುಖ ಗಂಡಾಂತರವೆಂದು ಬಗೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಅವರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದವರು ಮಂಡಿಸಿದ ಹಕ್ಕುಗಳ ರೂಪ ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿದ್ದ ರೋಷವನ್ನು ಕಂಡೇ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಬೇಡಿಕೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಒಪ್ಪಿದರೆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೊಸತೊಂದು ಉತ್ಪಾತಕ್ಕೆ ದಾರಿಯಾಗುವುದೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿರಬೇಕು. ಆದರೂ ಯಾವುದೋ ಭ್ರಮೆಯಿಂದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದವರು ಕಡೆವರೆಗೂ ತಾವು ಕೇಳಿದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ಮಹಾಜನರು ತಮಗೆ ಕೊಡುವರೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ವರದಿ ಹೊರಬಿದ್ದ ಕೂಡಲೆ ಅವರಿಗೆ ಆದ ನಿರಾಶೆ ಬೈಗಳ ಸ್ವರೂಪ ತಾಳಿತು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳು ನಿರ್ಣಯವೇನೇ ಇದ್ದರೂ ಒಪ್ಪುತ್ತೇವೆ ಎಂದವರು ಉಪಾಯವಾಗಿ ಜಾರಿಕೊಂಡರು.

ಇದು ಮಹಾಜನರ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಪುಷ್ಟಿಯೇ ಎನ್ನಬಹುದು. ಪ್ರಾಂತೀಯತೆಯ ಜ್ವರ ಯಾವುದೇ ರಾಜಕೀಯ ಸುನೀತಿಯನ್ನೂ ಮೀರಿದ್ದಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅತ್ಯಪ್ತ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳು ದೇಶದಲ್ಲಿ ತಂತಮಗೆ ಆಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗಿದ್ದವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಇನ್ನೂ ಒಡೆದು ಹೊಸ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಚಳವಳಿ ಮಾಡಬಹುದೆಂಬ ಮಹಾಜನರ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯೂ ಸತ್ಯವಾಗುತ್ತಿದೆ. ದುರ್ಬಲವಾದ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಇದನ್ನು ತಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಅಸಮರ್ಥವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಎಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ವರ್ಷಗಳ ತುಂಬು ಜೀವನ ಬಾಳಿದ ಮಹಾಜನರು ೧೯೬೭ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೧೧ರಂದು ಚಂಡೀಗಡದಲ್ಲಿ ಮಗನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯುಸಿರೆಳೆದರು.

೨೩. ಮಹರ್ಷಿ ಮಹೇಶಯೋಗಿಗಳ ಕ್ರಾಂತಧ್ಯಾನ

ಚಿಂತೆಯ ಬೆಂಕರದಿಂದ ಬೆದರಿದ ಆಧುನಿಕ ಯುಗಕ್ಕೆ ಇದೊಂದು ವರವಾದಿತೇ?

ಆಧುನಿಕ ಜೀವನ ಪರಿಸರದಿಂದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವ ಮಾನಸಿಕ ತ್ರಾಸ-Stress-ದ ಫಲವಾಗಿ ರಕ್ತ ಒತ್ತಡ, ಹೃದಯರೋಗ, ಅಲರ್ಜಿಯಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಇತರ ಕಾಯಿಲೆಗಳು, ನರಮಂಡಲದ ಬಗೆಬಗೆಯ ರೋಗಗಳು ಇವು ಗಾಬರಿಗೊಳಿಸುವಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಜನರನ್ನು ಪೀಡಿಸುತ್ತಿವೆ. ಮತ್ತು ಇತರರ ಪ್ರಾಣಗಳ ಮತ್ತು ಬದುಕಿನ ಸುರಕ್ಷಿತತೆ, ಸುಖ ಇವುಗಳ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತವರನ್ನೇ ಈ ರೋಗಗಳು ಬಾಧಿಸುವುದು ಜಾಸ್ತಿ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಅವುಗಳ ಬಾಧೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗಾದರೂ ದುಷ್ಟಲಗಳು ಇಡೀ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಏನಾದರೂ ಪ್ರತೀಕಾರವಿಲ್ಲವೇ?

ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಹುಡುಕುತ್ತ ಮನಶ್ಶಾಸ್ತ್ರಗಳೂ ಔಷಧಶಾಸ್ತ್ರಗಳೂ ಬಗೆಬಗೆಯ ಪರಿಹಾರಗಳನ್ನು ಸಂಕೇತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ನಿಜವಾಗಿ ಅಧಿಕಾಂಶ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಸಫಲವಾದ ಉಪಾಯಗಳು ಕಡಿಮೆ. ಆಧುನಿಕ ಜೀವನದ ತ್ರಾಸಗಳಿಂದಾಗಿ ಅನೇಕರು ಮಾದಕ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಸೇವನೆಯ ಚಟವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಘೋರ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಭಾರತದ ಮಹರ್ಷಿ ಮಹೇಶಯೋಗಿಗಳು ರೂಪುಗೊಳಿಸಿದ ಅತೀತ ಧ್ಯಾನ ಅಥವಾ ಕ್ರಾಂತಧ್ಯಾನ ಯೋಗದ ಅನುಷ್ಠಾನದಿಂದ ಆಧುನಿಕ ಜೀವನದ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಪರಿಹಾರದ ಆಶೋದಯವಾಗಿದೆ. ಹಿಮಾಲಯದಲ್ಲಿ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ ಮಹೇಶ ಯೋಗಿಗಳು ಪ್ರಾಚೀನ ಯೋಗಿಗಳು ನಿರೂಪಿಸಿದ ಅಷ್ಟಾಂಗ ಯೋಗದ ಒಂದು ಅಂಗವಾದ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಜೀವನದ ಆಗುಹೋಗುಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಿ ರೂಪಿಸಿದರು. ಈ ಕ್ರಾಂತಧ್ಯಾನ ಅಥವಾ Transcendental Meditationದಲ್ಲಿ ದಿನಕ್ಕೆ ಎರಡು ಸಲ ಇಪ್ಪತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ನಿಮಿಷ ಸುಲಭವಾದ ಒಂದು ಮಂತ್ರವನ್ನು ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಲು ಕಲಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಆಯಾ ದಿನದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಬಿದ್ದ ತ್ರಾಸದ ದುಷ್ಟಲಗಳಿಂದ ನರಗಳು ಪೂರ್ತಿ ದುರಸ್ತಿ ಹೊಂದುವುದಲ್ಲದೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶಕ್ತಿಯೂ ಶೇಖರವಾಗುವುದೆಂದು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪರಿಶೀಲನೆಗಳಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಮಹೇಶಯೋಗಿಗಳು ಈ ಕ್ರಾಂತಧ್ಯಾನದ ಸಂದೇಶದೊಡನೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋದರು. ಅವರ ಪ್ರಥಮ ಶಿಷ್ಯರು ಬೀಟಲ್ಸ್ ಮತ್ತು ಹಿಪ್ಪಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಇಂದು ಈ “ಬಾಹಿರರು” ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಶಿಷ್ಯಕೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟಿಲ್ಲ. ಈ ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಲಾಭವುಂಟೆಂದು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಂಬುವವರಲ್ಲಿ ಡಾಕ್ಟರರೂ, ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ಶುದ್ಧ ವ್ಯವಹಾರ ದೃಷ್ಟಿಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಪ್ರಮುಖರೂ ಜನರಲ್ಲರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಧ್ಯಾನ ವಿಧಾನದ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾಗುತ್ತಿರುವ ಅಮೇರಿಕನ್ನರ ಬಳಗ ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳಿಗೆ ೧೦,೦೦೦ದಂತೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಈಚೆಗಿನ ಒಂದು ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಕಳೆದ ಡಿಸೆಂಬರ್ ಹೊತ್ತಿಗೆ ೨,೦೦,೦೦೦ ಜನ ಅಮೇರಿಕನ್ನರೂ ಧ್ಯಾನ ದೀಕ್ಷಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸುಮಾರು ೨೦,೦೦೦ ಜನರು ಧ್ಯಾನದ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಕ್ರಾಂತಧ್ಯಾನದ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾದವರು ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಅದರಿಂದಾದ ಶುಭ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಾಂಶ ಮಾತ್ರ ಸತ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಕ್ರಾಂತಧ್ಯಾನ ಮಾನವ ಕೋಟಿಗೆ ಒಂದು ವರವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕಾದೀತು. ಒಬ್ಬ ಹೆಂಗಸು, ಧ್ಯಾನದ ನಂತರ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಉತ್ಸಾಹ ಉಕ್ಕಿ ಬಂತೆಂದರೆ, “ಬೆಳಗಿನ ಎರಡು ಗಂಟೆಯವರೆಗೆ ಮನೆಯನ್ನು ಗುಡಿಸಿ ತೊಳೆದು ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡಿದೆ” ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಸಂಜೆ ಹೊತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತು ನಿಮಿಷ ಧ್ಯಾನಾವಸ್ಥಿತನಾದ ಮೇಲೆ “ಬೆಳಗಿನ ನಾಲ್ಕೈದು ಗಂಟೆಗಳವರೆಗೂ ಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಓದುತ್ತ ಕೂಡುವುದು ನನಗೇನೂ ಕಷ್ಟವಾಗಲಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವರದಿ ಮಾಡಿದನು. ಇನ್ನೊಬ್ಬಾತನಂತೂ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸುವ ಮೊದಲು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕಾಮದಲ್ಲಿ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಲು ತನ್ನಿಂದಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ತಾನು ಕ್ರಾಂತಧ್ಯಾನಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಈಗವಳು ಪೂರ್ತಿ ತೃಪ್ತಿ ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದಾಳೆಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ!

ಅಮೇರಿಕನ್ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಸಹಜವಾದ ಅತ್ಯುತ್ಸಾಹದ ಈ ಅತ್ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಬದಿಗಿಟ್ಟರೂ ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಸ್ಫುಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಯಾಸ ಪರಿಹಾರ ಹೊಂದಿ ಉತ್ಸಾಹ ಬರುತ್ತದೆ, ಚಿತ್ತದ ಉದ್ರೇಕಗಳು ಶಮನಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ, ಏಕಾಗ್ರತೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಬಹಳ ಜನರು ವರದಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೆರಾಯಿನ್, ಅಪು, ಎಲ್.ಎಸ್.ಡಿ. ಮೊದಲಾದ ಮಾದಕ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಚಟಕ್ಕೆ ದಾಸರಾದವರು ಕ್ರಾಂತಧ್ಯಾನವನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿದ ನಂತರ ಮಾದಕಗಳ ಆತುರ ಹಿಂಗಿ ಅನೇಕರು ಅವುಗಳನ್ನು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿದರೆಂದು ದೃಢಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದು ಅಮೇರಿಕದ ಅಧಿಕಾರಿವರ್ಗಗಳ ಗಮನವನ್ನು ಧ್ಯಾನದ ಕಡೆ ಆಕರ್ಷಿಸಿದೆ. ಇಲಿನಾಯಿಸ್

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೧೪೧

ರಾಜ್ಯದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಭೆ ಒಂದು ನಿರ್ಣಯದ ಮೂಲಕ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಕ್ರಾಂತಧ್ಯಾನದ ಉಪದೇಶಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿ ನೀಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಮಾದಕ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಚಟ ಹತ್ತಿದವರನ್ನು ಅದರಿಂದ ಬಿಡಿಸಲು ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಮಾನಸಿಕ ಆರೋಗ್ಯದ ಇಲಾಖೆಗೆ ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಿತು. ಅಮೇರಿಕದ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಆರೋಗ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಕಲ್ಯಾಣ ಇಲಾಖೆಯವರು ಕಳೆದ ಆಗಸ್ಟಿನಲ್ಲಿ ೧೨೫ ಶಿಕ್ಷಕರನ್ನು ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ಮಾಡಲು ೨೧,೫೪೦ ಡಾಲರುಗಳನ್ನು ಮಂಜೂರು ಮಾಡಿದರು. ಅಮೇರಿಕದ ಸೈನ್ಯ ಖಾತೆಯವರು ಮಾದಕ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಚಟದಿಂದ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುವ ಆಶೆಯಿಂದ ಧ್ಯಾನ ತರಬೇತಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಕರನ್ನು ಕಳಿಸಿದರು. ಪೆನಿಸಿಲ್ವೇನಿಯದಲ್ಲಿರುವ ಯುದ್ಧ ವಿದ್ಯಾಶಾಲೆಯ ಕಮಾಂಡೆಂಟರಾದ ಮೇಜರ್ ಜನರಲ್ ಫ್ರಾಂಕ್ಲಿನ್ ಡೇವಿಸರು ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕೆನಡಾದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ದಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕ್ರಾಂತ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆಫ್ರಿಕದ ಇಥಿಯೋಪಿಯ ಮತ್ತು ಇತರ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಧ್ಯಾನದ ಬಗ್ಗೆ ತುಂಬಾ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರಿಬಂದಿದೆ.

ಭಾರತದ ಯೋಗ ಮತ್ತು ಇತರ ರಹಸ್ಯ ವಿದ್ಯಾಮಾರ್ಗಗಳ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಮಹರ್ಷಿ ಮಹೇಶ ಯೋಗಿಗಳು ತಮ್ಮ ಧ್ಯಾನಯೋಗವನ್ನು ಗುರೂಪದೇಶದ ಮೂಲಕವೇ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವೇನಿನಲ್ಲಿರುವ ಮಾಜೋರಿಕಾ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಅವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ತರಬೇತಿ ಹೊಂದಿದ ಧ್ಯಾನ ಶಿಕ್ಷಕರು ಒಂದು ಸರಳ ಸಮಾರಂಭದ ಮೂಲಕ ಅರ್ಹ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅವರವರ ಪ್ರಕೃತಿಗನುಸಾರವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಂತ್ರಾಕ್ಷರಗಳ ಉಪದೇಶವನ್ನು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ದೀಕ್ಷಿತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ದೀಕ್ಷಾಕ್ರಮ ಇಷ್ಟೇ: ನಿಮಗಿಷ್ಟವಾದ ಬಣ್ಣದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಫಲ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಗುರುವಿನಲ್ಲಿಗೆ ಒಯ್ಯುತ್ತೀರಿ. ಅವನು ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಏಕಾಂತವಾಗಿ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆ ಫಲಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ನಿಮಗೇ ಕೊಟ್ಟು ಮಂತ್ರೋಪದೇಶವನ್ನು ನೀಡಿ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವ ರೀತಿಯನ್ನು ನಿಮಗೆ ಬೋಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅನಂತರ ನೀವೇ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸುತ್ತೀರಿ. ಅವನು ಮೂರು ಸಲ ಒಂದೊಂದು ಗಂಟೆಯ ಸಮಾವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಆಮೇಲೆ ದಿನಕ್ಕೆರಡು ಬಾರಿ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ (ನಿಮಗೆ ಅರ್ಥವಾಗದಿದ್ದರೂ) ಆ ಮಂತ್ರಾಕ್ಷರಗಳ ಮೇಲೆ ಚಿತ್ತವನ್ನು ವೇಧಿಸಿ ಧ್ಯಾನಾರೂಢರಾಗಲು ನಿಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ನೀವು ಯತ್ನಿಸುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕು.

ಮಹೇಶ ಯೋಗಿಗಳು ಅಮೇರಿಕದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಂದ ೪೫ ಡಾಲರು ಮತ್ತು ಇತರರಿಂದ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಎಂಟು ಪೌಂಡು, ಇತರರಿಗೆ ೧೫ ಪೌಂಡು ದಕ್ಷಿಣೆ ವಿಧಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದು “ವ್ಯಾಪಾರ”

ವೆಂದು ದೂರಿ “ರೆಡ್ ಬುಕ್” ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಾಕೆ ಲೇಖನ ಬರೆದಿದ್ದಾಳೆ. ದಕ್ಷಿಣ ವಸೂಲು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಂದೇ ರಹಸ್ಯ ಮಂತ್ರೋಪದೇಶದ ನಿಯಮ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂದೂ ಅದಿಲ್ಲದೆಯೂ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಯಾವುದೇ ಅರ್ಥರಹಿತ ವರ್ಣಗಳ ಮೇಲೆ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿ ಧ್ಯಾನಿಸಬಹುದೆಂದೂ ಅವಳು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಜಪಾನಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾದ ಜೆನ್ ಧ್ಯಾನ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಕ್ರಾಂತಿ ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾದುದನ್ನೆಲ್ಲ ಸಾಧಿಸಬಲ್ಲದೆಂದು ಅವಳ ಅಂಬೋಣವಿದೆ.

ಮಹೇಶ ಯೋಗಿಗಳು ಪ್ರಚಾರ ಪ್ರವೀಣರೆಂಬುದು ನಿಜ. ಅವರು ದೇಶದಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಜೆಟ್ ವಿಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅವರು ಭಾರತೀಯ ತತ್ವಜ್ಞಾನ, ವೇದ ಮತ್ತು ಇತರ ವಿದ್ಯೆಗಳ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ವೆಚ್ಚದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂಬುದೂ ಅಷ್ಟೇ ಸತ್ಯ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ ದೈವರಾತರನ್ನೂ ಇತರ ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾಪಾರಂಗತರನ್ನೂ ಅವರು ಕಳೆದ ವರ್ಷ ಮತ್ತು ಈ ವರ್ಷಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಕರೆಯೊಯ್ದು ಭಾಷಣ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದರು.

ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಉಪದೇಶ ಮತ್ತು ಭಾಷಣಗಳ ವಿನ್ಯಾಸವೂ ತಾರ್ಕಿಕ ಮನೋವೃತ್ತಿಯ ಅನೇಕ ಆಧುನಿಕರಿಗೆ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಹಿಡಿಸಿಲ್ಲ. ಅವರು ಅನುಭಾವಿಗಳ ಸಮಸ್ಯಾತ್ಮಕ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. “ಒಂದೊಂದು ಮರವೂ ಹಸಿರಾಗಿದ್ದರೇನೇ ಅಡವಿ ಹಸಿರಾಗಿ ತೋರಬಲ್ಲದು”; “ಸುಖ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನ ಜನ್ಮಸಿದ್ಧ ಹಕ್ಕು, ಮನುಷ್ಯ ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯಲಾರದಿರುವುದೆಂದರೆ ವಿದ್ಯುತ್ ಕಂಪನಿಯವರು ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕೆಂದಂತೆ” ಇತ್ಯಾದಿ.

ಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಇಂಥ ಮಾತುಗಳು ಆಕರ್ಷಿಸಿರಬಹುದು. ತರ್ಕವಾದಿಗಳನ್ನು, ವಿಕರ್ಷಿಸಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಕ್ರಾಂತಿಯೋಗದ ಅನುಯಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವರು ಕೇವಲ ಮಾತಿಗೆ ಮರುಳಾದರೆನ್ನಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಸುವ್ಯಕ್ತವಾದ ಪ್ರಯೋಜನ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದಲೇ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಸ್ವರೂಪ ಅದರ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾದರು. ಮನಶ್ಶಾಂತಿ, ಸಮಾಧಾನ, ಮಾನವ ಸಂಪರ್ಕಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸೌಹಾರ್ದ, ವಿಕಟ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತಸ್ಥಿಮಿತ. ಹೆಚ್ಚು ಕಾರ್ಯದಕ್ಷತೆ, ಕಡಿಮೆ ಆಯಾಸ— ಇಂಥವು ಅವರು ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಕಂಡ ಅನುಭವಗಳಾಗಿವೆ.

ಮಂತ್ರೋಪದೇಶ, ತಂತ್ರದ ಅಪೂರ್ವತ್ವ ಇಂಥ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದ ಸಮ್ಮೋಹನಿಯಿಂದಾಗಿ ಈ ಜನರು ತಮಗೆ ಹಿತವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿದ್ದಾರೆಯೇ? ಸ್ವಸಂಮೋಹನದ ಅಂಶ ಇದರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. “ರೆಡ್ ಬುಕ್” ಲೇಖನದ ಕರ್ತೃ ಹೇಳುವ ಹಾಗೆ ದಿನಕ್ಕೆರಡು ಸಲ ಇಪ್ಪತ್ತು ನಿಮಿಷಗಳ ಬರೇ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನೇ

(ಧ್ಯಾನರಹಿತವಾಗಿ) ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೂ ಕೆಲವು ಫಲಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದೋ ಏನೋ. ಆದರೆ ಕೆಲವೊಂದು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪರಿಶೀಲನೆಗಳು ಕ್ರಾಂತಧ್ಯಾನದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಶಾರೀರಕ್ರಿಯಾ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗುತ್ತವೆಂದು ಕಂಡುಹಿಡಿದಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸದಿರಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಕೆಲ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ಕ್ರಾಂತಧ್ಯಾನದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮೇಲಾಗುವ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿವೆ. ಅಮೇರಿಕದ ಹಾರ್ವರ್ಡ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಔಷಧ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ ಡಾ. ಹರ್ಬರ್ಟ್ ಬೆನ್ಸನ್‌ರೂ, ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಂಶೋಧಕರಾದ ಡಾ. ಕೀತ್ ವಾಲೇಸರೂ ಉಂಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಪುರುಷ ಧ್ಯಾನಿಗಳನ್ನು ಶರೀರ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದರು. ಇಷ್ಟತ್ತು ನಿಮಿಷಗಳ ಕ್ರಾಂತಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಿಗಳಿಗೆ ದೊರಕುವ ವಿಶ್ರಾಂತ ಭಾವ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ದೊರಕುವುದಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದದ್ದೆಂದು ಕಂಡುಬಂತು. ಧ್ಯಾನಸ್ಥರಾಗಿದ್ದಾಗ ಧ್ಯಾನಿಗಳ ಜೀವದ್ರವ್ಯಕ್ರಿಯೆ ಇಳಿಮುಖವಾಗುತ್ತದೆ. ಜೀವದ್ರವ್ಯಕ್ರಿಯೆಯ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಶರೀರ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಾಣವಾಯು (ಆಮ್ಲಜನಕ) ಪ್ರಮಾಣದ ಮೇಲಿಂದ ಅಂದಾಜು ಮಾಡಬಹುದು. ಧ್ಯಾನಸ್ಥನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗಿನಂತೆ ಸೇಕಡಾ ೨೦ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಾಣವಾಯುವನ್ನು ಧ್ಯಾನಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ನಿದ್ರಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸರಾಸರಿಯಾಗಿ ಸೇಕಡಾ ೧೦ರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಾಣವಾಯು ಬಳಕೆ ಕುಗ್ಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಿದ್ರಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎದೆಬಡಿತ ಸೇಕಡಾ ೨೦ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಧ್ಯಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದು ಸೇಕಡಾ ೨೫ರಷ್ಟು ನಿಧಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಉಸಿರಾಟದ ಕ್ರಿಯೆಯೂ ನಿಧಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿದ್ರೆಗಿಂತಲೂ ಗಾಢವಾದ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಧ್ಯಾನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಶರೀರಕ್ಕೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಎಂದಂತಾಯಿತು. (ಏಳು ಗಂಟೆಗಳ ನಿದ್ರೆಯ ನಂತರ ತಾನೇ ಪ್ರಾಣವಾಯು ಬಳಕೆ ಪ್ರಮಾಣ ಸೇಕಡಾ ೧೨ರಷ್ಟು ಕುಂದುತ್ತದೆ.)

ಇನ್ನೊಂದೆಂದರೆ, ರಕ್ತದಲ್ಲಿನ ಲ್ಯಾಕ್ಟೇಟ್ ಪ್ರಮಾಣ, ಧ್ಯಾನಸ್ಥವಾಗಿರುವಾಗ ಅದು ಧ್ಯಾನಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಾಗಿನಿಗಿಂತ ನಾಲ್ಕು ಪಟ್ಟು ವೇಗವಾಗಿ ಕುಗ್ಗಿತು. ಲ್ಯಾಕ್ಟೇಟ್ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೂ ಮನುಷ್ಯನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಚಿಂತೆಗೂ ಸಂಬಂಧವುಂಟೆಂದು ಮೊದಲೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ರಕ್ತದ ಒತ್ತಡವುಳ್ಳ ರೋಗಿಗಳ ರಕ್ತದಲ್ಲಿ ಲ್ಯಾಕ್ಟೇಟ್ ಅಂಶ ಅಧಿಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಲ್ಯಾಕ್ಟೇಟ್ ಪ್ರಮಾಣ ಇಳಿಮುಖವಾಗುವುದು ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಚಿಂತೆ, ಗಾಬರಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆಂದು ಸಂಕೇತಿಸುತ್ತದೆ. ಹೃದಯದ ಬಡಿತ ಮತ್ತು ಅದರೊಡನೆ ಉಸಿರಾಟ ಕೂಡ ಕಡಿಮೆಯಾದರೂ ಧ್ಯಾನಸ್ಥನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ರಕ್ತಪ್ರವಾಹದ ಪ್ರಮಾಣ ಮೊದಲಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದನ್ನೂ ನರಗಳಿಗೂ ಅಂಗಾಂಗಗಳಿಗೂ ಪ್ರಾಣವಾಯು ಸಮೀಚೀನವಾಗಿ ಲಭ್ಯವಾಗುವುದನ್ನೂ ಬೆನ್ಸನ್‌ರು ಕಂಡು ಆಶ್ಚರ್ಯಗೊಂಡರು. ಧ್ಯಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಕ್ತನಾಳಗಳ

ಉದ್ದೇಶ ಸಡಿಲಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ರಕ್ತ ಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದು ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ ರಕ್ತನಾಳಗಳನ್ನು ಸಂಕುಚಿತಗೊಳಿಸುವ ನರಗಳು ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಶಾಂತವಾಗುವುದೇ ರಕ್ತನಾಳಗಳು ಸಡಿಲುಗೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣವೆಂದೂ ಅವರು ತರ್ಕಿಸಿದರು. ಚರ್ಮದಲ್ಲಿನ ವಿದ್ಯುತ್ ಪ್ರತಿರೋಧ ಶಕ್ತಿ ಧ್ಯಾನಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಐದು ಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾದದ್ದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಜಾಗೃತಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲೂ ಗಾಢವಾದ ವಿಶ್ರಾಂತ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಧ್ಯಾನವು ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಲಂಡನ್ನಿನ ಮಾಡ್‌ಸ್ಟೆ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಡಾ. ಪೀಟರ್ ಫೆನ್‌ವಿಕ್ ಅವರು ಧ್ಯಾನಸ್ಥರ ಮಿದುಳಿನ ವಿದ್ಯುತ್ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಅಳೆದು ನೋಡಿದ್ದಾರೆ. ಧ್ಯಾನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವವರ ಮಿದುಳಿನ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆಲ್ಫಾ ಅಲೆಗಳು ನಸುವೆ ಸಾವಕಾಶಗೊಂಡರೂ ಅವು ಪೂರ್ತಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮಿದುಳು ಧ್ಯಾನಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತವಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆಂದು ಇದು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಭಾವನೆಗಳನ್ನೂ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನೂ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಮಿದುಳಿನ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನಿದ್ರಾಕಾಲದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ತೀಟಾ ಅಲೆಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಅಂದರೆ ಧ್ಯಾನಸ್ಥನು ಎಚ್ಚರದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗಲೂ ನಿದ್ರಾಸ್ಥಿತಿಯ ಉಪಶಾಂತತ್ವವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇತರ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಂದಲೂ ಡಾ. ಫೆನ್‌ವಿಕ್‌ರು ಧ್ಯಾನಸ್ಥರ ನರಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಅವ್ಯಗ್ರವಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡರು.

ಸಂತತ ಧ್ಯಾನಾಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಕೆಲ ಶಾಶ್ವತ ಪ್ರಯೋಜನಗಳು ಸಂಚಿತವಾಗುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಕ್ರಾಂತಧ್ಯಾನವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಿದವರ ನರಮಂಡಲಗಳು ಇತರರಕ್ಕಿಂತ ಸ್ತಿಮಿತದಲ್ಲಿರುತ್ತವೆಂದು ಟೆಕ್ಸಾಸ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಡಾ.ಓರ್ಮ್ ಜಾನ್ಸನ್ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಚರ್ಮಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯರು ಹತ್ತು ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ೩೪ ಉದ್ದೇಗದ ಏರಿಳಿತಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದರೆ ಧ್ಯಾನಸ್ಥರು ಹತ್ತೇ ಏರಿಳಿತಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು. ಕರ್ಕಶ ಶಬ್ದಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ತ್ರಾಸದಾಯಕ ಬಾಹ್ಯ ವಿಕೋಪಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದ ದುಷ್ಟರಿಣಾಮಗಳಿಂದ ಧ್ಯಾನಾಭ್ಯಾಸಿಗಳು ಇತರರಿಗಿಂತಲೂ ಬಹು ಬೇಗ ಸುಧಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆಂದು ಕಂಡಿತು.

ಕೆಲಿಫೋರ್ನಿಯ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕೆರೆನ್ ಬಾಸ್‌ವೆಲ್ಲರು ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ನಕ್ಷತ್ರದಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಾಗದದ ಮೇಲೆ ಬರೆಯುವ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಾಗ ಧ್ಯಾನಾಭ್ಯಾಸಿಗಳು ಇತರರಿಗಿಂತ ಮೂರು ಪಟ್ಟು ಕಡಿಮೆ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದರು. ಧ್ಯಾನಾಭ್ಯಾಸದಿಂದ ನೋಟ - ಹಸ್ತಗಳ ಕ್ರಿಯಾ ಸಂಯೋಜನ ಶಕ್ತಿ ತುಂಬಾ ಸುಧಾರಿಸುತ್ತದೆಂದಾಯಿತು. ಅದೇ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಇನ್ನೊಂದು ಪರಿಶೀಲನೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೧೪೫

ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಧ್ಯಾನಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದವರು ಧ್ಯಾನ ಮಾಡದವರಿಗಿಂತ ಅದ್ಭುತನ ಮತ್ತು ಅನದ್ಭುತನ ಭೂತಕಾಲದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬೇಗನೆ ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲರೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು.

ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಎರಡು ಮೂರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಧ್ಯಾನಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ ೧೮೬೨ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮರಿಜುವಾನಾ, ಎಲ್.ಎಸ್.ಡಿ. ಮೊದಲಾದ ಮಾದಕಗಳ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಸಿಗರೇಟುಗಳ ಚಟವನ್ನೂ ಪೂರ್ತಿ ಅಥವಾ ಬಹಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪರಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥರಾದರೆಂದು ಡಾ. ಬೆನ್ಸನ್ರು ಒಂದು ಪರಿಶೀಲನೆಯಿಂದ ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು.

ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಈ ನವೀನ ಧ್ಯಾನಯೋಗದ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಖಚಿತವಾದ ಸಂಶೋಧನೆ, ಪ್ರಯೋಗ, ಪರಿಶೀಲನೆಗಳು ಆರಂಭವಾಗಿವೆ. ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಸೇರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೂ ಆಗುತ್ತಿವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇಂಥ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಸಂಶಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವ ಮನೋವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ಕ್ರಾಂತಧಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಈವರೆಗಂತೂ ಏನೂ ಆಕ್ಷೇಪವೆತ್ತಿಲ್ಲ.

ಕ್ರಾಂತಧ್ಯಾನ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬುದಿನ್ನೂ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟಪಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಧ್ಯಾನ ಸ್ಥಿತಿ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲ ತಂದ್ರಿಯೂ ಅಲ್ಲ. ಧ್ಯಾನಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ತುಂಬಾ ಜಾಗೃತವಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಶಬ್ದಾದಿ ಬಾಹ್ಯ ಅನುಭವಗಳು ಧ್ಯಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಕೆಲವರಂತೂ ಕಣ್ಣುಚ್ಚಿ ಧ್ಯಾನಾಸಕ್ತರಾಗಿರುವಾಗ ತಮ್ಮ ಬೋಧಶಕ್ತಿ (awareness) ಇನ್ನೂ ತೀವ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆದರೂ ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಶರೀರಕ್ಕೂ ನರಮಂಡಲಕ್ಕೂ ಸಿಗುವ ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕತರವಾದ ಉಪಶಮನ ಅವರಿಗೆ ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಈವರೆಗೆ ಅಲಕ್ಷಿತವಾಗಿದ್ದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕ್ರಾಂತಧ್ಯಾನ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ತಂದು, ಶಾರೀರಿಕ ಮಾನಸಿಕ ತ್ರಾಸದಿಂದ ಸಂಚಿತವಾದ ಕಲ್ಮಷವನ್ನು ಹೊರದಬ್ಬಿ, ಮನಸ್ಸನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ದಕ್ಷತೆಗೇರಿಸುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

೨೪. ನಮ್ಮ ಹೊಸ ಮುಖ್ಯ ಸೇನಾಪತಿ - ಮಾನೆಕ್ ಶಾ

ಎತ್ತರ ನಿಲುವು, ಪಾರ್ಸಿ ಜನಾಂಗದವರೆಂದು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುವ ಬಿಲ್ಲು ಮೂಗು, ಪೊದರು ಮೀಸೆ, ಮನಸ್ಸು ಸೆಳೆಯುವ ನಗು - ಜನರಲ್ ಮಾನೆಕ್‌ಶಾ ಭಾರತೀಯ ಭೂಸೈನ್ಯದ ಪ್ರೀತ್ಯಾಸ್ವದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಬಲವಾದ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸವಿದೆ. ಈ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ಅವರ ಕೈಕೆಳಗೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಸೈನಿಕರಿಗೂ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೂ ಹರಿದುಹೋಗುವಷ್ಟು ವಿದ್ಯುನ್ಮಯವೂ ಆಗಿದೆ.

೧೯೬೨ರಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಸೈನ್ಯ ಚೀನದ ಕೈಲಿ ಪೆಟ್ಟು ತಿಂದು ಅವಮಾನದಿಂದ ಚಡಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಕೋರ್ ಕಮಾಂಡರ್ ಆಗಿ ಬಡತಿ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ರಣರಂಗಕ್ಕೆ ಸಮೀಪವಾಗಿದ್ದ ತೇಜಪುರದಲ್ಲಿ ಅವರು ಅಧಿಕಾರವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಬರುವುದನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಸ್ತಬ್ಧರಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಲೆಫ್ಟಿನೆಂಟ್ ಜನರಲ್ ಮಾನೆಕ್‌ಶಾ ಲಯಬದ್ಧ ಮಿಲಿಟರಿ ಬೂಟನ ಸಪ್ಪಳದೊಡನೆ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ವೇದಿಕೆಯನ್ನೇರಿದರು. ಅವರ ಹೇಳಿಕೆ ಎರಡೇ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿತ್ತು, “ಸಭ್ಯರೇ, ಈ ಪಡೆಯಲ್ಲಿ ಹಿನ್ನಡೆ ಎಂಬುದು ಇರಲಾರದು. ಇಷ್ಟೇ ಹೇಳಿ ಮಾತು ಮುಗಿಸುತ್ತೇನೆ” ಜನರಲ್ ಮಾನೆಕ್‌ಶಾ ವೇದಿಕೆಯಿಂದ ಇಳಿದುಹೋಗಿಬಿಟ್ಟರು.

ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಹೊಡೆತ ತಿಂದು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಗೆಪಾಟಲಾಗಿದ್ದ ಭಾರತೀಯ ಸೈನ್ಯದ ಒಂದು ಪಡೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾಗಿ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಸೇನಾಪತಿಯೊಬ್ಬ ಆಡಿದ ಈ ಮಾತು ಶುದ್ಧ ದಂಭದ ವ್ಯರ್ಥಾಲಾಪವೆಂದು ಬೇರೆ ಯಾರಾದರೂ ಭಾವಿಸಬಹುದಿತ್ತು, ಆದರೆ ಈ ದ್ವಿವಾಕ್ಯ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೂ ಸೈನಿಕರಿಗೂ ಅದು ಹೊಸ ಉತ್ಸಾಹದ ಸಿದ್ಧೋಪದಧಂತಾಯಿತು. ಕಳೆದುಹೋದ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ತಿರುಗಿ ಬಂತು. ಹೋರಾಡುವ ಪಡೆಗಳ ಜೀವನಾಡಿ ಮಾನೆಕ್‌ಶಾಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತು.

ಇದಾಗಿ ಆರೂವರೆ ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಜನರಲ್ ಮಾನೆಕ್‌ಶಾ ಭಾರತೀಯ ಭೂಸೈನ್ಯದ ವರಿಷ್ಠರಾಗಿ ನೇಮಕ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೇನಾಪತಿಗಳು ಗೌಣ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ನವಭಾರತದ

ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಸಂಧಿಕಾಲವನ್ನು ದಾಟುತ್ತಿರುವಾಗ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮಾನೆಕೌಶಾ ಗಮನಿಸುತ್ತಿರಬೇಕಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಸ್ಯಾಮ್ ಮಾನೆಕೌಶಾ ಎಂದು ಸೇನಾವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಸ್ಯಾಮ್ ಹೋರ್ಮುಸೌಜಿ ಫ್ರಮೌಜಿ ಜಮಾಶೆದೌಜಿ ಮಾನೆಕೌಶಾ ಅವರು ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದ ಸೈನಿಕ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನೇ ಪಡೆದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲ, ಅವರ ತಂದೆ ಡಾ. ಎಚ್. ಎಫ್. ಮಾನೆಕೌಶಾ ಅವರು ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಡಾಕ್ಟರರಾಗಿದ್ದು ಮೊದಲನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮೆಸೊಪೊಟೇಮಿಯದಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದವರು ನಿಜ. ಆದರೆ ಮಗನಿಗಾಗಿ ಅವರೇನೂ ಸೈನಿಕವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲ, ತಮ್ಮ ನಾಲ್ವರು ಗಂಡು, ಇಬ್ಬರು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಐದನೆಯವನಾದ ಸ್ಯಾಮ್ ಮಾನೆಕೌಶಾನನ್ನು ಅವರು ನೈನಿತಾಲಿನ ಶರ್ವುಡ್ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಕಳಿಸಿದ್ದರು. ಸೀನಿಯರ್ ಕೇಂಬ್ರಿಜ್ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಯಾಮ್ ಉತ್ತಮ ದರ್ಜೆಯಲ್ಲಿ-ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರಾಂತದಿಂದ ನಿಂತವರಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಹೆಚ್ಚಿನ ಗುಣಗಳೊಡನೆ -ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದಿದ.

ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಕೇಂಬ್ರಿಜ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಮಗನನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಡುವ ಭಾಷೆಯನ್ನು ತಂದೆ ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಿದ್ದರೆ ಬಹಳ ಮಾಡಿ ಮಾನೆಕೌಶಾ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸೇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ತಂದೆ ಮಗನ ವಯಸ್ಸು ತೀರ ಕಡಿಮೆಯೆಂದು ಹೇಳಿ ಅಮೃತಸರದಲ್ಲೇ (ಅಲ್ಲೇ ೧೯೧೪ರಲ್ಲಿ ಸ್ಯಾಮ್ ಮಾನೆಕೌಶಾ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು) ಹಿಂದೂ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಹಾಕಿದರು. ತಂದೆಯ ಇಚ್ಛೆ ಪೂರೈಸುವುದಾಗಿದ್ದರೆ ಮಗನೂ ಡಾಕ್ಟರನಾಗಿ ಅಮೃತಸರದಲ್ಲೇ ಇದ್ದ ತಂದೆಯ ದವಾಖಾನೆ ಮತ್ತು ಔಷಧದಂಗಡಿಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಪಂಡಿತ ಮೋತೀಲಾಲ ನೆಹರು, ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಗೋಖಲೆ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನೇತಾರರು ಭಾರತದಲ್ಲೇ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಸೇನಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗುವುದಕ್ಕೆ ತರಬೇತಿ ನೀಡುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ನಡೆಸಿದ ಚಳವಳಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ೧೯೩೨ರಲ್ಲಿ ಡೆಹರಾಡೂನಿನಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಮಿಲಿಟರಿ ಅಕಾಡಮಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂತು (ಆ ವರೆಗೆ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳ ತರಬೇತಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಸ್ಕಾಂಡರ್ವುನ್‌ನಲ್ಲೇ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು, ಜನರಲ್ ಕಾರ್ಕಪ್ಪ, ಜನರಲ್ ತಿಮ್ಮಯ್ಯ ಮೊದಲಾದವರೆಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಪಾಸಾದವರು). ಡೆಹರಾಡೂನ್ ಅಕಾಡಮಿಗೆ ಅರ್ಜಿಗಳನ್ನು ಕರೆದು ಜಾಹೀರಾತು ಬಂದದ್ದನ್ನು ಓದಿ ಸ್ಯಾಮ್ ಮಾನೆಕೌಶಾ ಕೂಡ ಒಂದು ಅರ್ಜಿ ಗುಜರಾಯಿಸಿದರು. ಅವರ ಆಯ್ಕೆಯೂ ಆಯಿತು. ೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಪಾಸಾಗಿ ಬಂದ ೪೦ ಪ್ರಥಮ ಕ್ಯಾಡೆಟ್‌ರಲ್ಲಿ ಮಾನೆಕೌಶಾ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದರು. ಡೆಹರಾಡೂನ್ ಅಕಾಡಮಿಯಿಂದ ಪಾಸಾಗಿ ಮುಖ್ಯ ಸೇನಾಪತಿ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೇರುವವರಲ್ಲಿ ಮಾನೆಕೌಶಾ ಮೊದಲಿಗರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಅಂದಿನಿಂದ ಮಾನೆಕೌಶಾರ ತಾರೆ ಉದಿತೋದಿತವಾಗುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ಎರಡನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬರ್ಮಾರಂಗದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಮಾನೆಕೌಶಾ ಸಿಟ್ವಾಂಗ್ ನದೀತೀರದಲ್ಲಿ ಜಪಾನಿ ಸೈನಿಕನೊಬ್ಬನ ಗುಂಡಿಗಾಹುತಿಯಾಗಿ ಪೊದೆಗಳ ನಡುವೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಹೆಣವೇ ಎಂದೆಣಿಸಿ ಎತ್ತಿ ಕುಟುಕುಟು ಜೀವ ಆಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಸಾಗಿಸಿದರು. ಆರು ತಿಂಗಳ ಶುಶ್ರೂಷೆಯ ನಂತರ ಅವರು ಆರೋಗ್ಯವಾಗಿ ಸೇವೆಗೆ ಮರಳಿದರು. ಅವರಿಗೆ ಅಪೂರ್ವ ಶೌರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಮಿಲಿಟರಿ ಪದಕವನ್ನು ರಣರಂಗದಲ್ಲೇ ಅರ್ಪಿಸಲಾಯಿತು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕಿದ್ದ ಗುಂಡನ್ನು ಅವರು ಅಲ್ಲೇ ಅಷ್ಟೇ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದ ನಂತರ ಮಾನೆಕೌಶಾ ಬ್ರಿಗೇಡಿಯರ್ ಆಗಿ ಬಡತಿ ಪಡೆದು ಕಾಶ್ಮೀರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದರು. ಸೈನಿಕ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯ ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿದ್ದ ಅವರು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿ ಯುದ್ಧತಂತ್ರ ಪ್ರವೀಣರೆಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆದರು. ಆ ಮೇಲೆ ಸಂಯುಕ್ತರಾಷ್ಟ್ರ ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಸರ್ ಬೆನಗಲ್ ನರಸಿಂಗರಾಯರಿಗೆ ಕಾಶ್ಮೀರ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕ ಸಲಹೆಗಾರರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ೧೯೫೭ರಲ್ಲಿ ಮೇಜರ್ ಜನರಲ್ ಪದಕ್ಕೆರಿ ಜಮ್ಮು ಕಾಶ್ಮೀರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸೇನಾದಲದ ಅಧಿಪತಿಯಾದರು. ಮೂರು ವರ್ಷ ವೆಲ್ಲಿಂಗ್‌ಟನ್ನಿನಲ್ಲಿರುವ ಸ್ಲ್ಯಾಫ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿದನಂತರ ಅವರು ತೇಜಪುರದಲ್ಲಿ ಕೋರ್ ಕಮಾಂಡರರಾದರು.

೧೯೬೭ರಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮ ವಿಭಾಗದ ಮುಖ್ಯ ಸೇನಾಪತಿಯಾಗಿ ಬಡತಿ ಹೊಂದಿದ ಅವರು ಮರುವರ್ಷ ಪೂರ್ವವಿಭಾಗದ ಮುಖ್ಯ ಸೇನಾಪತಿ ಪದಕ್ಕೆರಿದಾಗ ಅವರ ತಂತ್ರ ಪ್ರವೀಣತೆಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಅವಕಾಶ ದೊರಕಿತು. ನಾಗ ಮತ್ತು ಮಿಜೋ ದಂಗೆಖೋರರ ವಿರುದ್ಧ ನಡೆದ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯ ಯೋಜಕರು ಅವರೇ. ಅವರ ಕ್ರಮಗಳು ಎಷ್ಟು ಸಮಗ್ರವಾಗಿದ್ದವೆಂದರೆ ಇಂದು ಇವೆರಡೂ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಸೈನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಿರುಪದ್ರವಿಯಾಗಿವೆ. ನಾಗ ಬಂಡಾಯಗಾರರು ಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಚೀನದಿಂದ ತರಬೇತಿ ಪಡೆದು ಮರಳಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ನಾಗ “ಸೇನಾಪತಿ” ಮೋವು ಅಂಗಾಮಿಯನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದದ್ದು ಮಾನೆಕೌಶಾ ಅವರ ತೀರ ಈಚೆಗಿನ ಸಾಹಸ ಕೃತ್ಯವಾಗಿದೆ. ೧೯೬೮ರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಪದ್ಮಭೂಷಣ ಪದವಿ ಬಂತು.

ಜನರಲ್ ಮಾನೆಕೌಶಾರಂಥ ಸಮರ್ಥ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿ ಸೈನ್ಯ ಮತ್ತು ರಣರಂಗ ಎಂದರೇನೆಂಬ ಸರಿಯಾದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಲ್ಲದ ರಾಜಕೀಯ ಜನರಿಂದ ಆಳಲ್ಪಡುವ ದೇಶದಲ್ಲಿ

ತೊಂದರೆಗಳಿಗೆ ಈಡಾಗಿದ್ದರೆ ಅದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ಜನರಲ್ ತಿಮ್ಮಯ್ಯನವರಿಗೆ ಅವರ ಪಾಲಿನ ತೊಡಕುಗಳು ಬಂದಂತೆ ಮಾನೆಕೌಶಾಗೂ ಬಂದವು. ಹೇಗೋ ಏನೋ ಅವರು ಸಂರಕ್ಷಣ ಮಂತ್ರಿ ವಿ. ಕೆ. ಕೃಷ್ಣಮೆನನ್‌ರನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕರ್ಣಾಕರ್ಣಿಕೆಯಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಮಾತೆಂದರೆ, ಜನರಲ್ ತಿಮ್ಮಯ್ಯನವರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದ ಮೆನನ್‌ನು ಮಾನೆಕೌಶ ಅವರಿಗೆ ಒಂದು ಸಲ “ತಿಮ್ಮಯ್ಯನ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನು?” ಎಂದು ಕೇಳಿದರಂತೆ. ಮಿಲಿಟರಿ ನಡವಳಿಕೆಯ ಆರಾಧಕರಾದ ಮಾನೆಕೌಶ ಒಂದೇ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ವಿಷಯವನ್ನು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತ, “ಸ್ವಾಮಿ, ಅವರು ನನ್ನ ಮೇಲಧಿಕಾರಿಗಳು” ಎಂದರಂತೆ. ಈ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾದ ಭರ್ತ್ಸನೆಯಿಂದ ಚುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟ ಮೆನನ್ ೧೯೬೨ರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ಉರುಳುವ ವರೆಗೂ ಮಾನೆಕೌಶಾರ ಬೆನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ಮೇಲೆ ಕೆಲ ಆರೋಪಗಳನ್ನು ಹೊರಿಸಿ ವಿಚಾರಣೆ ಕೂಡ ಆಯಿತು. ಸ್ಟಾಫ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಕಮಾಂಡೆಂಟರಾಗಿದ್ದ ಅವರು ಅಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸೇನಾಪತಿಗಳ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ತೂಗ ಹಾಕಿದ್ದರಿಂದ ಮಾನೆಕೌಶ ಸ್ವದೇಶ ವಿರೋಧಿಗಳೆಂದು ಆರೋಪಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಆರೋಪಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅವರಿಗೆ ಬಡತಿ ಸಿಗಬೇಕಾದ್ದು ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಈಗಲಾದರೂ ಕೃಷ್ಣಮೆನನ್‌ರಿಗೆ ಹತ್ತಿರದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಮಾನೆಕೌಶಾರಿಗೆ ದೊರೆತ ಬಡತಿಯನ್ನು ಹೈತೂರ್ವಕ ಸ್ವಾಗತಿಸಿಲ್ಲ.

ಮಾನೆಕೌಶ ಅವರನ್ನು ಸೇನಾವರಿಷ್ಠನಾಗಿ ಮಾಡುವ ಮುಂಚೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಒಳಗುದಿ ಇದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಪಾಕಿಸ್ತಾನಿ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಗತಿ ಕಾಣಿಸಿದ ಜನರಲ್ ಹರಬಕ್ಷ ಸಿಂಗರನ್ನು ಈ ಹುದ್ದೆಗೇರಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಒಂದು ವರ್ಗದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿತ್ತು. ಮಾನೆಕೌಶ ಸಿಂಗರಿಗಿಂತ ಕೆಲ ದಿನ ಮಾತ್ರ ಅಧಿಕಾರ ಜ್ಯೇಷ್ಠರಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಮೇಲಿನ ಪದವಿಗಳನ್ನು ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರೇ ಜ್ಯೇಷ್ಠತ್ವದಿಂದ ನಿರ್ಧರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧಕಾಲದ ಅಮೇರಿಕನ್ ವರಿಷ್ಠ ಸೇನಾಪತಿ ಐಸೆನ್‌ಹಾವರರನ್ನು ಆರಿಸುವಾಗ ಮುನ್ನೂರು ಚಿಲ್ಲರೆ ಜನರ ಜ್ಯೇಷ್ಠತ್ವವನ್ನು ಹಾರಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ಮಾನೆಕೌಶ ನಾಗರಿಕ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಇಷ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಯಾರೂ ಪ್ರಶ್ನಿಸುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರು ದೃಢಚಿತ್ತದ, ಸುಲಭವಾಗಿ ಸ್ವಂತಾಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಬದಲಿಸದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದು ಹೆಸರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ನಾಗರಿಕ ಸರ್ಕಾರದ ಅಪ್ಪಣೆಗಳು ಅವರಿಗೆ ರುಚಿಸದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅವರು ಸುಮ್ಮನೆ ಅದಕ್ಕೆ ತಲೆವಾಗುವರೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಶಂಕೆ ಕೆಲವರಿಗಿದ್ದರಬಹುದು. ಸಾಲದ್ದಕ್ಕೆ ಅವರು ಸೈನಿಕರಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಳದರ್ಜೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತುಂಬಾ ಜನಪ್ರಿಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸೈನಿಕರು ಹೃದಯದಾರ್ಥಕ್ಕೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರಲ್ಲವೆ?

೧೯೩೯ರಲ್ಲಿ ಮುಂಬಯಿಯ ಜೆ. ಜೆ. ಕಲಾ ಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯಾಗಿದ್ದ ಸಿಲ್ವಾ ಎಂಬ ಪಾರ್ಸಿ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ವಿವಾಹವಾದ ಮಾನೆಕೌಶಾರಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು. ಮಾನೆಕೌಶಾಗೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಅಭಿಜಾತ ಸಂಗೀತ ಬಹಳ ಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದು ಅಡಿಗೆಯ ಕಲೆಯನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರಿಯರೂ ಹೌದು.

ಮಾನೆಕೌಶಾ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಸೇನಾವರಿಷ್ಠನಾಗಬಹುದು? ಅವರು ಭೂಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸದಾ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ಇರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಎಂಥ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿಯೂ ಶಾಂತರಾಗಿರಬಲ್ಲ ಮಾನೆಕೌಶಾ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ತಮ್ಮ ಗುಣಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರಶಂಸೆ ಬಂದರೆ ಮೆಚ್ಚುವವರು. (ಯಾರು ಮೆಚ್ಚುವುದಿಲ್ಲ?) ಅವರು ಶಿಸ್ತನ್ನೂ ದಕ್ಷತೆಯನ್ನೂ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯಾದ್ದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವರೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾನೆಕೌಶಾ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಿಯನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದರೆ ಅಮೇರಿಕದ ಜನರಲ್ ಮೆಕಾರ್ಥರ್. ಈ ವಿಶ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸೇನಾಪತಿಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಘಟನೆಗಳು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಪರ್ಲ್ ಹಾರ್ಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಜಪಾನೀಯರು ಅಮೇರಿಕನ್ನರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಅಮೇರಿಕದ ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನು ಪುನಃ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಸುವ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹಟದಿಂದ ಸಾಧಿಸಿದ್ದೊಂದು; ತಮ್ಮ “ಸದಸದ್ವಿವೇಕಕ್ಕೆ” ಸರಿದೋರದಿದ್ದಾಗ ಅಮೇರಿಕದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನೂ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದ್ದು ಇನ್ನೊಂದು.

ಮೆಕಾರ್ಥರ್‌ರ ಹಾಗೆ ಮಾನೆಕೌಶಾ ಕೂಡ ದೇಶದ ಮಿಲಿಟರಿ ವೈಭವವನ್ನು ಪುನಃ ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯತ್ನಿಸಬಹುದೆಂದು ಭಾವಿಸುವವರಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ಭಾರತೀಯ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ಪತ್ರಿಕೆಯಂತೂ ಅವರಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರ ವರಿಷ್ಠರಾಗುವ ಯೋಗ ಉಂಟೆಂದು ಬರೆದುಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಇದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮಿಲಿಟರಿ ಅಧಿಕಾರ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕಿಂತ ಹಿತಕಾರಿಯಾಗುವುದೆಂಬ ಭ್ರಮೆಯುಳ್ಳವರಷ್ಟೇ ಇದನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಸೈನ್ಯದ ಕರ್ತವ್ಯಾಕರ್ತವ್ಯವನ್ನರಿತ ಸೈನಿಕ ಧರ್ಮದ ಆರಾಧಕರಾದ ಮಾನಿಕಶಾರ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಅವರ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಮಾತಾಗುತ್ತದೆ.

೨೫. ಕೆ. ಎಂ. ಮುನಶಿ - ಒಂದು ಅಘಟಿತ ಘಟನೆ

ಬದಲಾವಣೆ ಯಾವನಧರ್ಮವಾಗಿದ್ದರೆ ಇವರಿನ್ನೂ ಯುವಕರು

ಆಧುನಿಕ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೆ. ಎಂ. ಮುನಶಿಯವರು ಒಂದು ತರಹದ ಅಘಟಿತ ಘಟನೆಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ರಾಜಕೀಯ ಚರಿತ್ರೆ ಹೆಚ್ಚಿನವರಿಗೆ ಗೊತ್ತು: ಗಾಂಧೀಜಿಯೊಡನೆ ಹೆಗಲಿಗೆ ಹೆಗಲು ಹಚ್ಚಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದರು, ಮುಂಬಯಿಯ ಗೃಹಮಂತ್ರಿಗಳಾದರು, ಹೈದರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ದೂತರಾದರು, ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಆಹಾರ-ಕೃಷಿ ಮಂತ್ರಿಗಳಾದರು, ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಗವರ್ನರರಾದರು. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿಗೇ ಮುಗಿಯಲಿಲ್ಲ ಮುನಶಿಯವರ ಕಥೆ. ವಕೀಲರಾಗಿ ಅವರು ದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹಿರಿಯ ನ್ಯಾಯವಾದಿಯೆಂದು ಹೆಸರಾಂತರು. ಸಾಹಿತಿಯಾಗಿ ಗುಜರಾಥಿ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದರು. ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಗುಜರಾಥಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೋಲಾಹಲವೆಬ್ಬಿಸಿದರು. ಸನಾತನ ಧರ್ಮದ ತತ್ವಗಳ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ದೇಶದ ಗತಕಾಲದ ಬಗ್ಗೆ ಆದರಾಭಿಮಾನ ಹುಟ್ಟಿಸಲು ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯನ್ನೇ ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಶಿಕ್ಷಣ-ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತಾ ಪ್ರಧಾನ ಶಿಕ್ಷಣ-ಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವನ್ನೇ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಮುನಶಿಯವರು ಐವತ್ತು ವರ್ಷಕ್ಕೂ ಹಿಂದೆ ಜೀವನ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಅವರ ಬೆಂಬಲಕ್ಕೆ ಮುನಶಿ ಕುಲದ ಅದಮ್ಯ ಅಭಿಮಾನದ ಹೊರತು ಬೇರೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ೨೫೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಅವರ ಕುಲದ ಹೆಸರು ಮುನಶಿಯೆಂದಿರದೆ ಪಾಠಕ ಎಂದಿತ್ತಂತೆ. ಬಡೋಚದಲ್ಲಿ ಅವರ ಪೂರ್ವಜರಿಗೆ ಮೊಗಲರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಹುದ್ದೆ ಇತ್ತು. ಅವರ ಒಬ್ಬ ಪೂರ್ವಜ ಮೊಗಲ ಸಮ್ರಾಟನನ್ನು ಹೊಗಳಿ ಪರ್ಶಿಯನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿತೆ ಬರೆದಿದ್ದರಿಂದ ಆತ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಮುನಶಿ ಬಿರುದನ್ನೂ ಬಡೋಚ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರತಿ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೊಂದು ರೂಪಾಯಿಯಂತೆ ವರ್ಷಾಶನವನ್ನೂ ದಯಪಾಲಿಸಿದನಂತೆ. ಅಂದಿನಿಂದಲೂ ಮುನಶಿ ಕುಲ ಅನೇಕ ಕವಿ, ವಾಗ್ಮಿ ಸಂಗೀತಪ್ರಿಯರಿಂದ ತುಂಬಿಹೋಗಿದೆ.

೧೯೮೭ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೯ರಂದು ಕನ್ಹಯ್ಯಲಾಲ ಮಾಣಿಕಲಾಲ ಮುನಶಿಯವರು ಹುಟ್ಟಿದಾಗ ಪೈತ್ಯಕ ಸಂಪತ್ತು ವಿಶೇಷವೇನೂ ಉಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ತಂದೆ ಮಾಣಿಕಲಾಲರು

ಬೇಗನೆ ತೀರಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಬಡತನದ ರುಚಿ ತೀವ್ರವಾಗಿಯೆ ಹತ್ತಿತು. ಆದರೆ ಮುನಶಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಾಪ್ರೇಮದ ಸಂಗಡ ಹೋರಾಡುವ ಜಿಗುಟೂ ಇಳಿದುಬಂದಿತ್ತು. (ಮೊಗಲರಿಂದ ಭಡೋಚ ದುರ್ಗವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಮುನಶಿಯವರ ಆಗಿನ ಪೂರ್ವಜರಿಗೆ “ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಶತ್ರು” ಎಂದು ಸರ್ತಿಫಿಕೇಟು ಕೊಟ್ಟದ್ದರಂತೆ,) ಕನ್ನಯ್ಯಲಾಲರು ವಕಾಲತ್ತಿಗೆ ಓದಿದರು. ಹಸಿವೆ ನೀರಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ವಕಾಲತ್ತು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಮೇಲೂ ಹಲ ವರ್ಷ ಅರೆಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದರು. ಆದರೆ ಅವರ ಜಿಗುಟು ಅವರ ಕೈ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಐದು ರೂಪಾಯಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಮುಂಬಯಿಗೆ ಬಂದು ಅನಂತವಾಡಿಯ ಒಂದು ಬಾಡಿಗೆ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಐವರಲ್ಲೊಬ್ಬರಾಗಿ ಐದು ರೂಪಾಯಿ ತಿಂಗಳ ಹೋಟೆಲಲ್ಲಿ ಉಂಡು ಹೊಟ್ಟೆಗಾಗಿ ಪ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಫ್ರೂಫ್ ತಿದ್ದಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ ಅವರು ೧೩ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಶ್ರೇಣಿಯ ವಕೀಲರೆಂದು ಹೆಸರಾಂತರು.

ವಕೀಲರಾಗಿ ಅವರು, ಆಮೇಲೆ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗಳಿಸಿದ ದಿವಾಣಿ, ಫೌಜದಾರಿ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳನ್ನು ಹೋರಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಸಿನೆಮಾ ಪತ್ರಿಕಾಕರ್ತೃ ಕೊಲೆ ಮೊಕದ್ದಮೆಯೆಂದು ಹೆಸರಾಂತ ಮೊಕದ್ದಮೆಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ‘ರಾಹುಕಾಲ’ದ ಆಧಾರದಿಂದ ಆರೋಪಿಯನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿಸಿ ನ್ಯಾಯ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೇ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸಿದರು. ಎರಡನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಂಜಾಬಿನ ವಕೀಲರಾರೂ ಜಯಪ್ರಕಾಶ ನಾರಾಯಣರ ಪರವಾಗಿ ವಕಾಲತ್ತು ವಹಿಸಲು ಹೆದರಿ ನಿರಾಕರಿಸಿದಾಗ ಮುನಶಿಯವರು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನೂ ನಡುಗಿಸುವ ಪಂಜಾಬ್ ಪೊಲೀಸರನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಲಾಹೋರ ಹೈಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸ್ ಕಮೀಷನರನನ್ನು ಅಡ್ಡಸವಾಲಿನಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಕೋರ್ಟಿನ ಮಾನಹಾನಿಗೆ ಕ್ಷಮಾಪಣೆ ಕೇಳಿಸಿದರು.

ಕೆ. ಎಂ. ಮುನಶಿಯವರಿಗೆ ವಕೀಲಿ ವೃತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಮಮತೆ. ವಕೀಲನಾದವನ ಪ್ರಥಮ ಧರ್ಮ ತನ್ನ ಸಹಾಯ ಕೋರಿ ಬಂದ ಪಕ್ಷಕಾರರನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದೇ ಆಗಿದೆಯೆಂದವರು ನಂಬಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇತರ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿನ ಹಾಗೆ, ಗಾಂಧೀಜಿಗೂ ಅವರಿಗೂ ವಾಗ್ಯಾದವಾದುದುಂಟು.

ಚುರುಕು ಬುದ್ಧಿಯ ವಕೀಲರೆಂದು ಹೆಸರಾದರೂ ಮುನಶಿಯವರು ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಕನಸುಗಾರರು. ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲೇ ಅವರು ತಾಯಿಯಿಂದ ರಾಮಾಯಣ, ಭಾರತ, ಭಾಗವತಗಳ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಾಹಿತ್ಯಸೂರ್ತಿ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗನಿದ್ದಾಗಲೆ ಅವರು ಮನೆಯ ಮಹಡಿಯ ಜಗಲಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಎದುರುಗಡೆ ಬೇವಿನ ಮರದ ಮೇಲೆ ನರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಾವಿರ ಕಣ್ಣಿನ ನವಿಲುಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ತಾಸುಗಟ್ಟಲೆ ಕುಳಿತು ಮಧುರಾ ವೃಂದಾವನಗಳ ಕನಸು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ದುರ್ಬಲ ಶರೀರದವರಾದುದರಿಂದ ಆಟಪಾಟಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಆಸಕ್ತಿ

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೧೫೩

ಅಷ್ಟಕಷ್ಟೇ. ಮುನಶಿ ಕುಲದ ಸ್ಪರ್ಧಾಭಾವದಿಂದ ಆಟಗಳನ್ನು ಹಟಕ್ಕಾಗಿ ಆಡಿ ತೋರಿಸಿದರೂ ಅವರ ಹೃದಯ ಅಕ್ಷರಾಭ್ಯಾಸವಾದಂದಿನಿಂದಲೂ ಕಥೆ ಕಾದಂಬರಿ ಓದುವುದರತ್ತವೇ ಧಾವಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹೈಸ್ಕೂಲು ಸೇರಿದೊಡನೆ ಬಂಕಿಮ, ಸ್ಯಾಟ್, ಡ್ಯೂಮಾ, ಮಿಸಸ್ ಹೆನ್ರಿ ವುಡ್ಡರ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಹಿಂಗದ ಹಸಿವೆಯಿಂದ ಓದತೊಡಗಿದರು. ೧೯೦೧ರಲ್ಲಿ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕೂತಾಗ “ನಿನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಆಟ”ದ ಬಗ್ಗೆ ನಿಬಂಧ ಬರೆಯುವ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಅವರಾಗ ಬರೆದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಿಬಂಧ ಕಾದಂಬರೀ ವಾಚನದ ಬಗ್ಗೆ!

ಈ ರೋಮಾಂಟಿಕ್ ಪ್ರಣಯ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ವಾಚನವು ಅವನ ಕಲ್ಪನಾ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಚೋದಿಸಿದತೆಂದರೆ, ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲೇ ಒಬ್ಬ ಅಲ್ಪ ಪರಿಚಿತ ಹುಡುಗಿಯೊಡನೆ ತಾನು ಪ್ರೇಮಪಾಶದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದ್ದೇನೆಂದು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡು ಯಾವನೊಬ್ಬ ಪ್ರೌಢ ಕನ್ಯೆಯು ತನ್ನ ರಾಧೆಯ ವಿರಹದ ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬಹುದಾದಷ್ಟು ತೀವ್ರವಾಗಿಯೇ ಅವರೂ ಈ ಹುಡುಗಿಯ ಅಗಲಿಕೆಯನ್ನನುಭವಿಸಿದರು. ಈ ‘ಮಣಕ ಪ್ರಣಯ’ವು ಮತ್ತೇನನ್ನೂ ಹಡೆಯದಿದ್ದರೂ ಮುನಶಿಯವರ ಪ್ರಣಯ ಕಾದಂಬರಿಗಳಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಆಂತರಿಕ ಸಂತಾಪದ ಅನುಭೂತಿ ಸಂಪತ್ತನ್ನೊದಗಿಸಿತು. ಈ ಮಣಕ ಪ್ರಣಯದ ವಸ್ತುವನ್ನುಪಯೋಗಿಸಿಯೇ ಅವರು ೧೯ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಥೆ ಬರೆದರು. ಆಮೇಲೆ ೧೯೧೩-೧೪ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ‘ವೈರನೀ ವಸುಲಾತ್’ ಎಂಬ ಗುಜರಾಥಿ ಕಾದಂಬರಿಗೂ ಅದೇ ವಸ್ತುವಾಯಿತು.

ಪಕ್ಷಕಾರರಿಲ್ಲದ ವಕೀಲರಾಗಿ ಕಳೆದ ಪ್ರಥಮ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಬರಿ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸಲು ಮುನಶಿಯವರ ಲೇಖನಿಯಿಂದ ಹೊರಬರುತ್ತಿದ್ದ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಅವುಗಳ ಲೇಖಕನಿಗೆ ಕಾಗದದ ಖರ್ಚಿಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಪ್ರತಿಫಲವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಕರಿಂದ ಪಡೆಯದಿದ್ದರೂ (ವಾರಕ್ಕೆ ೧೨ ಆಣೆ) ಇಡೀ ಗುಜರಾಥಿ ಪ್ರಾಂತದ ಭಾವನೆಯ ಮೇಲೆ ಅಧಿಷ್ಠಾನ ಪಡೆದವು. “ವೈರನೀ ವಸುಲಾತ್” ಧಾರಾವಾಹಿಯಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ರೋಗಿಣಿಯೊಬ್ಬಳ ಗಂಡ, ಈ ಕಾದಂಬರಿಯ ಕೊನೆಯನ್ನು ನೋಡದೆ ತಾನು ಸಾಯುವುದಿಲ್ಲೆಂದು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಅಸಹ್ಯ ವೇದನೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ; ಅವಳ ಯಾತನೆ ನೋಡಲಾರೆ, ಉಳಿದ ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ಅವಳಿಗೆ ಓದಲು ಕೊಡಿ, ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡನಂತೆ.

ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಈ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಎಷ್ಟು ಮನೆಮಾತಾಗಿ ಹೋದವೆಂದರೆ ಅನಂತರ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅವುಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಬರತೊಡಗಿತು. ಮುಂಬಯಿಯ ಶ್ರೀಮಂತ ಗುಜರಾಥಿ ಕುಲದ ನವಯುವತಿಯೋರ್ವಳನ್ನು ಒಬ್ಬ ದರಿದ್ರ ತರುಣ ಪ್ರೇಮಪಾಶದಲ್ಲಿ ಕೆಡವಿ ಹಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಲಗ್ನದ ಶಾಸ್ತ್ರ ಮಾಡಿಕೊಂಡ. ಆ ಲಗ್ನ ಸಿಂಧುವಲ್ಲೆಂದೂ ಅದರಿಂದ ಅವಳನ್ನು ತಿರುಗಿ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳಿಗೊಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಮೊಕದ್ದಮೆ

ನಡೆಸಲು ಮುನಶಿಯವರನ್ನು ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ವಾದ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ತಮಾಷೆಯಾಗಿ, “ಮುನಶಿಯವರೇ, ನಿಮ್ಮ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರಣಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ ಈ ತರುಣ ತರುಣಿಯರ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಉತ್ತೇಜನಗೊಳಿಸಿ, ಈಗ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯನ್ನು ಕೃತಿಗಳಿಸಿದ ಜೋಡಿಗಳನ್ನು ಅಗಲಿಸಲು ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ನ್ಯಾಯವೇ?” ಎಂದು ಸವಾಲು ಹಾಕಿದರಂತೆ.

ಆದರೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೋಜೆಂದರೆ ಅವರ ಪ್ರಥಮ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನೋದಿದ ತರುಣ ವಿಧವೆಯೊಬ್ಬಳು ಮೆಚ್ಚಿ ಅಹಮದಾಬಾದಿನಿಂದ ಮುಂಬಯಿಗೆ ಅವರನ್ನು ನೋಡಲು ಬಂದಳು. “ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅವಳು ತನ್ನ ಹೆಸರು ಬದಲಾಯಿಸಬೇಕಾಯಿತು” ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಹಾಸ್ಯವಾಗಿ ಮುನಶಿಜಿ. ಸ್ವತಃ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಕನ್ನಯ್ಯಲಾಲರು ಅವಳನ್ನೇ ಲಗ್ನವಾದರು. ಅವರೇ ಲೀಲಾವತಿ ಮುನಶಿ.

ಮುನಶಿಯವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕ, ಐತಿಹಾಸಿಕ, ಪೌರಾಣಿಕ ಮೂರೂ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ‘ಜಯ ಸೋಮನಾಥ’, ‘ಗುಜರಾಥ ನೋ ನಾಥ’, ‘ರಾಜಾಧಿರಾಜ’, ‘ಪೃಥ್ವೀವಲ್ಲಭ’, ‘ಭಗ್ನ ಪಾದುಕಾ’ ಮೊದಲಾದವು ಅನೇಕ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಗೊಂಡು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿವೆ. ಅವರ ‘ಪೃಥ್ವೀವಲ್ಲಭ’ ಕನ್ನಡಿಗರನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿಯೂ ಇದೆ. ಗುರ್ಜರ ಮುಂಜ ಕರ್ನಾಟಕದ ತೈಲಪನಿಗೆ ಸೋತು ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದ ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಗುಜರಾಥಿ ಜನಪದ ಗೀತಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿ ಕನ್ನಡಿಗರನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದು ಅಷ್ಟೇನೂ ಪ್ರಶಂಸಾತ್ಮಕವಾಗಿಲ್ಲ. ಅದು ಚಲಚಿತ್ರವಾಗಿ ಬರುವವರೆಗೆ—ಮೊದಲೇ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದರೂ—ನಾವೇನೂ ಎಚ್ಚತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಚಿತ್ರವಾಗಿ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಕೋಪೋದ್ರಿಕ್ತ ಪತ್ರಗಳು ಲೇಖಕರಿಗೆ ಹೋದವು. ಆದರೆ ಮುನಶಿಯವರು ಗುಜರಾಥಿ ಜನಪದ ಗೀತವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ತಮ್ಮ ನಿರಪರಾಧವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದರು.

ಮುನಶಿಯವರ ರಾಜಕೀಯ ಜೀವನ ಸೌಮ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ ಎನ್ನಬೇಕು. “ನನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಒಬ್ಬ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಅವಮಾನಗೊಳಿಸಿದ್ದ. ಆದರಿಂದ ನಾನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಡ್ವೇಷಿಯಾಗಿಬಿಟ್ಟೆ” ಎಂದು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನವರು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ರಾಜಕೀಯ ತತ್ವಸ್ಫೂರ್ತಿ ದೊರೆತದ್ದು ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರಿಂದ. ಅವರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿದ್ದು ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರ ಕಾರ್ಯಪದ್ಧತಿ. ಯಾವುದೊಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ “ಇಜಂ”ನಿಂದ ಅವರ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೊಂಡಿರದೆ, ಭಾರತದ ಭವ್ಯ ಗತವೈಭವವು ಅವರಲ್ಲಿ ಅದೇ ತರದ ಭವ್ಯ ಭವಿಷ್ಯತ್ತನ್ನು ಕಟ್ಟುವ, ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳ

ಪಾರತಂತ್ರ್ಯದ ಪರಿಮಾರ್ಜನೆ ಮಾಡಿ ಮತ್ತೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಶುದ್ಧ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯಿಂದ ಪ್ರಚೋದನೆ ಪಡೆದಿದೆ.

ಈ ಸಾಧ್ಯಗಳ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಅವರು ದುಡಿದರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂಸೇವಕನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಮಂತ್ರಿಯ ವರೆಗೆ ನಾನಾ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಮುನಶಿಯವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಯಾವ ಬಿಗುವಾದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿಯೂ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವಂಥದಲ್ಲ. ಅನಿಬೆಸೆಂಟ್, ತಿಲಕ, ಜಿನ್ನಾ ಸಾಹೇಬರೊಡನೆ ಸೇರಿ “ಹೋಂ ರೂಲ್” ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯ ನಾಯಕತ್ವ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಮೇಲೆ ಅವರೊಡನೆ ಮತಭೇದವಾಗಿ ಕಾಯದೆ ಭಂಗ ವಿರೋಧಿಗಳಾದ ಜಿನ್ನಾ ಸಾಹೇಬರೊಡನೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದರು. ಅಂದಿನಿಂದ ಅವರು ಸರದಿಯ ಮೇಲೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಹೊರಗಿಂದ ಒಳಗೆ ಒಳಗಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದದ್ದುಂಟು. ಬಾರ್ಡೋಲಿಯಲ್ಲಿ ಸರದಾರ ಪಟೇಲರ ವೀರಕರ್ಮವನ್ನು ಕಂಡು ವೀರಹೃದಯದ ಮುನಶಿಯವರಿಗೆ ಮನವರಿಕೆಯಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ ನೆರವಾದರು. ೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯೊಡನೆ ಸೇರಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಹೋದರು. ಈ ಸೆರೆ ಅವಧಿಯನ್ನವರು ವಿಜಾಪುರದ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದರು. ಎರಡನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಪ್ರಾರಂಭ ಕಾಲದಲ್ಲಿ I follow the Mahatma - ನಾನು ಮಹಾತ್ಮರ ಬಂಟ ಎಂದು ಸಾರಿದರು. ಯುದ್ಧ ಮುಗಿಯುವುರೊಳಗೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಕೂಗಿನ ಬಗ್ಗೆ ಮೃದುಭಾವ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಪರ್ಲು ಹರಿದುಕೊಂಡು ‘ಅಖಂಡ ಹಿಂದುಸ್ತಾನ’ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು - ಅರ್ಥಾತ್ ಹಿಂದೆ ಜಿನ್ನಾರೊಡನೆ ಹೊರಬಿದ್ದರು. ಈಗ ಜಿನ್ನಾರ ವಿರುದ್ಧ ಹೊರಬಿದ್ದರು. ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಕರೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸೇರಿದರು. ನೆಹರೂ ನಾಯಕತ್ವವನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದರು. ೧೯೫೯ರಲ್ಲಿ ನೆಹರೂ ಅವರು ನಾಗಪುರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ತಿ ಸಮಾಜವಾದಕ್ಕೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಹಾಕಿದಾಗ ನೆಹರೂ ನೀತಿಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಹೊರಬಂದರು. ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರಾಜಾಜಿಯನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದ್ದ ಅವರು ಈಗ ರಾಜಾಜಿಯ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪಕ್ಷ ಸೇರಿದ್ದಾರೆ.

ನಿಜವೆಂದರೆ, ರಾಜಕೀಯದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕೆ. ಎಂ. ಮುನಶಿಯವರು ಯಾರೊಬ್ಬರನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಲಾರದಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳವರು ಮತ್ತು ಇಡೀ ದೇಶಕ್ಕೆ ನಾಯಕತ್ವ ನೀಡಲು ನಸುವೆ ಕಡಿಮೆ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದಾರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ‘ಪಕ್ಷ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಅವರು ವರಿಷ್ಠ ನಾಯಕರಿಗೆ ನುಂಗಲಾರದ ಉಗುಳಲು ಬಾರದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೩೮ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಿಗೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾದಾಗ ಮುಂಬಯಿ ಗೃಹಮಂತ್ರಿ ಪದಕ್ಕೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಮೇಲೆ ಅರ್ಧಮರ್ಧ ಮಾತ್ರ ನಿಷ್ಠೆಯುಳ್ಳ ಇವರನ್ನು ಆರಿಸಿದಾಗ ತುಸು ಗುಣುಗುಣ ಕೇಳಿಬಂತು. ಆ ಪದದಲ್ಲಿ ಅವರು ‘ಟ್ರಬಲ್ ಶೂಟರ್’

ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ನಿಷ್ಕರುಣೆಯಿಂದ ಹತ್ತಿಕ್ಕುವವರು' ಎಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆದರೂ ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ದಂಗೆಗಳನ್ನು ಅವರು ಬಿರುಸಾಗಿ ಹತ್ತಿಕ್ಕಿದ ರೀತಿಯು ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ಐಕ್ಯವನ್ನು ಮೆತ್ತನ್ನ ನೀತಿಯಿಂದ ಸಾಧಿಸಬಹುದೆಂದು ನಂಬಿದವರ ಹುಬ್ಬುಗಳನ್ನು ಗಂಟಕ್ಕಿಸದಿರಲಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರ ಮೊಂಡು ಹಿಡಿದ 'ಸ್ವತಂತ್ರ ಹೈದರಾಬಾದ್'ನ್ನು ದಾರಿಗೆ ತರಬೇಕಾದರೆ ಈ ಟ್ರಬಲ್ ಶೂಟರ್'ನೇ ರಾಜದೂತನಾಗಿ ನೇಮಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಸರದಾರ ಪಟೇಲರ ಪೂರ್ತಿ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾದ ಅವರು ಹೈದರಾಬಾದ್ ವಿಲಯನದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಜೀವಕ್ಕೆ ಅಪಾಯ ಸಂಭವವನ್ನೂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ವಹಿಸಿದ ಪಾತ್ರವು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಒಂದು ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಾನದ ನಿಟ್ಟುಸಿರನ್ನೂ ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಅಸಹಾಯ ಅಸಂತೋಷವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡಿತು.

ಅನಂತರ ಈ ಉಪದ್ರವ ವಿನಾಶಕನಿಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಆಹಾರ-ಕೃಷಿ ಮಂತ್ರಿ ಪದ ಕೊರಳಿಗೆ ಬಿತ್ತು. ಈ ಮಂತ್ರಿ ಪದದಿಂದಲೇ ಅವರು 'ಮರಗಳ ತಂದೆ' ಎಂಬ ಬಿರುದು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದು. ಅವರು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ವನ ಮಹೋತ್ಸವ ಈಗಷ್ಟು ನಿತ್ಯವಾಗಿ ಹೋಗಿದೆಯೆಂದರೆ ಅದರ ನಿಮಿತ್ತವೇ ಮರೆತು ಹೋಗುವಂತಾಗಿದೆ.

ಕನ್ಯಾಯಲಾಲ್ ಮುನಶಿಯವರು ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಜನ್ಮವಿತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಇಂದು ಹಿರಿಮೆ ಹೊಂದಿರುವುದು ಭವನ ವಿದ್ಯಾಲಯ. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಭಿಮಾನದ ಅದರ ಧಾರ್ಮಿಕ ತತ್ವಗಳ, ಪುನರುತ್ಥಾನವನ್ನು ಗುರಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಈ ಸಂಸ್ಥೆ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದೆ. ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನೂ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನೂ ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿದೆ. ಈಚೆಗೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಇದರ ಶಾಖೆಯೊಂದು ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಕೆ.ಎಂ.ಮುನಶಿಯವರಿಗೀಗ ೭೫ ವರ್ಷ ಅಥವಾ ಇನ್ನೂ ೭೫ ವರ್ಷ ಮಾತ್ರ ಎನ್ನಬೇಕೇನೋ. ಬದಲಾವಣೆಯು ಯಾವನ ಧರ್ಮವಾಗಿದ್ದರೆ ಅವರಿನ್ನೂ ಯುವಕರೆ. ಬಹುಕಾಲದ ರಾಜಕೀಯ ಸಂಪರ್ಕಗಳನ್ನು ಹರಿದುಕೊಂಡು ಈಚೆಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪಕ್ಷವನ್ನವರು ಸೇರಿದ್ದು ಅವರ ಪರಿವರ್ತನಶೀಲತೆಯ ನಿದರ್ಶನವಲ್ಲವೆ? ಆದರೆ ಅವರು ಇನ್ನೂ ಬದಲಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆನ್ನಲು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈಗಾಗಲೇ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪಕ್ಷದ ಕೆಲನೀತಿಗಳು ಅವರಿಗೆ ಒಗ್ಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅವರು ಅದರ ವಿರುದ್ಧವೂ ದಂಗೆಯೇಳಬಹುದು.

ಅದು ಮುನಶಿಯವರ ಕುಲಬಿರುದು. ಅವರೇ ಒಮ್ಮೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯೊಡನೆ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಹೇಳಿದಂತೆ: "ನಿಮ್ಮ ಸತ್ಯ ಆನೆಯಂತೆ ದೊಡ್ಡದಿರಬಹುದು. ನನ್ನದು ಪುಟ್ಟ ಮೊಲವಾಗಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದು ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಸತ್ಯ. ಅದನ್ನು ತುಳಿಯಲು ಬಿಡಲಾರೆ."

೨೬. ಮುರಾರಜಿ ದೇಸಾಯಿ

“ನೆಹರು ನಂತರ ಯಾರು?” ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕ ಬರೆದ ವೆಲ್ಸ್ ಹ್ಯಾಂಗ್‌ನ್ ಜವಾಹರಲಾಲರ ಸಂಭಾವ್ಯ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳೆಂದು ಹೆಸರಿಸಿದ ಎಂಟು ಜನರಲ್ಲಿ ಮುರಾರಜಿ ದೇಸಾಯಿ ಹೆಸರು ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿತ್ತು. ಮುರಾರಜಿಯವರ ಜ್ಯೋತಿಷಿಗಳು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿತ್ವವನ್ನು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆಂದು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಸುದ್ದಿ ಹಬ್ಬಿತ್ತು. ಇದೆಲ್ಲ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೆಂದು ರಾಜಕಾರಣ ವಿಚಕ್ಷಣರಿಗೂ ಅನಿಸಿತ್ತು. ನೆಹರೂ ನಂತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಮತರೆಂದರೆ ಮುರಾರಜಿ ಎಂಬುದು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪತಕ್ಕ ಮಾತಾಗಿದೆ. ಅವರ ಚಾರಿತ್ರ್ಯ, ನಿಷ್ಠೆ, ಸೇವೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆಡೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ ನೆಹರೂ ನಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಕರ್ಣಧಾರನನ್ನು ಆರಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಎರಡಾವೃತ್ತಿ ಬಂದರೂ ಮುರಾರಜಿಯ ಕೈಗೆ ಹಣ್ಣು ನಿಲುಕಲಿಲ್ಲ.

ಹೀಗೇಕಾಯಿತು? ಕಾಮರಾಜರ ಗ್ರಹಗಳಿಗೂ ಮುರಾರಜಿ ಗ್ರಹಗಳಿಗೂ ಬಂದ ತಾಕಲಾಟದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣದ ಸೂತ್ರಚಾಲಕನು ಉತ್ತರದ ಹಟವಾದಿಯನ್ನು ಉರುಳಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದೆ? ಕಾಮರಾಜ ಯೋಜನೆಗೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಮೊದಲು ಅವರು ತಮ್ಮ ಮಂತ್ರಿಪದಕ್ಕೆರವಾಗ ಬೇಕಾಯಿತು. ಆಮೇಲೆ ನೆಹರೂ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯನ್ನಾರಿಸುವಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಕಾಮರಾಜರ ಕೈವಾಡದಿಂದ ಅವರು ಓಟದಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಅನಂತರ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಕಾಮರಾಜರ ಮರು ಚುನಾವಣೆಗೆ ಬಹಿರಂಗ ವಿರೋಧವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ ಅವರು ಕಾಮರಾಜರ ವಿರೋಧವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡರು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯ ಆಯ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಲು ಕಾಮರಾಜರು ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯನ್ನುಪಯೋಗಿಸಿದರು.

ಆದರೆ ಕಾಮರಾಜರಿರಲಿ, ಅತುಲ್ ಭೋಷರಿರಲಿ-ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರ. ಮುರಾರಜಿಯ ಪರಮ ರಾಜಕೀಯ ವೈರಿ ಮುರಾರಜಿಯವರೇ. ರಾಷ್ಟ್ರದ ನೇತೃತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸಬೇಕಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಿರಬೇಕಾದ ಜನಾಕರ್ಷಣ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಅವರಿಗಿಲ್ಲ. ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಬೇಕಾದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳುವ ಸ್ವಭಾವ ಅವರದು.

ಒಂದು ಘಟನೆಯನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಬಹುದು. ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಮುರಾರಜಿ ಭಾಯಿ ಮುಂಬಯಿ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಅವರ ಹಿತೈಷಿಯೊಬ್ಬರು ಅವರ ಕಡೆ

ಹೋಗಿ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಸರಕಾರಿ ನೀತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ದೂರಿಕೊಂಡರಂತೆ. ಈ ಜನ ಅಪ್ರಿಯ ಕ್ರಮದಿಂದ ನೀವು ಬೆಂಬಲ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವಿರಿ; ಮುಂದಿನ ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು ನಿಮಗೆ ಜಡ ಹೋಗುವುದು, ಎಂದು ಆ ಹಿತೈಷಿ ಎಚ್ಚರಿಸಿದರು. “ಮುಂದಿನ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದ್ದಾಗಲಿ” ಎಂದರು ಮುರಾರಜಿ. “ನಾನು ಇಲ್ಲಿರುವಷ್ಟು ಕಾಲ ರಾಜನಂತೆ ಆಳುವೆ!”

ಈ ಐತಿಹ್ಯ ಎಷ್ಟು ಸತ್ಯವೋ ನಾ ಕಾಣೆ. ಆದರೆ ಅದು ಮುರಾರಜಿಯ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿಯೆ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. “ಜನತೆಯೆಂದರೆ ಯಾರು? ನಾನೇ ಜನತೆ!” ಎನ್ನುವ ಧಾರ್ಮ್ಯ, ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ ಲೆನಿನ್‌ನಿಗೆ ಸರಿಹೋಗಿರಬಹುದು; ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟರಿ ಪ್ರಜಾಸತ್ತೆಯ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಬೇಕಾದವರಿಗೆ ಅದು ಪ್ರಯೋಜಕವಲ್ಲ, ಆತ ಮಾಡುವುದು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿದ್ದರೆ ಸಾಲದು, ಜನರಿಗೆ ಅದು ಮೆಚ್ಚಿಕೆಯೇ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದೂ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅಥವಾ ಮೆಚ್ಚಿಕೆಯಾಗದಿದ್ದರೆ ಅದು ಮೆಚ್ಚಿಕೆಯಾಗುವಂತೆ ಭ್ರಮೆ ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಚಾತುರ್ಯವಾದರೂ ಬೇಕು. ಮುರಾರಜಿಗೆ ಆ ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲ, ಅವರು ಹಳೆಗಾಲದ ವೈದ್ಯರ ಹಾಗೆ; ಔಷಧ ಎಷ್ಟು ಕಹಿಯಾಯಿತೋ ಅಷ್ಟೂ ಒಳಿತು ಎನ್ನುವವರು. ಅವರು ಗುಳಿಗೆಯ ಮೇಲೊಂದು ಸಕ್ಕರೆಯ ಆವರಣ ಕೂಡ ಹಾಕಲೊಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ, ಅದು ಅವರಿಗೆ ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಮುರಾರಜಿಗೆ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿಶ್ಚಿತವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿವೆ. ಅವರು ನೀತಿಯ ಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳು, ಅನೀತಿಯ ವಿರೋಧಿಗಳು. ಯಾವುದು ನೀತಿ, ಯಾವುದು ಅನೀತಿ ಎಂಬುದನ್ನೊಮ್ಮೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವರು ನೀತಿಪಥವನ್ನು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಪಾದದ್ದನಿ ನೆಲವನ್ನು ಅದುರಿಸುತ್ತದೆ. ಅನೀತಿವಂತರನ್ನೂ ಅನೀತಿಯನ್ನೂ ಅವರು ಬೇರ್ಪಡಿಸಲಾರರು. ತಮ್ಮ ನೀತಿಯ ಪೂರ್ತಿ ಭಾರವನ್ನವರು ಅನೀತಿವಂತರ ಮೇಲೆ ಹೇರುತ್ತಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಮೆಲುಪಿಲ್ಲ, ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಿಲ್ಲ, ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅನೀತಿವಂತರ ಮನಃಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗುವ ಬದಲು ಅವರಲ್ಲಿ ಕೋಪ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ.

ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಕಲಾವಿದನೊಬ್ಬ ತನ್ನ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ಉದ್ಘಾಟಿಸಲು ಮುರಾರಜಿಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡ. ಆಗ ಅವರು ಅವಿಭಕ್ತ ಮುಂಬಯಿ ರಾಜ್ಯದ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಮುರಾರಜಿ ಒಪ್ಪಿದರು. ಉದ್ಘಾಟನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಿದರು. ಆಮೇಲೆ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಾ ಹೊರಟರು. ಎಲ್ಲ ಕಲಾವಿದರ ಹಾಗೆ ನನ್ನ ಈ ಮಿತ್ರನೂ ಕೆಲ ನಗ್ನ-ಅರೆನಗ್ನ ಸ್ತ್ರೀ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ್ದ ಮುರಾರಜಿ ಹುಬ್ಬು ರಾಮ

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೧೫೯

ಧನುಸ್ಸಿನಂತೆ ಏರಿತು. ಕಲಾವಿದನ ಕಡೆ ಹೊರಳಿ ಅವರು ನೆರೆದ ಪ್ರಭೃತಿಗಳ ಮುಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದರು: “ನೀವು ಕಲಾವಿದರು ದೇಶವನ್ನು ಅಧೋಗತಿಗಳೆದುತ್ತೀರಿ. ಇಂಥ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೂ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನೂ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಜನರನ್ನು ಸ್ತ್ರೇಣರಾಗಿ, ವಿಷಯಲೋಲುಪರಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಪತನವಾಯಿತು!” ಮುರಾರಜಿಯ ನೀತಿದಂಡಕ್ಕೆ ಸಂದರ್ಭಾಸಂದರ್ಭಗಳ ಚಿಂತೆ ಕೂಡ ಇಲ್ಲ.

ಮುರಾರಜಿ ಮದ್ಯಪಾನ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಮುಂಬಯಿ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಅವರು ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಜನ ಮದ್ಯದ ಪರ್ಮಿಟ್ ಧಾರಕರಿದ್ದಾರೆಂದು ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸಿ ನ್ಯಾಯಪೀಠಗಳ ಶಾಶ್ವತ ವಿರೋಧವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರು. ಮುರಾರಜಿ ವೈಭವ ಪ್ರದರ್ಶನ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಬಂಗಾರ ನಿಯಂತ್ರಣಾಜ್ಞೆ ಅದರ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ. ಅವರು ವ್ಯರ್ಥವೆಚ್ಚದ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹಿತ್ತಾಳಿ, ತಾಮ್ರ ಸ್ಟೇನ್‌ಲೆಸ್ ಸ್ಟೀಲ್ ಪಾತ್ರೆಗಳ ಹುಚ್ಚು ನಿರ್ಮಾಣಕೆಂದು ಗೃಹಿಣಿಯರನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಲ್ಕುಮಿನಿಯಂ ಉಪಯೋಗ ಮಾಡಲು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅನವಶ್ಯಕವಾದ ನಿಷ್ಕರತೆಯಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಮುರಾರಜಿಯವರ ಮೇಲೆ ಬೇರಾವ ಆಕ್ಷೇಪವೆತ್ತಬಹುದಾದರೂ ಅವರು ದಾಂಭಿಕರೆನ್ನುವಂತಿಲ್ಲ. ನಿಮಗೆ ಅವರು ಏನನ್ನುಪದೇಶಿಸುತ್ತಾರೋ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚೇ ತಾವು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಬೆಳಗ್ಗೆ ಒಕ್ಕಿ ಏಳುತ್ತಾರೆ, ೫-೩೦ರ ವರೆಗೆ ಯೋಗಸಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಚಹಾ, ಸಕ್ಕರೆಗಳನ್ನು ಕೂಡ ವರ್ಜಿಸಿದ್ದಾರೆಂದ ಮೇಲೆ ಅವರು ತತ್ತಿ ಮಾಂಸ ತಿನ್ನುವುದಿಲ್ಲೆಂದು ಹೇಳುವದೇ ಬೇಡ. ನಿಸರ್ಗ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ನಿತಾಂತ ವಿಶ್ವಾಸವಿದೆ. ಮುಂಬಯಿ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಅವರು ಹುಲ್ಲು ಚಾಪೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಪ್ರತೀತಿ ಇತ್ತು. ೧೯೩೫ರಲ್ಲಿ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಲೇರಿಯಾ ನಿವೃತ್ತಿಗಾಗಿ ೧೩ ದಿನ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಮಾದಕಪೇಯಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಸಮಾರಂಭಗಳಿಗೆ ಅವರು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ವಿದೇಶಿ ರಾಜದೂತನೊಬ್ಬ ಊಟಕ್ಕೆ ಆಮಂತ್ರಿಸಿದಾಗ ತಮಗೆ ಅನ್ನ ಬಡಿಸುವುದಾದರೆ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕುಟ್ಟಿದ ಅಕ್ಕಿಯ ಅನ್ನವನ್ನೇ ಬಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಕರಾರು ಹಾಕಿದ್ದರಂತೆ.

ದೇಸಾಯಿಯವರು ತಮ್ಮ ನಿರ್ಮಾಣಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬಡಾಯಿ ಕೊಚ್ಚುವುದಿಲ್ಲ. ದುರಭ್ಯಾಸದ ದಾಸ್ಯದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಲು ತಾವು ಇದನ್ನಾಚರಿಸುವುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. “ಇದರಿಂದ ಜೀವನದ ಸುಖಾನುಭವಕ್ಕೆ ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತದೆ” ಎಂದು ಅವರ ವಾದ. ಇತರರು ತಮ್ಮಂತೆ ಆಚರಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವರು ಹೇಳದಿದ್ದರೂ ಚಟಗಳನ್ನು ಬಿಡಲಾರದವರ

ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗೆ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಇಲ್ಲ. ೧೯೬೨ರ ಮುಂಗಡಪತ್ರದ ಸೂಚನೆಗಳಿಂದ ಬಡವರು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಬೀಡಿಗಳ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ ಎಂದು ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಬಂದಾಗ “ಬಡವರು ಬೀಡಿ ಬಿಟ್ಟರೇನೇ ಹಿತ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮುರಾರಜಿ ತಮ್ಮ ಜನ-ಅಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಮುರಾರಜಿ ರಣಭೋಡಜಿ ದೇಸಾಯಿಯವರು ಗುಜರಾಠದ ಭಡೇಲಿ ಎಂಬ ಚಿಕ್ಕ ಊರಿನಲ್ಲಿ ೧೯೯೬ರ ಫೆಬ್ರುವರಿ ೨೯ರಂದು ಅನಾವಿಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಟುಂಬವೊಂದರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು. ಅನಾವಿಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಒಕ್ಕಲುತನ ವೃತ್ತಿಯವರು; ಸ್ವಷ್ಟವಾದಕ್ಕೂ, ಶರೀರದಾರ್ಢ್ಯಕ್ಕೂ ಹೆಸರಾದವರು. ತಂದೆ ರಣಭೋಡಜಿ ಶಾಲಾ ಮಾಸ್ತರರಾಗಿದ್ದರು. ಮುರಾರಜಿಗೆ ೧೫ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಲಗ್ನವಾಯಿತು. ಆಗಲೇ ತಂದೆ ತೀರಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ತಾಯಿ, ಅಜ್ಜಿ ಮೂವರು ತಮ್ಮಂದಿರು, ಒಬ್ಬ ತಂಗಿ ಮತ್ತು ನವೋಡೆ ವಧು ಇಷ್ಟು ಜನರ ಹೊಣೆ ಅವರ ಮೇಲೆ ಬಿತ್ತು. “ಅವರೆಗೆ ನಾನು ಹೇಡಿಯಾಗಿದ್ದೆ; ಅನಂತರ ತಾನೇ ನಿರ್ಭಯವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದೆ” ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಮುರಾರಜಿ. ಅವರ ನಿಯಮ ನಿಷ್ಠೆ ಎಲ್ಲವೂ ಈ ಹೇಡಿತನದ ವಿರುದ್ಧ ಹೂಡಿದ ಖಾಸಗಿ ಹೋರಾಟದ ಅಂಗಗಳೇ. ಭಾವನಗರ ಮಹಾರಾಜರ ಶಿಷ್ಯವೃತ್ತಿಯ ಬಲದಿಂದ ಅವರು ಮುಂಬಯಿಗೆ ಬಂದು ವಿಲ್ಸನ್ ಕಾಲೇಜು ಸೇರಿ ಬಿ.ಎಸ್.ಸಿ.ಗೆ ಓದಿದರು. ಆವಾಗಿಂದಲೇ ಅವರು ಸರಳ ಜೀವನದ ವ್ರತವನ್ನು ಸಾಧಿಸತೊಡಗಿದರು.

ಐ.ಸಿ.ಎಸ್.ಗಾಗಿ ವಿಲಾಯತಿಗೆ ಹೋಗುವ ಅವಕಾಶವಿದ್ದರೂ ಅವರು ಸಂಸಾರ ಭಾರದಿಂದಾಗಿ ಅದರ ವಿಚಾರ ಬಿಟ್ಟರು. ಮೊದಲಿಂದಲೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಭಾವನೆಯವರಾಗಿದ್ದು ೧೯೧೫ರಲ್ಲಿ ಮುಂಬೈಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂಸೇವಕರಾಗಿ ದುಡಿದಿದ್ದರೂ ಅವರು ಜೀವನ ನಿರ್ವಾಹಕ್ಕಾಗಿ ಸರಕಾರಿ ನೌಕರಿ ಸೇರಿದರು. ೧೯೧೮ರಿಂದ ೧೯೩೦ರವರೆಗೆ ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಕಲೆಕ್ಟರರಾಗಿ ಅವರು ಮುಂಬಯಿ ಪ್ರಾಂತದ ಅನೇಕ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿದರು. ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಭಿಮಾನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅವರು ಆಗಾಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ಬಿಳಿ ಮೇಲಧಿಕಾರಿಗಳ ಸಂಗಡ ತಾಕಲಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅತ್ಯಂತ ದಕ್ಕ ಹಾಗೂ ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ ಆಡಳಿತಗಾರರೆಂದು ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾದರು. ೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ಸೇರಲು ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟಾಗ ತೀರ್ಮಾನಿಸದೆ ಬಾಕಿ ಉಳಿದ ಫೈಲುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆ ಕಳಿಸಲು ಮೇಲಧಿಕಾರಿ ಹೇಳಿದನಂತೆ. “ತೀರ್ಮಾನವಾಗದೆ ಒಂದೇ ಒಂದು ಕಾಗದವೂ ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಇಂದು ಬಂದದ್ದು ಕೂಡ!” ಎಂದರು ಮುರಾರಜಿ.

ಮುರಾರಜಿ ದೇಸಾಯಿಯವರೊಬ್ಬರೇ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ವರಿಷ್ಠರಲ್ಲಿ ನೇರವಾದ ಆಡಳಿತಾನುಭವವುಳ್ಳವರು. ಅದೇ ಅವರ ಶಕ್ತಿಯೂ ದೌರ್ಬಲ್ಯವೂ ಆಗಿದೆ. ಆಡಳಿತ

ವಿಷಯಗಳ ಕ್ಷಿಪ್ರ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಮತ್ತು ತೀರ್ಮಾನ ಅವರಿಗೆ ಇದರಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅವರು ಹಗಲೆಲ್ಲಾ ಫೈಲುಗಳ ರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಬೇಸರವಿಲ್ಲದೆ ದುಡಿಯಬಲ್ಲರು. ಆದರೆ ಅದು ಅವರ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸಂಕುಚಿತಗೊಳಿಸಿದೆ. ಕಾಯದೆ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಆಡಳಿತ ಕ್ರಮಗಳಿಂದ, ಪಾನಪ್ರತಿಬಂಧದಿಂದಾರಂಭಿಸಿ ಸುವರ್ಣ ನಿಯಂತ್ರಣದವರೆಗೆ ಏನು ಬೇಕಾದರೂ ಸಾಧಿಸಬಹುದೆಂದು ಅವರು ನಂಬಿದಂತಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಸರಕಾರಿ ನೌಕರರೂ ಅವರಂತೆ ದಕ್ಷರೂ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರೂ ಆಗಿದ್ದರೆ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಹುದಿತ್ತೇನೋ.

ಕೊನೆಗೆ ವಿದೇಶಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ದರ್ಪ, ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಜನರ ನಿಜವಾದ ಉತ್ಕರ್ಷದಲ್ಲಿ ಆಳರಸರ ಅನಾಸ್ಥೆ ಇವು ಮುರಾರಜಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಡಲು ಪ್ರೇರಿಸಿದವು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸೇರಿ ಅವರು ಒಟ್ಟು ಏಳು ವರ್ಷ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದರು. (ಹೊರಗಿದ್ದಾಗ ಗುಜರಾಥ ಪ್ರಾಂತಿಕ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿಯೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು.) ಶುದ್ಧ ಶಿಸ್ತುವಾದಿಯಾದ ಅವರು ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಸ್ತು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಸಂಗಡ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಹಕರಿಸಿ ಇತರ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಪ್ರಿಯರಾಗಿದ್ದರು.

೧೯೩೭ರ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಜಯ ಹೊಂದಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಮುಂಬಯಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಮುರಾರಜಿ ಕಂದಾಯ ಮಂತ್ರಿಯಾದರು. ಆಗಲೇ ಇವರು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ಖೇರರಿಗಿಂತಲೂ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಗಳೆಂದು ಜನ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ರೈತರ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಯದೆ ತಂದರು; ಪಾನಪ್ರತಿಬಂಧ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಎರಡನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ ರಾಜೀನಾಮೆಯಿತ್ತಾಗ ಮುರಾರಜಿಯೂ ಹೊರಬಂದರು. “ಚಲೇ ಜಾವ್” ಚಳವಳಿಯ ವಿಷಯ ಗಾಂಧೀಜಿಗೂ ಅವರಿಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಮತಭೇದವಿತ್ತು. ಆಡಳಿತ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ ದೇಸಾಯರು, ಜನತಾ ಚಳವಳಿಗಳು ಅಹಿಂಸೆಯಿಂದಾರಂಭವಾದರೂ ಕೊನೆಗೆ ಅರಾಜಕತೆಯಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಾಯ ಹೊಂದುವುದೆಂದು ನಂಬಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಶಿಸ್ತಿನ ಭಕ್ತರಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ತಲೆವಾಗಿದರು. ಈ ಸಲ ಅವರ ಸೆರೆಮನೆವಾಸ ಅತಿ ದೀರ್ಘವಾಗಿತ್ತು.

ಯುದ್ಧಾನಂತರ ಪುನಃ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ ಬಂತು. ಯುದ್ಧಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ತಾವು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದಲ್ಲಿಂದ ಮುರಾರಜಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದರು. ಅನಂತರ ಮುಂಬಯಿಗೆ ಅವರೇ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾದರು. ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾನಪ್ರತಿಬಂಧ ಜಾರಿಗೆ ಬಂತು. ಪೊಲೀಸ್ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಿಸಿತು. ಅವರ ಹೊಲಸಾಗುವಳಿ ಕಾಯದೆ ರೈತರನ್ನು ಹೊಲದೊಡೆಯರಾಗಿ ಮಾಡಿತು. ಜನರನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ನೀತಿವಂತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು

ಅವರು ವೇಶ್ಯಾವೃತ್ತಿ ನಿರೋಧವನ್ನು ಯತ್ನಿಸಿದರು. (ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಒಂದು ದಿನ ಮುಂಬಯಿ ವೇಶ್ಯೆಯರ ಒಂದು ಪಟಾಲಮೇ ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಮುರಾರಜಿಗೆ ಮನವಿ ಅರ್ಪಿಸಿತು!) ಅವರ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂಬಯಿ ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತ ದೇಶದಲ್ಲೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆನಿಸಿತು.

ಸಂಗಡಲೇ ಅವರು ಜನರ ಪ್ರೀತಿಗೂ ಎರವಾಗುತ್ತ ಬಂದರು. ಪ್ರಥಮ ಸೂಚನೆ ೧೯೫೨ರ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಂತು. ಅವರ ಸ್ವಂತ ಬುಲ್ಸಾರ್ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲೇ ಅವರ ಸಂಬಂಧಿಕನೊಬ್ಬನು ಅವರನ್ನು ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಮುರಾರಜಿ ಹೆದರಲಿಲ್ಲ. ವರಿಷ್ಠರು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೆ ತಾವು ಸೋತಿದ್ದರೂ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯಲು ಸಿದ್ಧ ಎಂದು ಅವರು ಸೂಚಿಸಿದರು. ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದಂತೆ ವರಿಷ್ಠರು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಮುರಾರಜಿ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದು ಅನಂತರ ಬೇರೊಂದು ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಆರಿಸಿ ಬಂದರು. ೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ ಮುಂಬಯಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾ ಚಳವಳಿ ಅಸಾಧ್ಯ ಹಿಂಸಾಚಾರಕ್ಕಿಳಿದಾಗ ಗೋಳಿಬಾರು ಮಾಡಲು ಮುರಾರಜಿ ಹಿಂಜರಿಯಲಿಲ್ಲ. ಮುಂಬಯಿ ನಗರದಲ್ಲಿ ನೂರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಜನ ಸತ್ತರು. ಅಹಮದಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಹಿಂಸಾಚಾರವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಅವರು “ಆಮರಣ ಉಪವಾಸ” ಕೈಕೊಂಡದ್ದೂ ಹೆಚ್ಚು ಫಲಕಾರಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಎಂಟು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಅವರು ಉಪವಾಸ ಮುರಿದರು.

ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗ ೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ ಮುಂಬೈಯಿಂದ ಬೇರ್ಪಟ್ಟಾಗ ಮುಂಬೈಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಸ್ಥಿತಿ ವಿಕಟವಾಗಿತ್ತು. ಏಕಕಂಠದಿಂದ ತಮ್ಮನ್ನು ಆರಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯಲು ಮುರಾರಜಿ ಸಿದ್ಧರಿದ್ದರು. ಇದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಪದವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಆದರೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿಡಲಾರದಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾದ ಅವರನ್ನು ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ವಾಣಿಜ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ೧೯೫೮ರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಅರ್ಥಮಂತ್ರಿ ಪದ ಲಭಿಸಿತು.

ದೇಸಾಯರ ಅದೃಷ್ಟ ಮತ್ತೆ ಉಚ್ಛ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ಕಾಣಿಸಿತು. ಅವರು ಇನ್ನೂ ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ ಸತ್ಯವಾದಿಯೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅವರ ದೃಷ್ಟಿ ವಿಶಾಲವಾಗಿತ್ತು. ಅರ್ಥ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಅವರು ವಿದೇಶ ಯಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಈ ಯಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ವಿದೇಶೀಯರ ಮೇಲೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ-ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮತ್ತು ಅಮೇರಿಕನ್ನರ ಮೇಲೆ-ಒಳ್ಳೇ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದರು. ಆರ್ಥಿಕ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಮೇಲೆ ಅವರ ಪ್ರಭುತ್ವ ವಿಶೇಷವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸಮಾಜವಾದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಅನಿವಾರ್ಯವೆಂದು ಮನಗಂಡ

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೧೬೩

ದೇಸಾಯಿ, ಸಮಾಜವಾದದ ಹೆಸರಿಗೇ ಜಿಗಿದು ಬೀಳುವ ಅಮೇರಿಕನ್ನರಿಗೆ ಭಾರತದ ಬ್ಯಾಂಡಿನ ಸಮಾಜವಾದವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿಯೆ ವಿವರಿಸಿದರು. ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಗಳು ಮಿತಿಮೀರಿದ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವಾಗಿವೆ ಎಂದು ದೂರಿದ ಬಂಗಾಲ ವಣಿಕ್ ಸಂಘದವರಿಗೆ ಅವರು ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ೯೦ ಪಾಲು ಬಡವರಿದ್ದಾರೆ; ಅವರು ತಮ್ಮ ಬಾಳು ಬಾಳುವಂತಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂರು ವರ್ಷ ಕಾಯುವಷ್ಟು ಸಹನಾಶೀಲರಾಗಿಲ್ಲ; ಅವರ ಸ್ಥಿತಿ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಾದರೂ ಸುಧಾರಿಸಲೇಬೇಕು; ಇದಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ಹತ್ತಿರ ಬೇರೇನಾದರೂ ಉಪಾಯವಿದೆಯೇ ಎಂದು ಕೇಳಿದರು.

ಆದರೆ ಇದೆಲ್ಲವೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಸಮಾಜವಾದಿಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಲಿಲ್ಲ, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರು ಅವರನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ನಂಬುತ್ತಿದ್ದುದೂ, ಭಾರತೀಯ ಬಂಡವಾಳಗಾರರಾದ ಬಿರ್ಲಾ ಮುಂತಾದವರೊಡನೆ ಅವರ ಸ್ನೇಹವೂ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಸಮಾಜವಾದಿಗಳ ಸಂಶಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿತ್ತು. ಅಮೇರಿಕಕ್ಕೆ ಹೋದಲ್ಲಿ ಅವರೊಂದೆಡೆ ನೆಹರೂ “ಬೌದ್ಧಿಕ ವಿನಯವುಳ್ಳವರಾದರೂ ಆತ್ಮಿಕ ವಿನಯವುಳ್ಳವರಲ್ಲ” ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆಂದು ವರದಿಯಾಗಿ ಮುರಾರಜಿ ವಿರೋಧಿಗಳು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಕೂಗಿಬಿಟ್ಟರು.

ಮುರಾರಜಿಯೇ ಮುಂದಿನ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಎಂದು ಆಗ ನಂಬಿದ್ದವರೆಷ್ಟೋ ಜನ; ಅವರಲ್ಲಿ ಮುರಾರಜಿಯೂ ಒಬ್ಬರು. ಆದರೆ ಅವರನ್ನು ಹೊತ್ತು ಮೀರುವ ಮೊದಲೇ ಬದಿಗೆ ಸರಿಸಲು ಒಳಗೊಳಗೇ ಯತ್ನ ನಡೆದಿತ್ತು. ೧೯೬೧ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟರಿ ಪಕ್ಷದ ಉಪನಾಯಕನನ್ನು ಆರಿಸಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭ ಬಂದಾಗ ಮುರಾರಜಿ ವಿರೋಧಿಗಳಿಗೆ ಸಂದರ್ಭ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಈ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಆರಿಸಲ್ಪಡುವಾತ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯ ನಂತರ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮಹತ್ವದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂದಿದ್ದುದರಿಂದ ಅದರ ಹಿರಿಮೆ ಬಹಳವಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಮುರಾರಜಿಯೇ ಸೈ ಎಂದೂ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಮೆನನ್ ಮುಂತಾದ ವಾಮಪಂಥಿಗಳು ಕೈವಾಡ ನಡೆಸಿ ಮುರಾರಜಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಆ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಲು ಜಗಜೀವನರಾಮರನ್ನು ಹುರಿದುಂಬಿಸಿದರು. ನೆಹರೂ ಈ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನಿಂದ ಪಾರಾಗಲು ಮೊದಲು ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಹಾಕಿಸಿ ಆ ಮೇಲೆ ಉಪನಾಯಕ ಪದಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬರ ಬದಲು ಇಬ್ಬರನ್ನು ಆರಿಸುವಂತೆ ಪಕ್ಷವನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿದರು. ನೆಹರೂ ಪಾರಾದರು. ಆದರೆ ಉಪನಾಯಕ ಪದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದಾಯಿತು. ಮುರಾರಜಿಯ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಗೆ ಪೆಟ್ಟು ಬಿತ್ತು.

ಆದರೂ ದೇಸಾಯರು ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. ಕಾಮರಾಜ, ಪಾಟನಾಯಕ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ನಾಯಕರ ಸಂಗಡ ಒಳ್ಳೇ

ಸಂಬಂಧ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸಿದರು. ನೆಹರೂ ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಗೃಹಾಜರಿಯಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ ಸಭೆಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಲು ಅವರನ್ನು ಅಧಿಕರಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಇದೆಲ್ಲ ಅಲ್ಪಾಯುಷಿ ಆಶಾವಾದವಾಯಿತು. ಚೀನಿ ಆಕ್ರಮಣದ ನಂತರದ ಕೋಲಾಹಲದಲ್ಲಿ ವಿ. ಕೆ. ಕೃಷ್ಣ ಮೆನನ್‌ರನ್ನು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಕಳಿಸಿದಾಗ ಮತ್ತೆ ಮುರಾರಜಿಯ ಅವಕಾಶ ಸುಧಾರಿಸಿದಂತೆನಿಸಿದರೂ ಅದೇ ಅವರಿಗೆ ಮುಳುವಾಯಿತು. ದೇಶದ ವಿವಿಧ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ಪ್ರಬಲ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಪ್ರತಿ-ತೂಕವಾಗುವ ಹಾಗೆ ತಮ್ಮ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ ನೆಹರೂ ಅವರದು. ವಾಮಪಂಥಿಗಳ ಮುಖ್ಯರಾದ ಕೃಷ್ಣ ಮೆನನ್ ಹೊರಬಿದ್ದ ಮೇಲೆ ದಕ್ಷಿಣ ಪಂಥಿಗಳ ನಾಯಕರೆನಿಸಿದ ಮುರಾರಜಿಯನ್ನೂ ಹೊರಗೆ ಕಳಿಸಿ ತೂಕ ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಕಾಮರಾಜ ಯೋಜನೆ ಅವರಿಗೆ ಅನುಕೂಲ ಹಿಡಿಕೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು.

ನೆಹರೂ ತೀರಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕನ ಆಯ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಮುರಾರಜಿಯನ್ನು ಕಾಮರಾಜರು ಪ್ರಾವೀಣ್ಯದಿಂದ ಹಿಂದೆ ಸರಿಸಿದರು. ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಕಾಮರಾಜರು ಮುರಾರಜಿಗೆ ರಾಜಕೀಯ ರಾಹುವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಎಂದು, ಏಕೆ ಮನಸ್ತಾಪ ಬೆಳೆಯಿತೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಹಿಂದೆ ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಕಾಮರಾಜರ ಏರಾಟಿಕೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ಮತ್ತು ರಾಜಾಜಿಯ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವನ್ನುಳಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಮುರಾರಜಿ ಒಬ್ಬರೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ. “ಕಾಮರಾಜರ ಕ್ಲಿಕ್” ಎಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದಾಗಿನಿಂದ ಕಾಮರಾಜರು ಇತರ ಹಳೇ ನಾಯಕರ ಸಂಗಡ ಮುರಾರಜಿಯ ಮೇಲೂ ಅಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿದ್ದರೆಂದು ವದಂತಿ. ಇತರ ಕೆಲವರು, ೧೯೫೮ರಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಮಾಚಾರಿಯವರನ್ನು ಹಣಕಾಸಿನ ಮಂತ್ರಿ ಪದದಿಂದ ಉಚ್ಚಾಟನೆ ಮಾಡಲು ಒಳಗೊಳಗೇ ಯತ್ನಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಮುರಾರಜಿ ಒಬ್ಬರೆಂದೂ, ಕೃಷ್ಣಮಾಚಾರಿಯವರು ಕಾಮರಾಜರ ಮಿತ್ರನೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅಥವಾ ಇದು ಕೇವಲ ಇಬ್ಬರು ದೃಢಬುದ್ಧಿಯ ನಾಯಕರ ನೈಸರ್ಗಿಕ ವೈಷಮ್ಯವಿರಲೂಬಹುದು. ಮುರಾರಜಿ ಯಾರ ಮಾತನ್ನೂ ಕೇಳುವವರಲ್ಲ; ಕಾಮರಾಜರಂತೂ ಖಂಡಿತ ಅಲ್ಲ.

ಮುರಾರಜಿಯವರು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಿಗಳೆಂದು ಅವರ ದ್ವೇಷಿಗಳೂ ಆರೋಪಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಮಗ ಕಾಂತಿ ದೇಸಾಯಿಯವರು ಮಾತ್ರ ತಂದೆಯ ಹೆಸರಿನ ಬಲದಿಂದ ಲಾಭ ಹೊಡೆಯುತ್ತಾರೆಂದು ವಾಮಪಂಥೀಯ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಆರೋಪಿಸುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು. ಆದರೆ ಮುರಾರಜಿ ಕೇಂದ್ರ ಮಂತ್ರಿಯಾದೊಡನೆ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಮಗನಿಗೆ ಯಾವ ಲೈಸೆನ್ಸು, ಪರ್ಮಿಟ್ ಮೊದಲಾದ್ದನ್ನೂ ಕೊಡಬಾರದೆಂದು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಪರಿಪತ್ರ ತೆಗೆದಿದ್ದರೆಂದೂ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಮುರಾರಜಿ ತುಂಬ ಧಾರಿಕ್ ವೃತ್ತಿಯವರು. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಹದಿನೆಂಟೂ ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಅವರು ಬಾಯಿಪಾಠ ಬಲ್ಲರು. ಹಿಂದೂ ಸಿದ್ಧಾಂತದಂತೆ ಅವನವನ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಅವನವನು ಹೋಗುತ್ತಾನೆಂದು ಮುರಾರಜಿ ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಜ್ಯೋತಿಷದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಅಪಾರ ನಂಬಿಕೆಯೆಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದು ೧೯೫೫ರಲ್ಲಿ ಅವರ ಮಗಳ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯನ್ನಾಗಲಿ, ಈಗ ಅವರ ಸೋಲನ್ನಾಗಲಿ ತಪ್ಪಿಸಲು ಸಮರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಅವರು ದಿನವೂ ಚರಖಾ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯಂತೆ ಮಾನಸಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ವಿಶ್ವಾಸ ಅವರಿಗಿಲ್ಲ. ಆಡಳಿತಗಾರರಾಗಿ ಅವರು ಎಂದೂ ದಂಡವನ್ನುಪಯೋಗಿಸಲು ಹಿಂಜರಿದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಾಯದೆ ಮೀರದೆ ಮಾಡುವ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನಷ್ಟು ಅವರು ವಹಿಸಿದ್ದರಷ್ಟೇ.

ಮುರಾರಜಿಯನ್ನು ಒಲ್ಲದವರು “ಮಾರಲಾಜಿ” ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಕೊಡುವ ಉಪದೇಶಗಳಿಂದ ಅವರು ಶುದ್ಧ ನೀರಸ ಮನುಷ್ಯರೆಂದು ಯಾರಾದರೂ ಎಣಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಅವರು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಬಹಳ ಮೆಚ್ಚುತ್ತಾರೆ. ಕ್ರಿಕೆಟ್ ಆಡಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರು. ತಮಗೆ ಬೇಕೆನಿಸಿದಾಗ ವಿನೋದ ವೃತ್ತಿಯನ್ನೂ ತೋರಿಸ ಬಲ್ಲರು. ಅಮೇರಿಕಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಅವರು ತಮ್ಮ ಹಾಸ್ಯ ಚಟಾಕಿಗಳಿಂದ ಅಲ್ಲಿನವರನ್ನು ಚಕಿತಗೊಳಿಸಿದರು.

ಮುರಾರಜಿಗೆ ಇನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥ ಸಾಧಿಸುವ ಅವಕಾಶ ಸಿಗಬಹುದೇ? ಅವರಿಗೆ ಈಗ ೭೦. ಅವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಆರಿಸಿ ಬಂದ ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿಗೆ ಇನ್ನು ೫೦ ಇಲ್ಲ. ಮುರಾರಜಿಗೆ ಮತ್ತಾವ ಗುಣವಿದ್ದರೂ ಸ್ಫೂರ್ತಿದಾಯಕ ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲ. ನೆಹರೂ ಮನೆತನದ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿಯಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಆಕರ್ಷಣೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟಿದೆ. ವಾಮ ಪಂಥದ ಪೂರ್ಣ ಬೆಂಬಲ ಅವರಿಗಿದೆ. ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾದ ವಿಪ್ಲವವಾವುದೂ ಒದಗದಿದ್ದರೆ ಮುರಾರಜಿಯ ಅವಕಾಶಗಳು ಮುಗಿದವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಭಾರತದ ಬಂಡವಾಳಗಾರರೂ ಅಮೇರಿಕ ಬ್ರಿಟನ್ನಗಳೂ ಅವರು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬರುವುದನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಬಹುದು. ಆ ಸಂಭವ ಮಾತ್ರ ದೂರವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಮುರಾರಜಿ ಶಿಸ್ತಿನ ಸೈನಿಕರಾಗಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವರೆಂಬಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಪಾ. ವೆಂ. ರವರ ಮೊರಾರ್ಜಿ ಮೇಲಿನ ಲೇಖನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ

(ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಪತ್ರ ದೊರೆತಿಲ್ಲ ಈ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ಪ್ರಕಟವಾಗಿಲ್ಲ)

ದಿ: ೨.೪.೧೯೭೧

ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ

ಪ್ರಿಯ ಹಳೆಯಂಗಡಿಯವರಿಗೆ ಲಾಂಗೂಲಾಚಾರ್ಯನ ವಂದನೆಗಳು.
ನಿಮ್ಮ ಪತ್ರವನ್ನು ಸಂಪಾದಕರು ನನಗೆ ತೋರಿಸಿದರು.
ಅದನ್ನವರು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಾರಂತೆ.

ಮೊರಾರ್ಜಿ ದೇವತಾಪುರುಷ ಎಂದು ನನ್ನ ಹೇಳಿಕೆಯಲ್ಲ ನಮ್ಮ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ
ಬಿಡಿ, ಋಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಯಾರೂ ಆತನಷ್ಟು ನೀರಸ ಅರಸಿಕನಲ್ಲವೆಂದು ನಾನರಿಯೆನೇ?
ಆತನೂ ಕ್ರಾವೆಲ್ಲೇ; ಕ್ರಾವೆಲ್ ಏನು ಒಳ್ಳೇದು ಮಾಡಬೇಕೆಂದನೋ ಆ ಒಳ್ಳೇದು ಆಗಲೇ
ಇಲ್ಲ ಮೊರಾರ್ಜಿಗೆ ಚಾನ್ಸೇ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ಯೂರಿಟನ್ ಭಾರತ ಸ್ಥಾಪನೆ ಅವರಿಂದ
ಆಗಲಿಲ್ಲ ಅವರ ಪ್ಯೂರಿಟನಿಜಂ ಅವರಿಗೇ ಮುಳುವಾಯಿತು. ದೇಶಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ
ನೈತಿಕತೆ ಒಂದೇ ಸಾಲದು. ಪಾಪಿಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಬೇಕು. ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ
ಯೋಚಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಬೇಕು. ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಸರಿ ಇರಬಹುದು ಎಂಬ ತಿಳಿವಳಿಕೆ
ಬೇಕು. ಇದೊಂದೂ ಮೊರಾರ್ಜಿಗೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ ಆದ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ನೀವೆಂದಂತೆ ಸರಿಯೇ.

ಆದರೂ ಈ ಮನುಷ್ಯನ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ದಯೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆತನ ಉದ್ದೇಶ
ಒಳ್ಳೇದಿತ್ತು ಆತ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ್ಗೆ ಮಾಡಿದ ಭೂಸುಧಾರಣೆಗಳಷ್ಟು
ಒಳ್ಳೆಯ ಭೂಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ಯಾವ 'ಜನಪ್ರಿಯ' ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯೂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ
ಎಲ್ಲರೂ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗಿಂತಲೂ ಅಂಜುಬುರುಕರಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರು. ಆತನ
ಗೋಲ್ಡ್ ಕಂಟ್ರೋಲ್ ಆರ್ಡರ್‌ನಷ್ಟು ನ್ಯಾಯವಾದ ಕಾಯಿದೆ ಮತ್ತಾವದೂ ಇದ್ದಿರಲಾರದು.
ಆದರೆ ಆತ ಮೂಢ. ಕಾಯಿದೆಯಿಂದ ಕತ್ತೆಯನ್ನು ಕುದುರೆ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ನಂಬಿದ್ದರು.

ಏಪ್ರಿಲ್ ೧೯೭೧

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೧೬೭

ಸ್ವರ್ಣ ನಿಯಂತ್ರಣಾಜ್ಞೆ ಸಫಲವಾಗಿದ್ದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಹಿತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಭಾರತೀಯರು ಪ್ರಾಣ ಬಿಟ್ಟಾರೇ ಹೊರತು ಬಂಗಾರ ಬಿಡಲಾರರೆಂಬುದು ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

ನೀವಿನ್ನು ಕಾಂತಿಲಾಲನ affairs ವಿಷಯ ಹೇಳುವಿರಿ. ಮೊರಾರ್ಜಿ ನಾ ಹೇಳುವಷ್ಟು ಸಂಭಾವಿತನಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಇದು proof ಇರಬಹುದು. ಆದರೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆತನ ಮೇಲೆ ಆತನ ಅರ್ಥಮಂತ್ರಿತ್ವದ ಕಾಲದುದ್ದಕ್ಕೂ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ದಿನವೂ ಬಾಣ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಚಂದ್ರಶೇಖರ, ಅರೋರಾ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಗತಿಪರ ತುರ್ಕರು ಜಗಜೀವನರಾಮರ affairs ಬಗ್ಗೆ ತುಟಿ ಎರಡು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ ಏಕೆ? ೧೯೮೬ರ ಕೊನೆಯಲ್ಲೇ ಅವರ ಇನ್‌ಕಂಟ್ರಾಕ್ಟ್ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ವಿವರ ಪ್ರಶೋತ್ತರದಲ್ಲಿ ಹೊರಬಿದ್ದಿತ್ತು. ತುರ್ಕರು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಆಗಲಾಗಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಎರಡಾದ ಮೇಲಾಗಲಿ ತಮ್ಮ ತುರ್ಕಿಟೊಪ್ಪಿಯನ್ನು ಬಾಯಿಗೆ ಅಡ್ಡ ಹಿಡಿದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ನಮ್ಮ ಜನಪ್ರಿಯ, ದೇಶೋದ್ಧಾರಕ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಗಳು (ಅವರ ತಂದೆ ಕೃಷ್ಣಮಾಚಾರಿ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಹಾಗೆ) ಇಲ್ಲಿಯೂ ಉದಾರ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಜ. ಜೀ. ರಾಮರಿಗೆ ಕ್ಲೀನ್ ಬಿಲ್ ಕೊಟ್ಟರು. ಬಡ ಇನ್‌ಕಂಟ್ರಾಕ್ಟ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಬೈಗಳು. ಸಿಕ್ಕಿತು. ಅದು ಹೋಗಲಿ, ನಿಮ್ಮ 'ಜನತಾ ಜನಾರ್ದನ'ನು ಈ ಜನರನ್ನು wholesale ಅಗಿ ಆರಿಸಿ ತಂದು ಇನ್‌ಕಂಟ್ರಾಕ್ಟ್ ತಪ್ಪಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುವುದು ನೀವು ಹೇಳುವ 'ಜನತೆ'ಗೆ ಬಲು ಇಷ್ಟವಾದ ಕೆಲಸವೆಂದು ತೋರಿಸಿದನು. ನೀವು ಸಮಾಜವಾದದ ಹೆಸರು ಹೇಳಿದರಾಯಿತು, ನಿಮಗೆ 'ಬಾರಾ ಖೂನ್ ಮಾಘ್' ಎಂಬುದು ೧೯೭೧ರ ಮಹಾ ಚುನಾವಣೆಗಳ ಸ್ಪಷ್ಟ ಪಾಠವಾಗಿದೆ. ಈಗ ಇರುವ ಯಾವ 'ಜನಪ್ರಿಯ' ನಾಯಕನಾದರೂ ತನ್ನ ಸ್ವಂತದ ಅಥವಾ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಕೈಯುಳ್ಳವನೆಂದು ನೀವು ಹೇಳಬಲ್ಲೀರಾ? ಹೈಕೋರ್ಟ್ ಜಡ್ಜರು ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಳ್ಳರೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದ ಬಿಹಾರ, ಕಾಶ್ಮೀರಗಳ ಮಂತ್ರಿಗಳು ನಮ್ಮ ಸಮಾಜವಾದಿ ಜನತೋದ್ಧಾರಕ ಜನಪ್ರಿಯ ನಾಯಕಮಣಿಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯರು.

ಮೊರಾರ್ಜಿ ಕೆಟ್ಟವರಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಈಗಾತ ನಿರುಪದ್ರವಿಯಾಗುವಷ್ಟು ನಿರ್ವಿಣ್ಣನಾಗಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ಹೊಸ ಉದ್ಧಾರಕರು ಇನ್ನೂ ನಮ್ಮ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರನ್ನು ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು 'ಜನತೆ' ವಿಚಾರಿಸಿದೆ? ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಿಗಳೆಂದು ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿ ಸಿದ್ಧರಾದ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಉದ್ಧಾರ ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ನೀವೆಣಿಸುವಿರಾ?

ನೀವು ತರುಣರೆಂದು ನಾನು ನಂಬುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪ ವಯಸ್ಸಾದವ. ಹೊಸ ಸರಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ ತರುಣರ ಉತ್ಸಾಹ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿದೆ. ಮೊರಾರ್ಜಿ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವ ತಾತ್ಕಾರ ಅದೇ ವಯಸ್ಸಿನ, ಅವರಿಗಿಂತಲೂ ಕೆಟ್ಟ, ಅವರಿಗಿಂತಲೂ ಅಸಮರ್ಥ ನಾಯಕರನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಇಂದಿರಮ್ಮನವರ ಬಗ್ಗೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು ನನಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ತರುಣರ ಈ ಉತ್ಸಾಹ, ತಾತ್ಕಾರ ಎರಡರ ಬಗ್ಗೆಯೂ ನಿಮಗೇನಾದರೂ ಗೊತ್ತಿದ್ದರೆ ತಿಳಿಸಿರಿ. ಎಲ್ಲ ಮುದುಕರಂತೆ ನಾನಲ್ಲ, ಕಲಿಯಲು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಿದ್ಧ.

ಇತಿ ನಿಮ್ಮ

ಲಾಂಗೂಲಂ.

೨೨. ಸಿ. ಪಿ. ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯರ್

ಉಜ್ವಲ ಜೀವನವೊಂದರ ವಿಳುಬೀಳುಗಳು

ಈ ವರ್ಷ ೮೦ರ ಗಡುವನ್ನು ದಾಟಿದ ಡಾ. ಸಿ. ಪಿ. ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯರರು ಇಂದಿನ ತರುಣ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಸುಪರಿಚಿತರಲ್ಲ. ಕಳೆದ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಅವರ ಅಸಂಖ್ಯ ಭಾಷಣ ಲೇಖನ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆಯಾದರೂ ಇಂದು ಅವರು 'ಜನಪ್ರಿಯ' ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೆಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅವರ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿರುವ ಕೊನೆಯ ದೊಡ್ಡ ಸಂಗತಿ ಅಷ್ಟು ಹಿತಸ್ಮರಣೆಯೆನ್ನಲು ಬಾರದು. ತಿರುವಾಂಕೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ದಿವಾನರಾಗಿ ಅವರು ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಸತ್ತೆಗೂ ಭಾರತದ ಒಗ್ಗಟ್ಟಿಗೂ ಅನಿಷ್ಟವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದುಕೊಂಡರೆಂಬ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬೇರೂರಿದೆ. ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಒತ್ತಾಯದಿಂದೆಂಬಂತೆ ದಿವಾನ ಪದವಿಯಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾದ ಮೇಲೆ ಹಲ ಬಾರಿ ವಿದೇಶಯಾತ್ರೆ ಕೈಕೊಂಡು ಭಾರತದ ತತ್ವಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಪ್ರಸಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವರ ಉಜ್ವಲ ಜೀವನದ ಹಲವು ಅಂಶಗಳು ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ.

ಡಾ. ಸಿ. ಪಿ. ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯರರ ಜೀವನ ಉಜ್ವಲವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅಷ್ಟೇ ವೈಚಿತ್ರ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಅವರಷ್ಟು ಬುದ್ಧಿವೈಭವವುಳ್ಳ ಜನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೈ ಬೆರಳಲ್ಲೆಣಿಸುವಷ್ಟು ಇರಬಹುದೇನೋ. ಅವರು ಅತ್ಯಂತ ಸುದೈವಿಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬರು; ದುರ್ದೈವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ. ವಿಶೇಷ ಪ್ರಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯ ಶಿಖರದ ತುತ್ತತುದಿಯನ್ನೇರುವ ಸೌಭಾಗ್ಯ ಅವರಿಗಿತ್ತು; ಹಾಗೆಯೇ ಆ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯವೂ ಅವರ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂತು. ಅನಿ ಬೆಸೆಂಟಮ್ನ ಹೋಂ ರೂಲ್ ಲೀಗಿನಲ್ಲಿ ಪಂ. ಜವಾಹರಲಾಲರೊಡನೆ ಸಹ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ, ೧೯೨೦ರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ಜಸ್ಟಿಸ್ ಪಕ್ಷದ ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಯಾದ ಒಬ್ಬ ನಾಯಕನನ್ನು ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿದವರಾಗಿ, ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದ ಪ್ರತಿಬಂಧವನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಭಾಷಣಮಾಡಿದ ಕೆಚ್ಚೆಡೆಯ ಅಗ್ನಿಭಕ್ಷಕರಾಗಿ ಸಿ. ಪಿ. ಅಖಿಲ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಶ್ರೇಣಿಯ ಜನಪ್ರಿಯತೆಗೆ ಭಾಗಿಯಾದರು. ಆದರೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಅಸಹಕಾರದೊಡನೆ ಅಸಹಮತರಾಗಿ ಮದ್ರಾಸ್ ಸರಕಾರದಲ್ಲಿ ಕೌನ್ಸಿಲರ್ ಪದವಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಾಗ ಆ ಜನಾನುರಾಗದಲ್ಲಿ ಬಹುಭಾಗಕ್ಕೆ ಅವರು ಎರವಾದರು. ಮತ್ತೆ ೧೯೩೭ರಲ್ಲಿ

ತಿರುವಾಂಕೂರು ದಿವಾನರಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಹರಿಜನರಿಗೆ ದೇವಾಲಯ ಪ್ರವೇಶ ಕೊಡಿಸುವ ಅಪ್ರತಿಮ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ತೋರಿದ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ನಂಬರು ಬಹಳ ಮೇಲೇರಿತು. ಅದಾಗಿ ಹತ್ತು ವರ್ಷದೊಳಗೆ ಅವರ ರಾಜಕೀಯ ಧೋರಣೆಗಳು ಅವರನ್ನು ಇಡೀ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯ ಅ-ಜನಪ್ರಿಯ ಮನುಷ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದವು.

ಚೆಟ್‌ಪೆಟ್ ಪಟ್ಟಾಭಿರಾಮ ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯರರು ತಮ್ಮ ೮೦ನೇ ಹುಟ್ಟುಹಬ್ಬದ ನಿಮಿತ್ತ ಈಚೆಗೆ ಬರೆದ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಜೀವನ ಆಕಸ್ಮಿಕಗಳ ಒಂದು ಮಾಲೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ೧೮೭೯ನೇ ಇಸವಿಯ ದೀಪಾವಳಿ ದಿನದಲ್ಲಿ ಅವರು ಸಿ. ಆರ್. ಪಟ್ಟಾಭಿರಾಮ ಅಯ್ಯರರ ಮಗನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಈ ಆಕಸ್ಮಿಕಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತ ಇಷ್ಟವಾದುದಾಗಿತ್ತು. ಅವರ ತಂದೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಕೀಲರಾಗಿದ್ದು ಕೊನೆಗೆ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ ಪದವಿಯನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದವರು. ಕೊನೆಗೆ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಹಿಂದುವಾದರೂ ಮೊದಲು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ತತ್ವಜ್ಞಾನಗಳ ಆರಾಧಕರಾಗಿ ನಿರೀಶ್ವರವಾದಿಯಾಗಿದ್ದ ಪಟ್ಟಾಭಿರಾಮರು ಮಗನಿಗೆ ಕಲಿಸಿದ ಮೊದಲನೇ ಭಾಷೆಯೆಂದರೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಆಮೇಲೆ ಫ್ರೆಂಚ್. ಎಂಟರಲ್ಲಿ ಶೆಲ್ವೆ, ಕೋಲರಿಜ್, ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್ ಕವಿಗಳು ಅವರ ತುದಿ ನಾಲಗೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಹನ್ನೆರಡರಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನ್ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಶೋಪೆನ್‌ಹೌರ್ ಮತ್ತು ನೀತ್ಸೆ ಅವರಿಗೆ ಪರಿಚಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿ ಅಸಾಧಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಮದ್ರಾಸ್ ಇಲಾಖೆಗೆ ಮೊದಲನೆಯವರಾಗಿ ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದಿದ ಮೇಲೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲೂ ಒಂದನೇ, ತಪ್ಪಿದರೆ ಎರಡನೇ ಸ್ಥಾನಕ್ಕಿಂತ ಕೆಳಗಿಳಿದುದೇ ಇಲ್ಲ.

ಸಿ. ಪಿ. ಯವರಿಗೊದಗಿದ ಎರಡನೇ ಸುದೈವಿ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಅವರ ಇಚ್ಛೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಘಟಿಸಿದ್ದು. ರಾಮಸ್ವಾಮಿಯವರು ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ಅಥವಾ ಸಮಾಜ ಸೇವಕರಾಗಬಯಸಿದರೆ ಅವರ ತಂದೆ ಅವರನ್ನು ವಕೀಲರಾಗಲು ನಿರ್ಬಂಧಪಡಿಸಿದರು. ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ವಕೀಲ ವೃತ್ತಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಮೊದಲನೇ ವರ್ಷ ಅವರು ರೂ. ೧೦೪ ಗಳಿಸಿದರು. ಎರಡನೇ ವರ್ಷ (ಅದೂ ಒಂದು ಆಕಸ್ಮಿಕದಿಂದ) ಅವರ ವರಮಾನ ರೂ. ೫೬೦ಕ್ಕೇರಿತು. ಆದರೆ ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯರರನ್ನು ಬಹುಕಾಲ ಅಗಲಿರಲು ಸುದೈವಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಭಾವ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ವಕಾಲತ್ತಿನಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾಗಿ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಲು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಮದ್ರಾಸ್ ಹೈಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ೩೦೦ ಕೇಸುಗಳ ಕಡತಗಳೆಲ್ಲ ಸಿ. ಪಿ. ಯವರ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದವು. ಇಷ್ಟು ಕೇಸುಗಳು ಪೋರ್ಟ್‌ಫೋಲಿಯೋದಲ್ಲಿದ್ದರಲಾಗಿ ಸಿ. ಪಿ. ಯವರ ಜನ್ಮಜಾತ ಪ್ರತಿಭೆ ಉಕ್ಕಿ ಹರಿಯಿತು. ಕೆಲವೇ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಇಡೀ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಕೀಲರೂ ಸಂಪಾದಿಸದಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸತೊಡಗಿದರು.

ಆದ್ದರಿಂದ ಮದ್ರಾಸ್ ಹೈಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೊಂದು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ ಪದವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಬಂದಾಗ ಅವರು ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಗೆ, “ನಿತ್ಯವೂ ಇಡೀ ದಿನ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದಕ್ಕಿಂತ ನಿತ್ಯವೂ ಕೆಲ ತಾಸು ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ ಮಾತು ಆಡುವುದೇ ವಾಸಿಯೆಂದು ನನ್ನ ಭಾವನೆ!” ಎಂದು ಬರೆದುದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನೂ ಇಲ್ಲ.

ಸಿ. ಪಿ. ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯರರ ಧೈರ್ಯ ಅವರನ್ನು ಆ ಕಾಲದ ದೊಡ್ಡ ವೀರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿತು. ಅವರ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ಅವರ ಮೇಲೆ ಅಂದಿನ ಮಹಾ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಒಲುಮೆ ಹರಿಯಿತು. ಅವರ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಪ್ರಮುಖ ಮಿತ್ರನೂ ಮೊದಲು ಅವರೊಡನೆ ಜಗಳ ಮಾಡಿದವನೆಂಬುದು ಒಂದು ವಿಶೇಷ. ೧೯೧೨ರಲ್ಲಿ ಜಿಡ್ಡು ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರ ಪಾಲಕ್ಕದ ಬಗ್ಗೆ ನಡೆದ ವ್ಯಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ಅನಿ ಬೆಸಂಟಮನ್ ವಿರುದ್ಧ ವಕೀಲರಾಗಿದ್ದರು. ಸ್ವತಃ ತನ್ನ ಪರವಾಗಿ ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಧೀರ ಐರಿಶ್ ಮಹಿಳೆ ತನ್ನೆದುರಾಳಿಯಾಗಿದ್ದ ಈ ಸುಂದರ ನಿರ್ಭಯ ವಕೀಲನ ಚಾಕಚಕ್ಯವನ್ನೂ ಶತ್ರುವಿಗೆ ಕೂಡ ಔದಾರ್ಯ ತೋರಿಸುವ ಪವ್ಯತ್ತಿಯನ್ನೂ ಕಂಡು ಮನಸೋತು ಹೋದರು. ಆದ್ದರಿಂದ “ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನೀವು ನನ್ನ (ಎದುರಾಳಿಯಾಗಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ) ಗೆಲೆಯರಾಗಿರುವುದೇ ಒಳ್ಳೇದು” ಎಂದವರು ರಾಮಸ್ವಾಮಿಯವರ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಕೋರಿದಳು. ಅಂದಿನಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರ ಸ್ನೇಹ ಅನಿ ಬೆಸೆಂಟರ ಮರಣದವರೆಗೂ ನಿರಾಬಾಧವಾಗಿ ಉಳಿಯಿತು.

ಅನಿ ಬೆಸಂಟಮನ್ ಸ್ನೇಹ ರಾಮಸ್ವಾಮಿಯವರನ್ನು ರಾಜಕಾರಣದ ಸುಳಿಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಎಳೆದುಕೊಂಡಿತು. ಆ ಸುಳಿಗಾಳಿಯ ಮೇಲೆ ಸವಾರಿ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ತಕ್ಷಣ ಅವರು ಹುಟ್ಟಾ ಅದನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಪ್ರವೀಣತೆ ತೋರಿಸಿದರು. ಬೆಸಂಟಮನ್ ಹೋಂ ರೂಲ್ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಅವರೊಂದು ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾದರು. ಆ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಚೆಲ್ಲಾಡಲು ಅವರಲ್ಲಿ ಹಣದ ಕೊರತೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಚೈತನ್ಯದ ಅಭಾವವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಅವರೊಡನೆ ಸೇರಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಾ ಸಿ. ಪಿ. ಮದ್ರಾಸ್ ಗವರ್ನರ್ ಪೆಂಟ್ಲೆಂಡರನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದರು. ಪೆಂಟ್ಲೆಂಡರು ಅನಿ ಬೆಸಂಟರನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಸಿ. ಪಿ. ಯವರ “ಸಾಹಸ ಪ್ರವೃತ್ತಿ”ಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಅವರನ್ನು ಗೆಲೆಯರಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಹೋಂ ರೂಲ್ ಚಳವಳಿ ಅವರಿಗೆ ಆಗಿನ ಮಹಾನಾಯಕರಾದ ಮೋತಿಲಾಲ ನೆಹರು, ಜಿನ್ನಾ, ತೇಜ ಬಹಾದುರ್ ಸಪ್ತು, ಹಸನ್ ಇಮಾಂ, ಸರೋಜಿನಿ ನಾಯ್ಡು ಮೊದಲಾದವರ ಸ್ನೇಹವನ್ನೂ ಅವರಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಒದಗಿಸಿತು. ಜವಾಹರರೂ ಅಯ್ಯರರೂ ಹೋಂ ರೂಲ್ ಲೀಗಿನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾದರು. ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯರರು ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲು ಹಲವು ಸಲ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಯಾತ್ರೆ

ಮಾಡಿದರು. ಮೊದಲನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದ ಎಡ್ವಿನ್ ಮಾಂಟೆಗ್ಯೂ ಅವರೊಡನೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ವಿಷಯ ಖಾಡಾಖಾಡಿ ವಾದ ಮಾಡಿದರು. ಈ ಜಗಳದ ಕೊನೆಗೆ ಮಾಂಟೆಗ್ಯೂ ಅಯ್ಯರರ ಮಿತ್ರರಾಗಿದ್ದರು. “ರಾಮಸ್ವಾಮಿಯವರು ನಾನು ಕಂಡ ಅತಿ ಚಾಣಾಕ್ಷ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲೊಬ್ಬರು” ಎಂದು ಅಂದು ಮಾಂಟೆಗ್ಯೂ ತಮ್ಮ ದೈರಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದರು.

೧೯೨೦ರಲ್ಲಿ ಇದೇ ಮಾಂಟೆಗ್ಯೂ ಸಲಹೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ ದೊರೆತ ರಾಜಕೀಯ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನಯ ನಡೆದ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲೇ ರಾಮಸ್ವಾಮಿಯವರು ಜಸ್ಟಿಸ್ ಪಕ್ಷದ ಪ್ರಬಲ ನಾಯಕನೊಬ್ಬನನ್ನು ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಎದುರಿಸಿ ಹೋಂ ರೂಲ್ ಲೀಗ್ ಪರವಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದ್ದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ಚಳವಳಿಯ ಸಿಂಹದ ಗವಿಯಲ್ಲೇ ಅದರೊಡನೆ ಕಾಳಗಕ್ಕೆ ನಿಂತ ಅವರು ಆಗ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯ ಚರಮ ಶಿಖರಕ್ಕೇರಿದ್ದರು. ಚುನಾವಣೆ ಪ್ರಚಾರದ ಕಾವು ಕುದಿಯುವ ಬಿಂದುವಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಒಂದು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ವಿರೋಧಿಗಳು ಅವರ ಮೇಲೇರಿ ಬಂದು ಕಲ್ಲು ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ತೂರಲು ಅಣಿಯಾದರು. ರಾಮಸ್ವಾಮಿಯವರು ನಾಟಕೀಯವಾಗಿ ರಿವಾಲ್ವರನ್ನು ಹೊರಗೆಳೆದು “ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೈಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಗುಂಡು ಹಾಕುವೆ” ಎಂದು ಆರ್ಭಟಿಸಿದರು. ಬಹಳ ಕೋಲಾಹಲವಾಯಿತು. ಆದರೆ ವಿರೋಧಿಗಳು ಹಿಂದೆ ಜಾರಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ರಾಮಸ್ವಾಮಿಯವರೇ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದರು.

ಸಿ. ಪಿ. ಯವರು ಕಂಡು ಮಾತಾಡಿದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಯುರೋಪಿಯನ್ನನೂ ಅವರ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನ ಭಕ್ತನಾಗಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮೀಷನ್ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ರಾಮ್ ಮ್ಯಾಕ್‌ಡೊನಾಲ್ಡ್ (ಮುಂದೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯಾದವ) ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಸಿ. ಪಿ. ಯವರ ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಅವರು ಕೊಟ್ಟ ದೋತರವುಟ್ಟು ಮಣೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಊಟಮಾಡಿ, “ಒಂದು ದಿನದ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದೆ” ಎಂದು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಆಜೀವ ಸಿ. ಪಿ. ಮಿತ್ರನಾದ. ಮುಂಬಯಿ ಗವರ್ನರನಾಗಿದ್ದ ಲಾರ್ಡ್ ವಿಲಿಂಗ್‌ಡನ್ ಹೋಂ ರೂಲ್ ಉಪಟಳಗಾರ ಸಿ. ಪಿ. ಗೆ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಕೂಡದೆಂದು ಆಜ್ಞೆ ವಿಧಿಸಿ ಅವರು ಅದನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಅವರನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಮಾತಾಡಿ ಮುಗ್ಧನಾಗಿ ಅವರ ಚಿರಂತನ ಸ್ನೇಹಿತನಾಗಿ ಮುಂದೆ ಮದ್ರಾಸ್ ಗವರ್ನರನಾದ ಮೇಲೆ ಅವರಿಗೆ ಬೇಕಾದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳದೆಯೆ ಕೊಡಲನುವಾದ.

ಬಹುಶಃ ಕಂಡವರನ್ನೆಲ್ಲ ಮುಗ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಸಿ. ಪಿ. ಯವರ ಪ್ರತಿಭೆಯೆ ಅವರ ರಾಜಕೀಯ ನಕ್ಷತ್ರ ಇಳಿಮುಖವಾಗಲು ಕಾರಣವಾಯಿತೇನೋ. ವಿಲಿಂಗ್ಡನ್ ದಂಪತಿಗಳ ಅಪರಿಮಿತ ಸ್ನೇಹವಂತೂ ಅವರಿಗೆ ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಹಿತ ಮಾಡಲಿಲ್ಲೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೧೭೩

ವಿಲಿಂಗ್ಟನ್ ಕೊಡುಗೆಯಿಂದ ಕೊಟ್ಟ; ಸಿ. ಪಿ. ಅದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವಷ್ಟು ಕಠಿಣವಾದಯಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದ ನಂತರ, ಆಗ ಮದ್ರಾಸ್ ಗವರ್ನರನಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ವಿಲಿಂಗ್ಟನ್, ಅವರಿಗೆ ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್ ಪದವಿಯನ್ನು ಕೊಡಬಂದ; ಸಿ. ಪಿ. ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಆ ಮೇಲೆ ಅವರನ್ನು ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಸದಸ್ಯರಾಗಲು ಕೇಳಿಕೊಂಡ; ಸಿ.ಪಿ. ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ವಿಲಿಂಗ್ಟನ್ ಮುಂದೆ ವೈಸರಾಯನಾದಮೇಲೆ ಕೇಂದ್ರ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಕಾಯದೆ ಮಂತ್ರಿ ಪದವಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದ; ಮತ್ತೆ ಸಿ. ಪಿ. ಹೂಂ ಎಂದರು.

ನಿಷೇಧಗಳನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸುವ ತೀವ್ರಗಾಮಿ ರಾಜಕಾರಣಿ ಸಿ. ಪಿ., ಬ್ರಿಟಿಷರಿಂದ ಬಿರುದಾಂಕಿತವಾದ “ಸರ್” ಸಿ. ಪಿ. ಆಗಿ ರೂಪಾಂತರಗೊಂಡದ್ದು ಹೀಗೆ. ಸಿ. ಪಿ. ಯವರು ತಮ್ಮ ಲೇಖದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಸ್ಮಯಕಾರಕ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿವರಣೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರ ಅಸಹಕಾರ ಚಳವಳಿ ಅನಿಬೆಸಂಟರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸಿ. ಪಿ. ಅನಿಬೆಸಂಟರ ಅನುಯಾಯಿ. ಬೆಸಂಟರು ವಿಲಿಂಗ್ಟನ್ನರ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್ ಮತ್ತು ಆಮೇಲೆ ಎಕ್ಸಿಕ್ಯೂಟಿವ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಸದಸ್ಯರಾಗುವುದರಿಂದಲೇ ಹೆಚ್ಚು ದೇಶಸೇವೆ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದರು. ಹಿತಚಿಂತಕ ಮಿತ್ರರೆಲ್ಲ ಹಿಂದೆಲೆದರೂ ಸಿ. ಪಿ. ಅವರ ಸೂಚನೆಯನ್ನೇ ಮನ್ನಿಸಿದರು. ಈ ದಾರಿಯಿಂದ ಸಿ. ಪಿ. ದುಂಡು ಮೇಜಿನ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಹೊಸ ಹೊಸ ಮಿತ್ರರನ್ನು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯೆಂದು ಜನ ಯಾವುದನ್ನು ಕರೆಯುವರೋ ಅದು ೧೯೨೦ರ ನಂತರ ಅವರಿಗೆ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ.

೧೯೩೬ರಲ್ಲಿ ಸರ್ ಸಿ. ಪಿ. ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯರನ್ನು ಹೊಸತೆಂದು ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಈ ಬಾರಿ ಅವರು “ಸಚಿವೋತ್ತಮ”ರಾಗಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ವಕೀಲಿ ವ್ಯವಸಾಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಿಗೆ ಸಲಹೆಗಾರರಾಗಿ ಅವರ ವಿಶ್ವಾಸ ಗಳಿಸಿದ್ದ ಸಿ. ಪಿ. ಯವರನ್ನು ವಿಲಿಂಗ್ಟನ್ನರ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ತಿರ್ವಾಂಕೂರು ರಾಜರಿಗೆ ವೈಧಾನಿಕ ಸಲಹೆಗಾರರನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ೧೯೩೬ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಅಲ್ಲಿನ ದಿವಾನರಾದರು. ಒಂದು ನಿರಂಕುಶ ಪ್ರಭುತ್ವದ ದಕ್ಕ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಅವರು ಅಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕಿನ ಹಿಡಿತದಿಂದ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿದರು. ಅಲ್ಲಿನ ಅವರ ರಾಜ್ಯಭಾರದ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಘಟನೆ ಹರಿಜನರಿಗೆ ದೇವಾಲಯ ಪ್ರವೇಶವೀಯುವ ರಾಜಾಜ್ಞೆ ಹೊರಡಿಸಿದ್ದು. ಈ ಆಜ್ಞೆಯ ಹೇತುವನ್ನು ಕುರಿತು ಗಾಂಧೀಜಿ ಸಂದೇಹಗ್ರಸ್ತರಾಗಿ ಅದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದರೂ ಸರ್ ಸಿ. ಪಿ. ಯವರ ಆಮಂತ್ರಣದಂತೆ ತಿರ್ವಾಂಕೂರಿಗೆ ಬಂದು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡ ಮೇಲೆ ಸಿ. ಪಿ. ಯವರ ಧೈರ್ಯದ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ ಮಹಾದೇವ ದೇಸಾಯಿಯವರಿಂದ ಒಂದು ಪುಸ್ತಕವನ್ನೇ ಬರೆಸಿದರು.

ಸಿ. ಪಿ. ಯವರು ಮತ್ತೆ ತಿರುವಾಂಕೂರಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅಖಿಲ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಜನಪ್ರಿಯರಾದರು. ಆದರೆ ತಿರುವಾಂಕೂರಲ್ಲಿ ಕ್ರೈಸ್ತ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಇಳಿಸಲು ಅವರು ಕೈಕೊಂಡ ಕೆಲ ಕ್ರಮಗಳು ಅಲ್ಲಿನ ಅತ್ಯಂತ ವರ್ಚಸ್ವಿ ವರ್ಗವನ್ನು ಎದುರುಹಾಕಿಕೊಂಡಿತು. ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸರ್ಕಾರದ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನವರು ನಿರ್ದಯವಾಗಿ ಹತ್ತಿಕ್ಕಿದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಜನಬೆಂಬಲ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅವರು ತಿರ್ವಾಂಕೂರನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಾರ್ವಭೌಮ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದೊಡನೆ ಸಂಧಾನ ನಡೆಸಿದ ಮೇಲಂತೂ ಇಡೀ ದೇಶ ಅವರ ಮೇಲೆ ರೊಚ್ಚಿಗೆದ್ದಿತು. ದಿಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಯಾತ್ರೆ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಮರಳುತ್ತಿದ್ದ ಅವರ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಪ್ರಾಣಹರಣದ ಯತ್ನವಾಯಿತು. ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಅವರ ಜೀವಕ್ಕೇನೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಮೂಗಿಗೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಧಕ್ಕೆಯಾಯಿತು.

ಆಮೇಲೆ ಸಚಿವೋತ್ತಮ ಸಿ. ಪಿ. ದಿವಾನಗಿರಿಯಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾದರು. ಪುನಃ ಜನಭಾವನೆಯ ಬಿರುಗಾಳಿಯ ಮುಂದೆ ಧೀರ ಹಟವಾದಿ ಪ್ರತಿಭೆಯೊಂದು ಸೋತು ತಲೆವಾಗಬೇಕಾಯಿತು.

ದೇಶಪ್ರೇಮಿ ಸಿ. ಪಿ. ಹೀಗೇಕೆ ಮಾಡಿದರು? ಅವರ ಸ್ವತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೊಂದು ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಉತ್ತರ ಇದೆ. “ನಿಷ್ಠೆ” ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಅವರು ಮೇಲಿಂದಮೇಲೆ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಮೇಲಿನ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಅವರ ಮಿತ್ರರು ಅವರ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬರುವುದನ್ನೂ ಅನಿ ಬೆಸೆಂಟರ ಮೇಲಿನ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಸಿ. ಪಿ. ಯವರು ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಸದಸ್ಯರಾಗುವುದನ್ನೂ ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ತಿರ್ವಾಂಕೂರು ರಾಜರ ಮೇಲಿನ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಪೂರ್ತಿ ಪ್ರಜಾಸತ್ತೆ ತರಲು ತಾವು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲೆಂದೂ ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೂ ತಿರುವಾಂಕೂರನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿ ಮಾಡಿ ಭಾರತದ ಐಕ್ಯವನ್ನು ಧ್ವಂಸ ಮಾಡಲು ಅವರೇಕೆ ಯತ್ನಿಸಿದರು? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ದೊರಕುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಆದರೆ ಸಿ. ಪಿ. ಯವರ ಮತ್ತು ದೇಶದ ಸುದೈವದಿಂದ ಅವರ ತಪ್ಪು ಹೆಜ್ಜೆಗಳು ದೇಶಕ್ಕೆ ಹಿಚ್ಚು ಹಾನಿ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ, ಅವರ ಒಳ್ಳೇ ಕೆಲಸಗಳು ಮಾತ್ರ ಬಾಳುತ್ತಿವೆ. ತಾವು ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ ಮೈಸೂರಿನ ದಿವಾನರಾದ ಶೇಷಾದ್ರಿ ಅಯ್ಯರೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕ ಬಂದು, ಅವರು ಮೈಸೂರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ನೀರಾವರಿ ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯುತ್ ಕಾಮಗಾರಿಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಎಂದಾದರೊಂದು ದಿನ ತಾವು ಇಂಥ ಕಾರ್ಯ ಸಾಧಿಸುವ ಹಂಬಲ ಸಿ.ಪಿ. ಗಾಗಿತ್ತಂತೆ. ಮದ್ರಾಸ್ ಕೌನ್ಸಿಲರರಾದೊಡನೆ ಸಿ. ಪಿ. ಯವರು ಮೆಟ್ಟೂರು ಮತ್ತು ಪೈಕಾರಾ ನೀರಾವರಿ ವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳಿಗೆ ಚಾಲನೆ ಕೊಟ್ಟರು. ತಿರ್ವಾಂಕೂರಿನ ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೧೭೫

ಅವರು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳು, ಅಲ್ಯುಮಿನಿಯಂ ಉದ್ಯಮಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಜನಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜನ ನೀಡುತ್ತಿವೆ.

ಇಂದು ಸಿ. ಪಿ. ಹಲ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳ ಗೌರವವನ್ನು ಪಡೆದ ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲಿ ತಂದೆಯಂತೆ ಅವರೂ ನಿರೀಶ್ವರವಾದಿಯಾಗಿದ್ದು ಮುಂದೆ ಅವರಂತೆಯೇ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಹಿರಿಮೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಶೃಂಗೇರಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳೂ ರಮಣ ಮಹರ್ಷಿಗಳೂ ಅವರಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿತ್ತ ಯೋಗಿಗಳು. ಉನ್ನು ದಾಟಿದ ಅವರು ಬೇಕೆಂದೇ ತಮ್ಮ ಸಂಪತ್ತಿನ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈಗ ತತ್ಪಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ವಾರ್ಧಕ್ಯದ ದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

೨೮. ಲಾಲ ಬಹಾದುರ ಶಾಸ್ತ್ರಿ

ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ನೆಹರೂ ಅವರ ತೀವ್ರ ಅಸ್ವಸ್ಥದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಲಾಲಬಹಾದುರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯವರನ್ನು ಪುನಃ ಕೇಂದ್ರ ಮಂತ್ರಿಸಂಪುಟಕ್ಕೆ ಆಮಂತ್ರಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದರೇನೇ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯವರು ದೇಶಕ್ಕೆ ಇಂದೆಷ್ಟು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದ್ದಾರೆಯೆಂದು ವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾಮರಾಜ ಯೋಜನೆಯಂತೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಪೈಕಿ ಮರಳಿ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟವರು ಇವರೊಬ್ಬರೇ.

ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಲಾಲ ಬಹಾದುರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶದ ಹೊರಗೆ ಅಜ್ಞಾತ ಪುರುಷರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ೧೯೫೨ರಿಂದಲೂ ಕೇಂದ್ರ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಅಖಿಲ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅವರ ಹೆಸರು ಕೇಳಿ ಬಂದದ್ದು ೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ ಆ ವರ್ಷ ೧೪೪ ಜನರನ್ನು ಆಹುತಿಗೊಂಡ ಅರಿಯಾಲೂರ ರೇಲ್ವೆ ದುರಂತದ ಸುದ್ದಿ ಬಂದೊಡನೆ, ತಾವು ರೇಲ್ವೆ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಅನಾಹುತಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ತಲೆಯೇ ಹೊಣೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಅವರು ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಆಗ ಜನ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಯಾರೀ ಶಾಸ್ತ್ರಿ? ಎಂದರು. ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿರಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿರಲಿ, ಏನಾದರೂ ಪ್ರಮಾದವಾದಾಗ ತಾವಾಗಿ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಡಲು ಮುಂದೆ ಬಂದ ಮಂತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರೇ ಮೊದಲಿಗರಾಗಿದ್ದರು; ಅವರೇ ಕೊನೆಯವರೂ ಆದರೆಂದು ಮುಂದಿನ ಇತಿಹಾಸ ತೋರಿಸಿದೆ. ಅವರ ಹಿಂದೆ ಷಣ್ಮುಗಂ ಚೆಟ್ಟಿ, ಅವರ ನಂತರ ಟಿ. ಟಿ. ಕೃಷ್ಣಮಾಚಾರಿ, ವಿ. ಕೆ. ಕೃಷ್ಣ ಮೆನನ್ ಮತ್ತು ಕೆ. ಡಿ. ಮಾಲವೀಯ, ಇದಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡ ಮತ್ತು ಶಂಕಾಸ್ಪದ ಪ್ರಮಾದಗಳಿಗೆ ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದರೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ.

ಲಾಲ ಬಹಾದುರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಮೇಲೇರಿ ಬರಲು ಎರಡು ಸಂಗತಿಗಳು ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಮೊದಲನೆಯದು ಅವರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಗಳಿಗಿರುವ ಅಸಂದಿಗ್ಧ ವಿಶ್ವಾಸ. ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿಯವರ ನಂತರ ನೆಹರೂ ಅವರ ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಬಲ್ಲ ವ್ಯಕ್ತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳೇ.

ಲಾಲ ಬಹಾದುರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಇನ್ನೊಂದು ಗುಣವೆಂದರೆ ರಾಜಿ ಮಾಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರ ಚಾತುರ್ಯ. ಕುದಿಯುವ ನೀರ ಮೇಲೆ ಎಣ್ಣೆ ಸುರುವಬೇಕಾದಾಗೆಲ್ಲ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಗಳು

ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಸಾಮಾನ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಲಿ-ಅಸಾಮಿ ದ್ವೇಷವು ರಕ್ತದ ಹೊಳೆಯನ್ನು ಹರಿಸಿದಾಗ ಲಾಲ ಬಹಾದುರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಆ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ತರುವ ಒಂದು ಭಾಷಾ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದರು. ಮೊನ್ನೆ ಕಾಶ್ಮೀರದಲ್ಲಿ ಹಜರತ್‌ಬಾಲ್ ಕಳವಿನ ನಂತರ ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಅಂತಃಕಲಹ ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿನ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಭಾರತದ ಮಾನಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ತರುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅವರು ಮತ್ತೆ ಒಂದು ರಾಜೀಸೂತ್ರವನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸಿದರು.

ಲಾಲ ಬಹಾದುರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಹೆಸರು ನಮ್ಮ ನಾಯಕರ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ತಪ್ಪು ತಿಳಿವಳಿಕೆಯುಂಟುಮಾಡುವಂತಹುದು. ಅವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲದ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು. ಅವರ ಕುಲನಾಮ ಶ್ರೀವಾಸ್ತವ. ಅವರು ರಾಜೇಂದ್ರ ಬಾಬುಗಳಂತೆ ಕಾಯಸ್ಥರು. ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಕಾಶೀ ವಿದ್ಯಾಪೀಠದ ಛಾತ್ರರು. (ಮೂರು ಸಾವಿರ ಮಠದ ಸದ್ಯದ ಸ್ವಾಮಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಗಂಗಾಧರ ರಾಜಯೋಗೀಂದ್ರರೂ ಮೈಸೂರಿನ ಸಹಕಾರಿ ಮಂತ್ರಿ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಹೆಗಡೆಯವರೂ ಇದೇ ವಿದ್ಯಾಪೀಠದಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾದವರು.) ಆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿದ್ಯಾಪೀಠದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧ ಭಾರತೀಯ ಹೆಸರಿನ ಪದವಿಗಳನ್ನೇ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ. 'ಶಾಸ್ತ್ರಿ' ಎಂದರೆ ಇತರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳ ಬಿ. ಎ. ಗೆ ಸಮನಾದುದು. ಹೇಗೋ ಏನೋ ಅವರ ಕುಲನಾಮ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿ ವಿದ್ಯಾಪದವಿ ಅವರ ಹೆಸರಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟಿತು.

ಲಾಲ ಬಹಾದುರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ೧೯೦೪ ಅಕ್ಟೋಬರ ೨೦ರಂದು ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಅವರ ತಂದೆ ಬಡ ಶಾಲಾಮಾಸ್ತರರಾಗಿದ್ದರು. ಲಾಲ ಬಹಾದುರರಿಗೆ ೧೮ ತಿಂಗಳು ವಯಸ್ಸಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ ತಂದೆ ತೀರಿಕೊಂಡು ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳೂ ಇಬ್ಬರು ಅಕ್ಕಂದಿರೂ ತಾಯಿಯೂ ಅಜ್ಜನ (ತಾಯಿಯ ತಂದೆ) ಆಶ್ರಯ ಹೊಂದಬೇಕಾಯಿತು. ಅವರು ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ೧೯೨೦ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಶಾಲಾ ಬಹಿಷ್ಕಾರದ ಕರೆಗೆ ಓಗೊಟ್ಟು ಶಾಲಾತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದರು. ೧೯೨೧ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಮೊದಲನೇ ಸಲ ಪೊಲೀಸ್ ಲಾಕಪ್ಪಿನ ರುಚಿ ಕಂಡು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ತಪ್ಪು ಮುದ್ರೆಯನ್ನೊತ್ತಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅನಂತರ ರಾಜರ್ಷಿ ಡಾ. ಭಗವಾನ್ ದಾಸರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿದ್ಯಾಲಯವಾದ ಕಾಶೀ ವಿದ್ಯಾಪೀಠದಲ್ಲಿ ಅವರ ಶಿಕ್ಷಣ ಮುಂದುವರೆಯಿತು. ಆಚಾರ್ಯ ಕೃಪಲಾನಿ, ಶ್ರೀಪ್ರಕಾಶ, ಸಂಪೂರ್ಣಾನಂದ ಮೊದಲಾದ, ಅನಂತರ ರಾಜಕೀಯ ತಾರೆಗಳಾದ, ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಆ ವಿದ್ಯಾಪೀಠದ ಆಚಾರ್ಯ ಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ತತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಶಾಸ್ತ್ರೀ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿದೊಡನೆ ಲಾಲ ಬಹಾದುರರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸೇರಿದರು.

೧೯೨೯ರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಘೋಷಣೆ ಹೊರಡಿಸಿದ ಲಾಹೋರ್ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್

ಅಧಿವೇಶನಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಹೋಗಿದ್ದರು. ವರ್ಷದೊಳಗೆ ಅವರನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಲಾಯಿತು. ಅವರು ಅನಂತರ ಐದು ಸಲ ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಏಳು ವರ್ಷಗಳನ್ನು ರಾಜಾತಿಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಳೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಲಾಲ ಬಹಾದುರರು ೨೩ನೇ ವಯಸ್ಸಿಗೇ ಮದುವೆಯಾದರು. ನಾಲ್ಕು ಗಂಡು, ಎರಡು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಅವರಿಗಿದ್ದಾರೆ. “ಕುಟುಂಬ ಯೋಜನೆಯ ಒಳ್ಳೇ ಮಾದರಿಯಲ್ಲ” ಎಂದು ಅವರೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಪತ್ನಿ ಲಲಿತಾದೇವಿ ಹಳೆಗಾಲದವರು. ಗಂಡನೊಡನೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ವಿರಳ.

ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಲಾಲ ಬಹಾದುರರು ಅತಿ ಕೆಳಗಿನ ಅಧಿಕಾರ ಪದದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಮೇಲೇರಿದವರು. ತಮ್ಮ ಜನ್ಮಸ್ಥಳವಾದ ಕಾಶಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಅವರು ಅಲಹಾಬಾದಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾದದ್ದು ಮೊದಲನೇ ಅಧಿಕಾರಪದ. ೧೯೩೫ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರಾಂತ (ಈಗ ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ) ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾದರು. ೧೯೩೭ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತಿಕ ವಿಧಾನ ಸಭೆಗೆ ಅವರ ಆಯ್ಕೆಯಾಯಿತು. ಅವರನ್ನು ಮೊದಲು ‘ಗುರುತಿಸಿದವರು’ ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರಾಂತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಮಹಾರಥರಾದ ಗೋವಿಂದ ವಲ್ಲಭ ಪಂತರು. ಎರಡನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧಾನಂತರ ಪುನಃ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ ಬಂದಾಗ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾದ ಪಂತರು ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟರಿ ಸೆಕ್ರೆಟರಿಯಾಗಿ ನೇಮಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅವರ ಆಯ್ಕೆ ತಪ್ಪಾಗಲಿಲ್ಲ. ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ವಿಭಜನೆಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇಡೀ ದೇಶ ದಂಗೆಗಳಿಂದ ತತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಮೊದಲೇ ಉಗ್ರ ಸ್ವಭಾವದ ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸುರಕ್ಷಿತತೆಯನ್ನು ಕಾಯುವ ಭಾರಹೊತ್ತು ಅದನ್ನು ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಪೂರೈಸಿದ ಲಾಲ ಬಹಾದುರರನ್ನು ಪಂತರು ಪ್ರಾಂತದ ಗೃಹ ಮತ್ತು ಸಾರಿಗೆ ಮಂತ್ರಿ ಪದಕ್ಕೆರಿಸಿದರು.

೧೯೫೧ರಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ನೆಹರೂ ಅ. ಭಾ. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಜಂತರ-ಮಂತರ ರಸ್ತೆಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ೧೯೫೧-೫೨ರ ಚುನಾವಣಾ ಸತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ಗೆ ದೊರೆತ ಪ್ರಚಂಡ ವಿಜಯದಲ್ಲಿ ಅವರ ಅಹೋರಾತ್ರ ದುಡಿತದ ಪಾತ್ರ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಸಾರಿಗೆ ಮತ್ತು ರೇಲ್ವೆ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ರೇಲ್ವೆ ದುರಂತದ ಫಲವಾಗಿ ಅವರು ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟು ಹೊರಬಿದ್ದರು. ಮರುವರ್ಷವೇ ಅವರು ಲೋಕಸಭೆಗೆ ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಸಾರಿಗೆ-ಸಂಪರ್ಕ ಶಾಖೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡರು. ೧೯೫೮ರಲ್ಲಿ ಟಿ. ಟಿ. ಕೃಷ್ಣಮಾಚಾರಿಯವರು ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟ ನಂತರ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ ಪುನಾರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಿಗೆ ವಾಣಿಜ್ಯೋದ್ಯಮ ಮಂತ್ರಿಯ ಪದ ಸಿಕ್ಕಿತು.

೧೯೬೧ರಲ್ಲಿ ಪಂತರು ನಿಧನ ಹೊಂದಿದ ನಂತರ ಅದೇ ಆಗ ಅಸಾಮ ಭಾಷಾವಿವಾದವನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಿ ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಲಾಲ ಬಹಾದುರರಿಗೆ ತಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ ಗುರು ಪಂತರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಗೃಹಮಂತ್ರಿಯಾಗುವ ಯೋಗ ಬಂತು.

ಆ ಗುರುವಿಗೂ ಈ ಶಿಷ್ಯನಿಗೂ ಅಜಗಜಾಂತರ. ಗುರು ನೋಡಲು ಭಾರೀ ಆಳು, ಪ್ರತಿಭೆಯಲ್ಲಿ ಅಪ್ರತಿಮ, ಸಕಲರ ಗೌರವವನ್ನು ದರ್ಶನ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಪಡೆಯುವ ಮುಖಶ್ರೀ. ಶಿಷ್ಯನೋ ನೋಡಲು ಕುಳ್ಳದಡಿಗಿಂತ ತುಸುವೇ ಹೆಚ್ಚು ಕೃಶ. ಅಂಥ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿ ಎಂದೂ ಆಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ದರ್ಶನಮಾತ್ರದಿಂದ ಈತ ಮಂತ್ರಿಶಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರನೇ ವರದ್ದ ಕಾರಕೂನನಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಯಾರಾದರೂ ಭ್ರಮಿಸಬೇಕು. ಪಂತರು ಬಾಯಿ ತೆರೆದರೆ ಸಭೆ ಸ್ತಬ್ಧ; ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ವಾಗ್ವೈಖರಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂತಹದಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಸ್ವತಃ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಅವರು ಭಾರತದ ಈ ಅತ್ಯಂತ ಅಧಿಕಾರಸಂಪನ್ನ ಪದವಿಯನ್ನು ಏರುವಾಗ ಯಾವ ತರದ ಗಾಬರಿಯನ್ನೂ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆರು ನೂರು ಮಹಾರಾಜರುಗಳ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣಿಡುವ, ಹದಿನಾಲ್ಕು ಪಟಾಲನಷ್ಟು (ಐದು ಲಕ್ಷ) ಕೇಂದ್ರ ಸಶಸ್ತ್ರ ಪೊಲೀಸರ ಪ್ರಭುವಾದ, ಗುಪ್ತಚಾರ ಪಡೆಗಳ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಗೃಹಮಂತ್ರಿ ಶಾಖೆ ಭಾರತದ ಶಾಂತಿ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಹೊಣೆಯಾಗಿದೆ. ಸರದಾರ ಪಟೇಲರು, ಅನಂತರ ಪಂಡಿತ ಪಂತರು ಅದನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದವರು. ಅವರಿಬ್ಬರ ಯೋಗ್ಯತೆಯೂ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಯೋಗ್ಯತೆಯಿದೆ. ಅದೆಂದರೆ ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಮಿತಿ ಅವರಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಿರುವುದು. ಅವರೆಂದೂ ತಮ್ಮನ್ನು ಮಹಾಪುರುಷರೆಂದೆಣಿಸಿ ಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಪಟೇಲರ ಅಥವಾ ಪಂತರ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಗೋಚರವಾಗಬಹುದಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ತಾಸುಗಳು ಬೇಕಾಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಆ ತಾಸುಗಳನ್ನು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಲು ಅವರು ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆಂಬುದೇ ಅವರನ್ನು ಕಾಪಾಡಿ ಮೇಲೆತ್ತಿದೆ.

ಅವರು ಬೆಳಗ್ಗೆ ೫-೩೦ರಿಂದ ರಾತ್ರಿ ೧೧ರವರೆಗೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಹಾಸಿಗೆ ಬಿಟ್ಟೇಳುವ ಮೊದಲೇ ಅವರ ಮನೆ ಅಂಗಳ ದರ್ಶನಾಪೇಕ್ಷಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಹೊರಗೆ ಬೀದಿಯತ್ತ ತುಳುಕುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಯಾರನ್ನೂ ಬೆದರಿಸಿ ಹೊರ ಕಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರನ್ನೇ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಹವಾಲು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಅಸಂತೃಪ್ತ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳು, ನೌಕರಿಯ ಅಪೇಕ್ಷಿಗಳು, ಯಾವುದಾದರೂ ಅನ್ಯಾಯದ ಪರಿಮಾರ್ಜನೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ ಅರ್ಜಿದಾರರು, ಅಥವಾ ಕೇವಲ ದರ್ಶನೇಚ್ಚುಗಳು ಇರಬಹುದು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರು ಬಂದೊಡನೆ ಎದ್ದು ನಿಂತು ಕೈ ಮುಗಿದು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಅವರನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಹೊರಗೆ ಕೋಲಾಹಲ ಮಸಗಿದ್ದರೂ ಅವರು ಶಾಂತವಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರನ್ನೂ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಕಾಣುವುದರಿಂದ ಅವರ ಮೇಲೆ ಬೇರೆಯವರ ಶಿಫಾರಸುಗಳ ಪರಿಣಾಮ ಬಹಳ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದೆಲ್ಲ ಹೆಚ್ಚು ಸಮಯ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ತುಂಬ ಕಾಲ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪರಿಚಯವಾಗುತ್ತದೆ; ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ನಿಜಸ್ವರೂಪ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ; ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ದೃಷ್ಟಿಕೋಣ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಇದೆಲ್ಲ ಅವರನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಜನಪ್ರಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಸಂದರ್ಶಕರಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಮಂತ್ರಾಲಯಕ್ಕೆ ಬರುವಾಗ ಸಂಜೆ ೫ ದಾಟಿರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಶಾಖಾ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ ಮಾಡುವುದು ತೀರ ವಿರಳ. ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಅವರು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅವರ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸ ಸಂದರ್ಶಕರನ್ನು ಕಾಣುವುದೇ.

ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದ ಅತಿ ಪ್ರಬಲ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ದರ್ರ ಸ್ವರ್ಣವಾಗದಿರುವವರು ಲಾಲ ಬಹಾದುರ್ ಒಬ್ಬರೇ. ಸಭೆ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಮಾನರಾಗದೆ ಶ್ರೋತೃಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರಿನ್ನೂ ಸಂತೋಷ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ತಾವು ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ಕರೆದ ಜನರನ್ನು ಕಾಣಲು ತಮ್ಮಿಂದ ತಡವಾಗಿದ್ದರೆ 'ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ತಡಮಾಡಿಯೇ ಬರುತ್ತಾರೆ, ಪಂತ, ಟಂಡನ್ನರಿಂದ ಕಲಿತ ದೌರ್ಬಲ್ಯ ಇದು' ಕ್ಷಮಾಪಣೆ ಕೇಳುವ ಮಂತ್ರಿಯೂ ಅವರೊಬ್ಬರೇ. ಅಷ್ಟೇಕೆ, ಕಾರಕೂನರು ಪಟ್ಟಾವಾಲರೂ ಅವರಿಗೆ ಕಚೇರಿಯ ಕಡತ ತಂದುಕೊಟ್ಟರೆ ಅದಕ್ಕೂ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು 'ಶುಕ್ರಿಯಾ' ಎನ್ನುವವರೇ.

ಇದೇನೂ ಠಕ್ಕು ವಿನಯವಲ್ಲ. ಅವರ ವಿನಯದ ದೆಸೆಯಿಂದಲೇ ಅವರ ಶತ್ರುಗಳು ಕೂಡ ಅವರ ಮುಂದೆ ನಿಸ್ಸಹಾಯರಾಗುವುದು. ಮತ್ತೆ ಈ ವಿನಯ ದೌರ್ಬಲ್ಯದ ದ್ಯೋತಕವೆನ್ನಲು ಬಾರದು. ಅಗತ್ಯವಿದ್ದಾಗ ಅವರು ನಿರ್ಧಾರದಿಂದ ನಿಷ್ಕರ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಬಲ್ಲರು. "ಜನರೇಣಿಸುವಷ್ಟು ನಾನೇನೂ ಮಗುವಲ್ಲ" ಎಂದು ಅವರು ಈಚೆಗೆ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರು.

ಜಗಳಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಲಾಲ ಬಹಾದುರರ ತಂತ್ರ ಬಲು ಸರಳವಾದುದು. ಅವರು ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯ ಎಲ್ಲ ದೃಷ್ಟಿಕೋಣಗಳನ್ನು ಸೈರಣೆಯಿಂದ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತಾನಿದ್ದರೆ ತನಗೆ ಹೇಗೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಅತ್ಯಂತ ಹುಚ್ಚಾಬಟ್ಟೆ ಆರೋಪ ಮಾಡುವವರನ್ನೂ ನಡುವೆ ತಡೆಯುವುದು

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೧೮೧

ಅಪರೂಪ. ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿ ಮುಗಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಕೊಟ್ಟರೆ ಆಕ್ಷೇಪಕರ್ತರ ಮನಸಿನೊಳಗೆ ಕೂಡಿಬಿದ್ದ ಕಷಾಯವೆಲ್ಲ ಹೊರಬಿದ್ದು ಹಗುರಾಗುತ್ತದೆ. ಅನಂತರ ಅವರು ಇತರ ದೃಷ್ಟಿಕೋಣಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮನೋಭಾವ ತಾಳುತ್ತಾರೆ. ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಬಂಗಾಲಿ-ಅಸಾಮಿ ಭಾಷಾವಿವಾದಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರ ಕಾಣಲು ಅವರು ಈ ತಂತ್ರವನ್ನೇ ಬಳಸಿದರು. ಅದು ಯಶಸ್ವಿಯಾಯಿತು. ಈ ಉಪಾಯ ಬಲು ಸರಳ-ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೆನಿಸಿದರೂ ಲಾಲ ಬಹಾದುರರಂತೆ ಉಚ್ಚ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದೂ ಮೂರ್ಖರನ್ನು ಸಹಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯಿದ್ದವರಿಗಷ್ಟೇ ಸಾಧಿಸುವ ಉಪಾಯವದು.

ಲಾಲ ಬಹಾದುರರು ಸರ್ವತ್ರ ಗೌರವ ಪಡೆಯಲು ಇನ್ನೊಂದು ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಸದಾಚಾರದ ಅಪ್ರತಿಹತವಾದ ಚರಿತ್ರೆಯುಳ್ಳ ಕೆಲವೇ ಭಾರತೀಯ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರೊಬ್ಬರು. ಅವರು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಬಡತನ ಕಂಡವರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ದಶೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಅನ್ನ ತಾವೇ ಬೇಸಿಕೊಂಡು ಉಣ್ಣಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಶ್ರೀಮಂತರನ್ನು ಎಂದೂ ದ್ವೇಷಿಸಲಿಲ್ಲ. ರಾಜಕೀಯ ಧುರೀಣತ್ವದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಮೇಲೇರಿದ ಮೇಲೂ ಅವರು ಅಲಹಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ಎಕ್ಸಾಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಓದಾಡುತ್ತಿದ್ದರು 'ಟ್ಯಾಕ್ಸಿ ಬಾಡಿಗೆಗೆ ಹಣವಿರಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ, ಅವರಿಗೆ ಯಾವ ಚಟವೂ ಇಲ್ಲ' ಚಹಾ ಹೊರತು. ಆದನ್ನೂ "ನಾನು ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಟಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ಅದು ನನ್ನನ್ನು ಇನ್ನೂ ಬಿಡಲೊಲ್ಲದು" ಎನ್ನುತ್ತಾರವರು. ಈಗ ಐಷಾರಾಮದ ಜೀವನ ಶಕ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರು ತಾವೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಡವರಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಹಾಗಾಗಬಹುದೆಂಬುದನ್ನೂ ಮರೆತಿಲ್ಲ. ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲೊಂದು ಒಳ್ಳೇ ಮನೆ ಕೊಳ್ಳಿರಲ್ಲ ಎಂದು ಮಿತ್ರರು ಹೇಳಿದರೆ, ಮಂತ್ರಿಪದದಿಂದ ಇಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮೇಲೆ ನಾನು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಏನು ಮಾಡಲಿ? ಎಂದವರು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ.

ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನವರು ತಮ್ಮ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲು ಸಿದ್ಧರಿಲ್ಲ. ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಅವರು ಅಲಹಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲ ವಾಸಿಸಿದ್ದ ಚಿಕ್ಕ ಬಂಗಲೆಯನ್ನು ಅದರ ಮಾಲಿಕನಿಗೆ ತೆರವು ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಅವರಾಗ ತಮಗೊಂದು ಹೊಸ ಬಿಡಾರ ಹುಡುಕಿಕೊಡಲು ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಗೇ ಬಿನ್ನವಿಸಿಕೊಂಡರು. "ನನ್ನ ಅಧಿಕಾರ ಬಲವನ್ನು ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲು ನನಗೆ ಮನಸಿಲ್ಲ. ಯಾರಾದರೂ ನನಗೆ ನೆರಳು ಕೊಡಿ" ಎಂದು. ಕಡೆಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕರೇ ಅವರಿಗೆ ಮನೆ ಹುಡುಕಿಕೊಟ್ಟರು. ಆಗ ಅವರಿಗೆ "ಗೃಹ ವಿಹೀನ ಗೃಹ ಮಂತ್ರಿ" ಎಂಬ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರು ಬಿತ್ತು !

ಯಾವಾಗಲೂ ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿಯಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರೀ ಇತರರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರದಾಹಕ್ಕೊಳ್ಳಗಾಗಬೇಡಿ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಹಿಂಜರಿಯಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಅವರ

ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೇ ಕಳೆದ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಳೇ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಹುದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇಕಡಾ ೩೩ ರಷ್ಟು ಜನರನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು ಹೊಸಬರಿಗೆ ಸ್ಥಾನ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟದ್ದು ವಿ. ಕೆ. ಕೃಷ್ಣ ಮೆನನ್‌ರನ್ನು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದಿಂದ ಹೊರತಳ್ಳುವ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಲಾಲ ಬಹಾದುರರು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆಯೇ ನೆಹರೂ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆಂದೂ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನೆಹರೂ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಮೇಲೆ ನಸುವೆ ಅಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿದ್ದಾರೆಂದೂ ಹೇಳುವವರಿದ್ದಾರೆ!

ಇದು ನಿಜವಾಗಿದ್ದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯೆಂದರೆ ನೆಹರೂ ಬಾಲಬಡಕ ಎನ್ನುವ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಾಗುತ್ತದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಸ್ವತಃ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಣಗದಿರುವುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ನೆಹರೂ ಕೂಡ ತಿಕ್ಕಾಟ ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಅಷ್ಟೆ. ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆಯೇ ಪಂಡಿತ ನೆಹರೂ ಅವರನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಲಾಲ ಬಹಾದುರರು ಯತ್ನಿಸಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. “ಯಾವುದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಮೇಲೆ ನೆಹರೂ ಹೇಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ತೋರಿಸಬಹುದೆಂದು ಲಾಲ ಬಹಾದುರರಷ್ಟು ಅಕ್ಷುಣ್ಣವಾಗಿ ಭವಿಷ್ಯ ಹೇಳಬಲ್ಲವರು ಬೇರೊಬ್ಬರಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಬಹುಶ್ರುತ ಸಂಪಾದಕನೊಬ್ಬ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಅಮೇರಿಕನ್ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯೋಗಿ ವೆಲ್ಸ್ ಹ್ಯಾಂಗ್‌ನ್ ತನ್ನ ವಿವಾದಾಸ್ಪದ “ನೆಹರೂ ನಂತರ ಯಾರು?” ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸಂಭಾವ್ಯ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಗಳ ಯಾದಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳನ್ನು ಮೂರನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರಿಸಿದ್ದಾನೆ. (ಮೊದಲಿನಿಬ್ಬರು ಮುರಾರಜಿ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣ ಮೆನನ್). ಈಚೆಗೆ ಲಾಲ ಬಹಾದುರರನ್ನು ಪುನರಪಿ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಹೆಸರು ಮಂತ್ರಿಗಳ ಯಾದಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬಂದರೆ ನೆಹರೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಮಾಡುವುದಿದೆಯೆಂದು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆಂದು ರಾಜಕೀಯ ವಿಮರ್ಶಕರು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಕಾದಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಹಾಗೇನೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಅನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿಡುವುದೇ ನೆಹರೂ ಉದ್ದೇಶವೇನೋ.

ಆದರೆ ಲಾಲ ಬಹಾದುರರು ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯಾಗುವ ಸಂಭವವೇನು? ನೆಹರೂ - ಪಟೇಲ - ಪಂತರಂಥ ಪ್ರತಿಭೆ ಅಥವಾ ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಿಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಜ. ಅವರ ರಾಜಕೀಯ ಅಥವಾ ಆರ್ಥಿಕ ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿ ಅಗಾಧವಾದುದೂ ಅಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ಕೆಲ ಅನುಕೂಲಗಳೂ ಉಂಟು. ಅವರು ಯಾವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಅತಿರೇಕವಾದಿಯಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ವರ್ಗದ್ದೂ ತೀವ್ರ ವಿರೋಧ ಇರಲಾರದು. ಮುರಾರಜಿ, ಎಸ್. ಕೆ. ಪಾಟೀಲರಿಗೆ ಎಡಪಕ್ಷಗಳ ಪ್ರಚಂಡ ವಿರೋಧ ಎದುರಾಗುವುದು ಖಂಡಿತ; ಈಚೆಗೆ ಮುರಾರಜಿ ಸುವರ್ಣ ನಿಯಂತ್ರಣಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ಬಂಡವೆಳಗಾರರನ್ನೂ ಎದುರು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೧೮೩

ಕೃಷ್ಣಮೆನನ್ನರಿಗೆ ಬಲ ಪಕ್ಷಗಳ ಆಮರಣಾಂತ ವಿರೋಧ ಕಟ್ಟಿಟ್ಟದ್ದು ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಮಾತು ಬೇರೆ.

ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಬಡತನದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದರೂ ಅವರಿಗೆ ಶ್ರೀಮಂತರ ಮೇಲೆ ದ್ವೇಷವಿಲ್ಲ. ಅವರು ನೆಹರೂ ಸಮಾಜವಾದಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲ ನೀಡಿದ್ದರೂ ಬಂಡವಾಳಗಾರರು ವಿರೋಧಿಸಿ ಬಹುದಾದಷ್ಟು ಹಟವಾದಿಯಾಗಿಲ್ಲ. ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಕೆಲ ಕಾಲ ವಾಣಿಜ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದಾಗಿನ ಅನುಭವದಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಅಷ್ಟೇನೂ ಅಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿಲ್ಲ. ಅತ್ತ ಎಡಪಕ್ಷ ಮತ್ತು ದಲಿತವರ್ಗಗಳೂ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ “ತಮ್ಮವರೊಬ್ಬನನ್ನು ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿತ್ವಕ್ಕೇರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿದ್ದರೆ” ಏನೂ ಕುಂದು ಕಾಣರು. ಬಡವರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ದಲಿತರಲ್ಲಿ ಲಾಲ ಬಹಾದುರರ ಸಹಾನುಭೂತಿ ನಿಸ್ಸಂದಿಗ್ಧವಾದುದು. ಎಲ್ಲ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿಗಿಂತ ಪ್ರಜಾತಂತ್ರ ಹಿರಿದೆಂದು ನಂಬುವವರಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಿಗಿಂತ ಒಳ್ಳೇ ಹುದ್ದರಿ ದುರ್ಲಭ. ಹಿಂಸೆಯೆಂದರೆ ಅವರು ಮಾರು ದೂರ ಹಾರುತ್ತಾರೆ. ಬಲಾತ್ಕಾರ ಅವರಿಗೆ ಸರಿಬೀಳುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯ ಕಾಯದೆಯನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದೆಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಜೀವದ ಸುತ್ತು ಬರುತ್ತದೆ.

ಹೀಗಾಗಿ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬಲವಾದ ಕಚ್ಚಾಟ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಎರಡೂ ಕಡೆ ಸಮಬಲವಾದರೆ ಮಧ್ಯಮಾರ್ಗ ಲಾಲ ಬಹಾದುರರ ಅವಕಾಶ ತುಂಬಾ ಹೆಚ್ಚಿಬಲ್ಲದು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಒಳಪಟ್ಟುಗಳನ್ನೂ ಸರಕಾರಿ ಕಾರ್ಯಪದ್ಧತಿಯ ಮರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಅವರಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವರು ಸರದಾರ ಪಟೇಲರ ನಂತರ ಮತ್ತಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಅವರು ನೋಡಲು ಪ್ರತಿಭಾಹೀನರೆನಿಸಿದರೂ ಅವಕಾಶ ದೊರೆತಾಗ ಯಾರೂ ತರ್ಕಿಸದಿದ್ದಷ್ಟು ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವರೆಂದು ಅವರ ಮಿತ್ರರು ನಂಬಿದ್ದಾರೆ.

ಒಂದು ಕೊರತೆಯೆಂದರೆ, ಅವರ ಆರೋಗ್ಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿದೆ. ೧೯೫೯ರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಹೃದಯ ರೋಗವಾಯಿತು. ಆಮೇಲೆ ಕೆಲಕಾಲ ಎಚ್ಚರ ವಹಿಸಿದರೂ ಮುಂದೆ ಪುನಃ ಅವರು ಹಗಲಿರುಳೆನ್ನದೆ ದುಡಿಯತೊಡಗಿದರು. ಆದಷ್ಟು ಬೇಗ ಸಾಯಬೇಕೆಂದೇ ಅವರು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಾಣುವುದೆಂದು ಅವರ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯೊಬ್ಬ ಹೇಳಿದ್ದುಂಟು!

ಆದರೆ ಇದೆಲ್ಲದರಿಂದ ಲಾಲ ಬಹಾದುರರು ಎಷ್ಟೂ ವಿಚಲಿತರಾಗುವುದಿಲ್ಲ. “ನಿಮಗೆ ಇನ್ನೂ ಉಜ್ವಲ ಭವಿತವ್ಯ ಕಾದಿದೆ” ಎಂದು ಮಿತ್ರರು ಹೇಳಿದರೆ “ನಾನು ಅಧಿಕಾರದಿಂದಿಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಸಾಮಾನ್ಯ ನಾಗರಿಕನಾಗಿ ಅಲಹಾಬಾದಿಗೆ ಮರಳಿದಾಗ ನಿಮಗೆ ನನ್ನ ಗುರುತು ಹತ್ತಿದರೆ ಅದು ನನ್ನ ಪುಣ್ಯ” ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

೨೯ ಡಾ. ರಾಮಮನೋಹರ ಲೋಹಿಯಾ

ಭಾರತೀಯ ರಾಜಕಾರಣದ ಸಿಡಿಲ ಮರಿ

ಮಹಾಕವಿ ಶೆಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಕುರಿತು, “ಉಜ್ವಲ ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಗಗನದಲ್ಲಿ ವರ್ಧವಾಗಿ ಬಡಿಯುತ್ತ ಹಾರುವ” ಹಕ್ಕಿಯೆಂದು ಮ್ಯಾಥ್ಯು ಅರ್ನಾಲ್ಡ್ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಡಾ. ರಾಮಮನೋಹರ ಲೋಹಿಯಾರನ್ನು ಇದೇ ಬಗೆಯಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಬಹುದು. ಶೆಲ್ಲಿಯಂತೆ ಲೋಹಿಯಾ ಕೂಡ ಓಜಸ್ವಿ; ಅವನಂತೆ ಇವರೂ ತಮ್ಮ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಹೇಗೆ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಬೇಕೆಂದರಿಯದೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಚಡಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ; ಅವನಂತೆ ಇವರ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಭಾವನೆಯ ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನೇರಿ ಮೋಡಗಳ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತದೆ. ಇಬ್ಬರೂ ಭೂಮಿಯ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ನೆಲದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಲು ಅರಿಯದ ಹಕ್ಕಿಗಳು.

ಲೋಹಿಯಾರ ಕಳಕಳಿಯನ್ನು ಯಾರೂ ಶಂಕಿಸಲಾರರು; ಆದರೆ ಅವರ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ವಿವೇಕವನ್ನು ಲೋಕಾನುಭವವಿದ್ದವರಾರಿಗೂ ಒಪ್ಪಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಒಂದು ದಿನ ಅವರು ಪ್ರಜಾ ಸಮಾಜವಾದಿಗಳಿಂದ ಸಿಡಿಲುಹೋಗಿ ತಮ್ಮದೇ ಸಮಾಜವಾದಿ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಏಳು ವರ್ಷಗಳೊಳಗೆ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬರುವೆವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನೊಂದು ದಿನ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಗವರ್ನರರ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಉದ್ಯಾನಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಟಗಳಿಂದಲೂ ಕಿತ್ತು ಹಾಕಬೇಕೆಂದು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಹೂಡುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತೊಂದು ದಿನ ಹಿಂದೀ ರಾಷ್ಟ್ರಭಾಷೆಯಾಗದಿದ್ದರೆ ಬೇಡ, ಮೊದಲು ಇಂಗ್ಲಿಷನ್ನು ಉಚ್ಚಾಟನೆ ಮಾಡೋಣ ಎಂದು “ಉಚ್ಚಾಟನಾ ದಿನ”ದ ಕರೆ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಸಾವಿರಾರು ತರುಣರು ಅವರ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಆದೇಶಕ್ಕೆ ಓಗೊಟ್ಟು ಸೆರೆಮನೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಕೋಲಾಹಲದಿಂದ ಕೊನೆಗೆ ಬರುವುದು ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ. ಆದರೆ ತಮ್ಮ ಇಂಥ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳಿಂದಾಗಿಯೇ ಲೋಹಿಯಾ ಶೆಲ್ಲಿಯಂತೆ ಅತ್ಯಂತ ಆಕರ್ಷಕ ಮತ್ತು ಪ್ರೀತ್ಯಾಸ್ಪದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಲೋಹಿಯಾರ ಬುದ್ಧಿ-ವೈಭವ ನಿಸ್ಸಂದಿಗ್ಧವಾದದ್ದು. ಅವರ ವಯಸ್ಸು ಬರಿ ೪೮ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾದೀತು. ಏಕೆಂದರೆ ನಾವು ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ಎಷ್ಟು ದಿವಸದಿಂದ ಎಷ್ಟೆಲ್ಲ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆಂದರೆ ಅವರು ಇತರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಾಜವಾದಿಗಳಂತೆ ೫೫ರಿಂದ ೬೦ರ ನಡುವಣವರೆಂದೇ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ಅವರು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ೧೯೧೦ರಲ್ಲಿ
ಮೇ ೧೯೫೮

ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾದಿ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಆದರೆ ಅವರ ಪ್ರಗತಿ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದುದು. ಅವರ ಶಿಕ್ಷಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯಿತೆನ್ನಬೇಕು. ೧೫ರಲ್ಲಿ ಮುಂಬೈಯಲ್ಲಿ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಪಾಸಾದರು; ಆಮೇಲೆ ಬನಾರಸ ಹಿಂದೂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಇಂಟರ್‌ಆರ್ಟ್ಸ್ ಆದರು; ೧೯ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಲಕತ್ತೆಯ ವಿದ್ಯಾಸಾಗರ ಕಾಲೇಜಿನಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಆನರ್ಸ್ ಸಹಿತ ಬಿ. ಎ. ಉತ್ತೀರ್ಣರಾದರು. ಬರ್ಲಿನ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು ಜಗತ್ತಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮತ್ತು ದುರಾರಾಧ್ಯ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಅಲ್ಲಿ ಲೋಹಿಯಾರವರು ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಮೌಲಿಕ ಸಂಶೋಧನೆಗಳ ಮೂಲಕ ೨೨ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಡಾಕ್ಟರೇಟ್ ಪಡೆದರು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಲೋಹಿಯಾರನ್ನು ಅರ್ಧ-ಹಾಸ್ಯ ಅರ್ಧ ಗಾಂಭೀರ್ಯದೊಡನೆ “ಲರ್ನೆಡ್ ಡಾಕ್ಟರ್”-ವಿದ್ದಾನಾ ಡಾಕ್ಟರ್ ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಬರ್ಲಿನ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪದವಿಗಳಿಸುವುದು ಎಷ್ಟು ಕಠಿಣವೆಂದರಿತವರು ಲೋಹಿಯಾರ ವಿಧ್ವಂಸಿ ಬೇರೆ ಕೆಲ ವಿದೇಶಿ ಪದವಿಧರರ ಡಾಕ್ಟರೇಟುಗಳಂತೆ ಸುಖಾಸಾದಿತವಲ್ಲೆಂದು ಬಲ್ಲರು.

ಡಾ. ಲೋಹಿಯಾರ ಬಿರುಗಾಳಿಯಂಥ ರಾಜಕೀಯ ಜೀವನವೂ ಬಲು ಬೇಗನೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದದ್ದು. ೧೨ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಅತ್ಯಂತ ಕೋಲಾಹಲದ ಅಧಿವೇಶನಗಳಲ್ಲೊಂದಾದ ಗಯಾ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಆರಿಸಿಹೋಗಿದ್ದರು. ಬರ್ಲಿನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಡಾಕ್ಟರೇಟಿಗಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ “ಲೀಗ್ ಆಫ್ ನೇಶನ್ಸ್” ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾತವೆಬ್ಬಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದರು. ಜಿನೆವಾದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದ ಈ ಅಧಿವೇಶನಕ್ಕೆ ಭಾರತದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯೆಂದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದಿ ಸರಕಾರ ಬಿಕಾನೇರದ ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ಕಳಿಸಿತ್ತು. ಲೋಹಿಯಾಗೆ ಇದು ಸೈರಿಸಲಿಲ್ಲ ಅವರು ಜಿನೆವಾಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಲೀಗ್ ಆಫ್ ನೇಶನ್ಸ್ ಸಭೆ ಸೇರಿದಾಗ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ಗ್ಯಾಲರಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು “ಬಿಕಾನೇರ ಮಹಾರಾಜರು ಭಾರತದ ನಿಜವಾದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಲ್ಲ” ಎಂದು ಕೂಗಿ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದರು; ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಸೋಗನ್ನು ಬಯಲಿಗೆಳೆಯುವ ಕರಪತ್ರಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿ ಹಂಚಿದರು.

ಈ “ಅವಿವೇಕ”ಕ್ಕಾಗಿ ಡಾ. ಲೋಹಿಯಾಗೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಮರಳಿದೊಡನೆ ಪ್ರತಿಫಲ ದೊರೆಯಿತು. ಯಾವುದೋ ಆರೋಪವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ಲೋಹಿಯಾರ ಮೇಲೆ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪಕ್ಷದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯನ್ನು ತಾವೇ ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕಾಯದೆ ಪಂಡಿತರಾದ ಸರಕಾರಿ ವಕೀಲರನ್ನು ಅಪ್ರತಿಭರಾಗಿ ಮಾಡಿದರು. ಚೀಫ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ ಸಿ. ಎಸ್. ರುಣ ಅವರು ಲೋಹಿಯಾರನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುತ್ತ ಈ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ತರುಣನ ಕಾಯದೆ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಯುಕ್ತಿ ಕೌಶಲದ ಬಗ್ಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಿ ಇವರು ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರರಾಗ ಬಯಸಿದ್ದರೆ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಅಷ್ಟೇ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ ಪಾಟಣಾ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಾಜವಾದಿ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಪ್ರಮುಖರಲ್ಲಿ ಲೋಹಿಯಾ ಒಬ್ಬರು. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಮರಳಿ ಒಂದೇ ವರ್ಷವಾಗಿದ್ದರೂ ಆಗಲೇ ಅವರು ಅಖಿಲ ಭಾರತ ನಾಯಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರೆನಿಸಿದ್ದರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ವಿದೇಶ ಸಂಪರ್ಕ ಶಾಖೆಯ ಕಾರ್ಯಭಾರವನ್ನೂ ಅವರು ಆಗಲೇ ವಹಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆಗಿನ ಅವರ ಸಮಾಜವಾದಿ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳಲ್ಲಿ ಈಗ ಯಾರೂ ತಮ್ಮ ಮೂಲ ಸಮಾಜವಾದಿ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನುಳಿಸಿ ಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಜಯಪ್ರಕಾಶರು ಗಾಂಧೀವಾದಿಗಳಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ಸಂನ್ಯಾಸಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆಚಾರ್ಯ ನರೇಂದ್ರ ದೇವರು ಇಂದು ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಡಾ. ಸಂಪೂರ್ಣಾನಂದರು ಬಲಕ್ಕೆ ಸರಿದು ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಮೀನೂ ಮಸಾನಿ ಸಮಾಜವಾದಕ್ಕೆ ಶರಣು ಹೊಡೆದು “ಖಾಸಗಿ ವಾಣಿಜ್ಯ”ದ ಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಶೋಕ ಮೆಹತಾ ಸಮಾಜವಾದಕ್ಕೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೂ ನಡುವೆ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಲೋಹಿಯಾ ಒಬ್ಬರೇ ತಮ್ಮದೇ ಸಮಾಜವಾದಿ ಪಥದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೪೨ರ “ಚಲೇ ಜಾವ್” ಚಳವಳಿ ಲೋಹಿಯಾರಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಸಾಹಸೋದ್ಯಮಕ್ಕೆ ಸಂಧಿ ಒದಗಿಸಿತು. ಜಯಪ್ರಕಾಶರೊಡನೆ ಅವರು ಭೂಗತ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿದರು. ಮುಂಬಯಿ ಕಲಕತ್ತೆಗಳಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತ ರೇಡಿಯೋ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಚಳವಳಿಗೆ ನಿರ್ದೇಶನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. “ಮಾಡು ಇಲ್ಲವೆ ಮಡಿ” ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ಜಯಪ್ರಕಾಶರು ಸೆರೆ ಸಿಕ್ಕರೂ ಲೋಹಿಯಾ ಸಿಕ್ಕಿ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಹಜಾರಿಬಾಗ ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ಕಾವಲುಗಾರರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮಣ್ಣೆರಚಿ ಜಯಪ್ರಕಾಶರು ನಟ್ಟರುಳಲ್ಲಿ ಪರಾರಿಯಾಗಿ ನೇಪಾಳದ ಹನುಮಾನಗರದಲ್ಲಿ ಲೋಹಿಯಾರೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಂಡರು. ಅಲ್ಲಿ ಚಲೇಜಾವ್ ಚಳವಳಿಯ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕರಿಗೆ ಸಶಸ್ತ್ರ ತರಬೇತಿ ಕೊಡಲು ಸೈನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಇಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ಸಂಘಟಿಸಿದರು.

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರದ ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಒಂದು ದಿನ ಅನೇಕ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳೊಡನೆ ಈ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಪಾಳ ಸರಕಾರ ಸೆರೆಹಿಡಿದು ದುರ್ಭೇದ್ಯ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿತು. ಆದರೆ ಬಹಳ ದಿನ ಅವರು ಅಲ್ಲಿ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಕಾರಿರುಳಲ್ಲಿ ಸೆರೆಮನೆಯ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಗಂಟೆ ಹುಚ್ಚೆದ್ದು ಬಾರಿಸತೊಡಗಿತು. ಸ್ವಬ್ಧ ಹಿಮಾಲಯವೂ ಸೆರೆಮನೆಯ ಕಲ್ಲಿನ ಗೋಡೆಗಳೂ ನಡುಗಿದವು, ಸೆರೆಮನೆಯ ಮಹಾದ್ವಾರ ಒಡೆಯಿತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸೈನಿಕರೆಲ್ಲ ಪಾರಾಗಿ ಹೋದರು.

ಲೋಹಿಯಾರನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರ ಆಕಾಶ ಪಾತಾಳ ಒಂದು ಮಾಡಿತು. ೧೯೪೪ ಜನವರಿಯಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಮುಂಬಯಿಯ ಒಂದು ಗುಪ್ತ ರೇಡಿಯೋ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸರು ಹಿಡಿದು ಬೇಡಿ ತೊಡಿಸಿದರು. ಅವರ ಮೇಲೆ ಸರಕಾರದ ಸಿಟ್ಟು

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೧೮೭

ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ ಸಾದಾ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನಿರಿಸುವ ಧೈರ್ಯ ಸಾಲದೆ ಸದಾಕಾಲ ಬೇಡಿ ತೊಡಿಸಿಯೇ ಲಾಹೋರ ಮತ್ತು ಆಗ್ರಾ ಕಿಲ್ಲೆಗಳ ಕತ್ತಲು ಕೋಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನಿಡಲಾಯಿತು. ಆರು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಅವರಿಗೆ ನಿರಂತರ ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಆ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗಳಿಗೆಯೂ ಲೋಹಿಯಾರಿಗೆ ನಿದ್ರೆ ಮಾಡಲು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ೧೯೪೬ರಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದಾಗ ಅವರು ಹಸನ್ಮುಖಿಯಾಗಿಯೇ ಹೊರಬಂದರು.

ಡಾ. ಲೋಹಿಯಾ ಇಂಥ ಸಹಿಂಸಕ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಯಂತೆ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರು ತುಂಬ ಆತ್ಮೀಯ ಸ್ವಭಾವದ ಮನುಷ್ಯ. ಇತರರ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳನ್ನು ಅವರು ದಯೆಯಿಂದ ಸಹಿಸಬಲ್ಲರು. ಅವರು ಸಿಗರೇಟ್ ಸೇರುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಸಿಗರೇಟ್ ಚಟವನ್ನು ಅವರು ಖಂಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಸೈರಿಸಲಾರದ ಒಂದು ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ಮಿಥ್ಯಾದಂಭ. ಎಲ್ಲ ವಿಧದ ದಂಭದ ಮೇಲೆ ಅವರ ಗದೆ ಕಠೋರವಾಗಿ ಎರಗುತ್ತದೆ. ಅವರ ಚುರುಕು ನಾಲಗೆಯ ವ್ಯಂಗ್ಯ ಆಗ ನಿರ್ದಯ ಅಸ್ತ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ಹೆಂಡಂದಿರನ್ನು “ಮೊಬೈಲ್ ಜುಯೆಲರಿ ಮಾರ್ಟ್” ಮಾಡಿಟ್ಟು ಕಮ್ಯುನಿಜಂ ಉಪದೇಶಿಸುವವರನ್ನು, ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದ ವಿರುದ್ಧ ಅಗ್ಗದ ಕಿಡಿಗಳನ್ನು ಕಾರಿ ಮುಚ್ಚಂಜೆಯ ಮಂದಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅದು ಮಸಿಯಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಸಾವಿರಾರು ಕೂಲಿಕಾರರನ್ನು ಬಲಿಗೊಟ್ಟು ತಾವು ಮೋಟಾರು ಕಾರಿನಲ್ಲಿ ಪಾರಾಗಿ ಹೋಗುವವರನ್ನು ಅವರು ಸರ್ವಥಾ ಸಹಿಸಲಾರರು. ಇವರೇ ಪಕ್ಕಾ ದೇಶದ್ರೋಹಿಗಳೆಂದು ಡಾ. ಲೋಹಿಯಾರ ಮತ.

ಲೋಹಿಯಾರ ಕಹಿ ನಾಲಗೆಯನ್ನು ಯಾರೂ ಮೆಚ್ಚುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ರಾಜಕೀಯ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳು ಬಹಳ ಟೀಕೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿವೆ. ಅವರು ದೂರದರ್ಶಿಗಳೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಆದರೆ ಅವರಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಾರ್ಥದ ಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲೆಂದು ಶತ್ರುಗಳೂ ಒಪ್ಪಬೇಕು.

ಡಾ. ಲೋಹಿಯಾ “ಅಲಖ ನಿರಂಜನ”. ಅವರಿಗೆ ತಂದೆಯಿಲ್ಲ, ತಾಯಿಯಿಲ್ಲ; ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮ ಅಕ್ಕ ತಂಗಿ ಇಲ್ಲ; ಸ್ವಂತ ಭೂಮಿಕಾಣಿ ಮನೆ ಮಾರು ಒಂದೂ ಕೇಳಬೇಡಿ. ಸಹಾಯವಿದ್ದರೂ ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಂತ ಸೊತ್ತು ಇಲ್ಲ. ಆಸೇತು ಹಿಮಾಚಲದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಮೆಚ್ಚುವ ನೂರಾರು ಜನರೇ ಅವರ ಅನ್ನವಸ್ತ್ರದ ಚಿಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರಲ್ಲದೆ ಅವರಲ್ಲ.

ಒಮ್ಮೆ ಅವರು ಅತ್ಯಂತ ಅಸ್ವಸ್ಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕಲಕತ್ತೆಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದರು. ಚಳಿಗಾಲ. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಬಡ ಕೆಲಸಗಾರ ಭೆಟ್ಟಿಯಾದ. ಅವನಿಗೆ ತಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಬೆಚ್ಚನ್ನ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಚಳಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ನಡುಗುತ್ತ ಕಲಕತ್ತೆಗೆ ಬಂದರು. ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಭಕ್ತ ಬಾಲಕೃಷ್ಣ ಗುಪ್ತರು ಮತ್ತೆ ಅವರಿಗೆ ಉಣ್ಣೆಯ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಆರೈಕೆ

ಮಾಡಿ ಗುಣಪಡಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಸೌಖ್ಯವಾಯಿತೋ, ಮತ್ತೆ ಹೊರಟರು ಲೋಹಿಯಾ. ಅವರ ಆರೈಕೆ ಮಾಡಿದ ಗುಪ್ತರ ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಮಗಳು ಕಣ್ಣೀರಿನೊಡನೆ ಅವರನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟರು. ಅವರಾರೋ ಇವರಾರೋ. ಆದರೆ ತಮ್ಮ ಸಂಪರ್ಕ ಬಂದವರಲ್ಲಿ ಅಕೃತ್ರಿಮ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುವ ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧಿ ಲೋಹಿಯಾರಲ್ಲಿದೆ. “ಇವರೆಲ್ಲ ನನ್ನಂಥ ನಾಲಾಯಕ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಇಷ್ಟೇಕೆ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಾರೆ?” ಎಂದು ಲೋಹಿಯಾ ಯಾವಾಗಲೂ ಅಚ್ಚರಿಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಲೋಹಿಯಾರ ಈ ನಿಃಸ್ವಾರ್ಥ ನಿರ್ಲಿಪ್ತ ಮಧುರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೇ ಗಾಂಧೀಜಿ ಮತ್ತು ನೆಹರು ಅವರನ್ನೂ ಮುಗ್ಧಗೊಳಿಸಿತ್ತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯ ಬಹುಭಾಗ ದಿನಗಳನ್ನು ಲೋಹಿಯಾ ಅಲಹಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ನೆಹರೂ ಪರಿವಾರದೊಡನೆಯೇ ಕಳೆದರು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನೆಹರೂ - ಲೋಹಿಯಾರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ನೇಹಬಂಧನ ಬೆಳೆದು ಬಂತು. ಈ ಸ್ನೇಹ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದಿದ್ದರೂ ಇಬ್ಬರ ದಾರಿ ಮಾತ್ರ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ.

ಜವಾಹರರು ನಡುಗಾಲ ಸರಕಾರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದು ಲೋಹಿಯಾರಿಗೆ ಸರಿಬರಲಿಲ್ಲ. ಅವರನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಒಂದು ದಿನ ಜವಾಹರರು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಐದನೇ ಮಹಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದ “ಜನತಾ” ಪತ್ರಿಕೆಯ ಕಚೇರಿಗೆ “ದಾಳಿ” ಇಟ್ಟು ರಾಮಮನೋಹರರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಆರ್. ಕೆ. ನೆಹರು ಅವರ ಮನೆಗೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ತಾಸುಗಟ್ಟಳೆ ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿ ತರ್ಕವಾಯಿತು. ಲೋಹಿಯಾರ ನಿರ್ಧಾರ ಕದಲಲಿಲ್ಲ. ಮಾತುಕತೆ ವೃಥಾವಾಯಿತು. ಇದರ ನಂತರ ಜವಾಹರರಿಗೂ ಲೋಹಿಯಾರಿಗೂ ಮಹತ್ವದ ರಾಜಕೀಯ ಮಾತುಕತೆ ಆಗಿಲ್ಲ.

ಆದರೂ ನೆಹರೂ ಮನೆತನದಲ್ಲೂ ಲೋಹಿಯಾರ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿ ಹಾಗೇ ಉಳಿದು ಬಂದಿದೆ. ಭಾರತ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಮೇಲೆ ನೇಪಾಳದ ರಾಯಭಾರಿ ಗೃಹದ ಮುಂದೆ ಲೋಹಿಯಾ ಮತಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಿದಾಗ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸುವ ದುಃಖದಾಯಕ ಕರ್ತವ್ಯ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಗಳ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂತು. ಅವರು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿ ಅವರಿಗೆ ಮಾವಿನಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿದ್ದರು.

ಗಾಂಧೀಜಿ, ನೆಹರು ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಲೋಹಿಯಾರ ಮೇಲೆ ಅಸೀಮ ವಿಶ್ವಾಸವಿತ್ತು. ಚೀನದ ಮಾರ್ಶಲ್ ಚಿಯಾಂಗರು ರಾಜಾತಿಥಿಯಾಗಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಭೆಟ್ಟಿ ಕೊಟ್ಟಾಗ ಗಾಂಧೀಜಿ ಚಿಯಾಂಗರಿಗೆ ವರ್ಧಾಕ್ಕೆ ಬರಲು ಆಮಂತ್ರಣವಿತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ವೈಸರಾಯ ಲಿನ್‌ಲಿತ್‌ಗೋರಿಗೆ ಚಿಯಾಂಗರು ವರ್ಧಾಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು ಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಚಿಯಾಂಗರಿಗೆ ಉಭಯ ಸಂಕಟ ಬಂತು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಚೀನದ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಸಂಪಾದನೆ

ಮಾಡಲು ಗಾಂಧೀಜಿಯೇ ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಚಿಯಾಂಗರನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆಂದು ಜವಾಹರರ ಅಭಿಮತವಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಲೋಹಿಯಾರನ್ನು ಪತ್ರದೊಡನೆ ವರ್ಧಾಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಮನವೊಲಿಸಲು ಲೋಹಿಯಾ ಸಮರ್ಥರಾದರು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಕಲಕತ್ತೆಗೆ ಬಂದರು.

ಕಾವ್ಯ-ನಾಟಕ, ನೃತ್ಯ-ಗಾನಗಳೆಂದರೆ ಲೋಹಿಯಾಗೆ ಪ್ರಾಣ. ಜಗತ್ತಿನ ಉತ್ತಮ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಅವರು ಓದುತ್ತಾರೆ. ಹಿಂದಿ, ಉರ್ದು, ಬಂಗಾಲಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ಫ್ರೆಂಚ್, ಜರ್ಮನ್ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿರರ್ಗಳವಾಗಿ ಮಾತಾಡಬಲ್ಲರು. ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪುರುಷರ ನಿಕಟ ಮೈತ್ರಿಯಿದೆ. ಟುನೀಶಿಯದ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಹಬೀಬ ಬುಗಾಬಾ ಅವರ ಅತಿಥಿಗಳಾಗಿ ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಬ್ರಹ್ಮದೇಶದ ಉಪಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಉ ಬಾ, ಯುಗೋಸ್ಲಾವಿಯದ ಹಿಂದಿನ ಉಪಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಜಿಲಾಸ್ ಇವರೂ ಲೋಹಿಯಾರ ಮಿತ್ರರೇ.

ಲೋಹಿಯಾ ಇದುವರೆಗೂ ನಾರಿಯರ ಪ್ರೇಮಪಾಶಗಳಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಉಳಿದಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅರುಣಾ ಅಸಫ ಅಲಿಯಾವರ ತಂಗಿ ಪೂರ್ಣಿಮಾ ಬ್ಯಾನರ್ಜಿಯೊಡನೆ ಅವರ ಮದುವೆಯಾಗಲಿದೆಯೆಂದು ಸುದ್ದಿ ಹಬ್ಬಿತ್ತು. ಪೂರ್ಣಿಮಾ ಮೊದಲನೇ ಗಂಡನೊಡನೆ ವಿವಾಹ ವಿಚ್ಛೇದ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಲೋಹಿಯಾ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯ ತಳೆದುದರಿಂದ ಈ ಸಂಬಂಧ ಕೂಡಿಬರಲಿಲ್ಲ. ಪೂರ್ಣಿಮಾ ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗರಲ್ಲೊಬ್ಬಳಾಗಿದ್ದಳು. ಅತ್ಯಂತ ಉಚ್ಚ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದವಳಾಗಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ವಿರಕ್ತ ಲೋಹಿಯಾರ ವಿರಕ್ತಿಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ಅವಳಿಂದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಕೆಲ ಕಾಲ ಹಿಂದೆ ತೀರಿಕೊಂಡಳು.

ಬಹುಶಃ ಲೋಹಿಯಾರ ಈ ನಿಃಸ್ವಾರ್ಥತೆ, ಅಕಿಂಚನತೆಗಳೇ ಅವರ ಸ್ವಭಾವದ ವಿಲಕ್ಷಣ ಬೇಜವಾಬ್ದಾರಿತನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆಯೇನೋ. ಅವರ ಜೀವ ಯಾವುದೋ ಅಸ್ಫುಟ ಧೈಯದ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಸದಾ ತುಡಿಯುತ್ತಿರಬೇಕು. ಅದೊಂದು ವಿದ್ಯುದ್ಗರ್ಭಿತ ಮೇಘ. ಅದರ ವಿದ್ಯುತ್ತಿನ ಶಕ್ತಿ ಅಪರಿಮಿತ. ಆದರೆ ಆ ವಿದ್ಯುತ್ನ್ನು ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸಬಹುದಾದ ವ್ಯವಹಾರಿಕತೆಯ ತಂತಿ ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ಅದು ಒಮ್ಮೆ ಅಲ್ಲಿ ಹೊಳೆದು ಕಣ್ಣು ಕುಕ್ಕಿಸುತ್ತದೆ, ಒಮ್ಮೆ ಇಲ್ಲಿ ಗುಡುಗಿ ನಡುಗಿಸುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೆ ಬೇರೊಂದೆಡೆ ಸಿಡಿಲಾಗಿ ಬಡಿಯುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದೊರೆತ ನಂತರವೂ ಅವರು ಒಂದು ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಬಂದರೆ ಇನ್ನೊಂದರ ದಾರಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅವರಷ್ಟು ಸಲ “ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ” ಮಾಡಿ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಹೋದ ಪ್ರಮುಖ ಬೇರೊಬ್ಬನಿರಲಾರ.

೩೦. ಶ್ರೀಮತಿ ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಪಂಡಿತ

ನೆಹರೂ ಮನೆತನದ ಸೌಮ್ಯವಿಧೇಯ ಹುಡುಗಿ ಜಗತ್ತಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಹಿಳೆಯಾದಳು

ಶ್ರೀಮತಿ ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಪಂಡಿತರು ೧೯೩೭ರಲ್ಲಿ ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರಾಂತದ (ಈಗ ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ) ಆರೋಗ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ದಿನ, ಆ ಶಾಖೆಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಅವರ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಂತಾಗ, ಅವರ ಉಸಿರೇ ಆಡದಂತಾಗಿಬಿಟ್ಟಿತು. “ಅವನು ಅಷ್ಟು ಉದ್ದವಾಗಿದ್ದ, ನನಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಉದ್ದಕ್ಕಿರುವವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಾಗ ಬಹಳ ನಾಚಿಕೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವನೊಡನೆ ಕೈಕುಲುಕಲು ನಿಂತಾಗ ನಾನು ಮತ್ತಷ್ಟೂ ಕುಳ್ಳಿಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೆ. ಇಂಥವನಿಗೆ ನಾನು ಆಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೇ, ದೇವರೇ! ಎಂದುಕೊಂಡೆ” ಎಂಬುದಾಗಿ ಅವರು ಅಂದಿನ ಅನುಭವವನ್ನು ಬರೆದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಇದು ೨೩ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಮಾತು. ಅಂದಿನಿಂದ ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಉದ್ದವೇನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಮತ್ತು ಧೈರ್ಯದ ಎತ್ತರ ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ದೇಹದ ಎತ್ತರ ಮಾನವನ ಏಳತ್ತರಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿ ಬರಲಾರದೆಂದು ಅವರೂ ಜಗತ್ತು ಮನಗಾಣುವಂತಾಗಿದೆ. ಅವರು ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಿಲುವಿಕೆಯ ಮಹಿಳೆಯೆನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬರ್ಮಿಂಗ್ಹ್ಯಾಮಿನ ಮೇಯರರು ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ಕೆಲ ವರ್ಷ ಹಿಂದೆ, “ಶ್ರೀಮತಿ ಪಂಡಿತರು ಜಗತ್ತಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠತಮ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲೊಬ್ಬರು” ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿ ಇಲ್ಲ. ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರಾಂತದ ಮಂತ್ರಿಯಾದಾಗ ಅವರು ಮಂತ್ರಿಪದಕ್ಕೇರಿದ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲೇ ಎರಡನೆಯವರಾಗಿದ್ದರು. ಅನಂತರ ಅವರು ರಶಿಯದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ರಾಯಭಾರಿಯಾದಾಗ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲೇ ಪ್ರಥಮ ಮಹಿಳಾ ರಾಯಭಾರಿಯೆನಿಸಿದರು. ಆಮೇಲೆ ಸಂಯುಕ್ತ ರಾಷ್ಟ್ರ ಸಂಘದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಅವರು ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು; ಮೂರು ಪ್ರಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ರಾಯಭಾರ ನಡೆಸಿದರು; ಅನೇಕ ವಿಶ್ವಪರಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಿದರು; ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲೂ ಅವರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಕೀರ್ತಿ ಬರುವಂತೆ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮಾಡಿದರು.

೧೯೦೦ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೮ರಂದು ಅಲಹಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯವರ ನಾಮಕರಣದ ಹೆಸರು ಸ್ವರೂಪ ಕುಮಾರಿ. ನೆಹರೂ ಕುಟುಂಬದ ಪ್ರಥಮ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳಾದ ನವೆಂಬರ್ ೧೯೬೦

ಅವಳನ್ನು ತಂದೆ ಮೋತೀಲಾಲರು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ “ನ್ಯಾನ್” ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವು ಮೋತೀಲಾಲರ ರಾಜದರ್ಬಾರಿನ ದಿನಗಳು. ಅವರ ಮಗಳು ಅಸೂರ್ಮಂಪಶೈಯಾಗಿಯೆ ಬೆಳೆದಳು. ಅವಳು ಯಾವ ಶಾಲೆಗೂ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ತರುಣಿಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ಅವಳಿಗೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಸಲು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವರೂಪಾ ಬಲು ವಿಧೇಯ ಹುಡುಗಿಯಾಗಿದ್ದಳೆಂದೂ ತನ್ನಂತೆ ಕೋಪೋದ್ರೇಕಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲೆಂದೂ ತಂಗಿ ಕೃಷ್ಣಾ ಹಫೀಸಿಂಗ್ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಶಾಂತ ಪ್ರಕೃತಿ ಇಂದು ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯವರಿಗೆ ತುಂಬ ನೆರವಾಗಿದೆ. ಖಂಡನೀಯವಾದುದನ್ನು ಖಂಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಅವರು ಭೀಕರವಾಗಿರಬಲ್ಲರಾದರೂ ಯಾವ ಮಹತ್ವದ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲೂ ಉದ್ವೇಗವನ್ನು ತಣಿಸಿ ಶಾಂತವಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸಲು ಪ್ರೇರಣೆ ಕೊಡುವವರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ವಿಧೇಯತೆ ಆಗ ಕೂಡ ಪುಕ್ಕಲು ವಿಧೇಯತೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ ತಂದೆಗೇ ಅದರ ಪರಿಚಯ ದೊರತದ್ದುಟು. ತಮ್ಮ “ನ್ಯಾನ್”ಗೆ ೧೨ ತುಂಬಿದಾಗ ಅವಳನ್ನು ಉತ್ಕರ್ಷಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಕಾಶ್ಮೀರಿ ತರುಣನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿ ಕೊಡಲು ಪಂಡಿತ ಮೋತೀಲಾಲರು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದರೆಂದೂ ಆದರೆ ತಮ್ಮ ವಿಧೇಯ ಮಗಳು ಅದರ ವಿರುದ್ಧ ನಿರ್ಧಾರದಿಂದ ಹೋರಾಡಿದ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ವಿಚಾರವನ್ನವರು ಕೈಬಿಡಬೇಕಾಯಿತೆಂದೂ ಒಂದು ಕರ್ಣಾಕರ್ಣಿಕೆ ಇದೆ.

ಸ್ವರೂಪಾ ಕಡೆಗೆ ಮದುವೆಯಾದಾಗ ಕಾಶ್ಮೀರಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜದ ಹೊರಗಿನವನನ್ನೇ ಆದಳು. ನೆಹರೂ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಇಂದು ಕಾಣಿಸುವ ವೈವಾಹಿಕ ವಿಶ್ವಬಾಂಧವ್ಯಕ್ಕೆ ಅದೇ ಮಂಗಳಾಚರಣೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅವಳ ಕೈಹಿಡಿದ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿ ಕಾರೇವಾಡದ ಸಾರಸ್ವತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ರಣಜಿತ ಸೀತಾರಾಮ ಪಂಡಿತರು. ಕಾಶ್ಮೀರಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವರದ ಹೊರಗೆ ದೇಹಸಂಪರ್ಕ ಬೆಳೆಸದಿರುವ ನೆಹರೂ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಅಂದು ಕೊನೆಗಂಡದ್ದು ಎಂದಿಗೂ ಕೊನೆಗೊಂಡಂತಾಯಿತು. ಅವೊತ್ತಿನಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಎಲ್ಲ ನೆಹರೂ ತರುಣಿಯರು ಅಂತರ್ಜಾತಿಯ ವಿವಾಹವನ್ನೇ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವತಃ ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮೂವರು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು: ಚಂದ್ರಲೇಖಾ, ನಯನತಾರಾ, ಋತಾ - ಹಾಗೆಯೆ.

ರಣಜಿತ ಪಂಡಿತರು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರೇಮಿಗಳು. “ಮಾಡರ್ನ್ ರಿವ್ಯೂ”ನಲ್ಲಿ ಬಂದ ಅವರ ಸುಂದರ ಲೇಖನವೊಂದನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಮಹಾದೇವ ಭಾಯಿಯವರು ಸ್ವರೂಪಾಗೆ ತೋರಿಸಿದ ನಂತರ ರಣಜಿತರು ಕಾರೇವಾಡದಿಂದ ಅಲಹಾಬಾದಿಗೆ ಬಂದು, “ನನ್ನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವೆಯಾ ಎಂದು ಕೇಳಲು ಅಷ್ಟು ದೂರದಿಂದ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ” ಎಂದಾಗ ಹೂಂ ಎಂದುತ್ತರ ಬಂತು. ೧೯೨೧ ಮೇ ೧೦ರಂದು ಅಲಹಾಬಾದಿನ ನೆಹರೂ

ನಿವಾಸದಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಈ ವಿವಾಹ ಮೋತೀಲಾಲರ ವೈಭವ ಜೀವನದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯಾಗಿತ್ತು. ವಧು ಆಪಾದಮಸ್ತಕ ಆಭರಣಭೂಷಿತೆಯಾಗಿದ್ದಳು. ಅನಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರ ಸೇವಾವ್ರತ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಮೋತೀಲಾಲರು ಬಡತನವನ್ನು ಅಪ್ಪಿದರು.

ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಸ್ವರೂಪಾಳ ಗಂಡನ ಮನೆಯ ಹೆಸರು. ಗಂಡನ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರೇಮ ಅಂಟಿಕೊಂಡರೆ (ಈ ಪುಸ್ತಕ ಮೋಹ ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತೆಂದರೆ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಂದ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಜೈಲಧಿಕಾರಿ “ನಿಮಗಾಗಿ ಇನ್ನು ಒಂದು ಲೈಬ್ರರಿಯನ್ನೇ ತೆರೆಯೋಣ” ಎಂದು ಉದ್ಗರಿಸಬೇಕಾಯಿತು!) ಹೆಂಡತಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪಂಡಿತರಿಗೆ ದೇಶಸೇವೆಯ ವಜ್ರಲೇಪ ಅಂಟಿತು. ಇಬ್ಬರೂ ರಾಜಕೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿದರು. ಇಬ್ಬರೂ ಒಟ್ಟೊಟ್ಟಿಗೇ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಹೋದರು. ಪ್ರಥಮ ಸಲ (೧೯೩೨) ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯಾದಾಗ ಅವರ ಕೊನೆಯ ಮಗುವಿಗೆ ಮೂರೇ ವರ್ಷ. ಅಂದಿನಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ರಾಜ್ಯ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ ಈ ಪತಿಪತ್ನಿ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಕಾರದ ಅತಿಥಿಗಳಾಗುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. ಕೆಲವೇಳೆ ಗಂಡಹೆಂಡಿರ ಬಂದೀಖಾನೆಗಳ ನಡುವೆ ಒಂದೇ ಗೋಡೆ. “ನನ್ನವರಿಗೆ ಕೆಲ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿದೆ. ಅವರು ಈ ಗೋಡೆಯ ಆ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಎಷ್ಟು ದೂರ!” ಎಂದು ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯವರ ಸೆರೆಮನೆಯ ದಿನಚರಿಯಲ್ಲೊಂದೆಡೆ ಉಲ್ಲೇಖ ಸಿಗುತ್ತಿದೆ. ಗಂಡಹೆಂಡರಿಬ್ಬರೂ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ; ಯಾರೋ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡರು; ಹೇಗೋ ಅವು ಬೆಳೆದವು. ತನ್ನಕ್ಕನ ಮೂವರು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಅವಸ್ಥೆ ನೋಡಿ ತಾನು ರಾಜಕಾರಣದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂಜರಿದೆ ಎಂದು ತಂಗಿ ಕೃಷ್ಣಾ ಬರೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಮತ್ತೆ ಗಂಡ ರಣಜಿತರು ೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಹೋದವರು ಬಂಧನದಲ್ಲೇ ತೀರಿಕೊಂಡು ಕೌಟುಂಬಿಕ ದುರಂತಕ್ಕೆ ಕಳಸವಿಟ್ಟರು.

ಆದರೆ ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಜೀವನ ಕೇವಲ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯಿಂದಲೇ ತುಂಬಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಹಿಳಾ ಚಳವಳಿ, ಶಿಶುಕಲ್ಯಾಣ, ನಗರಸಭಾ ಮತ್ತು ವಿಧಾನಸಭಾ ರಾಜಕಾರಣ, ವಿದೇಶ ಸಂಬಂಧ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ದುಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೩೫ರಲ್ಲಿ ಅಲಹಾಬಾದ್ ನಗರಸಭೆಗೆ ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಎರಡು ವರುಷ ಅದರ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ೧೯೩೬ರ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪರವಾಗಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಬೆಂಬಲವಿದ್ದ ಶ್ರೀಮತಿ ಶ್ರೀವಾಸ್ತವ (ಆಗಿನ ಶಿಕ್ಷಣಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದ ಜೆ. ಪಿ. ಶ್ರೀವಾಸ್ತವರ ಪತ್ನಿ) ರನ್ನು ೧,೦೦೦ ಮತಗಳಿಂದ ಸೋಲಿಸಿದರು. ಪಂಡಿತ ಗೋವಿಂದ ವಲ್ಲಭ ಪಂತರು ಅವರನ್ನು ಆರೋಗ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಸೇರಲು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು.

ಅವರ ಕರ್ತೃತ್ವಶಕ್ತಿ ಈ ಮಂತ್ರಿಪದದಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಕಟಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಹರಿದ್ವಾರದಲ್ಲಿ

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೧೯೩

ಕುಂಭಮೇಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮಿದೊಮ್ಮೆ ಕಾಲರಾ ಪಿಡುಗು ಹಬ್ಬಿ ಸಾವಿರಾರು ಜನ ಸತ್ತು ೩೦ ಲಕ್ಷ ಜನರಿಗೆ ಪ್ರಾಣಾಪಾಯ ಎದುರಾದಾಗ ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯವರು ತಮಗೆ ಬರಬಹುದಾದ ವಿಪತ್ತನ್ನೂ ಗಣಿಸದೆ ಸಂಕಷ್ಟ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಸಂಚರಿಸಿ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಸಂಘಟಿಸಿದರು. “ನನ್ನ ಪೂರ್ವಜರಲ್ಲಿ (ಅಥವಾ ಪೂರ್ವಜೆಯರಲ್ಲೋ?) ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರು ಹೋರಾಟ ಪ್ರಿಯರಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಈ ಹೋರಾಟದ ರಕ್ತ ನನ್ನ ಧಮನಿಗಳಿಗೂ ಖಂಡಿತ ಇಳಿದು ಬಂದಿದೆ. ತನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಖಟ್ಟಿಗೆ ಹಚ್ಚುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಾಗೆಲ್ಲ ಅದು ಉತ್ಸಾಹಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾನು ಮಂತ್ರಿಯಾಗಲು ಒಪ್ಪಿದೆ” ಎಂದು ಅವರು “ನಾನು ಮಂತ್ರಿಯಾದೆ” ಎಂಬ ಚಿಕ್ಕಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಅವರ ಜೀವನ ನಿರಂತರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿತ್ತು. ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಸೆರೆಹಿಡಿಯುವ ಮೊದಲು ಫೋಲಿಸ್ ಗುಂಡಿನ ಮಳೆಯ ನಡುವೆಯೇ ಗಾಯಾಳುಗಳನ್ನು ಪಾರುಮಾಡಿ ವೈದ್ಯೋಪಚಾರಗಳನ್ನು ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂಭತ್ತು ತಿಂಗಳ ನಂತರ ಆರೋಗ್ಯ ಕೆಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದ ಕೂಡಲೇ ಅವರು ಬರಗಾಲ ಪರಿಹಾರ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾದರು. ಸಂಗಡಲೇ ಶಿಶುರಕ್ಷಣ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ೧೯೪೦ರಿಂದ ೧೯೪೨ರ ವರೆಗೆ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಮಹಿಳಾ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರೂ ಮಹಿಳೆಯರ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಾಂತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಘದ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರೂ ಆಗಿದ್ದರು.

ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯವರು ಅನೇಕ ಸಲ ವಿದೇಶ ಸಂಚಾರ ಮಾಡಿದವರು. ಮಗುವಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ ತಂದೆಯೊಡನೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೋಗಿಬಂದಿದ್ದರು. ಅತ್ತಿಗೆ ಕಮಲಾ ಆರೋಗ್ಯಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ೧೯೨೫ರಲ್ಲಿ ಸ್ವಿಜರ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಅವರೊಡನಿದ್ದರು. ೧೯೩೮ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸುದೀರ್ಘ ಸಂಚಾರ ಮಾಡಿ ಬಂದರು. ಇಂಥ ಒಂದು ಸಂಚಾರದಲ್ಲೇ ಅವರು ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮತಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬಂದದ್ದು. ಅಮೇರಿಕದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಾಣಲು ೧೯೪೪ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೋದಾಗ ಅವರು ಕೊಟ್ಟ ಅಸಂಖ್ಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು ಭಾರತದ ವಿರುದ್ಧ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮಾಡಿದ್ದ ಅಪಪ್ರಚಾರವನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕಿ ಅಮೇರಿಕನ್ನರಲ್ಲಿ ಸದಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು. ಮರುವರ್ಷ ಸಂಯುಕ್ತರಾಷ್ಟ್ರ ಸಂಘ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ಸ್ಯಾನ್‌ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ಕೋದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಮಿತ್ರರಾಷ್ಟ್ರ ಸಮ್ಮೇಲನದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಅಧಿಕಾರೇತರ ಆದರೆ ನಿಜವಾದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯೆಂದು ಹಾಜರಾಗಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೀಯ ಬೇಕೆಂದು ಬಲವತ್ತರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ ಮನವಿ ಅರ್ಪಿಸಿದರು. ಅದು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ತುಂಬ ಪೀಕಲಾಟವುಂಟುಮಾಡಿತು. ಈಗ ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಎಷ್ಟು ಜನಪ್ರಿಯರಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆಂದರೆ ಕೆಲಿಫೋರ್ನಿಯದ ವಿಧಾನಸಭೆ ಅವರನ್ನು ಭಾಷಣಕ್ಕೆ ಆಮಂತ್ರಿಸಿತು.

೧೯೪೬ರಲ್ಲಿ ನೆಹರೂ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ನಡುಗಾಲ ಸರಕಾರ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಸಂಯುಕ್ತ ರಾಷ್ಟ್ರ ಮಹಾಸಭೆಗೆ ಭಾರತೀಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಮಂಡಲದ ನೇತೃತ್ವ ಅವರ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂತು. ಈ ಸಲ ಅವರು ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕದ ವರ್ಲ್ಡ್‌ವೈಡ್ ವಿರುದ್ಧ ಜನರಲ್ ಸ್ಟ್ರೈಕರಂಥ ಹಳೇ ಹುಲಿಯೊಡನೆ ತಿಕ್ಕಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಸ್ಟ್ರೈಕರ ಧೂರ್ತ ಭಾಷಣ ಮುಗಿದೊಡನೆ ಶ್ರೀಮತಿಯವರು ಎದ್ದು ನಿಂತು ೧, ೨, ೩ ಎಂಬುದಾಗಿ ಸ್ಟ್ರೈಕರ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗಳನ್ನು ನಿರಾಡಂಬರವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿ ಮಾತಾಡಿ ವಿಶ್ವಬಾಂಧವ್ಯದ ಕರೆಕೊಟ್ಟು ಕುಳಿತಾಗ ಸಭಾಸದರೆಲ್ಲರೂ ಮೆಚ್ಚಿ ತಲೆದೂಗಿದರು.

ಅಂದಿನಿಂದ ಅವರು ಭಾರತದ ರಾಯಭಾರಿಯಾಗಿ ಮೊದಲು ಮಾರ್ಷೋ (೧೯೪೭), ಆಮೇಲೆ ವಾಶಿಂಗ್ಟನ್ (೧೯೪೯) ಮತ್ತು ಈಗ ದೀರ್ಘ ಕಾಲದಿಂದ ಲಂಡನ್‌ನಲ್ಲಿ ದುಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೫೪ರಲ್ಲಿ ಸಂಯುಕ್ತರಾಷ್ಟ್ರ ಸಂಘದ ಮಹಾಸಭೆಗೆ ಅವರನ್ನು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಆರಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಭಾರತದ ಹಿರಿಮೆಯಷ್ಟೋ ಅವರ ಸ್ವಂತ ಯೋಗ್ಯತೆಯೂ ಅಷ್ಟೇ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ ಆದರೂ ಮೃದುವಾದ ರೀತಿಯಿಂದ ಅವರು ಸಂ. ರಾ. ಸಂಘದ ಪರಸ್ಪರ ಕಚ್ಚಾಡುವ ಬಣಗಳೆರಡರ ಆದರವನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸಿದರು.

ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯವರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾರ್ಯದಲ್ಲೂ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲೂ ಒಂದು ನಿರಾಡಂಬರ ದಕ್ಷತೆಯಿದೆ. ಅವರು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಬುದ್ಧಿವಾದಿ. ಆದರೆ ಈ ಬುದ್ಧಿವಾದ ನೀರಸ, ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಲ್ಲ, ನಾಲ್ಕು ಜನ ಕೂಡಿದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಿಂದ ಎಲ್ಲರ ಸ್ನೇಹ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಗಳಿಸುವ ಮಾನವೀ ಭಾವ ಅವರಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದೆ. ಹಾಸ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಪ್ರತ್ಯುತ್ಪನ್ನಮತಿತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಸರೋಜಿನಿ ನಾಯುಡು ಅವರನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಜಗತ್ತಿನ ಯಾವ ಮಹಿಳೆಯೂ ಏರಿರದ ಪದವಿಗಳಿಗೇರಿದ್ದರೂ ದರ್ಪರಹಿತರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿರುವ ತರುಣ ಭಾರತೀಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಅವರ ಮಡದಿಯರೂ ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ತಾಯಿಯಂತೆ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅವರಲ್ಲಿ ನೆಹರೂ ಮನೆತನದ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರೀತಿ ತುಂಬಿದೆ. ಸಂಯುಕ್ತಪ್ರಾಂತದ ಮಂತ್ರಿಯ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಮಂತ್ರಿಯ ಕೋಣೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದೊಡನೆ ಅವರು ಮಾಡಿದ ಮೊದಲನೇ ಕೆಲಸವೆಂದರೆ ಒರಟಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಜಮಖಾನೆಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿ, ಮೇಜಿನ ಮೇಲೆ ಹೂಗಳನ್ನು ತಂದಿಡಬೇಕೆಂದು ವಿಧಿಸಿದ್ದು.

ಭಾರತದ ಶಾಂತಿ ವಾದ ಮತ್ತು ತಾಟಸ್ಥ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತಾರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚುರಪಡಿಸಿದವರು ಅವರಾದರೂ ತಮ್ಮ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರದ ನೀತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಸರುಗಳನ್ನು ಕಾಣದಿರುವವರು ಅವರಲ್ಲ. “ಎಷ್ಟೋ ವೇಳೆ ನಾವು ಕಾಲ್ಪನಿಕ ರೇಖೆಗಳಗುಂಟ

ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ, ಅವುಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತೇವೆ” ಎಂದವರು ಪ್ರಾಂಜಲವಾಗಿ ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ಭಾರತದ ಭವಿಷ್ಯ ಮತ್ತು ಅದರ ಪಾತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾದ ವಿಶ್ವಾಸ ಅವರಿಗಿದೆ. ಭಾರತ ಹೊಸದಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಗಳಿಸಿದ ಅಪರಿಪಕ್ವ ದೇಶವಲ್ಲ, ಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಬಲ್ಲ ಪ್ರಬುದ್ಧದೇಶ ಎಂದವರು ದೃಢವಾಗಿ ನಂಬಿದ್ದಾರೆ.

ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಪಾರಲೌಕಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯವರಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮಣ್ಣ ಜವಾಹರರಂತೆ ಅಜ್ಞೇಯವಾದಿಯಲ್ಲ. ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಮಾಸ್ಕೋ ರಾಯಭಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವ ಮೊದಲು ಗೋವೆಗೆ ಬಂದು ತಮ್ಮ ಗಂಡನ ಮನೆತನದ ಕುಲದೈವತದ ದರ್ಶನ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದರು.

ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ವಿದೇಶ ರಾಯಭಾರಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಲು ಒಂದು ಕಾರಣ ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳು ಅವರು ಇಲ್ಲಿದ್ದರೆ ತಮಗೆ ತೊಡಕುಂಟಾದೀತು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದೆಂದು ಆಗ್ಗೆ ಗೊಣಗುಟ್ಟಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈಗ ಆ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳು ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಬಡಿದಾಡಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಆಯಾಸಗೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯವರನ್ನು—ಈ ಸಲ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿಯೆ ಕರೆತರುವರೆಂಬ—ಸುದ್ದಿಗಳು ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿವೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಒಳಿತೇ ಆಗಲೂಬಹುದು. “ಹೆಂಗಸರೂ ಗಂಡಸರೂ ಸೇರಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವಾಗ ಕುಂಟುಕೋರೆಗಳು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ನಯವಾಗುತ್ತವೆ” ಎಂದು ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಒಂದೆಡೆ ಹೇಳಿಲ್ಲವೆ?

೩೧. ಡಾ. ಮೇರಿ ವರ್ಗೀಸ್

ಅದೃಷ್ಟದ ವಿರುದ್ಧ ಧೈರ್ಯದ ವಿಜಯ

ನೀವು ವೆಲ್ಲೂರಿನ ಕ್ರಿಶ್ಚನ್ ಮಿಷನ್ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಹೋದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಪರೂಪ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೋಡುವಿರಿ. ಒಬ್ಬ ಮಹಿಳಾ ಡಾಕ್ಟರರು ಅತ್ಯಂತ ಚಪಲ ಹಸ್ತಗಳಿಂದ ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆಹಾ, ಇವಳೊಬ್ಬಳು ಸರ್ಜನ್ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಕಲಾವಿದೆ ಎಂದು ನೀವು ಅಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೀರಿ. ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ನೀವು ಬೆಚ್ಚಿಬೀಳುತ್ತೀರಿ. ಏಕೆಂದರೆ ಸರ್ಜನ್ಗಳಿಗೆ ಕಾಲುಗಳಿಲ್ಲ, ಅವಳನ್ನು ಗಾಲಿಯ ಕುರ್ಚಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಅತ್ತಿತ್ತ ಸರಿಸ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಡಾಕ್ಟರರ ಹೆಸರು ಮೇರಿ ವರ್ಗೀಸ್. ಸರ್ಜನ್ರ ಮುಖವಾಡವನ್ನು ಅವರು ತೆಗೆದು ಹಾಕಿದೊಡನೆ ನೀವು ಈ ಮಹಿಳೆ ಸುಂದರಿಯಲ್ಲ ಎಂದು ಗಮನಿಸುತ್ತೀರಿ. ಮೇಲೆ ಅವಳ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಆಳವಾದ ಗಾಯದ ಕಲೆಗಳು ಇರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಪಾಪ, ಎನ್ನುತ್ತೀರಿ.

ಆದರೆ ಡಾ. ವರ್ಗೀಸರು ಇವೆಲ್ಲ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಅಲಿಪ್ತರು. ಅವರ ಜೀವನವೆಂದರೆ ಪರಮ ವಿಪತ್ತಿನಿಂದ ಬಂದ ದುಃಖವನ್ನು ಮಾನವಸೇವಾಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿದ ಕಥೆಯಾಗಿದೆ. ಇಡೀ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಾ ಬಡಿದಿದ್ದರೂ ಅವರು ಅವಿರತವಾಗಿ ದುಃಖಜನರ ಸಲುವಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಅವರ ಮುಖದ ಕುರೂಪ ಕಲೆಗಳನ್ನೂ ಮೀರಿ ಒಂದು ತೇಜಸ್ಸು ಮಿಂಚುತ್ತಿದೆ.

ಮೇರಿ ವರ್ಗೀಸ್ ಅನುಕೂಲವಂತ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವರು. ಸುಖವಾದ ಬಾಲ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದವರು. ಕ್ರಿಸ್ತನ ಆದರ್ಶಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ದೀನ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಡಾಕ್ಟರರಾಗಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದವರು. ಸರಿಯೇ. ಆದರೆ ಮಾನವ ಸಹಜವಾದ ಆಸೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ತೊರೆದ ವಿರಕ್ತರು ಅವರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ವಿರಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಒಂದು ಮೋಟಾರ್ ಅಪಘಾತ. ಅದರಲ್ಲಿ ಅವರು ಅಂಗವಿಕಲರಾಗಿ ತಿಂಗಳುಗಟ್ಟಲೆ ದಾರುಣ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಶವನ್ನನುಭವಿಸಿ ಸಮಸ್ತ ಜೀವನವನ್ನೂ ಸೇವಾರೂಪಿ ಕ್ರಿಸ್ತನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬಂದರು.

ಮೇರಿ ವರ್ಗೀಸ್ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಹಿಂದಿನ ಕೊಚ್ಚಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಕೇರಳದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಸ್ತನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶಿಷ್ಯ ಸಂತ ಥಾಮಸನಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಿರಿಯನ್ ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಂಥ ಅವರದು. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲೇ ಕುಷ್ಮರೋಗಿಯೊಬ್ಬನ ದುರ್ದಶೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಈ ಬಾಲೆ ಇಂಥವರಿಗೆ ಏಳತ್ತಿಯೇ ಇಲ್ಲವೇ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರು ಚಾಣಾಕ್ಷ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿ. ೧೪ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ವರ್ಗವನ್ನು ತಲುಪಿ ವಯೋನಿಯಮಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕೂಡಲಾರದೆ ಒಂದು ವರ್ಷ ಕಾಯಬೇಕಾಯಿತು.

ಅವರು ಉಚ್ಚ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾದರು. ಏರ್ನಾಕುಳದಲ್ಲಿ ಕಾಲೇಜು ಸೇರಿದ್ದೂ ಆಯಿತು. ಈಗವರು ತಮ್ಮ ಮುಂದಿನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿಕೊಂಡಾಗಿತ್ತು. ತಾನು ಡಾಕ್ಟರಳಾಗಬೇಕು. ಏರ್ನಾಕುಳದಲ್ಲೇ ಮೆಡಿಕಲ್ ಕಾಲೇಜು ಇದ್ದರೂ ವೆಲ್ಲೂರಿನಲ್ಲಿ ಡಾ. ಇಡಾಸ್‌ಡರ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದ ಮಿಶನ್ ಮೆಡಿಕಲ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಕೀರ್ತಿ ಕೇಳಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಅರ್ಜಿ ಹಾಕಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಸ್ಥಳ ಸಿಕ್ಕಿತು.

ಮೆಡಿಕಲ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಮೇರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿಯಿದ್ದುದು ಸರ್ಜರಿಯಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ ಡಾ. ಪಾಲ್ ಬ್ಯಾಂಡ್ ಎಂಬ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಜನ್-ಪ್ರೊಫೆಸರರ ನಿದರ್ಶನ. ಅವರು ಸರ್ಜನ್ನರಲ್ಲೊಬ್ಬ ಕಲಾವಿದರು. ವೆಲ್ಲೂರು ಮೆಡಿಕಲ್ ಕಾಲೇಜ್ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತೆತ್ತಲೂ ಅಂಗವೈಕಲ್ಯ ಹೊಂದಿದ ಕುಷ್ಮರೋಗಿಗಳು. ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ ಮೇರಿಯ ಮನದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಬಾಲ್ಯದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮರುಕಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಡಾ. ಪಾಲ್ ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಜೀವಂತ ಉತ್ತರದಂತಿದ್ದರು. ಕೈಕಾಲು ಬೆರಳುಗಳು ಸಂಚಲನಾ ಶಕ್ತಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಮೊಂಡ-ಸೊಟ್ಟವಾದ ರೋಗಿಗಳ ಮೇಲೆ ಅವರು ನಾಜೂಕಾದ ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆ ಮಾಡಿ ಈ ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಪುನಾರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಡಾ. ಬ್ಯಾಂಡರ ಧೈಯವಾದದಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಹೊಂದಿ ಮೇರಿ ಕುಷ್ಮರೋಗಿಗಳ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಮನಸು ಹಾಕಿದರು. ಮೊದಲೇನೋ ಕುಷ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ಪರಂಪರಾಗತವಾಗಿ ಬಂದ ಭಯ ಅವರನ್ನೂ ಅಂಜಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಬರಬರುತ್ತ ರೋಗದ ಬಗ್ಗೆ ಜ್ಞಾನ ಹೆಚ್ಚಿ, ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಿ ಭಯ ದೂರವಾಯಿತು.

ಐದೂವರೆ ವರ್ಷಗಳ ಅಭ್ಯಾಸಾನಂತರ ಇಡೀ ತಂಡದಲ್ಲಿ ಸಕಲ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ತೀರ್ಣರಾದ ನಾಲ್ಕು ಜನರಲ್ಲಿ ಮೇರಿ ವರ್ಗೀಸ್ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದರು. ಅದೇ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಪರಿಣತಿ ಹೊಂದಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆ ಮಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.

ದಣಿವಿನ ಅರಿವೇ ಇಲ್ಲದೆ ದುಡಿಯುವ ಮೇರಿಗೆ ಉಜ್ವಲ ಭವಿಷ್ಯ ಕಾದಿತ್ತು. ಸೇವಾಜೀವನವನ್ನಾಕೆ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಜೀವನದ ಸುಖಸಂತೋಷಗಳಿಂದ ವಿಮುಖರಾಗುವ ಇಚ್ಛೆ ಅವರಿಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಗತ್ಯವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮದುವೆಯಾಗಬಹುದು, ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಬಾಳಬಹುದು. ತರುಣ ಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಮಿಂಚುವ ಕನಸುಗಳನ್ನು ಇಷ್ಟತ್ತು ವಯಸ್ಸಿನ ಈ ತರುಣಿ ಮನಸಿನಿಂದ ಹೊರಗಿಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ದೈವ ಬೇರೆ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಅವರಿಗಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿತ್ತು. ೧೯೫೪ ಜನವರಿ ೩೦ರಂದು ಕಾಲೇಜಿನ ಡಾಕ್ಟರರೂ ನರ್ಸುಗಳೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ಯೋಜಿಸಿದ್ದ ಒಂದು ಪಿಕ್ನಿಕ್ ಪಾರ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಡಾ. ಮೇರಿ ಸೇರಿದರು. ಇಡೀ ತಂಡ ಒಂದು ಸ್ಟೇಶನ್ ವ್ಯಾಗನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಟಿತು. ಅದನ್ನು ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ತಂಬಿದುರೆ ಎಂಬವನು, ಎದುರಿಗೆ ಧೂಳೆಬ್ಬಿಸುತ್ತ ದಾರಿ ಕೊಡದೆ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಬಸ್ಸನ್ನು ದಾಟಿ ಹೋಗುವ ಹುಮಸ್ಸದಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿದನು. ದಾಟಿ ಹೋದದ್ದೇನೋ ಸರಿ. ಆದರೆ ಸ್ವಿಯರಿಂಗ್ ನಿಯಂತ್ರಣ ತಪ್ಪಿ ಸ್ಟೇಶನ್ ವ್ಯಾಗನ್ ಒಂದು ಸೇತುವೆಯ ಕಟಾಂಜನಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಳಿಸಿತು.

ತಂಡದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಎಲ್ಲರೂ ಧಕ್ಕೆಗೊಂಡು ಮೂರ್ಛಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಡಾ. ಮೇರಿಯಷ್ಟು ಹೊಡೆತ ಮತ್ತಾರಿಗೂ ಬಿದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೃತಪ್ರಾಯ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅದೇ ಬಸ್ಸು ಅವರನ್ನು ವೆಲ್ಲೂರಿಗೆ ತಂದಿತು. ಅವರ ಮುಖ ಮೈಗಳಿಗೆಲ್ಲ ವಿಪರೀತ ಗಾಯವಾಗಿತ್ತು. ಡಾಕ್ಟರರು ತಲೆ ಆಡಿಸಿ ಬದುಕುವ ಆಸೆಯಿಲ್ಲ ಎಂದುಕೊಂಡರು.

ಆದರೆ ಡಾ. ಮೇರಿ ಬದುಕಿದರು. ಅವರ ದೇಹದ ಕೆಳಭಾಗ ಮಾತ್ರ ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿಶ್ಚೇತನವಾಗಿತ್ತು. ಬೆನ್ನೆಲುಬಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಹೊಡೆತದ ಫಲ ಅದು ಪ್ರಜ್ಞೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಡಾ. ಮೇರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಅಧೋಭಾಗದ ಅವಸ್ಥೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಆದರೆ ಡಾಕ್ಟರರು ಅವರಿಗೆ ಆಶೆ ತೋರಿಸಿದರು. ಲೆಮಿನೆಕ್ಸಮಿ-ಬೆನ್ನು ಹುರಿಯ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆ-ಮಾಡಿದರೆ ಪ್ರಯೋಜನವಾದೀತು.

ಅಪಘಾತವಾದ ೧೦ ದಿನಗಳ ನಂತರ ಲೆಮಿನೆಕ್ಸಮಿ ಆಯಿತು. ಡಾ. ಮೇರಿ ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡು ಆಶೆ ನಿರಾಶೆಗಳ ನಡುವೆ ಉಯ್ಯಾಲಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಡಾಕ್ಟರರು ದಿನವೂ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಾದಗಳಿಗೆ ಕಚಕುಳಿ ಇಕ್ಕಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆಯೇ ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲ, ಹಾಗಾದರೆ ನಾಳೆ ಸುಧಾರಿಸೀತು. ಹೀಗೆಯೇ ದಿನಗಳು ಕಳೆದವು. ಡಾ. ಮೇರಿಗೆ ದಿನಗಳ ಎಣಿಕೆ ತಪ್ಪಿಹೋಯಿತು. ಮೇರಿ ತಮ್ಮ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಭಯಂಕರ ಅಪಘಾತವಾಗಿದ್ದರೂ ದೇವರ ದಯೆಯಿಂದ ಅವರ ಬಲಗೈ ಸರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಖಂಡಿತ

ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಬೆರಳುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ತೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಡಗೈಗೆ ಪೆಟ್ಟು ಬಿದ್ದು ಅದು ಬ್ಯಾಂಡೇಜಿನಲ್ಲಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದರ ಬೆರಳುಗಳೂ ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಸರ್ಜನ್ನರಿಗೆ ಬೇಕಾದ್ದು ಎರಡು ಕೈ. ಅವು ಸರಿಯಾಗಿವೆ. ಇದನ್ನು ಖಾತ್ರಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವರು ಬೆರಳುಗಳನ್ನು ಮರಳಿ ಮರಳಿ ಅಲುಗಿಸಿ ನೋಡುವರು. ತಮ್ಮ ಅಧೋಭಾಗವೊಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಧಾರಿಸಿದರೆ ?

ಎರಡು ವಾರ ಕಳೆಯಿತು. ಅವರ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ನೋಡಿದ ಡಾಕ್ಟರರ ಮುಖ ಕಪ್ಪಿಟ್ಟಿತು. ಲೆಮಿನೆಕ್ಸಮಿ ಫಲಕಾರಿಯಾಗುವುದಾದರೆ ಎರಡು ವಾರಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಬೇಕು. ಆದರೆ ಡಾ. ಮೇರಿಯ ಅಧೋಭಾಗದ ಸಂಜ್ಞಾಶಕ್ತಿ ಇನ್ನೂ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಮೇರಿ ಅಂದು ತಾರೀಕು ವಿಚಾರಿಸಿದರು. ನರ್ಸ್ ಹೇಳಿದಳು. ಸರ್ಜನ್ನರಾದ ಅವರಿಗೆ ಇದರ ಅರ್ಥ ಹೊಳೆದುಬಿಟ್ಟಿತು. ಹೇ ಭಗವನ್! ನನ್ನನ್ನೇಕೆ ಬದುಕಿಸಿದೆ? ನಾನಿನ್ನು ಹೀಗೆಯೆ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡು ಜೀವಚ್ಛವವಾಗಿ ಬದುಕಬೇಕೆ? ನನ್ನ ಯಾವ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಶಿಕ್ಷೆ?

ಡಾ. ಮೇರಿ ಸಮಸ್ತ ಆಶೆಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರು. ಅವರ ಚಪಲಹಸ್ತಗಳು ಈ ಅಂಗಾತ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥರಹಿತವಾಗಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಡಾ. ಬ್ಯಾಂಡ್ ಆಶೆ ತೊರೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಫಿಜಿಯೋಥೆರಪಿಯ ಮೂಲಕ ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟು ಸುಧಾರಣೆ ಮಾಡುವಾ ಎಂದರು. ಫಿಜಿಯೋಥೆರಪಿ ತಜ್ಞಳೊಬ್ಬಳು ಬಂದು ದಿನವೂ ಅವರ ಅಂಗಾಂಗಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಯಾಮ ಮಾಡಿಸತೊಡಗಿದಳು. ಅದು ಅಸಾಧ್ಯ ವೇದನಾದಾಯಕವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ಮೇರಿ ಅದನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಎದ್ದು ಕೂಡುವ ಹಾಗಾದರೆ ಸರ್ಜನ್ ಕೆಲಸದ ಆಶೆ ಹೋಗಲಿ, ಕನಿಷ್ಠ ಪೂರ್ತಿ ಪರಾಧೀನಳಾಗುವುದಾದರೂ ತಪ್ಪಿತಲ್ಲ!

ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿ ಜೀವನದ ಅರ್ಥ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ನಳಾಗಿದ್ದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಡಾ. ಮೇರಿಯ ಆತ್ಮದ ಮೇಲೆ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಒಂದು ಸಾತ್ವಿಕತೆಯ ಛಾಯೆ ದಟ್ಟಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಕ್ರಿಸ್ತ ಪ್ರಭುವಿನ ಜೀವನ ಮರಣಗಳ ಚಿತ್ರ ಅವರ ಮುಂದೆ ಸುಳಿದು ಹೋಗಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ತಾವೆಣಿಸಿರದ ಅರ್ಥವೊಂದು ಮನದಟ್ಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರ ಈ ಅವಸ್ಥೆಗೆ ಕಾರಣನಾದ ತಂಬಿದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಪರಿಹಾರ ಧನಕ್ಕಾಗಿ ವ್ಯಾಜ್ಯ ಹೂಡಬೇಕೆಂದು ಅವರ ಬಂಧುಬಾಂಧವರು ಒತ್ತಾಯಿಸಿದರು. ತಂಬಿದುರೆ ಶ್ರೀಮಂತ. ಪರಿಹಾರ ಧನವನ್ನು ಯಾವ ನ್ಯಾಯಾಲಯವೂ ಖಂಡಿತ ಕೊಡಿಸಬಹುದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮೇರಿ ಕ್ರಮ ಕೈಕೊಳ್ಳಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದರು. ಅವರು ಕಂಡ ನವೀನ ಜೀವನಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹಣಕ್ಕೆ ಬೆಲೆ ಉಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಕ್ಷಮೆ ಹೆಚ್ಚು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿತ್ತು.

ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಪೊಲೀಸರು ತಂಬಿಯ ಮೇಲೆ ಹೂಡಿದ ಮೊಕದ್ದಮೆಯನ್ನು ವಜಾ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೂಡ ಡಾ. ಮೇರಿ ಕೇಳಿಕೊಂಡರು.

ಫಿಜಿಯೋಥೆರಪಿ ಮುಂದುವರಿದಂತೆ ಡಾ. ಬ್ಯಾಂಡರು ಡಾ. ಮೇರಿಯ ಮನಸಿನಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಆಶೆಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಕಾಲುಗಳು ಪುನಃ ಮೊದಲಿನಂತಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಗಾಲಿ ಕುರಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಅವರು ಎಂಥೆಂಥ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಬಹುದು. ಅವರ ಕೈಗಳು ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಇರುವಾಗ ಸರ್ಜನ್ ಕೆಲಸ ಕೂಡ ಅಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಡಾ. ಬ್ಯಾಂಡರ ಆಶಾವಾದ ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕವಾಗಿತ್ತು.

ಅನೇಕ ವಾರಗಳ ಶಾರೀರ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯ ನಂತರ ಒಂದು ದಿನ ನರ್ಸಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಡಾ. ಮೇರಿಗೆ ಎದ್ದು ಕೂಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಮರುಕ್ಷಣವೇ ನೋವೆದ್ದು ಮೂರ್ಛೆ ಬಂದರೂ ಇದೊಂದು ಭಾರಿ ಮುಂದಡಿಯಾಗಿತ್ತು. ಡಾ. ಮೇರಿ ಕ್ರಿಸ್ತ ಪ್ರಭುವನ್ನು ಸಜಲನೇತ್ರಗಳಿಂದ ಹರಸಿದರು. ಕೆಲ ದಿನಗಳಲ್ಲೇ ಅವರಿಗೆ ತಾವಾಗಿ ಎದ್ದು ಕುಳಿತು ಗಾಲಿ ಕುರ್ಚಿಯಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿತ್ತ ತಿರುಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಅವರಿಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ತಮ್ಮನ್ನು ಪೂರ್ತಿ ಮರೆತು ಅವರು ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕೆಲ ದಿನಗಳ ನಂತರ ಡಾ. ಮೇರಿ ಕುಷ್ಠರೋಗಿಗಳ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಬರುವ ನೂರಾರು ನೂರಾರು ವಿಕಲಾಂಗರ ನಡುವೆ ಮೇರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಊನ ಬಲು ಅಲ್ಪವೆಂದು ತೋರತೊಡಗಿತು. ಬಹುಶಃ ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ದೇವರು ತಮಗೆ ಈ ಅಪಘಾತವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿರಬೇಕು. ಕುಷ್ಠರೋಗಿಗಳ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗಾಗಿಯೇ ತಮ್ಮನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮ ಹುಟ್ಟಿಸಿರಬೇಕು. ಡಾ. ಮೇರಿ ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಕುಷ್ಠರೋಗಿಗಳ ಪರೀಕ್ಷೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗಳಲ್ಲಿ ದಿನವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಗಂಟೆಗಳ ಕಾಲ ಕುಷ್ಠರೋಗವನ್ನು ಕುರಿತು ಲಭ್ಯವಿರುವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲ ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲೇ ಕುಷ್ಠರೋಗದ ಬಗ್ಗೆ ಅರಿಯಬೇಕಾದ್ದೆಲ್ಲ ಅವಗತವಾಗಿದೆಯೆಂಬ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ಅವರಲ್ಲಿ ಮೂಡಿತು.

ಆದರೆ ಡಾ. ಬ್ಯಾಂಡರು ಡಾ. ಮೇರಿ ವರ್ಗೀಸರ ಕೈಗಳನ್ನು ಎಂದೂ ಮರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಅವು ಸರ್ಜರಿಗಾಗಿಯೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಕೈಗಳು. ಅವರು ಡಾ. ಮೇರಿಯನ್ನು ಪುನಃ ಮುಂದಿನ ಹಂತಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿದರು. ಕುಷ್ಠರೋಗಿಗಳ ವಿಕಲವಾದ ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವ ಸರ್ಜರಿಯಲ್ಲಿ ಡಾ. ಮೇರಿ ತಮಗೇಕೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಬಾರದು? ಮೇರಿ ಅಂಜುತ್ತಂಜುತ್ತಲೇ ಒಪ್ಪಿದರು. ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟಿತ ಅಧೋಭಾಗವುಳ್ಳ ತಾವೆಂದಾದರೂ ಸಫಲ ಸರ್ಜನ್ನರಾದೇವೆ? ಆದರೆ ಡಾ. ಬ್ಯಾಂಡ್ ಈ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಗಾಳಿಗೆ ತೂರಿಬಿಟ್ಟರು.

ಡಾ. ಬ್ಯಾಂಡ್ ಮತ್ತು ಅವರ ಸಹಾಯಕ ಡಾ. ಫಿಶ್ಚಿಯವರು ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಕುಷ್ಠರೋಗಿಗಳ ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆಯಲ್ಲಿ ಡಾ. ಮೇರಿಯನ್ನು ತರಬೇತಿಗೊಳಿಸಿದರು. ಮೊಟಕಾದ, ಬಗ್ಗಿದ, ಡೊಂಕಾದ ಬೆರಳುಗಳನ್ನು ನೇರ್ಪಡಿಸುವ ತಂತ್ರ ಅವರಿಗೆ ಕರಗತವಾಗತೊಡಗಿತು.

ಒಂದು ದಿನ ಡಾ. ಫಿಶ್ಚಿ ಡಾ. ಮೇರಿಯನ್ನು ಹುರಿದುಂಬಿಸಿ ಪೂರ್ತಿ ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದರು. ಡಾ. ಮೇರಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಮನದಲ್ಲಿ ಆಶೆಯಿದ್ದರೂ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ನಡುಕವಿತ್ತು. ಅರ್ಧ ಆಪರೇಶನ್ ಆಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವರ ಶಕ್ತಿ ತೀರ ಉಡುಗಿತು. ಮುಖ ಬೆವರಿತು. ಡಾ. ಫಿಶ್ಚಿಯವರು ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಉಳಿದ ಆಪರೇಶನ್ ತಾವೇ ಮುಗಿಸಲು ಮುಂದೆ ಬಂದರು. ಆದರೆ ಮೇರಿ ಸೋಲೊಪ್ಪಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಹೃದಯವನ್ನು ಕಲ್ಲಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕೆಲಸವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಯೇ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿಟ್ಟರು. ಪ್ರಭೋ! ಮಾನ ಉಳಿಸಿದೆಯಾ! ಎಂದು ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟರು.

ಅಪಘಾತವಾಗಿ ಒಂದು ವರ್ಷದೊಳಗೆ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಆಗಿಹೋಗಿತ್ತು. ವಿಶ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕುಷ್ಠ ಸರ್ಜನ್ನರಾದ ಡಾ. ಬ್ಯಾಂಡ್ ಕೂಡ ಡಾ. ಮೇರಿಯ ಅದ್ಭುತ ಸಾಧನೆಗೆ ಬೆರಗಾಗಿದ್ದರು. ಡಾ. ಫಿಶ್ಚಿಯವರು ಬೇರೊಂದು ಕುಷ್ಠಾಸ್ಪತ್ರೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿ ಹೊರಟುಹೋದಾಗ ಅವರ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಡಾ. ಮೇರಿಯೇ ಅತಿ ಸಮರ್ಥ ಹುರಿಯಾಳೆಂದು ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು. ಅದೊಂದು ಸಾರ್ಥಕ ದಿನವೆಂದು ಡಾ. ಮೇರಿ ಭಾವಿಸಿದರು.

ಮೊದಮೊದಲು ಡಾ. ಮೇರಿ ವರ್ಗೀಸ್ ಕುಷ್ಠರೋಗಿಗಳ ಕೈಗಳ ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನಷ್ಟೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಾದಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವ ಮತ್ತು ರೋಗಿಗಳ ಉದುರಿ ಹೋದ ಹುಬ್ಬುಗಳಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಕೂದಲು ಮೂಡುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಡಾ. ಬ್ಯಾಂಡರದೇ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಒಮ್ಮೆ ಡಾ. ಬ್ಯಾಂಡ್ ರಜೆಯ ಮೇಲೆ ಹೋದಾಗ ಡಾ. ಮೇರಿ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಈ ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿದರು.

ಈ ನಡುವೆ ಡಾ. ಮೇರಿ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಅಂಗವೈಕಲ್ಯದಿಂದ ಆದಷ್ಟು ಮುಕ್ತಿ ಪಡೆಯಲು ಎರಡು ಸಲ ಬೆನ್ನೆಲುಬಿನ ಹಾಗೂ ಬೆನ್ನುಹುರಿಯ ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾದರೆ ಜೀವಕ್ಕೇ ಅಪಾಯ ತರುವ ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳವು. ಆದರೆ ಡಾ. ಮೇರಿ ಧೈರ್ಯ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಅದರಿಂದ ಅವರ ಶರೀರದ ಚಲನೆಗೆ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ಸೌಲಭ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಅನಂತರ ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯದಲ್ಲಿ ಅಂಗವಿಕಲ ರೋಗಿಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಯಾಮದಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಚಲನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನಿತ್ತು ಕೃತಕ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ನಡೆಯಲು ತರಬೇತಿ ಕೊಡುವ ಪರ್ತ್

ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ಸಮಾಚಾರ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ತಂದೆಯ ಧನಸಹಾಯದಿಂದ ಅವರು ಆಸ್ಪೀಲಿಯಕ್ಕೂ ಹೋದರು. ಆದರೆ ಆ ವ್ಯಾಯಾಮ, ಮಾಲೀಸು ನಡೆಯುವ ಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಅಪಾರ ಶಕ್ತಿಹಾಸ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಇದು ವ್ಯರ್ಥ ಕಾಲ ಹಾಗೂ ಶ್ರಮದ ವ್ಯಯ ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ತೋರಿತು. ಹೇಗೂ ತನ್ನ ಜೀವಧ್ಯೇಯವನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಶರೀರ ಚಲನೆ ತನಗುಂಟೇ ಉಂಟು. ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ತೀರ ಹೆಚ್ಚನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಬಾರದು ಎಂದು ಅವರು ಈ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ಅರ್ಧದಲ್ಲೇ ಕೈಬಿಟ್ಟರು.

ಆದರೆ ತನಗೆ ಯಾವುದು ಬೇಡವೆನಿಸಿತ್ತೋ ಅದನ್ನು ಅನ್ಯರಿಗಾಗಿ ಆಶಿಸುವುದು ಡಾ. ಮೇರಿ ತಪ್ಪೆಂದು ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಅಪಾಂಗರ ಪುನರ್ನಿವೇಶನಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪೀಲಿಯದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಭಾರತದಲ್ಲೂ ಅಂಥ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬಾರದೇಕೆ ಎಂಬ ಯೋಜನೆ ಅವರಿಗೆ ಬಂತು. ಆಸ್ಪೀಲಿಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲ ಕಾಲ ಹೆಚ್ಚು ನಿಂತು ಅವರು ಈ ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿದ್ದರು. ಲಕ್ಷಾ, ಪೋಲಿಯೋ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ರೋಗಗಳಿಂದಲೂ, ಅಪಘಾತಗಳಿಂದಲೂ ಕೈಕಾಲು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ವೆಲ್ಲೂರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿಕಿತ್ಸಾ ವಿಭಾಗ ತಾನು ತೆರೆಯಬೇಕು.

ಈ ಹೊಸ ವಿಚಾರದಿಂದ ಅವರು ಪುಲಕಿತರಾದರು. ಅಂಗವಿಕಲರ ಪುನರ್ನಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಅಮೇರಿಕದ ನ್ಯೂಯಾರ್ಕ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಡಾ. ರಸ್ಕರು ವಿಖ್ಯಾತ ತಜ್ಞರೆಂದು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದು ಅಮೇರಿಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಬರಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲವಾಯಿತು. ಅಮೇರಿಕದಿಂದ ಮರಳಿದ ಗೆಲತಿಯೊಬ್ಬಳಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಯಾಮ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮತ್ತು ಕೃತಕ ಕಾಲುಗಳಿಂದ ನಡೆಯಲು ಕಲಿತವರ ಕತೆ ಕೇಳಿ ಅವರ ಉತ್ಸಾಹ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಅವರು ಅಮೇರಿಕಕ್ಕೆ ಬರೆದರು. ಡಾ. ರಸ್ಕರು ಡಾ. ಮೇರಿ ವರ್ಗೀಸರ ಕಥೆಯನ್ನು ಪೂರ್ತಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅವರಿಗೆ ಛಾತ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡಿಸಿ ಅಮೇರಿಕಕ್ಕೆ ಬರಲು ಆಮಂತ್ರಿಸಿದರು. ಆದರೆ, ಡಾ. ಮೇರಿ ಅಮೇರಿಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದು ಸ್ವಂತ ಅಂಗವೈಕಲ್ಯಕ್ಕೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡಿಸುವುದಕ್ಕಲ್ಲ, ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಲಿತು ಬಂದು ಇಲ್ಲಿ ಅದರ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ? ಅಮೇರಿಕದಿಂದ ಮರಳಿ ಬಂದ ಮೇಲೆ ವೆಲ್ಲೂರಿನಲ್ಲಿ ಈ ವಿಭಾಗ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವಿರಾ ? ಎಂದು ತಮ್ಮ ಕಾಲೇಜು ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವರು ಹಾಗೆ ಆಶ್ಚಾಸನ ಕೊಟ್ಟ ನಂತರವೇ ಡಾ. ಮೇರಿ ಅಮೇರಿಕಕ್ಕೆ ಹೊರಟದ್ದು.

ಅಮೇರಿಕದಲ್ಲಿ ಡಾ. ಮೇರಿ ವರ್ಗೀಸ್ ಅಂಗಹೀನರ ಪುನರ್ನಿವೇಶನವನ್ನು ಲಕ್ಷಪೂರ್ವಕ ಅಭ್ಯಸಿಸಿದರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಭಾರತದಂಥ ಬಡದೇಶದ ರೋಗಿಗಳ ಅಳವಿನಲ್ಲಿ ಬರುವಂತೆ

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೨೦೩

ಅಗ್ಗವಾಗಿ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನೂ ವ್ಯಾಯಾಮ ವಿಧಿಗಳನ್ನೂ ಸರಳಗೊಳಿಸುವ ಉಪಾಯಗಳನ್ನೂ ಚಿಂತಿಸಿದರು. ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಉತ್ತಮ ದರ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣರಾದರು. ಸಂಗಡವೇ ವೆಲ್ಲೂರಿನಿಂದ ವಿಕಲಾಂಗರ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕಾಗಿ ಕಟ್ಟಡ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿರುವ ಆನಂದದ ಸಮಚಾರವೂ ಬಂತು.

ಡಾ. ಮೇರಿ ಇಂದು ಕುಷ್ಠರೋಗಿಗಳಲ್ಲದೆ ನಾನಾ ವಿಕಲಾಂಗರ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕೌಶಲವನ್ನೆಲ್ಲ ವ್ಯಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಈಗ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತದ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ವಸ್ತುತಃ, ವೆಲ್ಲೂರಿಗೆ ಬಂದ ಪ್ರಮುಖ ಅಮೇರಿಕನ್ ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ಸರ್ಜನ್‌ರೊಬ್ಬರು ನೀವೇಕೆ ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ಸರ್ಜರಿಯಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಮುಖದ ವಿಕಾರ ಕಲೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳ ಬಾರದು? ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ನಕ್ಕು ಆ ಮಾತನ್ನೇ ಹಾರಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಅದು ಕುರೂಪದ ಸಂಕೇತವಾಗಿರದೆ, ಅವರಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮ ಒತ್ತಿದ ಸೇವಾ ದೀಕ್ಷೆಯ ಮುದ್ರೆಯಂತಾಗಿತ್ತು. ಹೇಳಿರಲಿಲ್ಲವೆ ಬಸವಣ್ಣ—

ಅತ್ತಲಿತ್ತ ಚಲಿಸದಂತೆ
ಹೆಳವನ್ನ ಮಾಡಯ್ಯ ತಂದೆ

ಎಂದು?

೩.೨. ಹರಿಜನ ಕೈವಾರಿ ಸರದಾರ ವೀರನಗೌಡರು

ಹರಿಜನರು ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಇವರ ಜೀವನ ಸವೆದಿದೆ

ಸರದಾರ ವೀರನಗೌಡ ಪಾಟೀಲರು “ಸರದಾರ”ರಾದದ್ದು ೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಹಿರೇಕೆರೂರಿನ ಕರನಿರಾಕರಣ ಸಮರದಲ್ಲಿ, ಆ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಆಯೋಜಕರು, ಗತ್ತುಗಾರರು, ನಾಯಕರು ಸರ್ವಸ್ವವೂ ಅವರಾಗಿದ್ದರು. ಅದನ್ನವರು ಬಾರ್ಡೋಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಮಾದರಿಯ ಮೇಲೆ ಯೋಜಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಅಭ್ಯಸಿಸಲು ಅವರು ಬಾರ್ಡೋಲಿ ಬೋರಸದ ವರೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಆ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಮರ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಲು ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣಗಳಿದ್ದುದನ್ನವರು ಮನಗಂಡರು. ಒಂದು ರೈತರಿಗಿದ್ದ ನಿಜವಾದ ಕಷ್ಟ; ಎರಡು, ನೆರೆಯಲ್ಲೇ ಇದ್ದ ಒಂದು ದೇಶಿ ಸಂಸ್ಥಾನ; ಮೂರು, ಬಿಗಿಯಾದ ಸಂಘಟನೆ. ಮೊದಲೆರಡು ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳು ಹಿರೇಕೆರೂರು ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿದ್ದವು. ಮೂರನೆಯದನ್ನೂ ವೀರನಗೌಡರು ಒದಗಿಸಿದರು. ಅದು ಅವರ ಹುಟ್ಟು ತಾಲೂಕಾಗಿತ್ತು; ಸರದಾರ ಪಟೀಲರಂತೆ ಅವರು ಸ್ವತಃ ರೈತವರ್ಗದಿಂದಲೇ ಉದ್ಭವಿಸಿದವರಾಗಿದ್ದರು. ಸೇನಾಪತಿಯಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ನಿಷ್ಠೆ, ನಾಯಕತ್ವ, ಸ್ವಾರ್ಥ ತ್ಯಾಗ ಅವರಲ್ಲಿತ್ತು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಕಂದಾಯದಲ್ಲಿ ರೂಪಾಯಿಗೆ ಒಂದಾಣೆಯಷ್ಟು ವಸೂಲು ಮಾಡುವುದಾಗಲಿಲ್ಲ, ಕೊನೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಭಾಗ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಸರಕರ ಮಾಫಿ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ವೀರನಗೌಡರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಸರದಾರರೆಂದು ಖ್ಯಾತರಾದರು.

ಆದರೆ ವೀರನಗೌಡ ಪಾಟೀಲರ ಹೆಸರು ಚಿರಸ್ಥಾಯಿಯಾಗುವುದಾದರೆ ಅದು ಈ ಸರದಾರಿಕೆಯಿಂದಲ್ಲ, ಅದು ಆ - ಸರದಾರ ಸಹಜವಾದ ಹೃದಯವಂತಿಕೆಗೋಸ್ಕರವಾಗಿ. ಹರಿಜನರ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗಾಗಿ ಅವರು ಕೈಕೊಂಡ ಹೋರಾಟ, ಅವರ ದುಃಖಶಮನಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಮಾಡಿದ ಪರಿಶ್ರಮ; ಅನಾಥ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ, ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ ಅವರು ನಡೆಸಿದ ಕಾರ್ಯ ಮಹಿಳಾ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅವರು ತಪಿಸಿದ ತಪಸ್ಸು—ಇವು ಸಾವಿರಾರು ಹೆಂಗಸರು-ಮಕ್ಕಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಅವರನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿವೆ. ಅವರಿಗೆ “ಪದ್ಮಶ್ರೀ” ಬಿರುದು ಬಂದದ್ದು ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ—ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಸರದಾರಿಕೆಗಿಂತಲೂ ತಮ್ಮ ದಯಾಧರ್ಮಕ್ಕೆ ದೊರೆತ ಪುರಸ್ಕಾರ ಅವರ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾದುದೆಂದು ನನಗೆ ಅವರೊಡನೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅನಿಸಿತು. ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಕಾರ್ಯದ ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನವಾದ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೨೦೫

ಮಹಿಳಾ ವಿದ್ಯಾಪೀಠದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು, ಅವುಗಳ ವಿಸ್ತರಣೆಗಾಗಿ ಅವರ ತಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ವಿವಿಧ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ವಾರ್ಧಕ್ಯದಿಂದ ಕಂತಿದ ಅವರ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಂತಿ ಮಿನುಗುತ್ತದೆ.

ವೀರನಗೌಡ ಪಾಟೀಲರು ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಿರೇಕೆರೂರು ತಾಲೂಕಿನ ಕಚವಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ೧೮೮೯ ಎಪ್ರಿಲ್ ೧೦ರಂದು ಹುಟ್ಟಿದರು. ತಂದೆ ವೀರಬಸನಗೌಡರು ಗ್ರಾಮದ ಪಟೀಲರು. ಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದ ಮೇಲೆ ಮಗನು ಕಣ್ಣೆದುರಿಂದ ಮರೆಯಾಗುವುದನ್ನು ಸಹಿಸದ ತಂದೆ ಅವರನ್ನು ಉಚ್ಚ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಲೊಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ೧೯೦೨ರಲ್ಲಿ ತಂದೆ ತೀರಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆಯೇ ಅವರು ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆ ಕಂಡದ್ದು. ಸವಣೂರು, ಧಾರವಾಡ, ಬೆಳಗಾವಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಧುಬಾಂಧವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು, ಹಗಲು ವೇಳೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಆದಾಗ ಅವರಿಗೆ ೨೨ ವರ್ಷವಾಗಿಹೋಗಿತ್ತು.

ಪುಣೆಯ ಫರ್ಗುಸನ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮುಂದುವರಿಸಿ ೧೯೧೬ರಲ್ಲಿ ಬಿ.ಎ.ಜಿ. (ಕೃಷಿ) ಪದವೀಧರರಾದ ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ತಾಲೂಕಿನ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಪದವೀಧರನೆಂದು ತಾಲೂಕಿನವರು ಬಂಗಾರದ ಪದಕವನ್ನಿತ್ತರು.

“ನೀವು ಪ್ರಥಮ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾಗುತ್ತ ಬಂದಿರಾ” ಎಂದು ನಾನು ಕೇಳಿದೆ.

“ಇಲ್ಲ, ಯಾವಾಗಲೂ ಮೂರನೇ ವರ್ಗದಲ್ಲೇ. ಆದರೆ ನೋಡಿರಿ, ಒಮ್ಮೆ ಬ್ಯಾಡಗಿ ಜಯಕರರು ಕಾಲೇಜಿನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಣಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಒಂದು ಮಾತು ಹೇಳಿದ್ದರು, ಫಸ್ಟ್ ಕ್ಲಾಸ್, ಸೆಕಂಡ್ ಕ್ಲಾಸ್ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಏನನ್ನೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅವರು ಯಾವುದೋ ನೌಕರಿಯಲ್ಲಿ ಆಜೀವಪರ್ಯಂತ ಮಾಯವಾಗಿ ಹೋಗುವರು. ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಏನಾದರೂ ಕೆಲಸ ಆಗಬೇಕಾದರೆ ಧರ್ಮ ಕ್ಲಾಸನವರಿಂದಲೇ.”

ಏನಿಲ್ಲವೆಂದರೂ ವೀರನಗೌಡರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜಯಕರರ ಮಾತು ಸತ್ಯವಾಯಿತು. ಡೆಕ್ಕನ್ ಎಜುಕೇಶನ್ ಸೊಸೈಟಿಯ ಸದಸ್ಯರ ತ್ಯಾಗಮಯ ಸೇವೆ ಗೌಡರ ಮನಸಿನ ಮೇಲೆ ತೀವ್ರ ಪರಿಣಾಮ ಮಾಡಿತ್ತು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕೇಂದ್ರವಾದ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಆಗ ದೇಶದ ಹಿತದ ಅರಿವು ಹೊಂದಿದರು. ಅದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಿ ಉದಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲ ಅದರ ಪರಿಣಾಮವೂ ವೀರನಗೌಡರ ಮೇಲೆ ಆಗದಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದುಳಿದ ತಮ್ಮ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ವಿದ್ಯೆಯೇ ತಾರಕಮಂತ್ರವೆಂದು ತೋರಿ ಅವರು ತಾವು ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು.

ಬಿ.ಎಜಿ. ಆಗಿ ಮರಳಿದವರು ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಲಿಂಗಾಯತ ಎಜುಕೇಶನ್ ಸೊಸೈಟಿಯ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸಿ ಅವರು ಅದರ ಸಂಸ್ಥಾಪಕ ಸದಸ್ಯರೂ, ಹಲಕಾಲ ಅದರ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕತ್ವಕ್ಕೆ ಅರ್ಹತೆ ಬರಲೆಂದು ಅವರು ಬಿ.ಎಸ್.ಸಿ.ಯೂ ಆದರು. ೧೪ ವರ್ಷ ಕಾಲ ಆ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಗಿಲಗಂಚಿ ಅರಟಾಳ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾನ ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿದ್ದು ಅವರು ಕೊನೆಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಚಳವಳಿಯಿಂದ ಆಕೃಷ್ಟರಾಗಿ ರಾಜೀನಾಮೆಯಿತ್ತಾಗ ಹೆಡ್‌ಮಾಸ್ಟರರ ಪದವಲ್ಲಿದ್ದರು.

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದೊಡನೆ ಸಹಕರಿಸಿ ಹೆಚ್ಚು ನೌಕರಿಗಳನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರಿಗೆ ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಡುವ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜದ ಉತ್ಕರ್ಷ ಸಾಧಿಸಬಹುದೆಂದು ಬಲವಾಗಿ ನಂಬಿದ್ದ ಅಂದಿನ ಮುಂದಾಳುಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಸಮಾಜವನ್ನು ವಿಮುಖಗೊಳಿಸಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯತ್ತ ಆಕರ್ಷಿಸಿದ ಯಶಸ್ಸು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಶ್ರೀ ವೀರನಗೌಡರಿಗೆ ಸೇರಬೇಕು.

ತಮ್ಮ ಸಮಾಜದ ಮೇಲೆ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯಿದ್ದರೂ ಅವರು ಎಂದೂ ಜಾತೀಯವಾದಿಗಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಅವರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿತ್ತು ಅವರ ಮೊದಲನೇ ಹೆಂಡತಿಯ ಕಡೆಯವರು (ಅವರು ೧೯೧೮ರಲ್ಲಿ ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದರು) ಯಾವುದಾದರೂ ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರಿ ಹಿಡಿಯಿರಿ ಹೆಣ್ಣು ಕೊಡುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿದಾಗ ಆ ಕರಾರಿನ ಮೇಲೆ ಮದುವೆಯ ಬೇಡವೆಂದಿದ್ದರು. ನೌಕರಿಯ ಅನೇಕ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಸ್ವಂತ ನಿರ್ಧಾರದಿಂದ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಖಾದಿಯನ್ನು ಧರಿಸತೊಡಗಿದ್ದರು.

ಒಂದು ಸಲ ಬೆಳಗಾವಿಯ ಆಗಿನ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಕೆ. ಎಲ್. ಇ. ಸೊಸೈಟಿಗೆ ಭೆಟ್ಟಿ ಕೊಟ್ಟಾಗ ವೀರನಗೌಡರು ಧರಿಸಿದ ಖಾದಿ ಸೂಟನ್ನು ಕೆಕ್ಕರಗಣ್ಣಿನಿಂದ, ಶಿಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನೆಲ್ಲ ಮರೆತು, ದಿಟ್ಟಿಸಿದ್ದು ವೀರನಗೌಡರನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ತಂದಿತು. ಸ್ವರಾಜ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಇಂಥ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಮಾಡಲಾರವೆಂದು ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಅವರಿಗೆ ತೋರಿತು.

ಅವರು ಕೆ. ಎಲ್. ಇ. ಸೊಸೈಟಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆಯಿತ್ತು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸೇರಿದರು. ೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೊಸಮನಿ ಸಿದ್ದಪ್ಪನವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ಪರಿಷತ್ತು ಕರೆದು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸೇರುವ ಗೊತ್ತುವಳಿಯನ್ನು ಒಮ್ಮತದಿಂದ ಪಾಸು ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇದು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೊಂದು ಬರಸಿಡಿಲೇ ಆಗಿತ್ತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರ ಬೆಂಬಲ ತಮಗಿರುವಾಗ

ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಚಳವಳಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ತಮಗೇನೂ ಮಾಡಲಾರದೆಂದು ಬಗೆದಿದ್ದ ಅವರಿಗೆ ಈಗ ತೀರ ನಿರಾಶೆಯಾಯಿತು.

ವೀರನಗೌಡರು ಅದರ ಬೆಲೆಯನ್ನೂ ತೆರಬೇಕಾಯಿತು. ಹಿರೇಕೆರೂರಿನ ಕರ ನಿರಾಕರಣೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಬಂಧನವಾಗದಿದ್ದರೂ ಅವರ ಮನೆ ಜಪ್ತಿಯಾಯಿತು. ೧೯೩೨ರಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಮೊದಲು ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಆಮೇಲೆ ಕರಾರು ಹಾಕಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದರೂ ಇವರು ಕರಾರು ಮುರಿದದ್ದರಿಂದ ೧೫ ತಿಂಗಳ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಿ ಹಿಂಡಲಗಿಯ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರನೇ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇಡಲ್ಪಟ್ಟರು. ೧೯೪೦ರಲ್ಲಿ ಅವರು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಸೆರೆಮನೆ ಕಂಡರು. ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಕೆಲಕಾಲ ಭೂಗತ ಚಳವಳಿ ನಡೆಸಿ ಎರಡೂವರೆ ವರ್ಷ ಶಿಕ್ಷಗೊಳಗಾದರು.

೧೯೩೨ರ ಅವರ ಸೆರೆಮನೆವಾಸ ಅವರನ್ನು ಬಲು ಕಠೋರ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿತು. ಮೂರನೇ ವರ್ಗದ ಕೈದಿಯಾಗಿದ್ದುದೇ ಅವರಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಕಿರುಕುಳದಾಯಕವಾಗಿತ್ತು. ಕೈದಿಗಳನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುವ “ರಿಂಗ್ ಲೀಡರ್” ಎಂದು ಬೇರೆ ಅವರನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿ ಇಡಲಾಗಿತ್ತು. ಅವರ ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದವರನ್ನು ಸರಳುಗಳಾಚೆಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಮಾತಾಡ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಕುಂದೆಂದು ವೀರನಗೌಡರು ದೂರದ ಶಾಂತಿನಿಕೇತನದಿಂದ ತಮ್ಮನ್ನು ಕಾಣ ಬಂದ ಪ್ರೀತಿಯ ಮಗಳನ್ನು (ಲೀಲಾವತಿ) ಕೂಡ ಕಾಣಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದರು.

ಶಿಕ್ಷೆಯ ಅವಧಿ ತೀರಿದ ನಂತರವೂ ಅವರಿಗಾಗಿದ್ದ ೩೦೦ ರೂಪಾಯಿಯ ದಂಡ ಕೊಡಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ವೀರನಗೌಡರ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನಡೆಯುವಂತ ಒಂದು ಘಟನೆ ಅವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒದಗಿತು. ಅವರ ಹೆಂಡತಿ ನಾಗಮ್ಮನವರು ತೀವ್ರ ಅಸ್ವಸ್ಥದಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಆಪರೇಶನ್‌ಗಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ವಾರ್ತೆ ಬಂತು. ಅವರ ಬೆನ್ನಿಗೇ ಶಾಂತಿನಿಕೇತನದಲ್ಲಿದ್ದ ಅವರ ಮಗಳು ಟೈಫಾಯ್ಡ್ ಆಗಿ ಬದುಕು ಸಾವುಗಳ ನಡುವೆ ತೂಗಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಳೆಂದು ತಂತಿ ಬಂತು. ದಂಡ ತೆತ್ತರೆ ಬಿಟ್ಟೇವೆಂದು ಸರಕಾರದವರು; ಆದದ್ದಾಗಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಧರ್ಮ ಬಿಡೆನೆಂದು ಗೌಡರು. ಈ ತಿಕ್ಕಾಟದ ಸುದ್ದಿ ವಿಶ್ವ ಕವಿ ರವೀಂದ್ರರಿಗೆ ತಿಳಿದೊಡನೆ ಅವರು ಕೆರಳಿ ವೈಸರಾಯರಿಗೂ ಮುಂಬಯಿ ಗವರ್ನರಿಗೂ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ತಂತಿಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿದ ಫಲವಾಗಿ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ವೀರನಗೌಡರ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಯಿತು. ಅವರು ಬಂಗಾಲಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಕಲಕತ್ತೆಯ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಮಗಳು ಮರಳಿ ಮರಳಿ ಮರುಕುಳಿಸುವ ಟೈಫಾಯ್ಡಿನಿಂದ ಸಾವಿನ ದವಡೆ ಸೇರಿ ಅದೇ

ಹಿಂದಿರುಗುವಂತಿದ್ದಾಗ ಸರಕಾರ ವೀರನಗೌಡರಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಜರಾಗಲು ಆಜ್ಞೆ ಕಳಿಸಿತು. ಮಗಳನ್ನು ಬಡೋದೆಗೆ ಕರೊದೊಯ್ದು ಪರಿಚಿತರೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಬಿಡಬೇಕೆಂದರೆ ಗಾಡಿ ಖರ್ಚಿಗೂ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಿಡಿ ಕಾಸಿಲ್ಲದೆ ಅವರು ಅಪ್ರತಿಭರಾದರು. ಮಿತ್ರರಿಗೆ ಕಳಿಸಿದ ತಂತಿಗಳು ವಿಫಲವಾಗಿದ್ದವು. ಮುಂಗಾಣದಿದ್ದ ಗೌಡರಿಗೆ ಆಗ ಒಬ್ಬ ಅನಿಮಿತ್ರ ಬಾಂಧವ ಕೊಟ್ಟ ೫೬ ರೂ ಅವರನ್ನು ಈ ಭಯಾನಕ ಸಂಕಟದಿಂದ ಉಳಿಸಿತು. “ದೇವರು ನಂಬಿದವರ ಕೈ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ” ಎಂದು ವೀರನಗೌಡರು ಈಗಲೂ ಈ ಘಟನೆಯನ್ನು ಭಾವನಾಪೂರ್ವಕ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ.

ವೀರನಗೌಡರ ಹರಿಜನ ಕಾರ್ಯ ಗಾಂಧೀಜಿಯು ಆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಿಂತ ಎಷ್ಟೊ ಮೊದಲೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಅನೇಕರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಹುಶಃ ೧೯೨೪ರಲ್ಲಿರ ಬೇಕು, ಗಿಲಗಂಚಿ ಅರಟಾಳ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಒಂದನೇ ಕ್ಲಾಸಿನಲ್ಲಿ ಮೋರೆ ಒಣಗಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗ ಅವರ ಗಮನ ಸೆಳೆದ. ಅವರು ಅವನ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ಏಕೆ, ಹೀಗೆ ಕುಳಿತಿದ್ದೆ ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸಿದಾಗ ಆತ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಎಂದು ತಿಳಿಯಿತು. ವೀರನಗೌಡರು ಅವನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಮುಟ್ಟಿದರು. ಹುಡುಗ ಅಂದಿನಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಅತಿ ಕೃತಜ್ಞನಾದ, ಈ ಘಟನೆಯು ಹರಿಜನರ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಯಾರೂ ಮುಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲದ ಹರಿಜನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪರಿಚಯ ಅವರಿಗಾಗಿ ೧೯೨೮ರಲ್ಲಿ ಹರಿಜನ ಬೋರ್ಡಿಂಗ್ ಒಂದನ್ನು ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇದು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಹರಿಜನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಗೃಹವಾಯಿತು. ಈ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದ ಅವರು ಸ್ವಜನರಿಂದ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರೇ ಆದರು. ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಕೂಡ ಅವರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಬಂದರು. ವೀರನಗೌಡರು ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಅಂಜಲಿಲ್ಲ.

೧೯೩೩ರಲ್ಲಿ ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾದೊಡನೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಅವರನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ಹರಿಜನ ಸೇವಕ ಸಂಘದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಲು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು. ಒಂಭತ್ತು ವರ್ಷ ಆ ಪದದಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಅವರು ಅತ್ಯಂತ ರಭಸದಿಂದ ಹರಿಜನ ಸೇವೆ ಮಾಡಿದರು. ಆಗ ಸಂಘವು ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಹುಡುಗರ ಎಂಟು, ಹುಡುಗಿಯರ ಒಂದು ಧರ್ಮಾರ್ಥ ಹರಿಜನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಗೃಹಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ಅವರು, ಹೆಂಡತಿ ನಾಗಮ್ಮ ಮತ್ತು ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಹರಿಜನ ಬಾಲಿಕೆಯರೊಡನೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಬಿರುಗಾಳಿ ಸಂಚಾರ ಕೈಕೊಂಡರು. ಕೆರೆ ಕುಂಟೆಗಳು, ಗುಡಿ ಗುಂಡಾರಗಳು ಹರಿಜನರಿಗಾಗಿ ತೆರವಾದವು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಾಚೀನ ದೇವಾಲಯವಾದ ಬನವಾಸಿಯ ಮಧುಕೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದೊಡನೆ ಅವರು ಕೈಕೊಂಡ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಫಲವಾಗಿ ಅದು ಹರಿಜನರಿಗೆ ಮುಕ್ತವಾಯಿತು. ಹರಿಜನರು ಲಿಂಗವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಪೂಜಿಸಿ ಬಂದರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ದೇವಾಲಯಗಳ

ಮೇಲೇ ಇವರ ಕಣ್ಣು ಎಂದು ಅದರ ಪೂಜಾರಿಗಳು ಗೊಣಗಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ ವೀರನಗೌಡರು ವೀರಶೈವರ ಪ್ರಧಾನ ದೇವಸ್ಥಾನವಾದ ಉಳುವಿಯ ಚೆನ್ನಬಸವೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ದೌಡು ಒಯ್ದರು. “ಹೊರಗೆ ಸಾವಿರಾರು ಜನ ನೆರೆದಿದ್ದರು. ಮೊಕ್ತೇಸರರು ದೇವಾಲಯದ ಬಾಗಿಲು ಹಾಕಿ ಅಡ್ಡ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಪ್ರವೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದು ನಮ್ಮನ್ನವರು ಪುಸಲಾಯಿಸಿದರು, ಹೆದರಿಸಿದರು. ಪೊಲೀಸರನ್ನೂ ಕರೆದು ತೋರಿಸಿದರು. ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ನಾವು ಮುನ್ನುಗ್ಗಿದೆವು. ಕೊನೆಗೆ ‘ಚೆನ್ನಬಸವೇಶ್ವರಾ, ನೀನೇ ನೋಡಿಕೋ’ ಎಂದು ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದುಕೊಟ್ಟರು” ಎಂದು ವೀರನಗೌಡರು ಆ ಘಟನೆಯನ್ನು ನೆನೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅನಂತರ ದೇವಾಂಗ ಜನಾಂಗವರ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಥಾನವಾದ ಬಾದಾಮಿಯ ಬನಶಂಕರಿಯೂ ಹರಿಜನರಿಗೆ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದಳು.

ವೀರನಗೌಡರು ಒಂದು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಸುದೈವಿಗಳು. ಅವರ ಎರಡನೆಯ ಪತ್ನಿ (ಮೊದಲಿನವರು ಮದುವೆಯಾಗಿ ೧೮ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.) ವಾಸ್ತವಿಕಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅವರ ಜೀವನ ಸಂಗಾತಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀಮತಿ ನಾಗಮ್ಮನವರು ಉಚ್ಚ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದ ಮಹಿಳೆಯಲ್ಲ, ಆದರೆ ವೀರನಗೌಡರ ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಅವರೊಡನೆ ಸಹಕರಿಸಿದ ನಾಗಮ್ಮನವರು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರೆನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗಾಂಧೀಜಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹರಿಜನ ಸಂಚಾರ ಕೈಕೊಂಡಾಗ ನಾಗಮ್ಮನವರ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಪಿಸುಗುಟ್ಟಿದ ಒಂದು ಸೂಚನೆಯೇ ಇಂದು ವೀರನಗೌಡರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಬೀಜಾರೋಹಣ ಮಾಡಿತು. “ನೀವು ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ಹರಿಜನರ ಬಾಲಿಕೆಯನ್ನೇಕೆ ಸಾಕಬಾರದು?” ಎಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ಕೇಳಿದ್ದರು. ನಾಗಮ್ಮ ತಟ್ಟನೆ ಒಪ್ಪಿದರು. ಇಬ್ಬರು ಅನಾಥ ಹರಿಜನ ಬಾಲಿಕೆಯರು ವೀರನಗೌಡರ ದತ್ತಕ ಮಕ್ಕಳಾಗಿ ಔರಸ ಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ಬದುಕ ತೊಡಗಿದರು. ಅದೇ ಮುಂದೆ ಹರಿಜನ ಬಾಲಿಕಾಶ್ರಮವಾಗಿ ೫೦ ಹರಿಜನ ಬಾಲಿಕೆಯರ ವಿದ್ಯೆ ಬುದ್ಧಿಗಳ ಹೊಣೆ ಹೊತ್ತಿತ್ತು. ಅನಂತರ ಅವರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಇಡೀ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಪಂಡಿತ ಜವಾಹರಲಾಲರ ಮುಖಾಂತರ ೧೯೫೧ ಡಿಸೆಂಬರಿನಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ವಿದ್ಯಾಪೀಠವೆಂದು ಹೆಸರಿಡಲಾಯಿತು.

ಶ್ರೀ ವೀರನಗೌಡರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಸ್ಥೆ ಇಂದು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಕಲ್ಯಾಣದ ಅತಿ ಅಸಡ್ಡೆಗೊಳಗಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಮೂಲ್ಯ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದೆ. ಅದರ ವಿವಿಧ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಎಂಟೆಕರೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿವೆ. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮಹಿಳಾ ಟ್ರೇನಿಂಗ್ ಕಾಲೇಜು ಅನೇಕ ಅನಾಥ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಗೌರವಪೂರ್ಣ ಜೀವನದ ದಾರಿ ತೋರಿಸಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ೧೮೦ ಹುಡುಗ ಹುಡುಗಿಯರು ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

“ಹುಡುಗ ಹುಡುಗಿಯರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನೈತಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಪಾಯದ ವಯಸ್ಸೆಂದರೆ ಹೈಸ್ಕೂಲು ವಯಸ್ಸು” ಎನ್ನುವ ಶ್ರೀ ಗೌಡರು ಆ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹುಡುಗಿಯರು ಮಿಶ್ರ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಹುಡುಗಿಯರ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಿಂದ ೧೯೬೦ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ತಂಡವು ಎಸ್.ಎಸ್.ಸಿ ಪರೀಕ್ಷೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ೧೯೫೦ರಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಪರವಾಗಿ ಒಂದು ಶಿಶುವಿಹಾರವೂ ಆಯಿತು.

ಮಹಿಳಾ ವಿದ್ಯಾಪೀಠದ ಅಂಗವಾಗಿ ೮೦ ಹುಡುಗಿಯರಿಗೆ ಆಶ್ರಯವೀಯುವ ಒಂದು ಧರ್ಮಾರ್ಥ ಬೋರ್ಡ್‌ನಲ್ಲಿ, ೧೬೦ ಹುಡುಗಿಯರಿಗಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ಬೋರ್ಡ್‌ನಲ್ಲಿ ಕೂಡ ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ.

ಈಚೆಗೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಕುರುಡ ಹುಡುಗಿಯರ ಆಶ್ರಮವು ಆಗಲೆ ೭ ಹುಡುಗಿಯರಿಗೆ ಹೆಣಿಗೆ, ಸಂಗೀತಗಳನ್ನು ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಬ್ರೇಲ್ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಅಕ್ಷರ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನೂ ಕೊಡುತ್ತಿದೆ. ಪ್ರಾಯಸ್ಕರಾದ ವಯಸ್ಸಿನ (೨೦-೩೫) ನಿರ್ಗತಿಕ ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ ಸಂಸ್ಥೆಯು ತರಬೇತಿ ಯೋಜನೆ ಮಾಡಿದೆ. ಇದು ಭಾವಿ ಗ್ರಾಮಸೇವಿಕೆಯರನ್ನು ಅಣಿಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯ, ಹೊಲಿಗೆ, ಆಟಗೆ ತಯಾರಿಕೆ ವರ್ಗಗಳು ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಕಲಾಶಿಕ್ಷಣವೀಯುತ್ತಿವೆ.

ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿಯಾದುದೆಂದರೆ ಅವರ ಅನಾಥ ಶಿಶು ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯ ನಾನು ಅವರ ಮುಂದೆ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದಂತೆ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗಿ ಎರಡು ವರ್ಷದ ಮಗುವೊಂದನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಬಂದಳು. ಇದು “ನಿರ್ಗತಿಕ ಮಗು. ಇದಕ್ಕೆ ಮೋಹನ ಎಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಹೆಸರಿಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ” ಎಂದರು ಗೌಡರು. ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಂದುಂಡು ಮೈ ತುಂಬಿದ್ದು ಈ ಗೆಲವು ಮೋರೆಯ ಮಗು ಈ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಮಾತೃಪ್ರೇಮದ ಕೊರತೆಯಾಗುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರಿಸಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ನಾಗಮನ್ವನರು ಇನ್ನೊಂದು ಮಗುವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. “ಇದರ ತಾಯಿ ಇದನ್ನು ಕೊಂದು ಬಿಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದಳು ಅನೀತಿಯ ಫಲವಾಗಿತ್ತದು. ನಾವು ಪೊಲೀಸ್ ನೆರವು ಪಡೆದು ಅದನ್ನುಳಿಸಿದೆವು” ಎಂದು ಗೌಡರು ಹೇಳಿದರು. ಅದು ಗೌಡರನ್ನು ತುಂಬ ನೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದಂತೆ ಕಂಡಿತು.

ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಕಟ್ಟಿ ಮುನ್ನಡೆಸುವುದು ಸುಲಭ ಕಾರ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಸಾಲ-ನೆರವುಗಳು ಕಟ್ಟಡಗಳ ಸಾಲ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಕೆಲವಂಶ ದೊರೆತಿದ್ದು ಉಳಿದದ್ದಕ್ಕೂ ದೈನಂದಿನ ವೆಚ್ಚಗಳಿಗೆ ಗೌಡರು ಬಹಳ ಕಷ್ಟಪಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಹಾಯ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಇಲ್ಲ; ಹಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಯಾರು ಜೋಳ, ಯಾರು ಅಕ್ಕಿ, ಯಾರು ತರಕಾರಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಗೌಡರು ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಬಹಳ ಸಂಚರಿಸ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ದೇಶಸೇವೆ ಸದಾ ಅವರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿದೆಯಾದರೂ ರಾಜಕಾರಣ ಅವರನ್ನು ಕಡೆಗಣ್ಣಿಂದಲೇ ನೋಡಿದೆ. ದೀರ್ಘಕಾಲ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದ ಅವರು ೧೯೩೮-೩೯ರಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲಾ ಬೋರ್ಡಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದು ಚಳವಳಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗ ರಾಜೀನಾಮೆಯಿತ್ತರು. ೧೯೪೬ರಿಂದ ಮುಂಬಯಿಯ, ಮುಂದೆ ೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ ವಿಧಾನಸಭಾ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಮಂತ್ರಿಪದಕ್ಕೆ ಅವರ ಹೆಸರು ಕೇಳಬರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವರಿಂದದು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. (ಅವರ ಮಗಳಾದ ಶ್ರೀಮತಿ ಲೀಲಾವತಿ ಮಾಗಡಿಯವರು ಇಂದು ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಉಪಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ.)

ಸರದಾರ ವೀರನಗೌಡರ ಕ್ಷೇತ್ರ ರಾಜಕೀಯ ಅಲ್ಲವೇ ಅಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈಗ ರಾಜಕಾರಣಕ್ಕೆ ಅವರು ಶರಣು ಹೊಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೫೮ರಲ್ಲಿ ವಿನೋಬಾ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ತಮ್ಮ ಅಳಿದುಳಿದ ಐದೆಕರೆಯನ್ನು ಭೂದಾನವಿತ್ತು ವಿನೋಬಾ-ಶಾಂತಿ ಸೈನಿಕನಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಕೈಕೊಂಡು ಅವರು ಸರ್ವಸೇವಾ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಸೇರಿದರು.

ಮೂರು ಗಂಡು, ನಾಲ್ಕು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ತಂದೆಯಾದ ೭೩ ವರ್ಷದ ಸರದಾರ ವೀರನಗೌಡರು ಇನ್ನೂ ಸೇವೆಯ ಕನಸುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಾರೆ ... ಈಗ ಇವರ ತಲೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ಹಳ್ಳಿಯ ಹುಡುಗಿಯರ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವೀಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ೪೦೦ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರ ಹಾಸ್ಟೆಲ್ ಒಂದು, ಮಹಿಳಾ (ಗ್ರಾಮ) ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಇನ್ನೊಂದು. ಈಗಾಗಲೇ ಇದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಯತ್ನಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಇನ್ನೂ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿಯೇ ಇರುವ ವೀರನಗೌಡರು ಇವುಗಳನ್ನೂ ಸಾಧಿಸುವರೆಂದು ನಂಬಿದರೆ ಮೋಸವಾಗದು.

೩೩. ಹುತಾತ್ಮ ಮೀರ್ ಮಕಬುಲ್ ಶೆರ್ವಾನಿ

ಜಾತ್ಯತೀತ ತತ್ವಕ್ಕಾಗಿ ಹುತಾತ್ಮನಾದ ಅವನನ್ನು ಮರೆಯೋಣ ಬೇಡ.

ಅವನ ಹೆಸರು ಮೀರ್ ಮಕಬುಲ್ ಶೆರ್ವಾನಿಯೆಂದು. ಅವನು ಕಾಶ್ಮೀರದ ಬಾರಾಮುಲಾ ನಗರದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕ ವ್ಯಾಪಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಮಾತ್ರ. ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆತ ತೀರ ತರುಣ. ಆದರೆ ಕಾಶ್ಮೀರದಲ್ಲಿ ಜಾತಿನಿರಪೇಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹುತಾತ್ಮನಾಗಿ ಶೆರ್ವಾನಿ ಭಾರತ-ಕಾಶ್ಮೀರ ಸಂಬಂಧದ ಬೆಸುಗೆ ಹಾಕಿದ. ಬಹುಶಃ ಕೆಲ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಆತನ ಸಾಹಸದಿಂದ ಶ್ರೀನಗರ ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸೀ ಪಠಾಣ ದಾಳಿಗಾರರಿಂದ ಉಳಿಯಿತು ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಸೈನ್ಯ ಕಾಶ್ಮೀರಕೊಳ್ಳವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಸಮರ್ಥವಾಯಿತು.

೧೯೪೭ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೨೨ರಂದು ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಸರ್ಕಾರ ಒದಗಿಸಿದ ಲಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ೨,೦೦೦ ಪಠಾಣ ದಾಳಿಗಾರರು ಅಬಟಾಬಾದ್ ಮೂಲಕ ಕಾಶ್ಮೀರದಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿದರು. ದೊಮೆಲ್ ಮತ್ತು ಮುಜಫಠಾಬಾದ್ ತಾರೀಕು ೨೪ರೊಳಗೆ ಅವರ ವಶವಾದವು. ಅವೆರಡನ್ನೂ ಅವರು ಸುಟ್ಟು ಸೂರೆ ಮಾಡಿದರು. ಎದುರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಸೀಖರನ್ನೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾದಿ ಹಿಂದುಗಳನ್ನೂ ಮುಸ್ಲಿಮರನ್ನೂ ಕೊಚ್ಚಿ ಹಾಕಿದರು.

ತಾರೀಕು ೨೫ಕ್ಕೆ ಅವರು ಬಾರಾಮುಲಾ ಮುಟ್ಟಿ ಆಗಿತ್ತು. ಝೇಲಂ ಕಣಿವೆಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ನಗರ ಶ್ರೀನಗರದ ಹೆದ್ದಾರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಶೆರ್ವಾನಿ ಆ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಪ್ರಮುಖರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ. ಅವನು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸಂಘಟಕನಾಗಿದ್ದ. ಅವನಿಗೆ ಕಾಶ್ಮೀರ ಕೊಳ್ಳದ ಕಾಲು ಹಾದಿಗಳೆಲ್ಲ ಗೊತ್ತು. ಬಾರಾಮುಲಾ ಜನರು ಸಂಕಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶೆರ್ವಾನಿಯ ಮೇಲೆ ತುಂಬ ಭರವಸೆಯಿಟ್ಟಿದ್ದರು.

ಶೆರ್ವಾನಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ತಿಳಿವಳಿಕೆಗಾಗಿ ರಾಜಧಾನಿ ಶ್ರೀನಗರಕ್ಕೆ ಧಾವಿಸಿದ. ಕಾಶ್ಮೀರವನ್ನು ಆತತಾಯಿಗಳಿಂದ ಕಾಪಾಡಲು ಭಾರತದೊಡನೆ ಮಾತುಕತೆ ನಡೆದಿದೆಯೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಸುದ್ದಿ ಹತ್ತಿತು. ನಿಜವಾಗಿ ಭಾರತದ ಗೃಹಶಾಖೆಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ವಿ. ಪಿ. ಮೆನನ್ ಅಂದು

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೨೧೩

ಕಾಶ್ಮೀರ ಮಹಾರಾಜರೊಡನೆ ಸೇರ್ಪಡೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತುಕತೆ ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಭಾರತದ ಸೈನ್ಯ ಬರುವ ಸಂಭಾವ್ಯತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಶೇರ್ವಾನಿಗೆ ಧೈರ್ಯ ಬಂತು.

ತಾರೀಖು ೨೬ರ ದಿನ ಆತ ಶ್ರೀನಗರದಿಂದ ಮೋಟಾರ್ ಸೈಕಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಬಾರಾಮುಲಾಕ್ಕೆ ಹೊರಟ. ಬಾರಾಮುಲಾ ಶ್ರೀನಗರ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಆಗಲೆ ದಾಳಿಗಾರರ ತಂಡಗಳು ದೌರ್ಜನ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದವು. ಶೇರ್ವಾನಿಯ ಗೆಲೆಯರು ಬೇಡ ಬೇಡವೆಂದರು. ಭಾರತೀಯ ಸೈನ್ಯ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಹೋಗು ಎಂದರು. ಆದರೆ ಶೇರ್ವಾನಿ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ.

ಬಾರಾಮುಲಾಕ್ಕೆ ಬಂದವನೇ ಅವನು ತನ್ನ ಸಹಕಾರಿಗಳನ್ನು ಕಲೆಹಾಕಿ ಭಾರತೀಯ ಸೈನ್ಯ ಬರಲಿದೆಯೆಂದು ಸಮಾಚಾರ ಕೊಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಹುರಿದುಂಬಿಸಿದ. ಅವರು ಜನರನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿದರು. ಹಿಂದು-ಮುಸ್ಲಿಮರೆನ್ನದೆ ಜನ ಅವನ ಮಾತಿನ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಗಾರರನ್ನು ತಡೆಯುವ ಉಪಾಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದರು.

ದಾಳಿಗಾರರು ಶ್ರೀನಗರವನ್ನು ತಲುಪಲು ಆದಷ್ಟು ತಡಮಾಡಬೇಕು ಎಂದರೆ ಮಾತ್ರವೇ ಕಾಶ್ಮೀರ ಉಳಿದೀತು ಎಂಬ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಶೇರ್ವಾನಿಗಿತ್ತು. ಅವನ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಶ್ರೀನಗರ ವಿಮಾನ ನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಂಪನಿಯಷ್ಟು ಸಶಸ್ತ್ರ ಶತ್ರುಗಳಿದ್ದಿದ್ದರೆ ತಾರೀಖು ೨೭ರಂದು ಭಾರತೀಯ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಮಾನ ಮೂಲಕ ಅಲ್ಲಿಳಿಯಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ತಜ್ಞರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಶೇರ್ವಾನಿ ತನ್ನ ಕಾಶ್ಮೀರಿ ವೇಷವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಪಠಾಣರಂತೆ ವೇಷ ಹಾಕಿಕೊಂಡನು. ಮೋಟಾರ್ ಸೈಕಲ್‌ನ್ನು ಹತ್ತಿ ಹಳ್ಳಿ ಹಳ್ಳಿ ಗಲ್ಲಿ ಗಲ್ಲಿ ಸುತ್ತತೊಡಗಿದನು. ದಾಳಿಗಾರರ ತಂಡಗಳು ಎದುರಾಗಬೇಕು, ಅವನ ವೇಷ ನೋಡಿ ದಾರಿಯ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು, ಅವನು ತಪ್ಪು ತಪ್ಪೇ ಹೇಳಬೇಕು. ತನ್ನ ಸಹಕಾರಿಗಳ ಮೂಲಕ ಅವನು ಸುಳ್ಳು ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಹಬ್ಬಿಸುತ್ತಿದ್ದ.

ಶೇರ್ವಾನಿಯ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ದಾಳಿಗಾರರು ದಾರಿ ತಪ್ಪಿ ಅಲೆಯುವಂತಾಯಿತು. ಅವನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಸೂಚನೆಗಳು ಅವರು ಒಂದೇ ಕಡೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದುಗೂಡದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ಥಾನಿಕ ಜನರಿಗೆ ಅವರಿಂದ ಉಪಟಳ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಶ್ರೀನಗರದತ್ತ ಅವರ ದೌಡು ಕುರಿತವಾಯಿತು.

ಲೆಫ್ಟಿನೆಂಟ್ ಕರ್ನಲ್ ರೈಯವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಸೈನ್ಯ ಬಾರಾಮುಲಾದ ಸಮೀಪ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಶೆರ್ವಾನಿಯ ಉತ್ಸಾಹ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಅವನಿಗೆ ಸುಲಿಗೆಗಾರ ಪಠಾಣರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಲಹೆಗಳಿಂದ ಅವರು ಭಾರತೀಯ ಸೈನಿಕರ ಗುಂಡುಗಳಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸುತ್ತಾಗುವಂತಾಯಿತು. ಶೆರ್ವಾನಿ ತನ್ನದೇ ಗುಪ್ತಚಾರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೂಲಕ ಶ್ರೀನಗರಕ್ಕೆ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಸಮಾಚಾರಗಳನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ.

ಶ್ರೀನಗರಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಮುನ್ನಡೆ ತಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟದ್ದನ್ನೂ ತಮ್ಮವರು ಭಾರತೀಯ ಗುಂಡುಗಳಿಗೆ ಆಹುತಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದದ್ದನ್ನೂ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಗಮನಿಸಿದ ದಾಳಿಗಾರರಿಗೆ ಎರಡು ಮೂರು ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಶೆರ್ವಾನಿಯ ಮೇಲೆ ಸಂಶಯ ಬಂತು. ಅವರು ಅವನ ಹಿಂದೆ ಬೇಹುಗಾರರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರು. ಶೆರ್ವಾನಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದ.

ಅವನನ್ನು ಬಾರಾಮುಲಾಕ್ಕೆ ಎಳೆದು ತಂದರು. ಅದು ಸ್ಮಶಾನಸದೃಶವಾಗಿತ್ತು. ಹಿಂದು-ಮುಸ್ಲಿಂ-ಸೀಖರೆನ್ನದೆ ಸಿಕ್ಕವರನ್ನು ಕೊಂದು, ಹೆಂಗಸರ ಸತೀತ್ವ ಹರಣ ಮಾಡಿ ದಾಳಿಗಾರರು ವಿಚಿತ್ರವಾದ “ಧರ್ಮಯುದ್ಧ” ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಶೆರ್ವಾನಿ ಕಂಡ. ಅವನ ನಿರ್ಧಾರ ಇನ್ನೂ ಬಲವಾಯಿತು.

ದಾಳಿಗಾರರು ಬಂದೂಕುಗಳ ತುದಿಯಿಂದ ಅವನನ್ನು ತಿವಿಯುತ್ತ ತಳ್ಳುತ್ತ ಪಟ್ಟಣದ ಮುಖ್ಯ ಚೌಕಿಗೆ ತಂದರು. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಂಗಡಿಯ ಜಗಲಿಗೆ ಅವನನ್ನು ಒಯ್ದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಊರಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅವರು ಡಂಗುರ ಹೊಯ್ದು “ಇಂದು ಒಬ್ಬ ದ್ರೋಹಿಯನ್ನು ಶೂಲಕ್ಕೇರಿಸುತ್ತೇವೆ” ಎಂದು ಸಾರಿದ್ದರು. ಅವನ ಗತಿಯನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡು ಧನ್ಯರಾಗಲು ಜನರಿಗೆ ಆಮಂತ್ರಣವೀಯಲಾಗಿತ್ತು.

“ಹೇಳು, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪರಿಷತ್ತು ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಸೈನ್ಯದ ಚಲನವಲನದ ಬಗ್ಗೆ ನಿನಗೇನು ಗೊತ್ತಿದೆ?” ಎಂದು ದಾಳಿಗಾರರು ಶೆರ್ವಾನಿಯನ್ನು ದಬಾಯಿಸಿದರು. ಆತ ತುಟಿ ಎರಡು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಆತ ಊರಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಜನಪ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ “ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಸೇರುವುದರಲ್ಲೇ ಕಾಶ್ಮೀರಿ ಮುಸ್ಲಿಮರ ಹಿತವಿದೆ!” ಎಂದು ಘೋಷಿಸಲು ಹೇಳಿದರು. ಶೆರ್ವಾನಿ ಅದನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದ.

ದಾಳಿಗಾರರು ಅದೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಹಿಂದೆ ಬಾರಾಮುಲಾದ ಸೆಂಟ್ ಜಾಸೆಫ್ಸ್ ಕ್ರೈಸ್ತ ಸಂನ್ಯಾಸಿನೀ ಮಠವನ್ನು ಧ್ವಂಸ ಮಾಡಿ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ನಿರಪರಾಧಿ ಸಂನ್ಯಾಸಿನಿಯರನ್ನೂ

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೨೧

ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಕಗ್ಗೊಲೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲಿದ್ದ ಆ ಮಠದಲ್ಲಿ ಕೈಸ್ತ ಸಂತರನ್ನು ಸಿಲುಬೆಗೇರಿಸಿದಂತೆ ತೋರಿಸುವ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಅವರು ಕಂಡಿದ್ದರು.

ಒಮ್ಮೆ ಅವರಿಗೆ ಆ ಚಿತ್ರಗಳ ನೆನಪಾಗಿರಬೇಕು. ಅವರು ಶೆರ್ವಾನಿಯನ್ನು ಚೌಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಂಬಕ್ಕೆ ಬಿಗಿದರು. ಅವನ ಕೈಗಳನ್ನು ಅಗಲಿಸಿ ಕಟ್ಟಿದರು. ಕ್ರಿಸ್ತನಿಗೆ ಬಡಿದಂತೆ ಅವನ ಅಂಗೈಗಳಿಗೆ ಮೊಳೆಗಳನ್ನು ಬಡಿದರು.

“ಹೇಳು ಪಾಕಿಸ್ತಾನ್ ಜಿಂದಾಬಾದ್!” ಎಂದು ಅರಚಿದರು.

ಶೆರ್ವಾನಿ “ಹಿಂದುಸ್ತಾನ್ ಜಿಂದಾಬಾದ್!” ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದ. “ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿ ಇತ್ತ್ಹಾದ್ ಜಿಂದಾಬಾದ್!”

ಆತತಾಯಿಗಳ ಕ್ರೋಧ ಮೇರೆ ಮೀರಿತು. ಅವರು ಒಂದು ಡಬ್ಬಿಯ ತಗಡು ಕತ್ತರಿಸಿ ಪಟ್ಟಿಮಾಡಿದರು. ಅದರ ಮೇಲೆ “ದ್ರೋಹಿಗೆ ಮರಣದಂಡನೆಯೇ ತಕ್ಕ ಶಾಸ್ತಿ” ಎಂದು ಬರೆದು, ಕ್ರಿಸ್ತನ ಹಣೆಗೆ “ಯಹೂದ್ಯರ ರಾಜ” ಎಂದು ಬರೆದು ಹಚ್ಚಿದ ಹಾಗೆ ತಗಡನ್ನು ಶೆರ್ವಾನಿಯ ಹಣೆಗೆ ಹಚ್ಚಿದರು.

ಶೆರ್ವಾನಿ ಮತ್ತೆ ಘೋಷಿಸಿದ: “ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ಐಕ್ಯಕ್ಕೆ ಜಯವಾಗಲಿ!”

ಹದಿನಾಲ್ಕು ಪಠಾಣ ದಾಳಿಗಾರರು ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಗುರಿ ಹಿಡಿದರು. “ಹಿಂದು-ಮುಸ್ಲಿಂ ಜಿಂದಾಬಾದ್!” ಎಂದು ಶೆರ್ವಾನಿ ಘೋಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಅವನ ಮೇಲೆ ಗುಂಡುಗಳು ಹಾರಿದವು.

೧೯೪೭ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೩೧, ಶುಕ್ರವಾರ ದಿನ ಸಹಧರ್ಮಿಯೊಬ್ಬನನ್ನು ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಿಂದ ಬಂದ ಆತತಾಯಿಗಳು ಹೀಗೆ ಕೊಲೆ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಅವನ ಹುತಾತ್ಮ ಪದವಿ ಭಾರತ ಕಾಶ್ಮೀರ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಗಂಟು ಹಾಕಿತು.

೨೪. ವೀಣೆ ಶೇಷಣ್ಣ

ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲೇ ಏಕೆ, ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅವರ ಹಾಗೆ ವೀಣೆಯನ್ನು ನುಡಿಸಬಲ್ಲವರಿರಲಿಲ್ಲ.

ವೀಣೆ ಎಂದರೆ ಶೇಷಣ್ಣ, ಶೇಷಣ್ಣ ಎಂದರೆ ವೀಣೆ ಎನ್ನುವ ಹಾಗೆ ವೀಣೆಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದವರು ಮೈಸೂರಿನ ವೀಣೆ ಶೇಷಣ್ಣ. ಅವರ ಅನಂತರ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಾಗಲಿ ಹೊರಗಾಗಲಿ ಹೀಗೆ ಈ ವಾದ್ಯದ ಹೃದಯವನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡವರಿಲ್ಲ. ಅಪ್ರತಿಮವಾದ ವಿದ್ವತ್ತೆಯೊಡನೆ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಕಲಾಪ್ರಜ್ಞೆಯೂ ಸೇರಿದ್ದ ಈತ ಮೈಸೂರಿನ ಸಂಗೀತಕಲೆಯ ಸ್ವರ್ಣಯುಗದಲ್ಲಿ ಬಾಳಿದವರು. ವೀಣೆ ಸುಬ್ಬಣ್ಣ, ಬಿಡಾರಂ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ, ಮೈಸೂರು ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯ ಮೊದಲಾದ ದಿಗ್ಗಜಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಿರೋಮಾನ್ಯರಾಗಿ ಮೆರೆದ ಶೇಷಣ್ಣನವರ ಕೀರ್ತಿ ಹಿಮಾಲಯದಿಂದ ಕನ್ಯಾಕುಮಾರಿವರೆಗೆ ಹಬ್ಬಿತ್ತು.

ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರು ಕಲಾ-ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಶಿಷ್ಯ ಜವಾಹರರಂತೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮಜ್ಞರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಉಪಯುಕ್ತವಾದದ್ದೇ ಸೌಂದರ್ಯ ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಜನಾಪೇಕ್ಷೆ ತತ್ವಜ್ಞಾನ ಅವರದು. ಬೆಳಗಾವಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶೇಷಣ್ಣನವರ ವೀಣಾ ಕಚೇರಿ ನಡೆದಾಗ ಗಾಂಧೀಜಿಯೂ ಮಾನ್ಯ ಶ್ರೋತೃಗಳಲೊಬ್ಬರಾಗಿದ್ದರು. ಗಂಟೆಗಳೇ ಕಳೆದವು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಅಲುಗಲಿಲ್ಲ. 'ಹೊತ್ತಾಯಿತು' ಎಂದು ಬರೆದ ಚೀಟಿಯನ್ನು ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಮುಂದಿಟ್ಟರು. 'ಆಗಲಿ, ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ಅದರ ಹಿಂದೆ ಬರೆದು ಮತ್ತೆ ವೀಣಾನಂದದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾದರು. ಶೇಷಣ್ಣನವರಿಗೆ ಆಗ ೭೨ ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಾಗಿತ್ತು.

೨೫ ವಯಸ್ಸಿಗಾಗಲೇ ವೀಣೆ ಶೇಷಣ್ಣನವರ ವೀಣಾನಾದ ಮೈಸೂರು ಸೀಮೆ ದಾಟಿಹೋಗಿತ್ತು. ಕೊಯಮುತ್ತೂರಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ನುಡಿಸಲು ವೀಣೆಯನ್ನೆತ್ತಿ ಕೊಂಡಾಗ 'ಮೈಸೂರು ಪ್ಲಾಟ್ನಾ' (ಮೈಸೂರಿನ ಸಂಗೀತ) ಎಂದು ಮೂಗುಮುರಿದು ಹುಳುಕು ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕೆ ಕಿವಿ ನಿಡಿದು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ವಿದ್ವಾಂಸರು, ಶೇಷಣ್ಣನವರು ಒಂದು ಘನರಾಗವನ್ನು ನುಡಿಸುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶವನ್ನೇ ಮರೆತುಬಿಟ್ಟರು. ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಹೊರಗೆ ಸಂಗೀತವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ನಂಬುತ್ತಿದ್ದ ಕೊಯಮುತ್ತೂರಿನ ರಸಿಕರು ೨೫ ವರ್ಷದ ಈ ವೈಣಿಕನನ್ನು ಎಂಡು ತಿಂಗಳು ಕಾಲ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಶೇಷಣ್ಣನವರ ಕುಲಕ್ಕೆ ವೀಣೆ ಒಲಿದಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅವರ ಪೂರ್ವಜರಲ್ಲೊಬ್ಬರಾದ ವೀಣೆ ಕುಪ್ಪಯ್ಯನವರು ತಂಜಾವೂರಿನ ರಾಜರಿಂದ ಕನಕಾಭೀಷೇಕ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದವರು. ಶೇಷಣ್ಣನವರ ತಂದೆ ಚಿಕ್ಕ ರಾಮಪ್ಪನವರು ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಜ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜರಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥಾನ ಭಕ್ತಿಯೂ, ಪ್ರಮುಖ ವೀಣಾ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ೧೮೫೨ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಶೇಷಣ್ಣನವರು ಏಳೆಂಟು ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ದಿಗ್ಗಜವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನೂ ವಿಸ್ಮಯಗೊಳಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದರು. ಮುಮ್ಮಡಿಯವರು ಏರ್ಪಡಿಸಿದ ಶಿವರಾತ್ರಿಯ ಸಂಗೀತ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಥಳದ ಒಬ್ಬ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಪಲ್ಲವಿಯನ್ನು ಮೈಸೂರು ವಿದ್ವಾಂಸರಾರೂ ಕಳೆಕಟ್ಟುವ ಹಾಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಲು ಅಸಮರ್ಥರಾದರಂತೆ. ತಾವು ಸಾಕಿದ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಈ ಅದಕ್ಷತೆಗೆ ನೊಂದು ಮೈಸೂರು ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಬಳೆ ಕುಂಕುಮ ಕೊಡುವುದೇ ಯುಕ್ತವೆಂದು ಮಹಾರಾಜರು ಹೇಳಿದಾಗ ಭಕ್ತಿ ಚಿಕ್ಕರಾಮಪ್ಪನವರು ಸಿದ್ಧಿದ್ವೈ ತಮ್ಮ ಕಿರಿಯ ಮಗ ಶೇಷಣ್ಣನವರನ್ನು ಕರೆದು 'ಈ ಪಲ್ಲವಿ ಹಾಡೋ' ಎಂದು ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದರಂತೆ. ಅಂದೇ ಶೇಷಣ್ಣ ಸಂಗೀತದ ಬಾಲಾದ್ಭುತ ಎಂದು ಹೆಸರಾದರು. ಈ ಎಳೆಯ ಹುಡುಗನನ್ನು ಮಹಾರಾಜರು ತೊಡೆ ಮೇಲೇರಿಸಿಕೊಂಡು "ಇವನನ್ನು ಹೀಗೆ ಬೆಳಕಿಗೆ ತರಬಾರದಿತ್ತು, ಚಿಕ್ಕರಾಮಪ್ಪ, ಎಲ್ಲಾದರೂ ಮತ್ತರಿ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಗುಟ್ಟಾಗಿ ಕೊಲ್ಲಿಸಿಗಿಲ್ಲಿಸಿಯಾರು" ಎಂದರಂತೆ. ನಾಲಗೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯುರೋಪಿನ ಶ್ರೋತೃಗಳ ಮೇಲೆ ಮೋಡಿ ಚೆಲ್ಲಿದ ಮೊರ್ಯಾರ್ಟನ ವಿಕ್ರಮವನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುತ್ತಿತ್ತು ಆ ಘಟನೆ.

ಶೇಷಣ್ಣನವರಿಗೆ ೧೨ರ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮದುವೆಯಾಯಿತು. ಅದೇ ವರ್ಷ ಪಿತೃವಿಯೋಗವೂ ಆಯಿತು. ಆದರೆ ಸ್ವತಃ ಉನ್ನತಕೋಟಿಯ ಸಂಗೀತಜ್ಞೆಯಾಗಿದ್ದ ಅಕ್ಕ ವೆಂಕಮ್ಮನ ಕಣಾಪಿನಲ್ಲಿ ಶೇಷಣ್ಣನವರ ವ್ಯಾಸಂಗ ನಿರಾಬಾಧವಾಗಿ ಸಾಗಿತು. ಶೇಷಣ್ಣ ಜಗದ್ವಿಖ್ಯಾತರಾದ ಮೇಲೂ ವೆಂಕಮ್ಮ ಅವರ ವಾದನದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪು ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ! ಇಂಥ ಘನಕರೋರ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಸಾಧನೆ ನಡೆಯಿತು. ವೀಣೆ ದೊಡ್ಡ ಶೇಷಣ್ಣ ಮೈಸೂರು ಸದಾಶಿವರಾಯರಂಥ ಮಹಾವಿದ್ವಾಂಸರು ಅವರಿಗೆ ವಿದ್ಯಾಗುರುಗಳಾಗಿ ದೊರೆತರು. ಶೇಷಣ್ಣನವರ ಸಾಧಕವೆಂದರೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಸಾಧಕ. ದಿನಕ್ಕೆ ಹದಿನಾಲ್ಕು-ಹದಿನಾರು ಗಂಟೆಗಳ ಪರಿಶ್ರಮ. ಒಂದು ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಆರು ವರ್ಣ, ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಕೀರ್ತನೆ ಮತ್ತು ಘನರಾಗಗಳು, ಹಾಗೂ ಎರಡು ಪಲ್ಲವಿಗಳ ಸಾಧಕವಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಷ್ಟು ಸಾಧಕಕ್ಕೂ ತೃಪ್ತರಾಗದ ಗುರುಗಳು. ಕ್ಷಿಪ್ರಪ್ರಸಾದಕ್ಕೆ ಆತುರನಾಗದ ಶಿಷ್ಯ. ಶೇಷಣ್ಣನವರ ಕಂಠ ಅಷ್ಟು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿರಲಿಲ್ಲವಂತೆ; ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಉಗ್ಗೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿತ್ತಾದ್ದರಿಂದ ಬಹುಶಃ ಶೇಷಣ್ಣ ಬಾಯಿಹಾಡಿಕೆಗೆ ಶ್ರಮಿಸದೆ ವಾದ್ಯದ ಮೊರೆಹೊಕ್ಕರೆಂದು ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹದಿನಾರು ವರ್ಷಗಳ ಸಾಧನೆಯ ನಂತರ ಶೇಷಣ್ಣನವರ ದಿಗ್ವಿಜಯ ಕೊಯಮುತ್ತೂರಿನಿಂದ

ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಭವ್ಯವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ, ಸುಸಂಸ್ಕೃತವಾದ ರುಚಿಗಳು-ಶೇಷಣ್ಣನವರು ಯಾವ ಸಭೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಎದ್ದು ಕಾಣಬಹುದಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಸಂಗಡ ವಿದ್ಯೆಯ ಆಗಾಧವಾದ ಆತ್ಮಪ್ರತ್ಯಯ. ಶೇಷಣ್ಣನವರು ಶ್ರೋತೃಗಳ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದದ್ದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ.

ವೀಣೆ ಶೇಷಣ್ಣನವರ ಪರಾಕ್ರಮಗಳು ಯಾವನೊಬ್ಬ ಪೌರಾಣಿಕ ಪುರುಷನ ಪರಾಕ್ರಮಗಳ ಹಾಗೆ ಕತೆಕತೆಯಾಗಿ ಹಬ್ಬಿವೆ. ಒಮ್ಮೆ ತಂಜಾವೂರು ನಾರಾಯಣಸ್ವಾಮಿ ನಾಯಕರು, ತಿರುಕ್ಕೋಡಿಕಾವಿಲ್ ಕೃಷ್ಣಯ್ಯರ್, ಫನಂ ರಾಘವಯ್ಯ, ಶ್ರೀವಿಲ್ಲಿಪುತ್ತೂರು, ಮುತ್ತಯ್ಯ ಭಾಗವತ, ಮಹಾ ವೈದ್ಯನಾಥ ಅಯ್ಯರ್ ಮೊದಲಾದ ವಿದ್ವಾಂಸ ಶಿಖಾಮಣಿಗಳು ಸೇರಿದ ಸಂಗೀತ ಸಭೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವಜ್ರದುಂಗರವನ್ನು ತೊಲೆಯಿಂದ ತೂಗಹಾಕಿ ಅಂದಿನ ಸಭೆಯ ಅತಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಗಾಯಕ ಅಥವಾ ವಾದಕನಿಗೆ ಅದು ಸಲ್ಲುವುದೆಂದು ಸಾರಿದರು. ತಂತಮ್ಮ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ದಿಗ್ಗಜಗಳೇ ಆದ ಈ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಸರದಿಯಂತೆ ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ಈ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದ ಮುತ್ತಯ್ಯ ಭಾಗವತರು ಅಂದಿನ ನಾಯಕಮಣಿ ಶೇಷಣ್ಣನೇ ಎಂದು ಸಾರಿದ್ದನ್ನು ಎಲ್ಲ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು.

ರಾಮನಾಡಿನ ಭಾಸ್ಕರ ಸೇತುಪತಿ ಮಹಾರಾಜರು ಶೇಷಣ್ಣನವರ ವೀಣಾ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ಅಖಂಡ ಒಂದು ಸಪ್ತಾಹ ಕಾಲ ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ತಾವು ಧರಿಸಿದ ಜವಾಹಿರಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಶೇಷಣ್ಣನವರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿ, ಕೊನೇ ದಿನ “ಶೇಷಣ್ಣನವರೇ, ನಾನು ಬಡವ ನಿಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕ ಮರ್ಮಾದೆ ಮಾಡುವುದು ನನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲ” ಎಂದರಂತೆ. ತಿರ್ವಾಂಕೂರು ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ವೀಣೆಯ ಇನ್ನೊಂದು “ಹುಲಿ” ಎನಿಸಿದ್ದ ಕೃಷ್ಣ ಭಾಗವತರಿಗೂ ಶೇಷಣ್ಣನವರಿಗೂ ಒಂದು ತರಹದ ಜೋಡು ಮೇಳ ಕಚೇರಿಯಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ಭಾಗವತರು, “ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಶಾರದೆಯ ಭಕ್ತರು ಸರಿ; ಆದರೆ ದೇವಿ ಶೇಷಣ್ಣನವರಿಗೆ ಅಮೃತವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ನನಗೆ ವಿಷವನ್ನೇ ಮೀಸಲಿಟ್ಟಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ” ಎಂದರು. ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇನೂ ಗತಿ ಪಡೆಯದ ಬಡೋದೆಯ ಮಹಾರಾಜ ಸಯಾಜಿರಾವ್ ಗಾಯಕವಾಡರು ೧೯೧೧ರಲ್ಲಿ ಶೇಷಣ್ಣನವರ ಕಚೇರಿ ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಅವರನ್ನು ಮೇಣೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಪಟ್ಟಣದ ತುಂಬ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಿಸಿದರು. ಆಮೇಲೊಮ್ಮೆ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಬಂದ ಗಾಯಕವಾಡರು ಸಂಗೀತ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ಶೇಷಣ್ಣನವರನ್ನು ಆಲಿಸಿದ್ದಕ್ಕೇ ತೃಪ್ತರಾಗದೆ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತಮಗಾಗಿಯೇ ನುಡಿಸುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಈ ವೈಣಿಕ ಕರ್ನಾಟಕ, ಉತ್ತರಾದಿ, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಸಂಗೀತಗಳನ್ನೂ ಬೆರಸಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಒಂದು ಪವಾಡದ ಗಂಧರ್ವಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮೈಮರೆತು ವಿಹರಿಸಿದರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಐದನೇ ಜಾರ್ಜರು ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತದ ಗಂಧವೇ ಇಲ್ಲದವರು-ಶೇಷಣ್ಣನವರ ವಾದನಕ್ಕೆ ಮೋಹಿತರಾಗಿ ‘ಕಿಂಗ್ ಆಫ್ ವೀಣಾ ಪ್ಲೇಯರ್ಸ್’ ಎಂದರು.

ಶೇಷಣ್ಣನವರ ಈ ಸರ್ವಜನೀನವಾದ ಜನಪ್ರಿಯತೆಗೆ ಅವರು ಸಂಗೀತ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮಾತ್ರ ಆಗಿರದೆ ಸಂಗೀತದ ಆರಾಧಕರಾಗಿದ್ದುದು ಕಾರಣ. ಅವರಿಗೆ ಅದೊಂದು ತಪಸ್ಸಾಗಿತ್ತು. ಇಂದ್ರಿಯಾರಾಮರಾದವರಿಗೆ ವಿದ್ಯೆ ಒಲಿಯದೆಂದು ಬಲ್ಲ ಅವರು ಸದಾ ಮೈಮನಗಳನ್ನು ಶುದ್ಧವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಮಿತ ಭೋಜನ, ಮಿತ ವಿಹಾರ, ಮಿತ ಶಯನ ಅವರದು. ಅವರದು ನಾದಗಳ ಸರ್ಕಸ್ ಅಲ್ಲ. ಮಾಧುರ್ಯ, ನಯ, ಸ್ವರಶುದ್ಧಿ, ಖಚಿತತೆ, ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆ ಎಲ್ಲ ಅಂಗಗಳೂ ಅವರಿಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯ ನಿಯಮಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಅವರು ನುಡಿಸುವಾಗ ನಾದಗಳು ಹೊರತು ಬೆರಳುಗಳು ಕಟ್ಟುಗಳ ಮೇಲೆ ಒತ್ತುವಾಗ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೊಮ್ಮುವ ಸಪ್ಪಳ ಕೂಡ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಕೈಚಳಕ ಎಷ್ಟಿತ್ತೆಂದರೆ ಫ್ಲಾಜೆಲೆಟ್ ಎಂಬ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಗಾಳಿ ವಾದ್ಯದ ಸ್ವರಗಳನ್ನು ಅವರು ವೀಣೆಯಿಂದ ಹೊರಡಿಸಿ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇಷ್ಟಾರೂ ಅವರಿಗೆ ದುರಭಿಮಾನ ಇರಲಿಲ್ಲ. “ವೀಣೆಯ ಶಕ್ತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನುಡಿಸಬಲ್ಲ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನು ಉಂಟೆ” ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ತಕ್ಕ ನಿಯಮ ಸಾಧನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸಂಗೀತ ಕಲಿಯುವೆನೆಂಬವರ ಮೇಲೆ ಅವರಿಗೆ ಅಗಾಧ ತಿರಸ್ಕಾರವಿತ್ತು. ಮೈಸೂರು ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯರು ತಮಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಶೇಷಣ್ಣನವರಿಗೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡಾಗ, “ನಿಮಗೆ ಸಂಗೀತ ಬರೋದು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ, ಆಚಾರ್ಯರೇ. ಸಮೀಚೀನ ಭೋಜನ ಹೊಡೆಯುವವರು ನೀವು” ಎಂದು ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅವರನ್ನು ಲೇವಡಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಹಿಂಜರಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದೇ ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯರು ವಿದ್ವತ್ತೆಯನ್ನು ಪಡೆದ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಈರ್ಷ್ಯೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಶೇಷಣ್ಣನವರು ಸ್ವಗೃಹದಲ್ಲಿ ಅವರ ಕಚೇರಿಯನ್ನೇರ್ಪಡಿಸಿ ಬಹುಮಾನಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಭೆಗಳಿಗೂ ಅವರನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ದು ಗೌರವಪೂರ್ಣ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿಭೆ, ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಮೆಚ್ಚುವವರು ಅವರು. ಅಮೋಘವಾದ ಸಂಗೀತ ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಅದರ ಆನಂದದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನರಾಗಿ ಊಟವನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಹಾಗೆ ಮಲಗಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯರು ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಶೇಷಣ್ಣನವರು ಕೇವಲ ವೈಣಿಕರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಂಗೀತ ನಿರ್ಮಾಪಕರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಸ್ವರಜತಿ, ವರ್ಣ, ಕೀರ್ತನೆ ಮತ್ತು ತಿಲ್ಲಾನಗಳನ್ನು ಅವರು ರಚಿಸಿದ್ದರು. “ಅವುಗಳ ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪನೆ ಅದ್ಭುತವಾಗಿದೆ. ಅವರ ತಿಲ್ಲಾನಗಳಂತೂ ಪುಟವೆದ್ದು ಕುಣಿಯುವಂತಿವೆ” ಎಂದು ಪ್ರೊ. ಪಿ. ಸಾಂಬಮೂರ್ತಿಯವರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ವೀಣೆ ಅವರ ಪ್ರಿಯವಾದ್ಯವಾದರೂ ಅವರು ಎಂಥ ವಾದ್ಯವನ್ನೂ ಕುಣಿಸ ಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರು. ಉತ್ತರದ ವಿದ್ವಾಂಸನೊಬ್ಬ ಮೈಸೂರರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಜಲತರಂಗವನ್ನು ನುಡಿಸಿದ

ಮೇಲೆ ಅದೇ ಸಂಜೆ ಅದೇ ಮೊದಲಾಗಿ ಅವರು ಆ ವಾದ್ಯವನ್ನು ಮಹಾರಾಜರು ಆಶ್ಚರ್ಯಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಬಾರಿಸಿದರು. ಪಿಟೀಲು, ಸ್ವರಬತ್ತು, ಪಿಯಾನೋ ಮೊದಲಾದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಅವರು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಮತ್ಸರ ಲೇಶವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಅವರ ಕ್ರೋಧ ಉಕ್ಕೇರುತ್ತಿತ್ತು. “ಸಿಟ್ಟು ಬಂದರೆ ಶೇಷಣ್ಣ ಮನುಷ್ಯನೇ ಅಲ್ಲ” ಎಂದು ಪ್ರತಿತಿ ಬಿದ್ದುಹೋಗಿತ್ತು. ಒಮ್ಮೆ ಮಹಾರಾಜರನ್ನೂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಅವರು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ವೀಣೆಯನ್ನು ಕುಕ್ಕಿ ಹೊರಟಿದ್ದು ಹೋದರಂತೆ. ತಮಾಷೆಗಾಗಿ ಕುಚೋದ್ಯವನ್ನು ಯೋಜಿಸಿದ್ದ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಅವರನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಕುಬೇಕಾಗಿ ಹೋಯಿತು.

ಶೇಷಣ್ಣನವರಿಗೆ ವಿದೇಶಗಳಿಂದಲೂ ಆಮಂತ್ರಣ ಬಂದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವರು ಆಚಾರವಂತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು. ಆಮಂತ್ರಣ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವರು ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಇಂದು ರವಿಶಂಕರರು ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ಅಂದೇ ಅವರು ಮಾಡಿಬಿಡಬಹುದಿತ್ತೇನೋ.

ಶೇಷಣ್ಣನವರು ೧೯೨೬ರ ಆಷಾಢ ಪೂರ್ಣಿಮೆಯ ದಿನ ಪರಂಧಾಮ ಸೇರಿದರು. ಅವರ ಮಾತಿನಲ್ಲೇ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, “ವೀಣೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಮಂಟಪ ಕಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಹೋಗಿ ವೀಣೆ ನುಡಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲವೊಂದಿತ್ತು. ಆಗ ಐದು ರೂಪಾಯಿಗಲ್ಲ ಕಚೇರಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ,” ಹೀಗಿದ್ದವರು ರಾಜಮರ್ಯಾದೆ, ಧನ-ಕನಕಗಳ ಸುರಿಮಳೆಯನ್ನೇ ಕಂಡರು. “ನಾವು ರಾಜರಾದರೆ ನೀವೂ ರಾಜರೇ. ನಾವು ಭೂಮಿಯ ರಾಜರಾದರೆ ನೀವು ಸಂಗೀತದ ರಾಜರು” ಎಂದು ಬಡೋದಾ ಮಹಾರಾಜರಿಂದ ಹೇಳಿಸಿಕೊಂಡರು. ತಮ್ಮ ಉತ್ಕರ್ಷ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾಗ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮಡಿಲಲ್ಲೇ ಕಾಲ ಕಳೆದರು. ಕೋಟಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅವರ ಮನೆಯನ್ನು ಒಡೆಯುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನು ಸರಂಜಾಮುಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸುವಾಗ ಧಾತ್ರೀ ಹವನದ ಅಡುಗೆಗಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಿತ್ತಾಳೆ ಪಾತ್ರೆಗಳಿಗೇ ಎಂಭತ್ತು ಗಾಡಿಗಳು ಬೇಕಾದವೆಂದರೆ ಅವರ ಸಂಪತ್ತಿಗಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ದಾನಶೂರತೆಗೂ ಬೇರೆ ಉಲ್ಲೇಖ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

೩೫. ಭಾರತದ ಕೋಗಿಲೆ : ಸರೋಜಿನಿದೇವಿ

ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ಕವಯಿತ್ರಿ

ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ಆಕಾಶವನ್ನು ಬೆಳಗಿದ ಮಹಿಳಾ ತಾರೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರನ್ನೂ ಸರೋಜಿನಿ ದೇವಿಯವರನ್ನು ನೆನೆದಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ, ಆನಂದದಿಂದ ಜನರು ನೆನೆಯಲಾರರು. ಗೌರವಕ್ಕೆ ಕಸ್ತೂರಬಾ ಪಕ್ಕಾಗಿರಬಹುದು, ಆದರಕ್ಕೆ ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಪಾತ್ರರಾಗಿರಬಹುದು, ಕರುಣೆಗೆ ಕಮಲಾ ಭಾಜನರಾಗಿರಬಹುದು. ಶ್ರೀಮತಿ ಅನಿ ಬೆಸಂಟರಂತೂ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ತಮ್ಮ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಅಭಿಭೂತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಸರೋಜಿನಿ ದೇವಿಯವರ ಮಾಯಕವೇ ಬೇರೆ. ಅವರ ಪ್ರಭಾವ ವಸಂತ ಯಾಮಿನಿ ಜ್ಯೋತ್ಸನೆಯಂತಿತ್ತು. ಅವರಿದ್ದಲ್ಲಿ ಆನಂದದ ತೀವ್ರತೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿತ್ತು; ದುಃಖದ ಕಾವು ಕುಗ್ಗುತ್ತಿತ್ತು; ಗಾಂಭೀರ್ಯದ ಮುಖದಲ್ಲಿ ನಗೆ ಮೂಡುತ್ತಿತ್ತು.

“ಈ ಪ್ರಚಂಡ ಮತ್ತು ಉದ್ದಂಡ ಪ್ರಕಾಶಮಾನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಒಂದೆರಡು ಪ್ಯಾರಾಗಳಲ್ಲಿ ಸೆರೆ ಹಿಡಿದಿಡುವುದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ?” ಎಂದು ಜಾನ್ ಗುಂಥರ್ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ (Inside Asia) ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಒಂದು ಪುಟದಲ್ಲಿ ಸರೋಜಿನಿ ನಾಯುಡು ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ಉತ್ಸಾಹಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಗುಂಥರ್ ಗಟ್ಟಿ ಮನಸಿನ ಸ್ವಂತಬುದ್ಧಿಯ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯೋಗಿ ಎಂದು ನೆನೆದರೆ ಸರೋಜಿನಿಯ ಪ್ರಭಾವದ ಆಳ ಅಗಲಗಳನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಸರೋಜಿನಿ ದೇವಿಯವರು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷಪದಕ್ಕೇರಿದ ಪ್ರಥಮ ಭಾರತೀಯ ಮಹಿಳೆಯಾಗಿದ್ದರು. (ಆ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದ ಪ್ರಥಮ ಮಹಿಳೆ ಅನಿ ಬೆಸಂಟ್, ಆದರೆ ಅವರು ಐರಿಷ್ ಮೂಲದವರು.) ಅನೇಕ ವರ್ಷ ಕಾಲ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪ್ರಮುಖರೇ ಸೆರೆಮನೆಯೊಳಗಿದ್ದಾಗ ೧೯೩೨ರಲ್ಲಿ ಕೆಲಕಾಲ ಅವರು ಕಾನೂನುಭಂಗ ಚಳವಳಿಯ ಸರ್ವೇ ಸರ್ವಾ ಆಗಿದ್ದರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದ ನಂತರ ಅವರು ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶದ ಗವರ್ನರರೂ-ದೇಶದ ಪ್ರಥಮ ಮಹಿಳಾ ಗವರ್ನರ್ ಆದರು.

ಆದರೆ ಸರೋಜಿನಿದೇವಿ ರಾಜಕಾರಣಕ್ಕೆ ಇಳಿದದ್ದು ಅವರಿಗೆ ರಾಜಕಾರಣದ ಹುಚ್ಚು ಇತ್ತಂದಲ್ಲ; ಅವರು ಕವಯಿತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದರೆಂದು, ನಿಜವಾದ ಕವಿಹೃದಯವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರೆಂದು, ಶೆಲ್ಲಿ ಕವಿ ಐರಿಷ್ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದಂತೆ, ಬೈರನ್ ಗ್ರೀಕ್ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರದಲ್ಲಿ ಧುಮುಕಿದಂತೆ, ಸರೋಜಿನಿ ಭಾರತೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾದರು. ಅವರಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯ ವಿದ್ರೂಪ ಸಹ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಪರಾಧೀನತೆ ವಿದ್ರೂಪವಾಗಿತ್ತು; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಅದರ ವಿರುದ್ಧ ಯುದ್ಧ ಸಾರಿದರು. ದೇಶದ ಪರಾಧೀನತೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಮಾನವನ ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯ ಪರಾಧೀನತೆಯನ್ನು ಅವರು ವಿದ್ರೂಪವೆಂದೇ ಬಗೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಹೋರಾಡಿದ್ದೂ ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ. ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ತಮ್ಮ ಬಂದೀಖಾನೆಯ ಅಂಗಳ ಹಾಳು ಸುರಿಯುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಸೈರಿಸಲಾರದೆ ಸರೋಜಿನಿದೇವಿ ಅಲ್ಲಿ ಸೇವಂತಿಗೆ ಗಿಡಗಳನ್ನು ನೆಟ್ಟರಂತೆ. ಬಿಡುಗಡೆಯ ದಿನ ಬಂದಾಗ ಜೈಲರನನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರು, “ಅಯ್ಯಾ! ನಾನು ಹೋಗಲೇಬೇಕೆ? ಇನ್ನು ಕೆಲವು ದಿನ ಇಲ್ಲೇ ನನ್ನ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಾರೆಯಾ? ನನ್ನ ಸೇವಂತಿಗೆ ಮೊಗ್ಗು ಬಿಟ್ಟದೆಯಷ್ಟೇ. ಅದು ಅರಳುವವರೆಗೂ ಇಲ್ಲೇ ಇರುತ್ತೇನೆ, ಆಗದೆ?” ಎಂದು ಅಂಗಲಾಚಿದರಂತೆ.

ಸರೋಜಿನಿ ನಾಯುಡು ಅಘೋರನಾಥ ಚಟ್ಟೋಪಾಧ್ಯಾಯರ ಮಗಳು. ಚಟ್ಟೋಪಾಧ್ಯಾಯ ಕುಲ ಸಹಸ್ರ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಭಾಪೂರ್ಣ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದದ್ದು. ಅಘೋರನಾಥರು ಎಡಿನಬರ್ಗ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಡಾಕ್ಟರ್ ಆಫ್ ಸಾಯನ್ಸ್ ಪದವೀಧರರು. ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲ ಕಾಲ ಪ್ರೊಫೆಸರರಾಗಿದ್ದು ಮುಂದೆ ಹೈದರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ನೆಲೆನಿಂತವರು. ಸರೋಜಿನಿಯ ತಾಯಿ ಬಂಗಾಲಿಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯರಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅಘೋರನಾಥರ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲ ತಂತಮ್ಮ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಂಡರೇ. ವೀರೇಂದ್ರನಾಥರು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಗಡಿಪಾರು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟು, ಜರ್ಮನಿ, ರಶಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯವಾದದ ಕಹಳೆ ಊದುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಹರೀಂದ್ರನಾಥರು ಕವಿ, ಸಂಗೀತಪಟುವಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸರೋಜಿನಿಯ ತಂಗಿಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳು ಕವಯಿತ್ರಿ, ಇನ್ನೊಬ್ಬಳು ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್.

ಅಘೋರನಾಥರಿಗೆ ಸರೋಜಿನಿ ವಿಜ್ಞಾನಿಯಗಬೇಕೆಂಬ ಹಿರಿಯಾಸೆ ಇತ್ತಂತೆ. ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಪಾಸಾದ ಮಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ತಮ್ಮಾಸೆ ಫಲಿಸುವ ಕುರುಹನ್ನೂ ಕಂಡಿರಬೇಕು. ಉಚ್ಚ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಸರೋಜಿನಿಯನ್ನು ವಿಲಾಯತಿಗೆ ಕಳಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಸರೋಜಿನಿ ಕವಿಯಾದಳು. ೧೩ನೇ ವಯಸ್ಸಿಗೇ ಅವಳು ಕಾವ್ಯರಚನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದಳು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಪದ್ಯ ಬರೆಯತೊಡಗಿದ ಹುಡುಗಿಗೆ ಯಾರೋ

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೨೨೩

ನಿನ್ನ ದೇಶದ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಏಕೆ ಬರೆಯಬಾರದು? ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಭಾರತೀಯ ಸರಸ್ವತಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹಾಡತೊಡಗಿದಳು.

Golden Threshold ಮತ್ತು Broken Wings (“ಸ್ವರ್ಣ ದೆಹಲಿ,” “ಭಗ್ನಪಕ್ಷಿ”) ಸರೋಜಿನಿಯನ್ನು ತುಂಬಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧಳಾಗಿ ಮಾಡಿತು. ಹೆಸರಾಂತ ವಿಮರ್ಶಕ ಆರ್ಥರ್ ಸೈಮನ್ಸ್ “ಸ್ವರ್ಣ ದೆಹಲಿ”ಗೆ ಬರೆದ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ “ಇವಳಿಗಿರುವ ಚೆಲುವಿನ ಹಸಿವೇ, ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸನೆಯೇ ಇವಳನ್ನು ಕಾವ್ಯಪಥಕ್ಕೆ ಎಳೆದಿದೆ. ಸೂರ್ಯಕಾಂತಿಯ ಹೂ ಸೂರ್ಯನ ಕಡೆ ತಿರುಗುವಂತೆ ಇವಳ ಕಣ್ಣುಗಳು ಸೌಂದರ್ಯದತ್ತ ಹರಿದೊಡುತ್ತವೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಸರ್ ಎಡ್ಮಂಡ್ ಗಾಸ್ ಸರೋಜಿನಿಯ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು, “ಅವಳು ಭಾರತದ ನೆಲದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಹಾಡುತ್ತಾಳೆ: ಅವಳು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸಿದರೂ ಅವಳ ಕಾವ್ಯದ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಬೇರಾವ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲ” ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ.

೧೮೭೯ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಸರೋಜಿನಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಮರಳಿದಳು. ಅವಳು ಹೊಸ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಆತ್ಮಸಾತ್ಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಳು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರೂ ಅವಳು ಹೈದರಾಬಾದಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ನಾಯುಡು ಡಾಕ್ಟರರೊಬ್ಬನನ್ನು ಮದುವೆಯಾದಳು. ತಾಯಿಯಾದಳು, ಸುಖಸಂಸಾರ ನಡೆಸಿದಳು.

ಆದರೆ ದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸುಳಿಗಳಿ ಅವಳನ್ನು ಸೆಳೆದುಕೊಂಡಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬರುವ ಮೊದಲೇ ಸರೋಜಿನಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸನ್ನು ಸೇರಿದ್ದರು. ಜಲಿಯನ್‌ವಾಲಾಬಾಗಿನ ಹತ್ಯಾಕಾಂಡ ಮತ್ತು ಪಂಜಾಬಿನ ಕರಾಳ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮೇಲೆ ಆದ ಅತ್ಯಾಚಾರದ ವಿರುದ್ಧ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ದನಿಯೆತ್ತಿದರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಈ ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಶ್ರೋತೃಗಳ ಮುಂದೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದಳು. ಭಾರತ ಮಂತ್ರಿಶಾಖೆ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿತು. ಮಾಪಿಳ್ಳೆ ದಂಗೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳನ್ನು ಹಂಗು ಹೆದರಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ಬೆಳಕಿಗಿಟ್ಟವರೂ ಸರೋಜಿನಿಯೇ. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ರೋಷದಿಂದ ಹಲ್ಲು ಕಡಿದರು. ಆದರೆ ಸತ್ಯ ಪೂರ್ತಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಅವರ ಬಾಯಿ ಕಟ್ಟಿತು.

ಸಭಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಗೃಹಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಸರೋಜಿನಿಯ ವಾಗ್ವೈಖರಿ ನಿರರ್ಗಳ, ಮನಮೋಹಕವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರು ನೋಡುವುದಕ್ಕೇನೂ ಸುಂದರಿಯಲ್ಲ, ಬಣ್ಣ ಮಸುಕು, ದೇಹಸ್ಥೂಲವೇ. ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ಪ್ರಥಮ ಭಾಷಣಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಮಾತಾಡಲು ಎದ್ದು ನಿಂತ ಸರೋಜಿನಿಯನ್ನು ಕಂಡ ಕೂಡಲೆ, “ಅಯ್ಯೋ! ಇವಳು ಇನ್ನೂ ಸುಂದರಿಯಾಗಿರ

ಬಾರದಿತ್ತೇ!” ಎಂದು ತಮಗೆ ಅನಿಸಿತೆಂದು ಡಿ. ಬಿ. ಧನಪಾಲರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಸರೋಜಿನಿ ಮಾತಾಡತೊಡಗಿದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತಾವುದೂ ಮುಖ್ಯವೆನಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಆ ವಾಣಿಯಲ್ಲಿರುವ ನಾದ ಮಾಧುರ್ಯ ಭಾವ ಭರ, ಉದ್ದಿಷ್ಟ ಕಾಂತಿಗಳ ಸೆಳವಿನಲ್ಲಿ ಕೇಳುಗರು ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದೊಂದು ಮಂತ್ರ ಶಕ್ತಿ. “ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿ. ಭಿಕ್ಷಾಂ ದೇಹಿ ಎಂದು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ಬೇಡುವುತ್ತಿರುವುದು ಹಿಡಿ ಅನ್ನವಲ್ಲ; ದೇಶ ಸೇವೆ ಸಮರ್ಪಿತವಾದ ನಿಮ್ಮ ಜೀವನಗಳನ್ನು” ಎಂದು ನಾಗಪುರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಘಟಕೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೇಳಿದರು. ಅಲಹಾಬಾದ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾಡಿದ ಒಂದು ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಅವರು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಾಕ್ಯವನ್ನು ‘Watchman, What of the Dawn?’ ಪ್ರಹರೀ, ಉಷಃಕಾಲದ ಮಾತೇನು—ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರಂತೆ. ಐವತ್ತು ನಿಮಿಷಗಳ ಈ ಭಾಷಣದಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣ ಮುಗ್ಧರಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದರು.

ಯಾವ ದಿವಾನಖಾನೆಯಲ್ಲೇ ಆಗಲಿ, ಸರೋಜಿನಿದೇವಿ ಇದ್ದರೆ ಎಂಥ ಪ್ರಭೃತಿಗಳು ಸೇರಿದ್ದರೂ ಸರೋಜಿನಿದೇವಿ ಆ ಕೂಟದ ರಾಣಿಯಾಗಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಸಂಭಾಷಣಾ ವೈಖರಿ ಹಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ನಗೆ, ವಿನೋದ, ಗಂಭೀರ ವಿಚಾರ, ಭಾವಾದ್ಯತೆ ಎಲ್ಲವೂ ಸೇರಿ ಒಂದು ಮಾಯಕದ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಕುಳಿತವರಿಗೆ ಎಂಥ ಕೆಲಸವಿದ್ದರೂ ಏಳಲಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸರೋಜಿನಿದೇವಿಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವಿರುವಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತು ಸುಖವಾದ ಸ್ಥಳ ಅನ್ನಿಸಿಬಿಡುತ್ತಿತ್ತು.

ಇಂಥ ವಾಗ್ವಿಲಾಸವುಳ್ಳ ಸರೋಜಿನಿದೇವಿಯವರನ್ನು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮುಂದಾಳುಗಳು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ತುಂಬಲು ವಿನಿಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಲಸ್ಯ ತೋರಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಸರೋಜಿನಿದೇವಿಯವರನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಕಳಿಸಿದರೆ ಹೊಸ ಹುರುಪು ಹುಟ್ಟುತ್ತಿತ್ತು. ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಹುರಿದುಂಬಿಸಲು ಅಲ್ಲಿ ಹೋದರು. ಕಟ್ಟಾ ಶ್ವೇತವಾದಿಯಾದ ಆಗಿನ ಪ್ರಧಾನಿ ಜನರಲ್ ಹರ್ಟ್ಸೋಹರನ್ನು ಸರೋಜಿನಿ ಕಂಡಾಗ ಆತ, “ಅಲ್ಲಾ, ನಿಮ್ಮ ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ ಜನರೆಲ್ಲ ತಿರುಗಿ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಯಾಕೆ ಹೋಗಿಬಿಡೋದಿಲ್ಲ, ಅಂತೇನಿ?” ಅಂದರಂತೆ. ಸರೋಜಿನಿ ತಟ್ಟನೇ ಜವಾಬು ಹೇಳಿದರು: “ನಿಮ್ಮ ಡಚ್ ಮತ್ತು ಬೆಲ್ಜಿಯನ್ ಮೂಲದವರೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹಾಲಂಡಿಗೆ, ಬೆಲ್ಜಿಯಂಗೆ ಯಾಕೆ ಹೋಗೋದಿಲ್ಲವೋ ಅದಕ್ಕೇ ಇವರೂ ಹೋಗೋದಿಲ್ಲ.” ಮಿಸ್ ಮೇಯೋ ಭಾರತವನ್ನು ಹೀಗೆಳೆದು Mother India ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಅಮೇರಿಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದಾಗ ಅದರ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ತಿದ್ದುವುದಕ್ಕೆ ಸರೋಜಿನಿ ಅಮೇರಿಕಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಅಮೇರಿಕದಲ್ಲಿ ಇಳಿದೊಡನೆಯೇ ಸುದ್ದಿಗಾರರು ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿ, “ಮಿಸ್

ಮೇಯೋ ಬಗ್ಗೆ ನೀವೇನನ್ನುತ್ತೀರಿ” ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. “ಮಿಸ್ ಮೇಯೋ? ಯಾರೀ ಮಿಸ್ ಮೇಯೋ ಅಂದರೆ” ಎಂದು ಸರೋಜಿನಿ ಮರು ಸವಾಲು ಹಾಕಿದರು. ಇದು ಸರೋಜಿನಿಯವರ “ಫಾರ್ಮ್” ಸೊಕ್ಕಿನವರನ್ನು ಅಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದಲೇ ಎದುರಿಸುವುದು.

ಸರೋಜಿನಿಯವರ ವಿನೋದ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಸಮಿತಿ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಟುಮುಖಗಳನ್ನು ಹಸನ್ಮುಖಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಜವಾಹರಲಾಲರನ್ನು ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ “ಏನು ಭಾರತರತ್ತ ಏನನ್ನುತ್ತಿದೆ?” ಎಂದು ಛೇಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಜವಾಹರರು ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಸರೋಜಿನಿಯವರನ್ನು “ಭಾರತ ಕೋಕಿಲ ಏನು ಕೂಜಿಸುತ್ತದೆ?” ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಮೇಲೆ ಸರೋಜಿನಿದೇವಿಗೆ ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿ. ಯಾರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ? ಆದರೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯನ್ನು ಗೇಲಿ ಮಾಡುವ ಧೈರ್ಯ ತೋರಿಸಿದವರು ಸರೋಜಿನಿ ಮಾತ್ರ: “ನೀವೊಂದು ಇಂಡಿಯನ್ ಮಿಕ್ಕೀ ಮೌಸ್ ಬಾಪೂ” ಎಂದು ಒಮ್ಮೆ ಅವರು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಮುಂದೆಯೇ ಅವರ ಕುರುಪವನ್ನು ನಕ್ಕಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಸರಳತೆಯೂ ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ವಿನೋದವಾಗಿಯೇ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. “ಬಾಪೂ ನಿಮ್ಮ ಸರಳತೆಗಾಗಿ ದೇಶಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಖರ್ಚು ಬರುತ್ತೆ ಗೊತ್ತೆ? ನಿಮ್ಮ ಥರ್ಟ್‌ಕ್ಲಾಸ್ ಸಂಚಾರ ಎಷ್ಟು ವೆಚ್ಚದ್ದು ಗೊತ್ತೆ?” ಎಂದು ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದರು.

ಗಾಂಧೀಭಕ್ತರಾದರೂ ಸರೋಜಿನಿ ಗಾಂಧೀವಾದಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೈದರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಗೃಹವಿದ್ದರೂ ಸರೋಜಿನಿ ಮುಂಬಯಿಯ ರಾಜದರ್ಬಾರಿನ ತಾಜಮಹಲ್ ಹೋಟೆಲಿನಲ್ಲೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದದ್ದು. ಅವರಿಗೆ ಜುಹೂ-ಗಿಹೂ, ಭಂಗೀ ವಸ್ತು ವಗೈರೆ ಸರಿ ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಶುದ್ಧ ಖಾದಿಯನ್ನೇ ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು—ಒರಟು ಗೋಣೀತಟ್ಟಿಲ್ಲ, ಶುದ್ಧ ಕೈನೂಲಿನ ರೇಶ್ಮೆ ಸೀರೆ ಅವರಿಗೆ ಬೇಕು. ಕೈನೂಲು, ಕೈಮಗ್ಗದ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ಅವರಿಗೆ ಪಟಾಯಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಅದರಲ್ಲಿದ್ದ ಆಸಕ್ತಿಗೆ ಕಾರಣ ಅದು ಮಾನವನಿಗೆ ಕಲಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆಂದು. ಸಮಾಜವಾದವೂ ಅವರಿಗೆ ಉತ್ಸಾಹ ಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಸಲ ತರುಣ ಜವಾಹರರು ತರುಣಿಯರ ಒಂದು ಗುಂಪಿಗೆ ಸಮಾಜವಾದದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಸರೋಜಿನಿದೇವಿ ಹೇಳಿದರು, “ತಮ್ಮಾ ಜವಾಹರ, ಈ ಹುಡುಗಿಯರೆಲ್ಲಾ ಸಮಾಜವಾದಕ್ಕೆ ಮತಾಂತರ ಹೊಂದಬೇಕೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದ್ದಾರೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಬೇಡ. ಅವರು ನಿನ್ನ ಮುದ್ದು ಮುಖ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ ನೋಡಿಕೋ!”

ಸರೋಜಿನೀದೇವಿಯವರೆಂದರೆ ಪೊಲೀಸರಿಗೆ ಭಲೇ ಹೆದರಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಒಮ್ಮೆಯಂತೂ

ತಮ್ಮನ್ನು ಬಂಧಿಸಿರಿ ಎಂದು ಅವರು ಠಾಣೆಯಿಂದ ಠಾಣೆಗೆ ಅಲೆಯ ಬೇಕಾಯಿತಂತೆ. ಕಡೆಗೆ ಅವರನ್ನು ಕೈದು ಮಾಡಿದ ಪೊಲೀಸರು ಅವರು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ವರ್ತಿಸಿದರಂತೆ.

ನಿಜವಾದ ರಾಣಿಯಂತಿದ್ದ ಸರೋಜಿನಿ ಭಾರತದ ಪರವಾಗಿ ಕೂಡ ಎಂದೂ ದಯಾಯಾಚನೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅಮೇರಿಕದ ಶ್ರೋತೃಗಳ ಮುಂದೆ ಮಾತಾಡುತ್ತ “ಪಶ್ಚಿಮದ ಯಾವುದೇ ಜನಾಂಗದಿಂದ ನಾವು ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ಬೇಡುವುದಿಲ್ಲ. ಪಶ್ಚಿಮದ ಯಾವುದೇ ಜನವರ್ಗವನ್ನು ನಾವು ನಂಬುವುದಿಲ್ಲ—ಅತ್ಯಂತ ಉದಾರ ಮತವಾದಿಗಳನ್ನು ಕೂಡ. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಜನ ಉದಾರಮಂತ್ರವಾದಿಗಳಿರಲಿ, ಕಾರ್ಮಿಕರಿರಲಿ, ಟೋರಿಗಳಿರಲಿ ಭಾರತವನ್ನು ಕೈಬಿಡುವುದೆಂದರೆ ಅವರ ಹೊಟ್ಟೆಗೇ ಪೆಟ್ಟು. ನಾವು ಬಿಕ್ಕೆಯ ಬುರುಡೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೊರಡುವುದಿಲ್ಲ. ನಾವು ನಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸುತ್ತೇವೆ.”

ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಅವರು ವೇದನಾಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬರೆದದ್ದು ಹೀಗೆ: “ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಪಾಪವೆಂದರೆ ಭಯ ... ನಾವು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಹೇಡಿಗಳಾಗಿದ್ದೇವೆ ... ನಮ್ಮ ಈ ಚದರಿದ, ಬೆದರಿದ, ಬಡಿದಾಡುವ ಭಾರತಪುತ್ರರನ್ನು ಹೇಗೆ ಒಂದುಗೂಡಿಸಲಿ! ನಿಮ್ಮ ಸಹನೆಯನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಮುರಿಯಲು ನನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆ!”

ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಕೊನೆಯ ಸೆರೆಮನೆವಾಸದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪುಣೆಯ ಆಗಾಖಾನ್ ಆರಮನೆಯಲ್ಲಿ - ಅವರೊಡನೆ ಸಹಕೈದಿಯಾಗಿರುವ ಅದೃಷ್ಟ ಸರೋಜಿನಿದೇವಿಯವರದಾಗಿತ್ತು. ೧೯೪೨ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೫ರಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಪ್ರಿಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾದ ಮಹಾದೇವಭಾಯಿಯ ಮರಣವನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಾಣುವ ದುರದೃಷ್ಟವೂ ಅವರದಾಗಿತ್ತು. ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಬಂದ ಮೇಲೆ ಮಹಾದೇವ ದೇಸಾಯಿಯವರ ಮರಣದ ಕರುಣ ಕಥೆಯನ್ನು ಅವರು ಸುದ್ದಿಗಾರರಿಗೆ ವರ್ಣಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದ ಸರಕಾರ ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದಿತು. ಮುಂದೆ ಪುನಃ ಸರಕಾರದ ಕೆಲ ದುಷ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಅವರು ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದದ್ದರಿಂದಂತೂ ಸರಕಾರ ಸಹನೆ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಸುದ್ದಿಗಾರರನ್ನು ಕಾಣಕೂಡದು, ಭಾಷಣ ಮಾಡಕೂಡದು ಎಂದು ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿತು.

ಸರೋಜಿನಿದೇವಿಯವರ ಹತ್ತಿರ ಜಾತೀಯತೆ, ಪ್ರಾಂತೀಯತೆ ಯಾವುದೂ ಸುಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಮಾತೃಭಾಷೆ ಬಂಗಾಲಿಯಾದರೂ ಹೈದರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿದದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಬಂಗಾಲಿ ಸರಿಯಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಅವರು ಶುದ್ಧ ಭಾರತೀಯರಾಗಲು ನೆರವಾಯಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷು, ಹಿಂದಿ, ಉರ್ದುಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ನಿರರ್ಗಳವಾಗಿ ಮಾತಾಡಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರು. ಹಿಂದು, ಮುಸ್ಲಿಂ, ಕ್ರಿಶ್ಚನ್ ಎಲ್ಲರೂ ಅವರ ಸಮಾನ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದರು.

ಈ ಮಹಾಮನ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರ ಭಾರತದ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಾಂತವಾದ ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಗವರ್ನರಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದು ಸಹಜವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಲಖನೋ ರಾಜಭವನದಲ್ಲಿ ಈ ರಾಣಿಯ “ದರ್ಬಾರು” ಬಹಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಆದರೆ ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಅವರನ್ನು ಅವಧಿ ಮುಗಿಯುವ ಮೊದಲೇ ಒಂದು ಮುಂಜಾನೆ ಸಾವು ಸೆಳೆದೊಯ್ದಿತು. ಅವರ ಸೋಲರಿಯದ ಮನಸ್ಸಿನ ಈ ಉದ್ಗಾರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು:

ಓ ದೈವ! ನೋವಿನ ಬೀಸುಕಲ್ಲುಗಳ ನಡುವೆ
ನೀ ನನ್ನ ಕಾಳಿನಂತರೆದು ಪುಡಿ ಗೈದರೂ
ನಾ ನನ್ನ ಕಣ್ಣೀರಿನಿಂದದನು ನಾದಿ
ಆಸೆ ರೊಟ್ಟಿಯನು ಮಾಡಿ,
ದುಃಖ ಮಾಲಿಕೆಯ ಕಹಿರಸದ ಹೊರತು
ಬೇರೊಂದನರಿಯದಿಹ ಲಕ್ಷ ಲಕ್ಷ
ಹೃದಯಗಳ ಹಸಿವನ್ನು ಹಿಂಗಿಸುವೆನಣ್ಣ

೩೬. ಪಂಡಿತ ಸಾತವಳೇಕರ

ವೇದವಿದ್ಯೆಗಾಗಿ ಜೀವವನ್ನು ಮೀಸಲಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ

ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ, ವಿದ್ಯಾಮಾರ್ತಾಂಡ, ಸಾಹಿತ್ಯ ವಾಚಸ್ಪತಿ, ಗೀತಾಲಂಕಾರ, ವೇದ ಮಾರ್ತಂಡ, ಭಾರತಭೂಷಣ-ಒಂದೇ ಎರಡೇ, ಅಸಂಖ್ಯ ಬಿರುದುಗಳಿಂದ ಭೂಷಿತರಾದ ಪಂಡಿತ ಶ್ರೀಪಾದ ದಾಮೋದರ ಸಾತವಳೇಕರರು ಇದೇ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರದಲ್ಲಿ ೯೯ ವರ್ಷಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿ ನೂರನೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಟ್ಟರು. ಆಗಾಧ ವಿದ್ವತ್ತೆ ಮತ್ತು ಅಸೀಮ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ಯೆಯ ಬೆಂಬತ್ತಿ ಜೀವಮಾನವನ್ನೇ ಅದಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿಸಿರುವ ವಿರಳಾಯಮಾನ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಅವರೊಬ್ಬರು. ಪರಂಪರಾಗತ ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯೆಯು ಇನ್ನೂ ಕೆಲ ಕಾಲ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವುದಾದರೆ ಆ ಉಳಿವಿಗೆ ಪಂಡಿತ ಸಾತವಳೇಕರರ ಸಾಹಸವು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸಾತವಳೇಕರರು ಅಪರೂಪ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ. ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳು ತುದಿ ನಾಲಿಗೆಯಲ್ಲಿರುವವರು ಇಂದಿಗೂ ಕೆಲವರಿರಬಹುದು. ಭಾರತ ರಾಮಾಯಣಗಳ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಈಸಿ ಮುಳುಗಿದವರಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ವೇದಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿ ಅಗ್ಗವಾಗಿ ಜನರಿಗೆ ಹಂಚಲು, ಸಂಸ್ಕೃತ ಸ್ವಯಂಭೋಧಿಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಮುದ್ರಿಸಿ ಪ್ರಚುರಪಡಿಸಲು, ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತಗಳ ಸಾರ್ಥ ಆವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲು ಸ್ವಂತ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಿಂದ ಮುಂದಾಗುವೆವೆಂಬ ಪಂಡಿತರು ಅಂಜನ ಹಾಕಿದರೂ ಸಿಗುವುದು ಕಷ್ಟ. ವೈದಿಕರಲ್ಲಿ ಸಾಹಸದಾರಿದ್ದು ಧನದಾರಿದ್ದದೊಡನೆ ಬೆರೆತಿರುತ್ತದೆ. ಸಾತವಳೇಕರರು ಬಹುಶಃ ಮತ್ತಾವನೇ ವೈದಿಕನು ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ಮಾಡದಿದ್ದುದನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂಬುದು ಅವರ ಹಿರಿಮೆ.

ಮತ್ತೆ ಇದಾವುದನ್ನೂ ಅವರು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಪೋರ್ಟ್‌ಲೆಟ್ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದು ತುಂಬ ಸುಖವಾಗಿ ಜೀವಿಕೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿ ಮುಂಬಯಿಯ ಕಲಾವಿದರ ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಾವಂತವಾಡಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಒಂದು ವಿದ್ವಾಂಸ ವೈದಿಕ ಕುಲದಲ್ಲಿ (೧೮೬೨) ಹುಟ್ಟಿ ವೇದ, ವ್ಯಾಕರಣಾದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಥಮತಃ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ್ದರಾದರೂ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದು ಮುಂಬಯಿಗೆ ಬಂದು ಜೆ. ಜೆ.

ಸ್ಯೂಲ್ ಆಫ್ ಆರ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ, ಬಂಗಾರದ ಪದಕ ಪಡೆದು ಪೋರ್ಟ್‌ಲೆಂಡ್ ಚಿತ್ರಕಾರರಾದರು. ಅವರಿಗೆ ಅದೇ ಕಲಾಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾಪಕತ್ವವನ್ನು ಕೂಡ ಕೊಡಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸದೆ ಅವರು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಕಲಾ ವ್ಯವಸಾಯ ಮಾಡಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರೆಂಬುದರಿಂದ ಅವರ ಜೀವನದಿಶೆ ಬದಲಾಯಿತು.

ದೇಶಿ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕಲೆಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆಯೆಂದರಿತು ಅವರು ಅಂಥ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲೊಂದಾದ ಹೈದರಾಬಾದಿಗೆ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ಶ್ರೇಷ್ಠ ತೈಲಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಹಣ ಗಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಆಕರ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು. ಹೈದರಾಬಾದಿನ ನಿಜಾಮರ ಮುಸ್ಲಿಂಧರ್ಮ ಪಕ್ಷಪಾತವು ಅಲ್ಲಿ ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಆರೈ ಸಮಾಜದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆ ಕೊಟ್ಟಿತ್ತು. ಸಾತವಳೇಕರರಿಗೆ ಆರೈಸಮಾಜದ ಸಂಪರ್ಕ ಬಂತು. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ಗಂಡಾಂತರವನ್ನು ಮನಗಂಡ ಅವರ ಮೇಲೆ ಸ್ವಾಮಿ ದಯಾನಂದರ ವಿಚಾರಗಳು ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದವು. ದಯಾನಂದರ “ಸತ್ಯಾರ್ಥ ಪ್ರಕಾಶ” ಮತ್ತು “ಋಗ್ವೇದ ಭಾಷ್ಯ ಭೂಮಿಕಾ” ಇವೆರಡನ್ನೂ ಅವರು ಮರಾಠಿಗೆ ಅನುವಾದಿಸಿದರು. ಅವರು ಆರೈರ ಮೂಲ ವಾಚ್ಛಯವಾದ ವೇದಗಳನ್ನು ಕಾಣುವ ದೃಷ್ಟಿ ಹೊಸವಾಯಿತು. ಅವರು ವೇದಗಳ ಆಳವಾದ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಚಿತ್ರಕಲೆ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಬದಿಗೆ ಸರಿದು ವೇದ ಪುರಾಣ ವಾಚ್ಛಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಆಳವಾಗಿ ಇಳಿದರು.

ಆದರೆ ಹೈದರಾಬಾದ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸಾತವಳೇಕರರ ಹಿಂದೂ ಪುನರುತ್ಥಾನದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಪಥ್ಯವಾಗದೇ ಅವರನ್ನು ಅನಿಷ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದು ಅದು ಭಾವಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಹೈದರಾಬಾದದಿಂದ ಹೊರಬೀಳಬೇಕಾಯಿತು. ಆರೈ ಸಮಾಜದ ಕಡು ಸಮರ್ಥಕರಾದ ಸ್ವಾಮಿ ಶ್ರದ್ಧಾನಂದರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಂಗಡಿಯ ಗುರುಕುಲದಲ್ಲಿ ವೇದವಿದ್ಯೆ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು.

ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಾಭಿಮಾನ, ಹಿಂದೂ ಸುಧಾರಣಾವಾದ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಾಭಿಮಾನ ಇವು ಮುಪ್ಪರಿಗೊಂಡ ಈ ಗುರುಕುಲದಲ್ಲಿ ಸಾತವಳೇಕರರು ತಮ್ಮ ಸಂಶೋಧನೆಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದರು. ಸ್ವಾಮಿ ಶ್ರದ್ಧಾನಂದರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪಂಡಿತಜಿಯವರು ಈಗಲೂ ಪ್ರೇಮಾಭಿಮಾನಗಳಿಂದ ನೆನೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಮ್ಯಾಕ್ಸ್‌ಮುಲ್ಲರ್ ಮೊದಲಾದವರು ವೇದಗಳಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಅರ್ಥಗಳೂ ಅನೇಕ. ವೇದಾಂಗ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳೂ ಪಂಡಿತರ ಅಭ್ಯಾಸದ ವಿಷಯಗಳಾದವು.

ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅವರು ಕೊಲ್ಲಾಪುರದ “ವಿಶ್ವವೃತ್ತ” ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ “ವೈದಿಕ ರಾಷ್ಟ್ರಗೀತ” ಎಂಬ ಲೇಖನವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದು. ಅದರಲ್ಲಿ ವೇದ ಋಷಿಗಳಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಅರ್ಥ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಬೇಗನೇ ಅದರ ಹಿಂದಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅನುವಾದಗಳೂ ಪ್ರಕಟವಾದವು. ಕೊಲ್ಲಾಪುರದಲ್ಲಿನ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ರೆಸಿಡೆಂಟನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕೆಂಪಾದವು. ಅದರ ಬೆನ್ನಿಗೇ “ವೈದಿಕ ವಾಚ್ಚಯದ ತೇಜಸ್ವಿತೆ” ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಲೇಖನ ಬಂತು. ಕೊಲ್ಲಾಪುರ ಮಹಾರಾಜರ ಮೇಲೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಒತ್ತಾಯ ಬಂತು. ಕಾಂಗಡಿಯಿಂದ ಸಾತವಳೇಕರರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಬಿಜನೋರಿಗೆ ಒಯ್ದು ಒಂದೂವರೆ ತಿಂಗಳು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಲ್ಲಾಪುರಕ್ಕೆ ತಂದದ್ದಾಯಿತು. ಒಂದೂವರೆ ವರ್ಷಕಾಲ ಮೊಕದ್ದಮೆ ನಡೆದು “ರಾಜಾತಿಥ್ಯ”ವನ್ನನುಭವಿಸಿದ ಮೇಲೆ ೧೯೧೦ರಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ನಿರ್ದೋಷಿಯೆಂದು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಅನಂತರ ಪಂಡಿತ ಸಾತವಳೇಕರರು ಪಂಜಾಬಿಗೆ ಹೋಗಿ ಲಾಹೋರಿನಲ್ಲಿ ಫೋಟೋಗ್ರಾಫರ್ ಆಗಿ ಉಪಜೀವನ ಮಾಡುತ್ತ ವೈದಿಕ ಸಂಶೋಧನೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಲಾಲಾ ಲಜಪತರಾಯರ ಸ್ನೇಹವಾಯಿತು. ಈಗ ಸಾತವಳೇಕರರು ವೈದಿಕ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಕಂಠ ಮಗ್ನರಾಗಿಹೋಗಿದ್ದರು. ಕಾವೇರಿದ ಪಂಜಾಬದ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರವು ಈ ವೇದವಿದನನ್ನು ಅಪಾಯಕರ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದು ಪ್ರಾಂತದಿಂದ ಗಡಿಪಾರು ಮಾಡಿ ಕೈತೊಳೆದುಕೊಂಡಿತು.

“ಕೆಟ್ಟ ಹೆಸರು” ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಈಗ ಆಶ್ರಯ ದೊರೆತದ್ದು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಔಂಧ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಔಂಧದ ಆಗಿನ ರಾಜಾ ಬಾಳಾಸಾಹೇಬ ಪಂತರು ಚಿತ್ರಕಲಾ ಪ್ರೇಮಿಗಳಾಗಿದ್ದುದು ಇದಕ್ಕೊಂದು ಕಾರಣ. ಹೀಗೆ ಸಾತವಳೇಕರರು ೧೯೧೮ರಲ್ಲಿ ೫೨ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಔಂಧ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದರು. ಅವರು ಇನ್ನೂ ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರೂ ವೈದಿಕ ಮತ್ತು ಪುರಾಣ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅವರ ಜೀವನ ಧೈಯವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ವೈದಿಕ ಸಂಶೋಧನೆ, ಪ್ರಕಟನೆಗಳಿಗಾಗಿ ಅವರು “ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಮಂಡಲ” ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಔಂಧದಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತ ಸಾತವಳೇಕರರು ಕಳೆದ ೩೦ ವರ್ಷಗಳು ಅಗಾಧ ಪರಿಶ್ರಮದ ಅವಧಿಯಾಗಿದ್ದವು. ವೈದಿಕ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಶುದ್ಧರೂಪದಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಮುಂದಿರಿಸುವುದು ಅವರ ಹಂಬಲವಾಗಿತ್ತು. ವೈದಿಕ ಧರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ಹಬ್ಬಿದ ತಪ್ಪು ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಬಂದ ದೋಷಾರೋಪಣೆಗಳನ್ನು ನಿರಸನಗೊಳಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು.

ಶುದ್ಧ ವೈದಿಕ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಅವರು ಚಿತ್ತದ ಪ್ರಾಂಜಲತೆಯನ್ನು

ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಇಂದು ಇರುವ ಅನೇಕ ರೂಢಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಅವರಿಗೆ ಅನಿಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿದವು. ವೈದಿಕ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಚೀನ ಪೌರಾಣಿಕ ವಾಚ್ಛಯದ ಗಾಢ ಅಭ್ಯಾಸದ ನಂತರ ಅವರಿಗೆ, ಮೊದಲು ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ಮಧ್ಯಯುಗದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಒತ್ತಡಗಳಿಂದ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಅವೈದಿಕ, ಅಹಿತಕರ ವಿಚಾರಗಳೂ ಕಂದಾಚಾರಗಳೂ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಜ್ವಲಂತವಾದ ವೈದಿಕ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಮಸುಕುಗೊಳಿಸಿವೆಯೆಂದು ಖಚಿತವಾಯಿತು. ನಿಜವಾದ ವೈದಿಕ ಧ್ಯೇಯಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಾದರೆ, ಹಿಂದೂ ಜನಾಂಗವು ತೇಜಸ್ವಿಯೂ ಸುಸಮೃದ್ಧವೂ ಆಗಿ ಇಹಪರಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲದೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಮನವರಿಕೆಯಾಯಿತು.

ಈ ಆದರ್ಶದ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿ ಅವರು ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ “ಪುರುಷಾರ್ಥ” ಮತ್ತು ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ “ವೈದಿಕ ಧರ್ಮ” ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಹಿಂದಿಯನ್ನು ಯತ್ನಪೂರ್ವಕ ಅಭ್ಯಸಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಬರೆಯುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಗಳಿಸಿದರು. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ದೇಶದ ರಾಷ್ಟ್ರಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಮೂಲಕವೇ ದೇಶದ ವಿಶಾಲ ಜನಸಮೂಹದ ಮನಸನ್ನು ಮುಟ್ಟಬಹುದೆಂದು ಆಗಲೇ ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಅವರ ಲೇಖನಿಯಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತ, ಹಿಂದೀ, ಮರಾಠಿಗಳಲ್ಲಿ ಸುಲಲಿತ ಆದರೆ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಲೇಖನಗಳು ಹರಿಯತೊಡಗಿದವು.

ಅವರು ಬಹು ಸಮರ್ಥ ವಾಗಿಗಳು. ಅವರ ಭಾಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿ ಜಡವಾದ ವಿಷಯಗಳೂ ಸರಳವಾಗಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಯಾವುದೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಉಭಯ ಮುಖಗಳನ್ನೂ ಶ್ರೋತೃಗಳ ಮುಂದಿಟ್ಟು ಯಾವುದು ಗ್ರಾಹ್ಯ ಯಾವುದು ತ್ಯಾಜ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರಿಗೇ ಬಿಟ್ಟರೂ ತಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನೇ ಅವರು ಸ್ವೀಕರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಚಾಕಚಕ್ಯ ಅವರಿಗಿತ್ತು.

ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಆದರ್ಶಗಳು ಜನರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿ ಉಳಿಯಲು ನಮ್ಮ ಮೂಲ ಗ್ರಂಥಗಳು ಅಗ್ಗವಾಗಿ ದೊರೆಯಬೇಕೆಂದು ಸಾತವಳೇಕರರಿಗೆ ತೋರಿತು. ಮನೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವೇದಗಳು ಇರಬೇಕು. ಅವು ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರಬೇಕು. ಆಗ ಲಭ್ಯವಾಗಿದ್ದ ಮುದ್ರಿತವೇದವೆಂದರೆ ಜರನ್ ಪಂಡಿತ ಮ್ಯಾಕ್ಸ್ ಮುಲ್ಲರನ ಆವೃತ್ತಿ. ಅದು ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಬಲು ತುಟ್ಟಿಯಾಗಿತ್ತು. ಸಾತವಳೇಕರರು ಐದು ರೂಪಾಯಿಗೆ ವೇದದ ಪೂರ್ತಿ ಪಾಠ ಜನರಿಗೆ ಲಭ್ಯವಾಗಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದರು.

ಆದರೆ ವೇದಗಳ ಮುದ್ರಣವೆಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮುದ್ರಣವಲ್ಲ. ಅಕ್ಷರಗಳ ಮೇಲೂ ಕೆಳಗೂ ಸ್ವರಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಬೇಕು. ಸಾಮವೇದದಲ್ಲಂತೂ ಇಂಥ ಅನೇಕ ಸ್ವರ ಚಿಹ್ನೆಗಳ

ಪ್ರಯೋಗವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಕ್ಷರಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಈ ಚಿಹ್ನೆಗಳೂ ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಸ್ವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬೀಳಬೇಕು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅಚ್ಚು ಮೊಳೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ತಯಾರಿಸಬೇಕು. ಇಷ್ಟು ಕಷ್ಟವಾದ ಮುದ್ರಣವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡಬಲ್ಲ ಅಚ್ಚುಕೂಟ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿತ್ತು?

ಪಂಡಿತಜಿಯವರು ಔಂಧದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಸ್ವಂತ ಮುದ್ರಣಾಲಯವನ್ನೇ ತೆರೆಯಲನುವಾದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಹಣ ಕೂಡಿಸುವುದೇ ಒಂದು ಯಜ್ಞವಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಅವರು ಸಂಭಾವ್ಯ ಸಹಾಯಕರನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಹುಡುಕಿ ಸಾವಿರಾರು ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. ಸಾವಿರಾರು ಮೈಲು ಯಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಪಂಡಿತರ ಘನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನೂ ಅವರ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನೂ ಪ್ರಶಂಸಿಸುವವರಿಗೆ ಕೊರತೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಹಣ ಕೊಡುವವರು ಮಾತ್ರ ವಿರಳರಾಗಿದ್ದರು. ಬಡ ವಿದ್ವಾಂಸನಿಗೆ ಶಾಲು ಹೊದಿಸಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಒಳ್ಳೇ ಮಾತಾಡಿ ಹಾಗೆಯೇ ಕಳಿಸಿದವರೇ ಹೆಚ್ಚು. ವೇದ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳನ್ನು ಓದುವವರಾರು? ಅವುಗಳ ಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ ನೆರವಾದರೆ ತಮ್ಮ ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ ಬರಬಹುದಾದ ಕೀರಿಯೆಷ್ಟು? ಎಲ್ಲ ಹೊಳೆಯಲ್ಲಿ ಹುಣಸೇಹಣ್ಣು ತೊಳೆಯುವ ಕೆಲಸ!

ಆದರೂ ಸೋಲರಿಯದ ಸಾತವಳೇಕರರು ಕೆಲ ದಾನಿಗಳ ನೆರವಿನಿಂದ ಮುದ್ರಣಾಲಯ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅನಂತರ ವೇದ ಮುದ್ರಣದ ಅದ್ಭುತ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ವೇದಜ್ಞರೆಲ್ಲರಿಂದಲೂ ವೇದ ಪಾಠಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಹೋಲಿಸಿದರು. ಅವುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿ ಮೊಳೆಜೋಡಿಸಿ ನೂರಾರು ಕರಡಚ್ಚುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಭಾರತದ ನೂರಾರು ವೇದಪಾರಂಗತರಿಗೆ ಕಳಿಸಿ ತಿದ್ದಿಸಿದರು. ಇಡೀ ಹತ್ತು ಮಂಡಲ ಋಗ್ವೇದದ ಪಾಠಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಲೆಹಾಕಿದಾಗ ಒಂದೇ ಒಂದು ಪಾಠಾಂತರ ಅವರಿಗೆ ದೊರೆಯಿತು! ಇದನ್ನು ತಮ್ಮ ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತ ಅವರು, ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಆಸೇತು ಹಿಮಾಚಲದಲ್ಲಿ ಪಸರಿಸಿದ ವೇದವೇತ್ತರು ವೇದಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ಶುದ್ಧರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆಂದು ಇದು ತೋರಿಸುತ್ತದೆಂದು ಉದ್ಗಾರ ತೆಗೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಹೀಗೆ ನಾಲ್ಕೂ ವೇದ ಸಂಹಿತೆಗಳು ಸಾತವಳೇಕರರ ಮುದ್ರಣಾಲಯದಿಂದ ನಿರ್ದುಷ್ಟವಾಗಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯಪೂರ್ಣ ಮುನ್ನುಡಿಗಳೊಡನೆ ಹೊರಬಂದವು. ಅನಂತರ ವೇದಗಳನ್ನು ದೇವತಾ ಕ್ರಮದಿಂದ ವಿಂಗಡಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು.

ವೇದಗಳಿಗೇ ಅವರ ಕಾರ್ಯ ಸೀಮಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಆಧಾರಭೂತವಾದ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು, ಭಗವದ್ಗೀತೆ, ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಧಾರಾಕಾರವಾಗಿ ಅವರ ಲೇಖನಗಳು ಬರುತ್ತಲೇ ಇದ್ದವು. ವೈದಿಕ ದೇವತೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವರು ಬರೆದರು;

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೨೩೩

ಯೋಗ, ಇತಿಹಾಸ, ಆರೋಗ್ಯ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ಇಂಥ ವೈದಿಕೇತರ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಚರ್ಚಿಸಿದರು. ಒಂದು ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನೂ ಕುಲನಾಮಗಳನ್ನೂ ಆಧರಿಸಿ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸ್ವರ್ಗ ಎಂದರೆ ಟಿಬೇಟ್ ಎಂದು ಸಯುಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ ಆಗಿನ ಜನರ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಊಹೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. “ವೇದ ಸ್ವಯಂಶಿಕ್ಷಕ”ವನ್ನು ಬರೆದು ವೇದಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ನೆರವಾದರು. ಅವರು ಬರೆದ “ಸಂಸ್ಕೃತ ಸ್ವಯಂಶಿಕ್ಷಕ” ಮಾಲೆಯಿಂದ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿ, ಸರದಾರ ಪಟೇಲರಂಥವರು ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಲಿತರು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿ ಸಾತವಳೇಕರರು ಸಾವಿರಾರು ಜನರಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಮಾನ್ಯಜ್ಞಾನ ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಪಂಡಿತಜಿಯ ಪುಸ್ತಕಗಳಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತವೆಂದರೆ ದುರ್ಗಮ ಭಾಷೆ ಎನ್ನುವುದು ಸುಳ್ಳಾಯಿತು.

ಸಾತವಳೇಕರರ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಮಂಡಲದಿಂದ ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತಗಳ ಶುದ್ಧ ಆವೃತ್ತಿಗಳೂ ಹಿಂದೀ ಅರ್ಥ ಸಮೇತ ಹೊರಬಂದವು. ಭಗವದ್ಗೀತೆಗೆ ಅವರು ಬರೆದ “ಪುರುಷಾರ್ಥ ಬೋಧಿನೀ” ಟೀಕೆ ಗೀತೆಯನ್ನು ನೋಡುವ ಹೊಸ ಕಿಡಿಕಿಯನ್ನೇ ತೆರೆಯಿತು. ಹಿಂದೀ, ಮರಾಠಿ, ಗುಜರಾತಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಅನುವಾದವಾಗಿದೆ.

ಮತ್ತೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಬಲು ಅಗ್ಗ ಬೆಲೆಗೆ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಅವರು ಮಾಡಿದರು.

ಸಾತವಳೇಕರರು ಔಂಧ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಮಿತ್ರರಾಗಿದ್ದರು. ಹಲವಾರು ಶ್ರೀಮಂತರಿಂದ ಸಹಾಯ ಹೊಂದಿದವರಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅವರು ದೇಶಭಕ್ತರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ೧೯೪೨ರ ಸಾತಾರಾದ ಚಳವಳಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಚಳವಳಿಗಾರರು ಅವರ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. “ಪ್ರತಿ ಸರಕಾರ”ವೆಂದು ಹೆಸರಾದ ಭಯೋತ್ಪಾದಕ ಪ್ರತಿ ಸರಕಾರದ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅವರು ಸಹಾನುಭೂತಿ ತಾಳಿದ್ದರೆಂದು ನಾ. ಗೋ. ಚಾಪೇಕರರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಆದರೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ೧೯೪೮ರಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರ ಮರಣಾನಂತರ ನಡೆದ ಮಹಾ ಕೋಲಾಹಲದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಸಮರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸಾತವಳೇಕರರು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸ್ವಯಂಸೇವಕ ದಲದ ಔಂಧ ಶಾಖೆಯ ಚಾಲಕರಾಗಿದ್ದರು; ಮತ್ತು ಗಾಂಧೀ ವಧೆಯ ನಂತರ ಈ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಕಷ್ಟಕಾಲ ಎದುರಾಗಿತ್ತು. ಸಾತವಳೇಕರರಿಗೆ ಔಂಧದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವುದೇ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡಿತು. ಅವರ ಅಮೂಲ್ಯ ಮುದ್ರಣಾಲಯ, ದುಷ್ಪ್ರಾಪ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ಅಗ್ನಿಗಾಹುತಿಯಾಗುವ ಭಯ ಕ್ಷಣಶಃ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿತ್ತು.

ಈ ಸಂಕಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾತವಳೇಕರರಿಗೆ ಗಾಂಧೀ ಪ್ರಾಂತವಾದ ಗುಜರಾತೇ ಆಶ್ರಯ ಕೊಡಬಂತು. ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ತೊರೆದು ಸಾತವಳೇಕರರು ತಮ್ಮ ಮುದ್ರಣಾಲಯ, ಪುಸ್ತಕಾಲಯ, ಕುಟುಂಬ ಪರಿವಾರ ಸಮೇತವಾಗಿ ಬುಲ್ಲಾರದ ಬಳಿ ಪರಡಿ ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟುಹೋದರು. ೮೨ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಪುನಃ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕಾಯಿತು; ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಿಯೂ ಮಾಡಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಕ್ರೈಸ್ತ ಇಗರ್ಜಿ ಇದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇಂದವರ ವೇದಮಂದಿರ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಸಾತವಳೇಕರರು ತಮ್ಮ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮೊಡನೆ ದುಡಿದ ಮುದ್ರಣ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿ ಒಯ್ದು ಅವರಿಗೆ ವಸತಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಕಳೆದ ೧೮ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಸಾತವಳೇಕರರ ಕಾರ್ಯ ಅಲ್ಲೇ ಮುಂದುವರೆದಿದೆ. ಅವರು ಕೇವಲ ವೇದವಿದರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಆಧುನಿಕ ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿಯೂ ಗೌರವಾನ್ವಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಮಹಾ ಇತಿಹಾಸಜ್ಞರು ಅವರ ಗೆಲೆಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪುಣೆಯ ಭಾಂಡಾರಕರ ಸಂಸ್ಥೆಯವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ ಮಹಾಭಾರತದ ತುಲನಾತ್ಮಕ ಆವೃತ್ತಿಯ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅವರ ಅಂಗವಿದೆ. ಅವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಅವರಿಗೆ ೧೯೫೯ರಲ್ಲಿ ಮಹಾಮಹೋಪಾಧ್ಯಾಯ ಬಿರುದನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ಜನರೂ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕೊಟ್ಟ ಇತರ ಬಿರುದುಗಳೋ ಅನೇಕ.

ಇದೇ ನೂರನೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಟ್ಟ ಸಾತವಳೇಕರರು ಅತಿ ಸರಳ ಜೀವಿ. ಶರ್ಚು ಟೊಪ್ಪಿಗೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಡಂಬರದ ವೇಷವನ್ನವರು ಒಲ್ಲರು. ಅವರು ಎಂದೂ ನಾಟಕ ನೋಡಲಿಲ್ಲ, ಕಥಾಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಓದಲಿಲ್ಲ, ಹೊಗೆ ಸೇದಲಿಲ್ಲ, ತಾಂಬೂಲವನ್ನೇಕೆ, ಅಡಕೆಯನ್ನೂ ಜಗಿಯಲಿಲ್ಲ. ವೈದಿಕ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಅಕ್ಷರಶಃ ಪಾಲಿಸುತ್ತ ಜೀವಿಸಿದ ಅವರ ಅತಿಥಿ ಸತ್ಕಾರದ ಹುಮ್ಮಸ್ ಅಸಾಧಾರಣವಾದದ್ದು.

ನಿಷ್ಪಾಪೂರ್ವಕವಾದ ಜೀವನ ಮಾಡಿದ ಅವರ ಆರೋಗ್ಯ ಇನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ಯೋಗಾಸನಾದಿ ವ್ಯಾಯಾಮಗಳಿಂದಲೂ ಗಾರ್ಹಸ್ಥ್ಯಧರ್ಮದಿಂದಲೂ ಅವರು ದೇಹ ದಾರ್ಢ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಬೆಳಗ್ಗೆ ೨-೩೦ಕ್ಕೆ ಅವರ ದಿನಚರಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ರಾತ್ರಿ ೯ಕ್ಕೆ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈಗ ೯೧ರಲ್ಲಿರುವ ಅವರ ಪತ್ನಿ ಸರಸ್ವತೀ ಬಾಯಿಯವರು ಆದರ್ಶ ಗೃಹಸ್ಥನ ಆದರ್ಶ ಪತ್ನಿಯಾಗಿ ಸಂಸಾರ ರಥವನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಪುತ್ರ ವಸಂತ ಸಾತವಳೇಕರರು

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೨೩೫

ಬಿ. ಎ. ವರೆಗೆ ಓದಿದರೂ ಈಗ ತಂದೆಯ ಮುದ್ರಣಾಲಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ದ್ವಿತೀಯ ಪುತ್ರ ಮಾಧವ ತಂದೆಯಂತೆ ಒಳ್ಳೇ ಚಿತ್ರಕಾರರು.

ಪಂಡಿತ ಸಾತವಳೇಕರರ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಹೊಸ ಹೊಸ ಕಾರ್ಯಗಳ ರೂಪ-ರೇಖೆಗಳು ಮೂಡುತ್ತಲೇ ಇವೆ. ೧೦೦ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೂ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಕೆಳಗಿಡಲು ಅವರು ಸಿದ್ಧರಾಗಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ೧೨೦ ವರ್ಷ ಬದುಕಿದ್ದನಲ್ಲ ಎಂದವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

೩೨. ಆರ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ಸಂಸ್ಥಾಪಕ ಹೆಡ್‌ಗೇವಾರ್

‘ಸಂಘ’ ಜೀವನದ ದೃಷ್ಟಾರ

“ದೇಶಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಎಂದಾದರೂ ಬರಲಿ: ಆದರೆ ಬಂದಾಗ ಅದನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲು ಯೋಗ್ಯರಾದ ನಾಗರಿಕರನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವುದೇ ನನ್ನ ಗುರಿ.”

ಆರು ದಶಕಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹಿಂದೆ, ೧೯೨೫ರಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಆಳರಸರನ್ನು ಈ ದೇಶದಿಂದ ಹೊರಹಾಕಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯೇ ಪರಮ ಗುರಿಯೆಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಿದ್ದಂಥ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಇಷ್ಟೊಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತನ್ನ ಜೀವನ ಧ್ಯೇಯವನ್ನು ಸಾರಿ ಪ್ರಚಂಡ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಅದರ ಸಾಧನೆಯತ್ತ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಇಂದು ನಾವೆಲ್ಲ ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿ ಗೌರವ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹಿಂಗಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡುವಾಗ ಆ ಮನುಷ್ಯನ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ, ಆತ ಪ್ರವಾಹದ ವಿರುದ್ಧ ಚಲಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಬರಿಗಣ್ಣಿಗೇ ಗೋಚರಿಸುವಂತಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ದೂರದಿಂದ ನೋಡುವವರಿಗೆ ಈ ಮನುಷ್ಯ ದೇಶಪ್ರೇಮಿಯಾದರೂ ಹೌದೆ? ಎಂದು ಶಂಕಿಸುವಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಲೋಕಮಾನ್ಯರು ಸ್ವರಾಜ್ಯ ತನ್ನ ಜನ್ಮಸಿದ್ಧ ಹಕ್ಕು ಎಂದರೆ ಮಹಾತ್ಮಾಜಿ ತಮಗೆ ಬೇಕಾದದ್ದು ಸ್ವರಾಜ್ಯವೇ ಹೊರತು ಸುರಾಜ್ಯವಲ್ಲ ಎಂದು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸಾರುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. ‘ಸ್ವ’-ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ಈ ಮಹಾ ನಾಯಕರಿಬ್ಬರೂ ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕ ಒತ್ತು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಹೀಗಿರುವಾಗಲೂ ಇವರಿಬ್ಬರ ವಿಚಾರಸರಣಿಯನ್ನು ಮೀರಿ ಅಡಿಯಿಡಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಯಾರಿರಬಹುದು? ಡಾ. ಕೇಶವ ಬಲಿರಾಮ ಹೆಡ್‌ಗೇವಾರ್. ಇಂದು ಮೆಚ್ಚಿಗೆ-ಗೌರವ, ದ್ವೇಷ-ಸಂಶಯಗಳಂತಹ ವಿಪರೀತ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿರುವಂಥ ಸಂಸ್ಥೆ ಆರ್. ಎಸ್. ಎಸ್. ನ ಜನಕ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಇಷ್ಟೊಂದು ತಿಳಿನೀರಿನಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಘೋಷಿಸಿ ೧೯೨೫ನೇ ಇಸವಿಯ ವಿಜಯದಶಮಿಯ ಶುಭ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ “ಸಂಘ”ವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದಾಗ ಅವರಿಗೆ ಕೇವಲ ೩೬ ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸು.

ಆದರೆ ಯಾವ ಅರ್ಥದಲ್ಲೂ ಯಾರೂ ಅವರ ದೇಶಪ್ರೇಮವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಲೇ ಬಾರದಷ್ಟು ನಿಷ್ಕಲಂಕ ಚಾರಿತ್ರ್ಯ ಅವರದು. ಇನ್ನು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲಾ ಬಾಲಕನಾಗಿರುವಾಗಲೇ ವಿಕೋರಿಯಾ ರಾಣಿಯ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ವಜ್ರ ಮಹೋತ್ಸವದಂದು ಹಂಚಿದ ಸಿಹಿತಿಂಡಿಗಳನ್ನು ಮೂಲೆಗೆಸೆದ. ಎಂಟನೆಯ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಅರಸನು ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತನಾದಾಗ ಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಇವರು. ಮುಂದೆ ಹೈಸ್ಕೂಲಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಅಂದಿನ ಸರಕಾರದ ಸುತ್ತೋಲೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲೋಸುಗ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತಪಾಸಣೆಗೆಂದು ಬಂದಾಗ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವರ್ಗದಲ್ಲೂ 'ವಂದೇ ಮಾತರಮ್' ಎಂಬ ಘೋಷಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಾಗತವನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿದ ಯುವ ನಾಯಕ ಅವರು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಸಾಲೆಯಿಂದ ಹೊರ ಹಾಕಿಸಿಕೊಂಡ ನಂತರ ನಾಗಪುರದಿಂದ ಯವತಮಾಳಕ್ಕೂ, ಪುಣೆಗೂ ಹೋಗಿ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಪೂರೈಸಿ ಬಂಗಾಲದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಥೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಮ್ಯಾಟ್ರಿಕ್ ಪರೀಕ್ಷೆ ಪಾಸಾಗಿ, ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವೈದ್ಯ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ ಸೇರಿ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಅವರ ಈ ಬಂಗಾಲ ವಾಸ ಅವರ ಆಂತರ್ಯದಲ್ಲಿಯೆ ಸುಪ್ತ ಚೇತನ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮಹತ್ತರ ಅವಕಾಶದ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆಯಿತು. ಅವರು, ದೇಶ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸಶಸ್ತ್ರ ಹೋರಾಟವನ್ನೇ ನಂಬಿದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತರಾದರು. 'ಅನುಶೀಲನ ಸಮಿತಿ' ಎಂಬ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಸಂಘಟನೆಯ ಕೇಂದ್ರ ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರಾಗುವಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಅವರು ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವೇ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬರಗಾಲ ಮಹಾಪೂರದಿಂದ ಪ್ಲೇಗು ಮೈಲಿಬೇನೆಗಳಂತಹ ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ರೋಗಗಳಿಂದ ತತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಯುವಕ ಮಿತ್ರರನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿ ಪರಿಹಾರ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ಧುಮುಕಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ವೈದ್ಯಕೀಯ ಪದವಿಯನ್ನು ತಲೆಗಂಟಿಸಿ ನಾಗಪುರಕ್ಕೆ ಮರಳಿದ ನಂತರ ಅವರು ಪ್ರಾಕ್ಷೀಸಿಗಳಿಯುವ ಗೋಜಿಗೇ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ; ಬದಲಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವೇ ಸಮರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅಕ್ಷರಶಃ ಬಡ ವೈದಿಕ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ ಬೆಳೆದ ಈ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಆಗ ಸ್ವಂತ ಜೀವನ ನಿರ್ದಹಣೆ ರಾಷ್ಟ್ರಕಾರ್ಯದೇದುರು ತ್ಯಜಿಸಮಾನವೆನಿಸಿತು.

ಮೊದಲು ಕೆಲ ಕಾಲ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳ ಸಶಸ್ತ್ರ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ದುಡಿದರಾದರೂ ಭಾರತದಂತಹ ವಿಶಾಲ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೊಂದು ಆಳವಾಗಿ ಬೇರುಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾನಪಲ್ಲಟ ಮಾಡಲು ಸಶಸ್ತ್ರ ಕ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗದು ಎಂಬುದು ಮನವರಿಕೆಯಾದ ನಂತರ ಎಷ್ಟೊಂದು ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಆ ಆಂದೋಲನ ಸೇರಿದ್ದರೋ ಅಷ್ಟೇ ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಅದರಿಂದ ದೂರ ಸರಿದರು. ಲೋಕಮಾನ್ಯರಂತಹ ಮಹಾನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸನ್ನು ಸೇರಿ ತಮ್ಮ ಕರ್ತೃತ್ವಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಆ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿದರು. ಮುಂದೆ ೧೯೨೦ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನ ನಾಗಪುರದಲ್ಲಿ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾದಾಗ ಅದರ ಯಶಸ್ಸಿಗಾಗಿ

ಟೊಂಕಕಟ್ಟಿ ದುಡಿದರು. ಈ ಅಧಿವೇಶನ ಲೋಕಮಾನ್ಯರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕೆಂಬುದು ವಿದರ್ಭದ ಜನತೆಯ ಇಚ್ಛೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆ ವರ್ಷ ಆಗಸ್ಟ್ ಒಂದರಂದು ಲೋಕಮಾನ್ಯರು ಪರಂಧಾಮವೈದಾಗ ಅರವಿಂದಘೋಷರ ಮನವೊಲಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯಿತು. ಆಗಲೇ ಪಾಂಡಿಚೆರಿಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದ ಅರವಿಂದ ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಮರಳಲು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ.

ನಾಗಪುರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಸಂಘಟನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಸ್ವಯಂಸೇವಕ ಸಂಘಟನೆಯ ಹಿರಿಯಾಳಾಗಿ ದುಡಿದ ಡಾಕ್ಟರಜೀಯವರ ಕರ್ತೃತ್ವ ಶಕ್ತಿಯೂ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣ. ಆದರೆ ಖಿಲಾಫತ್ ಆಂದೋಲನವನ್ನು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ತನ್ನ ಚಳವಳಿಯ ಅಂಗವೆಂದೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನು ಮನವೊಲಿಸಲು ಮುಂದಾದದ್ದು ಅವರಿಗೆ ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕರೆಂದು ಮುಖ್ಯಪ್ರವಾಹದ ಭಾಗವಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕೇ ಹೊರತು ತುರ್ಕಸ್ತಾನದಲ್ಲೋ ಮತ್ತೆಲ್ಲೋ ನಡೆದ ಘಟನೆಗಳ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆಯುವ ಅಗತ್ಯ ನಮಗೆ ಬೀಳಬಾರದು ಎಂದು ಡಾಕ್ಟರಜಿಯಂಥವರಿಗೆ ಅನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಭಾಗವೇ ಆಗಿದ್ದ ಅವರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಆರಂಭಿಸಿದ ಅಸಹಕಾರ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಧುಮುಕಿಬಿಟ್ಟರು. ಆಗ ತಮಗಾದ ಒಂದು ವರ್ಷದ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ನಗುನಗುತ್ತಲೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಅವರು ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ಹೊರ ಬಂದಾಗ ದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಆಂದೋಲನದ ಕಾವು ಇಳಿದಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ತುರ್ಕಸ್ತಾನದಲ್ಲೇ ಕಮಾಲ್ ಪಾಶಾನಂತಹ ತರುಣ ನಾಯಕರು ಖಿಲಾಫತ್ ಬೇಡಿಕೆಗೆ ತಿಲಾಂಜಲಿಯತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಈ ಆಂದೋಲನದ ವೈಫಲ್ಯದ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಹಿಂದುಗಳ ತಲೆಗೆ ಕಟ್ಟುವ ಯತ್ನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರು. ಇದು ಡಾಕ್ಟರಜಿಯವರನ್ನು ಚಿಂತೆಗೆ, ನಂತರ ಚಿಂತನೆಗೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿತು. ಈ ದೇಶದ ಮೂಲಸತ್ವವೇ ಹಿಂದುತ್ವ. ನೈಜ ಭಾರತೀಯ ತನ್ನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಧರ್ಮ ಯಾವುದೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ರಾಷ್ಟ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ತಾನು ಹಿಂದುವೇ ಎಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಹಾಗಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅದು ರಾಷ್ಟ್ರದ್ರೋಹ ... ಈ ವಿಚಾರಸರಣಿ ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಸಂಕುಚಿತ ಧರ್ಮಾಂಧತೆಯಂತೆ ಕಂಡರೂ ಅದರಲ್ಲಡಗಿದ ಸತ್ವವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರಜೀವನದಲ್ಲಿಯೆ ವಿರೋಧಾಭಾಸಗಳನ್ನು ವೈಷಮ್ಯಗಳನ್ನು ದಿಟವೆಂದೇ ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈಗ ಭಾರತೀಯನಾದವನು ಅವನು ಹಿಂದುವೇ ಇರಲಿ, ಮುಸಲ್ಮಾನನೇ ಇರಲಿ, ಕ್ರೈಸ್ತನೇ ಇರಲಿ ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತಗಳನ್ನು ಭಾರತೀಯವೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸದೆ, ಅವು ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವುಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದಾದರೆ ಅವನು ದೇಶಪ್ರೇಮವನ್ನು ಖಂಡಿತ ಪ್ರಶ್ನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ, ಅವನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಧರ್ಮ ಈ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷ ಮುಂಚಿನಿಂದಲೇ ಈ ಕೃತಿಗಳು ಈ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಇದರ ಸತ್ವವನ್ನು ಹೀರಿಕೊಂಡೇ

ಬೆಳೆದಂಥವು. ಹಿಂದುಗಳಲ್ಲೇ ತಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಜಾಗೃತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದುದು ಅವರನ್ನು ಚಿಂತೆಗೀಡುಮಾಡಿತ್ತು. ಒಮ್ಮೆ ವಿಚಾರಗಳು ಹರಳುಗಟ್ಟಿದ ನಂತರ ಡಾಕ್ಟರಜೀ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟರು. ೧೯೨೫ರವರೆಗೂ ಅವರು ಸದಾಕಾಲವೂ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುತ್ತಿದ್ದರಾದರೂ ಅವರ ಅಂತರ್ಮನಸ್ಸು ಸ್ವಷ್ಟ ಗುರಿಯ ಅನ್ವೇಷಣದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿತ್ತು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ ಅವರು ತರುಣರೊಂದಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಚ್ಚಾಗಿ ಬೆರೆತು ವಿಚಾರ ಮಂಥನದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಈ ಸುದೀರ್ಘ ವಿಚಾರ ಮಂಥನದ ಫಲವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಡಾ. ಹೆಡಗೇವಾರ್ ಮೂರ್ತರೂಪವಿತ್ತುದು ೧೯೨೫ನೇ ಇಸವಿಯ ವಿಜಯದಶಮಿಯ ಸುಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಅಂದು ಅವರು ನಾಗಪುರದಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ಮನೋಧರ್ಮದ ಕೆಲ ತರುಣರ ಸಭೆ ಸೇರಿಸಿ “ನಾವಿಂದು ಸಂಘವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದೇವೆ” ಎಂಬುದಾಗಿ ಘೋಷಿಸಿದರು. “ವಿಶುದ್ಧ ದೇಶಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದ, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾದ ಶಿಸ್ತು ಸಚ್ಚಾರಿತ್ಯಗಳುಳ್ಳ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು ಯಾರು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ; ಆ ಬಗೆಯ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗುವ ಯಾವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿಲ್ಲ” ಎಂಬ ಅರಿವೇ ಅವರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕ ಪ್ರೇರಣೆ. ಈ ಕೊರತೆಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ತುಂಬುವುದೇ ಅವರ ಹಾಗೂ ಸಂಘದ ಗುರಿ.

ಡಾ. ಹೆಡಗೇವಾರರು ಅಂದು ಬೀಜರೂಪದಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟಿದ್ದು ವಿಕಾಸಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮೊಳಕೆಯೊಡೆದು, ಸಸಿಯಾಗಿ, ಗಿಡವಾಗಿ, ಮರವಾಗಿ, ಅಶ್ವತ್ಥದಂತೆ ಹೆಮ್ಮರವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿದೆ. ಅದುವೇ ಆರ್. ಎಸ್. ಎಸ್. ಎಂದು ಜನಜನಿತವಾಗಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕ ಸಂಘ. ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪದವರೂ ಅದರ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಬೆಳೆದಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಯನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ.

ಗಾಂಧೀಜಿ ಕೂಡ ರಾಜಕೀಯವೇ ಅಂತಿಮವೆಂದು ಬಗೆಯಲಿಲ್ಲ. ಬಲಿಷ್ಠ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಗ್ರಾಮರಾಜ್ಯಾವಲಂಬಿತ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣವನ್ನು ಅವರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹತ್ತಾರು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡರು. ಆದರೆ ದೇಶದ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಗುರಿಯೆದುರು ಉಳಿದೆಲ್ಲವೂ ಕುಬ್ಜವಾಗಿ ಉಳಿದುಬಿಟ್ಟವು. ಆದರೆ ಡಾ. ಹೆಡಗೇವಾರ್ ಮಾತ್ರ ರಾಜಕೀಯ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ಸಮಾಜಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಮುಂದಾದರು. ಹಿಂದೂ ವಿಚಾರ ಧಾರೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯವೆಂದೂ ಕೇಂದ್ರ ಶಕ್ತಿಯೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ರಾಜರುಗಳ ಆಳಿಕೆಯಿದ್ದಾಗಲೂ ಅವರ ಮೇಲೆ ನಿಯಂತ್ರಣವುಳ್ಳಂತಹ ಸಮಾಜದ ನೈತಿಕ ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯೊಬ್ಬನಿರುತ್ತಿದ್ದ. ಇಂಥ ಪರಂಪರೆಯ ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ಸಂಘದ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶ.

“ಸಾಮಾಜಿಕ ಭಾವನೆಯ ಅಭಾವವೇ ನಮ್ಮ ವಿನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ನಾವು ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲೇ ಮುಳುಗಿದ್ದೇವೆ. ನಮ್ಮ ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಯೋಚನೆಯನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ಈ ಶೋಚನೀಯ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸಬೇಕಾದರೆ ನಮ್ಮ ಸಂಘಟನೆ ಆಗಲೇಬೇಕು” ಎಂದು ಡಾಕ್ಟರ್‌ಜೀ ಪದೇ ಪದೇ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಡಾ. ಹೆಡ್‌ಗೇವಾರ್ ಎರಡು ಜೀವನಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪೂರ್ತಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. “ಯಾವುದೇ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಉದ್ಭವಿಸಲಿ, ಅದನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜಾಗೃತಿಗಾಗಿ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಮೂಲ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲಕರವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು” ಎಂಬುದು ಮೊದಲ ಸೂತ್ರ. ಎರಡನೆಯದು “ಜೈಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದೇ ದೇಶಭಕ್ತಿಯಲ್ಲ. ಈ ಬಗೆಯ ತೋರಿಕೆಯ ದೇಶಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತೇಲಿ ಹೋಗಬಾರದು. ಅವಶ್ಯವಿದ್ದಾಗ ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾಣಾರ್ಪಣೆಗೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ಸಾಯುವುದೇ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿರಕೂಡದು. ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಜನ ಸಂಘಟನೆಯ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತ ಬದುಕುವ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದದ್ದು ಅವಶ್ಯಕ. ಈ ಮನೋಭಾವದ ಕೆಲಸಗಳಿಂದಲೇ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ” ಎಂಬುದು.

ಜೀವನದುದ್ದಕ್ಕೂ ಸಮಾಜದ ಸಂಘ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲೇ ನಿರತರಾಗಿದ್ದು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದಿಂದ ಬಾಳಿ ಹದಿನೈದು ವರ್ಷ ಸಂಘದ ಚುಕ್ಕಾಣಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಡೆಸಿದ ಡಾಕ್ಟರ್‌ಜೀ ತಮ್ಮ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಆರೋಗ್ಯದೇಡೆ ಗಮನ ಹರಿಸದಷ್ಟು ತನ್ಮಯರಾಗಿದ್ದರು ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ, ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲೇ ವ್ಯಾಯಾಮಮಾಡಿ ಅಪೂರ್ವ ಶರೀರಸೌಷ್ಠವ ಗಳಿಸಿಕೊಂಡವರವರು. ಆದರೆ ಅವಿಶ್ರಾಂತ ಜೀವನ ಈ ಜೀವದ ಬಲಿಯನ್ನು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿಯೇ ಬೇಡಿತು. ೧೯೪೦ ಜೂನ್ ೨೦ರಂದು ಅವರು ಕೊನೆಯುಸಿರೆಳೆದಾಗ ಅವರಿಗಿನ್ನೂ ೫೨ ವರ್ಷ ಮಾತ್ರ!

ಆದರೆ ಡಾಕ್ಟರ್‌ಜೀ ಕಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಸಿದ ಸಂಘ ರಾಷ್ಟ್ರಜೀವನದ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಮಹತ್ತರ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ದೇಶ ವಿಭಜನೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಿಂದ ಬಂದ ಲಕ್ಷಾವಧಿ ನಿರಾಶ್ರಿತರ ಪುನರ್ವಸತಿ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಘದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ದುಡಿದರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದ ಹೊಸತರಲ್ಲಿ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಕಾಶ್ಮೀರದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಮಾಡಿದಾಗ ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ಭಾಗದಿಂದ ಕಾಶ್ಮೀರವನ್ನು ತಲುಪಲು ರಸ್ತೆ ಕೂಡ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸೈನಿಕರನ್ನು ವಿಮಾನ ಮೂಲಕ ಶ್ರೀನಗರದಲ್ಲಿಳಿಸಲು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ನಿರ್ಧರಿಸಿತಾದರೂ ವಿಮಾನ ನಿಲ್ದಾಣ ಹಿಮದಿಂದ ತುಂಬಿಹೋಗಿತ್ತು. ಸಂಘದ ಸ್ವಯಂಸೇವಕರು ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ

ಹಿಮವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಾಕಿ ವಾಯುಪಡೆಯ ವಿಮಾನಗಳು ಇಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಅನುವು ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟರು. ಮುಂದೆ ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿಯವರು ದೇಶದಲ್ಲಿ “ಎಮರ್ಜೆನ್ಸಿ” ಸಾರಿದಾಗ ಅವರ ವಿರುದ್ಧ ಭೂಗತ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ದುಡಿದವರು ಸಂಘದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರೇ.

ಇದು ಈ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಿ ಹೋದ ಅನೇಕ ಮಹಾನುಭಾವರ ಜನ್ಮಶತಾಬ್ದಿ ವರ್ಷ. ಅದೊಂದು ಪುಣ್ಯವಿಶೇಷವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. “ಸಂಘ” ಸಂಸ್ಥಾಪಕ ಡಾ. ಹೆಡಗೇವಾರರ ಜನ್ಮ ಶತಾಬ್ದಿಯೂ ಇದೇ ವರ್ಷ. ಈ ಮಹಾನ್ ದ್ರಷ್ಟಾರನ ಕನಸನ್ನು ನನಸಾಗಿಸಲೋಸುಗ ಭಾರತೀಯರು ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಪುನಃ ಸಮರ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಪರವಕಾಲವಿದು. ಸಮಾಜವಿನ್ನೂ ವ್ಯಕ್ತಿಪೂಜೆ, ವ್ಯಕ್ತಿನಿಷ್ಠೆಗಳ ಹಂತವನ್ನು ದಾಟಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಮೀರಿದ ಸಮಾಜದ ಸಮಷ್ಟಿ ಜೀವನಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ನಿಷ್ಠೆ ಸಲ್ಲಬೇಕಿದೆ. ಅದಾದಾಗಲೇ ನಮಗೆ ದೊರೆತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸವಿಯನ್ನಣ್ಣ ಬಲ್ಲ ಯೋಗ್ಯತೆ ನಮಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದೀತು.

೩೮. ಗೋಪಾಲ ಗಣೇಶ ಆಗರಕರ್

“ಬುದ್ಧಿಯ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನದ ದೀಪ ಒಮ್ಮೆ ಬೆಳಗಿದರೆ ಸಾಕು; ಮನುಷ್ಯನ ನಡತೆ ಆನಂದಮಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನು ಮಹಾಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅಂಥ ಮಹಾತ್ಮನು ತಂದೆ-ತಾಯಿ, ಬಂಧು-ಬಳಗ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ; ಬಡತನಕ್ಕೆ ಹೆದರುವುದಿಲ್ಲ; ತನ್ನ ಜಾತಿಯವರ, ತನ್ನ ದೇಶದವರ ವಿರೋಧ ಲೆಕ್ಕಿಸುವುದಿಲ್ಲ ... ತನ್ನ ಆತ್ಮಬಲವೊಂದನ್ನು ನಂಬಿ ಹಿಡಿದ ಕೆಲಸ ಪೂರೈಸುತ್ತಾನೆ ...”

ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದವರು ಗೋಪಾಲ ಗಣೇಶ ಆಗರಕರರು. ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿದ ಮಹಾತ್ಮರು. ಅವರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ದೊಡ್ಡ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕರು. ಹಿಂದು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದ್ದ ಕಂದಾಚಾರಗಳನ್ನು ಅವರು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿದರು. ಜಾತಿಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಬಿಡಬೇಕೆಂದರು. ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಸಮಾನ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಹೋರಾಡಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ, ನಮ್ಮನ್ನಾಳುತ್ತಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಹೇಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಸುಲಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದೂ ವಿವರಿಸಿದರು. ಸಾವಿರಾರು ಜನರಿಗೆ ವಿದ್ಯಾದಾನ ಮಾಡಿದರು. ಹಣಕ್ಕೆ ಆಸೆ ಪಡದೆ ಬಡತನದಲ್ಲೇ ಬದುಕಿದರು. ಜನರ ಕಣ್ಣು ತೆರೆಸಲು ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ, ಜೀವಮಾನವೆಲ್ಲ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟರು. ಅವರನ್ನು ಹಳೇ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಜನರು ಬೈದರು, ಬೆದರಿಸಿದರು, ಪಿಶಾಚಿ ಎಂದರು. ಅವರು ಒಂದನ್ನೂ ಲೆಕ್ಕಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಮನೆತನ

ಗೋಪಾಲ ಗಣೇಶ ಆಗರಕರರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಾತಾರಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಟೇಂಬೂ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ೧೮೫೬ರ ಜುಲೈ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರದು ದೇವಸ್ಥಾನ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಶ್ರೀಮಂತರ ವಂಶ. ಆದರೆ ತಂದೆ ಗಣೇಶ ಆಗರಕರರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಟ್ಟದಾರಿದ್ದು ಬಂದುಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ತಂದೆ ಸಾತ್ವಿಕರಾದರೂ ತೀರ ಸೋಮಾರಿ. ಅವರ ಹೆಂಡತಿ ಸರಸ್ವತೀ ಬಾಯಿ ಕರ್ಣಾಡದ ಅನುಕೂಲವಂತ ಭಾಗವತ ಮನೆತನದವರು. ಅವರ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ಆಗರಕರರ ಕುಟುಂಬ ಹೇಗೋ ಕಾಲ ಹಾಕುತ್ತಿತ್ತು. ಸರಸ್ವತೀ ಬಾಯಿ ದೈವಭಕ್ತೆಯೂ ಭಾರತ-ಭಾರತಿ ಪುಸ್ತಕ ಸಂಪದ

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೨೪೩

ಕವಯಿತ್ರಿಯೂ ಆಗಿದ್ದರಂತೆ. ಮಗನಿಗೆ ತಾಯಿಯ ದೈವಭಕ್ತಿ ಬರಲಿಲ್ಲ; ಕಾವ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಪ್ರೀತಿ ಮಾತ್ರ ಬಂತು.

ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಹಂಬಲ

ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಆಗರಕರರು ಖಿಲಾಡಿ ವೃತ್ತಿಯವರಾಗಿದ್ದರು. ಹತ್ತಿರವೇ ಇದ್ದ ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಗೆಲೆಯರೊಡನೆ ಈಜುವುದು, ಆಟವಾಡುವುದು ಅಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿ. ಸ್ವಲ್ಪ ಆತ್ಮಾಭಿಮಾನಿ ಎಂದೂ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದರು. ತಮ್ಮದು ಸರಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಹಿರಿಯರಿಗೂ ಅವರು ಬಗ್ಗುವವರಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸತ್ಯವಂತ, ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಶೀಲ, ಪರೋಪಕಾರಿ.

ಆಗರಕರರು ಕರ್ಣಾಟದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮೂರನೇ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾದರು. ಆಗ ಅವರಿಗೆ ೧೨ ವರ್ಷ. ಆಗಲೇ ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು; ನಿಬಂಧ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ಕಲಿಯಬೇಕೆಂದು ತುಂಬಾ ಬಯಕೆ. ಆದರೆ ಕರ್ಣಾಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಉಪಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಮಾಮಲೇದಾರ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ಗುಮಾಸ್ತರಾಗಿ ಸೇರಿದರು.

ಆದರೆ ಕಲಿಯುವ ತವಕ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲಸ ಬಿಟ್ಟರು. ರತ್ನಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಸಂಬಂಧಿಕರೊಬ್ಬರು ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯೂ ಇತ್ತು. ಆ ಸಂಬಂಧಿಕರು ಸಹಾಯ ಮಾಡಬಹುದೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟರು. ೧೫೦ ಮೈಲು ಬರಿಗಾಲಲ್ಲಿ ನಡೆದು ರತ್ನಗಿರಿ ತಲಪಿದರು. ಆದರೆ ಸಂಬಂಧಿಕರು ಇವರನ್ನು ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಶಾಲೆ ಸೇರಿದರು. ಅವರಿವರ ಬಟ್ಟೆ ಒಗೆದು, ವಾರಾಣ್ಸ-ಮಧುಕರಿ (ಭಿಕ್ಷಾನ್ನ) ಮಾಡಿ ಬದುಕಿದರು. ಆದರೆ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ಅವರು ಕಡೆಗೆ ಈ ಹಂಗಿನ ಕೂಳಿಗೆ ರೋಸಿ ತಿರುಗಿ ಕರ್ಣಾಟಕ್ಕೆ ಬಂದರು.

ಕರ್ಣಾಟದ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಪೌಂಡರ್ ಕೆಲಸ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಒಂದು ದಿನ ಅವರು ಅಲ್ಲಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಬಂದ ಒಂದು ಹೆಣ ಕೊಯ್ಯಬೇಕಾಯಿತು. ಕೊಯ್ದರು. ಹೇಸಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿ ಮೂರು ದಿನ ಅನ್ನ ಸೇರಲಿಲ್ಲ. ನಿದ್ದೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲಸ ಬಿಟ್ಟರು. ಅಂತೂ ಎರಡು ವರ್ಷ ಹಾಳಾಯಿತು.

‘ನೋಡುತ್ತಿರಿ ಮಾಸ್ಟರ್’-

ವರ್ಷದ ಪ್ರಾಂತದ ಅಕೋಲಾದಲ್ಲಿದ್ದ ಅವರ ಸೋದರ ಮಾವನ ಹೆಂಡತಿ ಒಮ್ಮೆ ಕರ್ಣಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಕಳಿಸಿ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಆಗರಕರ್ ಅಕೋಲಾಕ್ಕೆ ಹೋಗ ಬೇಕಾಯಿತು. ಅವರ ಮಾವ ಅವರನ್ನು ಅಲ್ಲೇ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡು ಶಾಲೆಗೆ ಸೇರಿಸಿದರು. ಆಗರಕರರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವೇತನ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕೂತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವೇತನ ಸಂಪಾದಿಸಿದರು. ೧೮೭೫ರಲ್ಲಿ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ತೇರ್ಗಡೆಯಾದರು. ಆಗಲೇ ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು; ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣರಾಗಿದ್ದರು.

ಬಡತನ, ಪರಾಶ್ರಯ, ಕಷ್ಟಾರ್ಜಿತ ವಿದ್ಯೆ ಮತ್ತೆ ಯಾರಾದರೂ ಆಗಿದ್ದರೆ ಹಣ್ಣಾಗಿ ಬೆಕ್ಕಿನಂತಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗರಕರ್ ಹಾಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಧೈರ್ಯ, ಸ್ವಾಭಿಮಾನ ಪಳಗಿ ಗಟ್ಟಿಯೇ ಆಯಿತು.

ಒಮ್ಮೆ ಕರ್ಣಾಡದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಮಾಮಲೇದಾರರು ಏರ್ಪಡಿಸಿದ ಭಾಷಣ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಆಗರಕರ್ ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾತಾಡಿದರೆಂದು ಜನ ಕೊಂಡಾಡಿದರು. ಆಗದವರೊಬ್ಬರು, “ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷದ ಹುಡುಗ ಏನು ಭಾಷಣ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ! ಯಾರೋ ಬಾಯಿಪಾಠ ಮಾಡಿಸಿರಬೇಕು” ಎಂದರು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಆಗರಕರರು, “ಅವರು ಬೇಕಾದ ವಿಷಯ ಕೊಡಲಿ! ನಿಂತ ಮೆಟ್ಟಿಗೆ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಭಾಷಣ ಮಾಡುತ್ತೇನೋ ಇಲ್ಲವೋ ನೋಡಲಿ!” ಎಂದು ಹೇಳಿಕಳಿಸಿದರು. ತೆಗಳಿದವರು ತಣ್ಣಗಾದರು.

ಅಕೋಲಾದಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗೊಮ್ಮೆ ಯಾವುದೋ ಸಣ್ಣ ತಪ್ಪಿಗೆ ಮಾಸ್ಟರರು, “ನಿನ್ನಿಂದ ಏನಾದೀತು! ನೀನು ಸೋಮಾರಿ. ಹೀಗೇ ಹಿಂದೆ ಬೀಳುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಿ!” ಎಂದು ಜರೆದರು. ಜರೆದವರು ಅವರ ಪ್ರೀತಿಯ ಮಾಸ್ಟರರೇ. ಆದರೆ ಆಗರಕರರು ತತ್ಕ್ಷಣ, “ನೋಡುತ್ತಿರಿ ಮಾಸ್ಟರ್! ನಿಮ್ಮ ಹಾಗೆ ನಾನೂ ಎಂ. ಎ. ಆಗದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಹೆಸರು ಆಗರಕರ್ ಅಲ್ಲ!” ಎಂದು ಪಂಥ ಕಟ್ಟಿದರು.

ಎಂ. ಎ. ಆಯಿತು

ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಆಯಿತು. ಎಂ. ಎ. ಆಗುವ ಪಂಥ ತೊಟ್ಟದ್ದೂ ಆಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕಾಲೇಜು ಶಿಕ್ಷಣ ಬೇಕಾದರೆ ದೂರದ ಪುಣೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕು. ಮಾವ ಭಾಗವತರ ಒಬ್ಬ

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೨೪೫

ಮಗ ಆಗಲೇ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಇಬ್ಬರ ಖಚೂರ್ ತೂಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಭಾಗವತರಿಗೆ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಈಗ ಅವರ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದವರು ತರುಣ ಮಾಸ್ತರರಾದ ವಿಷ್ಣು ಮೋರೇಶ್ವರ ಮಹಾಜನಿಯವರು. ಅವರ ಮುಂದೆಯೇ ಆಗರಕರರು ಪಂಥ ತೊಟ್ಟದ್ದು. ಅದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಡದೆ ಮಹಾಜನಿಯವರು ಎಲ್ಲ ಮಾಸ್ತರರಿಂದ ಚಂದಾ ಕೂಡಿಸಿ ೬೦ ರೂಪಾಯಿಯ ಗಂಟನ್ನು ಹುಡುಗನ ಕೈಲಿಟ್ಟು ಪುಣೆಗೆ ಕಳಿಸಿದರು. ಆಗರಕರರನ್ನು ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲು ತರಬೇತು ಮಾಡಿದವರೂ ಮಹಾಜನಿಯವರೇ. ಅವರ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಆಗರಕರ್ ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಆಗರಕರರು ಪುಣೆಗೆ ಬಂದು ಡೆಕ್ಕನ್ ಕಾಲೇಜು ಸೇರಿದರು. ತಂದ ೬೦ ರೂಪಾಯಿ ಕರಗಲು ತಡವಾಗಲಿಲ್ಲ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿವೇತನ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕುಳಿತಿದ್ದರೂ ಅದು ಬಂದದ್ದು ತಡವಾಗಿ. ಬಂದಮೇಲೂ ಅದು ಖರ್ಚಿಗೆ ಸಾಲುವಷ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗರಕರರು ಒಂದು ಮರಾಠಿ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಐದು ರೂಪಾಯಿ ಗಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಭಾಷಣ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಮಾನ ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾಲೇಜಿನ ಒಂದು ಲೇಖನ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ೨೫ ರೂಪಾಯಿ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಆದರೂ ಹೊಟ್ಟೆಗಿದ್ದರೆ ಬಟ್ಟೆಗೆ ಸಾಲದು. ಇರುವುದು ಒಂದೇ ಪೋಷಾಕು. ರಾತ್ರಿ ಅದನ್ನು ಒಗೆದು ಹಾಕಿ ಬರಿಮೈಲಿದ್ದು ಹಗಲು ಅದನ್ನೇ ತೊಡಬೇಕು. ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ಹಣವಿಲ್ಲವೆಂದು ರಾತ್ರಿ ಕೂತು ಒಂದು ನಾಟಕ ಬರೆಯತೊಡಗಿದರು. ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರೊಬ್ಬರು ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಹಣ ಕೊಟ್ಟು ಕಾಪಾಡಿದರು. ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಓದಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು.

ಮೊದಲ ವರ್ಷ ಮೇಲ್ದರ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣರಾದ್ದರಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವೇತನದ ಮೊತ್ತ ಹೆಚ್ಚಿತು; ಸ್ವಲ್ಪ ನೆಮ್ಮದಿ ಬಂತು. ಬಿ.ಎ. ಆಯಿತು. ಉತ್ತಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಎಂ.ಎ. ಓದುವುದಕ್ಕೆ 'ದಕ್ಷಿಣಾ ಫೆಲೋಷಿಪ್' ಎಂದು ಹೆಸರಾದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿವೇತನ ದೊರೆಯಿತು. ಇದ್ದದ್ದರಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಸಾಗಿತು. ೧೮೮೦ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಎಂ.ಎ. ಆದರು. ಆಗ ಅವರಿಗೆ ೨೪ ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸು.

‘ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ನಾನು - ’

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ವಿದ್ಯೆ ಗಳಿಸಿದವರು ಮುಂದೆ ಏನು ಮಾಡಿದರು? ಒಳ್ಳೇ ಸಂಬಳ ಬರುವ ನೌಕರಿ ಹಿಡಿದು ಸುಖವಾಗಿ ಬದುಕಿದರೆ? ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ್ದರೆ ತಪ್ಪೇನೂ ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿತವರಿಗೆ ಆಗ ಒಳ್ಳೊಳ್ಳೆ ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರಿಗಳು ಸುಲಭವಾಗಿ

ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಧಾರಾಳ ಸಂಬಳ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಗೌರವ, ನೌಕರ ಚಾಕರರು; ಅಥವಾ ಕಾನೂನು ಕಲಿತು ವಕೀಲನಾದರೆ ಕೈತುಂಬ ಸಂಪಾದನೆ.

ಆಗರಕರರ ಮನಸ್ಸು ಆ ಕಡೆ ಹರಿಯಲಿಲ್ಲ. 'ಸುಖಂ ಚ ಮೇ ಶಯನಂ ಚ ಮೇ' (ನನಗೆ ಸುಖ ಬೇಕು. ನನಗೆ ಹಾಸಿಗೆ ಬೇಕು) ಎಂಬುದು ತಮಗಲ್ಲ ಎಂದು ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ತಾನು ಹುಟ್ಟಿದ ನಾಡಿಗೆ, ತನ್ನ ಸುತ್ತಲ ಜನರಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಹಿತ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ತವಕ. ಅವರು ಇನ್ನೂ ಬಿ. ಎ. ಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗಲೇ ಒಮ್ಮೆ ಅವರ ಸೋದರ ಭಾವ ದತ್ತಾತ್ರಯ ವಿಷ್ಣು ಭಾಗವತ ಮತ್ತು ಇತರ ಸ್ನೇಹಿತರೊಡನೆ ಹರಟೆ ಆಯಿತಂತೆ.

“ಕಾಲೇಜು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಮುಂದೇನು ಮಾಡುವಾ?”

ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಒಂದೊಂದು ಹೇಳಿದರು. ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾದ ಗುರಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆಗರಕರರೊಬ್ಬರು, “ನಾನು ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಕನಾಗುತ್ತೇನೆ. ನಾಲ್ಕು ಜನರಿಗೆ ವಿದ್ಯೆ ಹೇಳಿ ಅಜ್ಞಾನ ಕಳೆಯುತ್ತೇನೆ” ಎಂದರು.

ಘೊಳೈಂದು ನಗು. “ಈ ದರಿದ್ರ ಮಾಸ್ತರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಏನಿದೆ? ಒಂದು ಹಣವೇ, ಒಂದು ಅಧಿಕಾರವೇ! ಶುದ್ಧ ಕಚಡಾ ಖಾತೆ!”

ಆಗರಕರರಿಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಬಂತು. “ಏನು? ಎಂಥೆಂಥ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು, ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ದೇಶಸೇವಕರು ತಯಾರಾಗುವುದು ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ಕಚಡಾ ಖಾತೆಯೆ ? ಇಲ್ಲ, ನಾನು ಮಾಸ್ತರನೇ ಆಗುತ್ತೇನೆ. ಜನಹಿತಕ್ಕೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ತರುಣರಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದರು.

ಸರಿಯಾದ ಗೆಳೆಯರು

ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಏನಾದರೂ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬುದು ಅವರ ಹಂಬಲ. ಆಗರಕರರು ಎಂ.ಎ.ಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅವರಿಗೆ ಬಾಲ ಗಂಗಾಧರ ತಿಲಕ್ ಎಂಬ ತರುಣನ ಸ್ನೇಹವಾಯಿತು. ಮುಂದೆ 'ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕ್' ಎಂದು ಜಗತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದವರು ಇವರೇ. ತಿಲಕರು ಆಗ ಕಾನೂನುಶಾಸ್ತ್ರ (ಎಲ್‌ಎಲ್‌.ಬಿ.) ಓದುತ್ತಿದ್ದರು ಡೆಕ್ಕನ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿಯೇ. ಆಗರಕರರಂತೆ

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೨೪೭

ತಿಲಕರು ಬಡವರಲ್ಲ, ಆದರೆ ಅವರಂತೆ ದೇಶದ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿಸುವವರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರಿಬ್ಬರು ರಾತ್ರಿ ಕಾಲೇಜಿನ ಬಳಿ ಏಕಾಂತ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಂಟೆಗಟ್ಟಳೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಏನು ಮಾತು? ಭಾರತಮಾತೆಯ ಅಧೋಗತಿ. ದೇಶ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಅಡಿಯಾಳಾಗಿದೆ. ಭಾರತದ ಹಳೇ ವೈಭವ ಮಣ್ಣುಪಾಲಾಗಿದೆ. ಬ್ರಿಟಿಷರು ನಮ್ಮನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ ನಮ್ಮ ಸಂಪತ್ತು ದೋಚಿದ್ದಾರೆ. ಚಿನ್ನದ ನಾಡು ಅನ್ನಕ್ಕಿಲ್ಲದೆ ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಜನರಿಗೆ ಇದೊಂದರ ಪರಿವೆ ಇಲ್ಲ. ಅಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮೊಳಗೇ ಜಗಳವಾಡಿ ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕಳೆದುಕೊಂಡರು. ಈಗ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿತವರು ಕೂಡ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಬಾಲಬಡುಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ದೇಶದ ಬಗ್ಗೆ ಅಭಿಮಾನ ಇಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಗತವೈಭವದ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಜನರು ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಗಳಾಗಬೇಕು. ದೇಶಾಭಿಮಾನಿಗಳಾಗಬೇಕು. ಒಕ್ಕಟ್ಟಾಗಬೇಕು. ಹೊರಗಿನವರನ್ನು ಹೊಡೆದೋಡಿಸಿ ಬಲಾಢ್ಯ ದೇಶ ಕಟ್ಟಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ನಮ್ಮ ಜನರ ಅಜ್ಞಾನ ಹೋಗಬೇಕು. ಆಲಸ್ಯ ಹೋಗಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದ ಕಂದಾಚಾರಗಳು ಹೋಗಿ ನಾವು ಪ್ರಗತಿಪರರಾಗಬೇಕು.

ವಿಷ್ಣುಶಾಸ್ತ್ರಿ ಚಿಪಳೂಣಕರ್ ಎಂಬವರು ಆಗ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ದೇಶಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಉಕ್ಕಿಸುವ ಪ್ರಬಂಧಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತರುಣರನ್ನು ಹುರಿದುಂಬಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಪ್ರಬಂಧಗಳಿಂದ ಆಗರಕರ್, ತಿಲಕ್ ಇಬ್ಬರೂ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೊಂಡಿದ್ದರು. ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳೂ ಮಾಸ್ತರರಾಗಿದ್ದವರೇ. ಆದರೆ ಬಿಳಿಯ ಶಿಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳೊಡನೆ ಜಗಳಾಡಿ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟು ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಆಗರಕರರೂ ತಿಲಕರೂ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಾತುಕತೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮುಂದಿನ ದಾರಿ ಹೊಳಹು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು.

‘ಇದೇ ನನ್ನ ನಿಶ್ಚಯ’

ತಿಲಕರು ಎಲ್‌ಎಲ್‌.ಬಿ. ಆದ ಮೇಲೆ ವಕಾಲತ್ತು ಮಾಡಬೇಕು ಅಥವಾ ಮುನಿಸೀಫರಾಗಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮುನಿಸೀಫ್ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅರ್ಜಿ ಕೂಡ ಹಾಕಿದ್ದರಂತೆ, ಆದರೆ ಆಗರಕರ್ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಆ ಯೋಚನೆ ಬಿಟ್ಟರು. ಆಗರಕರರಂತೂ ಮೊದಲೇ ಬಡತನದ ದೀಕ್ಷೆ ತೊಟ್ಟವರು. ಎಂ. ಎ. ಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅವರು ಕರ್ನಾಡಲ್ಲಿದ್ದ ತಾಯಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೀಗಿತ್ತು:

‘ಅಮ್ಮಾ “ನಮ್ಮ ಹುಡುಗ ದೊಡ್ಡ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ದೊಡ್ಡ ಸಂಬಳದ ಉದ್ಯೋಗ ಹಿಡಿದು ನಮಗೆ ಸುಖ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ” ಎಂದು ನೀನು ಆಸೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದೀಯೋ

ಏನೋ. ಆದರೆ ನಾನು ನಿನಗೆ ಈಗಲೇ ಹೇಳಿಬಿಡುತ್ತೇನೆ ನಾನು ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಅಥವಾ ಸುಖ ಹಂಬಲ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಗಳಿಸಿ ನನ್ನ ಎಲ್ಲ ವೇಳೆಯನ್ನು ಜನಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಕಳೆಯುತ್ತೇನೆ. ಇದೇ ನನ್ನ ನಿಶ್ಚಯ.'

ಆಗರಕರರಿಗೆ ಬಿ. ಎ. ಯಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ಮದುವೆಯಾಗಿತ್ತು. ಸಂಸಾರದ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಇತ್ತು. ಆದರೂ ಅವರು ತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾದರು.

ಶಾಲೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು

ದೇಶ ಉದ್ಧಾರವಾಗಬೇಕಾದರೆ ನಮ್ಮ ತರುಣರು ಸಿದ್ಧರಾಗಬೇಕು. ಅವರಿಗೆ ವಿದ್ಯೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಬರೇ ವಿದ್ಯೆ ಸಾಲದು. ಅವರಲ್ಲಿ ದೇಶಾಭಿಮಾನ, ಧೈರ್ಯ, ಉತ್ಸಾಹ, ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗ ಮೂಡಬೇಕು. ವಿದ್ಯೆಯೊಡನೆ ಈ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಕಲಿಸುವ ಶಾಲೆ ತೆರೆದು ಕೆಲಸ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಆಗರಕರ್, ತಿಲಕರು ದುಡಿಯಬೇಕು. ತಮ್ಮಂಥ ಬೇರೆಯವರನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಎಲ್ಲರೂ ಕಡಿಮೆ ಸಂಬಳ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು.

“ಶಾಲೆ ನಡೆಸುವುದೆಂದರೆ ಆಟವಲ್ಲ. ಅದರ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗಬೇಡಿ. ಮತ್ತೇನಾದರೂ ನೋಡಿ” ಎಂದು ಕೆಲ ಹಿತಚಿಂತಕರು ಹೆದರಿಸಿದರು. ಆದರೂ ಧೈರ್ಯಮಾಡಿ ೧೮೭೯ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧ರಂದು ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ “ನ್ಯೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸ್ಕೂಲ್” ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಹೊಸ ಮಾದರಿಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡುವ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿಯೇ ಬಿಟ್ಟಿತು. ವಾಮನರಾವ್ ಆಪಟೆ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಸುಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟ್ ಆಗಿ ಸೇರಿದರು. ಮರುವರ್ಷ ಆಗರಕರರು ಎಂ. ಎ. ಆದೊಡನೆ ಬಂದು ಕೂಡಿಕೊಂಡರು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮಾನ ಸಂಬಳ, ಅದೂ ಅತಿ ಸ್ವಲ್ಪ. ಆಡಳಿತ ನೋಡಲು ಒಂದು ಸಮಿತಿ.

ಬಿ. ಎ. ಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಮಿತ್ರರ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ಆಗರಕರರು ನಡೆಸಿ ಕೊಟ್ಟಂತಾಯಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ ಮರಣಪರ್ಯಂತ ಅವರು ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿಯೇ ಉಳಿದರು. ನ್ಯೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸ್ಕೂಲು ಮೊದಲು ಸ್ವಲ್ಪ ಕುಂಟಿತು. ಆಮೇಲೆ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಜನರ ಮೆಚ್ಚಿಕೆ ಪಡೆಯಿತು. ಅನೇಕ ತ್ಯಾಗಶೀಲ ತರುಣರು ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿ ಸೇರಿದರು. ಆ ಶಾಲೆಯ ಹುಡುಗರಲ್ಲಿ ಶಿಸ್ತು, ದೇಶಪ್ರೇಮ, ಸಚ್ಚಾರಿತ್ರ್ಯ ಎದ್ದು ಕಾಣಿಸುವಂತಿತ್ತು. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡವರೂ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ನ್ಯೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಸೇರಿಸಿದರು. ನ್ಯೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸ್ಕೂಲ್ ಒಂದು ಮಾದರಿ ಶಾಲೆ ಎನಿಸಿತು. ಈ ಕೀರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಪಾಲು ಆಗರಕರರಿಗೆ ಸಲ್ಲಬೇಕು.

‘ಕೇಸರಿ’ - ‘ಮರಾಠಾ’

ಕಿರಿಯರನ್ನು ತರಬೇತು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಶಾಲೆ ಆಯಿತು. ದೊಡ್ಡವರಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಬಗ್ಗೆ ಕಾಳಜಿ ಹುಟ್ಟಿಸಬೇಕಲ್ಲ! ಅದಕ್ಕೆ ಈ ತರುಣರು ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ೧೮೮೧ರ ಜನವರಿಯಲ್ಲಿ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಾರಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಹೊರಡತೊಡಗಿದವು. ‘ಕೇಸರಿ’ ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ; ‘ಮರಾಠಾ’ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ. ‘ಕೇಸರಿ’ಗೆ ಆಗರಕರರು ಸಂಪಾದಕರಾದರು. ‘ಮರಾಠಾ’ಕ್ಕೆ ತಿಲಕರು.

‘ಕೇಸರಿ’ಯ ಹೆಸರು ಕೇಳದವರು ಯಾರು? ನಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅದರ ಹೆಸರು ಹಾಸು-ಹೊಕ್ಕಾಗಿ ಸೇರಿದೆ. ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರೇ ಅದನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು ಎಂದು ಜನರು ತಿಳಿದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅದರ ಮೊದಲಿನ ಏಳು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಆಗರಕರರೇ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅದು ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿಯಾಗಿತ್ತು.

‘ಕೇಸರಿ’ ಎಂದರೆ ಸಿಂಹ. ಅದರ ಬರಹಗಳು ಸಿಂಹದ ಗರ್ಜನೆಯಂತೆಯೇ ಇದ್ದವು. ಅದು ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಟೀಕಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಗೆಯೇ ಸಮಾಜದ ದೋಷಗಳನ್ನೂ ಸಂಕೋಚವಿಲ್ಲದೆ ಬೆಳಕಿಗೆ ಒಡ್ಡುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗರಕರರ ಶೈಲಿ ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ತರಹದ್ದು. ಅವರಿಗೆ ಇದ್ದದ್ದು ಪಂಡಿತರ ಶೈಲಿ. ಆಗರಕರರೂ ಪಂಡಿತರೇ. ಆದರೆ ಅವರು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಬರೆದರು. ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಸ್ಯವಿರುತ್ತಿತ್ತು, ಸ್ವಾರಸ್ಯವಿರುತ್ತಿತ್ತು. ತಿಲಕ್, ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಮತ್ತು ಇತರರೂ ‘ಕೇಸರಿ’ಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆಗರಕರರದೇ ಹಿರಿಯ ಪಾಲು. ಅವರು ‘ಕೇಸರಿ’ಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯದ ವಿಷಯಗಳೇ ಇಲ್ಲ. ರಾಜಕೀಯ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆ, ಇತಿಹಾಸ, ಕಲೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಹಣಕಾಸು, ಕೈಗಾರಿಕೆ—ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳ ಬಗೆಗೂ ‘ಕೇಸರಿ’ಯಲ್ಲಿ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಬಂದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ವಾರವೆಲ್ಲ ಜನರು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಂಗಳವಾರ ಹೊರಡುವ ‘ಕೇಸರಿ’ಗಾಗಿ ರವಿವಾರದಿಂದಲೇ ಜನರು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರು.

‘ವರ್ತಮಾನ ಪತ್ರಿಕೆಗಳೆಂದರೆ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಹಗಲಿರುಳು ಗಸ್ತಿ ತಿರುಗುವ ಪೊಲೀಸರ ಹಾಗೆ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾರಾಣಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ನಮ್ಮೂರಿನ ಚಿಕ್ಕ ಸರ್ಕಾರೀ ನೌಕರನವರೆಗೆ ಇಡೀ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾರಭಾರವೆಲ್ಲ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಂದ ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ’ ಎಂದು ಆಗರಕರರು ‘ಕೇಸರಿ’ಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದರು.

ಅಪಾಯ ನಿಜವಾಯಿತು

ಈ 'ಗಸ್ತೀ ಪೊಲೀಸು' ಕೆಲಸ ಬಹಳ ಅಪಾಯಕರವಾದದ್ದು. ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೆ ತರುವ ಕೆಲಸದಿಂದ ಆಗರಕರರೂ ತಿಲಕರೂ ಜೈಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ಅದರ ಕಥೆ ಹೀಗೆ:

ಕೊಲ್ಹಾಪುರ ಆಗ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೇಶೀ ಸಂಸ್ಥಾನ. (ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದ ನಂತರ ಅದು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಹೋಗಿದೆ.) ಸಂಸ್ಥಾನ ಸಣ್ಣದು. ಆದರೆ ಮರಾಠಿಗರಿಗೆ ಅದರ ಮಹಾರಾಜರ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ಅಭಿಮಾನ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ಮರಾಠಾ ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪಕರಾದ ಛತ್ರಪತಿ ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರ ವಂಶದವರು.

'ಕೇಸರಿ' ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ರಾವ್ ಬಹಾದೂರ್ ಮಹಾದೇವ ವಾಸುದೇವ ಬರ್ವೆ ಎಂಬವರು ಕೊಲ್ಹಾಪುರದ ಆಡಳಿತ ಕಾರಭಾರಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಮಹಾರಾಜರು ಎಳೆ ವಯಸ್ಸಿನವರು. ಬರ್ವೆಯವರು ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ಗುಲಾಮರಿಗಿಂತ ಕಡೆಯಾಗಿ ನಡೆಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದೂ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸುದ್ದಿಗಳು ಹಬ್ಬಿದ್ದವು. ಸ್ವಂತ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕಾಣಲಿಕ್ಕೂ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಬರ್ವೆಯವರ ನಿರ್ಬಂಧ ಇತ್ತಂತೆ. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮರಾಠಿಗರಿಗೆಲ್ಲ ಮೈ ಉರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಬರ್ವೆಯವರ ಮೇಲೆ ಬಗೆಬಗೆಯ ಆರೋಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೊಲ್ಹಾಪುರದಿಂದ 'ಕೇಸರಿ' ಕಚೇರಿಗೆ ಪತ್ರಗಳು ಬಂದವು. ಸಂಪಾದಕರು ಕೊಲ್ಹಾಪುರವನ್ನು ಬಲ್ಲವರಲ್ಲ ಬಲ್ಲವರನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದರು. ಸತ್ಯವಿರಬೇಕೆಂದು ಅವರಿಗೆ ತೋರಿತು. 'ಕೇಸರಿ'ಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಸಂಪಾದಕರ ಸ್ವಂತ ಟೀಕೆಗಳನ್ನೂ ಬರೆದರು.

ಬರ್ವೆಯವರು ಮುಂಬಯಿ ಹೈಕೋರ್ಟಿಗೆ ದೂರು ಕೊಟ್ಟರು. ಮಾನಹಾನಿಯ ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಮೊಕದ್ದಮೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಸಂಪಾದಕರಾದ ಆಗರಕರರೂ ಪ್ರಕಾಶಕರಾದ ತಿಲಕರೂ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಂದೆ ಹಾಜರಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಬರ್ವೆಯವರು ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ಪೀಡಿಸುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ಸತ್ಯವೇ ಆಗಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಂದೆ ಅದನ್ನು ಸಾಬೀತು ಮಾಡಲು ಸಂಪಾದಕರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಸಂಪಾದಕರು ನಂಬಿದ್ದ ಕೆಲವರು, ಸುಳ್ಳು ಆರೋಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೆಂದೂ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಬ್ಬರೂ ಕ್ಷಮೆ ಕೇಳಿದರು. ಆದರೆ ಸಂಪಾದಕರು ಜಾಗ್ರತೆ ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಅವರಿಗೆ ೧೦೧ ದಿನಗಳ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿ ಜೈಲಿಗೆ ಕಳಿಸಿದರು.

೧೦೧ ದಿನಗಳ ಈ ಜೈಲುವಾಸವನ್ನು ಆಗರಕರರು 'ಅತ್ತೇ ಮನೆ ವಾಸ' ಎಂದು 'ಕೇಸರಿ'ಯಲ್ಲಿ ತಮಾಷೆಯಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ 'ಅತ್ತೇ ಮನೆ ವಾಸ' ಮುಗಿಸಿ ಜೈಲಿನಿಂದ

ಹೊರಬಂದದ್ದು ೧೮೮೨ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆಗರಕರ್-ತಿಲಕರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲೆಲ್ಲ ವೀರರೆನಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಜೈಲಿನ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಜನರು ಹಾರಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಜಾತಿಯವರೂ ಇದ್ದರು. ಕಂಡ ಕಂಡಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಸನ್ಮಾನಗಳಾದವು. ಕೊಲ್ಹಾಪುರದ ರಾಜಾರಾಮ ಕಾಲೇಜಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಒಂದು ನಾಟಕ ಆಡಿ ಹಣ ಕೂಡಿಸಿ ಮುಂಬಯಿಗೆ ಬಂದು ಹಮ್ಮಿಣಿ ಅರ್ಪಿಸಿದರು. 'ಕೇಸರಿ'ಯ ಗೌರವ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಬರ್ವೆಯವರನ್ನು ಜನರು ಶಪಿಸಿದರು.

ಕಾಲೇಜ್

ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗಲೂ ಇವರಿಗೆ ದೇಶದ್ದೇ ಚಿಂತೆ. ಆಗರಕರರು ತಮ್ಮ ಸೆರೆಮನೆಯ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಏನಾದರಾಗಲಿ, ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಲೇಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ಸಲ ಜೈಲಿಗೆ ಹೋದರೂ ಸರಿಯೇ ಎಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದರು.

ಜೈಲಿನಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದ ಆಗರಕರರಿಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಕೆಲಸದ ಭಾರ. ಆ ವರ್ಷದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಹಿರಿಯ ಸಹಕಾರಿಗಳಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ತೀರಿಹೊಗಿದ್ದರು. ಅದರಿಂದ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು 'ಕೇಸರಿ'ಯಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಹೊಣೆ. ಆದರೆ ಜೊತೆಗಾರರು ಹುಮ್ಮಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರಿಂದ ಆಗರಕರ್-ತಿಲಕರಿಗೂ ಹುಮ್ಮಸ್ಸು. 'ಶಾಲೆಯಂತೆ ಒಂದು ಕಾಲೇಜನ್ನೂ ತೆರೆಯಿರಿ' ಎಂದು ಜನರ ಒತ್ತಾಯ ಬಂತು. ಅದಕ್ಕೊಂದು ಯೋಜನೆ ಹಾಕಿದರು. ೧೮೮೪ರಲ್ಲಿ ಕಾಲೇಜು ನಡೆಸುವುದಕ್ಕೆ 'ಡೆಕ್ಕನ್ ಎಜ್ಯುಕೇಷನ್ ಸೊಸೈಟಿ' ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಮರುವರ್ಷ 'ಫರ್ಗ್ಯೂಸನ್ ಕಾಲೇಜು' ಎಂಬ ಹೆಸರಿಂದ ಕಾಲೇಜು ಆರಂಭವಾಯಿತು. ವಾಮನರಾವ್ ಆಪಟೆ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರು. ಗೋಪಾಲ ಗಣೇಶ ಆಗರಕರರು ವೈಸ್ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರು. ೧೮೯೨ರಲ್ಲಿ ಆಪಟೆಯವರ ನಿಧನಾನಂತರ ಆಗರಕರರೇ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾದರು. ಅವರು ಅಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರದ ಪಾಠ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಶಾಲೆಯಂತೆ ಕಾಲೇಜೂ ಬೆಳಗಿತು. ಅದರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿವರ್ಷವೆಂಬಂತೆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಮಾನಗಳೂ ಸ್ಕಾಲರ್‌ಶಿಪ್‌ಗಳೂ ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಫರ್ಗ್ಯೂಸನ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಕಲಿತು ಬಂದವರು ಮುಂದೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದರು. ದೇಶಸೇವೆ ಮಾಡಿದರು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಆಗರಕರರಿಗೆ ತುಂಬಾ ಕೀರ್ತಿ ಸಲ್ಲಬೇಕು. ತಮ್ಮ ಸಹಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ, ವಿಶ್ವಾಸ, ಹುರುಪು ತುಂಬುವ ಶಕ್ತಿ ಆಗರಕರರಲ್ಲಿತ್ತು.

ಫರ್ಗ್ಯುಸನ್ ಕಾಲೇಜು ಸುಲಭವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ದೇಶಾಭಿಮಾನ ಕಲಿಸುತ್ತಾರೆಂದು ಸರ್ಕಾರದ ಬಿಳಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಕೋಪ. ಅವರು ಬಗೆಬಗೆಯ ಕೀಟಲೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಧನಸಹಾಯ ತಡೆಹಿಡಿದರು. ಇದೊಂದಕ್ಕೂ ಆಪಟಿ-ಆಗರಕರರು ಮಣಿಯಲಿಲ್ಲ. 'ನಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಅಗತ್ಯ ಬಿದ್ದರೆ ಸರ್ಕಾರದ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಸ್ವಂತ ಬಲದಿಂದ ಬದುಕಬೇಕು. ಹಾಗಿದ್ದರೇನೇ ಅವುಗಳ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಉಳಿದೀತು' ಎಂದು ತಮ್ಮ ಪತ್ರಿಕೆ 'ಸುಧಾರಕ'ದಲ್ಲಿ ಆಗರಕರರು ಬರೆದರು. ಅತಿ ಕಡಿಮೆ ಸಂಬಳಕ್ಕೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ಕಾಲೇಜು ಅಧ್ಯಾಪಕರನ್ನು ಹುರಿದುಂಬಿಸಿದರು. ಸರ್ಕಾರ ಕಡೆಗೆ ಸರಿದಾರಿಗೆ ಬಂತು. ೧೯೯೫ರಲ್ಲಿ ಗವರ್ನರರು ಕಾಲೇಜಿನ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ ಬಂದರು; ಭಾರತೀಯ ಕರ್ತೃತ್ವಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಗಳಿದರು.

ಗುರು

ಆಗರಕರರು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶಿಕ್ಷಕರೂ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಪಾಠ ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಸ್ಸೀಮರು. ಯಾವ ವಿಷಯವನ್ನೂ ಸುಲಭ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಅಧಿಕಪ್ರಸಂಗದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದರೂ ಸಿಟ್ಟಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆ ಅವರು ಹಿಂದುಗಳ ಕುರುಡ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಟೀಕಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಎದ್ದು ನಿಂತು ಕೇಳಿದ:

“ಸರ್, ನೀವು ನಮಗೆ ಹೀಗೆಲ್ಲ ಬೋಧಿಸುತ್ತೀರಿ. ಆದರೆ ನಿನ್ನೆ ನಿಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿ ತುಳಸೀಪೂಜೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿದೆ. ಅದು ಕಂದಾಚಾರವಲ್ಲವೆ?”

ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ಆಗರಕರ್ ನಕ್ಕರು. “ನೀವು ಹೇಳೋದು ನಿಜ. ಅವಳು ಹಳೇ ಸಂಪ್ರದಾಯದವಳು. ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಹಾಗೆ ಅವಳಿಗೂ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಅವಳು ರೂಢಿ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಏನು ಮಾಡಲಿ? ಅಷ್ಟೂ ಮೀರಿ ನನಗೆ ಅವಳನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಲು ಅಧಿಕಾರವುಂಟೆ?” ಎಂದರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ತೆಪ್ಪಗಾದ.

ಹೌದು. ಅವರ ಹೆಂಡತಿ ಯಶೋದಾಬಾಯಿ ಹಳೇ ನಂಬಿಕೆಯ ಸಾಧಿ. ಮದುವೆಯಾಗಿ ಬಂದಾಗ ಅವರಿಗೆ ಓದುಬರಹವೂ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗರಕರರು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕ ಕಲಿಸಿದರು. ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಹೇಳಿದರು. ಯಶೋದಾಬಾಯಿಯೊಡನೆ ಆಗರಕರರ ದಾಂಪತ್ಯ ತುಂಬಾ ಸುಖವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವರ ನಂಬಿಕೆಗಳು ಸಡಿಲಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಆಗರಕರರು ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದವರನ್ನು ದಂಡಿಸದೆ ಅವರನ್ನು ಸನ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ತರುವ

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೨೫೩

ಗುರುಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಒಂದು ಸಲ ಕೆಲ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಗಾಂಜಾ ಸೇದುತ್ತಾರೆಂದು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಹೊಂಚುಹಾಕಿ ಹಿಡಿದುಬಿಟ್ಟರು. ತಪ್ಪುಗಾರರು ನಾಚಿ ತಲೆಬಾಗಿದರು. ಗಾಂಜಾದಂಥ ಮಾದಕ ಪದಾರ್ಥದಿಂದ ಆರೋಗ್ಯದ ಮೇಲೆ ಏನೇನು ಕೆಟ್ಟ ಪರಿಣಾಮವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಈ ಗುರುಗಳು ವಿವರಿಸಿದರು. ಅವರನ್ನು ದಂಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ತಪ್ಪುಗಾರರು ಮತ್ತೆ ತಪ್ಪು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ.

ದುರದೃಷ್ಟದ ಮನಸ್ತಾಪ

ಫರ್ಗುಸನ್ ಕಾಲೇಜು ಪ್ರಗತಿ ಹೊಂದುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆಗರಕರರಿಗೂ ತಿಲಕರಿಗೂ ಮನಸ್ತಾಪ ಬಂತು. ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಹಿಂದುಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪುರಾ ಸುಧಾರಣೆಯಾಗಬೇಕು, ಜಾತಿಪದ್ಧತಿ ಹೋಗಬೇಕು, ಇದನ್ನು ಕಾನೂನು ಮಾಡಿಯಾದರೂ ಸಾಧಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುವುದು ಆಗರಕರರ ದೃಷ್ಟಿ.

ತಿಲಕರೂ ಹಿಂದುಸಮಾಜದ ಸುಧಾರಣೆ ಆಗಬೇಕೆನ್ನುವವರೇ. ಆದರೆ ನಾವು ಮೊದಲು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಳರಸರನ್ನು ಇಲ್ಲಿಂದ ತೊಲಗಿಸಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಗ್ಗಟ್ಟು ಬೇಕು. ಈಗಲೇ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಯಾಗಬೇಕು ಎಂದು ನಾವು ಗಲಾಟೆ ಮಾಡಿದರೆ ಒಗ್ಗಟ್ಟು ಮುರಿಯುತ್ತದೆ. ಬ್ರಿಟಿಷರೊಡನೆ ಹೋರಾಡುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಸುಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಾ—ಇದು ತಿಲಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ತಿಲಕರಿಗೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಮುಖ್ಯ. ಆಗರಕರರಿಗೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಬೇಕು, ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಸರಿಗೆ, ಕೆಳಜಾತಿಯವರಿಗೆ ಆಗುವ ಅನ್ಯಾಯ ನಿವಾರಣೆಯಾಗುವುದು ಮುಖ್ಯ.

೧೮೮೪ರಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾದ ಈ ಮತಭೇದ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಹೋಯಿತು. ಕಡೆಗೆ ಆಗರಕರರು 'ಕೇಸರಿ'ಯನ್ನು ೧೮೮೭ರಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಬಂದರು. ತಿಲಕರು ಸಂಪಾದಕರಾದರು. ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಆಗರಕರರಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ಇತ್ತು. ಅದನ್ನು ಸಹಿಸದೆ ತಿಲಕರು ಕಾಲೇಜಿನಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದರು.

'ಸುಧಾರಕ'

ತಿಲಕರಂಥ ಜನಪ್ರಿಯ ಧುರೀಣರು ಹೊರಬಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಪೆಟ್ಟು

ಬೀಳಬಹುದೆಂಬ ಭಯವಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗರಕರರ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು ಮಾತ್ರ. ಇತ್ತ ಆಗರಕರರು ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ 'ಸುಧಾರಕ' ಎಂಬ ಹೊಸ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ೧೮೮೮ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಆಗರಕರರ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ವಿಚಾರಗಳು ಜನರಿಗೆ ಹಿಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಅವರ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಹತ್ತು ಪ್ರತಿಗಳೂ ಮಾರಾಟವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂದು ಕೆಲವರು ಆಡಿಕೊಂಡರು. ಸನಾತನಿಗಳು 'ಸುಧಾರಕ'ವನ್ನು ಓದಬೇಡಿ ಎಂದು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದರು. 'ನಿಮಗೆ ಬಿಸಿ ತಗಲಿಸುತ್ತೇವೆ, ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿಕಳಿಸಿದರು. ಆಗರಕರರಿಗೆ ತಿಲಕರ ಹಾಗೆ ಧನಬಲ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಜನಜಂಗುಳಿಯ ಬಲವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ವಿಚಾರವಂತರು ಮಾತ್ರ ಅವರನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೂ ಆಗರಕರರು ಹಿಂಜರಿಯದೆ 'ಯಾರಿಗೆ ಯಾರು ಬಿಸಿ ತಗಲಿಸುತ್ತಾರೆ ನೋಡುವಾ' ಎಂದು ಮರುಮಾತು ಕಳಿಸಿದರು. ಮೊದಲ ವರ್ಷ 'ಸುಧಾರಕ'ಕ್ಕೆ ಬರೇ ೬೫೦ ಚಂದಾದಾರರಿದ್ದರು. ಎರಡನೆಯ ವರ್ಷದಿಂದ ಚಂದಾದಾರರ ಸಂಖ್ಯೆ ಬೆಳೆಯಿತು. ಕೆಲಕಾಲದಲ್ಲೇ ಅದು 'ಕೇಸರಿ'ಗೆ ಸರಿಮಿಗಿಲೆನಿಸಿತು. 'ಅದನ್ನು ಓದಬೇಡಿ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಸನಾತನಿಗಳು ಕದ್ದು ಮುಚ್ಚಿ ಓದತೊಡಗಿದರು.

ತಿಲಕರನ್ನು ಬಿಡದ ಹೃದಯ

'ಸುಧಾರಕ' ಆರಂಭವಾದ ಮೇಲೆ ಆಗರಕರ್ ತಿಲಕರ ಸ್ನೇಹ ಕೊನೆಗೊಂಡಿತು. ಇದು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಈಚೆಗಿನ ಇತಿಹಾಸದ ಒಂದು ದಾರುಣ ಪ್ರಸಂಗ. ಇಬ್ಬರೂ ಮಹಾಪುರುಷರು. ಇಬ್ಬರೂ ದೇಶಪ್ರೇಮಿಗಳು. ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಪ್ತ ಮಿತ್ರರು. ನಿಜವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಹಿಂದು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆ ಬೇಕೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಮತ ಭೇದವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ 'ಕೇಸರಿ'ಗೂ 'ಸುಧಾರಕ'ಕ್ಕೂ ವರ್ಷಾನುಗಟ್ಟಳೆ ವಾಗ್ವಾದವಾಯಿತು. ಮಾತಿನ ಪೆಟ್ಟು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಬಹಳ ಉಗ್ರವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು.

ಎಷ್ಟೇ ತತ್ವನಿಷ್ಠರಾದರೂ ಆಗರಕರರ ಮನಸ್ಸು ಮೃದು. ತಿಲಕರು ತಮ್ಮ ಹಳೇ ಗೆಳೆಯ, ಸಹಕಾರಿ, ಸಹದುಃಖಿ. ಅವರೊಡನೆ ಆದ ಮನಸ್ತಾಪ ಅವರಿಗೆ ಜೀವಮಾನವೆಲ್ಲ ಚುಚ್ಚುತ್ತಿತ್ತು. ಮೃತ್ಯುಶಯ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದಾಗ ಅವರು 'ತಿಲಕರೊಡನೆ ಕೊಂಕು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ನಾನು ಶಾಂತವಾಗಿ ಸಾಯಲಾರೆ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಕಡೆಗೆ ತಿಲಕರು ಬಂದರು. ಮಾತಾಡಿ ಹೋದರು. 'ತಿಲಕರು ಅತ್ತ ಹೋದರು, ಇವರ ಜೀವ ಇತ್ತ ಹೊರಟು ಹೋಯಿತು' ಎಂದು ಆಗರಕರರ ಪತ್ನಿ ಕಣ್ಣೀರಿಟ್ಟು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು.

‘ಇದೇ ನನ್ನ ಧರ್ಮ’

ಆಗರಕರರ ಜೀವನ ಒಂದು ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞವಾಗಿತ್ತು. ಒಂದು ಕಡೆ ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿ ಅವರು ಎಳೆಯರಿಗೆ ಜ್ಞಾನದಾನ ಮಾಡಿದರು. ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ತಮ್ಮ ಅಪಾರ ಬರವಣಿಗೆಗಳಿಂದ ಹಿರಿಯರ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಅಂಜನ ಹಚ್ಚಿದರು.

ಭಾರತ ಹಾಳಾದದ್ದು ಹೇಗೆ? ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ನಾವು ಯಾಕೆ ಪರಕೀಯರ ಕೈಲಿ ಸೋತು ದಾಸರಾಗಿದ್ದೇವೆ? ಇದಕ್ಕೆ ಆಗರಕರರ ಉತ್ತರ: ‘ನಾವು ಸ್ವಂತ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟೆವು. ಹಳೆಯದೆಲ್ಲ ಒಳ್ಳೆಯದೆಂದು ನಂಬಿದೆವು. ಸ್ವಂತ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದವರು ನಮಗಿಂತ ಮುಂದೆ ಹೋದರು; ನಾವು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದೆವು.’

ಆಗರಕರರಿಗೆ ದೇವರ ನಂಬಿಕೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ‘ಮನುಷ್ಯನು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸುಖಪಡುವಂತಾಗಬೇಕು. ಇದೇ ನನ್ನ ಧರ್ಮ’ ಎಂದು ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮನುಷ್ಯನ ಸುಖಕ್ಕೆ ಹಿತಕರವಾದದ್ದು ನೀತಿ, ಅಹಿತಕರವಾದದ್ದು ಅನೀತಿ. ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಅಹಿತಮಾಡದೆ ತಾನು ಸುಖ ಪಡುವವನು ಧಾರ್ಮಿಕ.

ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಆಗರಕರರು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಾಸ್ತ್ರದ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಆಗ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಬಹಳ ಅನ್ಯಾಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹುಡುಗಿಯರಿಗೆ ವಿದ್ಯೆ ಇಲ್ಲ. ಎಂಟು-ಒಂಬತ್ತು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಮದುವೆ. ಆಮೇಲೆ ಅತ್ತೆಮನೆಯ ಗುಲಾಮಗಿರಿ. ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಬಾಲವಿಧವೆಯರು. ಅವರು ಇದ್ದೂ ಸತ್ತಂತೆ. ಗಂಡ ಸತ್ತರೆ ಹೆಂಡತಿಯ ಕೂದಲು ತೆಗೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದು ಹೋಗಲಿ, ಪುಣೆಯಂಥ ವಿದ್ಯಾವಂತರ ಊರಿನಲ್ಲಿ ನಗರಸಭೆಯ ಶಾಲೆಯ ಉಪಾಧ್ಯಾಯಿನಿಯರು ಮಳೆಗೆ ಬಟ್ಟೆಯ ಕೊಡೆ ಹಿಡಿಯಬಾರದು. ಬಿಸಿಲಿಗೆ ಚಪ್ಪಲಿ ತೊಡಬಾರದು ಎನ್ನುವ ರೂಢಿ ಇತ್ತು ಅಂದರೆ ನೀವು ನಂಬಲಾರಿರಿ.

ಅನ್ಯಾಯದ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಟ

ಈ ಘೋರ ಅನ್ಯಾಯಗಳ ಮೇಲೆ ಆಗರಕರರು ಗದೆ ಎತ್ತಿದರು. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸಮಾನ ಹಕ್ಕು ಬೇಕು, ಹುಡುಗರಂತೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಬೇಕು ಎಂದರು. ಪ್ರಾಯ ಬಾರದೆ ಅವರಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡದಂತೆ ಸರ್ಕಾರ ಕಾನೂನು ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದರು. ವಿಧವೆಯರಿಗೆ ಪುನರ್ವಿವಾಹದ ಹಕ್ಕು ಕೊಡುವ ಕಾನೂನು ಬರಲಿ ಎಂದರು.

ಜಾತಿಭೇದ ಇರುವಷ್ಟು ಕಾಲ ದೇಶಕ್ಕೆ ಏಳಿಗೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು ನೂರು ವರ್ಷ ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದವರು ಆಗರಕರರು.

ನಮ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರ, ನಮ್ಮ ಧರ್ಮ, ನಮ್ಮ ತತ್ವಜ್ಞಾನ, ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರ ವಿದ್ಯೆ ಇವೆಲ್ಲ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎನ್ನುವವರನ್ನು ಲೇವಡಿ ಮಾಡಿದರು. 'ಹಿಂದಿನದಾಯಿತು, ಇಂದು ನಿಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿ ಏನು?' ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. 'ಮುತ್ತಜ್ಜ ಕೋಟ್ಯಾಧೀಶ, ಮೊಮ್ಮಗ ಭಿಕ್ಷುಕ!' ಎಂದರು.

ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ, ಕಂದಾಚಾರಗಳ ಮೇಲೆ ಆಗರಕರರ ದಾಳಿ ಸನಾತನಿಗಳಿಗೆ ತಡೆಯಲಿಲ್ಲ ಅವರು ಆಗರಕರರ ಜೀವ ತೆಗೆಯುವುದಾಗಿ ಬೆದರಿಕೆ ಪತ್ರ ಬರೆದರು. ಆಗರಕರರು ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಎಂದಿನಂತೆ ರಾತ್ರಿ ವಾಯುಸಂಚಾರ ಹೋಗುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಜನರು ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕಿದಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಆಗರಕರರು ಜಪ್ಪೆನ್ನಲಿಲ್ಲ. ೧೮೯೧ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ ಈ ಜನರು ಆಗರಕರರ 'ಜೀವಂತ ಸ್ಮಶಾನಯಾತ್ರೆ' ಹೊರಡಿಸಿದರು. ಅವರ ಪ್ರತಿಮೆ ಮಾಡಿ ಚಟ್ಟಕಟ್ಟಿ ಮೆರವಣಿಗೆ ತೆಗೆದರು. ಅವರ ಕಣ್ಮಂದೆಯೇ ಅದರ ದಹನ ಮಾಡಿ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟರು!

ಜನರನ್ನು ತಿದ್ದಬೇಕೆಂದು ಹೊರಟವರಿಗೆ ಸಿಗುವ ಪ್ರತಿಫಲ ಇದೇ!

ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ

ಆದರೆ ಆಗರಕರರು ಹಿಂದುತ್ವವನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡ ಬಯಸಲಿಲ್ಲ. 'ಆರ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಉಜ್ವಲ ಅಂಶಗಳಿವೆ. ಅವು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತವೆ' ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದರು. ಹಿಂದು ವಿಧವೆಯರನ್ನು ಸೇವಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಆಕರ್ಷಿಸಿ ಕೈಸ್ತಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಆಯಿತು. ಅದನ್ನು ಆಗರಕರ್ ವಿರೋಧಿಸಿದ್ದರು.

ಸಂಸ್ಕೃತ, ಮರಾಠಿ ಕಾವ್ಯ ನಾಟಕಗಳ ಭಕ್ತರು ಅವರು. ಭವಭೂತಿ ಕವಿ ಅವರಿಗೆ ಬಹಳ ಪ್ರಿಯ. ನಾಸ್ತಿಕ ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ಹೆಸರಿತ್ತು. ಆದರೆ ಊರಿಗೊಬ್ಬ ಹರಿದಾಸ ಬಂದರೆ ಸೈ. ಅವನ ಕೀರ್ತನೆ ಯಾವ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿರಲಿ, ಅಲ್ಲಿ ಆಗರಕರ್ ಹಾಜರ್. ಹಿಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಕಸ ಕೂಡಿದೆ, ಅದನ್ನು ಗುಡಿಸಿದರೆ ಅದು ತೇಜಸ್ವಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದಷ್ಟೇ ಅವರ ಆಂತರ್ಯವಾಗಿತ್ತು.

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಿಂದ ನಾವು ಕಲಿಯಬೇಕಾದ್ದು ಬಹಳ ಇದೆ ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಕುರುಡು ಅನುಕರಣೆಯನ್ನು ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಪೋಷಾಕು ಮೊದಲಿಂದ ಕಡೆತನಕ ಪೂರ್ತಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ. ಪೂರ್ತಿ ಸರಳ. ಪೇಟಾ, ಕೋಟು, ಧೋತರ. ಒಂದು ಸಲ ಅವರು ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೋದರು. ಆಗರಕರ್ ಎನ್ನುವ ಈ ಸುಧಾರಕೋತ್ತಮ

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೨೫೨

ಹೇಗಿರಬಹುದೆಂದು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ಜನ ನೋಡಲು ಬಂದರು. ಸುಧಾರಕ ಅಂದ ಮೇಲೆ ಹ್ಯಾಟು, ಸೂಟು, ಬೂಟು ಇರಬೇಕೆಂದು ಅವರ ಎಣಿಕೆ. ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ, “ಅಯ್ಯೋ, ಈ ಪೇಟಾಧಾರಿಯೇ ಆ ಸುಧಾರಕನೇ!” ಎಂದು ನಿರಾಶರಾಗಿ ಹೊರಟುಹೋದರಂತೆ!

ಇನ್ನೊಂದು ಸಲ ಪರ ಊರಿನಿಂದ ಒಬ್ಬ ಗೃಹಸ್ಥ ಪುಣೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಅವನು ‘ಸುಧಾರಕ’ದ ಭಕ್ತ. ಹಿಂದಿನ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆಗರಕರರು ‘ಹೆಂಗಸರು ಜಾಕೀಟು ಧರಿಸಬೇಕು’ ಎಂದು ಒಂದು ಲೇಖನ ಬರೆದಿದ್ದರು. ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಫರ್ಗ್ಯುಸನ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಆವಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಅವರ ಬಿಡಾರ ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬಂದ. ಮನೆಯ ಹೊರಗೆ ಒಂದು ಕೋಣೆ ತೆರೆದಿತ್ತು. ಗೃಹಸ್ಥ ಅದನ್ನು ಹೊಕ್ಕ. ಧಾಬಳಿ ಉಟ್ಟು ಫೈರಣ (ಅಂಗಿ) ತೊಟ್ಟವನೊಬ್ಬ ಅಲ್ಲಿ ಚಿಲುಮೆ ಸೇದುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇವನಾರೋ ಹಳ್ಳಿಮುಕ್ಕ ಇರಬೇಕೆಂದುಕೊಂಡು, “ಆಗರಕರರು ಎಲ್ಲಿ?” ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸಿದ ಆ ಗೃಹಸ್ಥ

“ಏನು ಬೇಕಾಗಿತ್ತು?”

“ಆಗರಕರರನ್ನು ಕಾಣಬೇಕಾಗಿತ್ತು.”

“ನಾನೇ ಆಗರಕರ್.”

ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಜಾಕೀಟು ಹಾಕಲು ಹೇಳಿದವರು ಪ್ಯಾಂಟ್ ಬಿಟ್ಟು ಧಾಬಳಿ ಉಡುತ್ತಾರೆಯೇ? ಚಿರೂಟು ಹೊರತು ಚಿಲುಮೆ ಸೇದುತ್ತಾರೆಯೇ? “ತಮಾಷೆ ಬೇಡ! ಆಗರಕರ್ ಎಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ!”

“ತಮಾಷೆ ಯಾಕೆ? ‘ಸುಧಾರಕ’ ಸಂಪಾದಕ ನಾನೇ!”

“ಮತ್ತೆ ಹೆಂಗಸರು ಜಾಕೀಟು ಹಾಕಬೇಕೆಂದು ಬರೆದಿದ್ದೀರಲ್ಲ!” ಎಂದು ಅವನು ವಿಸ್ಮಯ ತೋರಿಸಿದ.

ಕಷ್ಟ-ಕಾಯಿಲೆ

ಆಗರಕರರ ಸ್ವಂತ ನಡತೆ ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಶತ್ರುಗಳು ಕೂಡ ಅವರ ಮೇಲೆ ಅಪವಾದ ಹೊರಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾರ್ಥ ಅವರನ್ನು ಸೋಂಕಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದು ೭೫ ರೂಪಾಯಿ ಸಂಬಳ. ಇಂದೂರಿನ ಹೋಳರ ಮಹಾರಾಜರು ೫೦೦ ರೂಪಾಯಿಯ ಹುದ್ದೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆಂದರು. ಇವರು ಬೇಡ ಎಂದರು. ಬಡತನದಲ್ಲೇ ಹೆಂಡತಿ ಮತ್ತು ಮೂರು ಮಕ್ಕಳ ಸಂಸಾರ ಸಾಗಿಸಿದರು. ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳು ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ಸುಖ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ.

ಪ್ರೀತಿಯ ಸಂಪತ್ತಿನ ಕೊರತೆ ಮಾತ್ರ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆಗರಕರರು ಆದರ್ಶ ಪತಿ, ಆದರ್ಶ ತಂದೆ ಆಗಿದ್ದರು.

ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲೇ ಆಗರಕರರಿಗೆ ಉಬ್ಬಸದ ರೋಗ ಇತ್ತಂತೆ. ಅವರು ಪಟ್ಟ ಕಷ್ಟಗಳಿಂದ ಅದರ ಉಪದ್ರವ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. 'ನನ್ನ ಆಸ್ತಾಕ್ಕೆ ನಾನು ನುಂಗದ ಮದ್ದಿಲ್ಲ, ನಾನು ಸತ್ತ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಯಾವನಾದರೂ ವೈದ್ಯನಿಗೆ ಕೊಡಿ. ಒಂದು ದವಾಖಾನೆಯನ್ನೇ ಅವನಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯ ಬಂದೀತು' ಎಂದು ಅವರು ವಿನೋದ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ವಿನೋದ ಸರಿ. ರೋಗ ವಾಸಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ.

ರೋಗವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡೇ ಅವರು ದುಡಿದರು. ಫರ್ಗ್ಯೂಸನ್ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಜನರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಹೊಸ ಭವ್ಯ ಕಟ್ಟಡ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ೧೯೯೫ರ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅದು ಮುಗಿಯಿತು. ಆಗರಕರರು ಸಮಾಧಾನದ ಉಸಿರು ಬಿಟ್ಟರು. ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಯ ಹೋರಾಟವೂ ಫಲ ಕೊಡತೊಡಗಿತ್ತು. ಜಾತಿ ಕಟ್ಟು ಸಡಿಲಾಗತೊಡಗಿತ್ತು. ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ಕರ್ವೆ ಎಂಬವರು ವಿಧವೆಯನ್ನು ಲಗ್ನವಾದರು.

ಸಾರ್ಥಕ ಜೀವ

ಆಗರಕರರಿಗೆ ತಾವಿನ್ನು ಬಹಳ ಕಾಲ ಬದುಕುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ತೋರಿತು. "ನಾನು ಜನರಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾದದ್ದನ್ನು ಹೇಳಿ ಮುಗಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಸಾಯಲಿಕ್ಕೆ ನಾನು ಸಿದ್ಧ" ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಗಿದ್ದದ್ದು ಒಂದೇ ಕೊರಗು. ಹೆಂಡತಿಯ ಉಪಜೀವನಕ್ಕೆ ಏನೂ ಮಾಡಿಡಲಿಲ್ಲ; ಮಕ್ಕಳ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಸೋದರ ಭಾವ ಭಾಗವತರು ಅವರನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಮಾತು ಕೊಟ್ಟರು. "ಹಾಗಾದರೆ ನಿಶ್ಚಿಂತೆ ಆಯಿತು" ಎಂದರು.

ಕಾಲೇಜು ಕಟ್ಟಡದ ಪ್ರವೇಶೋತ್ಸವ. ಮುಂಬಯಿ ಗವರ್ನರ್ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಇಂದೂರಿನ ಹೋಳ್ಕರ ಮಹಾರಾಜರೂ ಹಾಜರಿದ್ದಾರೆ. ಹೋಳ್ಕರರು ಹೀಗೆ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದರು: "ಈ ಕಾಲೇಜಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಮಾನ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿವೇತನ ಗೆಲ್ಲುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ದೊಡ್ಡದಲ್ಲ. ಅವರು ಇಲ್ಲಿ ತ್ಯಾಗಬುದ್ಧಿಯನ್ನು, ಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಕಲಿತಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ನಿಜಕ್ಕೂ ದೊಡ್ಡದು."

ಆಗರಕರರು ಪಟ್ಟ ಕಷ್ಟ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇದಾಗಿ ಅವರು ಹೆಚ್ಚು ದಿನ ಬದುಕಲಿಲ್ಲ. ರೋಗ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವ ತ್ರಾಣವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ೧೯೯೫ರ

ಜೂನ್ ೧೭ರ ಬೆಳಗಿನ ಜಾವ ರೋಗ ಉಲ್ಬಣಿಸಿತು. ಕೆಲವೇ ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ಆಗರಕರರು ಇಹಲೋಕ ಯಾತ್ರೆ ಮುಗಿಸಿದರು. ಆಗವರಿಗೆ ೩೯ ವರ್ಷ.

ಮಿತ್ರರು ಬಂದರು. ಜನ ಕೂಡಿದರು. ತಿಲಕರಂಥಾ ವಿರೋಧಿಗಳೂ ನೆರೆದರು. ಕಾಲೇಜ್ ಆವಾರದಿಂದ ಶವಯಾತ್ರೆ ಹೊರಟಿತು. ಮುಳಾಮುಠಾ ನದಿಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿದೇವ ಅವರ ಕೃಶ ಕಳೇಬರವನ್ನು ಸ್ವಾಹಾ ಮಾಡಿದ.

ಎಲ್ಲ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಮಿತ್ರರೂ ಸಹಕಾರಿಗಳೂ ಆದ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಗೋಖಲೆಯವರು ಆಗರಕರರ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಕಾಗದಪತ್ರಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಪುಡಿ ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಒಳಗೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ಹಣ ಮತ್ತು ಒಂದು ಚೀಟಿ. ಚೀಟಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡೇ ಶಬ್ದ: 'ನನ್ನ ಪ್ರೇತದಹನಕ್ಕಾಗಿ.'

ಕವಿಹೃದಯದ ಋಷಿ

ಆಗರಕರರು ಬರೇ ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ, ಬರೇ ಸಂಪಾದಕರು ಅಥವಾ ಸುಧಾರಕರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ, ಅವರು ಕವಿಹೃದಯದ ಋಷಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಅಹಂಕಾರ ಅರಿಯದ ಮಹಾಪುರುಷರಾಗಿದ್ದರು.

ಅವರು ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಗೆ ಹೊಸ ಜೀವಕಳೆ ತುಂಬಿದರು. ಲೇಖನಗಳನ್ನಲ್ಲದೆ ವ್ಯಾಕರಣ, ನಾಟಕಗಳನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದರು. ಮರಾಠಿ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅವರ ಉಪಕಾರ ಬಹಳ.

ಬದುಕಿದ್ದಾಗ ಜನರು ಅವರನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಅವರು ಪಸರಿಸಿದ ಬೆಳಕು ಬೇಡವೆಂದರೂ ಜನರ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕಿತ್ತು. ಅವರು ಬಿತ್ತಿದ ಬೀಜ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಮೊಳೆತು ಗಿಡವಾಗಿ ಫಲಿಸುತ್ತಿದೆ. ಇಂದು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಗುಲಾಮಗಿರಿ ನೀಗುತ್ತಿದೆ. ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹ ವಿರಳವಾಗಿದೆ. ಕಂದಾಚಾರಗಳು ದೂರವಾಗುತ್ತಿವೆ. ವಿದ್ಯೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ. ದೇಶ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ತನ್ನ ದಾರಿ ತಾನು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

ಆದರೆ ಆಗರಕರರಂಥ ತ್ಯಾಗಿಗಳು ಇನ್ನೂ ನಮಗೆ ಬೇಕು. ಇನ್ನೂ ಆಗಬೇಕಾದ್ದು ಇದೆ, ಬಹಳ ಇದೆ.

ಗುಡಿಸಲು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ವಾಸಿಸತೊಡಗಿದರು. ಈ ದೃಢನಿಶ್ಚಯ, ಹಣದ ಬಗ್ಗೆ ಅನಾಸಕ್ತಿ ರಮಾನಂದರಿಗೂ ಇಳಿದು ಬಂದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ರಾಮಲೋಚನರ ಮೂವರು ಹಿರಿಯ ಮಕ್ಕಳು ಕುಲಕ್ರಮದಂತೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಓದಿ ಟೋಲ(ಪಾಠಶಾಲೆ)ಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಿರಿಯ ಶ್ರೀನಾಥನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ವಿದ್ಯೆ ಹತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಆತ ವ್ಯಾಯಾಮ ಮಾಡಿ ಬಲಿಷ್ಠ ಯುವಕನಾದ. ಒಮ್ಮೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಅವನು ಬಾಂಕುರಾದ ಜಿಲ್ಲಾ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಿದ್ದ. ಅವನ ರೂಪಕ್ಕೆ ಮೈಕಟ್ಟಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಆ ಯುರೋಪಿಯನ್ ದೊರೆ ಆತನನ್ನು ಜೈಲಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ನೇಮಿಸಿಕೊಂಡ. ಶ್ರೀನಾಥನ ನಾಲ್ಕು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ರಮಾನಂದರು ಮೂರನೆಯವರು.

ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ

ರಮಾನಂದರು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಶಕವರ್ಷ ೧೭೮೧ ಜ್ಯೇಷ್ಠ (ಮೇಷ) ಮಾಸದ ೩೦ನೇ ತೇದಿ ಅಥವಾ ೧೮೬೫ರ ಮೇ ೧೬. ಮೊದಲು ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಶಂಭುನಾಥರ ಪಾಠಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರಾಭ್ಯಾಸ. ಪಾಠಶಾಲೆಯ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಮೆಚ್ಚದೆ ಬಾಲಕ ರಮಾನಂದ ಬಾಂಕುರಾದ ಸರ್ಕಾರಿ ಶಾಲೆ ಸೇರಿದ.

ನೀರಿಗೆ ಮೀನು ಒಗ್ಗಿಕೊಂಡಂತೆ ರಮಾನಂದ ವಿದ್ಯೆಗೆ ಒಗ್ಗಿಕೊಂಡ. ೧೮೭೫ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕಿರಿಯರ ಸ್ಕಾಲರ್‌ಶಿಪ್ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾಗಿ ಅವನು ತಿಂಗಳಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ರೂಪಾಯಿಯ ಛಾತ್ರವೃತ್ತಿ ಪಡೆದು ಹೈಸ್ಕೂಲು ಸೇರಿದ.

ಹುಡುಗನ ಜ್ಞಾನ ಪಿಪಾಸೆಗೆ ಪಾರವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಗಣಿತ, ಇತಿಹಾಸ, ಸಸ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ಭೂಗರ್ಭಶಾಸ್ತ್ರ, ಭೌತಶಾಸ್ತ್ರ, ಭೂಗೋಳ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ಆಸಕ್ತಿ. ವಿರಾಮ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಂಕುರಾದ ವನಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದ. ಹೂಬಿಟ್ಟ ಮುತ್ತುಗ ಮತ್ತು ಮಹುಪಾ ಮರಗಳ ವನಶ್ರೀಗೆ ಮುಗ್ಧನಾಗುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನಿಗೆ ಕವಿತೆಗಳೆಂದರೆ ಜೀವ. ದೇಶಭಕ್ತಿ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಆತ ಎತ್ತಿದ ಕೈ.

ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಆಚಾರವಂತ ಮನೆತನ. ಆದರೆ ಹಿಂದೂ ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಲೇ ಅವನಿಗೆ ಕೊರತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನ ಗಣಿತ ಶಿಕ್ಷಕ ಕೇದಾರನಾಥ ಕುಲಭಿಯವರಿಂದ ಪ್ರಚೋದನೆ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಕುಲಭಿಯವರು ಸುಧಾರಣಾವಾದಿಗಳು. ಬ್ರಹ್ಮಸಮಾಜದ

೩೯. ರಮಾನಂದ ಚಟರ್ಜಿ

ಭಾರತದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ರಮಾನಂದ ಚಟರ್ಜಿಯವರದು ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಹೆಸರು. ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ದಿಟ್ಟತನದಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರವನ್ನೆ ಎದುರಿಸಿದರು. ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಗಾಗಿ ದುಡಿದರು.

ರಮಾನಂದ ಚಟರ್ಜಿಯವರನ್ನು ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯರು “ಋಷಿ” ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದರು. ಅವರು ಭಾರತದ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯೋಗಕ್ಕೂ ಮಹರ್ಷಿಯೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ‘ಮಾಡರ್ನ್ ರಿವ್ಯೂ’, ಬಂಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ‘ಪ್ರವಾಸಿ’ ಮತ್ತು ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ‘ವಿಶಾಲ ಭಾರತ’ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ನಡೆಸಿದರು. ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಹೇಗಿರಬೇಕು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯಾಗಿದ್ದವು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಅಮೇರಿಕ, ರಷ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವರ ಕೀರ್ತಿ ಹಬ್ಬಿತ್ತು. ಅವರ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಗೌರವವಿತ್ತು. ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಿಂತ, ಕಾರ್ಯಕ್ಕಿಂತ, ಸತ್ಯ ಸಂಧತೆಗೆ ಕೂಡ ಅವರು ಮಾದರಿಯಾಗಿದ್ದರು.

ಮನೆತನ

ರಮಾನಂದ ಬಾಬುಗಳ ಪೂರ್ವಿಕರು ನವದ್ವೀಪದ ಭಟ್ಟಾಚಾರ್ಯರು. ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ನವದ್ವೀಪ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ಯೆಗೆ, ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದದ್ದು. ಭಟ್ಟಾಚಾರ್ಯರ ಮನೆತನವೂ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣವಾದದ್ದು. ಅದರದೇ ಒಂದು ಕವಲು ಬಾಂಕುರಾಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಬಂತು. ಅಲ್ಲಿಯ ಶ್ರೀಮಂತ ಜಮೀನ್ದಾರರಾದ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಸಾದ ಪಾಠಕರ ‘ಆಸ್ಥಾನ’ದಲ್ಲಿ ರಮಾನಂದರ ಮುತ್ತಜ್ಜ ಆಸ್ಥಾನ ಪಂಡಿತರಾದರು. ಮುಂದೆ ಈ ಮನೆತನ ಚಟೋಪಾಧ್ಯಾಯ ಅಥವಾ ಚಟರ್ಜಿಯೆಂದು ಹೆಸರು ಬದಲಿಸಿಕೊಂಡಿತು.

ರಮಾನಂದರ ಅಜ್ಜ ರಾಮಲೋಚನರ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಕಥೆ ಉಂಟು. ಜಮೀನ್ದಾರ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಸಾದರಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ರಾಮಲೋಚನರನ್ನು ದತ್ತು ಕೇಳಿದರಂತೆ. ಆಸ್ಥಾನ ಪಂಡಿತ ಶರ್ವಾನಂದರು ಸಂಪತ್ತು ಬರುವುದೆಂಬ ಆಶೆಯಿಂದ ಮಗನನ್ನು ಕೊಡಲು ಒಪ್ಪಿದರು. ಆದರೆ ಹುಡುಗ ರಾಮಲೋಚನರು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪದೆ, ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತಾವೇ ಸ್ವಹಸ್ತದಿಂದ

ಅನುಯಾಯಿ. ಮನುಷ್ಯ ಮನುಷ್ಯರ ನಡುವೆ ಉಚ್ಚ-ನೀಚ-ಭೇದ-ಭಾವ ಮಾಡುವುದು ಅನ್ಯಾಯವೆಂಬ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನು ರಮಾನಂದನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಮೂಡಿಸಿದರು. ದೀನ-ದುಃಖಿಗಳ ಸೇವೆಯ ಆದರ್ಶದ ಬೀಜಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತಿದರು.

ಬಾಲಸಮಾಜ ಸೇವಕ

ಓದಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಬೀಳದೆಯೆ ರಮಾನಂದ ಸಮಾಜ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಧುಮುಕಿದ. ತನ್ನ ನಾಲ್ಕು ರೂಪಾಯಿಯ ಛಾತ್ರವೇತನದಲ್ಲಿಯೆ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ಉಳಿಸಿ ತನಗಿಂತ ಬಡವರಾದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಪುಸ್ತಕ ಕೊಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಗೆಲೆಯರ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಿರಕ್ಷರಿ ವಯಸ್ಕರಿಗಾಗಿ ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆಯೊಂದನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ. ಶಾಲಾ ಹುಡುಗರ ಅಗ್ನಿಶಾಮಕದಳ ಸಂಘಟಿಸಿ ನೆರೆಹೊರೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ಅನಾಹುತಗಳಾದಾಗ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಧಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಕಿರಾಣಿ ಅಂಗಡಿಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಕಾಗದದ ಚೀಲಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಮಾರಿ, ಆ ಹಣದಿಂದ ನಿರ್ಗತಿಕ ಸಂಸಾರಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ.

ಕಷ್ಟದಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣ

ಈ ನಡುವೆ ತಂದೆಯ ಕೆಲಸ ಹೋಗಿ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಕಷ್ಟ ಬಂತು. ೧೮೮೨ರಲ್ಲಿ ತಂದೆ ತೀರಿಕೊಂಡದ್ದೂ ಆಯಿತು. ಬಡತನ ಅತಿಯಾಯಿತು. ಎಷ್ಟೋ ದಿನ ಬರೇ ಅನ್ನ ಮತ್ತು ಹುರಿದ ಗಸಗಸೆ ಬೀಜ ತಿಂದು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವ ಅವಸ್ಥೆ. ಆದರೂ ಹುಡುಗ ಧೈರ್ಯಗಡಲಿಲ್ಲ. ೧೮೮೩ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಎಂಟ್ರಿನ್ಸ್ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಕತ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೇ ನಾಲ್ಕನೆಯವನಾಗಿ ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದಿ ರಮಾನಂದ ಇಪ್ಪತ್ತು ರೂಪಾಯಿಯ ಮಾಸಿಕ ಛಾತ್ರ ವೇತನಕ್ಕೆ ಅರ್ಹನಾದ. ಅದೇ ವರ್ಷ ಆತ ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ ಕಾಲೇಜು ಸೇರಿದ.

ಮಧ್ಯ ಕಲಕತ್ತೆಯ ಒಂದು ಹಾಸ್ಟೆಲಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ರಮಾನಂದ ಶಿಸ್ತಿನಿಂದಲೂ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದಲೂ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಆದರೆ ಆರ್ಟ್ಸ್ ಎರಡನೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ತೀವ್ರ ಅಸ್ವಸ್ಥದಿಂದ ಅನೇಕ ದಿನ ಕಾಲೇಜಿನಿಂದ ಗೈರುಹಾಜರಿ ಉಳಿದದ್ದಕ್ಕೆ ಕಾಲೇಜಿನವರು ಶಿಷ್ಯವೇತನದಲ್ಲಿ ಹದಿಮೂರು ರೂಪಾಯಿ ಕಡಿತ ಮಾಡಿದರು. ಆ ಕಾಲೇಜನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಚಟರ್ಜಿಯವರು ಕಡಿಮೆ ಫೀ ಉಳ್ಳ ಸೇಂಟ್ ಜೆವಿಯರ್ ಕಾಲೇಜು ಸೇರಿದರು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಭಾಷೆ ಕಡ್ಡಾಯ. ರಮಾನಂದರಿಗೆ ಅದರ ಗಂಧವೇ ಇಲ್ಲ. ಅವರು ಅಂಜಲಿಲ್ಲ; ಕೆಲವೇ ವಾರಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಒಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಥಮ ಆರ್ಟ್ಸ್

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೨೬೩

ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕನೆಯವರಾಗಿ ಉತ್ತೀರ್ಣರಾದರು. ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ರೂಪಾಯಿ ಛಾತ್ರವೇತನದೊಂದಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಮರಳಿದರು.

ಅಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತ್ರಸಿದ್ಧ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಆಚಾರ್ಯ ಜಗದೀಶಚಂದ್ರ ಬೋಸ್, ಪ್ರಫುಲ್ಲ ಚಂದ್ರರಾಯ್ ಮೊದಲಾದವರ ಶಿಷ್ಯರಾಗುವ ಭಾಗ್ಯ ದೊರಕಿತು. ಆದರೆ ಮತ್ತೆ ಅಸ್ವಸ್ಥದಿಂದ ೧೮೮೭ರ ಬಿ. ಎ. ಪರೀಕ್ಷೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾಲೇಜು ಬದಲಾಯಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಸಿಟಿ ಕಾಲೇಜು ಸೇರಿ ೧೮೮೮ರಲ್ಲಿ ರಮಾನಂದರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಆನರ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದು ಪಾಸಾದರು.

ದೇಶಾಭಿಮಾನ

ಒಡನೆಯೆ ಅವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಓದು ಮುಂದುವರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವೇತನ ಕೊಡಲು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ ಮುಂದೆ ಬಂತು. ಆದರೆ ರಮಾನಂದ ಬಾಬುಗಳು ಅದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು. ಅವರಿಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ಹಂಗಿನರಮನೆ ಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ರಮೇಶ ಚಂದ್ರದತ್ತರ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನೋದಿ ದೇಶಾಭಿಮಾನ ಅವರಲ್ಲಿ ಕುದುರಿತ್ತು. ಕಲಕತ್ತೆಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ರಾಷ್ಟ್ರನಾಯಕ ಸುರೇಂದ್ರನಾಥ ಬ್ಯಾನರ್ಜಿಯವರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಕಡುದೇಶಭಕ್ತರೂ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವಿರೋಧಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಸುರೇಂದ್ರನಾಥರನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಿದ ಮೇಲೆಂತೂ ಎಂದಿಗೂ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ಹಂಗಿಗೆ ಬೀಳಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ಶಪಥವನ್ನೇ ತೊಟ್ಟರು. ೧೮೮೩ರಲ್ಲಿ ಸುರೇಂದ್ರನಾಥರ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಯಿತು. ಆಗ ಅವರನ್ನೆದುರ್ಗೊಳ್ಳಲು ಜೈಲಿನ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಿಗೆ ರಮಾನಂದರೂ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಪ್ರಾಂತ ಸರ್ಕಾರದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವೇತನ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸುರೇಂದ್ರನಾಥರಿಗೆ ಬೆಂಬಲಿಗರಾಗಿದ್ದುದು ಸಣ್ಣ ಧೈರ್ಯದ ಮಾತಲ್ಲ.

ವಿದೇಶಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೈಬಿಟ್ಟು ಅವರು ಸಿಟಿ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ನಲವತ್ತು ರೂಪಾಯಿಯ ಶಿಷ್ಯವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಎಂ.ಎ.ಗೆ ಓದತೊಡಗಿದರು. ಓದಿನೊಡನೆ ಅವರು ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಗೌರವ ಲೆಕ್ಚರರ್ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ೧೮೮೯ರಲ್ಲಿ ಎಂ.ಎ.ಯಲ್ಲಿ ಪುನಃ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕನೆಯವರಾಗಿ ಪಾಸಾದರು.

ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ

ಸಿಟಿ ಕಾಲೇಜನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಸಮಾಜದವರು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ರಮಾನಂದರಿಗೆ

ಈಶ್ವರಚಂದ್ರ ವಿದ್ಯಾಸಾಗರ, ಅಕ್ಷಯ ಕುಮಾರ ಮೈತ್ರ, ಪಂಡಿತ ಶಿವನಾಥ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಮೊದಲಾದ ಹಿರಿಯರ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು. ಬ್ರಹ್ಮಸಮಾಜದವರ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆ, ಸಮಾಜಸೇವೆ, ದೇಶಸೇವೆಗಳ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ರಮಾನಂದರು ತಮ್ಮದಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಶಿವನಾಥ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಸಾತ್ವಿಕ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಚಟರ್ಜಿಯವರು ಅವರಂತೆ ಕೆಲವು ಶಪಥಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು.

- ೧) ವಿದೇಶಿ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ನ್ಯಾಯಬದ್ಧವೆಂದು ಎಂದೂ ಒಪ್ಪಲಾರೆ;
- ೨) ವಿದೇಶಿ ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಲಾಭದಾಯಕ ಹುದ್ದೆಯನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾರೆ;
- ೩) ಜಾತಿಭೇದವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ;
- ೪) ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರ ಸಮಾನತೆಗಾಗಿ ಹೋರಾಡುತ್ತೇನೆ;
- ೫) ವಿಧವಾವಿವಾಹವನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸುತ್ತೇನೆ.

ರಮಾನಂದರ ಜೀವಮಾನವೆಲ್ಲ ಈ ವ್ರತಗಳ ಪಾಲನೆಯ ಕಥೆಯೇ ಆಗಿತ್ತು.

ಬ್ರಹ್ಮಸಮಾಜದ ತತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ನಂಬಿಕೆ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ೧೮೮೯ರಲ್ಲಿ ಅವರು ವೈದಿಕ ಮತವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದರು. ಜನಿವಾರವನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿ ಬ್ರಾಹ್ಮ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಸೇರಿದರು.

ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿ

ಸೇವಾದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯಲಾಭದ ಮಬ್ಬಿಗೆ ಬೀಳದೆ ಅವರು ಸಿಟಿ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲೇ ಲೆಕ್ಚರರ್ ಆದರು. ಸಂಬಳ ಬರೇ ಒಂದುನೂರು ರೂಪಾಯಿ. ೧೮೮೬ರಲ್ಲೇ ಅವರಿಗೆ ಮದುವೆಯಾಗಿತ್ತು. ಲೆಕ್ಚರರ್ ಆದ ಮೇಲೆ ಪತ್ನಿ ಮನೋರಮಾ ದೇವಿಯವರನ್ನು ಕರೆತಂದು ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರ ಹೂಡಿದರು. ಮನೋರಮಾ ದೇವಿ ಆದರ್ಶ ಗೃಹಿಣಿ. ಗಂಡನ ಧೈಯವನ್ನು ಮನಸಾ ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಚಿರಕಾಲ ಅವರ ಹೆಗಲಿಗೆ ಹೆಗಲು ಕೊಟ್ಟು ಸಂಸಾರ ನಡೆಸಿದರು.

ಹುಟ್ಟಾ ಶಿಕ್ಷಕರಾದ ರಮಾನಂದ ಬಾಬುಗಳು ಸಿಟಿ ಕಾಲೇಜಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಜನಪ್ರಿಯರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಕಲಿಸಬೇಕಾದ್ದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಆದರೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲ ತರದಲ್ಲಿ ಸುಶಿಕ್ಷಿತರಾಗಿ ಮಾಡುವುದು ಅವರ ಧೈಯವಾಗಿತ್ತು. ದೇಶದ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಜಾಗರಿಸಲು ಅವರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ, ಶಿಲ್ಪಕಲಾ ಸಾಧನೆಗಳಿಗೆ ಯಾತ್ರೆ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಘದ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಕುದುರಿಸಿದರು.

ಸಮಾಜ ಸೇವಕ

ಕಾಲೇಜಿನ ಕೆಲಸದೊಡನೆ ಸಮಾಜಸೇವಾ ಕಾರ್ಯಗಳು ಬೇರೆ. ದೇವಗಡದಲ್ಲಿದ್ದ ಕುಷ್ಮರೋಗಿಗಳ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅವರು ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಿಶೋರಚಂದ್ರ ದಾಸ ಮತ್ತು ಮೃಗಾಂಕಧರ ಚೌಧುರಿಯವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ 'ದಾಸಾಶ್ರಮ' ಎಂಬ ಸೇವಾಸಂಸ್ಥೆಯ ಕಾರ್ಯಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಅವರು ಸಮಾಜಸೇವೆಗೆ ಒಂದು ತರುಣರ ತಂಡವನ್ನೇ ಘಟಿಸಿದರು. ಅವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಮೇಲೆ ಅದರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಬಂಗಾಲ, ಅಸ್ಸಾಮಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಏಳು ಅಲೋಪಥಿ ಹೋಮಿಯೋಪಥಿ ಔಷಧಾಲಯಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾದವು. ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಿವುಡ ಮೂಕರ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಅವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರಲ್ಲದೆ, ಕುರುಡರ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರೇಲ್ ಲಿಪಿ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಂಗಾಲಿ ಉಬ್ಬುಲಿಪಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿದರು.

ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮಿ

ಇದೆಲ್ಲದರ ನಡುವೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಭಾವಿ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯೋಗಿ ಜೀವನಕ್ಕೆ ನೆಲಗಟ್ಟನ್ನೂ ಹಾಕಿದರು. ದಾಸಾಶ್ರಮದ ಪರವಾಗಿ 'ದಾಸಿ' ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿ ಅವರು ಆರ್ತರ ಹಿತಕ್ಕೆ ಬರೆದ ಲೇಖನಗಳು ಎಲ್ಲರ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಕುರುಡರ, ಕಿವುಡ-ಮೂಕರ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ, ವೇಶ್ಯಾವೃತ್ತಿಯ ಅಹಿತ ಪರಿಣಾಮ, ಅಪೀಮಿನ ವ್ಯಸನದ ಪರಿಣಾಮ, ಪ್ರಾಣಿದಯೆ ಇಂಥ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೆ ಅವರು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಾಜದವರು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ 'ಧರ್ಮಬಂಧು' ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಅವರು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಲೇಖನಗಳು ಜನಪ್ರಿಯವಾದದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಅವರನ್ನೇ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಪಾದಕರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಸಮಾಜ ಸೇವೆ, ಮಹಿಳೆಯರ ಉದ್ಧಾರ, ದಲಿತರ ಉದ್ಧಾರ, ಕುಷ್ಮರೋಗ ನಿವಾರಣೆ, ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುವ ಭಾರತೀಯ ಕೂಲಿಯಾಳುಗಳ ದುರವಸ್ಥೆ, ಮಹಾಪುರುಷರ ಜೀವನ-ವಿನು ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದರೂ ಸರಳ, ಸುಂದರ, ಆಕರ್ಷಕ, ತಿಳಿ.

ದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆಚಾರ್ಯ ಪ್ರಪುಲ್ಲಚಂದ್ರ, ಜಗದೀಶಚಂದ್ರ, ನೀಲರತನ ಸರಕಾರ ಮೊದಲಾದವರು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ 'ನೇಚರ್ ಸೊಸೈಟಿ' ಯಲ್ಲಿಯೂ ರಮಾನಂದ ಬಾಬುಗಳು ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಅಧಿವೇಶನಗಳಲ್ಲಿ ೧೮೮೬ರಿಂದಲೂ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದ ಅವರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಚಳವಳಿಯನ್ನೂ ನಡೆಸಿದರು.

ಅಲಹಾಬಾದಿಗೆ

ಆದರೆ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ಸಂಬಳ ೧೪೦ ರೂಪಾಯಿಗೆ ನಿಂತಿದ್ದು, ಆಗಲೇ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳ ತಂದೆಯಾಗಿದ್ದ ಅವರ ಸಂಸಾರ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಏನೂ ಸಾಲುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಂಬಳ ಏರುವ ಲಕ್ಷಣವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಅಲಹಾಬಾದಿನ ಕಾಯಸ್ಥ ಪಾಠಶಾಲೆಯವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದ ಸೆಕೆಂಡ್ ಗ್ರೇಡ್ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾಗಿ ಬರಬೇಕೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಕರೆ ಬಂತು. ಸಂಬಳ ೨೫೦ ರೂಪಾಯಿ.

೧೮೯೫ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಮಹಾಕ್ಷೇತ್ರವಾದ ಪ್ರಯಾಗಕ್ಕೆ (ಅಲಹಾಬಾದ್) ಬಂದರು. ಮುಂದಿನ ಹನ್ನೊಂದು ವರ್ಷ ಅದೇ ಅವರ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವಾಯಿತು.

ತಾವೆಷ್ಟು ಒಳ್ಳೇ ಅಧ್ಯಾಪಕರೋ ಅಷ್ಟೇ ದಕ್ಷ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರೂ ಹೌದೆಂದು ರಮಾನಂದ ಬಾಬುಗಳು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಕಾಯಸ್ಥ ಸಮಾಜ ಶ್ರೀಮಂತ ಸಮಾಜ. ಹಣದ ಕೊರತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಲಹಾಬಾದ್ ಕಲಕತ್ತೆಯಷ್ಟು ಮುಂದುವರಿದದ್ದಲ್ಲ; ಜನ ಹಳೇ ಕಾಲದ ವಿಚಾರದವರು. ಇಂಥಲ್ಲಿ ರಮಾನಂದರು ತಮ್ಮ ಸಂಘಟನಾ ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಒಂದೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಟ್ಟ ಏರಿಸಿದರು. ಉತ್ತಮ ಪರೀಕ್ಷಾ ಫಲಿತಾಂಶ ಬರತೊಡಗಿತು. ಒಳ್ಳೇ ಪ್ರೊಫೆಸರರೂ ಬುದ್ಧಿವಂತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ಆಕರ್ಷಿತರಾದರು.

ಶಿಕ್ಷಣ ಎಂದರೆ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾಗುವುದೊಂದೇ ಅಲ್ಲ. ಇದು ಚಟರ್ಜಿಯವರ ಪದವಾಕ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ದೇಶಪ್ರೇಮಿಗಳಾಗಬೇಕು, ಸಮಾಜ ಸೇವೆ ಮಾಡಲು ಅಣಿಯಾಗಬೇಕು. ಇಂಥ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರು ತಮ್ಮ ನಡೆ ನುಡಿಗಳೆರಡರಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಆಗ ಕಾಯಸ್ಥ ಪಾಠಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಓದಿದ ಅನೇಕರು ಮುಂದೆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೆಸರಾದರು. ಅರವಿಂದ ಯೋಗಿಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರಾದ ಜತೀಂದ್ರನಾಥ ಬ್ಯಾನರ್ಜಿ (ಸ್ವಾಮಿ ನಿರಾಲಂಬ), ರಾಜರ್ಷಿಗಳೆಂದು ಮನ್ನಣೆ ಹೊಂದಿ ಮುಂದೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಪುರುಷೋತ್ತಮದಾಸ ಟಂಡನ್ ಮೊದಲಾದವರು ರಮಾನಂದರ ಶಿಷ್ಯಕೋಟಿಯವರು.

ಸ್ವತಃ ರಮಾನಂದರ ತರಗತಿಗಳೆಂದರೆ ರಸಝರಿಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಅವರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪಾಠ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೆ ತರಗತಿ ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿ ಆಲಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂಥಾ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಅಂಥ ವಾಗ್ವೈಖರಿ.

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೨೬೭

ಕಾಲೇಜು ಆಟಪಾಟ, ವಾಕ್‌ಸ್ಪರ್ಧೆ, ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರವಾಸ ಮೊದಲಾದ ಹೊರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿರತವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅದು ಆದರ್ಶ ಕಾಲೇಜಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿತು.

ಸೇವೆಯ ಉತ್ಸಾಹ

ಚಟರ್ಜಿಯವರ ಕಾರ್ಯೋತ್ಸಾಹ ಕಾಲೇಜಿನ ಸೀಮೆದಾಟ ಬಹು ರಂಗಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿತ್ತು. ಮದ್ಯಪಾನವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರು ವಹಿಸಿದ ಆಸಕ್ತಿಯ ಫಲವಾಗಿ ಸಂಯುಕ್ತಪ್ರಾಂತ (ಈಗ ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ) ಪಾನನಿರೋಧ (ಟೆಂಪರೆನ್ಸ್) ಸಮಿತಿಗೆ ಅವರನ್ನು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಮದ್ಯಪಾನದ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಆಗ ಅವರು ತಯಾರಿಸಿದ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ವರದಿಗೆ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮೆಚ್ಚಿಕೆ ದೊರೆಯಿತು.

೧೯೬೭ರಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬರಗಾಲ ಬಿದ್ದಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಅನಾಥರಾದ ಮಕ್ಕಳ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಅವರು ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಅನಂತರದ ಎರಡು ಪ್ಲೇಗ್ ಹಾವಳಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿತ್ತೈಸಿಗಳು ಊರು ಬಿಡುವಂತೆ ಎಷ್ಟು ಉಪದೇಶಿಸಿದರೂ ಕೇಳದೆ, ಜೀವವನ್ನು ಗಂಡಾಂತರಕ್ಕೊಳಗುಮಾಡಿ ರೋಗಿಗಳ ಶುಶ್ರೂಷೆ ಮಾಡುತ್ತ ಅಲಹಾಬಾದಿನಲ್ಲೇ ಉಳಿದರು.

ಬ್ರಹ್ಮಸಮಾಜದ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಅವರು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಅದರ ಪರವಾಗಿ ಸೇವಾಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿದರು. ಅಂತರ್ಜಾತೀಯ ವಿವಾಹಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕೊಟ್ಟರು.

ರಮಾನಂದ ಬಾಬುಗಳು ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಾಜಿಯಾದರೂ ಎಲ್ಲ ಮತಗಳ ಜನರ ಸಂಗಡ ಸ್ನೇಹ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವೈದಿಕ ಪಂಡಿತರೂ, ಮುಸ್ಲಿಂ ಮೌಲವಿಗಳೂ, ಕ್ರೈಸ್ತಪಾದ್ರಿಗಳೂ ಸೇರಿ ಧರ್ಮಚರ್ಚೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು. ಹಿಂದೂ ಮೇಳ, ಜಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವರ ಸಹಕಾರ ಇತ್ತು.

ಹೋರಾಟ

ಅಲಹಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ರಮಾನಂದರಿದ್ದಾಗ ಮಾಡಿದ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಕೆಲಸವೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕಲು ಸರ್ಕಾರದೊಡನೆ ದೀರ್ಘ

ಹೋರಾಟ ಹೂಡಿ ಗೆದ್ದದ್ದು. ೧೯೫೭ರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರದಲ್ಲಿ ಸಂಯುಕ್ತಪ್ರಾಂತ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿತ್ತೆಂಬ ಅನುಮಾನ ಸರಕಾರದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಜನರು ಉಚ್ಚ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಅಡ್ಡಿಗಳನ್ನು ತರುವುದು ಅದರ ಆಶಯ. ಒಂದು ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಮುಗಿಸಬೇಕಾದರೆ ಮೂರು ಮೂರು ಬಿಗಿಯಾದ ಸರಕಾರಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಬರಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಅಸಂಖ್ಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಕಾಲೇಜು ಸೇರುವುದೇ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಇದರ ವಿರುದ್ಧ ರಮಾನಂದರು ಬಂಡಾಯ ಹೂಡಿದರು. ಅಲಹಾಬಾದಿನ 'ಅಡ್ವೋಕೇಟ್' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ 'ನಿರಪರಾಧಿಗಳ ಕೊಲೆ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಈ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೆ ಒಡ್ಡಿ ಬರೆದ ಉಗ್ರಲೇಖನಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಸರಕಾರ ಉರಿದೆದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಅದೆಷ್ಟು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿತ್ತೆಂದರೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಮಣಿದು ರಮಾನಂದರ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ಮೆಟ್ರಿಕ್‌ಗೆ ಒಂದೇ ಸರಕಾರಿ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಲು ಸರಕಾರ ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕಾಯಿತು. ಆಗಲೇ ಪಂಡಿತ ಮದನಮೋಹನ ಮಾಲವೀಯರು ರಮಾನಂದರನ್ನು 'ಪ್ರಚಂಡ ಹೋರಾಟಗಾರ' ಎಂದು ಮೆಚ್ಚಿ ಕರೆದದ್ದು.

ಇಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಮಹಾಮಹಾ ಮುಂದಾಳುಗಳ ಸ್ನೇಹವಾದದ್ದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಅಲಹಾಬಾದ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಉಪಕುಲಪತಿಗಳಾದ ಪಂಡಿತ ಸುಂದರಲಾಲ, ಮದನಮೋಹನ ಮಾಲವೀಯ, ಪಂಡಿತ ಮೋತೀಲಾಲ ನೆಹರು, ನ್ಯಾಯವಾದಿ ತೇಜ ಬಹಾದೂರ್ ಸಪ್ತ, ಮೊದಲಾದವರು ಅವರ ಮಿತ್ರವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು. ಸಮಾಜ ಸೇವಾ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮಿಷನರಿ ಜೆ. ಟಿ. ಸಂಡರ್‌ಲೈಂಡರು ಕೂಡ ಅವರ ಆಜೀವ ಸ್ನೇಹಿತರಾದರು.

ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲ್ ಹುದ್ದೆಗೆ ವಿದಾಯ

ಕಾಯಸ್ಥ ಕಾಲೇಜು ಉಚ್ಚಾಯಕ್ಕೆ ಬಂತೆನೋ ಸೈ. ಆದರೆ ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿಗೂ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಿಗೂ ಮತಭೇದ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರಗತಿಪರ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕ ಹೋರಾಟಗಾರ ರಮಾನಂದರ ಅನೇಕ ರೀತಿಗಳು ಹಳೆಗಾಲದ ವಿಚಾರ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡ ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಒಪ್ಪುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ ಬೇಕು, ಹಾಸ್ಟೆಲ್ ಬೇಕು ಇತ್ಯಾದಿ ಯೋಜನೆಗಳು ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿಯ ಮಂಜೂರಿ ಪಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಪಂಡಿತ ಮಾಲವೀಯರು ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆ ಮಾಡಿದರೂ ಮತಭೇದ ಬಗೆಹರಿಯಲಿಲ್ಲ. ೧೯೦೬ರ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರದಲ್ಲಿ ರಮಾನಂದ ಬಾಬುಗಳು ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟರು.

ಸುದ್ದಿ ಹರಡುತ್ತಲೇ ರಮಾನಂದರಿಗೆ ನಾಗಪುರದ ಒಂದು ಕಾಲೇಜಿನಿಂದ, ಕಲಕತ್ತೆಯ ರಿಪಬ್ಲಿಕ್ ಕಾಲೇಜಿನಿಂದ ಮತ್ತು ಲಾಲಾ ಲಜಪತರಾಯರು ಲಾಹೋರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ದಯಾಲಸಿಂಹ ಕಾಲೇಜಿನಿಂದ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾಗಲು ಕರೆಗಳು ಬಂದವು. ಅಲಹಾಬಾದಿನ ಇಂಡಿಯನ್ ಪ್ರೆಸ್ಸಿನ ಒಡೆಯರಾದ ಚಿಂತಾಮಣಿ ಫೋಷರು ಚಟರ್ಜಿಯವರ ಅಂತರಂಗ ಮಿತ್ರರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಕಟನ ವಿಭಾಗದ ಮೇನೇಜರ್ ಪದವನ್ನೂ ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ ಮೆಲ್ವಿಟ್ಟು ಸಂಬಳವನ್ನೂ ಕೊಡುತ್ತೇನೆಂದರು. ಪಂಡಿತ ಮೋತೀಲಾಲ ನೆಹರು ಹೊರಡಿಸ ಬೇಕೆಂದಿದ್ದ 'ಇಂಡಿಪೆಂಡೆಂಟ್' ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಸಂಪಾದಕರಾಗುವುದಾದರೆ 'ಕೇಳಿದಷ್ಟು' ಸಂಬಳ ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದರು.

ಎಲ್ಲ ಕೊಡಿಗೆಗಳನ್ನೂ ನಿರಾಕರಿಸಿ ರಮಾನಂದ ಬಾಬುಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯೋಗವನ್ನು ಬೆಂಬತ್ತಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು.

'ಪ್ರವಾಸಿ'

ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ರಮಾನಂದರೇನೂ ಹೊಸಬರಲ್ಲವಷ್ಟೆ. 'ದಾಸಿ', 'ಧರ್ಮಬಂಧು' ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಅವರು ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದೆ. ಅಲಹಾಬಾದಿಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ, ೧೯೯೭ರಲ್ಲಿ ವೈಕುಂಠನಾಥ ದಾಸರೆಂಬವರು ಕಲಕತ್ತೆಯಿಂದ ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ 'ಪ್ರದೀಪ' ಎಂಬ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಗೂ ಅವರು ಕೆಲಕಾಲ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದರು.

'ಪ್ರದೀಪ' ದ ಸಂಪಾದಕತ್ವ ಬಿಟ್ಟ ಮೇಲೆ ೧೯೦೧ರಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಲಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು 'ಪ್ರವಾಸಿ' ಎಂಬ ಮಾಸಿಕವನ್ನು ಸ್ವಂತ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ಆ ವರ್ಷ ಏಪ್ರಿಲಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಬಂದ ಅದರ ಪ್ರಥಮ ಸಂಚಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಲಹರಿಯೇ ಎದ್ದಿತೆನ್ನಬಹುದು. ಸಾವಿರ ಮೈಲಿ ದೂರದ ಅಲಹಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ಕೂತು ಒಂದು ಪತ್ರಿಕೆ ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಅಲ್ಲೇ ಮುದ್ರಿಸಿ, ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆ ತರುವ ಧೈರ್ಯವೇ ದೊಡ್ಡದು. ಪತ್ರಿಕೆಯ ಒಳಹೊರಗಿನ ಚೆಲುವು, ತೂಕ ಅದಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಹಿಂದೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತಿಗಳಾದ ಬಂಕಿಂಚಂದ್ರರ 'ಭಾರತಿ', ರವೀಂದ್ರನಾಥರ 'ಸಾಧನಾ' ಮುಂತಾದ ಉಚ್ಚಮಟ್ಟದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಇದ್ದವು. ಆದರೆ ಅವು ನಷ್ಟ ಹೊಂದಿ ನಿಂತುಹೋಗಿದ್ದವು. ಇದು ಅವೆಲ್ಲವುಗಳಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯೆ ತರಹದ ವೈಖರಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವಂಥ ಪತ್ರಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಹೊರ ಹೊದಿಕೆಯಲ್ಲೇ ಮೋಹಕ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಿತ್ತು. ಅಖಿಲ ಭಾರತದ ಪ್ರಾಚೀನ, ಮಧ್ಯಯುಗೀನ, ಹಿಂದು, ಮುಸ್ಲಿಂ ಶಿಲ್ಪಗಳ ರೇಖಾಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕಲಾವರ್ಣವಾಗಿ

ಜೋಡಿಸಿದ ಈ ಹೊದಿಕೆಯೇ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದಂತಿತ್ತು. ಒಳಗೆ ಹೆಸರಾಂತ ರವೀಂದ್ರನಾಥರಂಥ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಕವಿತೆ, ಲೇಖನಗಳು. ಸ್ವತಃ ರಮಾನಂದ ಬಾಬುಗಳೇ ಬರೆದ ಸಂಪಾದಕೀಯ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು, ಅವು ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸ್ವದೇಶ, ವಿದೇಶಗಳ ಆಗುಹೋಗುಗಳ ದಿಗ್ವರ್ತನದಂತಿದ್ದವು. ಪ್ರಥಮ ಸಂಚಿಕೆಯ ೪೦ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ೧೬ ಚಿತ್ರಗಳು. ಅಜಂತ ಗುಹಾಲಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತ್ರಿವರ್ಣ ಚಿತ್ರ ಸಮೇತ ಆಕರ್ಷಕ ಲೇಖನ. ಬರವಣಿಗೆ ತೂಕದ್ದಾದರೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅರ್ಥವಾಗುವಂತಾದ್ದು ಇಲ್ಲ ಇಂಥಾದ್ದು ಬಂಗಾಲಿಯಲ್ಲೇ ಏಕೆ, ಭಾರತದ ಯಾವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ-ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಬೇರೆ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಮೊದಲ ಸಂಚಿಕೆ ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಮುಗಿದುಹೋಗಿ ಅದನ್ನು ಪುನರ್ಮುದ್ರಿಸಿ ಕಳಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ರಮಾನಂದರ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ ನಲವತ್ತು ವರ್ಷ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ನಡೆದ 'ಪ್ರವಾಸಿ'ಗೆ ಸರಿದೂಗುವಂಥ ವಿಶ್ವತೋಮುಖ ಮಾಸಿಕ ಕಡೆಯವರೆಗೂ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಲೇಖನ ಬರೆದುಕೊಡುವುದೇ ಒಂದು ಭೂಷಣ ಎನಿಸಿತು. ಕವಿ ರವೀಂದ್ರರ ಅನೇಕ ಕವಿತೆಗಳೂ ಕಾದಂಬರಿಗಳೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಬೆಳಕು ಕಂಡವು. ವಿಶ್ವವಿಖ್ಯಾತ ವಿಜ್ಞಾನಿ ಜಗದೀಶಚಂದ್ರ ಬೋಸರು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂಗಾಲಿಯಲ್ಲೇ ವಿಜ್ಞಾನ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದರು.

ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತೀಯ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಗಳನ್ನು ವಿದ್ಯಾವಂತರ ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದು ಅಭಿಮಾನ ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಅದು ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಮಾಡಿತು. ಆಧುನಿಕ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಹೆಸರಾದ ಚಿತ್ರ-ಶಿಲ್ಪ ಕಲಾವಿದರನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದದ್ದೂ ಅದೇ. ರಾಜಾ ರವಿವರ್ಮ, ಅವನೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರ್, ಅನಂತರದವರಾದ ನಂದಲಾಲ ಬಸು, ಓ. ಸಿ. ಗಾಂಗುಲಿ, ಎಂ. ವಿ. ದುರಂಧರ ಮೊದಲಾದವರ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳೂ ಪರಿಚಯಗಳೂ 'ಪ್ರವಾಸಿ'ಯ ಮೂಲಕ ತಿಂಗಳು ತಿಂಗಳು ಪ್ರಕಟವಾದವು.

ಅದರಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯವಿತ್ತು, ಕಲೆಯಿತ್ತು, ರಾಜಕೀಯವಿತ್ತು, ಸಾಮಾಜಿಕ-ಆರ್ಥಿಕ ಚರ್ಚೆಯಿತ್ತು, ಭಾರತದ ಗುಡ್ಡಗಾಡಿನ ಜನಾಂಗಗಳ ಜೀವನ ಪರಿಚಯವಿತ್ತು-ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅದು ಭಾರತದ ಗತಕಾಲದ ಹಿರಿಮೆಗೆ ಕನ್ನಡಿಯಾಗಿತ್ತು, ದೇಶದ ಇಂದಿನ-ನಾಳಿನ ಆಶೋತ್ತರಗಳ ಧ್ವನಿಯಾಗಿತ್ತು.

ದಿಟ್ಟತನ

'ಪ್ರವಾಸಿ'ಯ ಯಶಸ್ಸು ರಮಾನಂದ ಬಾಬುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ತಂದಿರಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾಯಸ್ಥ ಕಾಲೇಜಿನಿಂದ ಹೊರಬೀಳುವ ಎಣಿಕೆ ಬಂದಾಗ

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೨೭೧

ಅವರು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆ ಆರಂಭಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅವರ ಈ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವರ ಹಿತೈಷಿಗಳು ಇದು ತೀರ ಆಳದ ನೀರಿಗಿಳಿಯುವ ವ್ಯಾಪಾರವಲ್ಲವೇ ಎಂದರಂತೆ. ಚಟರ್ಜಿಯವರ ಹತ್ತಿರ ಬಂಡವಾಳ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಸ್ವಂತ ಮುದ್ರಣಾಲಯ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಅವರ 'ಪ್ರವಾಸಿ' ಲಾಭದಾಯಕವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ, ಅವರಲ್ಲಿದ್ದದ್ದು ಅಪಾರ ಪಾಂಡಿತ್ಯ, ಅಸಂಖ್ಯ ದೇಶಿ-ವಿದೇಶಿ ಸ್ನೇಹಿತರ ಆಸರೆ, ಮಾಡಿ ಗೆಲ್ಲುವೆನೆಂಬ ಉತ್ಸಾಹ ಮಾತ್ರ; ಸಂಗಡ ದೇಶದ ಬಗ್ಗೆ ಕಳಕಳಿ.

ದೇಶ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಆಗಿನ ವೈಸರಾಯ್ ಲಾರ್ಡ್ ಕರ್ಜನ್ ಭಾರತದ ದೇಶಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಮುರಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂಗಾಲವನ್ನು ಇಬ್ಭಾಗ ಮಾಡಿದ್ದ. ಇದರ ವಿರುದ್ಧ ಎದ್ದ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯನ್ನು ಬಡಿಗಿ, ದಸ್ತಗಿರಿ, ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗಳಿಂದ ಎದುರಿಸಿದ್ದ. ಈ ಅತ್ಯಾಚಾರವನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ದೇಶಕ್ಕೆ ಧೈರ್ಯ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಇಡೀ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾರವುಳ್ಳ ಒಂದು ಪತ್ರಿಕೆ ಬೇಕೆಂದು ಅವರಿಗೆ ತೋರಿತ್ತು.

ಮಾಡರ್ನ್ ರಿವ್ಯೂ

ಹೀಗೆ ೧೯೦೭ ಜನವರಿಯಲ್ಲಿ 'ಮಾಡರ್ನ್ ರಿವ್ಯೂ' ವಿನ ಮೊದಲ ಸಂಚಿಕೆ ಅಲಹಾಬಾದಿನಿಂದಲೇ ಹೊರಬಿತ್ತು. ಅದರ ಕೆಲ ಮುಂಗಡ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಚಟರ್ಜಿಯವರು ಕಲಕತ್ತಾ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನಕ್ಕೆ ಒಯ್ದಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರನಾಯಕರ ಮೇಲೆ ಅದು ತುಂಬಾ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತು. ಇತಿಹಾಸಜ್ಞ ಯದುನಾಥ ಸರ್ಕಾರ್, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಯುನಿಟರಿ ಮಿಷನ್ನಿನ ಜೆ. ಟಿ. ಸಂಡರ್ಲೆಂಡ್, ಸಿ. ಎಫ್. ಆಂಡ್ರೂಸ್, ಜಿ. ವಿ. ಜೋಶಿ, ಕರ್ನಲ್ ಕೀರ್ತಿಕರ್ ಮೊದಲಾದವರ ಲೇಖನಗಳಿದ್ದವು. ರಮಾನಂದರೇ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ದಾದಾಭಾಯಿ ನೌರೋಜಿಯವರ ವ್ಯಕ್ತಿಪರಿಚಯ ಬರೆದಿದ್ದರು. ಅವರೇ ಬರೆದ ಸಂಪಾದಕೀಯ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳಂತೂ ವಿಷಯ ವೈವಿಧ್ಯ, ವಿಷಯಜ್ಞಾನ, ನಿರ್ಭಯತೆ ಮತ್ತು ವಿವೇಕದ ಘಟ್ಟಿಯಂತಿದ್ದವು.

ದೇಶ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ 'ಮಾಡರ್ನ್ ರಿವ್ಯೂ'ಗೆ ಒಮ್ಮತ್ತದ ಸ್ವಾಗತ ದೊರೆಯಿತು. ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರು ಇದು "ನಮ್ಮ ಮೆಗಜಿನ್ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಃಸಂಶಯವಾಗಿ ಹೊಸತರದ್ದು" ಎಂದು 'ವಂದೇ ಮಾತರಂ' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದರು. 'ಇವುಗಳನ್ನು' (ಮೊದಲ ಎರಡು ಸಂಚಿಕೆಗಳನ್ನು) ನೋಡಿ ನಮಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. "ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮಹತ್ವದ, ಸಾಹಸದ, ಗಾಂಭೀರ್ಯದ ಪತ್ರಿಕೆ ಇಲ್ಲ" ಎಂದು 'ಲೈಟ್ ಆಫ್ ಲಂಡನ್' ಪತ್ರಿಕೆ ಬರೆಯಿತು.

ಆದರೆ ಯೋಜನೆಯು 'ಪ್ರವಾಸಿ'ಯಂತೆಯೇ ಇತ್ತು. ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಕಲೆ, ರಾಜಕೀಯ ಟಿಪ್ಪಣಿ, ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿರುವ ಭಾರತೀಯರ ಕಷ್ಟಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ. ಆದರೆ ಲೇಖನಗಳ ಹರವು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು. 'ರಿವ್ಯೂ' ತತ್ಕ್ಷಣ ದೇಶದ ನೇತಾರರ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನೂ ಅಖಿಲ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾವಂತರ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಗೆದ್ದುಕೊಂಡಿತು.

ಜೊತೆಗೆ ಪತ್ರಿಕೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ಕ್ರೋಧವನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಷ್ಠುರ ಟೀಕೆಗಳಿದ್ದವು. ಮೊದಲು ರಮಾನಂದ ಬಾಬುಗಳನ್ನೂ ಅಂತರ ಸಹಕಾರಿ ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ನೇಪಾಲಚಂದ್ರ ರಾಯರನ್ನೂ ಅಪಾಯಕರ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೆಂದು ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರಾಂತದಿಂದ ಗಡಿಪಾರು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಅನಂತರ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನೇ ಆ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಬಾರದೆಂದು ಆಜ್ಞೆ ಬಂತು.

ಸರಿ, ರಮಾನಂದರು ಅಲಹಾಬಾದ್ ಬಿಡಲೇಬೇಕಾಯಿತು. ೧೯೦೮ರ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅವರು ಸಂಸಾರ ಸಮೇತ ಕಲಕತ್ತೆಗೆ ಬಂದು, ಚಿಕ್ಕ ಬಾಡಿಗೆ ಮನೆ ಹಿಡಿದು ಮೇಲಂತಸ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರ, ಕೆಳಗೆ ಪತ್ರಿಕಾ ಕಚೇರಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ತಮ್ಮ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಹೊರಡಿಸ ತೊಡಗಿದರು.

'ರಿವ್ಯೂ' ಕೀರ್ತಿ ಹಬ್ಬುತ್ತಿತ್ತು. ಅರವಿಂದಘೋಷ, ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಗೋಖಲೆ, ಚಿತ್ತರಂಜನ ದಾಸ, ಮೋತೀಲಾಲ ನೆಹರು, ಮದನಮೋಹನ ಮಾಲವೀಯರಂಥ ಮಹಾ ಪ್ರಭೃತಿಗಳು ಅದನ್ನು ತಪ್ಪದೇ ಓದುತ್ತಿದ್ದರು.

ಆದು ವಿದೇಶಿ ಆಳರಸರಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಪಕ್ಕೆಯ ಮುಳ್ಳಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಬಹುತರವಾಗಿ ಚಟರ್ಜಿಯವರು ತಾವು ಹೇಳುವ ವಿಷಯ ಸತ್ಯವೆಂದು ಖಚಿತ ಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಿದ್ದರು; ಕಾನೂನಿನ ಮಿತಿಗಳನ್ನು ಮೀರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. "ಅಯ್ಯೋ! ಈತನ ಹೇಳಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಸುಳ್ಳು ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರೆ ಇವನನ್ನು ಮಾನಹಾನಿ ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಸುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಆದರೆ ಈತ ಇಷ್ಟು ಜಾಗ್ರತೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಾನಲ್ಲ" ಎಂದೊಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿ ಕೈ ಕೈ ಹಿಸುಕಿಕೊಂಡನಂತೆ. ಆದರೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ನೆವದಿಂದ ಕಿರುಕುಳ ಕೊಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. ರವೀಂದ್ರನಾಥರು ರಷ್ಯನ್ ಸಂಚಾರದ ನಂತರ ಬರೆದ 'ರಷ್ಯದ ಪತ್ರಗಳು' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅನುವಾದವನ್ನು 'ರಿವ್ಯೂ'ನಲ್ಲಿ ಧಾರಾವಾಹಿಯಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಜೆ. ಟಿ. ಸಂಡರ್‌ಲೆಂಡರ 'ಇಂಡಿಯ ಇನ್ ಬಾಂಡೇಜ್' ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಚಟರ್ಜಿಯವರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದಾಗ ಅವರಿಗೆ ಎರಡು ಸಾವಿರ ದಂಡ ಹಾಕಿ

ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು / ೨೭೩

ಪುಸ್ತಕದ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟುಗೋಲು ಹಾಕಿದರು. 'ಮಾಡರ್ನ್ ರಿವ್ಯೂ' ತುಂಬಾ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿ ಪತ್ರಿಕೆ, ಅದು ಅಪಾಯಕಾರಿ-ಎಂದು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಭಾರತಮಂತ್ರಿ ಒಮ್ಮೆ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡದ್ದುಂಟು.

'ವಿಶಾಲ ಭಾರತ'

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬಂಗಾಲಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತರಾಗದೆ 'ವಿಶಾಲ ಭಾರತ' ಎಂಬ ಹಿಂದೀ ಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನೂ ರಮಾನಂದರು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಗಾಂಧೀ ಶಿಷ್ಯರೂ ಸಿ. ಎಫ್. ಆಂಡ್ರೂಸರೊಡನೆ ದುಡಿದವರೂ ಆದ ಪಂಡಿತ ಬನಾರಸೀದಾಸ ಚತುರ್ವೇದಿಯವರನ್ನೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿ ನೇಮಿಸಿದ್ದರು. ಅದರ ಧೈಯ ಮಾರಿಶಸ್, ಫಿಜಿ, ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕ ಮೊದಲಾದೆಡೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಭಾರತದ ಬಡ ಕೂಲಿಗಳ ಸಂಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ದೇಶದ ಗಮನಕ್ಕೆ ತರುವುದಾಗಿತ್ತು. ಆ ಪತ್ರಿಕೆ ಹಿಂದೀ ಭಾಷೆಯ ನಾಲ್ಕು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಎಂದು ಕೂಡ ಹೆಸರು ಪಡೆಯಿತು.

ರವೀಂದ್ರಾಯಣ

ರಮಾನಂದ ಚಟರ್ಜಿಯವರ ಸಾಧನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿ ರವೀಂದ್ರರನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಓದುಗರ ಮುಂದೆ ತಂದದ್ದು ಒಂದು. ಅವರ ಬಂಗಾಲಿ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಅವರೇ ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಅನುವಾದಿಸಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಾಯಿಸಿ ೧೯೧೧ರಿಂದಲೇ ಆ ಅನುವಾದಗಳನ್ನು ರಮಾನಂದರು 'ರಿವ್ಯೂ'ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದರಿಂದ ರವೀಂದ್ರರ ಕೀರ್ತಿ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗತೊಡಗಿತು. ಅವರಿಗೆ ನೋಬೆಲ್ ಪಾರಿತೋಷಕ ೧೯೧೩ರಲ್ಲಿ ಬಂತಲ್ಲವೆ! ರವೀಂದ್ರರಿಗೂ ರಮಾನಂದರಿಗೂ ಗಾಢ ಮೈತ್ರಿ ಇತ್ತು. ೧೯೧೯ರಲ್ಲಿ ಜನರಲ್ ಡಾಯರನ ಜಲಿಯಾನ್‌ವಾಲಾಬಾಗ್ ಹತ್ಯಾಕಾಂಡದ ನಂತರ ಅದರ ಪ್ರತಿಭಟನೆಗಾಗಿ ರವೀಂದ್ರರು ತಮ್ಮ ನೈಟ್‌ಹುಡ್ (ಸರ್) ಪದವಿಯನ್ನು ವೈಸ್ರಾಯರಿಗೆ ವಾಪಸು ಕಳಿಸಿದರಲ್ಲ, ಅದರ ಮುಂಚೆ ಅವರು ರಮಾನಂದರ ಸಲಹೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರಂತೆ. ೧೯೨೫-೨೬ರಲ್ಲಿ ಕೆಲಕಾಲ ಚಟರ್ಜಿಯವರು ರವೀಂದ್ರರ ಶಾಂತಿನಿಕೇತನ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ರವೀಂದ್ರರ ಎಷ್ಟತ್ತನೇ ಜನ್ಮದಿನೋತ್ಸವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರೊಂದು ಅಭಿನಂದನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಅದರ ಹೆಸರು 'ಗೋಲ್ಡನ್ ಬುಕ್ ಆಫ್ ಟ್ಯಾಗೋರ್'. ಅದಕ್ಕೆ ನಾನಾ ದೇಶಗಳ ಮೂವತ್ತು ಮಹನೀಯರು ಲೇಖನ ಬರೆದಿದ್ದರು. ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿ, ರೊಮೆ ರೋಲಾ (ಫ್ರೆಂಚ್ ಸಾಹಿತಿ) ಮೊದಲಾದವರಿಂದ ಈ ಪುಸ್ತಕ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಪಡೆಯಿತು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಮಿತ್ರ

ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೂ ರಮಾನಂದರನ್ನು ಗೌರವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿ ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕದಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೇ ಚಟರ್ಜಿಯವರು 'ರಿವ್ಯೂ'ವಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿದ್ದರು; ಅವರ ಕಾರ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದರು. ೧೯೦೮ರ ಲಾಹೋರ್ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನಕ್ಕೆ ಅವರನ್ನು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಸೂಚಿಸಿದ್ದರು.

ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಅನೇಕ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ರಮಾನಂದರು ೧೯೨೦ರ ನಂತರ ಟೀಕಿಸಿದರೂ ಮಹಾತ್ಮರ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಆಂದೋಲನಗಳಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಬೆಂಬಲ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ರಾಜಕೀಯ

ರಮಾನಂದ ಬಾಬುಗಳು ಅಪ್ಪಟ ರಾಷ್ಟ್ರಭಕ್ತರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನೊಡನೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ದೆಶೆಯಿಂದಲೇ ಅವರು ಸಂಬಂಧ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದುದನ್ನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದೆ. ಅಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಅವರು ಬೆಂಬಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಕ್ರಾಂತಿ ಮಾಡುವೆಂಬ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರನ್ನು ಅವರು ನಿಂದಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ ಭಾರತೀಯರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ ಹಾಕುತ್ತಿರುವುದರಿಂದಲೇ ತರುಣರು ಹಿಂಸಾಮಾರ್ಗವನ್ನು ತುಳಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ಅವರು ಬರೆದಿದ್ದರು.

ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನೊಡನೆ ದೀರ್ಘ ಸಂಬಂಧ, ಗಾಂಧೀಜಿಯೊಡನೆ ಸ್ನೇಹ ಇದ್ದರೂ ೧೯೨೦ರ ನಂತರ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಅವರ ಒಲವು ಹಿಂದೂ ಮಹಾಸಭೆಯ ಕಡೆ ತಿರುಗಿತು. ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂರಲ್ಲಿ ಮಧುರ ಸಂಬಂಧ ಬೇಕೆಂದು ಜೀವಮಾನವೆಲ್ಲ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದವರು ಅವರು. ಆದರೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಮುಸ್ಲಿಂ ಹಟವಾದಿಗಳಿಗೆ ಮಣಿಯುತ್ತ ಹೊರಟಿರುವುದು ಅವರಿಗೆ ಸರಿದೋರಲಿಲ್ಲ.

ದಿಟ್ಟ ವಿಚಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ

ಇದೇ ಚಟರ್ಜಿಯವರ ಹೆಚ್ಚುಗಾರಿಕೆ. ಅವರು ಸ್ವತಂತ್ರ ವಿಚಾರದವರು. ದೇಶಹಿತ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ ಬಂದಾಗ ಅವರು ಗಾಂಧಿ-ರಾಕೂರರಿಗೂ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ ತೋರಿಸಲಿಲ್ಲ. ೧೯೧೭ರಲ್ಲಿ ಅನಿ ಬೆಸಂಟರನ್ನು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಮಾಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರಾಕೂರರ

ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿಯೆ ವಿರೋಧಿಸಿದರು. ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲ ಅಕ್ಷರಸ್ಥರಾಗದ ಹೊರತು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಅರ್ಹತೆ ಬಾರದೆಂದು ರಾಕೂರರು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೂ ಖಂಡಿಸಿದರು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಶಾಲೆ-ಕಾಲೇಜು ಬಹಿಷ್ಕಾರದ ಕರೆ ಕೊಟ್ಟಾಗ ಅದು ತಪ್ಪೆಂದರು.

ವಿಚಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ - ತಮ್ಮ ವಿರುದ್ಧವೂ

ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ತಮಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಕೆಂದು ಅವರು ಅನ್ನಲಿಲ್ಲ. ಇತರರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟರು. ಅವರು 'ವಿಶಾಲ ಭಾರತ' ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರಷ್ಟೆ. ಅದರ ಸಂಪಾದಕರಾದ ಪಂಡಿತ ಚತುರ್ವೇದಿಯವರಿಗೆ ರಮಾನಂದರು ಹಿಂದೂ ಮಹಾಸಭೆಗೆ ಬೆಂಬಲ ಕೊಟ್ಟದ್ದು, ಅದರ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದದ್ದು ಸರಿದೋರಲಲ್ಲಿ, ಅವರು 'ವಿಶಾಲ ಭಾರತ'ದ ಒಂದು ಸಂಪಾದಕೀಯ ಬರಹದಲ್ಲಿ ರಮಾನಂದರನ್ನು ಟೀಕಿಸಿದರು. ಅವರದೇ ಒಡೆತನದ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಮೇಲೆ ಆಕ್ಷೇಪ! ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಬರೆಯಬಾರದಿತ್ತು ಎಂದು ಅವರು ಚತುರ್ವೇದಿಯವರಿಗೆ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ.

ತುಂಬು ಬದುಕು

ರಮಾನಂದ ಬಾಬುಗಳು ೭೮ ವರ್ಷಗಳ ತುಂಬು ಜೀವನವನ್ನು ಬಾಳಿದರು. ಅವರ ಹಿರಿಮೆಗೆ ಆದಿಯಿಂದಲೂ ಮನ್ನಣೆ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತಲ್ಲವೆ? ೧೯೨೬ರಲ್ಲಿ ಜಿನೀವಾದಲ್ಲಿ ಲೀಗ್ ಆಫ್ ನೇಶನ್ಸ್ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವೀಕ್ಷಿಸಲು ಅವರಿಗೆ ಆಮಂತ್ರಣ ಬಂತು. ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಖರ್ಚಿನಿಂದ ಬರುವುದಾಗಿ ಚಟರ್ಜಿ ತಿಳಿಸಿದರು. ಅವರಿಂದ ಖರ್ಚಿಗೆ ಹಣ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಅದೊಂದು ಹಂಗಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ಬೇಡ ಎಂದು. ಅವರು ಹೋದರು; ಲೀಗಿನ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ನೋಡಿದರು. ಅದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದಿಗಳ ಕೈಗೊಂಬೆಯಾಗಿದ್ದದ್ದು ಕಂಡರು. ಅದು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲಾರದು ಎಂದು ಭವಿಷ್ಯ ಬರೆದರು. ಅದು ಸತ್ಯವೇ ಆಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು.

ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಚಟರ್ಜಿಯವರು ಸ್ವಿಟ್ಜರ್‌ಲೆಂಡ್, ಚೆಕೊಸ್ಲೊವಾಕಿಯ, ಆಸ್ಟ್ರಿಯ, ಜರ್ಮನಿ ಮೊದಲಾದ ದೇಶಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಿದರು. ಆಗ ಅವರನ್ನು ಕಂಡ ರೊಮೆ ರೋಲಾ "ಅವರ ನಿಲವು ಋಷಿ ಸದೃಶವಾಗಿತ್ತು" ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೩೫ರಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿನಿಕೇತನದಲ್ಲಿ ರವೀಂದ್ರನಾಥರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ರಮಾನಂದರ

ಎಷ್ಟತ್ತನೆಯ ಹುಟ್ಟುಹಬ್ಬ ಆಚರಿಸಲಾಯಿತು. ಆಗ ಜೆ. ಟಿ. ಸಂಡರಾಲೆಂಡ್ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದರು. “ಕಳೆದ ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ನೈತಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಮುನ್ನಡೆಗಾಗಿ ರಮಾನಂದರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ದುಡಿದವರು ಯಾರಿದ್ದಾರೆ?”

ದುಡಿತವೆ ಉಸಿರು

ಹೌದು, ರಮಾನಂದ ಬಾಬುಗಳದು ‘ದೈತ್ಯ ದುಡಿತ’ ಎನ್ನಬೇಕು. ‘ಪ್ರವಾಸಿ’ ಮತ್ತು ‘ಮಾಡರ್ನ್ ರಿವ್ಯೂ’ವನ್ನು ಅವರು ಹಲವರ್ಷ ಯಾವ ಸಹಾಯಕನೂ ಇಲ್ಲದೆ ನಡೆಸಿದರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅಗಾಧವಾಗಿ ಪುಸ್ತಕ, ಪತ್ರಿಕೆ ಓದಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಲೆಕ್ಕ ಬರೆಯುವುದರಿಂದಾರಂಭಿಸಿ ಕರಡು ತಿದ್ದುವವರೆಗೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಬ್ಬರೇ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಹಾಯಕರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಮೇಲೂ ಅವರ ದುಡಿತ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಅವರಿಗಿದ್ದದ್ದು ದುಡಿತದೊಂದೇ ಚಟ. ಕಡೆ ಕಡೆಗೆ ದಿನಕ್ಕೊಂದು ಕಪ್ ಚಹಾ ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರಷ್ಟೆ. ಊಟದಲ್ಲಿಯೂ ಬಹಳ ಸರಳ. ಸಿಗರೇಟು, ಎಲೆ ಅಡಿಕೆ ಮುಟ್ಟಿದವರಲ್ಲ, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಏನೊಂದು ಆಡಂಬರವಿಲ್ಲ. ೧೯೮೫ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಸ್ವದೇಶಿವ್ರತ ಹಿಡಿದಿದ್ದರು. ಕಡೆಯ ತನಕ ಅದನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ.

ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟಗಳು

ಅವರ ಪತ್ನಿ ಮನೋರಮಾ ದೇವಿ ಅತ್ಯಂತ ಸರಳ ಜೀವಿ, ಕರ್ತವ್ಯಪರಾಯಣೆ, ನಿರಾಡಂಬರ ಮಹಿಳೆಯಾಗಿದ್ದುದು ರಮಾನಂದರ ಪುಣ್ಯ. ಎಷ್ಟೋ ಕಾಲ ಅವರೇ ರಮಾನಂದರ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಹಣಕಾಸಿನ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಮೂರು ಗಂಡು, ಎರಡು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು. ಎರಡು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು ಅಕಾಲದಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡರು. ಈ ಆಘಾತಗಳಿಂದ ರಮಾನಂದರ ಮನಸ್ಸು ತುಂಬಾ ನೊಂದಿತು. ಅವರ ಬದುಕು ಬರವಣಿಗೆ ಎರಡೂ ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಸರಳ, ವಿಶುದ್ಧವಾದವು. ಕೆಲಸ ಮಾತ್ರ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಎರಡನೇ ಮಗನ ಮರಣದ ನಂತರ ಮನೋರಮಾ ದೇವಿ ಮಾತ್ರ ತೀರ ಹಣ್ಣಾದರು. ೧೯೮೫ರಲ್ಲಿ ಮನೋರಮಾ ದೇವಿ ಮೃತ್ಯುವಶರಾದರು. ಅನಂತರ ಚಟರ್ಜಿಯವರು ಸಂನ್ಯಾಸಿಯಂತೆಯೇ ಬದುಕಿದರು. ಇಬ್ಬರು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು-ಸೀತಾ ಮತ್ತು ಶಾಂತಾ-ಬಂಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಸಾಹಿತಿಗಳಾದರು. ಮಗ ಅಶೋಕ ಚಟ್ಟೋಪಾಧ್ಯಾಯರು ರಮಾನಂದರ ನಂತರ ಸಂಪಾದಕರಾದರು.

ಜೀವನದ ಕೊನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ರಮಾನಂದರ ಆರೋಗ್ಯ ತೀರ ಹದಗೆಟ್ಟಿತು. ವಂಗೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸಂಪಾದಕ ಪರಿಷತ್ತಿನವರೆಗೆ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಸಂಘಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕುರುಡರ ಸಂಘದವರೆಗೆ ಅಸಂಖ್ಯ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಅವರನ್ನು ರುಗ್ಣಶಯ್ಯೆಯ ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸನ್ಮಾನಿಸಿದವು.

೧೯೪೩ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೩೦ರಂದು ರಮಾನಂದ ಚಟ್ವೋಪಾಧ್ಯಾಯರು ತಮ್ಮ ಕಿರಿಮಗಳು ಸೀತೆಯ ಕಲಕತ್ತೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಣ್ಮುಚ್ಚಿದರು.

ಮಹಾಪುರುಷ

ರಮಾನಂದ ಚಟರ್ಜಿಯವರು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನಲ್ಲದೆ ಬಂಗಾಲಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಕ್ಕಳ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನೂ ನಡೆಸಿದರು. ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. ಮಹಿಳೆಯರ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಹೋರಾಡಿದರು. ಅಂಗಹೀನರಿಗಾಗಿ, ರೋಗಿಗಳಿಗಾಗಿ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟರು. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಲೋಕದ ಮನಸ್ಸು ತಿದ್ದಿದರು.

ಎಣಿಸಿದಂತೆ ಮಾತಾಡಿದ, ಆಡಿದಂತೆ ಬದುಕಿ ತೋರಿದ ಈ ಧೀಮಂತ ಹೇಗೆ ನೋಡಿದರೂ ಮಹಾಪುರುಷ.

೪೦. ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಅಗ್ನಿಪರೀಕ್ಷೆ

ನೌಖಾಲಿಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಯಾತ್ರೆಯ ಕಥೆ

೧೯೪೬ರ ಮಧ್ಯದೊಳಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಭಾರತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವುದು ಖಚಿತವೆಂಬುದು ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಮನವರಿಕೆಯಾಗಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಈ ದೇಶವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲೆಂಬ ಆಧಾರದಿಂದ ಅದುವರೆಗೂ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗಿನವರ ರಾಜಕೀಯ ಗತ್ತುಗಾರಿಕೆಯ ಪಟ್ಟುಗಳು ರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಈ ಪಟ್ಟುಗಳಿಂದ ಅದು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸನ್ನು ಪೇಚಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಉದ್ದೇಶಗಳು ಬದಲಾದದ್ದರಿಂದ ಹೊಸ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಮೊದಲಿನಷ್ಟೇ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ರೂಪಿಸುವುದು ಅದಕ್ಕೆ ಸುಲಭವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಲೀಗಿಗೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆದ ಮನೋರಥಭಂಗಗಳ ಫಲವಾಗಿಯೇ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆಂದೂ ನಾಗರಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಕೇಳಿರದ ಭೀಕರವಾದ ಕಾಂಡಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಘಟಿಸುವ ಹಾಗಾಯಿತು. ಅದು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಜೀವನದ ಅತ್ಯಂತ ದುಃಖಾತ್ಮಕ, ಹಾಗೆಯೇ ಅತ್ಯಂತ ಅಮೋಘ ಪರ್ವವೂ ಆಯಿತು.

೧೯೪೬ ಆಗಸ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರದೇ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮಂತ್ರಿನಿಯೋಗದ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಕಾರ ನಿರ್ಣಯವಾದಾಗ ಜಿನ್ನಾ ಸಾಹೇಬರು ಅದರಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಿರಾಕರಿಸಿದರು. ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಾಗಿದ್ದರೆ ಈ ನೆವದಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಇಡಿ ಯೋಜನೆಯನ್ನೇ ಮೂಲೆಗುಂಪು ಮಾಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈ ಸಲ ಹಾಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ಪಂಡಿತ ನೆಹರು ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನವರ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು-ಲೀಗಿನವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟೇ-ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಆಗಸ್ಟ್ ೧೨ರಂದು ವೈಸ್ರಾಯರಾದ ಲಾರ್ಡ್ ವೇವೆಲ್ಲರು ಆಮಂತ್ರಣವಿತ್ತರು.

ಜಿನ್ನಾ ಸಾಹೇಬರು ಇದಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಉತ್ತರವೆಂದರೆ, ಆಗಸ್ಟ್ ೧೬ನ್ನು ಲೀಗಿನ “ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕ್ರಮ ದಿನ”ವಾಗಿ ಘೋಷಿಸಿದ್ದು ಈ “ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕ್ರಮ”ದ ಅತಿ ಘೋರ ಸ್ವರೂಪ ವ್ಯಕ್ತವಾದದ್ದು ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ಆಗ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದವರು ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು “ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಮಗ” ಎಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಶಹೀದ್

ಸುಹೃದ್ವಿಯವರು. ಈಗ ಅವರು ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗಿನವರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು “ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕ್ರಮ”ಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಲೆಂದು ಆಗಸ್ಟ್ ೧೬ನ್ನು ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ರಜಾದಿನವಾಗಿ ಘೋಷಿಸಿದರು! ಬಡಿಗೆ, ಖಡ್ಗ, ಕಠಾರಿ, ಭರ್ಚಿ, ಭಲ್ಲೆ, ಕೊಡಲಿಧಾರಿಗಳಾದ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗ್ ಮೆಂಬರ್‌ಗಳೆಂದರೆ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಅಂಗಡಿಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ದಂಗೆಗಳು ಎರಡು ದಿನ ಹಗಲೂ ರಾತ್ರಿ ಮತ್ತು ಮೂರು ನಾಲ್ಕನೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಹಗಲೆಲ್ಲ ಸಾಗಿದವು. ಪೊಲೀಸರ ತಲೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಈ ಘಟನೆಗಳಲ್ಲಿ “ಸುಮಾರು ಐದು ಸಾವಿರ ಜನರ ಕೊಲೆಯಾಯಿತು. ಹದಿನೈದು ಸಾವಿರ ಜನ ಗಾಯಗೊಂಡರು” ಎಂದು ಮುಂದೆ ಭಾರತ ಮಂತ್ರಿ ಲಾರ್ಡ್ ಪೆಥಿಕ್ ಲಾರೆನ್ಸರು ಹೇಳಿಕೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಈ ಅಂಕೆಗಳು ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಪೂರ್ಣವೆಂದು ಆಮೇಲೆ ವ್ಯಕ್ತವಾದರೂ ಆಗ ಆದ ಪ್ರಾಣಹಾನಿ ವಿತ್ತಹಾನಿಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಕರಾಳವೂ ನಿರ್ಘೋಷವೂ ಆಗಿದ್ದವೆಂಬುದು ನಿರ್ವಿವಾದವಾಗಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಕೆಡುಕೆಂದರೆ, ಹೆಂಗಸರು ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲಾದ ವೈಶಾಚಿಕ ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳು.

ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೨೦ಂದು ಜವಾಹರಲಾಲ ನೆಹರೂ ಅವರು ಅಧಿಕಾರ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಅದನ್ನು ಜಿನ್ನಾ ಸಾಹೇಬರು “ದುಃಖಸೂಚಕ ದಿನ”ವೆಂದು ಘೋಷಿಸಿದರು. ಅಂದು ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಗಲಭೆಗಳು ಪಂಜಾಬ, ಬಿಹಾರ, ಬಂಗಾಲಗಳಿಗೆ ಹಬ್ಬಿ ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳ, ಗೋಳಿಬಾರುಗಳ ಪುನರಾವರ್ತನೆಯಾಯಿತು.

ತಮ್ಮ ಸಹಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಈ ದೇಶವನ್ನಾಳುವ ಯತ್ನವನ್ನು ಮುಸ್ಲಿಮರು “ತಮ್ಮ ರಕ್ತದಿಂದ” ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವರೆಂದು ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗಿನ ರಾಜಾ ಗಜನ್‌ಫರ್ ಅಲ್ಲಿಖಾನರು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದರು. “ತಮ್ಮ ರಕ್ತ”ದ ಬದಲು “ಇತರರ ರಕ್ತ” ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನಿರಿಸಿದರೆ ಲೀಗಿನವರು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ನಡೆದರೆಂದೊಪ್ಪಬೇಕು. ಆದರೆ ಇದರ ಪರಿಣಾಮ ಸರಿಯಾಗಿ ಅವರೇನಿಸಿದಂತೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ಘೋರ ಹತ್ಯಾಕಾಂಡಗಳಿಂದ ಲೀಗಿನವರಿಗೆ ಸ್ನೇಹಪರರಾಗಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಕೂಡ ರೋಸಿಹೋದರು. ಲೀಗಿನ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಬಹಳವಾಗಿ ಕುಗ್ಗಿತು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ಕಲಕತ್ತೆಯ ಹತ್ಯಾಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಬಲಿಯಾದವರು ಹಿಂದುಗಳು ಮಾತ್ರವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆಫಾತದ ನಂತರ ಹಿಂದೂ ಜಾತಿವಾದಿಗಳು ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನಾರಂಭಿಸಿದರು. ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಮರ ಪ್ರಬಲ ಬಹುಮತವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅಂದಾಜು ಮಾಡುವಾಗ ಮುಸ್ಲಿಮರೂ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪೆಟ್ಟು ತಿಂದಿದ್ದರು.

ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರಾಗ ಸೇವಾಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಕಲಕತ್ತೆಯ ಹತ್ಯಾಕಾಂಡದ ಸುದ್ದಿಗಳು ಅವರಿಗೆ ತಲುಪತೊಡಗಿದಂದಿನಿಂದ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಅಸ್ವಸ್ಥವಾಯಿತು.

“ಹರಿಜನ”ದಲ್ಲಿ ಅವರು ಹಿಂಸೆಯ ನಿರರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮನದುಂಬಿ ಬರೆದರು. ಆಗಸ್ಟ್ ೨೪ರಂದು ಅವರು ಸೇವಾಗ್ರಾಮದಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟರು. ಸೇವಾಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ತಿರುಗಿ ಬಂದು ನೆಲಸುವುದು ಅವರ ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರಲಿಲ್ಲ.

ಕಲಕತ್ತೆಯ “ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕ್ರಮ” ದಿನಾಚರಣೆ ಅದನ್ನು ಯೋಜಿಸಿದವರಿಗೇ ತಿರುಗಿ ಬಿದ್ದಿದೆಯೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದಾಗ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗಿನವರ ರೋಷ ಇನ್ನಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿತು. “ಕಲಕತ್ತೆಗೆ ಪ್ರತೀಕಾರವಾಗಲೇಬೇಕು” ಎಂಬ ಕೂಗು ಎದ್ದಿತು. ಆ ಪ್ರತೀಕಾರ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೦, ೧೯೪೬ರಂದು ಬಂಗಾಲದ ನೌಖಾಲಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಾಂಡವವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು. ಅದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಒಂದು ವಾರದವರೆಗೂ ಹೊರಜಗತ್ತಿಗೆ ಅದರ ಸುಳಿವೇ ಹತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಸುದ್ದಿ ಹೊರಬಂದಾಗ ಅದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಒಡೆತನದ “ಸ್ಟೇಟ್ಸ್ ಮನ್” ಪತ್ರಿಕೆಯ ಮೂಲಕವೇ ಬಂತು.

“ಪ್ರತೀಕಾರ”ಕ್ಕೆ ನೌಖಾಲಿಯಷ್ಟು ಉತ್ತಮ ಪ್ರದೇಶ ಬೇರೊಂದಿದ್ದಿರಲಾರದು. ನದಿ-ಉಪನದಿ-ಕಾಲುವೆಗಳಿಂದ ಕಿಕ್ಕಿರಿದ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಜಲಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರೆ ಮಾರ್ಗ ಸೌಕರ್ಯ ತೀರ ಕಡಿಮೆ. ರೈಲಿನಿಂದ ತಲುಪಬಹುದಾದ ಸ್ಥಳಗಳೂ ಬಹಳ ಇಲ್ಲ. ಸೇತುವೆಗಳನ್ನೂ ಸಂಕಗಳನ್ನೂ ಸಾರಗಳನ್ನೂ ಕೆಡವಿಬಿಟ್ಟರೆ ಹೊರಜಗತ್ತಿನಿಂದ ಪೊಲೀಸು ಸಹಾಯ ಬರುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಸಾಕಷ್ಟಿತ್ತು. ನೌಖಾಲಿಯಲ್ಲೋ ಒಟ್ಟು ೨೨ ಲಕ್ಷ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಗಳದು ಬರೀ ನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷ ಮಾತ್ರ. ಅವರು ಹೆಚ್ಚು ಸುಶಿಕ್ಷಿತರು, ಅನುಕೂಲವಂತರು, ಭೂಮಾಲೀಕರು, ಸೇಕಡಾ ಉರವಿದ್ದ ಮುಸ್ಲಿಮರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಡವರು, ಕೂಲಿಯಾಳುಗಳು, ಕೋರುಪಾಲಿನಲ್ಲಿ ಸಾಗುವಳಿ ಮಾಡುವ ಭೂರಹಿತ ರೈತರು.

ನೌಖಾಲಿಯ ಮುಸ್ಲಿಮರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಶಾಂತಿಪ್ರಿಯರಾದರೂ ರೊಚ್ಚಿಗೆಬ್ಬಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೆ ಪ್ರಚಂಡ ಸಂಘಟನಾಬಲವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವವರಾಗಿದ್ದರು. ಧರ್ಮಾಭಿಮಾನದ ಅತಿರೇಕವಿದ್ದ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ತಯಾರಾಗುತ್ತಿದ್ದಷ್ಟು ಮೌಲವಿ, ಮೌಲಾನಾ, ಮುಲ್ಕಾಗಳು. ಬಂಗಾಲದ ಬೇರಾವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ತಯಾರಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. “ಇಸ್ಲಾಮಿಗೆ ಗಂಡಾಂತರ” ಎಂದರೆ ಸಾಕು, ಈ ಜನ ಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧರೇ.

ಆದರೂ ನೌಖಾಲಿ ಗಲಭೆಯ ಒಂದು ದುರಂತ ಸನ್ನಿವೇಶವೆಂದರೆ, ಕೇವಲ ಕೆಲವೇ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಇದು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಕರೆ ಕೇಳಿ ಅಸಾಧ್ಯ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದ್ದ ಜಿಲ್ಲೆ ಖಿಲಾಫತ್ ಮತ್ತು ಅಸಹಕಾರಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ಮುಸ್ಲಿಮರು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದರು. ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ ಇದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ಐಕ್ಯವೂ ಅನುಪಮವಾಗಿತ್ತು.

ಇಂಥ ಪ್ರದೇಶ ಈಗ ಹಿಂದುಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರತೀಕಾರ ಕೈಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾಗಿತ್ತು. ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಕ್ಕೂ ಎರಡನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧಕ್ಕೂ ನಡುವಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಅನುಭವದಿಂದ ಪಾಠ ಕಲಿತು ಮುಸ್ಲಿಂ ಜಾತೀಯವಾದಕ್ಕೆ ಸಕ್ರಿಯ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕೊಟ್ಟಿತ್ತು. ಅತಿರೇಕವಾದಿಗಳ ಅವ್ಯಾಹತ ಪ್ರಚಾರದಿಂದ ಮುಸ್ಲಿಮರ ಆರ್ಥಿಕ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳಿಗೆ ಹಿಂದೂ ದ್ವೇಷದ ಸ್ವರೂಪ ಬಂದದ್ದು ಅಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಕಲಕತ್ತೆಯ “ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕ್ರಮ”ದಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಮರಿಗಾದ ಹಾನಿಯ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಬಳಿ ಬಳಿಯಾಗಿ ಹಬ್ಬಿಸುತ್ತ ಲೀಗ್ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ನೌಖಾಲಿಗೆ ತಲುಪತೊಡಗಿದೊಡನೆ ಉದ್ರೇಕದ ದೃಶ್ಯಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾದವು. ೧೯೪೬ ಆಗಸ್ಟ್ ೨೯ರಂದು ನೌಖಾಲಿ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿದ ಸುದ್ದಿಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಈದುಲ್‌ಘಿತರ್ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ಮಸೀದೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದ ಮುಸ್ಲಿಮರು ಹಿಂದುಹಿಂದಾಗಿ ಆಯುಧ ಸಮೇತ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತ ಹೋಗಿ ಹಿಂದುಗಳನ್ನು ಪೀಡಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪ್ರಮುಖನೊಬ್ಬನ ಕೊಲೆಯಾಯಿತು. ಮುಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕೋಲಾಹಲ ಊರಿಂದೂರಿಗೆ ಹಬ್ಬಿತು. ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ಮಧ್ಯದೊಳಗೆ ತೊಂದರೆ ಇನ್ನೂ ವಿಶಾಲವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿತ್ತು. ಹಿಂದೂ ಪ್ರಮುಖರು ಪೊಲೀಸ್ ಸಹಾಯ ಕೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ ಏನೂ ಫಲ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವಾರದವರೆಗೆ ಹಿಂದುಗಳನ್ನು ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಸರ್ಕಾರ ಕೈಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಪುಂಡರಿಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿತ್ತೆಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಪ್ಯಾರೇಲಾಲರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಬದಲಿಗೆ ನೌಖಾಲಿಯ ಹಿಂದು ಜಿಲ್ಲಾ ಮೆಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರನ್ನು ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೦ರಂದು ವರ್ಗಮಾಡಿ ಕಳಿಸಲಾಯಿತು! ಅದೇ ದಿನ ಹತ್ಯಾಕಾಂಡ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.

ಇಪ್ಪತ್ತಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಈ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ. ಹಿಂದುಗಳಿಂದಲೇ ಮತಾಂತರ ಹೊಂದಿದವರ ವಂಶಜರಾದ ಜನರು ಸಂಸ್ಕೃತಮಯ ಬಂಗಾಲಿಯಲ್ಲಿ “ಕಲಿಕಾತಾರ್ ಪ್ರತಿಶೋಧ ಚಾಯ್” (ಕಲಕತ್ತೆಗೆ ಪ್ರತೀಕಾರವಾಗಬೇಕು), “ಹಿಂದೂರ್ ರಕ್ತ ಚಾಯ್” (ಹಿಂದುಗಳ ನೆತ್ತರು ಬೇಕು) ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತ ಹಿಂದೂ ವಸತಿಗಳಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿ ಕಂಡಕಂಡವರನ್ನು ಕೊಂದು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಚೀಲಗಳಲ್ಲಿ

ತುಂಬಿ ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಗೆದದ್ದಾಯಿತು. ಒಂದು ಕೈಯಿಂದ ಜೀವದಾನಕ್ಕಾಗಿ ಹಣ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಇನ್ನೊಂದು ಕೈಯಿಂದ ಹಣ ಕೊಟ್ಟವನನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕಿದ್ದಾಯಿತು. ಅಸಹಾಯ ಜನರನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ದು ಗೋಮಾಂಸ ತಿನ್ನಿಸಿ ಮತಾಂತರ ಮಾಡಿದ್ದಾಯಿತು. ಮದುವೆಯಾಗದ ಮತ್ತು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಮದುವೆಯಾದ ಹೆಂಗಸರನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಮುಸ್ಲಿಮರಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಮುಸ್ಲಿಂ ಶಾಲಾಮಾಸ್ತರರು, ಶಾಲೆಕಾಲೇಜುಗಳ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಂಥವರು ಕೂಡ ಇಂಥ ಕೃತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದರು.

ಈ ಅನಾಹುತಗಳ ವೃತ್ತಾಂತಗಳು ಕೊನೆಗೊಮ್ಮೆ ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗತೊಡಗಿದಾಗ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಪೂರ್ಣವಾದ ಅಂಕೆಸಂಖ್ಯೆಗಳೊಡನೆಯೇ ಪ್ರಕಟವಾದವು. ನೌಖಾಲಿ ಗಲಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಸತ್ತವರು ೫,೦೦೦ ಜನ ಎಂದು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಈ ಸಂಖ್ಯೆ ತೀರ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಪೂರ್ಣವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮ ಇತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಕೆಡುಕಾಯಿತೆಂದು ಪ್ಯಾರೇಲಾಲರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಒಂದು ಸಂಗತಿ ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಅನಾಹುತವನ್ನು ತಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಬಂಗಾಲದ ಸರ್ಕಾರ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ಸುಹ್ರವರ್ದಿಯವರಾಗಲಿ ಮತ್ತಾವ ಪ್ರಮುಖರಾಗಲಿ ಅತ್ಯ ಸುಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಪೊಲೀಸರು ಕೈ ಹಾಕಲಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟೋ ದಿನಗಳ ನಂತರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಳಿಸಿದಾಗ ಕೂಡ ಅದು ಅನ್ಯಾಯಗಾರರನ್ನು ಹಣಿಯುವುದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಪುಂಡತನದ ಪ್ರಮುಖತ್ವವನ್ನು ಬಂಗಾಲದ ವಿಧಾನಸಭಾ ಸದಸ್ಯನಾದ ಸಯ್ಯದ್ ಗುಲಾಮ್ ಸಾರವಾರ ಹುಸೇನಿ ವಹಿಸಿದ್ದ ಈತನೇ ಗಲಭೆಗಳ ಯೋಜಕನಾಗಿದ್ದ ಮುಂದೆ ಇವನನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಆಜ್ಞೆ ಹೊರಟಾಗಲೂ ಮಿಲಿಟರಿಯವರ ಶಿಬಿರದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಮಾತಾಡಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಸಂಗಡ ಚಹಾ ಕುಡಿದು ಹೋದ. ಅವನನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಿಲ್ಲ. ಪೊಲೀಸರು ಪುಂಡ ನಾಯಕರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹಾಜರು ಪಡಿಸಿದಾಗ ಮೆಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರು ಸರ್ಕಾರದ ಒಲವು ಯಾವೆಡೆಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಜಾಮೀನಿನ ಮೇಲೆ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋದರು. ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ವಿದೇಶೀಯರೂ ಬಿಳಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಸ್ಥಳ ಸಂದರ್ಶನದ ನಂತರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಭೀಕರತೆಯನ್ನು ವರದಿ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಸುಹ್ರವರ್ದಿಯವರ ಸರ್ಕಾರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಗಂಭೀರವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೂ ತಾನು ಅದಕ್ಕೆ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಅಲ್ಲವೆಂದು ನಟಿಸುತ್ತ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿತ್ತು.

ದಿಲ್ಲಿಯ ಭಂಗೀಬಸ್ತಿಯ ಗುಡಿಸಲಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ನೆಹರು ಮೊದಲಾದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೂ ಪ್ರಮುಖರಿಗೂ ಸಲಹೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಗಾಂಧೀಜಿ ಆಗ ಒಂದು ತರಹದ “ಸೂಪರ್ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ”ಯಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಲುಯಿ ಫಿಶರ್ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ

ಕಲಕತ್ತೆಯ, ಮತ್ತಿಗೆ ನೌಖಾಲಿಯ ಅಮಾನುಷ ಘಟನೆಗಳ ವರದಿಗಳು ಅವರಿಗೆ ತಲುಪುತ್ತ ಹೋದಂತೆ ಅವರ ಹೃದಯ ಚಡಪಡಿಸತೊಡಗಿತು. ಸಂಜೆಯ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ತುಂಬ ನೋವನ್ನು ತೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. “ಬಂಗಾಲದ ಜನತೆಗೆ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದಿದೆ. ಮನುಷ್ಯ ಪಶುವಿಗಿಂತ ಕೆಳಮಟ್ಟಕ್ಕಿಳಿದಿದ್ದಾನೆ. ನೌಖಾಲಿಯ ಘಟನೆಗಳ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿದಂದಿನಿಂದ ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೇನೆಂದು ಯೋಚಿಸತೊಡಗಿದ್ದೇನೆ. ದೇವರೇ ದಾರಿ ತೋರಿಸಬೇಕು. ಅಹಿಂಸೆಯ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಜನರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮೇಲಿನ ವಿಶ್ವಾಸ ಇಳಿದಿದೆಯೆಂದು ನಾ ಬಲ್ಲೆ. ಜನರು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೂ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಮಳೆಗರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಿಜ. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರೀತಿಗೆ ನಾನು ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನುರ್ಪಿಸುವ ಹಾದಿ ಒಂದೇ. ನನ್ನ ಜೀವಮಾನವನ್ನೆಲ್ಲ ನಾನು ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಮುಡಿಪಿಟ್ಟೆನೋ ಆ ಅಹಿಂಸೆಯ ಬೋಧನೆಯನ್ನೇ ಪುನರುಚ್ಚರಿಸುವುದೇ ಆ ದಾರಿ. ಇದರಿಂದ ನಾನು ಜನರ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ. ಹಿಂದುಗಳು ಪ್ರತೀಕಾರಕ್ಕಿಳಿಯಬಾರದು.”

ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗು ಕೇಂದ್ರ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಸೇರಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿತ್ತು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗೂ ಆತ್ಮಶೋಧನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿ ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಿಕೊಂಡರು. ಜಿನ್ನಾ ಸಾಹೇಬರು, ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಇರಬಹುದೆಂದಿದ್ದಾರೆ. ನೌಖಾಲಿ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಂತೆಯೇ ಇದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಮರು ಪೂರ್ತಿ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪೂರ್ವ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಶುಭಸೂಚಕವಲ್ಲ ಎಂದವರು ಹೇಳಿದರು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಹೃದಯದ ತಳಮಳ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿತ್ತು. “೧೨೫ ವರ್ಷ ಬದುಕುವುದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಅಂತಶ್ಯಕ್ತಿ ನನಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಅನಿಸತೊಡಗಿದೆ” ಎಂದವರು ಹೇಳಿದರು. ಆದರೂ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಆಶಾಭಾವನೆ ಪೂರ್ತಿ ಕುಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಎಲ್ಲ ಪಾಶವತೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಆಶಾಕಿರಣಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. “ಮುಂಬಯಿಯ ಗಲಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದುವೊಬ್ಬ ಮುಸಲ್ಮಾನನಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಿತ್ತು ಹಿಂದೂ ಜನಜಂಗುಳಿಯ ರೋಷಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದ. ಮುಸಲ್ಮಾನ ಮಿತ್ರನನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವ ಬದಲು ಅವನು ತನ್ನ ಜೀವಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧನಾದ. ಇಬ್ಬರೂ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು. ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಹಿಂದುಗಳು ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗೂ, ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಹಿಂದುಗಳಿಗೂ ತಮ್ಮ ಜೀವಗಳನ್ನು ಪಣವಿಟ್ಟು ಆಶ್ರಯ ಕೊಟ್ಟರೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ. ಇಷ್ಟರಿಂದಲೇ ನನಗೆ ಧೈರ್ಯ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿರುವ ದಿವ್ಯತ್ವ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಕಡೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗದಿದ್ದರೆ ಮಾನವಕುಲ ಕ್ಷಣವೂ ಬದುಕಲಾರದು” ಎಂದವರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಆ ಕ್ಷಣದಿಂದ ಮರಣಕಾಲದವರೆಗೂ ಗಾಂಧೀಜಿ ಮಾನವನಲ್ಲಿ ದೈವತ್ವವನ್ನೂ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಿವೇಕವನ್ನೂ ಅರಸುತ್ತ ಹೊರಟರು. ಬಂಗಾಲದಿಂದ ಬಂದ ವರದಿಗಳಿಂದ ಅವರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಚಂಡ ಒತ್ತಡಗಳು ಬರತೊಡಗಿದವು. ಅಹಮದಾಬಾದಿನಿಂದೊಬ್ಬರು ನೀವೇಕೆ ಆಮರಣ ಉಪವಾಸದಿಂದ ಪ್ರಾಣ ಹೋಮ ಮಾಡಿ ಈ ಅನಾಹುತವನ್ನು ತಡೆಯಲು ಯತ್ನಿಸಬಾರದು ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೨೪ರಂದು ಹಿಂದೂ ತರುಣರ ಒಂದು ತಂಡ ಘೋಷಣೆಗಳೊಡನೆ ಕೋಪದಿಂದ ಅವರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಬಯಲಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ಬಂತು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಅವರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿ ಕಳಿಸಿದರು. ಹೆಂಗಸರು ಬಲಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ತಲೆವಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಸೀತೆಯಂತೆ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಬೇಕೆಂದು ಉಪದೇಶಿಸಿದರು. ಚಾರಿತ್ರ್ಯ ಭಂಗವಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಸಾವನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಬೇಕೆಂದರು. ಆದರೆ ನೌಖಾಲಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಗಲಭೆ ಟಿಪ್ಪೇರಾ ಭಾಗಕ್ಕೂ ಹಳ್ಳಿಗಾಡುಗಳಿಗೂ ಹಬ್ಬಿದೆಯೆಂದು ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲೇ ಆಸೆಯಿರಿಸಿದ ಅವರಿಗೆ ತಾಳಲಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಗಾಂಧೀಜಿ ಏಕೆ ಉಪವಾಸ ಕೈಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ? ಅಂತರಂಗದ ಕರೆ ಬಂದಿಲ್ಲ ಎಂದವರು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರು. ಮುಂದೆ ಹಲವು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಅವರು ಇದನ್ನು ವಿಶದೀಕರಿಸಿದರು. ಮುಸ್ಲಿಮರು ತಮ್ಮನ್ನೀಗ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ನಂಬುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಮೇಲೆ ಉಪವಾಸಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಎತ್ತುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ, ಉಪವಾಸವು ಮಿತ್ರರು ತಪ್ಪಿ ನಡೆದಾಗ ಅವರನ್ನು ದಾರಿಗೆ ತರಲು ಬಳಸತಕ್ಕ ಅಸ್ತ್ರ ಮೊದಲು ತಪ್ಪುಗಾರರಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ತಿದ್ದುಹೋಗುವವನು ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಬೇಕು.

ಅವರು ನೌಖಾಲಿಗೆ ಶಾಂತಿಯಾತ್ಮೆ ಕೈಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. “ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನಾನೇನು ಮಾಡಬಲ್ಲೆನೋ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹೋದ ಹೊರತು ನನಗೆ ಶಾಂತಿ ಇಲ್ಲ ಎಂದಷ್ಟೇ ಬಲ್ಲೆ” ಎಂದು ಅವರನ್ನು ಈ ಸಾಹಸದಿಂದ ಪರಾವೃತ್ತಗೊಳಿಸ ಬಂದ ಮಿತ್ರರಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. “ನನ್ನನ್ನು ತಮ್ಮ ವೈರಿಯೆಂದು ಇಂದು ಕೆಲ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಭಾವಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಹೀಗೆಣಿಸಿರಲಿಲ್ಲ, ಅವರ ಕ್ರೋಧದಿಂದ ನನಗೇನೂ ಕೆಡುಕೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ನನ್ನ ಸ್ವಧರ್ಮ ಬಾಂಧವರೇ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ರೇಗುವುದಿಲ್ಲವೆ?” ಎಂದು ಹೊರಡುವ ಮುನ್ನಾ ದಿನ ಗಾಂಧೀಜಿ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರು. “ನಾನು ಯಾರ ಮೇಲೂ ತಪ್ಪು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿಲ್ಲ ... ಹೆಂಗಸರ ದುಃಖ ನನ್ನನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕರಗಿಸಿದೆ. ಅವರ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಒರೆಸಲು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.”

ಮತ್ತು ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೨೮, ೧೯೪೨ರಂದು ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರು ರೈಲಿನಿಂದ

ಕಲಕತ್ತೆಗೆ ಪ್ರಸ್ಥಾನ ಮಾಡಿದರು. ಅವರ ಆರೋಗ್ಯ ಸರಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಈ ಯಾತ್ರೆ ಅವರು ಕೈಕೊಂಡ ಹಿಂದಿನ ಯಾವ ಯಾತ್ರೆಗಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನವಾಗಿತ್ತು. ಅವರಿಗ ನಿಜವಾಗಿ ಅಜ್ಞಾತದ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದರು. ಅವರೇ ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ತಮ್ಮನ್ನು ವೈರಿಯೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಜನರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಮಾನವತೆಯನ್ನು ಪುನರ್ಜಾಗರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟಿದ್ದರು. ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಯಾರೂ ಎಂದೂ ಕೈಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ.

“ನನ್ನನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಡಲು ನಿಲ್ದಾಣಕ್ಕೆ ಯಾರು ಬರಬೇಡಿ. ನನ್ನ ಆಶೀರ್ವಾದ ಕೇಳಬೇಡಿ. ಆಶೀರ್ವಾದಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಾನಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಹಿಂದಿನ ದಿನ ಗಾಂಧೀಜಿ ಹೇಳಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಜನರು ಸಮುದ್ರದೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ನೆರೆದಿದ್ದರು. ಪ್ರಯಾಣ ಬಹಳ ಕಷ್ಟದಾಯಕವಾಗಿತ್ತು. ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಗಾಂಧೀಜಿ ಆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿ ನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ದರ್ಶನಾಪೇಕ್ಷಿಗಳ ಗಡಣ ಉಕ್ಕಿ ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರು ಗಾಡಿಯ ಮೇಲೇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಿಡಿಗಳಿಗೆ ಜೋತುಬೀಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಾಜನ್ನು ಒಡೆದು ತಲೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಿವಿ ಬಿರಿಯುವಂತೆ ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಾಡಿಯನ್ನು ಸರಪಳಿ ಜಗ್ಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ರೇಲ್ವೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಹೋಸ್ ಪೈಪಿನಿಂದ ಅವರ ಮೇಲೆ ನೀರು ಬಿಟ್ಟರೂ ಜನ ಜಪ್ಪೆನ್ನುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಗಾಂಧೀಜಿ ಕಿವಿಯೊಳಗೆ ಬೆರಳುಗಳನ್ನು ಚುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತರಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ರೈಲು ಕಲಕತ್ತೆಯನ್ನು ಐದು ಗಂಟೆ ತಡವಾಗಿ ತಲುಪಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಆಯಾಸದಿಂದ, ವಿಷಾದದಿಂದ ಸೋತು ಗಾಡಿಯಿಂದಿಳಿದು ಸೋದೇಪುರ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದರು. ಅಂದೇ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡಿ ತಮ್ಮ ಶಾಂತಿ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಸಾರತೊಡಗಿದರು.

ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳ ಮೊದಲು ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಎದ್ದ ಹೊಸ ದಂಗೆಗಳಲ್ಲಿ ೩೨ ಜನ ಸತ್ತಿದ್ದರು. ಜನರು ಮತ್ತೆ ಉದ್ವಿಗ್ನರಾಗಿದ್ದರು. ಕಲಕತ್ತೆಯ ಬೀದಿಗಳು ನಿರ್ಜನವಾಗಿದ್ದವು. ಕಸ, ಹೊಲಸು ತೆಗೆಯುವವರಿಲ್ಲದೆ ಗುಡ್ಡ ಬಿದ್ದಿದ್ದವು. ಓಣಿ ಓಣಿಯಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟ ಮನೆಗಳ ಅವಶೇಷಗಳು ಬೇತಾಳಗಳಂತೆ ನಿಂತಿದ್ದವು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಗವರ್ನರರನ್ನು ಕಂಡರು. ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ಸುಹ್ರವರ್ದಿಯವರನ್ನೂ ಕಂಡರು. ಬಂದ ಮೂರನೇ ದಿನ ಜಾತೀಯ ಜಗಳದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಯ ಆಸೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ ಎಂದವರು ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರು.

ರೋಷದ ಧ್ವನಿಗಳಿಗೆ ಕೊರತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. “ನೌಖಾಲಿಗೇಕೆ ಹೋಗುತ್ತೀರಿ? (ಮುಸ್ಲಿಮರ

ಹತ್ತೆಯಾಗುತ್ತಿರುವ) ಮುಂಬಯಿ, ಅಹಮದಾಬಾದ, ಚೌಪ್ರಾಗಳಿಗೇಕೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ?” ಎಂದೊಬ್ಬ ಮುಸ್ಲಿಂ ಮಿತ್ರ ಕೇಳಿದ್ದ. ಶಾಂತಿಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಗಾಂಧೀಜಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವಾಕ್ಯವನ್ನಾಡಲು ಹಿಂಜರಿಯಲಿಲ್ಲ. “ನೌಖಾಲಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಹೋಲುವಂಥವು ಆಗಿದ್ದರೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆ” ಎಂದು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟರು. “ಈ ಸಾಮೂಹಿಕ ಉನ್ಮಾದವನ್ನೂ ಮನುಷ್ಯ ಪಶುವಿಗಿಂತ ಕೀಳಾಗುವುದನ್ನೂ ಕಂಡು ನನ್ನ ಹೃದಯ ಕುಸಿಯುತ್ತಿದೆ ... ಆದರೆ ನನ್ನ ನಿರ್ಧಾರ ಬದಲಾಗದು. ಈ ಬೆಂಕಿಯ ಕೊನೆಯ ಕೆಂಡ ಆರುವವರೆಗೂ ನಾನು ಕಲ್ಕತ್ತೆಯನ್ನೂ ನೌಖಾಲಿಯನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ವರ್ಷವಾಗಲಿ, ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಲಿ, ಅಗತ್ಯ ಬಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲೇ ಸಾಯುತ್ತೇನೆ. ಸೋಲೊಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ನಾನೇನಾದರೂ ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂಬ ಆಶೆಯಿಂದ ಜನರು ನನ್ನ ಮುಖ ನೋಡುತ್ತ ಕೂಡುವಾಗ ನನ್ನಿಂದ ಏನೂ ಆಗದಿರುವುದಾದರೆ ನಾನು ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚುವುದೇ ಲೇಸು.”

ಗಾಂಧೀಜಿ ನೌಖಾಲಿಗೆ ಹೊರಡುವುದಕ್ಕೆ ಆತುರರಾಗಿದ್ದರೂ ನವಂಬರ್ ೬ರ ವರೆಗೂ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬಿಹಾರದಿಂದ ಭಯಾನಕ ಸುದ್ದಿಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ನೌಖಾಲಿ ಟಿಪ್ಪೇರಾಗಳ ಸೇಡನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಿಹಾರವನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿತ್ತು. ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೨೫ರಂದು “ನೌಖಾಲಿ ದಿನ”ದ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಪಾದಧೂಳಿಯನ್ನು ಮುತ್ತಿಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗರೇ ಉಗ್ರ ಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಅಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ದಂಗೆಗಳಲ್ಲಿ ನೌಖಾಲಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಹಿಂಸೆಯೇ ನಡೆಯಿತು. ನಾಲ್ಕೂವರೆ ಸಾವಿರ ಜನ ಸತ್ತರೆಂದು ಸರಕಾರಿ ವರದಿಗಳು ಕಡೆಗೆ ಹೇಳಿದವು. ಇವರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವರು ಮುಸ್ಲಿಮರೇ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಗಾಂಧೀಜಿ ಈ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ನೌಖಾಲಿ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದ್ದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿದರು. ಆದರೆ ನೌಖಾಲಿಯಲ್ಲಾದುದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಬಿಹಾರದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರ ತೀವ್ರ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಂಡಿತು. ನೆಹರೂ, ಸರದಾರ ಪಟೇಲ, ಲಿಯಾಕತಲಿಖಾನ್, ಅಬ್ದುಲ್‌ಝಫರ್ ನಿಸ್ತಾರಂಥ ಕೇಂದ್ರ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಬಿಹಾರಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ನೆಹರೂ ಅವರಂತೂ ಬಿಹಾರಿಗಳು ಈ ಅನಾಚಾರಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸದಿದ್ದರೆ ಬಾಂಬುಗಳನ್ನು ಹಾಕುವುದಕ್ಕೂ ಹಿಂಜರಿಯುವುದಿಲ್ಲೆಂದು ಸಾರಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ನವಂಬರ್ ೫ರಂದು, ನೌಖಾಲಿಗೆ ಹೊರಡುವ ಮೊದಲು ಗಾಂಧೀಜಿ ಬಿಹಾರ ಶಾಂತಿಗೆ ಮರಳದಿದ್ದರೆ ಆಮರಣ ಉಪವಾಸ ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಘೋಷಿಸಿದರು.

ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ತಪಸ್ಸು ಆಗಲೇ ಆರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಆಹಾರ ಏನಿತ್ತೆಂಬುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತು. ಆದರೆ ಕಲಕತ್ತೆಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ, ಅವರು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಆಡಿನ

ಹಾಲನ್ನೂ ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಉಳಿದ ಆಹಾರವನ್ನೂ ಅವರು ತಗ್ಗಿಸಿದರು. ಈಗ ಸಂಪೂರ್ಣ ಉಪವಾಸದ ಹೆದರಿಕೆಯನ್ನೇ ಹಾಕಿದ್ದರು. ಹಿಂದುಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನೂ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿ ಉಳಿದಿತ್ತಲ್ಲವೆ? ಬಿಹಾರದ ಮೇಲೆ ಈ ಘೋಷಣೆಯ ಪರಿಣಾಮ ವಿದ್ಯುತ್ತಿನಂತಾಯಿತು. ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬಕ್ರಿದ್ ಹಬ್ಬ ಗಾಂದೀಜಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಶಾಂತವಾಗಿಯೇ ಸಾಗಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಲೀಗಿನವರನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಾಧಾನದ ಉಸಿರುಗರೆದರು.

ಗಾಂಧೀ ಜೀವನದ ಸತ್ವಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಲಿದ್ದ ನೌಖಾಲೀ ಯಾತ್ರೆ ೧೯೪೬ ನವಂಬರ್ ೬ರಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ಸುಹ್ರವರ್ದಿಯವರು ಅವರೊಡನೆ ಬರುತ್ತೇನೆಂದವರು ಬೇರೆ ಕೆಲಸವಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ತಮ್ಮ ಇಬ್ಬರು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತೇವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದ ಅವರು ಆಮೇಲೆ ನೌಖಾಲಿಯ ಸನಾತನಿ ಮುಲ್ಲಾಗಳು ಗೋಷಿ ಇಲ್ಲದೆ ತಿರುಗುವ ಈ ತರುಣಿಯರನ್ನು ಕಂಡು ಮತ್ತೆ ತೊಂದರೆ ಹಬ್ಬಿಸಬಹುದೆಂಬ 'ಭಯ'ದಿಂದ ಅವರನ್ನೂ ಕಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕಾರ್ಮಿಕ ಮಂತ್ರಿ ಶಂಸುದ್ದೀನ್ ಅಹಮದ್ ಮತ್ತು ಇಬ್ಬರು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟರಿ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ಗಾಂಧೀಜಿಯೊಡನೆ ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಆದರೆ ಇದರಿಂದ ಗಾಂಧೀಜಿ ವಿಚಲಿತರಾಗಲಿಲ್ಲ. ತಮಗೆ ಯಾವ ಸರಕಾರಿ ರಕ್ಷಣೆಯೂ ಬೇಡವೆಂದೇ ಅವರು ಸಾಧಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಗಾಂಧೀ ಜೀವಕ್ಕೆ ಅಪಾಯ ತಟ್ಟುವುದು ಲೀಗ್ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಬೇಕಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ತಕ್ಕ ಪೊಲೀಸ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿತು.

ಸಾದಾ ರೈಲಿನಲ್ಲೇ ಸಾಗುವುದು ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾಗಿದ್ದರೂ ಸರಕಾರ ವಿಶೇಷ ರೈಲಿನ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡಿತ್ತು. ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ಬಹುಮತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಾತ್ಮರ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಜನಸಮ್ಮರ್ಧನ ನಿಲ್ದಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ಐಕ್ಯವನ್ನು ಜನಕ್ಕೆ ಬೋಧಿಸಿದರು. ದೋವಾಲಂದೋವಿನಿಂದ ಪದ್ಮಾ ನದಿಯಲ್ಲಿ ನೂರು ಮೈಲು ಬೋಟಿನ ಯಾತ್ರೆ ಮಾಡಿ, ನೌಖಾಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚಂದಪುರವನ್ನು ತಲುಪಿದ್ದಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಒಳನಾಡಿನಿಂದ ಓಡಿಬಂದಿದ್ದ ಆರು ಸಾವಿರ ನಿರಾಶ್ರಿತರು ಇದ್ದರು.

ಅಂದು ನವಂಬರ್ ೭, ಅಂದೇ ಅವರು ಅಗ್ನಿಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಧುಮುಕಿದರು. ಆಗಲೇ ಅವರ ಕೆಲ ಸಹಕಾರಿಗಳು ಬಂದು ಪೂರ್ವರಂಗವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವೇ ಒಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ತಮ್ಮನ್ನಾಗಲಿ ಸಂಗಡಿಗರನ್ನಾಗಲಿ ಜನರನ್ನಾಗಲಿ ಅಕರ್ಮಣ್ಯರಾಗಿ ಉಳಿಯಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಯಾವ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವನ್ನೂ ಯಾರಿಗೂ ತೋರಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಕಾಣಬಂದ ಹಿಂದೂ ನಿಯೋಗವನ್ನು ಮೊದಲನೇ ದಿನವೇ ಅವರು ಹಿಂದುಗಳ ಹೇಡಿತನಕ್ಕಾಗಿ ತರಾಟೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಒಬ್ಬನೇ ಒಬ್ಬ ಹಿಂದೂ ಪೂರ್ವ ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿದ್ದು ಅವನು ಮುಸ್ಲಿಮರ ಆಗ್ರಹಕ್ಕೊಳಗಾದರೂ ಅವನು ಹೋರಾಡಬಹುದಾಗಿತ್ತೆಂದರು. ಹೆದರಿ ಓಡಿದ್ದು ತಮ್ಮ ಹೆಂಗಸರ ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಾಚಾರವಾಗುವಾಗ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತದ್ದು ಹೇಡಿತನದ ಪರಮಾವಧಿ ಎಂದರು. ಚಿತ್ತಗಾಂಗ್ ಶಸ್ತ್ರಾಗಾರದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದವನು ತಾನೆಂದುಕೊಂಡ ಒಬ್ಬ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರನಿಗೆ ಇಂಥ ಧೈರ್ಯಶಾಲಿ ನೀನು ಈ ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಸುಮ್ಮನೇ ಕುಳಿತೆ ಎಂದು ಭರ್ತ್ಸನೆ ಮಾಡಿದರು. “ನಾನು ಅಹಿಂಸಾವಾದಿ, ಆದರೆ ನೀವೆಲ್ಲ ಹಾಗೆ ಆಗಿರೆಂದು ನಾನು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ, ನೀವು ಸಾಯುಧರಾಗಿ ನಿಮ್ಮನ್ನೇಕೆ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ? ೨೦,೦೦೦ ತರುಣರು ಇಂಥ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಅಳಿದಿದ್ದರೂ ನನಗೆ ದುಃಖವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ” ಎಂದವರು ಹಿಂದೂ ನಿಯೋಗಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದರು. ದಿನವೂ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಈ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದರು. ಮಹಿಳೆಯರು ರಜಪೂತ ರಮಣಿಯರಂತೆ ಜೋಹರ್ ಮಾಡಿಯಾದರೂ ಮಾನ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿತ್ತೆಂದರು. ಹಿಂದೂಗಳ ಸಮಸ್ಯೆ ಭಯ-ಭಯವೇ ಅವರನ್ನು ನಿಷ್ಕಹಾಯರಾಗಿ ಮಾಡಿತ್ತಲ್ಲದೆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲ

ಹಿಂದೂಗಳಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯಿಂದಾದರೂ ಆತ್ಮರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿತ್ತೆಂದು ಬೋಧಿಸಿದ ಅವರು, ಮುಸ್ಲಿಮರನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ, ಅವರು ಇನ್ನಷ್ಟು ಕೆರಳಬಹುದೆಂದು ಹೆದರಲಿಲ್ಲ, ಚಂದಪುರದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಕಂಡ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗ್ ನಿಯೋಗ - ಈ ಡಿವಿಜನ್ನಿನಲ್ಲಿ ದಂಗೆಯಾಗಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ಸುಳ್ಳು ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಹಿಂದುಗಳನ್ನು ಮನೆಮಾರು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗಿನ ಹೆಸರು ಕೆಡಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿರಾಶ್ರಿತರ ಪುನರ್ನಿವೇಶನಕ್ಕೆ ಹಿಂದೂ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರೇ ಅಡ್ಡಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಸಾಧಿಸಿತು. “ಇದು ತೀರಾ ನುಂಗಲಾರದಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಗುಳಿಗೆ” ಎಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ಹೇಳಿದರು. ಮುಸ್ಲಿಮರ ಹೆಸರು ಕೆಡಿಸುವುದಕ್ಕೇನೇ ಹಿಂದುಗಳು ತಮ್ಮ ಮನೆಮಾರು, ವಸ್ತು ಒಡವೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ನಂಬಬೇಕೆ? ಕೊನೆಗೆ ನಿಯೋಗದವರು ಅಷ್ಟಷ್ಟು ಅತ್ಯಾಚಾರವಾಗಿದೆಯೆಂದೊಪ್ಪಲೇ ಬೇಕಾಯಿತು. “ಆದರೆ ನಾವು ಹಿಂದೂ ಮುಂದಾಳುಗಳೊಡನೆ ಒಳನಾಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಶಾಂತಿ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ಅವರು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ, ನಮ್ಮನ್ನು ನಂಬುವುದಿಲ್ಲ” ಎಂದನೊಬ್ಬ. “ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ, ನಾನು ನಂಬುತ್ತೇನೆ. ನೀವೂ ನಾವೂ ಹಳ್ಳಿ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗುವಾ” ಎಂದರು ಗಾಂಧೀಜಿ. ಆತನ ಬಾಯಿ ಕಟ್ಟಿತು.

ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಸಂಚಾರ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಚಂದಪುರದಿಂದ ೩೦ ಮೈಲು ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಲಕ್ಷಾಮ್‌ನಲ್ಲಿ ಅವರು ಹಿಂದುಗಳಿಗೆ “ಪೂರ್ವ ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ಏಕಾಂಗಿ

ತರುಣಿಯೊಬ್ಬಳು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಮುಸ್ಲಿಮರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವವರೆಗೂ ನಾನು ಈ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಕದಲುವುದಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಆದರೆ “ಮಿಲಿಟರಿ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ನಂಬಬೇಡಿ. ಮಿಲಿಟರಿಯವರನ್ನು ಯಾರು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆಂದು ಅವರನ್ನು ಕೇಳಿರಿ. ದೇವರು ಎಂದವರು ಹೇಳುವರು. ನೀವೂ ದೇವರನ್ನು ನಂಬಿ ಧೈರ್ಯ ತಾಳಿ.” ಚೌಮುಹಾನಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಭೆಗೆ ೧೫,೦೦೦ ಜನ ನೆರೆದಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ೧೨,೦೦೦ ಜನ ಮುಸ್ಲಿಮರಾಗಿರಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗೂ ತಮಗೂ ಹಳೆಗಾಲದಿಂದ ಇದ್ದ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸಿದರು. “ಇದೇ ಪೂರ್ವ ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ಖಿಲಾಫತ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಬಂಧುಗಳು ಮುಸ್ಲಿಂ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಭೆಗೆ ಬರಬೇಕಾದರೆ ತಮ್ಮ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಪಟ್ಟಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ನನಗೆ ಮಾತ್ರ ಯಾವ ನಿರ್ಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ ಇಂಥ ಜನಾನಾ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವಿತ್ತು” ಎಂದರು. ಆಮೇಲೆ ಹಿಂದೂ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮಾನಭಂಗ, ಒತ್ತಾಯದ ಮತಾಂತರ, ದೇವಾಲಯಗಳ ನಾಶ - ಇವೆಲ್ಲ ಕುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲ ಎಂದರು. ಗೋಪೇರ್‌ಬಾಗಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಗಳನ್ನು ಕೊಂದು ರಾಶಿ ಹಾಕಿ ಸುಟ್ಟ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಕರಕಿದ ಎಲುವುಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಇದ್ದವು. ೬,೦೦೦ ನಿರಾಶ್ರಿತರ ಶಿಬಿರವಾಗಿದ್ದ ದತ್ತಪಾಡಾದಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗ್ ಸದಸ್ಯರನ್ನೊಳಗೊಂಡ ನಿಯೋಗದೊಡನೆ, ಊರು ಬಿಟ್ಟವರನ್ನು ಪುನಃ ಅವರ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಮರಳಿಸುವ ವಿಚಾರ ಚರ್ಚಿಸಿದರು.

ಹಿಂದುಗಳು ಹಿಂದಿನದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮರೆತು ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಮರಳಬೇಕೆಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ವಾದಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಇದರರ್ಥ ಹಿಂದುಗಳು ಹೇಡಿಗಳಾಗಬೇಕೆಂದಿಲ್ಲ. ಯಾವುದೇ ರಾಜಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವೊಂದು ಪಕ್ಷವೂ ಅವಮಾನಕ್ಕೆ ತಲೆವಾಗಬೇಕಾಗುವುದಾದರೆ ತಾವು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವವರಲ್ಲ. ಹೀಗೆಂದು ಅವರು ಮುಸ್ಲಿಂ ಮುಂದಾಳುಗಳ ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗ್ ಸರಕಾರದ ಹೇಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಒರೆಗೆ ಹಚ್ಚುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿದರು: “ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಹಿಂದುಗಳೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರೂ ಪುನಃ ಸ್ನೇಹಿತರಾಗಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆದರೆ ಹಿಂದುಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಬಹಳವಾಗಿ ಸಂಕಟಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ; ಈಗಲೂ ಪಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಅವರನ್ನು ತಿರುಗಿ ತಂತಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಹೋಗಲು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲು ನನಗೊಂದು ಆಶ್ವಾಸನ ಬೇಕು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಒಬ್ಬನೇ ಒಬ್ಬ ಒಳ್ಳೇ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಮತ್ತು ಒಬ್ಬನೇ ಒಬ್ಬ ಒಳ್ಳೇ ಹಿಂದು ಮುಂದೆ ಬರಲಿ. ಅವರು ಹಿಂದುಗಳಿಗೆ ರಕ್ಷಣೆಯ ನಂಬಿಕೆ ಕೊಡಲಿ. ಆಮೇಲೆ ನಿರ್ವಾಸಿತ ಹಿಂದುಗಳನ್ನು ಮರಳಿ ಕರೆದೊಯ್ಯಲಿ. ಹಿಂದುವನ್ನು ನಾನು ಒದಗಿಸುತ್ತೇನೆ. ಮುಸ್ಲಿಮರನ್ನು ಲೀಗ್ ಸರಕಾರ ಒದಗಿಸಲಿ” ಹಿಂದುಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಈ ಕೊಡುಗೆಗೆ ಗೊಣಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಿಂದೆ ತೊಂದರೆ ಎದ್ದಾಗ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಹೀಗೇ ಆಶ್ವಾಸನೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಆಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಕೈಬಿಟ್ಟರು. ಅವರನ್ನು ಮತ್ತೆ ನಂಬೋಣ ಹೇಗೆ ? -

ಎಂದವರು ದೂರಿದರು. ಆದರೆ ಗಾಂಧೀಜಿ, ಇಲ್ಲ, ಈಗ ಮುಸ್ಲಿಮರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಬಂದಿದೆ. ಸರಕಾರವೂ ನಿಮ್ಮ ನೆರವಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಆಶ್ವಾಸನ ಕೊಟ್ಟರು. ಮುಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಊರಿಂದೂರಿಗೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತ ಗಾಂಧೀಜಿ ಇದೇ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಪುನರುಚ್ಚರಿಸುತ್ತ ಹೋದರು.

ಆದರೆ ವಿಷಯ ಇಷ್ಟು ಸುಲಭವಿಲ್ಲೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಮನದಟ್ಟಾಯಿತು. ಧ್ವಂಸವಾದ ಹಿಂದೂ ದೇವಾಲಯಗಳು, ನಂದೀಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಗಾಹುತಿಯಾದ ೬೦೦ ಮನೆಗಳು, ಸತ್ತವರ ಎಲುವುಗಳು, ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಮತಾಂತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಗೋಳೋ ಎಂದಳುವ ಕುಂಕುಮ ಕಂಕಣವಿರಹಿತರಾದ ಹಿಂದೂ ಮಹಿಳೆಯರು - ಈ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ಕಂಡಂತೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಹೃದಯದ ನೋವು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಗಳು ತಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಮರಳಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡರೂ ಮುಸ್ಲಿಮರು ಅದನ್ನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಯಿತು. ಮರಳುವ ಹಿಂದುಗಳನ್ನು ತಡೆದ ಘಟನೆಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಕೊನೆಗೆ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗಿನವರು ಹೇಳದ ಹೊರತು ಮುಸ್ಲಿಮರು ಹಿಂದುಗಳನ್ನು ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಮರಳಿ ಸ್ವಾಗತಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಮಾತು ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು. ಮೊದ ಮೊದಲು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಕಡೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಮುಸ್ಲಿಮರು ಈಗ ಮುಖ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದ್ದರು. ಸಭೆಗಳಿಗೂ ಮುಸ್ಲಿಮರ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು.

ನೌಖಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಒಂದು ವಾರದೊಳಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಮತ್ತೊಂದು ಧಾಷ್ಠ್ಯದ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗನ್ನೂ ಸರಕಾರವನ್ನೂ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ತಂಡವನ್ನು ಒಡೆದು ಚದುರಿಸಲಾಗುವುದು, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸದಸ್ಯರೂ ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ-ಗಂಡಸಾಗಲಿ ಹೆಂಗಸಾಗಲಿ - ಒಂದು ಸಂತ್ರಸ್ತ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಆ ಗ್ರಾಮದ ಹಿಂದುಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ತಮ್ಮ ಜೀವವನ್ನು ಜಾಮೀನಾಗಿ ಒಡ್ಡುವರು. ಸ್ವತಃ ಗಾಂಧೀಜಿಯೂ ಈ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಒಳಪಡುವವರಿದ್ದರು. ಕೇವಲ ಬಂಗಾಲಿ ದುಭಾಷಿಯಾಗಿ ನಿರ್ಮಲ ಕುಮಾರ ಬೋಸರು ಮತ್ತು ಬಂಗಾಲಿ ಅರಿಯದ ಮಲಯಾಳಿ ಕಾರ್ಯಕರ್ತ ಪರಶುರಾಮರು ತಮ್ಮೊಡನೆ ಇರುವರು.

ಗಾಂಧಿ ತಂಡದವರು ಕೊಂಚ ಚಿಂತಿತರಾದರು. ಮೊನ್ನೆ ತಾನೆ ಒಬ್ಬ ಕಾರ್ಯಕರ್ತನ ಕೊಲೆಯಾಗಿತ್ತು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದವರು ತಮ್ಮನ್ನು ತೊರೆದು ಹೋಗಲಿ ಎಂದರು. “ಬಂಗಾಲಿ ನಾರಿಯರಿಂದು ನಿಸ್ಸಹಾಯರೂ ದಾಂತರೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ನಾನು ನನ್ನ ಸಂಗಡಿಗರೂ ಮಾಡುವ ತ್ಯಾಗದಿಂದಲೇ ಸ್ವಾಭಿಮಾನದಿಂದ ಮರಣವನ್ನಪ್ಪುವ ಕಲೆ ಅವರಿಗೆ ಹೃದ್ಯತವಾಗಬಹುದಷ್ಟೇ. ಈ ಕ್ರಮ ಕೈಕೊಂಡ ಹೊರತು ನನ್ನ ಅಹಿಂಸೆ ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೇ ಉಳಿದೀತು” ಎಂದವರು ಪಟ್ಟು ಹಿಡಿದರು.

ಹೀಗೆ ತಂಡವನ್ನೊಡೆಯುವ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಗಾಂಧೀಜಿ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ, “ನನಗೆ ಯಾವನಾದರೊಬ್ಬ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗ್ ಸದಸ್ಯನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಸತಿ ಹೂಡುವ ಆಸೆಯಾಗಿದೆ” ಎಂದು ಮಂತ್ರಿ ಶಂಸುದ್ದೀನರಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿದರು. ಮಂತ್ರಿಗಳು ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಭಿಭೂತರಾದರು. ಆದರೆ ಯಾವ ಲೀಗ್ ಸದಸ್ಯನೂ ಅವರ ರಕ್ಷಣೆಯ ಹೊಣೆ ಹೊರಲು ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಿದ್ಧನಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಇಲ್ಲ, ಹೃದಯ ಪರಿವರ್ತನೆ ಇನ್ನೂ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಪಹೃತ ನಾರಿಯರನ್ನು ಮುಸ್ಲಿಮರು ತಾವಾಗಿ ತಂದೊಪ್ಪಿಸುವುದು ವಿರಳವಾಗಿತ್ತು. ಕೆಲವರ ಪತ್ನಿಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಪೊಲೀಸರ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಅಪಹೃತ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ತಿರುಗಿ ಪಡೆಯುವುದೂ ಕಷ್ಟವೇ ಆಗಿತ್ತು.

ನವಂಬರ್ ೨೦ರಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ಕಾಜೀರ್‌ಖಿಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಶಿಬಿರವನ್ನು ಒಡೆದು ಚದುರಿಸಿದರು. ಅವರೂ ಅವರ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಪ್ಯಾರೇಲಾಲರೂ “ಹರಿಜನ” ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಲೇಖನ ಬರೆಯುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಿಂದಲೂ ಮುಕ್ತರಾಗಿ ಅದನ್ನು ಸೇವಾಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಿಶೋರಲಾಲ ಮಶುವಾಲಾ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟರು. ಹೊರಗಿನಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆರವು ನೀಡಲು ಬರುವಾಗ ಬರೆದ ಎಷ್ಟೋ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಗೆ, “ಈಗ ಬೇಡ, ಇಲ್ಲಿನ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ನನಗೇ ಬೆಳಕು ಕಂಡಿಲ್ಲ. ಕಂಡ ಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕರೆಸುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಬರೆದರು. ಮತ್ತು ಗದಗದ ಸ್ವರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ವಿದಾಯ ಪಡೆದು ತಂಡ ಚದುರಿತು. ಒಂದೂವರೆ ತಿಂಗಳ ಹಿಂದೆ ೨೨ನೇ ಜನವರಿಯನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದ ಫುಫ್ಫಿನ ಮುದುಕ ದೋಣಿಯೇರಿ ನಾಲ್ಕು ಮೈಲು ದೂರ ಶ್ರೀರಾಮಪುರದಲ್ಲಿ ವಸತಿ ಹೂಡಲು ಹೊರಟರು. ಇದು ಸಂಕಟಗ್ರಸ್ತವಾಗಿ ಧ್ವಂಸವಾಗಿದ್ದ ಗ್ರಾಮವಾಗಿತ್ತು.

ಈ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಕೆಲಕಾಲ ನೆಲಸಿ ಸುತ್ತಲಿನ ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೆ ಭೆಟ್ಟಿ ಕೊಟ್ಟು ಶಾಂತಿ ಸಂವೇಶ ಬೀರುವುದು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಗುರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಸ್ಥಳೀಯ ಮುಸ್ಲಿಮರು ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಸಂದರ್ಶನವೀಯಲು ಆಮಂತ್ರಿಸಿದ್ದರು. ಮನೆ ಮನೆಗೂ ಹೋಗಿ, ಜನರೊಡನೆ ಬೆರೆತು ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅವರ ಮುಂದೆ ತೆರೆದಿಡಲು ಯತ್ನಿಸಲು ತಾವು ಬಂದಿದ್ದಾಗಿ ಅವರು ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರು.

ಗಾಂಧೀಜಿ ತಮ್ಮನ್ನಾಗಲಿ ತಮ್ಮ ೧೫ ಶಿಷ್ಯರನ್ನಾಗಲಿ ಸಡಿಲಾಗಿ ವರ್ತಿಸಲು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಪ್ಯಾರೇಲಾಲ, ಅವರು ತಂಗಿ ಡಾಕ್ಟರ್ ಸುಶೀಲಾ ನಯ್ಯರ್, ಸುಚೇತಾ ಕೃಪಲಾನಿ, ಕನೂ ಗಾಂಧೀ, ಅವರ ಹೆಂಡತಿ ಆಭಾ ಮತ್ತು ಇತರರನ್ನು ಒಂಟೊಂಟಿಯಾಗಿ ದೂರದೂರದ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಕಳಿಸಲಾಯಿತು. ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವು ಹೊರಗಿನ ಸಂಪರ್ಕವಿಲ್ಲದವಾಗಿದ್ದವು;

ಈ ಶಾಂತಿ ಸ್ಥಾಪಕರ ಬಗ್ಗೆ ರೋಷಗ್ರಸ್ತವಾಗಿದ್ದವು. “ಈ ಹಿಂದೂ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರೊಡನೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಕಾರ್ಯಕರ್ತನನ್ನೂ ಈ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಡಬೇಕೆಂಬುದು ನನ್ನ ವಿಚಾರ. ಮುಸ್ಲಿಂ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರನ್ನೊದಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಾನು ಸುಹ್ರವರ್ದಿ ಮತ್ತು ಶಂಸುದ್ದೀನ್ ಸಾಹೇಬರನ್ನವಲಂಬಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ ಮುಸ್ಲಿಂ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಸಿಗುವವರೆಗೆ ನಾವು ಸುಮ್ಮನಿರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕಾರ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿಬಿಡುತ್ತೇವೆ” ಎಂದವರು ಮೊದಲ ದಿನವೇ ಸಾರಿದರು.

ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಯ ಕೊಂಪೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸತೊಡಗಿದ ಈ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಜೀವನ ಸುಗಮವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ನಿರಂತರವಾದ ಅಪಾಯ ಇದ್ದೇ ಇತ್ತು. ಸಾಲದ್ದಕ್ಕೆ ಜಡ್ಡು ಜಾಪತ್ತು ಬೇರೆ. ಸ್ವತಃ ಪ್ಯಾರೇಲಾಲರಿಗೊಮ್ಮೆ ಈ ಜವುಗುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಹಬ್ಬಿದ್ದ ಮಲೆಜ್ಜರ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿತು. ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದ ಅವರು ತಮ್ಮ ತಂಗಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಡೆ ಕಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು. ಗಾಂಧೀಜಿ ನಿರ್ದಯವಾಗಿ ಉತ್ತರ ಬರೆದರು : “ಜ್ಜರ ಬಂದರೆ (ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು) ಅಲ್ಲೇ ಇದ್ದು ತಂತಾನೆ ಗುಣಹೊಂದಬೇಕು ಇಲ್ಲವೇ ಸಾಯಬೇಕು. ಅರ್ಥಾತ್ ಅವರು ಹಳ್ಳಿ ಮದ್ದನ್ನೂ ನಿಸರ್ಗದ ಪಂಚಭೂತಾತ್ಮಕ ಔಷಧಗಳನ್ನೂ ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕು. ಸುಶೀಲಾಗೆ ಅವಳದೇ ಹಳ್ಳಿ ಇದೆ. ಅವಳು ಅಲ್ಲೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕು.”

ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಅಷ್ಟೆ. ಅವರ ರಾಶಿ ರಾಶಿ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರವನ್ನು - ಕೆಲ ವೇಳೆ ಕೇಂದ್ರ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಸಂಗಡ - ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸೈನೋಗ್ರಾಫರ್ ಪರಶುರಾಮ, ದುಭಾಷಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನಿರ್ಮಲಕುಮಾರ, ಅಡಿಗೆ ಮೊದಲಾದ್ದಕ್ಕೆ ಮನು ಗಾಂಧಿ ಇಷ್ಟೇ ಜನ. ಗಾಂಧೀಜಿ ತಮ್ಮ ಇತರ ಕೆಲಸಗಳ ನಡುವೆಯೂ ತಮ್ಮ ಹಾಸಿಗೆ ತಾವೇ ಅಣಿಗೊಳಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು; ಅಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮನೂಗೆ ನೆರವಾಗುತ್ತಿದ್ದರು; ಗುಡಿಸಲ ಬಳಿದು ಕಸ ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕಾಲುವೆ ಹಳ್ಳಗಳಿಂದ ಗೀಚುಗೀಚಾದ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಓಡಾಡಬೇಕಾದರೂ ಬಿದಿರುಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ಮಾಡಿದ ಅಗಲ ಕಿರಿದಾದ ಸಾರವನ್ನು ದಾಟಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವಾಗ ಸಮತೋಲಕೆಂದು ಒಂದು ಉದ್ದನ್ನ ಬಿದಿರು ಗಳವನ್ನು ಅಣಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಒಮ್ಮೆ ಸಾರವನ್ನು ದಾಟುವಾಗ ಸಾರ ನಡುಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಹಳ್ಳದಲ್ಲಿ ಬೀಳುವಂತೆ ಕಂಡಿತು. ಆದರೆ ಹೇಗೋ ಸಾವರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇದು ದಿನದಿಂದ ದಿನಕ್ಕೆ ನಿರಂತರ ಸಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಎಪ್ಪತ್ತೇಳರ ಮುದುಕ ಈಗ ದಿನಕ್ಕೆ ಹದಿನೆಂಟು ಗಂಟೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಬೆಳಗಿನ ಜಾವ ನಾಲ್ಕು ಗಂಟೆಗೆ ಏಳಬೇಕು. ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಿ, ಮಧುಮಿಶ್ರಿತವಾದ ಎಂಟೊಂಪು ಬಿಸಿನೀರು ಕುಡಿದು ಚಿಮಣಿ ಎಣ್ಣೆ ದೀಪದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಓದು ಬರಹ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು. ಈ ನಡುವೆ ಬಂಗಾಲಿ ಕಲಿಯುವ ಛಲ ಬೇರೆ. ಆರೂವರೆ ಗಂಟೆಗೆ ನೆರೆ ಗ್ರಾಮಗಳ ಯಾತ್ರೆ ಆರಂಭ. ನೊಂದವರ ಕಣ್ಣೀರು ಒರೆಸುವುದು, ಧೈರ್ಯ ಕೊಡುವುದು, ಮುಸ್ಲಿಮರ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವನ್ನು ಜಾಗರಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುವುದು. ಇದು ಅವರ ಹಾಗೂ ಅವರ ೧೫ ಶಿಷ್ಯರ ನಿತ್ಯಕ್ರಮವಾಗಿತ್ತು.

ಶ್ರೀರಾಮಪುರದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಜನವರಿ ೧೮ರವರೆಗೂ ಇದ್ದರು. ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ, ಕಛೇರಿಗಳ ಭೇಟಿಗಳಲ್ಲಿ, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಂದರ್ಶನಗಳಲ್ಲಿ ಅದೇ ಅದೇ ಸಂದೇಶ. ಹಿಂದುಗಳಿಗೆ, 'ಅಗತ್ಯ ಬಿದ್ದರೆ ಧೀರರಂತೆ ಜೀವಕೊಡಬೇಕೆ ಹೊರತು ಷಂಡರಂತೆ ಸುಮ್ಮನಿರಬಾರದೆಂಬ ಕರೆ; ಮುಸ್ಲಿಮರಿಗೆ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಬಂದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಮರು ಒಂದಾಗಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆಂಬ ಬುದ್ಧಿವಾದ.

ಪತ್ರಿಕಾಕರ್ತರು ಕಲಕತ್ತೆಯಿಂದ ಸಂದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ದ್ವೇಷವಿರುವಾಗ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ಸ್ಥಳಾಂತರವೇ ಒಳಿತಲ್ಲವೆ? ಎಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯನ್ನು ಕೇಳಲಾಯಿತು. ಇಂಥ "ಹತಾಶೆಯ ಸೂಚನೆ"ಯನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿ ಕ್ಷಣವೂ ಯೋಚಿಸದೆ ತಳ್ಳಿಹಾಕಿದರು. ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ನೌಖಾಲಿ ಟಿಪ್ಪೇರಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅನ್ಯಾಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಿಂದೂ ಮಹಿಳೆಯರ ಮೇಲೆ ಆದ ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವಾಗ ಅವರ ಮಾತುಗಳು ದ್ರೌಪದಿಯ ವಸ್ತ್ರಾಪಹರಣವನ್ನು ಕುರಿತು ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಕೃಷ್ಣ ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುವಂತಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣನಂತೆ ಇವರು ಕುರುಕುಲ ನಾಶದ ಬದಲು ಕುರು-ಪಾಂಡವರ ಪುನರೈಕ್ಯದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದರು.

ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಬದಲಾವಣೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿತ್ತು. ಶಂಸುದ್ದೀನರ ಮುಂದೆ ಮೂವತ್ತು ಜನ ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಮ್ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ತಂಡವೊಂದು ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಪುನರ್ನಿವೇಶನ ಯೋಜನೆ ಹಾಕಿತು. ಬಂಗಾಲ ಸರ್ಕಾರದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಇದು ಹೃದಯ ಪರಿವರ್ತನೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಅದು ಯೋಜನಾ ಪರಿವರ್ತನೆ ಮಾತ್ರ ಇರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ ಎಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿದರು. ಲೀಗಿನವರಿಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ನೌಖಾಲಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ಅಷ್ಟು ಇಷ್ಟವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ಅವರು ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಹೇಳಿಕೆಗಳಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಇರವು ಸರ್ಕಾರದ ಪುನರ್ನಿವೇಶನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನಕಾರಿಯಾಗಿದೆ.; ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗಿಗೆ ಶಾಂತಿಸ್ಥಾಪನೆಯ ಕೀರ್ತಿ ಸಿಗಬಾರದೆಂಬುದೇ ಇದರ ಗುರಿ ಎಂಬ ಆಕ್ಷೇಪಗಳು

ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಸಂತ್ರಸ್ತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಗುಟ್ಟಾಗಿ ಹಿಂದುಗಳ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನ್ನು ಸಂಘಟಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ಸುಳ್ಳು ಸುದ್ದಿ ಹಬ್ಬಿಸಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಮಣಿಯಲಿಲ್ಲ, ನೌಖಾಲಿಯಲ್ಲೇ ನಾನು ನನ್ನನ್ನು ಹುಗಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ ಎಂದವರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಂಗಾಲ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೂ ಅವರನ್ನು ಹೋಗಿರಿ ಎನ್ನುವ ಧೈರ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗಲೇ ತನಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಅಪಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಇಷ್ಟ ಅದಕ್ಕಿರಲಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಹಿಂದುಗಳಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ, ಧೈರ್ಯ ಮೂಡತೊಡಗಿತ್ತು. ದೂರದೂರದಿಂದ ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ರಾಮಧುನ್ ಭಜನೆ ಮಾಡುತ್ತ ಅವರು ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಭೆಗಳಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಹೃದಯ ನಸುವಾದರೂ ಅರಳುತ್ತಿತ್ತು.

ಹೊರಗೆ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತರವಾದ ಘಟನೆಗಳು ಜರಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಸೇರಿದ ಲೀಗು ಘಟನಾ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟುಂಟುಮಾಡಿತ್ತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಸಲಹೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವರು ಇದ್ದಲ್ಲಿಂದಲೇ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿದರಲ್ಲದೆ ಕದಲಲಿಲ್ಲ. ಡಿಸೆಂಬರ್ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಕೃಪಲಾನಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ನೆಹರೂ ಶ್ರೀರಾಮಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಸಲಹೆ ಪಡೆದು ಹೋದರು. ಸರೋಜಿನಿ ನಾಯಡು ಅವರು ಒಂದು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ “ಪ್ರಿಯ ಯಾತ್ರಿಕನೇ, ಪ್ರೇಮ ಭರವಸೆಗಳ ನಿನ್ನ ಯಾತ್ರೆ ಸಾಗಲಿ. ನಿನ್ನೊಡನೆ ದೇವರಿದ್ದಾನೆ. ನಿನಗಾಗಿ ನನಗೆ ಭಯವಿಲ್ಲ, ನಿನ್ನ ಧೈರ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸ ಮಾತ್ರ ಇದೆ” ಎಂದಿದ್ದರು. ಭಯ—ಆದರ ನಿವೃತ್ತಿಗಾಗಿಯೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಹೊರಟಿದ್ದರು.

ಶ್ರೀರಾಮಪುರದ ಆರು ವಾರಗಳ ವಾಸ್ತವ್ಯದ ನಂತರ ಗಾಂಧೀಜಿ ತಮ್ಮ ಶಾಂತಿಯಾತ್ಮೆಯ ಹೊಸ ಪರ್ವವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ದೇಶ ದೇಶಾಂತರಗಳಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ನವವರ್ಷದ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಅವರು ಹಳ್ಳಿಗರಲ್ಲಿ ಹಂಚಿ ಜನವರಿ ೨ರಂದು ಮುಂಜಾನೆ ತಮ್ಮ ಉದ್ದನ್ನ ಬದಿರ ಊರುಗೋಲನ್ನು ಹಿಡಿದು ಪಾದಯಾತ್ರೆಯನ್ನಾರಂಭಿಸಿದರು. ದಿನಕ್ಕೆ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಗೆ ಸಂದರ್ಶನವೀಯುವುದು. ಜನರೊಡನೆ-ಹಿಂದೂಗಳೊಡನೆಯೂ ಮುಸ್ಲಿಮರೊಡನೆಯೂ-ಬೆರೆಯುವುದು ಅವರ ಯೋಜನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಚಪ್ಪಲಿಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದ್ದರು. ನೌಖಾಲಿಯ ನೆಲ ಮೆತ್ತಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಚಪ್ಪಲಿಗಳ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮೇಲಾಗಿ ತಮ್ಮದು ಇದು ಯಾತ್ರೆ. ಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೋಗುವವರು ಬರಿಗಾಲಲ್ಲೇ ಹೋಗುವುದು ತಾನೆ ಹಿಂದೂ ಸಂಪ್ರದಾಯ!

ಅವರೊಡನೆ ಇದ್ದವರು ನಾಲ್ಕೇ ಸಂಗಡಿಗರು. ನಿರ್ಮಲಕುಮಾರ ಬೋಸ್, ಮನು ಗಾಂಧಿ, ಪರಶುರಾಮ ಮತ್ತು ರಾಮಚಂದ್ರನ್, ಮತ್ತಾರು ತಮ್ಮನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದರೂ ಸುಮಾರು ನೂರು ಜನ ಹಳ್ಳಿಗರು-ಹೆಚ್ಚಿನವರು ಗಂಡಸರು ಅವರ ಬೆನ್ನ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಪೊಲೀಸ್ ಸುಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟ್ ಅಬ್ದುಲ್ಲಾ ಅವರು ಎಂಟು ಜನ ಸಶಸ್ತ್ರ ಕಾವಲುಗಾರರೊಡನೆ ತಪ್ಪದೆ ಅವರೊಡನಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ಬೇಡವಾದ ಈ ರಕ್ಷಣೆ ಕೆಲ ವೇಳೆ ಅಪ್ರಿಯ ಪ್ರಸಂಗಗಳಿಗೆಡೆ ಕೊಡುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ಸಲ ಕೆಲ ಮುಸ್ಲಿಮರು ಗಾಂಧೀಜಿಯನ್ನು ಕಾಣಬಯಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದೂ ಪೊಲೀಸರನ್ನು ನೋಡಿ ಅಂಜುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದೂ ತಿಳಿಯಿತು. ಕೊನೆಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಕೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಪೊಲೀಸರು ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಗಿಂತ ಮುಂದೆ ನಡೆಯತೊಡಗಿದರು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಚಂಗೀರ್‌ಗಾಂವ್‌ನಲ್ಲಿ ಮೌಲವಿ ಫಜಲುಲ್ ಹಕ್ ಎಂಬವರು ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು. ಫಲಗಳನ್ನಿತ್ತರು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲೇ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಂಚಿದರು.

ಪೊಲೀಸ್ ರಕ್ಷಣೆ ಬೇಡವೆಂದವರು ಜನರಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಸರಕಾರಕ್ಕೂ ಬರೆದರು. ಸರಕಾರ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ.

ಈ ಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಒಟ್ಟು ೪೭ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಸಂಚರಿಸಿದರು. ದಿನವೂ ಮುಂಜಾನೆ ಹೊರಟು ನಡೆಯುತ್ತ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ತಲಪುವುದು, ಅಲ್ಲಿಯೇ ದೊರೆತ ಆಹಾರದ ಸೇವನೆ, ವಿಶ್ರಾಂತಿ. ಆಗಂತುಕರ ಸಂದರ್ಶನ, ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಭೆ. ದಿನ ದಿನವೂ ಅದೇ ಸಂದೇಶ. ಹಿಂದೂಗಳಿಗೆ ಶೂರರಾಗಿರಲು ಕರೆ. ಮುಸ್ಲಿಮರಿಗೆ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಯ ಸಂದೇಶ. ಹಿಂದುಗಳ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ಖಂಡನೆ. ಮುಸ್ಲಿಮ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಗೋಷೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಬೆಳಕು ಕಾಣುವುದಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗೀಯ ಹಿಂದುಗಳಿಗೆ ಸರಕಾರಿ ನೆರವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸದೆ ಕೂಲಿನಾಲಿ ಮಾಡಿ ಬಾಳನ್ನು ಪುನಃ ಕಟ್ಟಲು ಸೂಚನೆ. ಮುಸ್ಲಿಮರಿಗೆ ಅವರ ಹುಚ್ಚಿಗೆ ತುತ್ತಾದ ಹಿಂದುಗಳ ಪುನರ್ನಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ನೆರವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಬಿನ್ನಹ. ಪೂರ್ವ ಬಂಗಾಲದ ಕೆರೆಕುಂಟೆ ಕಾಲುವೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತುಂಬಿ ಹೊಲಸಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಜಲಸಸ್ಯವನ್ನು ಜನರು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಕಿತ್ತು ಹಾಕಿದರೆ ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೂ ನೀರಾವರಿಗೂ ಎಷ್ಟು ಅನುಕೂಲ ಎಂದು ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಸೂಚನೆ.

ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿ ಘಟನೆಗಳಿಗೆ ಕೊರತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಚಂದೀಪುರದ ಆ ಕುರುಡಿ ಗಲಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವಳು ತನ್ನ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಅವಳಿಗೆ ಏನು ಬೇಕಾಗಿತ್ತು?—ಬರೇ ಗಾಂಧೀ ದರ್ಶನ. ಅವಳಿಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಏನು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಬಹುದಿತ್ತು.

“ಹೊರಗಣ್ಣಿಗಿಂತ ಒಳಗಣ್ಣು ಮಹತ್ವ ಹೆಚ್ಚು ಅದನ್ನು ತೆರೆಯುವ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ನಾನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.” ಮುದುಕಿ ಸಮಾಧಾನಗೊಂಡು ಹಿಂದಿರುಗಿದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಮಹಾತ್ಮರ ದರ್ಶನಲಾಭವಾಗಿತ್ತು!

ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮಹಿಳೆ ತನ್ನ ಕೊಲೆಯಾದ ಗಂಡನ ತೊಡೆಯ ಅರೆಸುಟ್ಟ ಅಸ್ತಿಯನ್ನು ಪವಿತ್ರ ಸ್ಮರಣೆಗಾಗಿ ಸಂಗಡ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಅವಳಿಗೆ ಭೌತಿಕ ಅವಶೇಷಗಳು ಪವಿತ್ರ ಸ್ಮಾರಕಗಳಾಗಲಾರವೆಂದು ಉಪದೇಶಿಸಿದರು. ಇತರ ಮಹಿಳೆಯರು ತಮ್ಮ ಕಷ್ಟಗಳ ರಾಮಕಥೆಯನ್ನು ತೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿ, ಅವರಿಗೆ ರಾಮನಾಮ ಉಪದೇಶ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಸುದ್ದಿಗಾರರ ಹಾವಳಿ, ಬೇರೆ ವಿರೋಧಿ ಜನಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಪಣವಿಟ್ಟು ಶಾಂತಿ ಸಂದೇಶ ಬೀರುತ್ತ ಹೊರಟ ಮಹಾತ್ಮ “ವಿಶ್ವವಾರ್ತೆ”ಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ. ಗಾಂಧೀಜಿ ತಮಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಚಾರವೂ ಬೇಕಿಲ್ಲ, ಇದು ಪತ್ರಿಕಾ ಪ್ರಚಾರದಿಂದ ಕೈಗೂಡುವ ಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲ, ನಿತ್ಯದ ಅಹಿಂಸಾ ಪ್ರೇಮಸಾಧನೆ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಸುದ್ದಿಗಾರರನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವರಿಂದಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಚಾರದಿಂದ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಹಾಯವೂ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಮೇರಿಕದ ನಿಗ್ರೋ ಕ್ರೈಸ್ತ ಸೇವಾಸಂಘವೊಂದು ಪರಿಹಾರ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿತ್ತು.

ಪರಪ್ರಾಂತಗಳ ಮುಸ್ಲಿಮರು ಕೂಡ ಕೈಯಾಸರೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಂಜಾಬಿನಿಂದ ಅಹಮದಿಯಾ ಪಂಥದವರು ಸಹಾಯಧನ ಕಳಿಸಿದ್ದರು. ಇಸ್ಲಾಮಿನ ಪ್ರಕಾರ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿರುವವರು ಯಾವ ಧರ್ಮದವರಿದ್ದರೂ ಅವರ ನೆರವಿಗೆ ಹೋಗುವುದು ಮುಸ್ಲಿಮರ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಅವರು ಬರೆದಿದ್ದರು.

ಅಲೀಗಡದಿಂದ ಮುಸ್ಲಿಂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗಿನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯೇ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಐಕ್ಯಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಪತ್ರ ಬರೆದು ಪಾಕಿಸ್ತಾನವೇ ಇರಲಿ, ಅಖಂಡ ಹಿಂದುಸ್ತಾನವೇ ಇರಲಿ ಹಿಂದೂ, ಮುಸ್ಲಿಮರೊಳಗೆ ಸೌಹಾರ್ದವಿಲ್ಲದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲವೆಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಿದ್ದ.

ಆದರೂ ಗಾಂಧೀಜಿ, ಇನ್ನೂ ಕತ್ತಲೆಯೇ ಸುತ್ತುವರಿದಿದೆ; ಮತ್ತೆತ್ತಲೂ ಅಸತ್ಯ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಮುಸ್ಲಿಮರು ಇನ್ನೂ ಅವರನ್ನು ಸಂದೇಹ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಅವರಿಗೆ ಅನಿಸಿತ್ತು. ಎದುರು ಕಂಡ ಪ್ರತಿ ಮುಸ್ಲಿಮನನ್ನೂ ಅಭಿವಂದಿಸುವುದನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿ ರೂಢಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಂದಲೂ ಪ್ರತಿವಂದನೆ

ದೊರೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅನೇಕ ದಿನಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ಲಮತಾರ್ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಅಸ್ಸಲಾಮಾಲೇಕು. ಹೇಳಿದವರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರತಿವಂದನೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದು.

ದಾಸಾಪಾಡದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಬಡ ಮುಸ್ಲಿಂ ಹೇಳಿದ್ದ. ಆಮೇಲೆ ತನ್ನ ಜಾತಿಯವರ ರೋಷಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ಆತ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಮುಸ್ಲಿಮರ ಮನಸ್ಸು ಐಕ್ಯಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೂ ಕೆಲ ಪ್ರಬಲ ಜನರು, ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗಿನ ಸದಸ್ಯರು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ನೌಖಾಲಿ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತ ಬಂದಿತ್ತು. ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ನೀವು ಇಲ್ಲಿಗೇಕೆ ಬಂದಿರಿ? ಬಿಹಾರದಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಗಳು ಮುಸ್ಲಿಮರ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಮುಸ್ಲಿಮರಿಗೆ ಮೊದಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿ ನಿಮ್ಮ ಸತ್ಯ-ಅಹಿಂಸೆಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿರಿ-ಈ ತಾತ್ಪರ್ಯದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಇಲ್ಲಿದ್ದೇ ಬಿಹಾರದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಬಲ್ಲೆನೆಂದು ನಾನು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಬರುತ್ತಿರುವ ವರ್ತಮಾನಗಳಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಪರಿಹಾರ ಕಾರ್ಯ ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಜಗಳ ತೆಗೆಯುವುದಕ್ಕೊಂದೇ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ಗಾಂಧೀಜಿ ನಾನಿಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಮರಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹ ಕುದುರಿಸಲು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ, ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ವಾದ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ನೇರವಾಗಿ ಹೇಳಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಹಿಂದುಗಳಿಗೆ ಮುಸ್ಲಿಮರನ್ನು ಕೆರಳಿಸಬಹುದಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಎತ್ತುವುದಕ್ಕೂ ಅವರು ಅವಕಾಶವೀಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಹೀನವಾದ ವಿರೋಧವೂ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಎದುರಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಜಗತ್ಪುರಕ್ಕೆ ಅವರು ನಡೆಯುವ ಕಾಲಾರಿಯನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ಜನರೂ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರೂ ಗುಡಿಸಿ ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಬರುವಾಗ ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಸೆಗಣಿ ಮತ್ತು ಆದಕ್ಕೂ ಅಸಹ್ಯವಾದ ಹೊಲಸನ್ನು ಯಾರೋ ಚೆಲ್ಲಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಎಗರಾಡಲಿಲ್ಲ. ಇದು ಅವರ ಒಳಗಿನ ರೋಷವನ್ನು ಹೊರದಬ್ಬಿ ಒಳಿತನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಎಂದರವರು. ಈ ಬಗೆಯ ಸ್ವಾಗತವನ್ನು ಮುಂದೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

“ನನ್ನ ಅಹಿಂಸೆಯಲ್ಲೇ ಏನೋ ಕೊರತೆ ಇದೆ. ಅದಕ್ಕೇ ಹೀಗಾಗುತ್ತಿದೆ” ಎಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮತ್ತು ಅವರು ತಮಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗವರು ದಿನವೂ ಹತ್ತು ಗಂಟೆಗೆ ಮಲಗಿ ಎರಡು ಗಂಟೆಗೆ ಎಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರದ ಕೆಲಸ ವಿಪರೀತ ಬೆಳೆದಿತ್ತು. ದಿನವೂ ೯೦ ನಿಮಿಷಗಳ ಕಾಲ ಅವರ ಪಾದಯಾತ್ರೆ ಸಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಯಾತ್ರೆ ಆರಂಭವಾದ ಕೆಲ ದಿನಗಳಲ್ಲೇ ವಿಪರೀತ ಚಳಿಯಿಂದ ಅವರ ಅಂಗಾಲು

ಒಡೆದು ರಕ್ತ ಸೋರತೊಡಗಿತು. ಮನು ಅದಕ್ಕೆ ರಾತ್ರಿ ಎಣ್ಣೆ ಹಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದಳು. ಒಂದು ದಿನ ಅವರು ಹೋಗಬೇಕಾದ ಗ್ರಾಮದ ದೂರವನ್ನು ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ತಪ್ಪಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಎಷ್ಟು ನಡೆದರೂ ಆ ಗ್ರಾಮ ಸಿಗಲೇ ಇಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ತಲೆ ತಿರುಗಿ ಬೀಳುವುದೊಂದೇ ಬಾಕಿ ಎಂಬ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಮರಳಬೇಕಾಯಿತು.

ಅಮಕಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ಆಡಿನ ಹಾಲು ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ತೆಂಗಿನ ಹಾಲನ್ನು ಕುಡಿದರು. ಹೊಟ್ಟೆ ಕೆಟ್ಟು ಬೈಲು ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವುದು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಹಿಂದಿರುಗುವಾಗ ತಲೆ ತಿರುಗಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದರು. ಮನು ಓಡಿಹೋಗಿ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ನಿರ್ಮಲ ಕುಮಾರರನ್ನು ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಕರೆದಳು. ಅನೇಕ ಕ್ಷಣಗಳ ನಂತರ ಗಾಂಧೀಜಿ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು “ನಿರ್ಮಲ ಕುಮಾರರನ್ನೇಕೆ ಕರೆದೆ ರಾಮನಾಮ ಉಚ್ಚರಿಸುವುದು ಬಿಟ್ಟು?” ಎಂದರು. ಡಾ. ಸುಶೀಲಾ ನಯ್ಯರಿಗೆ ಕರೆ ಕಳಿಸುವುದನ್ನು ನಿರ್ಧಾರವಾಗಿ ನಿಷೇಧಿಸಿದ್ದರು. ಪ್ಯಾರೇಲಾಲರಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಿದ್ದೇ ಗಾಂಧೀಜಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸಬೇಕಷ್ಟೇ?

ಸಂಗಡಿಗರನ್ನೂ ಇದೇ ರೀತಿ ದಂಡಿಸುವುದು ಸಾಗಿತ್ತು. ಯಾರ ಮನೆಯಲ್ಲಾದರೂ ತಂಗಿದರೆ ಪಾದಗಳನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕಲ್ಲನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಒಂದು ದಿನ ಒಬ್ಬ ಮುಸ್ಲಿಮನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಂಗಿದಾಗ ಆ ಕಲ್ಲು ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಗಾಂಧೀಜಿ ಮನುವನ್ನು ಅಸಡ್ಡೆಗಾಗಿ ತರಾಟೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಅವಳು ಅದನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮರೆತು ಬಂದಿದ್ದಳು. ಅದನ್ನು ತಾ ಎಂದು ಅವಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದರು. ಸಾಕಷ್ಟು ದೂರವಿದ್ದ ಹಿಂದಿನ ಮನೆಗೆ, ತೋಟ, ಅಡವಿಯ ದಾರಿ. ಪುಂಡರ ಭಯ ಬೇರೆ. ಮನು ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕರನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯಲೇ ಎಂದಳು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಕಠೋರವಾಗಿ ಅವಳಿಗೆ ಏಕಾಕಿ ಹೆಣ್ಣು ಕೂಡ ಆತ್ಮರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಮರ್ಥಳಾಗಬೇಕೆಂಬ ತಮ್ಮ ತತ್ವವನ್ನು ನೆನಪಿಸಿ ಕೊಟ್ಟರು. ವಿಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಹುಡುಗಿ ಹೊರಟುಹೋಗಿ ಕಲ್ಲು ಹುಡುಕಿ ತರಲೇಬೇಕಾಯಿತು.

ಹೀಗೆ ಯಾತ್ರೆ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ನೌಖಾಲಿಯ ಗಡಿದಾಟ ದೇವಿಪುರದಿಂದ ಅವರು ಇನ್ನೊಂದು ಸಂತ್ರಸ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಯಾದ ಟಿಪ್ಪೇರಾಕ್ಕೆ ಹೋದರು (ಫೆಬ್ರವರಿ ೧೮). ಮತ್ತೆ ದಿನಕ್ಕೊಂದು ಗ್ರಾಮದ ಪಾದಯಾತ್ರೆ ಸಾಗಿತು. ಆಮೇಲೆ ದಿನಕ್ಕೊಂದು ಗ್ರಾಮದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಕೊನೆಗೊಳಿಸಿ, ಪರಿಹಾರ ಕಾರ್ಯ ಉಸ್ತುವಾರಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದೇ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಒಂದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ದಿನ ಠಾವು ಮಾಡುವುದು ಸಾಗಿತು.

ಈ ಸುದೀರ್ಘಯಾತ್ರೆಯ ಫಲ ಏನಾಯಿತು? ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಆಗಮನ ಮತ್ತು ಸಂಚಾರ ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿಯೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಮೇಲೆ ಒಳ್ಳೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತ್ತು. ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೆಚ್ಚು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ಕೊಡುವಷ್ಟು ಧೈರ್ಯವೂ ಅನೇಕ ಮುಸಲ್ಮಾನರಲ್ಲಿ ಬಂದಿತ್ತು. ಕೆಲವರಂತೂ ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ತಮ್ಮ ಗೋಷಾ ನಾರಿಯರನ್ನು ತೋರಿಸುವಷ್ಟು ಔದಾರ್ಯ ತೋರಿಸಿದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮೌಲವಿಗಳೂ ಇದ್ದರು.

ಹಿಂದೂಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರು ನಿರಾಶ್ರಿತ ಶಿಬಿರಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೆ ಮರಳಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಂ ಜತೆ ಪರಿಹಾರ ಸಮಿತಿಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದವು. ಕೆಲ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಎಲ್ಲವೂ ಸರಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿರೋಧವೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಶಿರಂದಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯದ ಪವಿತ್ರ ಬಲಿಖಡ್ಗವನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಅನೇಕ ವಸ್ತುಗಳ ಸುಲಿಗೆಯಾಗಿತ್ತು. ಗಾಂಧೀ ಆಶ್ರಮವಾಸಿನಿಯಾದ ಕುಮಾರಿ ಅಮತುಸ್ಸಲಾಮ ಅವರು ಆ ಖಡ್ಗವನ್ನು ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಮರಳಿ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿ ಶಿರಂದಿಯಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ದಿನಗಳು ಕಳೆದರೂ ಖಡ್ಗ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಉಚ್ಚ ಕುಲದ ಈ ಮುಸ್ಲಿಂ ಮಹಿಳೆಯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ೨೪ನೇ ದಿನವನ್ನು ತಲುಪಿದಾಗ ಗಾಂಧೀಜಿ ಅಲ್ಲಿ ಹೋದರು. ಅಂದು ಸ್ಥಳೀಯ ಮುಸ್ಲಿಂ ಪ್ರಮುಖರೆಲ್ಲ ಅಂಕಿತ ಇಕ್ಕೆ ಊರಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ಐಕ್ಯದ ಭರವಸೆ ಪತ್ರವನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದರು. ಖಡ್ಗವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲೆಂದು ಅವರು ಹೇಳಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಈ ಪತ್ರವನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಅಮತುಸ್ಸಲಾಮರಿಗೆ ಉಪವಾಸ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಲು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು. ಇದು ವಿಜಯವೇನೋ ನಿಜ; ಆದರೆ ಪೂರ್ಣ ವಿಜಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಭತಿಯಾಲಪುರದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ಇಬ್ಬರನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಶಾಂತಿಸಮಿತಿಯೊಂದು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಅದರ ಮುಸ್ಲಿಂ ಸದಸ್ಯರು ಗಲಭೆಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ, ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಲೂಟಿಗಾರರನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಅವರು ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿ ಒಪ್ಪಿಸಿದರೇ ಹೊರತು ಬೆಲೆ ಬಾಳುವವುಗಳನ್ನಲ್ಲ. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಬೇರೆಯೂ ಇದ್ದವು. ಸರಕಾರವೂ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತೀವ್ರ ಆಸಕ್ತಿ ವಹಿಸಲಿಲ್ಲ. ಗೊತ್ತಿದ್ದ ಅನೇಕ ಪುಂಡರು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದು ಸಲವಂತೂ ಒಂದು ಮುಸ್ಲಿಂ ಗುಡಿಸಲಿನ ಜಗಲಿಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಅಹಿಂಸಾ ಪ್ರವಚನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅವರ

ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಮಹಾನುಭಾವನೇ ಅನೇಕ ಹಿಂದುಗಳ ಕೊಲೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆಂದು ಯಾರೋ ಚೀಟಿ ಕಳಿಸಿದರು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಅದನ್ನೋದಿ ನಸುನಕ್ಕು ಪ್ರವಚನವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದರು.

ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಶಾಂತಿಯಾತ್ಮೆ ಮುಂದುವರಿದು ಅದು ಫಲ ಬಿಡುವ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆಲ್ಲ ವಿರೋಧದ ಬಲವೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣಿಸಿತು. ಗಲಭೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಲೆ ಸುಲಿಗೆ ಮಾಡಿದವರ ಮೇಲೆ ಹಿಂದುಗಳು ದೂರು ಕೊಟ್ಟು ಅವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ಐಕ್ಯ ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ ಎಂದು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿಯೇ ಅನೇಕ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಳಲಾಯಿತು. ಅಪರಾಧ ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಬಾರದೆಂಬ ಅತಿ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ವಾದವನ್ನು ಈಗ ಮಂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದವರೇ ಕೆಲ ಕಾಲದ ಹಿಂದೆ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡಿದವರು ತಮ್ಮೂರವರಲ್ಲ, ಪರವೂರಿಂದ ಬಂದ ಪುಂಡರು ಎಂದು ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಅಹಿಂಸಾ ವಾದವನ್ನು ಅವರ ಮೇಲೆಯೇ ಆಯುಧವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಈ ತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಮಣಿಯದೆ ಅಪರಾಧಿಗಳಿಗೆ ಕಾಯದೆ ಪ್ರಕಾರ ಆಗುವ ದಂಡನೆಯನ್ನು ತಡೆಯಲು ತಮ್ಮ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಪ್ರಶ್ನಕರ್ತರಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಕೊಳ್ಳೆ ಕೊಲೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದವರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವರು ಶಕ್ತರಾದ ಮುಸ್ಲಿಂ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಮುಖರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಲೀಗಿನ ಬೆಂಬಲಿಗರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಪಾಪದ ಗಳಿಕೆಯನ್ನು ತೊರೆಯಲು ಇಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಡವರಾಗಿದ್ದವರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹಿಂದೂ ಜಮೀನ್ದಾರರ ಒಕ್ಕಲುಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಹಿಂದುಗಳೂ ತಿರುಗಿ ಬಾರದಿದ್ದರೆ ಭೂಮಿ ತಮಗೆ ಸಿಗಬಹುದೆಂಬ ಪ್ರಲೋಭನ ಅವರಿಗಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಗಳು ಮರಳುವುದಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳೀಯರು ಆತಂಕ ಮಾಡುವುದು, ಬಹಿಷ್ಕಾರದ ಬೆದರಿಕೆ ಹಾಕುವುದು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು.

ಸುಹ್ರವರ್ಧಿ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟವಿತ್ತೋ ಇಲ್ಲವೋ, ಈ ಬಗ್ಗೆ ಏನೂ ಮಾಡುವ ಚೈತನ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾತ್ರೆಯ ಪ್ರಾರಂಭದ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಉಪಮಂತ್ರಿಗಳು ಗಾಂಧೀಜಿಯೊಡನಿದ್ದರು. ಕಲಕತ್ತೆಯ ಲೀಗ್ ಪತ್ರಿಕೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ “ಬಂಗಾಲದ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಗಾಂಧಿಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನರ್ತನ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ” ಎಂದು ಟೀಕೆ ಬಂತು. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಒಮ್ಮೆಲೆ “ಅಸ್ವಸ್ಥ”ವಾಗಿ ಕಲಕತ್ತೆಗೆ ಪಲಾಯನ ಮಾಡಿದರು. ಅವರು ಮರಳಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಸರ್ಕಾರಿ ಐಕ್ಯ ಸಮಿತಿಗಳು ಆಗಲೇ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯವಾದವು. ನಿಜವಾಗಿ ಸರ್ಕಾರ ಸ್ಥಳೀಯ ಲೀಗಿನವರಿಗೆ ಅಂಜಿ ನಡುಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಸಹಿಷ್ಣುತೆಯ ಶಕ್ತಿ ಅಸಾಧಾರಣವಾಗಿತ್ತು, ದೇವೀಪುರದ ಪೀರ್

ಸಾಹೇಬರು ಗಾಂಧೀಜಿಯೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುವಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಹಿಂದುಗಳನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಮತಾಂತರಗೊಳಿಸಿದ್ದು ಅವರ ಜೀವಗಳನ್ನುಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಎಂದು ಸಾಧಿಸಿದರು! ಇಂಥ ಮತಾಂತರಗಳು ತಪ್ಪಲ್ಲವೆಂದು ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿತ್ತು. ನಿಮ್ಮೂಧವರನ್ನು ಪೀರರಾಗಿ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪವೇನೆಂದು ದೇವರನ್ನೇ ಕೇಳುವ ಮನಸಾಗಿದೆ ನನಗೆ ಎಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ಹೇಳಬೇಕಾಯಿತು.

ಗೋಪಾವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಮತಾಂಧರಿಗೂ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳಿಗೂ ಒಳ್ಳೇ ನೆವವಾಯಿತು. ಈ ಕಾಫರ ಗಾಂಧಿಗೆ ಮುಸ್ಲಿಂ ಮತದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೈ ಹಾಕುವ ಅಧಿಕಾರವೇನು? ಎಂದು ಕೆಲವರು ಕೂಗಿಬಿಟ್ಟಿದರು. ರಾಜಕೀಯ ಚದುರಂಗದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಫಜಲುಲ್ ಹಕ್ಕರು ಮುಸ್ಲಿಂ ಜನತೆಯ ಪ್ರೀತಿ ಗಳಿಸಲು ಇದೊಳ್ಳೇ ಸಂದರ್ಭವೆಂದುಕೊಂಡು ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ, “ಗಾಂಧೀಗೆ ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವಿಷಯ ಕೈಹಾಕಲು ಬಿಡಬೇಕೇ? ಅವನೇನಾದರೂ ಬಾರೀಸಾಲಿಗೆ (ಫಜಲುಲ್ ಹಕ್ಕರ ಸ್ಥಳ) ಬಂದಿದ್ದರೆ ಅವನನ್ನು ಕಾಲುವೆಯಲ್ಲಿ ತಳ್ಳಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೆ” ಎಂದು ಗುಡುಗಿದರು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಶಾಂತವಾಗಿ, “ನಾನು ಕೈ ಹಾಕುತ್ತಿಲ್ಲ, ಕುರಾಣವನ್ನೋದಿ ನನಗೆ ಅನಿಸಿದ್ದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ, ಒಪ್ಪುವುದು, ಬಿಡುವುದು ಮುಸ್ಲಿಮರಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು” ಎಂದಷ್ಟೇ ಹೇಳಿದರು.

ಅತ್ತ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸಂಜೆ ಮೋಡದಂತೆ ಬಣ್ಣ ಬದಲಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ೧೯೪೮ ಜೂನ್‌ನೊಳಗೆ ಭಾರತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದಾಗಿ ಸಾರಿದ್ದರು. ಜಿನ್ನಾ ಸಾಹೇಬರು ಘಟನಾ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಪಾಕಿಸ್ತಾನವಾಗುವುದು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಖಚಿತವೆಂಬ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಾಣಿಸತೊಡಗಿದ್ದವು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ಶಾಂತಿಯಾದರೆ ತಮ್ಮ ಧೈಯಕ್ಕೆಲ್ಲಿ ಚ್ಯುತಿ ಬರುವುದೋ ಎಂದೆನಿಸಿರಬೇಕು. ಮುಸ್ಲಿಂ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಹೆದರಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಭೆಗಳಿಗೆ ಬಾರದಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅನ್ಯಾಯಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಒತ್ತಾಯ ತರುವಂತೆ ಗುಪ್ತ ಸಂಘಟನೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿತ್ತು.

ಟಿಪ್ಪೇರಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಿಷ್ಕತಾಲಿ ಎಂಬ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ವಿರೋಧ ಬಹಳ ಪುಕಟರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿತು. ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಅಲ್ಲಿ “ಬಿಹಾರವನ್ನು ನೆನೆದು ಕೋ! ಟಿಪ್ಪೇರಾದಿಂದ ಕಾಲ್ಕಿಗೆ! ಬಹಳ ಸಲ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ; ಇನ್ನೂ ಇಲ್ಲೇ ಇದ್ದೀ! ಹೊರಟು ಹೋಗು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ಪರಿಣಾಮ ನೆಟ್ಟಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ!” ಇಂಥ ಪಟಗಳು ಗಾಂಧೀಜಿಯನ್ನೆದುರಿಸಿದವು.

ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ಇನ್ನೂ ನೌಖಾಲಿ ಟಿಪ್ಪೇರಾಗಳ ಶಾಂತಿಯಾತ್ಮೆ, “ಮಾಡು ಇಲ್ಲವೆ ಮಡಿ!” ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಆಗಿತ್ತು. ಸುತ್ತಲೂ ಕಗ್ಗತ್ತಲು ಇನ್ನೂ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ನಡುನಡುವೆ ಬೆಳಕಿನ ಸೆಳಕುಗಳು, ಬಿಷ್ಕತಾಲಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿನ ೩೦೦ ಹಿಂದುಗಳು ೪೨೦೦ ಮುಸ್ಲಿಮರಿಗಂಜಿ ಪಲಾಯನ ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಒಂದು ಹಿಂದೂ ಮನೆತನವನ್ನು ನೆರೆಮನೆಯ ಮುಸ್ಲಿಂ ಕುಟುಂಬ ಅತ್ಯಂತ ಘೋರವಾದ ಗಲಭೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಪಾಡಿತ್ತು.

ರಾಜಕೀಯ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳ ಕಾರಣದಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬರಬೇಕೆಂಬ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪ್ರಮುಖರ ಒತ್ತಾಯವನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿ ದೃಢವಾಗಿ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅವರ ನೈತಿಕ ಆತ್ಮವನ್ನು ವಿಚಲಿತಗೊಳಿಸುವ ಸಂಗತಿಯೊಂದು ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೊರಟಿತ್ತು. ಅದು ಬಿಹಾರ. ಬಿಹಾರದಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಮರ ವಿರುದ್ಧ ಆದ ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ಕೂಗು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ದನಿಯೇರುತ್ತಿತ್ತು. ಬಿಹಾರದಲ್ಲಿ ಆದ ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿ ಪ್ರಾಂಜಲವಾಗಿಯೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಅಲ್ಲಿನ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಪರಿಹಾರ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ನಡೆಸುವೆಯೆಂಬ ವರದಿಗಳು ಅವರಿಗೆ ಧೈರ್ಯ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದವು.

ಆದರೆ ಬರಬರುತ್ತ ಬಿಹಾರದಲ್ಲಾದ ಅತ್ಯಾಚಾರ ನೌಖಾಲಿ ಟಿಪ್ಪೇರಾಗಳನ್ನು ಮೀರಿಸುವಂಥವಾಗಿದ್ದವು ಎಂಬ ಖಚಿತ ವರದಿಗಳು ಬರತೊಡಗಿದವು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅಲ್ಲಿನ ಪರಿಹಾರ ಕಾರ್ಯಗಳು ಹಿಂದುಗಳ ವಿರೋಧದಿಂದ ಬಯಸಿದಷ್ಟು ಸರಿಯಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಬಿಹಾರದಿಂದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮಂತ್ರಿ ಡಾ. ಸೈಯ್ಯದ ಮಹಮ್ಮದರು ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ವರದಿ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿನ ಮುಸ್ಲಿಂ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕರಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯ ತುಂಬಲು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಆಗಮನ ಅಗತ್ಯವೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೂ ಅವರು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದರು.

ಬಿಹಾರವನ್ನು ತಿದ್ದದೆ ಬಂಗಾಲಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳುವ ಹಕ್ಕು ತನಗೆಲ್ಲ? ಈ ಪತ್ರ ಕಂಡ ಕೂಡಲೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ತಮ್ಮ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಫೆಬ್ರವರಿ ೨೮ರಂದು ಅವರು ಬಿಹಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ತಮ್ಮ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಘೋಷಿಸಿದರು. ಬಿಹಾರವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಪುನಃ ನೌಖಾಲಿಗೆ ಮರಳುವುದಾಗಿ ಅವರು ಹೇಳಿದರು.

ಮತ್ತು ಮಾರ್ಚ್ ೨ರಂದು ಅವರು ಚಂದಪುರದಿಂದ ಬೋಟಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಟರು. ಅವರ ಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೧೧೬ ಮೈಲುಗಳಷ್ಟು ದಾರಿಯನ್ನು ಕಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರಮಿಸಿ ಒಟ್ಟು

೫೬ ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿದ್ದಾಗಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ಅಹಿಂಸಾಸತ್ಯವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಲು ನೌಖಾಲಿಗೆ ಮರಳುವುದು ಅವರ ಅದೃಷ್ಟದಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಆರು ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ಭಾರತ ವಿಭಕ್ತವಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂತು. ಯುಗಸಂಧಿಯ ಮಹೋಗ್ರ ಘಟನೆಗಳು ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಆವರ್ತದಲ್ಲಿ ಸೆಳೆದು ಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಹನ್ನೊಂದು ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಮರ ಹೃದಯಗಳನ್ನು ತುಂಬಿದ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳಕು ಹೊತ್ತಿಸುವ ಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಅವರ ಪ್ರಾಣ ಬಲಿಯಾಗಲಿತ್ತು.

ಗಾಂಧೀಜಿ ಸತ್ತ ಮೇಲೆ ಅವರಿಗೆ ಅತ್ಯಪೂರ್ವ ಗೌರವಾರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದ್ದು ಲಾಹೋರಿನ “ಸಿವಿಲ್ ಮತ್ತು ಮಿಲಿಟರಿ ಗೆಜೆಟ್” ಪತ್ರಿಕೆ. ಅದು “ತಮ್ಮ ಜನ ಬದುಕಬೇಕೆಂದು ಆತ್ಮಬಲಿ ನೀಡಿದ ಮಹಾಪುರುಷರೆಷ್ಟೋ ಜನ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ತನ್ನ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ನ್ಯಾಯ ಸಿಗಬೇಕೆಂದು ಜೀವ ಕೊಟ್ಟವನು ಈತನೊಬ್ಬನೇ” ಎಂದಿತ್ತು. ಅದನ್ನೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಪಲ್ಲಟಿಸಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ನೌಖಾಲಿಯ ಯಾತ್ರೆಯ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಹೇಳಬಹುದು. “ಮಿತ್ರರನ್ನು ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ಎದುರಿಸಿ ವಿವೇಕೋದಯ ಮಾಡಿಸಲು ಹೆಣಗಿದವರು ಎಷ್ಟೋ ಮಹಾಪುರುಷರಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ತನ್ನನ್ನು ಧ್ವೇಷಿಸುವ ಜನರ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ವಿವೇಕದ ಮಾತನ್ನಾಡಲು ಜೀವವನ್ನು ಪಣವಿಟ್ಟು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದವನು ಈತನೊಬ್ಬನೇ.”

ಗಾಂಧೀಜಿ ಹೊರಟು ಹೋದ ಎಷ್ಟೋ ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ನೌಖಾಲಿಯ ಒಬ್ಬ ಬಡ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಸತೀಶ ದಾಸಗುಪ್ತರನ್ನು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, “ಗಾಂಧೀ ಬಾಬಾ ಯಾವಾಗ ಮತ್ತೆ ಬರುತ್ತಾನೆ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದನಂತೆ. ಸತೀಶ ಬಾಬುಗಳು, “ಬರುತ್ತಾರೆ ಯಾವಾಗಲಾದರೂ” ಎಂದರು. “ಆದರೆ ಯಾವಾಗ?” ಎಂದು ಆ ಬಡವ ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಕೇಳಿದ. ಆಮೇಲೆ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟು, “ಆತ ಇಲ್ಲಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಆತನೊಬ್ಬನಾದರೂ ನಮ್ಮನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ. ಈಗ ನಮ್ಮ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಕೇಳುವವರು ಯಾರಿದ್ದಾರೆ?” ಎಂದನಂತೆ!

41. CHAACHA NEHRU

ಹೈಸ್ಕೂಲು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿ ಮೊಮ್ಮಗಳಿಗಾಗಿ ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರಬಂಧ

Chaacha Nehru, that is, Pandit Jawaharlal, did great things for our country and worked for it and suffered for it all his life. It would be good to know how he was brought up as a child and as a boy. His father was Moti Lal Nehru, one of the greatest lawyers of his time and Jawahar was born to him in 1889 of his second wife Swarup Rani. He was the eldest surviving child of Motilal and an only son.

Motilal was a prosperous man and a busy man also. So he had little time to spend with his son. But he loved his son very much and wanted him to be greater than himself as Jawahar, the diamond is brighter than Moti, the pearl.

Jawaharlal as a child was treated like a prince by his mother and the servants. But he had no company of children of his age. His younger sister Vijayalakshmi was born 15 years after Jawaharlal and the second sister Krishna was even younger and so Jawahar grew up as rather a lonely child. His father was then very much attached to western ways and Jawahar was dressed up like an English child and rode in their lawn on a tri-cycle or a small pony. Though the father loved his only son very much he was a very strict man. Once Jawaharlal took away a pen from his father's table and when Motilal found it out, he gave the child such a beating as he would never forget all his life!

As soon as Jawahar came of school going age, Motilal engaged a

private tutor to educate him like an English boy. A family friend, Ferdinand Brooks, and Principal of the Hindu College at Benares encouraged the boy to read great English books. Jawahar became interested in Science and conducted experiments in a small laboratory set up in their house. At sixteen years of age he was taken to England by his father and he was admitted to the famous Harrow School.

Jawaharlal had already become interested in India's future under the influence of his father's friends and had come to love his mother land. In England, his love for his country grew and he was set to become a great patriot. When he returned home as a barrister he completely merged himself in the service of the motherland.

೪೨. ಚೀನಾ ಯಾತ್ರಿಕ ಕಶ್ಯಪ ಮಾತೆಂಗ

ಧರ್ಮಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಚೀನಕ್ಕೆ ಹೋದ ಪ್ರಥಮ ಭಾರತೀಯ

ಪ್ರಾಚೀನ ಹಿಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಆಗ್ನೇಯ ಏಶಿಯದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬಹು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿದ್ದನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಭಾರತದ ಪೂರ್ವದ ಇಂಡೋಚೀನದ ವರೆಗಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾತ್ರಾ, ಜಾವಾ, ಬಾಲಿಡ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಕಾಡು ನಿವಾಸಿಗಳೇ ಇದ್ದರು. ಭಾರತದ ವಸಾಹತುಗಾರರು, ಸಾಹಸಿಗಳು, ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಧರ್ಮೋಪದೇಶಕರು ಹಿಂದು ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧಮತಗಳು, ಹಿಂದು ಕಲೆ, ಕಾಯದೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಕ್ರಿಸ್ತಶಕದ ಪ್ರಾರಂಭದ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ತಂದಾಗ ಭಾರತದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಧುರೀಣತ್ವವನ್ನು ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮೂಲ ನಿವಾಸಿಗಳು ಸಂತೋಷದಿಂದಲೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು.

ಆದರೆ ಚೀನದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಭಿನ್ನವಾಗಿತ್ತು. ಈ ವಿಶಾಲವಾದ ದೇಶ ಅದಾಗಲೇ ತನ್ನದೇ ಆದ ಭವ್ಯ ನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನು ಭಾರತದ ಅಥವಾ ಪಶ್ಚಿಮದ ಇನ್ನಾವುದೇ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಅದಲ್ಲದೆ ಚೀನೀಯರು - ಯೋಗ್ಯ ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೇ ಎನ್ನಬಹುದು - ತಮಗೆ ಸಂಬಂಧ ಬಂದವರೆಲ್ಲರಿಗಿಂತ ತಾವು ಶ್ರೇಷ್ಠರು ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಚೀನದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ದೇಶಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಧುರೀಣತ್ವಕ್ಕಾಗಿ ಚೀನದ ಮುಖವನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಚೀನದ ಆಳರಸರು ತಮ್ಮನ್ನು "ಸ್ವರ್ಗ ಪುತ್ರರು" ಮತ್ತು ದೇವದೇವತೆಗಳ ವ್ಯವಹಾರದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಲು ತಾವು ಸಮರ್ಥರು ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಾಗಲೇ ಬೌದ್ಧಮತ ಮತ್ತು ಹಿಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆದರ್ಶಗಳು ಚೀನದಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿದ್ದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಬಿಗಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭಾರತವು ಸ್ವತಃ ಮುಂದಾಗದೇ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಹಾಯ ಪಡೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಚೀನವೇ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದಿತೆನ್ನುವುದು ಗುಂಥವಾಗಿದೆ.

ಚೀನದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಹಾನ್‌ವಂಶ (ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೨೦೬ರಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ. ೨೨೦)ವೇ ವಿದೇಶ ವ್ಯವಹಾರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮೊದಲನೇ ರಾಜವಂಶ. ಅದುವರೆಗೆ ಚೀನೀ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಬಾಹ್ಯ ಸಂಪರ್ಕವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿತ್ತು, ಅಶೋಕ

ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಕಾಲ ಮತ್ತು ನಂತರದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯ ಏಶಿಯದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧಮತ ಹಬ್ಬಿ ಉಚ್ಚಾಯದಲ್ಲಿದ್ದು ಜನರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಭಾರತವೇ ನಾಗರಿಕತೆಯ ತವರುಮನೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಚೀನೀಯರಿಗೆ ಭಾರತದ ಬಗ್ಗೆ ಆಸಕ್ತಿಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಭಾರತದ ಭೌಗೋಲಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಅದರ ರಾಜಕೀಯ ವಿಭಾಗಗಳಾಗಲಿ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಭಾರತದೊಡನೆ ಸಂಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಉಭಯತರಿಗೂ ಹಿತವಿದೆ ಎಂದು ಮಾತ್ರ ಚೀನೀಯರಿಗೆ ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಕಲ್ಪನೆ ಇದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಕೆಲವೊಂದು ರಾಜಕೀಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳಿಂದ ಹಾನರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಅಧಿಕೃತ ರಾಯಭಾರಿಯನ್ನು ಕಳಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಜಕೀಯ ಸಹಾಯ ಅಥವಾ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನೇತೃತ್ವಕ್ಕಾಗಿ ಚೀನದತ್ತವೇ ಮುಖ ಮಾಡಿದ್ದ ದೇಶಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ಚೀನಕ್ಕೆ ರಾಯಭಾರಿಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಚೀನದ ರಾಜಕೀಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ದೇಶಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಚೀನದ ಅಧೀನ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಅವರು ತಂದ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಕಷ್ಟ ಎಂದೇ ನಮೂದಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾನ್ ವಂಶ ಆರಂಭವಾಗುವ ವರೆಗೂ ತಾನು ಚೀನಕ್ಕೆ ಸಮಾನ ರಾಷ್ಟ್ರ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ರಾಷ್ಟ್ರ ಎಂದುಕೊಳ್ಳುವ ಯಾವ ದೇಶವೂ ಚೀನಕ್ಕೆ ರಾಜಕೀಯ ರಾಯಭಾರಿಯನ್ನು ಕಳಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಿಂದಾಗಿ ವೈಭವ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಗಿಲೆನಿಸಿದ್ದ ಚೀನೀಯರಿಗೆ ಭಾರತದೊಂದಿಗೆ ಹೇಗೆ ವರ್ತಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೆ ಶಿಷ್ಟಮಂಡಲ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನೇನೂ ತರದೇ ಸುಂದರವಾದ ಕಥೆಯೊಂದನ್ನು ಮಾತ್ರ ತನ್ನ ಸಂಗಡ ತಂದಿತು.

ಆ ಕಥೆ ಹೀಗೆ : ಸಾರ್ವಭೌಮ ಮಿಂಗ್ ತಿ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೫೮-೭೬)ಗೆ ಒಂದು ಸ್ವಪ್ನವಾಯಿತು. ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಓರ್ವ ಸುವರ್ಣ ಪುರುಷ ನೇರವಾಗಿ ತನ್ನ ಅರಮನೆಗೆ ಹಾರಿ ಬಂದಂತೆಯೂ ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಯವಾದಂತೆಯೂ ಅವನಿಗೆ ಕಂಡಿತು. ಮರುದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ತನ್ನ ದರಬಾರಿನ ಪಂಡಿತರಿಗೆ ಈ ಕನಸಿನ ವಿಚಾರ ತಿಳಿಸಿದ. ಆ ಪಂಡಿತರೆಲ್ಲ ಏಕಕಂಠದಿಂದ ಆ ಸುವರ್ಣ ಪುರುಷ ಫೊ-ತು (ಬುದ್ಧ) ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ತಾತ್ವಿಕ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿದವನೆಂದು ಹೇಳಲಾದ ಭಾರತೀಯ ದೇವರೇ ಫೊ-ತು. ಆಗ ಫೊ-ತು ಮತ್ತು ಅವನ ಧರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಮಿಂಗ್ ತಿಗೆ ಆಸಕ್ತಿಯುಂಟಾಯಿತು.

ಚೀನದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧಮತ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದು ಕ್ರಿ. ಶ. ೬೨ರಲ್ಲಿ ಎಂದು ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ವರ್ಷದಲ್ಲೆ ಮಿಂಗ್ ತಿಗೆ ಸ್ವಪ್ನ ಬಿದ್ದದ್ದು. ಮಿಂಗ್ ತಿ ತನ್ನ ಸ್ವಪ್ನವನ್ನು ಕುರಿತು ದೀರ್ಘಕಾಲ ಯೋಚಿಸಿರಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಬುದ್ಧಧರ್ಮವನ್ನು ಕುರಿತು ತಿಳಿದು ಬರಲು ಮೊದಲನೆ ಚೀನೀ ಶಿಷ್ಟಮಂಡಲ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದುದು ಕ್ರಿ. ಶ. ೬೫ರಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ

ಮಿಂಗ್ ತಿಗೆ ಸ್ವಪ್ನ ಬಿದ್ದ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಬಹುಶಃ ಚೇನದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಧರ್ಮಗಳಾದ ಕನಪ್ಪೂಶಿಯನಿಜಂ ಮತ್ತು ತಾವೊಯಿಜಂಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಪರದೇಶದಿಂದ ಪಾರವಾರ್ಥಿಕ ಸಹಾಯ ಪಡೆಯಬೇಕೆನ್ನುವ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿರಬೇಕು. ಅವರನ್ನು ತನ್ನ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಲು ಮಿಂಗ್ ತಿಗೆ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿರಬೇಕು ಇಲ್ಲವೆ ಅವರನ್ನು ಬೇರೆ ವಿಧದಿಂದ ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿರಬೇಕು.

ಈ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೆ ಚೇನೀ ಶಿಷ್ಯಮಂಡಲದ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನದೇನೂ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ, ಬಹುಶಃ ಅದಕ್ಕೆ ಭಾರತದ ದರ್ಶನ ಸಮಾಧಾನಕಾರಿಯಾಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೬೫೦ರಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಕುಲಕ್ಕೆ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಆದರ್ಶವೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಕೀರ್ತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅದರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾನ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಬಲ, ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳ ಮಾನದಲ್ಲಿ ಹಿಂದು ರಾಜ್ಯಗಳು ಮಾಂಡಲಿಕ ರಾಜ್ಯಗಳಂತಿದ್ದವು. ಮೌರ್ಯಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ನಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು, ಕುಶಾನರು ಇನ್ನೂ ಕನಿಷ್ಠ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ, ಉತ್ತರ ಭಾರತವು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದ ಸೀಥಿಯನ್ನರು ಮತ್ತು ಇಂಡೊಪಾರ್ಥಿಯನ್ನರ ರಣರಂಗವಾಗಿತ್ತು, ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಸರ್ವಾಧಿಪತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕಚ್ಚಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಬುದ್ಧಮತದ ಬಗ್ಗೆ ಅರಿಯಲೆಂದು ಮೊದಲನೆ ಚೇನೀ ಶಿಷ್ಯಮಂಡಲ ಭಾರತದ ಯಾವ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಭೆಟ್ಟಿಯಿತ್ತೆಂಬುದು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ, ಈ ಶಿಷ್ಯಮಂಡಲ ಭಾರತದ ಒಬ್ಬ ಬೌದ್ಧ ಭಿಕ್ಷು ಮತ್ತು ಅನೇಕ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳೊಂದಿಗೆ ಚೇನಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿದಿದೆ. ಈ ಬೌದ್ಧಭಿಕ್ಷುವಿನ ಹೆಸರು ಕಶ್ಯಪ ಮಾತಂಗ ಎಂದಾಗಿತ್ತು, ಈತ ಮಧ್ಯ ಭಾರತದವನಾಗಿದ್ದ, ಭಾರತದ ಧರ್ಮರಕ್ಷ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಭಿಕ್ಷುವೂ ಚೇನಕ್ಕೆ ಮರಳುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಶಿಷ್ಯಮಂಡಲವನ್ನು ಮಧ್ಯ ಏಶಿಯದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಕೊಂಡ.

ಈ ಇಬ್ಬರೂ ಭಿಕ್ಷುಗಳೂ ಚೇನೀಯರ ಮೇಲೆ ತುಂಬಾ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದರು. ಇವರು ಪುಸ್ತಕ ರಾಶಿಯನ್ನು ಬಿಳಿಕುದುರೆಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇರಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದರು. ಪುಸ್ತಕಗಳೆಂದರೆ ಚೇನೀಯರಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಗೌರವ. ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಮಿಂಗ್ ತಿ ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಮೊಯಾಂಗ್‌ನಲ್ಲಿ ಕಶ್ಯಪ ಮಾತಂಗ ಮತ್ತು ಆತನ ಶಿಷ್ಯರಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಸುಂದರ ಮಠವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ. ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ತಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಚೇನದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಮೊದಲನೆಯ ಬೌದ್ಧ ವಿಹಾರಕ್ಕೆ ಪೈ-ಮಾ-ಸಿ (ಬಿಳಿ ಕುದುರೆ ಮಠ) ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟಿದ್ದರು.

ಸುವರ್ಣಪುರುಷನ ಬಗ್ಗೆ ಮಿಂಗ್ ತಿಗೆ ಇದ್ದ ಕುತೂಹಲ ಭಾರತದ ಈ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳು ಹಾಗೂ ಅವರ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಆಗಮನದಿಂದ ತಣಿಯಿತು. ಬಿಳಿ ಕುದುರೆ ಮಠಕ್ಕೆ ಇತ್ತ ಆಶ್ರಯದ ಹೊರತಾಗಿ ಆತ ಬೌದ್ಧಮತದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನೇನೂ ತೋರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಮಿಂಗ್ ತಿಯ ತಮ್ಮ ಚು ಯಿಂಗ್ ಮಾತ್ರ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಆತನ ಮೃತಾಂತರದಿಂದ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಹಾಯವೇನೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಚು ಯಿಂಗ್ ಮಿಂಗ್ ತಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಬಂಡಾಯವೆದ್ದು ಅಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳೇನೂ ಸಿಕ್ಕಿಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಯಾವ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ವಿಧಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಅವರನ್ನು ಗಡಿಪಾರು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಬಿಳಿ ಕುದುರೆ ಮಠದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಯುತ ಜೀವನ ನಡೆಸಲು ಅವರಿಗೆ ಮೊದಲಿನಷ್ಟೆ ಸೌಕರ್ಯಗಳಿದ್ದವು.

ಭಾರತದ ಈ ಭಿಕ್ಷುಗಳು ಚೀನದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಪ್ರಚಾರ ಚಳವಳಿಯನ್ನೇನೂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಚೀನದ ಹೃದಯವನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೂಲಕ ಗೆಲ್ಲಬಹುದು ಎಂದು ತಿಳಿದ ಕಶ್ಯಪನು ಚೀನೀ ಭಾಷೆಯನ್ನೂ ಕನ್‌ಫ್ಯೂಶಿಯಸ್ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ತಾನೇ ಬೌದ್ಧಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಚೀನೀ ಭಾಷೆಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಲು ತೊಡಗಿದ. ಕಶ್ಯಪ ಮಾತಂಗ ಮತ್ತು ಅವನ ಶಿಷ್ಯರು ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದರು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ನಮಗೆ ಲಭ್ಯವಿರುವದು “೪೨ ಭಾಗಗಳ ಸೂತ್ರಗಳು” ಎಂಬ ಒಂದು ಗ್ರಂಥ ಮಾತ್ರ. ಕ್ರಿ. ಶ. ೬೭ರಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕಶ್ಯಪನಿಗೆ ಚೀನೀ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಜ್ಞಾನ ಎಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವನ್ನರಿಯದ ಸಾಮಾನ್ಯನಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವಂತೆ ಸುಲಭ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದರೂ ಅದು ಕನ್‌ಫ್ಯೂಶಿಯಸ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಕನ್‌ಫ್ಯೂಶಿಯಸ್ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದನ್ನು “ಕನ್‌ಫ್ಯೂಶಿಯಸ್ ಹೇಳಿದ” “ಗುರು ಹೇಳಿದ” ಎಂದು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದು “೪೨ ಭಾಗಗಳ ಸೂತ್ರಗಳ”ಲ್ಲಿ “ಬುದ್ಧ ಹೇಳಿದ” ಎಂದು ಆರಂಭಿಸಲಾಗಿದೆ. ಚೀನದಲ್ಲಿಯ ಭಾರತದ ಮೊದಲ ಧರ್ಮಪ್ರಚಾರಕರ ಮುಖ್ಯ ಹೇಳಿಕೆ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಪುನರ್ಜನ್ಮದ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಾಗಿವೆ. ಒಳ್ಳೇ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನ, ಪ್ರಾಣಿ ಜಗತ್ತಿನ ಬಗ್ಗೆ ಗೌರವ ಉಪದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಕಶ್ಯಪ ಮತ್ತು ಅವನ ಶಿಷ್ಯರ ಆದರ್ಶ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಅವರ ಅಭ್ಯಾಸ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ಚೀನದಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾದವು. ಬಿಳಿ ಕುದುರೆ ಮಠವು ವಿದ್ವತ್ ಕೇಂದ್ರ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಚೀನದ ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ಅದು ಆಕರ್ಷಿಸಿತು. ಮಧ್ಯ ಏಶಿಯದ ಇತರ ಬೌದ್ಧಕೇಂದ್ರಗಳಿಂದ ಸಂತರು, ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳು ಚೀನದಲ್ಲಿಯ

ಭಿಕ್ಷುಗಳ ಭಾಷಾಂತರ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಆಗಮಿಸಿದರು. ಆದರೂ ಹಾನರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕನ್ಫ್ಯೂಶಿಯನಿಜಂ ಮತ್ತು ತಾವೊಯಿಜಂ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಹಬ್ಬವಿಕೆಗೆ ತಡೆಯಾದವು. ಕೇವಲ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಗಳೂ ಕುತೂಹಲವುಳ್ಳವರೂ ಮಾತ್ರ ಭಾರತದಿಂದ ಬಂದ ಈ ಹೊಸ ಮತದತ್ತ ಆಸಕ್ತಿ ತಾಳಿದರು. ಆದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ಮೂರನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹಾನ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಪತನವಾಗಿ ಚೀನದ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ಟಾರ್ಟರರು ಗೆದ್ದ ನಂತರ (ಈ ಟಾರ್ಟರರು ಬುದ್ಧನ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೊಳಗಾದ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಬಂದವರಾಗಿದ್ದರು) ಚೀನದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮ ಜನಪ್ರಿಯವಾಯಿತು. ಕ್ರಿ.ಶ.ನಾಲ್ಕನೇ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯದೊಳಗಾಗಿ ಕನ್ಫ್ಯೂಶಿಯನಿಜಂ ಮತ್ತು ತಾವೊಯಿಜಂಗಳಂತೆಯೆ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಮಾನ್ಯತೆ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಚೀನದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ಫ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದವರೇ ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬರುವ ಚೀನದ ಯಾತ್ರಿಕರ ಸಂಖ್ಯೆ ಏರತೊಡಗಿತು. ಈ ಯಾತ್ರೆ ಫಾ-ಹಿಯಾನ್‌ನಿಂದ ಐದನೇ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಶುರುವಾಯಿತು. ಈ ಯಾತ್ರಿಕರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ಮುಸ್ಲಿಮರು ಭಾರತವನ್ನು ಗೆದ್ದ ನಂತರವೇ ನಿಂತಿತು.

ಆಧಾರ: ಇಲಸ್ಟ್ರೇಟೆಡ್ ವೀಕ್ಲಿ

೪೩. ಯವನಿಯನ್ನು ವರಿಸಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕವಿ

ಜಗನ್ನಾಥ ಪಂಡಿತನ ದುರಂತ ಚರಿತ್ರ

ಸ್ಥಿತಿಂ ನೋ ರೇ ದಧ್ಯಾಃ ಕ್ಷಣಮಪಿ ಮದಾಂಧೇಕ್ಷಣ ಸಖೀ
ಗಜಶ್ರೇಣೀನಾಥ ತ್ವಮಿಹ ಜಟಿಲಾಯಾಂ ವನಭುವಿ |
ಅಸೌ ಕುಂಭಿಭ್ರಾಂತ್ಯಾ ಖರನಖರನಿದಾರಿತಮಹಾ |
ಗುರುಗ್ರಾವ ಗ್ರಾಮಃ ಸ್ವಪಿತಿ ಗಿರಿಗರ್ಭೇ ಹರಿಪತಿಃ ||

ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರು ತಮ್ಮ “ಕೇಸರಿ” ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಅದರ ಮುಖಪುಟದ ಮೇಲೆ ಮುದ್ರಿಸಿದ ಶ್ಲೋಕ ಇದು. ಇಲ್ಲಿತ್ತು ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದವರಿಗೆ ಎಚ್ಚರ “ಎಲೈ, ಮದವೇರಿದ ಆನೆಯೆ, ನೀನು ಆನೆಗಳ ಹಿಂದಿಗೇ ಒಡೆಯ ಎಂಬ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಈ ಕಗ್ಗಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕ್ಷಣವಾದರೂ ನಿಲ್ಲಬೇಡ - ಇಲ್ಲೇ ಗುಡ್ಡದ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಆನೆಯೆಂಬ ಭ್ರಮೆಯಿಂದ ಭಾರೀ ಬಂಡೆಗಲ್ಲನ್ನು ಉಗುರುಗಳಿಂದ ಚೂರು ಚೂರಾಗಿ ಬಗಿದು ಈಗ ತಾನೇ ಒಂದು ಸಿಂಹ ಮಲಗಿದೆ”. - ಭಾರತ ಮಲಗಿದೆ ನಿಜ - ಆದರೆ ಅದರ ವೀರವನ್ನು ನೀವು ಅರಿಯಿರಿ. ಅದು ಎಚ್ಚತ್ತರೆ ನಿಮ್ಮ ಗತಿ ತೀರಿತು. ಓಡಿರಿ - ಇನ್ನೂ ಅವಕಾಶವಿರುವಾಗಲೇ ಓಡಿರಿ! ತಿಲಕರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸುವಂಥ ಸತ್ವದಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುವ, ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಗರ್ಜಿಸುವ ಶಬ್ದ ಧ್ವನಿಯಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಈ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿ ಜಗನ್ನಾಥ. ಅದನ್ನಾತ ಬರೆದದ್ದು ಭಾರತದ ಪರವಾಗಿ ವಿದೇಶೀಯರಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಡುವುದಕ್ಕಲ್ಲ ಎಂಬುದು ನಿಜ. ಪ್ರಕಾಂಡ ಪಂಡಿತನಾದ ತನ್ನನ್ನು ತರ್ಕದಲ್ಲಾದರೂ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಾದರೂ ಎದುರಿಸೇನೆಂಬ ಬಂಟರಿಗೆ ಅವನಿತ್ತ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಇದು.

ಜಗನ್ನಾಥ ಪಂಡಿತರಾಜನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು. ಕಾಳಿದಾಸನೊಬ್ಬನನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರಾವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಯ ಸುತ್ತಲೂ ಜಗನ್ನಾಥನ ಸುತ್ತ ಹಬ್ಬಿದಷ್ಟು ಕಥೆಯ ಬಳ್ಳಿಗಳು ಹಬ್ಬಿಲ್ಲ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಉತ್ತರ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರ ಪೌಢಿಯಿಂದ ಜಯಭೇರಿ ಹೊಡೆದು ಕವಿಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದಿ ಮೊಗಲ ದರಬಾರಿನಲ್ಲಿ ಕವಿ - ಸಾಮ್ರಾಟನಾಗಿ ಮೆರೆದವನು ಅವನು. ಜಗನ್ನಾಥ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವ ಶ್ರೇಷ್ಠನಲ್ಲ, ಆದರೆ, ಅತ್ಯಂತ ಮಧುರ ಕವಿ ಜಯದೇವನನ್ನು
ಮಾರ್ಚ್ ೧೯೬೨

ಬಿಟ್ಟರೆ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರೊಮ್ಮೆ ನನ್ನೊಡನೆ ಮಾತಾಡುವಾಗ ಜಗನ್ನಾಥನ “ಗಂಗಾಲಹರಿ” ಓದಿಯೆ ತಮಗೆ ಮೊದಲು ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆಕರ್ಷಣೆಯಾದದ್ದು ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

ಜಗನ್ನಾಥನ ಖಾಸಗಿ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವ ಕಥೆ ಸ್ವಾರಸ್ಯ ಮತ್ತು ದುರಂತವಾಗಿದೆ. ಮೊಗಲ ರಾಜಮನೆತನದ ಹೆಣ್ಣೊಂದನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಮದುವೆಯಾದ ಅವನು ಸುಖಭೋಗದಲ್ಲಿ ಲೋಲಾಡಿದನು; ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಬಹಿಷ್ಕೃತನಾಗಿ, ಕೊನೆಗೆ ಪ್ರೇಯಸಿಯೊಂದಿಗೆ ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಇಹಲೋಕಯಾತ್ರೆ ಮುಗಿಸಿದನು - ಎಂದು ಅವುಗಳ ಸಾರ.

ಜಗನ್ನಾಥ ಆಂಧ್ರ ದೇಶದವನು. ಗೋದಾವರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ವೆಂಗಿನಾಡು ಅವನ ಮೂಲ ಸ್ಥಾನ. ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಹೆಸರು ಪೆರುಮಭಟ್ಟ, ತಾಯಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಎಂದು ಅವನೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಪ್ರೀತಿಯ ಮಗನಾಗಿ ಅವನು ಬೆಳೆದಿರಬೇಕು. ತಂದೆಯಿಂದ ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕಲಿತುಕೊಂಡನು. ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರ ಅವನ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಡುಂಬೊಲವಾಗಿತ್ತು. ಎಳೆ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ವಾದದಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತರನ್ನು ಸದೆ ಬಡಿಯುತ್ತ ಪ್ರತಾಪವನ್ನು ಮೆರೆದನು.

ಜಗನ್ನಾಥನ ಭಾವೀ ಜೀವನದ ರೂಪರೇಖೆ ಎಳೆಯಲು ಬೇಕಾದ ಸಾಮಗ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿತ್ತು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಸಹ್ಯ ಬಡತನ, ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಗಾಧ ಪಾಂಡಿತ್ಯ, ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅಪ್ರತಿಮ ಪರಾಕ್ರಮ ಮತ್ತು ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆ. ಅಂದಿನ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತ ಅವನಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಚಿಕ್ಕದಾಗಿ ಕಂಡಿರಬೇಕು. ಅದು ೧೬ನೇ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಅಳಿದು ಹೋಗಿ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕೋಲಾಹಲ ಮಸಗಿತ್ತು. ಪಂಡಿತರನ್ನೂ ಕವಿಗಳನ್ನೂ ಕೇಳುವವರಿರಲಿಲ್ಲ.

ಜಗನ್ನಾಥ ಉತ್ತರಮುಖಿಯಾದ. ಅವನು ಸಾಗುತ್ತ ಸಾಗುತ್ತ ಜಯಪುರದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದ. ಸವ್ರಾಟ್ ಅಕಬರನೊಡನೆ ಸಂಧಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಪ್ರಥಮ ರಜಪೂತ ಮನೆತನಗಳಲ್ಲೊಂದಾದ ಅದು ಆಗ ಉತ್ಕರ್ಷ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಆಗ ಉತ್ತರ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಪಂಡಿತರನ್ನು ವಾದದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿ ಅಪ್ರತಿಭರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಮುಸ್ಲಿಂ ಮೌಲ್ವಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಬಹಳವಾಗಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಪಂಡಿತರು ಜಗನ್ನಾಥನ ಮೊರೆಹೊಕ್ಕರು. ಆತ ಆರು ತಿಂಗಳು ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕಲಿತು ಮುಂದೆ ವಾದಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮೌಲ್ವಿಯನ್ನು ಪರಾಜಿತಗೊಳಿಸಿ ಹಿಂದೂಗಳ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದನು.

ಈ ಪರಾಕ್ರಮದ ಕಥೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರಿಗೂ ಮುಟ್ಟಿತು. ಅಕಬರನ ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ಐಕ್ಯ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಕಾವು ಇನ್ನೂ ಆರಿದ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಗನ್ನಾಥ ಪಂಡಿತನನ್ನು ಕಾಣುವ ಕೌತುಕ ದಿಲ್ಲಿಯ ಅಧಿಪತಿಗಾದುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ.

ಅಂದಿನಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಯ ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಜಗನ್ನಾಥನ ತಾರೆ ಉಚ್ಛ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬರತೊಡಗಿತು “ದಿಲ್ಲಿವಲ್ಲಭಪಾಣಿ ಪಲ್ಲವತಲೇ ನೀತಂ ನವೀನಂವಯಃ” (ದಿಲ್ಲಿಪತಿಯ ಅಂಗೈಯಲ್ಲಿ ತಾರುಣ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದೆ) ಎಂದು ಅವನೇ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಜಹಾಂಗೀರ್ ಮತ್ತು ಶಾಜಹಾನ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಿಬ್ಬರ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಜಗನ್ನಾಥನು ದಿಲ್ಲಿವಲ್ಲಭರ ಪೂರ್ವಾನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿ ಬಾಳಿದನು. ಜಗನ್ನಾಥನ ಸೀಮಾಗ್ರಂಥವಾದ “ರಸಗಂಗಾಧರ”ದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರ ಸ್ತುತಿಯೂ ಬರುತ್ತದೆ.

ದಿಲ್ಲಿಯ ದರ್ಬಾರಿನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದವರ ಆಶ್ರಯ ಜಗನ್ನಾಥನಿತ್ತು. ಜಹಾಂಗೀರನ ರಾಣಿ ನೂರ್‌ಜಹಾನಳ ತಮ್ಮ ಆಸಫ್‌ಖಾನ ಅವರಲ್ಲೊಬ್ಬ ವಿಲಾಸಿಯಾದ ಜಹಾಂಗೀರನನ್ನು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನೂರ್‌ಜಹಾನ್ ರಾಜ್ಯ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಆಸಫನ ಮೂಲಕವೇ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಜಹಾಂಗೀರನ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಶಾಜಹಾನನ್ನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೇರಿಸಿ ಭದ್ರತೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಟ್ಟವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖನಾದ ಆಸಫಖಾನನ (ಶಾಜಹಾನನಿಗೆ ಈತ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೆಣ್ಣು ಕೂಡ ಕೊಟ್ಟಿಟ್ಟಿದ್ದ) ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಅವನ ಆಶ್ರಿತನಾದ ಜಗನ್ನಾಥನಿಗೆ ಪಂಡಿತರಾಜ ಬಿರುದನ್ನು ಶಾಜಹಾನ್ ದಯಪಾಲಿಸಿದ.

ಆಸಫಖಾನನ . ಮೇಲೆ ಜಗನ್ನಾಥನಿಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಕೃತಜ್ಞತಾಭಾವವಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಅವನ ಪ್ರಶಂಸೆಯೇ ವಸ್ತುವಾದ ಒಂದು ಕಾವ್ಯವನ್ನೇ ಜಗನ್ನಾಥ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಅದರ ಹೆಸರು “ಆಸಫ ವಿಲಾಸ” – ಮುಸ್ಲಿಂ ಪ್ರಮುಖನೊಬ್ಬನ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಬಹುಶಃ ಏಕಮಾತ್ರ ಗ್ರಂಥ ಅದು.

ಆಸಫಖಾನ ೧೬೪೧ರಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡಾಗ ಕವಿ ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿ ಹೀಗೆ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಿದ್ದಾನೆ:

ಯುಕ್ತಂ ತು ಯಾತೇ ದಿವಮಾಸಫೇಂದೌ
ತದಾಶ್ರೀತಾನಾಂ ಯದಭೂದ್ವೀನಾಶಃ |
ಇದಂ ತು ಚಿತ್ರಂ ಭುವಾನವಕಾಶೇ
ನಿರಾಶ್ರಯಾ ಖೇಲತಿ ತಸ್ಯ ಕೀರ್ತಿಃ ||

ಆಸಫಚಂದ್ರ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದ ಬಳಿಕ ಅವನ ಆಶ್ರಿತರು ಹಾಳಾದ್ದರಲ್ಲೇನೂ ಸೋಜಿಗವಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅವನ ಕೀರ್ತಿಯು ಆಧಾರವಿಲ್ಲದ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ಆಡುವುದೀಗ ಆಶ್ಚರ್ಯ.

ಮೊಗಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅತ್ಯುತ್ಕರ್ಷ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ, ದರಬಾರಿನ ಅತಿ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಗಳ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಜೀವನವೊಂದು ಸುಖಸ್ವಪ್ನವಾಗಿ ಈ ಕವಿಗೆ ಕಂಡಿರುವುದು ಸಹಜ. ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಹಿರಿಮೆಗ ದಾರಾ ಬೇರೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರಿಯ. ಅವನಿಗೆ ಜಗನ್ನಾಥನೇ ಪಾಠ ಹೇಳಿದವನಂತೆ. ಅವನ ಗಳಿಕೆಗೂ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೂ ಲೆಕ್ಕವೇ ಇದ್ದಂತಿಲ್ಲ. ಚಿಲ್ಲರೆ ಜನರ ದಾನ ದಕ್ಷಿಣೆ ಅವನಿಗೆ ಲಕ್ಷವೇ ಇಲ್ಲ. ಮನೋರಥಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವುದಾದರೆ, ದಿಲ್ಲಿಶ್ವರ ಪೂರೈಸಬೇಕು. ತಪ್ಪಿದರೆ ಜಗದೀಶ್ವರ ಪೂರೈಸಬೇಕು, ಇತರ ರಾಜರು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ತರಕಾರಿಗೋ ಉಪ್ಪಿಗೋ ಸಾಕಷ್ಟೇ - ಎಂದು ಆತ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಸುಂದರ, ಸ್ಫುರದ್ರೂಪ; ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಅಮೃತ; ಯವನ ದರಬಾರಿನ ಉನುಕ್ತವಿಲಾಸ ಜೀವನದ ಸಾಮೀಪ್ಯ. ಜಗನ್ನಾಥನ ಕವಿತೆಯ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅಸಂಖ್ಯ ಪುಷ್ಪಗಳು. ಶೃಂಗಾರರಸದ ಬುಗ್ಗೆಗಳು. ಅವನ “ಭಾಮಿನೀ ವಿಲಾಸ”ದಲ್ಲಿ ಈ ಚುಟುಕು ಕವಿತೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹವೇ ಇದೆ.

ಈ ಸಮಯದಲ್ಲೇ ಜಗನ್ನಾಥನ ಪ್ರಣಯ ಪ್ರಸಂಗ ಘಟಿಸಿದ್ದು ಕಾವ್ಯಪ್ರಿಯ ಶಾಜಹಾನನಿಗೆ ಪ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದ ಜಗನ್ನಾಥ ಒಂದು ದಿನ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೊಡನೆ ಚದುರಂಗವಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದನಂತೆ. ಆಗ ನೀರಡಿಸಿದ ಅರಸನು ಪಾನೀಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಳಿ ಕಳಿಸಿದನಂತೆ. ರಂಭಿಯಂಥ ಒಬ್ಬ ಯವನ ತರುಣಿ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಪುಟ್ಟ ನೀರಿನ ಕೊಡ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮಂದಾಕ್ರಾಂತವಾಗಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಕಡೆ ಸಾಗಿ ಅವನ ಮುಂದೆ ಅದನ್ನಿರಿಸಿದಳಂತೆ. ಅವಳನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ಜಗನ್ನಾಥ ಹೀಗೆಂದನಂತೆ :

ಇಯಂ ಸುಸ್ತನೀ ಮಸ್ತಕನ್ಯಸ್ಯ ಕುಂಭಾ
ಕುಸುಂಭಾರುಣಂ ಚಾರುಚೇಲಂ ವಸಾನಾ |
ಸಮಸ್ತಸ್ಯ ಲೋಕಸ್ಯ ಬೇತಃಪ್ರವೃತ್ತಿಂ
ಗೃಹೀತ್ವಾ ಘಟೇ ನ್ಯಸ್ಯ ಯಾತೀವ ಭಾತಿ ||*

ಅವಳ ಹೆಸರು ಲವಂಗಿ. ದಂತಕಥೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಅವಳು. ಸ್ವತಃ ಶಾಜಹಾನನ ಮಗಳು. ಶಾಜಹಾನನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪುತ್ರಿಯರ ಯಾದಿಯಲ್ಲಿ ಲವಂಗಿಯ ಹೆಸರು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ ನಿಜ. ಆದರೆ ಆಗ ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹರು ರಾಜಕೀಯ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಅಸಂಖ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಮದುವೆಯಲ್ಲೋ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿಯೋ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಹುಶಃ ಲವಂಗಿ ಇಂಥ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆಯದ ಶಾಜಹಾನನ ಪ್ರೇಯಸಿಯರಲ್ಲೊಬ್ಬಳ ಮಗಳಾಗಿರಬಹುದು.

* ಬಟ್ಟುಕುಚದ ಈ ತರಳ ಕೆಂಬಣ್ಣದ ಬಟ್ಟೆ ತೊಟ್ಟು ಕೊಡವನ್ನು ತಲೆಗೇರಿಸಿ ಸಾಗುವಾಗ ಜಗತ್ತಿನ ಮನಸ್ಸನ್ನೇ ಹಿಡಿದು ಕೊಡದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವಳೋ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಲವಂಗಿಯ ರೂಪ ಜಗನ್ನಾಥನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚೊತ್ತಿ ಹೋಯಿತು. ಸ್ಫುರದ್ರೂಪಿಯೂ ಮಹಾ ರಸಿಕನೂ ಆದ ಜಗನ್ನಾಥನ ಮೇಲೆ ಆ ಅಂತಃಪುರ ತರುಣಿಗೂ ಮನಸ್ಸಾಗಿತ್ತು. ಈರ್ಷ್ಯ ಪ್ರಣಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಅವರು ಹೇಗೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಏನೂ ವಿವರಗಳು ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮೊಗಲ ಅಂತಃಪುರದ ಆಗು-ಹೋಗುಗಳ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅಲ್ಲಿನ ನಾರಿಯರಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಪುರುಷನೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಉಪಾಯಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಿದ್ದವೆಂದು ವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಶಾಜಹಾನನ ಹಿರಿಯ ಪುತ್ರಿ, ಜಹಾನಾರಾಳ ಪ್ರಣಯ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಕುಪ್ರಸಿದ್ಧವೇ ಆಗಿದ್ದವು. ಔರಂಗಜೇಬನಂಥ ಮಡಿವಂತನ ಮಗಳು ಜೇಬುನ್ನೀಸಾ ಕೂಡ ಗುಪ್ತಪ್ರಣಯ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿಯೇ ನಡೆಸಿದ್ದಳು.

ಲವಂಗಿ-ಜಗನ್ನಾಥರ ಪ್ರಣಯ ಬೆಳೆಯಿತು. ಜಗನ್ನಾಥನಿಗೆ ಆಗ ೪೫ ಮೀರಿರಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಅವನ ಮದುವೆ ಎಂದೋ ಸ್ವಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಆಗಿತ್ತು (ಹೆಂಡತಿಯ ಹೆಸರು ಭಾಮಿನಿಯೆಂದಿತ್ತಂತೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಆತ ತನ್ನ ಕವನಗುಚ್ಛಕ್ಕೆ “ಭಾಮಿನೀ ವಿಲಾಸ” ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟಿದ್ದನು.) ಲವಂಗಿಯೂ ನವ ತರುಣಿ. ಆದರೆ ಆ ಕಾಲದ ಜನರ ಶರೀರಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವು ಬೇರೆಯೆ ತರವಾಗಿತ್ತು; ಆಗಿನ ತರುಣಿಯರನ್ನಾಕರ್ಷಿಸುವ ಸಂಗತಿಗಳೂ ಬೇರೆಯೆ ಇದ್ದವು. ಅದು ವೀರಪೂಜೆಯ ಕಾಲ. ಜಗನ್ನಾಥ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ವೀರನಾಗಿದ್ದ ನನ್ನನ್ನು ಮೀರಿಸುವವರಿದ್ದರೆ ಬನ್ನಿ ಎಂದು ಸಡ್ಡು ಹೊಡೆದು ನಿಲ್ಲುವ ಅವನ ಮುಂದೆ ಕವಿಗಳೂ ಪಂಡಿತರೂ ಪೆಟ್ಟು ತಿಂದ ನಾಯಿಗಳ ಹಾಗೆ ಬಾಲ ಮಡಚಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಲವಂಗಿ ಅವನನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದಳು. ಶಾಜಹಾನ ಅವರಿಬ್ಬರು ಜೋಡಾಗುವುದನ್ನು ತಡೆಯಲು ಯತ್ನಿಸಲಿಲ್ಲ, ಅಥವಾ ಸಮರ್ಥನಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಜಗನ್ನಾಥ ಲವಂಗಿಯರ ಈ ವಿಜಾತೀಯ ಪ್ರಣಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಹಲವು ಕವಿತೆಗಳು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿವೆ. ಅವನ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿ ಅವಳ ಮೇಲೆ ಮಕರಂದವಾಗಿ ಹರಿಯಿತು. ಅವಳಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ಬೇರಾವ ಭಾಗ್ಯವೂ ಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ನ ಯಾಚೇ ಗಜಾಲೀಂ ನ ವಾ ವಾಜಿರಾಜಿಂ
ನ ವಿತ್ತೇಷು ಚಿತ್ತಂ ಮದೀಯಂ ಕದಾಪಿ |
ಇಯಂ ಸುಸ್ತನೀ ಮಸ್ತಕನ್ಯಸ್ತಕುಂಭಾ
ಲವಂಗಿ ಕುರಂಗೀದ್ಯಗಂಗೀಕರೋತು||*

ಎಂದಾತ ಶ್ಲೋಕ ಕಟ್ಟಿದ್ದ

* ಆನೆ ಬೇಡ, ಕುದುರೆ ಬೇಡ, ಧನ-ಧಾನ್ಯವಂತೂ ಬೇಡವೇ ಬೇಡ. ಈ ಉಬ್ಬಿದೆಯ ಲವಂಗಿ ಕೊಡವನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ನಡೆಯುತ್ತ ನನ್ನ ಮೇಲೊಮ್ಮೆ ತನ್ನ ಎರಳೆ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಬೀರಿದರೆ ನಾ ಧನ್ಯ.

ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಮಾನವುಳಿಸಿದ ಪಂಡಿತ ದಿಗ್ಗಜನಾದವನು ಹೀಗೆ ಧರ್ಮವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ವಿಧರ್ಮಿಯೊಬ್ಬಳೊಡನೆ ಚೆಲ್ಲಾಟ ನಡೆಸಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಯಾರೋ ಅವನಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗ ನರಕಗಳ ಎಚ್ಚರ ಕೊಟ್ಟರಬೇಕು. ಆಗ ನಿಜವಾದ ಪ್ರಣಯೋನತ್ತನ ಹಾಗೆ ಆತ ಉತ್ತರವಿತ್ತದ್ದು ಹೀಗೆ :

ಯವನೀ ನವನೀತ ಕೋಮಲಾಂಗೀ
ಶಯನೀಯೇ ಯದಿ ಲಭ್ಯತೇ ಕದಾಚಿತ್|
ಅವನೀತಲಮೇವ ಸಾಧು ಮನ್ಯೇ
ನವ ನೀ ಮಾಘವನೀ ವಿನೋದ ಹೇತುಃ||*

ಅಪರ ವಯಸ್ಸಿನ ಪ್ರಣಯ ಯಾವಾಗಲೂ ವರ್ತಿಸುವ ಹಾಗೆ ಜಗನ್ನಾಥನ ಯವನೀ ಪ್ರೇಮ ಉನುಕ್ತವಾಗಿಯೆ ಮೆರೆಯಿತು. ಯಾವ ಮುಚ್ಚುಮರೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ ಮಡಿವಂತರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಇದು ಅಸಹನೀಯವೆನಿಸಿತು. ಹೊಟ್ಟೆಗಾಗಿ ಯವನರಾಜ ಸೇವೆಯೆ ಕೀಳು; ಮೇಲೆ ಯವನೀ ಸ್ನೇಹ. ಕಾಶಿಯ ಪಂಡಿತ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಖಂಡನೆಗಳಾದವು.

ಬಹುಶಃ ಈ ಖಂಡನೆಗಳಲ್ಲಿ ತಮಿಳು ದೇಶದ ವಿದ್ವಾಂಸನೂ ಜಗನ್ನಾಥನಂತೆ ಮಹಾ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿ ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರಿಯೂ ಕವಿಯೂ ಆದ ಅಪ್ಪಯ್ಯ ದೀಕ್ಷಿತನು ಮುಂದಾಳನ ವಹಿಸಿರಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಪ್ಪಯ್ಯ ದೀಕ್ಷಿತನ ಮೇಲೆ ಜಗನ್ನಾಥನ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಜಗನ್ನಾಥನು ಬರೆದ “ರಸಗಂಗಾಧರ”ವೆಂಬ ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ನೆವ ಸಿಕ್ಕಿದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅಪ್ಪಯ್ಯ ದೀಕ್ಷಿತನನ್ನು ಹೆಸರು ಹೇಳಿ ಖಂಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಪ್ಪಯ್ಯ ದೀಕ್ಷಿತನು ಹೇಳಿದ್ದು ಒಂದೂ ಸರಿಯಲ್ಲ ಅವನು “ದ್ರವಿಡ ಶಿಶು” - ತಮಿಳು ಮಗು, ಬುದ್ಧಿ ಸಾಲದು ಪಾಪ! ಅಪ್ಪಯ್ಯ “ಚಿತ್ರ ಮೀಮಾಂಸಾ” ಎಂಬ ಗ್ರಂಥ ಬರೆದರೆ ಈತ “ಚಿತ್ರಮೀಮಾಂಸಾ ಖಂಡನೆ” ಎಂಬೊಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನೇ ಬರೆದ. ಜಗನ್ನಾಥ ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಅಲಂಕಾರ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳೆಲ್ಲರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನೂ ಖಂಡಿಸದೆ ಬಿಟ್ಟಲ್ಲ ಆದರೆ ಅಪ್ಪಯ್ಯನ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತ್ರ ಚುನಾಯಿಸಿದ ಬೈಗಳು ಕಾದಿರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಜಗನ್ನಾಥನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ರೋಷಕ್ಕೆ ಪಕ್ಕಾದ ಇನ್ನೂ ಒಬ್ಬ ಪಂಡಿತ ಇದ್ದಾನೆ. ಅವನೆಂದರೆ ವ್ಯಾಕರಣ ಗ್ರಂಥವಾದ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಕೌಮುದಿಗೆ “ಮನೋರಮಾ” ಎಂಬ ಜನಪ್ರಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಬರೆದ ಭಟ್ಟೋಜಿ ದೀಕ್ಷಿತ. ಜಗನ್ನಾಥನ ವ್ಯಾಕರಣ ಗುರುವಾದ ಶೇಷಭಟ್ಟನೇ

* ಬೆಣ್ಣೆ ಮೈಯ ಈ ಯವನಿಯೊಬ್ಬಳು ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಈ ಭೂಮಿಯೇ ನನಗೆ ಸಾಕು; ಸ್ವರ್ಗೋದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಏನು ಸುಖ?

ಭಟ್ಟೋಜಿ ದೀಕ್ಷಿತನ ಗುರುವೂ ಆಗಿದ್ದನಂತೆ. ದೀಕ್ಷಿತನು ಗುರುವಿಗೆ ದ್ರೋಹ ಬಗೆದನಂತೆ. ತಕೋ! ಅವನ “ಮನೋರಮಾ”ವನ್ನು ಖಂಡಿಸಲು “ಮನೋರಮಾ ಕುಚಮರ್ದನ” ಎಂಬೊಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನೇ ಜಗನ್ನಾಥ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು.

ಜಗನ್ನಾಥನ ಸ್ವಭಾವವೇ ಹಾಗೆ. ಆತ ಉದ್ಧತ. ಒಲ್ಲವವರೆಂದರೆ ಅವರು ಪರಮ ಶತ್ರುಗಳು. ಮೆಚ್ಚಿದವರು ಇಂದ್ರಚಂದ್ರರು. ಅಗಾಧ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸದೊಡನೆ ಹರಿತವಾದ ಬುದ್ಧಿ ಕವಿ ಹೃದಯ ಸೇರಿಕೊಂಡಿತ್ತು ಅವನಲ್ಲಿ. ಕೂದಲನ್ನು ಸೀಳುವಂಥ ತರ್ಕಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಅವನು “ರಸಗಂಗಾಧರ”ದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವಾದಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸುವಾಗ ನಾವು ಮೆಚ್ಚದೇ ವಿಧಿಯೇ ಇಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಆಗಿಹೋದ ಅಲಂಕಾರಿಕರಲ್ಲಿ ಅವನೇ ಕೊನೆಯವ, ಅನೇಕ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವನದೇ ಕೊನೆಯ ಮಾತು ಕೂಡ.

ಹಿಂದಿನವರು “ದೋಷವಿಲ್ಲದ, ಗುಣವುಳ್ಳ ಶಬ್ದಾರ್ಥಗಳು ಕಾವ್ಯ”, “ರಸವುಳ್ಳದ್ದೇ ಕಾವ್ಯ”, “ವಕ್ರೋಕ್ತಿಯೇ ಕಾವ್ಯದ ಜೀವಾಳ” ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದೆಲ್ಲ ಸಾಕಷ್ಟು ಚಿಂತಿಸದೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತು. “ರಮಣೀಯಾರ್ಥ ಪ್ರತಿಪಾದಕಃ ಶಬ್ದಃ ಕಾವ್ಯಂ” ಚೆಲುವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಶಬ್ದವೇ ಕಾವ್ಯ ಎಂದು ಅವನು ಸಿದ್ಧಾಂತಪಡಿಸಿದ್ದು ಅತ್ಯಾಧುನಿಕ ವಿಚಾರಕರಿಗೂ ಸರಿಯಾಗಿ ಕಂಡಿದೆ. ಆದರೆ ಕೆಲ ವೇಳೆ ಜಗನ್ನಾಥನ ಛಲ ಅವನನ್ನು ಅಡ್ಡದಾರಿಗೆ ಹಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ, ಮಧ್ಯಮ, ಅಧಮ ಎಂದು ಮೂರು ವಿಧವನ್ನು ಹಿಂದಿನವರು ಹೇಳಿದ್ದರೆ ಅವರಿಂದ ತಾನು ಬೇರೆಯೆ ಎಂದು ತೋರಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಕಾವ್ಯ ನಾಲ್ಕು ವಿಧ – ಉತ್ತಮೋತ್ತಮ, ಉತ್ತಮ, ಮಧ್ಯಮ ಮತ್ತು ಅಧಮ ಎಂದು ಇವನ ಸಾಧನೆ. ತನ್ನ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗಳಿಗೆ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾದಾಗ ಇತರ ಕವಿಗಳಿಂದಾರಿಸದೆ ತನ್ನ ಪದ್ಯಗಳನ್ನೇ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ ಅವನು. “ಕಸ್ತೂರಿ ಮೃಗಕ್ಕೆ ಪರಿಮಳಕ್ಕಾಗಿ ಬಣಗು ಹೂಗಳ ಹಂಗೆ?” ಎಂದು ಅವನ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಈ ಔದ್ಧತ್ಯವೂ ನಮಗೆ ಅತಿರೇಕವಾಗಿ ಕಂಡೀತು.

ರಾಜಾಶ್ರಯದ ಧೈರ್ಯ ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ಅಹಂಮನ್ಯತೆ, ಯವನೀ ವಿಲಾಸದ ಉನ್ನಾದಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಲಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಜಗನ್ನಾಥನಿಗೆ ಜಗತ್ತು ತೃಣಪ್ರಾಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದು ಪರ್ಮವಸಾನ ಹೊಂದಲೇಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅವನ ಆಶ್ರಯದಾತ ಆಸಫಖಾನನ ಮರಣ ಮೊದಲನೇ ಹೊಡೆತವಾಯಿತು. ಅನಂತರ ಶಾಜಹಾನನನ್ನು ಔರಂಗಜೇಬ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಅಣ್ಣ ದಾರಾನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿದ. ಕಲಾಭಿಮಾನಿ ಚಕ್ರವರ್ಮಿಯೂ, ಸಂಸ್ಕೃತಾಭಿಮಾನಿ ಯುವರಾಜನೂ ಪತನ ಹೊಂದಿ ಧರ್ಮಶುಂಠ ಅರಸಿಕ ಶಿಖಾಮಣಿಯೊಬ್ಬ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಜಗನ್ನಾಥನಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಎಡೆ ದೊರೆತೀತೆ? ಜಗನ್ನಾಥ ದಿಲ್ಲಿಯನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾಯಿತು. ಅವನ ಗ್ರಹ ವಕ್ರಿಸಿತು. ದೇಶದಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಯವನಿಯೊಡನೆ ಆತ ಅಲೆದ. ಕೆಲಕಾಲ ಕೂಚಬಿಹಾರದ

ಪ್ರಾಣನಾರಾಯಣ ರಾಜ ಅವನಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಿತ್ತ, ಅವನ ಋಣವನ್ನು “ಪ್ರಾಣಾಭರಣ” ಕಾವ್ಯದಿಂದ ಜಗನ್ನಾಥ ತೀರಿಸಿದ. ಆದರೆ ಆ ರಾಜ್ಯವೂ ಔರಂಗಜೇಬನ ಪಾಲಾಯಿತು.

ಇಳಿ ವಯಸ್ಸು, ವಿಲಾಸ ಜೀವನದ ಅಭಾಗ್ಯ ಭಾರ. ನಿರಾಶ್ರಯ ಜಗನ್ನಾಥನ ಮನಸ್ಸು ಈಗ ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಡೆ ಹೊರಳಿತು. ಒಂದೆಡೆ ಅವನು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ದೈನ್ಯದಿಂದ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತ,

ವಿಷೀದತಾ ನಾಥ ವಿಷಾನಲೋಪಮೇ
ವಿಷಾದಭೂಮೌ ಭವಸಾಗರೇ ಹರೇ
ಪರಂ ಪ್ರತೀಕಾರಮಪಶ್ಯತಾಧುನಾ
ಮಯಾಯಮಾತ್ಮಾ ಭವತೇ ನಿವೇದಿತಃ||

ಈ ವಿಷಾಗ್ನಿಯಂಥ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಯಾತ್ತಾಪದಿಂದ ನೊಂದ ನನಗೆ ಬೇರೆ ಉಪಾಯ ಕಾಣದು. ನಿನಗೇ ನನ್ನನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ - ಎಂದು ಅತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ದೇವಸ್ತೋತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅನಿರ್ವಚನೀಯವಾದೊಂದು ಆರ್ತಭಾವವಿದೆ.

ಅಲೆಯುತ್ತ ಕಾಶಿಗೆ ಬಂದ. ಅಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಕಾದಿತ್ತು, ಯಾರಿಗೂ ಬೇಡವಾಗಿದ್ದ ಆತ ಲವಂಗಿಯೊಡನೆ ಒಂದು ಮುಂಜಾನೆ ಗಂಗಾತೀರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದಾಗ ಅವನ ಆಜೀವ ದ್ವೇಷಿ ಅಪ್ಪಯ್ಯ ದೀಕ್ಷಿತ ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಂದು ಮಡಿಯಾಗಿ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಟವನು ಮುಸ್ಲಿಂ ಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗಡ ಮಲಗಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೊಬ್ಬನನ್ನು ಕಂಡು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲೇ ಮೂಗು ಮುರಿದ :

ಕಿಂ ನಿಃಶಂಕಂ ಶೇಷೇ
ಶೇಷೇ ವಯಸಿ ತ್ವಮಾಗತೇ ಮೃತ್ಯೌ?

ಮುಪ್ಪು ಬಂದಿದ್ದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಮಲಗಿದ್ದೀಯಲ್ಲಾ - ಎಂದು ಅರ್ಧ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ನುಡಿದವನೇ ಜಗನ್ನಾಥನ ಗುರುತು ಹತ್ತಿ ಅವಸರವಸರವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಮುಗಿಸಿದ,

ಅಥವಾ ಸುಖಂ ಶಯಿಥಾ
ನಿಕಟೇ ಜಾಗರ್ತಿ ಜಾಹ್ನವೀ ಭವತಃ|

(ಇರಲಿ ಬಿಡು, ಹಾಗೇ ಮಲಗಿರು. ಹತ್ತಿರವೇ ಗಂಗಾಮಾತೆ ನಿವನಾಗಿ ಎಚ್ಚತ್ತೇ ಇದ್ದಾಳಲ್ಲ)

ಅಪ್ಪಯ್ಯ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದ. ಜಗನ್ನಾಥನಿಗೆ ತಟ್ಟನೆ ಹೊಳೆಯಿತು. ಶತ್ರುವಾದರೂ ಅಪ್ಪಯ್ಯ ತನಗೆ ದಾರಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ನಿಜ ನನಗಿನ್ನು ಗಂಗೆಯ ಗತಿ. ಜಗನ್ನಾಥ ಎದ್ದು ಕುಳಿತ. ಗಂಗೆಯನ್ನು ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ. ಅವನ ಭಕ್ತಿ ಎಷ್ಟು ಏಕಾಗ್ರವಾಗಿತ್ತೆಂದರೆ, ಅವನ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಎಷ್ಟು ಮನೋಹರವಾಗಿದ್ದವೆಂದರೆ ಒಂದೊಂದು ಶ್ಲೋಕದೊಡನೆ ಗಂಗೆ ಒಂದೊಂದು ಪಾವಟಿಗೆ ಏರಿ ಬಂದಳು. ೫೨ನೇ ಶ್ಲೋಕದೊಡನೆ ಜಗನ್ನಾಥ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಿದಾಗ ಅವನನ್ನೂ ಅವನ ಲವಂಗಿಯನ್ನೂ ಸೇರಿಯೇ ತನ್ನ ಸೆರಗಿನೊಳಗೆ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಳು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಬೇಡವಾದವನು ಗಂಗೆ ಬೇಕಾದನು.

ಈ ಕಥೆ-ಜಗನ್ನಾಥನ “ಗಂಗಾಲಹರಿ”ಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಮೆಚ್ಚಿ ಗಂಗೆ ಅವನನ್ನು ಸೆಳೆದೊಯ್ದದ್ದು - ಅಕ್ಷರಶಃ ಸತ್ಯವಿಲ್ಲದಿರಬಹುದು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರತ್ನಗಳಲ್ಲೊಂದಾದ ಈ ಗಂಗಾ ಸ್ತೋತ್ರದ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಅವನ “ರಸಗಂಗಾಧರ”ದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಅದೇ ಅವನ ಕೊನೆಯ ಕೃತಿಯಾಗಿರಲಾರದು. ಆದರೆ ಈ ಧೀರೋದ್ಧತ ಕವಿಯು ಜೀವನ ಹೀಗೆಯೆ ಹೇಗೋ ದುರಂತದಲ್ಲಿ ಮುಗಿದುಹೋಗಿರಬೇಕು. ಅವನು “ರಸಗಂಗಾಧರ”ವನ್ನು ತನ್ನ ಜೀವನದ ಕೊನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದನೆಂಬುದು ನಿರ್ವಿವಾದ. ಅದನ್ನು ಐದು “ಆನನ”ಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆಂದಾತ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸಾರಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಎರಡನೇ ಆನನದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಅದು ನಿಂತುಹೋಗಿದೆ, ಯಾವ ನಿಲುಗಡೆಗೂ ಬಾರದೆ, ಒಂದು ಶ್ಲೋಕದ ನಡುವೆ. ಆ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಲೂ ಅವನಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ, ಕಾಲು ಜಾರಿ ಗಂಗೆಗೆ ಬಿದ್ದು ಆತ ಬಳಿದು ಹೋಗಿರಬಹುದು. ಆಮೇಲೆ ಹೀಗೆ ಕಥೆ ಬೆಳೆದಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಒಬ್ಬ ಕವಿಯು ಜೀವನಕ್ಕೆ ಅದು ಸರಿಯಾದ ಕಾವ್ಯಮಯ ಮುಕ್ತಾಯವೇ ಸೈ - ಸತ್ಯವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸುಂದರ - ಬಹುಶಃ ಶಿವ ಕೂಡ.

ಪಾ.ವೆಂ. ಆಚಾರ್ಯರ ಕೃತಿ ಸಂಪದ

೧. ಆಯ್ದು ಹರಟೆಗಳು	ರೂ. ೨೦
೨. ಆಯ್ದು ನಗೆಬರಹಗಳು	ರೂ. ೬೦
೩. ಉಡುಪಿಯ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ - ದ.ಕ.ಪರಿಸರದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು, ಭಾಷೆ, ಇತಿಹಾಸ ಇ.	ರೂ. ೮೮
೪. ಚಿತ್ರ ವಿಚಿತ್ರ ಈ ಜಗತ್ತು - ವಿವಿಧ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ವಿಸ್ಮಯಜನಕ ಘಟನೆಗಳು	ರೂ. ೧೨೫
೫. ಬಯ್ಯ ಮಲ್ಲಿಗೆ - ತುಳು ಕವನ ಸಂಗ್ರಹ	ರೂ. ೨೫
೬. ಇವರೇ ಲಾಂಗೂಲಾಚಾರ್ಯರು - ಆಯ್ದು ಹರಟೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹ	ರೂ. ೧೨೦
೭. ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಂ ಮತ್ತು ಇತರ ಕತೆಗಳು - ಹೊಸ ರೀತಿಯ ಕುತೂಹಲಕಾರಿ ಸಣ್ಣಕತೆಗಳು	ರೂ. ೪೫
೮. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇನು ಮಾಡಬೇಕು ? - ಹಾಗೂ ಇತರ ಚಿಂತನಪರ ಪ್ರಬಂಧಗಳು	
೯. ವಿಜ್ಞಾನ ವಿಸ್ಮಯ	
೧೦. ವಿಶ್ವವಿಖ್ಯಾತರು - ವಿದೇಶದ ವಿವಿಧ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯ ಮಹಾನ್ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು	
೧೧. ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಭಾರತೀಯರು - ಪಾ.ವೆಂ. ಆಚಾರ್ಯರು ಚಿತ್ರಿಸಿದ ವಿವಿಧ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿನ ಭಾರತೀಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು	
೧೨. ಹೊಸಗನ್ನಡದ ಹಿರಿಯರು	

ವ್ಯಕ್ತಿಚಿತ್ರ ಪರಿಣತ - ಪಾ. ವೆಂ. ಆಚಾರ್ಯ

ಪಾ. ವೆಂ. ಯಾವುದೇ ಸ್ವಂತದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ, ಒಲವಿನಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡದ್ದಲ್ಲ. ಜೀವನದ ಎಲ್ಲ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಜೃಂಭಿಸಿದವರು ಅವರ ನಜರಿಗೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದಾರೆ. ರಾಜಕೀಯ ಧುರಂಧರರ ಜೊತೆಗೆ ಡಾಕ್ಟರ್ ಜನರಿದ್ದಾರೆ. ಶಿಕ್ಷಣ ತಜ್ಞರ ನೆರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಚಿತ್ರ ಸಂಗೀತಾದಿ ಕಲಾವಿದರಿದ್ದಾರೆ. ಪಾ.ವೆಂ.ಗೆ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳಷ್ಟೇ ತತ್ತ್ವವೇತ್ತರು ಬೇಕು. ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತಿಗಳು, ಉದ್ಯಮಿಗಳು, ದಲಿತೋದ್ಧಾರಕರು ಸಮಾನರೇ. ಚದುರಂಗದ ಆಟದವರ ಬದುಕನ್ನೂ ಆಚಾರ್ಯರು ಕೆದಕಬಲ್ಲರು! ಅಂತೂ ಯಾವುದೇ ರಂಗದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬ ಒಂದಿಷ್ಟು ಸಾಧಿಸಿದವನಾದರೆ ಅವನನ್ನು ಅರಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಸೆರೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ - ಅದೂ ೬-೮ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ.

ಮೆಚ್ಚಬೇಕಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಈ ಪರಿಯ ವೈವಿಧ್ಯವಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿಗಾಗಿ ಪಾ.ವೆಂ. ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ. ಸಂಬಂಧಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತ ಒಂದು ಗ್ರಂಥವಿದ್ದರೆ, ಅದನ್ನು ಇಡಿಯಾಗಿ ಓದಿ, ಸಂಶಯ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಹಾಗೂ ವಿಷಯ ಪೂರ್ತತೆಗಾಗಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ವಾಚನ ಸಾಮಗ್ರಿಸಿಕ್ಕಾಗಲೇ, ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಪೂರ್ಣನೋಟ ದೊರೆತಾಗಲೇ ಅವರ ಪೆನ್ನಿನಿಂದ ಮನಿ ಇಳಿಯಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಚದರಿದ ಅಪರಿಚಿತ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಘಟನಾವಳಿಗಳನ್ನು ಹೆಣೆಯುವ ಮತ್ತು ಅದರ ಮಥಿತಾರ್ಥವನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಕೌಶಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಾ.ವೆಂ. ಅವರನ್ನು ಸರಿಗಟ್ಟುವವರು ವಿರಳ.

ಈ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಓದಿದಾಗ ಯಾವುದೋ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸಿದ ಭಾವನೆ ಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ತರುಣರಿಗಂತೂ ಬೋಧಪ್ರದವೆನಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪಾ.ವೆಂ. ಕನ್ನಡ ಜನಕ್ಕೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂದೇ ನಮ್ಮ ಅನಿಸಿಕೆಯಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀ. ಹಾ.